

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΧΑΛΚΙΑ
ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ
ΒΕΡΟΙΑΣ

ΟΔΩΝΥΜΙΚΟ ΒΕΡΟΙΑΣ

(ΠΕΣ ΜΟΥ ΠΟΥ ΜΕΝΕΙΣ, ΝΑ ΣΟΥ ΠΩ ΠΟΙΟΣ Ή ΤΙ ΕΙΝΑΙ)

ΒΕΡΟΙΑ 2003

6 P. VER. 00321

Ο Πρωτοπρεσβύτερος
Παναγιώτης Σ. Χαλκιάς,
γεννήθηκε το 1940 στο
Βρονταμά Λακωνίας.
Είναι απόφοιτος
της επταταξίου
Εκκλησιαστικής
Σχολής Κορινθίας
(1953 - 1960).
Χειροτονήθηκε στις 3-2-1963
(Αγ.Ελευθέριο-Γκύζη,
Αθήνα),
διάκονος
και στις 10-2-1963
(Αγ.Νικόλαος-
Πευκακίων,Αθήνα),
Πρεσβύτερος.
Από τις 11-2-1963
μέχρι τις 30-9-1970,
υπηρέτησε ως εφημέριος
στη Βασιλειάδα Καστοριάς.
Από τις 1-10-1970
μέχρι και σήμερα
υπηρετεί στη Βέροια.

Έχει γράψει τρία βιβλία:

1. ΒΕΡΟΙΑ: 30 ΧΡΟΝΙΑ
2. ΑΠΟ ΤΗ ΛΑΚΩΝΙΑ
ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ
3. ΑΥΤΑ ΤΑ ΧΕΡΙΑ

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Σ. ΧΑΛΚΙΑ

Εφημερίου Ιερού Ναού ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΓΥΡΩΝ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

Βεροίας.

με πολλές έχες

Π. Παναγιώτης

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ
ΠΑΝΑΓ. Σ. ΧΑΛΚΙΑΣ
ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ 41 ΤΗΛ. 25940
Τ.Κ. 59100 - ΒΕΡΟΙΑ

ΟΔΩΝΥΜΙΚΟ ΒΕΡΟΙΑΣ

(Πες μου που μένεις, να σου πω ποιος ή τι είναι)

✓

ΤΙΣΒ(Τ)

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθμός εισαγωγής 111814 Τ.Ι
Ημερ/νία εισαγωγής 28-01-2004
Ταξινομικός αριθμός 910.014 ΠΑ

ΒΕΡΟΙΑ 2003

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Copyriht

Πρωτοπρ. Παν. Σ. Χαλκιάς

Μανδηλαρά 41

Τηλ. 23310 25940

ΒΕΡΟΙΑ 59100

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΩΡΕΑ

Πρωτοπρ. Παν. Σ. Χαθνια'

Αφιερώνεται στους Βεροιείς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κενόν που έχει να κάνει με την ιστορία όλων εκείνων που έδωσαν το όνομά τους στους δρόμους και τις οδούς της πόλης μας.

Αξίζουν πραγματικά συγχαρητήρια τόσο για τη σύλληψη της ιδέας όσο και για την υλοποίησή της στις σελίδες αυτού του βιβλίου, με τρόπο απόλυτα κατανοητό και κατατοπιστικό.

Μπορεί ο συγγραφέας, όπως εξομολογείται στον πρόλογό του, να είναι από το Βρονταμά της Λακωνίας, πλην όμως επιτέλεσε κατά τον καλύτερο τρόπο το καθήκον του απέναντι στην πόλη που επέλεξε να ζήσει και να υπηρετήσει εδώ και 33 χρόνια.

Εύχομαι στον π. Παναγιώτη τούτο το πνευματικό του πόνημα, να αποτελέσει την αρχή μιας νέας συγγραφικής προσπάθειας, που θα συνεχιστεί στο μέλλον πάντα με επιτυχίες.

Βέροια, Ιούνιος 2003
ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΚΟΥΜΠΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Μετά τη συγγραφή και προσφορά τριών βιβλίων μου (ΒΕΡΟΙΑ: 30 ΧΡΟΝΙΑ - ΑΠΟ ΤΗ ΛΑΚΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΗΜΑΘΙΑ - ΑΥΤΑ ΤΑ ΧΕΡΙΑ), η αγάπη μου για την πόλη όπου ζω και υπηρετώ ως κληρικός επί 33 χρόνια (η καταγωγή μου είναι από το Βρονταμά-Λακωνίας), την όμορφη Βέροια, με ώθησε να συγκεντρώσω και να δημοσιεύσω στοιχεία για όσους καταξιώθηκαν στη ζωή με το έργο τους και που γι' αυτό τιμητικά προτιμήθηκαν τα ονόματά τους ν' αναρτηθούν στην αρχή του κάθε δρόμου. Όσα δεν μπορούσαν να γραφούν στις πινακίδες κάθε οδού, θα τα βρείτε, φίλοι Βεροίεις και όχι μόνο, περιληπτικά βέβαια, σ' αυτό το βιβλίο.

Εκτός από την αγάπη μου για τη Βέροια, συνέτρεξε και ένα άλλο γεγονός, που με ώθησε στη συγγραφή αυτού του βιβλίου:

Συννομολούν δυο δεκαπεντάχρονες μαθήτριες, κοιτάζοντας την ταμπέλα που έγραφε: "ΟΔΟΣ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ". Λέγει η μια: "Γνωρίζεις ποια ήταν η Ελένη Κωνσταντίνου;". Και η άλλη απαντά: "Όχι. Μάλλον κάποιου αγωνιότρια από την Κύπρο θα ήταν". (Ως γνωστόν, πολλά επίθετα Κυπρίων είναι ονόματα Ελληνοχριστιανικά, όπως π.χ. Αριστοτέλους, Φιλίππου, Δημητρίου, Γεωργίου κ.λπ.).

Ο σκοπός αυτού του βιβλίου: "ΟΔΩΝΥΜΙΚΟ ΒΕΡΟΙΑΣ" (Πες μου πού μένεις, να σου πω ποιος ή τι είναι), είναι πληροφοριακός και μορφωτικός. Η γνωριμία με ιστορικά Πρόσωπα και γεγονότα, ίσως μας κάνει να εμπνεόμαστε από το παράδειγμά τους ή τις ιδέες τους. Πάντως η πληροφόρηση για την προσφορά των προσώπων αυτών στο κοινωνικό σύνολο και η γνώση της σημασίας, που έχουν τα διάφορα ιστορικά γεγονότα ή τοπωνύμια, είναι το ελάχιστο που μπορούμε να κάνουμε γι' αυτούς, είναι μια υποχρέωση ηθική που πρέπει να την αισθάνεται και να την εκπληρώνει κάθε πολίτης αυτού του τόπου. Παράλληλα, το βιβλίο αυτό, ας θεωρηθεί σαν ένα λιθαράκι στην τοπική ιστορία, εκτός από μια προσπάθεια να εμποδισθεί η λήθη...

Καθοριστικό ρόλο στη συγγραφή αυτού του βιβλίου, έπαιξαν, φυσικά, οι πηγές, από τις οποίες αντλήθηκαν οι πληροφορίες για τις ονομασίες των οδών. Έγινε ευρεία χρήση εγκυκλοπαιδειών, λεξικών, παλαιότερων περιοδικών και εφημερίδων, για όσες ονομασίες περιέχονταν σ' αυτά. Παρά ταύτα, αντιμετώπισα μεγάλη δυσκολία για τις ονομασίες, οι οποίες δεν υπήρχαν σε εγκυκλοπαιδείες ή κι αν ακόμη υπήρχαν, αναφέρονταν, όμως, σε περισσότερα από ένα πρόσωπα, με το ίδιο όνομα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η αναδίφηση πήρε χαρακτηριστικά ... "αστυνομικής έρευνας", κατά την οποία κατέφυγα σε χρήση βιβλίων ποικίλου περιεχομένου ή ανακάλυψα απογόνους και συγγενείς των τιμωμένων προσώπων, από τους οποίους ζήτησα πληροφορίες για τα άτομα που με ενδιέφεραν (όπως π.χ. Οδός: Μουζογλου - Θωμαΐδου - Καρακωστή - Μυτιλέκα κ.λπ.). Αναμφισβήτητα, ουσιαστική βοήθεια αποτέλεσαν οι δυο τόμοι (και όχι μόνο) της "Ιστορίας της Βεροίας" του

της Βερόιας και των οπαδών της (χωρίς χωρίου), του συνόλου των πηγών, είχε τη δική της δυσκολία, εξαιτίας της ασυμφωνίας που υπήρχε μεταξύ τους για το ίδιο αντικείμενο. Παρά τις προσπάθειές μου, όμως, δεν είμαι σίγουρος, ότι κατάφερα ν' ανακαλύψω την "ταυτότητα" ορισμένων (ευτυχώς ελάχιστων) οδών, γι' αυτό ζητώ την προκαταβολική κατανόηση και την επιείκεια των αναγνωστών. Για λίγα ονόματα, ευτυχώς, βρήκα, δυστυχώς, ελάχιστες ή και καμιά πληροφορίες. Όμως τα κατάγραψα κι αυτά (χωρίς ανάπτυξη) με την ελπίδα, ότι θα μου στείλουν πληροφορίες όσοι γνωρίζουν κάτι σχετικό. Γι' αυτό εκφράζω την επιθυμία και την ελπίδα να επανορθώσω τις όποιες ελλείψεις και παραλείψεις μου, με μια δεύτερη έκδοση.

Στην ενασχόλησή μου με την έρευνα των πηγών και τη συγγραφή αυτού του βιβλίου, μου δόθηκε, αρκετές φορές, η ευκαιρία να διατυπώσω προσωπικές σκέψεις και απόψεις και να εκφράσω τα συναισθήματά μου γύρω από τις αξίες της ζωής και την ανθρώπινη συμπεριφορά. Ας μου συγχωρεθεί, συνεπώς, αυτή η ρομαντική αντίληψη, η ιδεαλιστική, για τη ζωή...

Ευχαριστίες:

Ευχαριστώ όσους - όσες βοήθησαν για τη συγγραφή αυτού του βιβλίου:

* Το **Δήμαρχο Βερόιας κ. Χρήστο Σκουμπόπουλο**, για την υποστήριξή του.

* Την επικεφαλής της αξιωματικής αντιπολίτευσης στο Δήμο Βερόιας **κ. Χαρούλα Ουσουλτζόγλου-Γεωργιάδου**, που μου έδειξε το "δρόμο" προς τις πηγές.

* Τον **κ. Γιώργο Χ. Χιονίδη**, νομικό, ιστορικό, τέως βουλευτή και συγγραφέα, για την πολύπλευρη βοήθειά του και τις πολύτιμες συμβουλές του.

* Τον υπεύθυνο ονοματοθεσίας των οδών του Δήμου Βερόιας **κ. Αθανάσιο Μποχωρίδη**, για την πολύτιμη βοήθειά του.

* Το διευθυντή της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βερόιας **κ. Γιάννη Τροχόπουλο** και τους συνεργάτες του για τις διευκολύνσεις, που μου παρέσχαν.

* Τους **κ. Θωμά Γαβριηλίδη** (εκπαιδευτικό, συγγραφέα και μελετητή), **κ. Γιάννη Μελετίδη** (οικονομολόγο και συγγραφέα), **κ. Παύλο Πυρινό** (εκπαιδευτικό, συγγραφέα και μελετητή), **κ. Βούλα Χατζίκου** (λαογράφο), για τις πολύτιμες πληροφορίες τους.

* Την **κ. Βούλα Κώστογλου** (φωτογράφο) και την **κ. Έφη Κουσιδου-Μακρή** (διοκτήτρια βιβλιοπωλείου), για την προσφορά τους σε φωτογραφίες και έντυπο υλικό, αντίστοιχα.

* Τέλος, ευχαριστώ με όλη μου την καρδιά όλους τους αφανείς συνεργάτες και τους φίλους μου, που πίστεψαν σε μένα και την προσπάθειά μου και με στήριξαν ηθικά τον ένα και πλέον γόνο της προετοιμασίας αυτής της έκδοσης.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Η Βέροια ονομάστηκε έτσι, πιθανότατα, για την αφθονία των νερών.

Τον ακριβή χρόνο της κτίσης της πόλης δεν μπορούμε ούτε κατά προσέγγιση να ορίσουμε, γιατί οι χρονολογίες, που αναφέρονται στους μυθικούς χρόνους είναι, συνήθως και κατ' ανάγκην, αυθαίρετες και στηρίζονται όχι σε γραπτά μνημεία, αλλά σε υποθετικούς υπολογισμούς. Για πρώτη φορά αναφέρεται, από φιλολογικές πηγές, η πόλη το 432 π.Χ. από τον Θουκυδίδη, κατά την εκστρατεία των Αθηναίων. Χαρακτηρίζεται σαν πόλη ακμαία, πλούσια και οχυρή. Οπωσδήποτε, όμως, προϋπήρχε, χωρίς να μπορούμε να προσδιορίσουμε πότε ιδρύθηκε.

Οι πρώτοι, γνωστοί, κάτοικοι της Βέροιας ήταν οι Βρύγες, έθνος θρακικό, οι οποίοι, όταν μετανάστεψαν στην Ασία, μετονομάστηκαν Φρύγες. Για τη Φρυγική περίοδο της Βέροιας δεν έχουμε πληροφορίες. Βέβαιο είναι ότι θα είχαν μεταφέρει κι εδώ τη λατρεία του Ορφέα του Οιάγρου.

Οι Φρύγες εκτοπίστηκαν από τους Μακεδόνες και η Βέροια έγινε μακεδονική από τον 8ο π.Χ. αιώνα, το πιθανότερο, και έμεινε τέτοια μέχρι το 168 π.Χ., οπότε κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους. Από τον συνδυασμό των πληροφοριών, των πηγών (των: Θουκυδίδη, Ηροδότου, Στράβωνα, Στέφανου Βυζάντιου κ.ά), προέκυψε η εκδοχή, ότι εδώ κοντά ήταν και οι "κήποι του Μίδα", της Μυθολογίας.

Η μακεδονική περίοδος της Βέροιας, αντίθετα με τη φρυγική, είναι πλούσια σε πληροφορίες. Η πόλη έρχεται δεύτερη σε σπουδαιότητα, μετά από την πρωτεύουσα της Μακεδονίας, Πέλλα. Πρώτος (όπως είπαμε ήδη) την αναφέρει ο Θουκυδίδης (Α, 61, 4): "... αφικόμενοι (οι Αθηναίοι από Πύδνα) ες Βέροϊαν ... και πειράσαντες πρώτον του χωρίου και ουχ ελόντες, επορεύοντο κατά γην προς Ποτίδαιαν". Οι Αθηναίοι θέλουν να καταλάβουν τη Βέροια (432 π.Χ.) ως πόλη οχυρή, ακμαία, πλούσια και επίκαιρη, όπως και όλοι οι μετέπειτα επιδρομείς και κατακτητές της Μακεδονίας. Δεν το κατορθώνουν, όμως, γιατί τα τείχη της στέκουν απροσπέλαστο εμπόδιο.

Θεωρείται μάλλον βέβαιο, ότι οι Αντιγονίδες, (των οποίων η δυναστεία διαρκεί από το 294 π.Χ. ως το 168 π.Χ.), καταγόntonταν από τη Βέροια. Πιθανόν, μάλιστα, να είχαν, εκτός από το θερινό ανάκτορο της Βεργίνας και χειμερινό ανάκτορο μέσα στην πόλη (της Βέροιας), μέχρι τα τελευταία χρόνια της μακεδονικής ακμής.

Ο Δημήτριος Πολιορκητής (294 - 287 π.Χ. γιος του Αντίγονου του Μονόφθαλμου), ο ιδρυτής της δυναστείας των Αντιγονιδών, πέρασε, κάποτε από τη Βέροια.

Στα 287 π.Χ. ο Πύρρος επωφελήθηκε από την εκστρατεία του Δημητρίου εναντίον του Λυσιμάχου στη Θράκη και κατέλαβε τη Βέροια χωρίς μάχη. Όταν το πληροφορήθηκε αυτό ο Δημήτριος, διέκοψε τις επιχειρήσεις του στη Θράκη και κινήθηκε εναντίον του. Στο στρατόπεδο, όμως, που είχε στήσει έξω από την πόλη, πλησίαζαν πολλοί Βεροιώτες και (όπως λέει ο Πλούταρχος) εγκωμιάζαν στους στρατιώτες του τον Πύρρο, ως γενναίον πολεμιστή, λαμπρό άντρα, πρώο δε και φιλάν-

θρωπώ στους υπηκόους του. Την αυθόρμητη αυτή συμπεριφορά των κατοίκων την εκμεταλλεύτηκε ο Πύρρος, στέλνοντας και ο ίδιος δικούς του στρατιώτες μεταμφιεσμένους Βερούωτες, για να υποσκάπτουν με την προπαγάνδα τους τη θέση του Δημητρίου μέσα στο ίδιο του το στρατόπεδο. Αυτοί, λοιπόν, έλεγαν στους στρατιώτες του Δημητρίου, ότι είναι καιρός να απαλλαγούν από την τυραννία του και να ταχθούν με το λαοφιλή και φιλοστρατιώτη Πύρρο.

Η προπαγάνδα έδωσε καρπούς γρήγορα. Ερεθισμένο το μεγαλύτερο μέρος του στρατού απ' αυτήν, ζήτησε να δει τον Πύρρο. Εκείνος παρουσιάστηκε τότε μεγαλοπρεπής στη φανταχτερή πανοπλία του και ξεχώριζε, ανάμεσα στους άντρες του, από την περικεφαλαία τη στολισμένη με κέρατα ταύρου. Οι στρατιώτες ενθουσιάστηκαν από τη λαμπρή εμφάνισή του και φανερά επαναστάτησαν κατά του Δημητρίου.

Ο Δημήτριος, θορυβημένος από την εκρηκτική αυτή κατάσταση, δραπέτευσε από το στρατόπεδο, μεταμφιεσμένος σε θεατρίνο και πήγε στην Κασσάνδρεια. Όταν έμαθαν τη φυγή του οι στρατιώτες, όρμησαν στη σκηνή του και άρχισαν να την λεηλατούν και να φιλονικούν μεταξύ τους. Τη στιγμή εκείνη της αναταραχής εκμεταλλεύτηκε ο Πύρρος και έγινε κύριος του αντίπαλου στρατόπεδου χωρίς μάχη. Μετά κι απ' αυτό ανακηρύχθηκε βασιλιάς και των Μακεδόνων. Δεν έμεινε, όμως, πολύ στη Βέροια - Μακεδονία. Ύστερα από επτά μήνες (286 π.Χ.) διώχτηκε από το Λυσίμαχο και έφυγε από τη Μακεδονία με τον ίδιο τρόπο, με τον οποίον την κατέλαβε, χωρίς μάχη.

Κατά τη βασιλεία του Αντίγονου Γονατά (277 - 239 π.Χ.), γιου του Δημητρίου Πολιορκητή, συνέβη και το εξής περιστατικό: Ήρθαν οι Ιερείς του Ηρακλέους από την Αθήνα, για να κληρονομήσουν, στην πόλη. Οι κάτοικοι τους υποδέχτηκαν όλοι μαζί και θυσίασαν στο ιερό του Θεού. Και είναι εξακριβωμένο ότι υπήρχε αργότερα, μέχρι και τελευταία, ιερό του Ηρακλέους στο δυτικό μέρος της πόλης, όπου βρισκόταν το νεκροταφείο των Ισραηλιτών.

Η ρωμαϊκή περίοδος (168 π.Χ. - 395 μ.Χ.) της Βέροιας, όπως και όλης της Μακεδονίας, αρχίζει από το 168 π.Χ. Ο Ρωμαίος ύπατος Λεύκιος Αιμίλιος Παύλος κατατρόπωσε, στην Πύδνα, τον τελευταίο βασιλιά της Μακεδονίας Περσέα. Οι μακεδονικές πόλεις μετά την καταστροφή αυτή και τη σύλληψη του Περσέα παραδόθηκαν χωρίς μάχες. Η Βέροια παραδίνεται στον Αιμίλιο από τα τρία τέκνα της: Τον Ιππία, αρχηγό των φαλαγγιτών, τον Μίδωνα και τον Πάνταυχο, οι οποίοι λιποτάκτησαν από τη μάχη (Τίτος Λίβιος).

Ο ευγενικός μακεδονικός λαός έπεσε, κατά την περίοδο αυτή, σε κατάσταση απαιδευτου αγροτικού λαού. Η Βέροια, όμως, πάλι διακρίθηκε. Η κεντρική θέση και η ακμή της πόλης, πιθανόν δε και το γεγονός ότι υπήρξε η ιδιαίτερη πατρίδα καταγωγής των Αντιγονιδών, να συνετέλεσαν, ώστε να οριστεί έδρα του "Κοινού των Μακεδόνων". Τη μεγάλη σημασία που είχε το γεγονός αυτό για την εξέλιξη της πόλης, μπορούμε να τη φανταστούμε, αν σκεφτούμε ότι το "κοινόν" ήταν ένα είδος Ομοσπονδίας που, όπως οι αμφικτιονίδες, αποτελούσε θρησκευτικό και πολιτικό οργανισμό.

Έτσι, η Βέροια, ως προπύργος του Κοινού, γνώρισε εξαιρετική λαμπρότητα

και δοξα, οση ποτε αλλοτε κατα τη μακροχρονη ιστορια της. Κολακευτικοι ειναι οι χαρακτηρισμοι που της αποδιδονται τωρα. Αλλου χαρακτηριζεται ως "πόλις της Μακεδονίας μεγάλη και πολυάνθρωπος" και αλλου "ζαθέη μητρόπολις".

Οι σύνηδροι, οι αντιπρόσωποι δηλαδή των μακεδονικών πόλεων, συγκεντρώνονται μια φορά το χρόνο. Εδώ βρίσκεται η έδρα του αρχιερέως (προέδρου) καθώς και των άλλων αρχόντων (Μακεδοναρχών, αγωνοθετών, πρεσβυτεραρχών κ.λπ.). Γίνονται οι γιορτές της επαρχίας, που περιλαμβάνουν θρησκευτικές τελετές, πανηγύρεις και αγώνες. Οι τελευταίοι αυτοί, οι γνωστοί από τον 3ο μ.Χ. αι. (242 μ.Χ. πιθανόν) ως Ολύμπια, είχαν διεθνή χαρακτήρα και τελούνται κάθε τέσσερα χρόνια. Γι' αυτό τις μέρες εκείνες συγκεντρώνονταν στη Βέροια αθλητές από κάθε γωνιά του ρωμαϊκού κράτους. Και νομίσματα (σύμφωνα με ειδικό προνόμιο) κόβονταν στα νομισματοκοπεία της Βέροιας, με την ευκαιρία των Ολυμπίων. Σε ένα από αυτά διαβάζουμε: "Β' ΟΛΥΜΠΙΑ ΕΝ ΒΕΡΟΙΑ".

Η Βέροια, ως πρωτεύουσα του Κοινού, είχε ιδιαίτερη μεταχείριση από τη ρωμαϊκή διοίκηση. Πριν ακόμη γίνει αυτοκράτορας ο Νέρβας (96 μ.Χ.), είχε λάβει τη "νεωκορία των Σεβαστών", δηλαδή το δικαίωμα να κτίσει ναό των αυτοκρατόρων για την άσκηση της αυτοκρατορολατρείας και τον τίτλο της "Μητροπόλεως", τίτλο για τον οποίο γινότανε μεγάλος ανταγωνισμός ανάμεσα στις πιο σημαντικές πόλεις του ρωμαϊκού κράτους. Αργότερα της παραχωρήθηκε και δεύτερη νεωκορία. Και έτσι ο πλήρης τίτλος της Βέροιας, όπως τον συναντούμε στις επιγραφές του 3ου μ.Χ. αι., είναι: "Η σεμνοτάτη μητρόπολις της Μακεδονίας και δις νεωκόρος Βέροια". Τέτοιο τίτλο, πολύ αργότερα, όμως, μόνο η αντίζηλη Θεσσαλονίκη (μέσα σ' ολοκληρη τη Μακεδονία) αξιώθηκε.

Θα πρέπει, λοιπόν, να φανταστούμε μια πόλη με λαμπρά οικοδομήματα για κατοικίες των αρχόντων και αίθουσες συνεδρίασης του Κοινού, με ναούς μεγαλοπρεπείς των αυτοκρατόρων, με στάδιο για γυμνικούς και άλλους αγώνες, με θέατρο για μουσικούς αγώνες κ.λπ.

Άλλη απόδειξη της ακμής της, κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, αποτελεί ο ερχομός του Αποστόλου Παύλου στη Βέροια (50 - 51 μ.Χ.), ο οποίος μόνο σε μεγάλα κέντρα συνήθιζε να πηγαίνει και να κηρύττει. Ήρθε, διωγμένος από τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης και επί αρκετές ημέρες εκήρυττε τη νέα θρησκεία, από το γνωστό, σωζόμενο και ανακαινισμένο "Βήμα του Αποστόλου Παύλου". Πολλοί προσηλυτίστηκαν στον Χριστιανισμό, μεταξύ των οποίων "και των Ελληνίδων γυναικών των ευσημόνων και ανδρών ουκ ολίγοι" (Πραξ. Απ. 17, 12). Αποδείχτηκαν δε οι Βεροιώτες "ευγενέστεροι των εν Θεσσαλονίκη, οίτινες εδέξαντο τον λόγον μετά πάσης προθυμίας" (Πραξ. 17, 10). Και επειδή η Βέροια όχι μόνο δέχτηκε το Χριστιανισμό, αλλά και εξελίχτηκε σε ορμητήριο για τη διάδοσή του, ο Παύλος ήρθε άλλες δυο φορές (τουλάχιστον), το 56 και το 57 μ.Χ.

Και κατά το μεσαίωνα εξακολούθησε να είναι μια από τις πιο σημαντικές πόλεις της Μακεδονίας, η Βέροια. Αυτό το οφείλει και πάλι στην επίκαιρη και σχυρή της θέση, καθώς και στο ακμαίο εμπόριό της. Διακρίθηκε, λοιπόν, σαν θρησκευτικό, πρασιωτικό και διοικητικό κέντρο. Γι' αυτό και αποτέλεσε ιδιαίτερο "Θέμα".

Τον έντονα βυζαντινό της χαρακτήρα τον διακρίνουμε, ακόμη και σήμερα, στις

περισσότερες από τις σωζόμενες εκκλησίες, και στις οποίες οφείλει τον τίτλο: "Μικρή Ιερουσαλήμ". Τα στοιχεία, όμως, που συντελούν στην προβολή της, τα ίδια αυτά στοιχεία αποτελούν και τη διαρκή πληγή της. Προσελκύνουν όλους τους κατακτητές και επιδρομείς, που κατά καιρούς έκαναν την εμφάνισή τους στη Μακεδονία.

Οι Βούλγαροι στα 989 μ.Χ. την κατέλαβαν, με το Σαμουήλ. Ο ιστορικός Σλουμπερτζέ γράφει: "Το θλιβερότερον του έτους 989 είναι η άλωση της Βερόιας, διώτι εκέκτητο σπουδαιότητα δια την άμυναν της Θεσσαλονίκης και Θεσσαλίας. Αρκεί προς τούτο να αποβλέψη τις εις τον γεωγραφικόν χάρτην, καθ' όσον η Βέροια εδέσποζε των προς την δευτερεύουσα πόλιν της αυτοκρατορίας οδών". Η απελευθέρωσή της έγινε, μάλλον, το 1001, από τον Βασίλειο Β', τον αποκληθέντα και Βουλγαροκτόνο.

Στα 1185 την κατέλαβαν οι Νορμανδοί και στα 1204 οι Φράγκοι, όπως και τη Θεσσαλονίκη. Όταν δε καταλύθηκε το φραγκικό κράτος της Θεσσαλονίκης, από το δεσπότη του Δυτικού ελληνικού κράτους Θεόδωρο Άγγελο Κομνηνό, στα 1222, αποτέλεσε και πάλι επαρχία των Βυζαντινών μέχρι την άλωσή της από τους Τούρκους. Σπουδαία υπήρξε η διοίκηση (της Βερόιας) και από τον Ιωάννη Καντακουζηνό, ο οποίος παρέμενε συχνά στην πόλη, οπότε στη "Σκήτη της Βερόιας" έζησε (για 5 ή και 10 χρόνια) και ο Γρηγόριος Παλαμάς.

Της τελευταίας αυτής βυζαντινής περιόδου σύντομη παρένθεση αποτελεί η κατάκτησή της από τον Κράλη των Σέρβων Στέφανο Δ' Δουσάν (1342 και 1347 - 1350). Και μετά την διοικούν πάλι οι βυζαντινοί με ιδιαίτερο δούκα.

Προς το τέλος της βυζαντινής περιόδου, πολλές φορές, κατέλαβαν τη Βέροια οι Τούρκοι. Ο πιο διακεκριμένος, όμως, κατακτητής υπήρξε ο Εβρενός βέης, ο επωνομαζόμενος γαζή (νικητής). Πρόκειται (κατά την κρατούσα άποψη), για Έλληνα αρνησίθρησκο, ο οποίος το 1373 ή το 1374, επί Σουλτάνου Μουράτ Α' (1326 - 1389), κατέλαβε την περιοχή Βαρδαρίου και τη Βέροια. Τις παροδικές κατακτήσεις αυτού του είδους ακολούθησε η οριστική στα 1430, επί Σουλτάνου Μουράτ Β' (1404 - 1451), οπότε σημειώθηκε και η τελευταία άλωση της Θεσσαλονίκης, όπως και των Ιωαννίνων.

Είκοσι τρία, λοιπόν, χρόνια πριν από την άλωση της Κωνσταντινούπολης αρχίζει η τουρκοκρατία στη Βέροια και διαρκεί μέχρι το 1912. Και κατά την περίοδο αυτή, όπως και κατά τις προηγούμενες, διατηρεί εξέχουσα θέση. Είναι έδρα του Καδή (ιεροδίκη), ο οποίος ήταν πανίσχυρος αντιπρόσωπος των σουλτάνων της εποχής εκείνης. Πολλά από τα έγγραφα (κώδικες) του ιεροδικείου Βερόιας σώθηκαν ως τις μέρες μας και αποτελούν μια από τις σπουδαιότερες πηγές της τουρκοκρατίας στη Βέροια και την περιοχή της.

Ο πλούτος της έφερε εδώ και τον Αλή-Πασά, ο οποίος την κατέλαβε. Αλλά τη σεβάστηκε και δεν την κατέστρεψε κατά τους αγώνες του εναντίον της Ναούσης (1795 - 1812).

Η μεγάλη Ελληνική Επανάσταση βρίσκει τη Βέροια ψυχικά ώριμη και πρόθυμη, γιατί η Φιλική Εταιρεία έχει από καιρό μνησει προκρίτους και ιερείς. Όταν δε κατά το 1822 επαναστάτησε η Νάουσα, ήταν συνεννοημένη και η Βέροια με τους οπλαρχηγούς Ολύμπου και Ναούσης για ταυτόχρονη εξέγερση. Όμως, οι τουρκοί

κες αρχές της Βέροιας, οι οποίες είχαν αντιληφθεί την πρόθεση της, συνέλαβαν περίπου 80 προκρίτους και τους κράτησαν ως ομήρους και συγχρόνως ειδοποίησαν τη Θεσσαλονίκη, να στείλει στρατιωτικές ενισχύσεις. Αλλωστε, στη Βέροια, στρατοπεύδανε ανέκαθεν πολύς στρατός, ενώ η Νάουσα απαλλασσόταν, λόγω των προνομίων της.

Η περιοχή της Βέροιας - Νάουσας έχει να επιδείξει τον καιρό αυτό ένα διάσημο οπλαρχηγό τον Γερο-Καρατάσο, ο οποίος ήταν προικισμένος με μεγάλη πολεμική πείρα και επιβολή. Αυτός, στις 21 Φεβρουαρίου 1822, μαζί με τον οπλαρχηγό της Έδεσσας Αγγελή Γάτσο και 1.800 παλικάρια, επιτίθενται εναντίον της τουρκικής φρουράς της Βέροιας. Χωρίς, όμως, αποτέλεσμα, γιατί η επιχείρηση είχε προδοθεί. Πιο τυχερός υπήρξε στις 12 Μαρτίου, οπότε με τον Αγγελή Γάτσο και το Ζαφειράκη της Ναούσης, στην ιστορική από τότε Παναγία Δοβρά, βόρεια της Βέροιας, απέκρουσε επίθεση 4.000 Τούρκων του Κεχαγιά μπέη της Βέροιας και του προξένου σε σοβαρές ζημιές (1.500 Τούρκοι νεκροί).

Η διάλυση ήρθε μετά την καταστροφή της Ναούσης (μάλλον 13 Απριλίου 1822). Ο Καρατάσος και ο Γάτσος με 300 συντρόφους τους, ύστερα από πολλές περιπέτειες και κινδύνους στη Θεσσαλία και τη Στερεά, φθάνουν στο Μεσολόγγι, μπαίνουν κάτω από τις διαταγές του Αλ. Μαυροκορδάτου και συνεχίζουν τον αγώνα, που άρχισαν στη Μακεδονία, όπου, όμως, δεν στάθηκε δυνατόν να τον συνεχίσουν.

Και ενώ στη Ν. Ελλάδα ιδρύεται από το 1830 ανεξάρτητο ελληνικό βασίλειο, η Μακεδονία παραμένει άλλα ογδόντα, περίπου, χρόνια κάτω από τον τουρκικό ζυγό. Επιπλέον έχει να αντιμετωπίσει έναν νέο, αδυσώπητο εχθρό, τον Βούλγαρο κομιτατζή, ο οποίος κάτω από την τουρκική κάλυψη ή ανοχή, κάνει τα πάντα, για να εξοντώσει τον ελληνισμό της.

Κατά το 1907 - 1908, στην πόλη της Βέροιας και στα γύρω χωριά, έδρασε ο Καπετάν Κόρακας (Στρατηγός: Βασίλειος Σταυρόπουλος, από την Αρτοτίνα Δωρίδας) με το ανταρτικό του σώμα. (Βλέπε: Πλατεία: Κόρακα). Την καλύβα του την είχε έξω από το Μακροχώρι. Η δε προτομή του κοσμεί σήμερα τη νησίδα ασφαλείας, που βρίσκεται απέναντι από τον Ι. Ναό της "Υπαπαντής του Σωτήρος".

Η Βέροια απελευθερώνεται από τον τουρκικό ζυγό στις 16 Οκτωβρίου 1912 (Βλέπε: Οδός: 16ης Οκτωβρίου). Ο ελληνικός στρατός τερμάτισε μια περίοδο 500, περίπου, χρόνων δουλείας και επανέφερε την πόλη στο ελληνικό κράτος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τα Άβδηρα ήταν σημαντική και πλούσια αρχαία πόλη στα παράλια της Θράκης, πατρίδα σημαντικών ανδρών, που γνώρισε μεγάλη ακμή από τον 6ο μέχρι και τον 4ο αιώνα π.Χ.

Κατά την παράδοση χτίστηκε από τον Ηρακλή στη μνήμη του φίλου του Άβδηρου που κατασπαράχτηκε από τα άγρια άλογα του Διομήδη. Ο Ηρόδοτος όμως αναφέρει ως οικιστή των Αβδήρων τον εξόριστο Κλαζομένιο Τιμησίαι το 656 π.Χ. Αργότερα, όταν η πόλη καταστράφηκε από τους Θράκες, ξαναχτίστηκε το 546 π.Χ. περίπου από τους Τήιους που έφυγαν από την πατρίδα τους για να μην υποδουλωθούν στους Πέρσες. Το 482 άνοιξαν τις πύλες τους στο στρατό του Ξέρξη. Το 479 προσχώρησαν στην Αθηναϊκή συμμαχία. Το 376 καταστράφηκαν από τους γείτονες Τριβαλλούς, ενώ το 375 απόφυγαν νέα επίθεσή τους εξαιτίας της παρουσίας του Αθηναίου στρατηγού Χαβρία. Το 348 π.Χ. υποτάχτηκαν στο Φίλιππο της Μακεδονίας. Τέλος οι Ρωμαίοι κυρίεψαν τα Άβδηρα το 148 π.Χ.. Στα βυζαντινά χρόνια στη θέση τους υπήρχε μικρή πόλη, το Πολύστυλο.

Μαρτυρίες συγγραφέων, επιγραφές και ανασκαφές έριξαν φως στη δραστηριότητα των Αβδήρων. Είχαν ιερέα του Απόλλωνα και του Διόνυσου, λάτρευαν το μυθικό οικιστή τους Άβδηρο και έκοψαν νόμισμα. Η αρχαιολογική σκαπάνη αποκάλυψε τμήμα του τείχους, ερείπια σπιτιών και δημοσίων κτιρίων, αγγεία, ειδώλια και άλλα ευρήματα που βρίσκονται στο μουσείο Καβάλας. Από τα Άβδηρα κατάγονταν οι ατομικοί φιλόσοφοι Λεύκιππος και Δημόκριτος, ο φιλόσοφος Ανάξαρχος, ο σοφιστής Πρωταγόρας, ο ιστορικός Εκαταίος κ.ά. (Απόφ. Δημ. Σ. 44/93).

Οδός ΑΒΥΔΟΥ (Εργ. Κατοικίες)

Άβυδος: Αρχαία πόλη της Μ. Ασίας στην ασιατική ακτή του Ελλήσποντου και στο πιο στενό σημείο του (1.300 μ.), απέναντι από τη Σηστό. Αναφέρεται και από τον Πολύβιο, αλλά και από τον Όμηρο. Οι κάτοικοί της ήταν Θράκες, που αργότερα εξελληνίστηκαν από τους Μιλήσιους. Γνωστή έγινε στα χρόνια των περσικών πολέμων, γιατί εκεί ο Ξέρξης (480 π.Χ.) συγκέντρωσε το στρατό του, τον επιθεώρησε και τον πέρασε στη Θράκη για να επιτεθεί εναντίον της Ελλάδας. Μετά τους περσικούς πολέμους η Άβυδος έγινε μέλος της αθηναϊκής συμμαχίας. Κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου αποσκήρτησε κι έγινε σύμμαχος της Σπάρτης. Το 411 και το 410 π.Χ. έγιναν εκεί δυο μεγάλες ναυμαχίες μεταξύ Αθηναίων

και Σπαρτιατών, στις οποίες οι Αθηναίοι με τον Αλκιβιάδη νίκησαν τους Σπαρτιάτες. Κατά το Β' Μακεδονικό πόλεμο (201 - 197 π.Χ.) ο Φίλιππος ο Ε' κατέλαβε και κατάστρεψε την πόλη ύστερα από πολιορκία 4 χρόνων και ηρωική αντίσταση των κατοίκων της. Ύστερα έπεσε στα χέρια του Αντίοχου Γ' της Συρίας, που την οχύρωσε. Στα βυζαντινά χρόνια έγινε πάλι σπουδαία πόλη και πλούτισε χάρη στη γεωγραφική της θέση. Έγινε κέντρο βιοτεχνικό και διαμετακομιστικού εμπορίου. Εκεί ο Ιουστινιανός Α' έκανε το πρώτο δημόσιο τελωνείο. Στην Άβυδο το 989 μ.Χ. συγκρούστηκε ο Βασίλειος Β' Βουλγαροκτόνος με το Βάρδα Φωκά. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας έπεσε σε παρακμή. Σήμερα είναι ένα ομώνυμο ασήμαντο χωριό. (Απ. Δ.Σ. 44/93).

Οδός ΑΓΑΘΩΝΑ (Εργοχώρι)

Αγάθωνας ο Τεισαμενού. Τραγικός ποιητής γιός του Τεισαμενού (5ος αι. π.Χ.). Θεωρείται ο σπουδαιότερος τραγικός της αρχαίας Ελλάδας μετά από τον Αισχύλο, το Σοφοκλή και τον Ευρυπίδη. Η πραγματική του αξία δεν εκτιμήθηκε όσο έπρεπε, γιατί τα έργα του έχουν χαθεί, εκτός από ελάχιστα αποσπάσματα. Αντιμετώπιζε αυστηρή κριτική από τον Αριστοτέλη. Ήταν καινοτόμος και ανανεωτής του αρχαίου θεάτρου. Ήταν ο πρώτος που τόλμησε να αλλάξει την παράδοση και να χρησιμοποιήσει στις τραγωδίες του ως ήρωες, όχι πρόσωπα από τη μυθολογία, αλλά δημιουργημένα από τη φαντασία του. Ήταν μαθητής του Σωκράτη και των σοφιστών. Είχε στενές φιλικές σχέσεις με τον Ευρυπίδη, ο οποίος τον αγαπούσε πολύ για το φιλελεύθερο πνεύμα του. Ο Αριστοφάνης αναφέρει ότι το ύφος του Αγάθωνα αποτελούσε "ηδύσματα" (γλυκίσματα) του λόγου, που άρεσαν πολύ στους Αθηναίους εκείνης της εποχής. Ο Αριστοτέλης κατηγορήσε τον Αγάθωνα για τα "εμβόλιμα" (άσματα του χορού που δεν είχαν σχέση με την υπόθεση του έργου και αποτελούσαν ένα είδος ιντερμέδιου).

Το έργο του διακρίνεται για κάποια θηλυπρέπεια, που οφείλεται στο χαρακτήρα του, γι' αυτό και σατιρίστηκε άγρια από τον Αριστοφάνη στις "Θεσμοφορίζουσες". (Απ. Δ.Σ. 44/93).

Οδός ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ

Ο Αγαμέμνονας, κατά τη μυθολογία, ήταν βασιλιάς των Μυκηνών και αρχηγός των Ελλήνων στον Τρωικό πόλεμο, γιός του Ατρέα και της Αερόπης. Αναγκάστηκε μαζί με τον αδερφό του Μενέλαο να εγκαταλείψει τις Μυκήνες, για να αποφύγει τις συνέπειες της φιλονικίας του πατέρα του με το Θυέστη και να καταφύγει στη Σπάρτη. Εκεί παντρεύτηκε την κόρη του βασιλιά Τυνδάρεω Κλυταιμνήστρα, ενώ ο Μενέλαος παντρεύτηκε την αδερφή της Ελένη. Ο Μενέλαος διαδέχθηκε στο θρόνο της Σπάρτης τον πεθερό του, ενώ ο Αγαμέμνονας γύρισε στις Μυκήνες και διαδέχθηκε τον Ατρέα. Αργότερα ορίστηκε αρχηγός της πανελληνίας εκστρατείας εναντίον της Τροίας, όταν ο Πάρος έκλεψε τη γυναίκα του Μενέλαου. Πριν

ακόμα οι Ελληνικές δυνάμεις αναχωρήσουν από το λιμάνι της Αυλίδας, ο Αγαμέμνωνας αντιμετωπίζοντας την οργή της θεάς Άρτεμης, υποχρεώθηκε να οδηγήσει την κόρη του Ιφιγένεια στο βωμό για θυσία. Την τελευταία όμως στιγμή η Άρτεμη άρπαξε την Ιφιγένεια και στη θέση της έβαλε ένα ελάφι, μετά τη θυσία του οποίου τα ελληνικά πλοία με σύριο άνεμο έφτασαν στην Τροία. Για δέκα χρόνια διεύθυνε τις επιχειρήσεις της πολιορκίας. Κατά την αρχή του δέκατου χρόνου αναγκάστηκε, μετά από απαίτηση του στρατού, να επιστρέψει στον πατέρα της την αιχμάλωτή του Χρυσίδα και αντί γι' αυτή πήρε την αιχμάλωτη του Αχιλλέα Βρισηίδα. Τότε ξέσπασε άγρια φιλονικία κι ο Αχιλλέας αποσύρθηκε από τις επιχειρήσεις. Ακολούθησαν σοβαρές επιτυχίες των Τρώων, έως ότου ο Αγαμέμνωνας αναγκάστηκε να υποχωρήσει στις αξιώσεις του Αχιλλέα για επιστροφή της Βρισηίδας, για να σώσει το στρατό των Αχαιών από βέβαιη καταστροφή.

Μετά την άλωση της Τροίας ο Αγαμέμνωνας πήρε το δρόμο του γυρισμού, φτωγμένος με πλούσια λάφυρα. Ανάμεσα στους αιχμαλώτους πήρε μαζί του και δούλους. Ξεχώριζε η Κασσάνδρα, κόρη του βασιλιά της Τροίας και πολύ καλή μάντισσα. Στο μεταξύ στις Μυκήνες είχαν συμβεί σημαντικά γεγονότα: Η γυναίκα του Κλυταιμνήστρα οργισμένη από την εξαφάνιση της κόρης της Ιφιγένειας, δέχτηκε να δημιουργήσει ερωτικές σχέσεις με τον Αίγισθο, συγγενή του Αγαμέμνονα και ανταπαιτητή του θρόνου. Οι δυο εραστές οργάνωσαν συνωμοτικό σχέδιο που οδήγησε σε τραγικό θάνατο τον Αγαμέμνονα, την Κασσάνδρα και ολόκληρη την ακολουθία των πιστών οπαδών του. Το έγκλημα αυτό εκδικήθηκε αργότερα ο γιός του Ορέστης.

Οι πληροφορίες των ιστορικών και τα δεδομένα της αρχαιολογικής επιστήμης, πείθουν ότι ο Αγαμέμνωνας είναι ιστορικό πρόσωπο, που βασίλεψε στη ΒΑ Πελοπόννησο με έδρα τις Μυκήνες. Η κυριαρχία του εκτεινόταν σε βασιλιάδες, αρχηγούς φυλών, από τη Θεσσαλία ως την Κρήτη. Λόγοι εμπορικοί και συγκεκριμένα το άνοιγμα των στενών του Ελλήσποντου και του Βοσπόρου στο αχαικό ναυτικό οδήγησαν στην εκστρατεία εναντίον της Τροίας και στη βίαιη καταστροφή της πόλης αυτής. Η αχαική κοινωνία, βασισμένη στον ορείχαλκο και την καλλιέργεια της γης, δεν μπόρεσε να αντέξει την εξωτερική πίεση. Λίγα χρόνια μετά τον Τρωικό πόλεμο υπόκυψαν στους Δωριείς, λαό νομαδικό και οπλισμένο με σιδερένια όπλα.

Ένας από τους οκτώ θολωτούς τάφους, που στα 1876 ανακάλυψε έξω από τον περίβολο των Μυκηνών ο Σλήμαν, ονομάστηκε τάφος του Αγαμέμνονα ή θρασυρός του Ατρέα. Εκεί βρέθηκαν πολλά χρυσά αντικείμενα (πτερίσματα), που σήμερα στολίζουν μια ειδική αίθουσα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αθήνας. (Απ. Δ.Σ. 107/71).

Οδός ΑΓΓΕΛΩΝ (Παλαιά Πόλη)

Άγγελοι. Αυτοκρατορική βυζαντινή οικογένεια που ανάδειξε τρεις βασιλείς (τον Ισαάκιο Β', τον Αλέξιο Γ' και τον Αλέξιο Δ'), καθώς και τους δεσπότες της Ηπείρου Αγγέλους. Η οικογένεια καταγόταν από τη Φιλαδέλφεια της Μ. Ασίας και γενάρχης της ήταν ο ναύαρχος Κωνσταντίνος Άγγελος. Οι Άγγελοι έχασαν τον αυ-

Οδός ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ (Προμηθεάς)

Το όνομα Αγησίλαος φέρουν: Ο έβδομος βασιλιάς της Σπάρτης από την οικογένεια των Αιγιδών, που βασίλευσε 44 χρόνια και πέθανε το 886 π.Χ. Τον καιρό της βασιλείας του έχουμε τους περίφημους νόμους του Λυκούργου.

Ο Αγησίλαος ο Β' που βασίλευσε από το 399 ως το 358 π.Χ. Αν και ήταν πολύ κοντός, αποδείχτηκε συνετός, ισχυρός στον χαρακτήρα, πολιτική και στρατιωτική μεγαλοφυΐα, ένας από τους μεγαλύτερους στρατηγούς της Σπάρτης. Το 396 π.Χ. ανέλαβε εκστρατεία εναντίον των σατραπών της Μικράς Ασίας (Τισσαφέρνη και Φαρνάβαζου) και τους νίκησε. Αναγκάστηκε όμως να επιστρέψει, για ν' αρχίσει τον πόλεμο εναντίον των πόλεων που είχαν αποστατήσει από την ηγεμονία της Σπάρτης. Νίκησε τα στρατεύματά τους στην Κορώνεια (394 π.Χ.) και Κορινθία (Κορινθιακός Πόλεμος - 392-387 π.Χ. -, που τελείωσε με την Ανταλκίδεια Ειρήνη). Όταν οι Θηβαίοι νίκησαν τους Λακεδαιμόνιους στα Λεύκτρα (371 π.Χ.) και μετέφεραν τον πόλεμο στην Πελοπόννησο, ο Αγησίλαος τους αντιμετώπισε συνετά, αλλά στο τέλος νικήθηκε στη Μαντίνεια (362 π.Χ.) Βοήθησε επίσης τους Αιγυπτίους, που είχαν επαναστατήσει εναντίον των Περσών. Πέθανε επιστρέφοντας από την Αίγυπτο, σε ηλικία 84 ετών. Τη βιογραφία του έγραψαν ο Πλούταρχος, ο Ξενοφώντας και ο Κορνήλιος Νέπωτας.

Αγησίλαος λεγόταν και ο έφορος της Σπάρτης την εποχή του βασιλιά Άγι του Δ', τον οποίο βοήθησε στις μεταρρυθμιστικές του προσπάθειες (ήθελε να επαναφέρει τους νόμους του Λυκούργου). Ζούσε ζωή κολασμένη και ήταν καταχρεωμένος. Μόλις ψηφίστηκε από τον Άγι η κατάργηση των χρεών, πήγε με το μέρος του συμβασιλέα του Άγι, Λεωνίδα, με σχέδιο να εξοντώσουν τον Άγι. Από αυτή την προσπάθειά του, ξεσηκώθηκαν οι Σπαρτιάτες εναντίον του και σώθηκε αφού τον φυγάδεψαν.

Το όνομα Αγησίλαος είχε και ο αδελφός του Θεμιστοκλή. Πήγε κατάσκοπος στο στρατόπεδο του Ξέρξη στην Ελλάδα και σκότωσε ένα σωματοφύλακα νομίζοντας ότι είναι ο βασιλιάς. (Απ. Δ.Σ. 44/93).

Οδός ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ (προς Κοζάνη)

Αγία Τριάδα. Η τριαδική θεότητα του Χριστιανισμού. Σύμφωνα με τη διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ο Ένας στην ουσία Θεός είναι τρισυπόστατος: Πατήρ, Υιός και Άγιον Πνεύμα. Το δόγμα αυτό της χριστιανικής πίστης στηρίζεται αποκλειστικά στην αποκάλυψη του ίδιου του Θεού. Είναι θεμελιώδες δόγμα και όποιος δεν το δέχεται, δεν μπορεί να είναι Χριστιανός.

Η πίστη στο δόγμα της Αγίας Τριάδας είναι κοινή σ' όλο το Χριστιανικό κόσμο. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία η αλήθεια αυτή περιέχεται στο Σύμβολο της Πίστεως,

στους κανόνες των Συνόδων, στη διδασκαλία των Πατέρων, στη ζωή και διδασκαλία της και στη λατρευτική ζωή της. Έτσι η Εκκλησία βαπτίζει στο όνομα της Αγίας Τριάδας και αρχίζει τις ακολουθίες της και τη Θεία Λειτουργία με την επίκληση της Αγίας Τριάδας.

Η οριστική διατύπωση του δόγματος μέσα στην Εκκλησία έγινε τον 4ο αιώνα από τους Πατέρες της Εκκλησίας. Συνοπτικά το δόγμα της Αγίας Τριάδας θα μπορούσε να διατυπωθεί όπως το παράδωσε ο Μ. Αθανάσιος "Θεόν εν Τριάδι και Τριάδα εν Μονάδι σέβωμεν, μήτε συγχέοντες τας υποστάσεις (πρόσωπα), μήτε την ουσίαν διαιρούντες". Τη διδασκαλία αυτή παράλαβε και δέχεται η Εκκλησία. (Απ. Δ.Σ. 104/71).

Οδός ΑΓ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (Κοιμητήρια)

Η λέξη Άγιος είναι τιμητικός τίτλος, που ο λαός έδινε σε όλους όσους ζούσαν ενάρετα και ήταν αφοσιωμένοι στη χριστιανική πίστη, την εποχή των πρώτων μ.Χ. αιώνων. Άγιοι θεωρούνται δηλ. οι απόστολοι του Χριστού, τα πιο επίσημα πρόσωπα των Γραφών, οι Πατριάρχες, οι Προφήτες, όσοι μαρτύρησαν "υπέρ Πίστεως", όσοι διακρίθηκαν για την ευσεβεία τους, μοναχοί, βασιλείς κ.ά. Από τον 11ο αιώνα όμως η ανακήρυξη των Αγίων περιήλθε στη δικαιοδοσία των Εκκλησιαστικών αρχών (Πατριάρχες, Πάπες). Τους Αγίους διαχωρίζουμε σε δυο κατηγορίες: Σε όσους ανακηρύχθηκαν από κάποια τοπική Εκκλησία και σ' όσους αναγνωρίζονται από όλη γενικά τη Χριστιανοσύνη. Αυτούς οφείλει κάθε Χριστιανός να τους προσκινά και να τους τιμά. Για την προσκύνηση των Αγίων οι ορθόδοξοι χριστιανοί χρησιμοποιούν εικόνες και οι καθολικοί αγάλματα. Επίσης οι πιστοί χτίζουν ναούς οι οποίοι φέρουν τα ονόματα Αγίων.

Ο Άγιος Αθανάσιος ο Μέγας είναι Άγιος της Χριστιανικής Εκκλησίας, από τους ηρωικότερους υπερασπιστές της Ορθοδοξίας.

Γεννήθηκε το 295 μ.Χ. στην Αλεξάνδρεια από Έλληνες γονείς χριστιανούς. Η παράδοση αναφέρει πως ο Αθανάσιος παίζοντας στο γιαλό της θάλασσας με συνομήλικούς του, τους βάφτιζε και πως ο Πατριάρχης της Αλεξάνδρειας Αλέξανδρος αναγνώριζε τις βαπτίσεις αυτές ως έγκυρες. Από το γεγονός αυτό καθώς και από άλλα γεγονότα ο Πατριάρχης της Αλεξάνδρειας εκτίμησε τον Αθανάσιο και τον παράλαβε υπό την προστασία του. Έτσι, ο Αθανάσιος μορφώθηκε γενικά και ιδιαίτερα μελέτησε την Αγία Γραφή, καθώς και τον Όμηρο και τον Πλάτωνα. Σε νεαρή ηλικία γνώρισε στην έρημο το Μ. Αντώνιο, του οποίου αργότερα έγραψε και τη βιογραφία. Το 312 ο Αθανάσιος χειροτονήθηκε από τον Πατριάρχη Αλεξάνδρειας αναγνώστης και το 320 ή 319 χειροτονήθηκε από τον ίδιο διάκονος. Το 325 συνοδεύοντας τον Πατριάρχη Αλέξανδρο στην Α' Οικουμενική Σύνοδο, που έγινε στη Νίκαια της Μ. Ασίας κατά του Αρείου και της διδασκαλίας του, με την πνευματικότητά του και τη σθεναρή του στάση απέναντι στις κακοδοξίες του Αρείου, αναδείχτηκε πρωταγωνιστής της ορθόδοξης πίστης. Το 328, σε ηλικία 38 χρόνων και ενώ απουσίαζε στην Κωνσταντινούπολη, εκλέχτηκε αρχιεπίσκοπος Αλεξάνδρειας από τον κλήρο και το λαό, σύμφωνα και με την επιθυμία του Πατριάρ-

χη Αλεξάνδρου που είχε πεθάνει.

Συνάντησε όμως πολλές δυσκολίες και αντιδράσεις εκ μέρους των αρειανών σε τέτοιο σημείο, ώστε να αρνούνται οι επίσκοποι να τον χειροτονήσουν επίσκοπο, από το φόβο των αρειανών. Τελικά ύστερα από μεγάλη επιμονή του λαού χειροτονήθηκε στις 8 Ιουνίου του 328. Πρώτη του πράξη ως αρχιεπισκόπου ήταν να αρνηθεί να αποκαταστήσει τον Άρειο στην εκκλησία της Αλεξάνδρειας, όταν το απαίτησε ο αυτοκράτορας Μ. Κωνσταντίνος. Έκανε περιοδείες στην επαρχία του, για να λύσει πολλά προβλήματα του ποιμνίου του, για να ενθαρρύνει τους πιστούς ενάντια στις αιρέσεις και για να καθοδηγήσει τους χριστιανούς της επισκοπής του. Παράλληλα με τους αγώνες που έκανε κατά του αρειανισμού, πολέμησε και τους σχισματικούς μελιτιανούς.

Η σθεναρή του στάση απέναντι σε κάθε εχθρό της Ορθοδοξίας και η ακηλίδωτη ζωή του ανάγκασε τους αντιπάλους του, που δεν είχαν όπλο να τον πολεμήσουν, στη συκοφάντηση και στο διωγμό. Πέντε φορές εξορίστηκε, περνώντας συνολικά 16 χρόνια στην εξορία. Πέθανε σε ηλικία 75 χρόνων, στις 2 Μαΐου 372 μ.Χ., αφού είδε το θρίαμβο των απόψεών του. Η μνήμη του γιορτάζεται μαζί με τον Άγιο Κύριλλο, Πατριάρχη Αλεξάνδρειας, στις 18 Ιανουαρίου.

Ο Μ. Αθανάσιος εξήσε σε μια πολύ ταραγμένη εποχή, τόσο από πολιτικής, όσο και από εκκλησιαστικής πλευράς. Βοήθησε όμως πολύ την Εκκλησία (η οποία τον ονόμασε Μέγα) με τη σωστή του πίστη και ιδίως με την ηρωική επιμονή του σ' αυτήν, όσο κανένας ίσως άλλος. Γι' αυτό και δίκαια χαρακτηρίζεται στο απολυτίκιο της γιορτής του σαν "σύλος Ορθοδοξίας". (Απ. Δ.Σ. 104/71).

Οδός: ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ (Παλ. Πόλη)

Άγιος Αντώνιος ο Νέος: Γεννήθηκε στη Βέροια από γονείς φιλόθεους και ευκατάστατους. Υπάρχει μεγάλη διαφορά στις διάφορες απόψεις για τον χρόνο, που έζησε.

Από την πρώτη του νεότητα εγκατέλειψε και γονείς και πατρίδα έφθασε στο όρος που ονομάζεται σκήπη, που είναι στα νότια της Βέροιας και στην αντίπερα όχθη του ποταμού. Εκεί συγκαταριθμήθηκε στο χώρο των μοναχών, διδάχθηκε και ασκήθηκε, θα έλεγε κανείς, με κάθε επιμέλεια στα τελειότερα μοναχικά παλαιίσματα.

Αφού έζησε για αρκετό διάστημα με τους άλλους μοναχούς, με την άδεια, τις ευχές και τις ευλογίες του προεστώτος και όλης της αδελφότητας, εγκατέλειψε τη σκήπη και εγκαταστάθηκε σ' ένα σπήλαιο εντελώς απρόσιτο, ολοσκότεινο και απλησίστο στις ακτίνες του ήλιου, απέναντι από τη θέση "Σταυρός" κοντά στον Αλιάκμονα. Στο σπήλαιο αυτό έζησε πάνω από πενήντα χρόνια, νηστεύων, αγρυπνών, προσευχόμενος και πειραζόμενος υπό του διαβόλου.

Όταν κατάλαβε, ότι σε λίγο πλησίαζε η εκδημία του προς τον Θεό (πλησίον της γιορτής της Γεννήσεως του Χριστού), κάλεσε ιερέα και τον κοινωνήσε για τελευταία φορά.

Αφού πέρασαν δεκαέξι μέρες από το θάνατο του Αγίου, κάποιοι κυνηγοί με τα

σκήλια τους, ανακαλύψαν το λειψάνο του. Μερικοί επεστρέψαν στη Βέροια και το ανέφεραν στον αρχιερέα. Ο αρχιερέας αμέσως συγκέντρωσε όλους τους κληρικούς του, αλλά και όλους τους ευγενείς και ταπεινούς και έρχεται γρήγορα στο σπήλαιο.

Επειδή με την αγγελία του θανάτου του Αγίου έτρεξαν όλοι όσοι κατοικούσαν στην απέναντι όχθη του ποταμού, σαν να επρόκειτο να παραταχθούν για πόλεμο, μεταξύ των αγροτών, που κατοικούσαν στα χωριά και των κατοίκων της πόλης. Οι κάτοικοι της πόλης υποστήριζαν ότι πρέπει να μεταφέρουν τον άγιο στην πόλη του και οι χωρικοί διαμαρτύρονταν και δημιουργούσαν προβλήματα στους κατοίκους της πόλης,

λέγοντας ότι δεν θα τους επιτρέψουν να κρατήσουν το θησαυρό που παρουσιάστηκε και ανατράφηκε στην περιοχή τους. Και αφού η φλόγα της έριδας διαδόθηκε αρκετά και σβήστηκε με δυσκολία, πείθονται να σταματήσουν την φιλονικία με την απόφαση να παραχωρήσουν στον άγιο την επιλογή, σε ποια από τις δύο ομάδες αρμόζει το προνόμιο να κατοικεί ο άγιος μαζί τους· και μάλιστα αφού έξευξαν δύο βόδια σε μια άμαξα και τοποθέτησαν επάνω σ' αυτήν με τον πρέποντα σεβασμό το λείψανο του οσίου, τα άφησαν να πάρουν όποιο δρόμο ήθελαν.

Τα βόδια, αμέσως μόλις πέρασαν την κοίτη του ποταμού, χωρίς να τα οδηγεί κανένας άνθρωπος παρά μόνο ο άγιος, αφήνοντας πίσω όλους προχώρησαν προς τη Βέροια, χωρίς καθόλου να παρεκκλίνουν από τη σωστή πορεία και έφθασαν στο πατρικό σπίτι του αγίου, κοντά στο οποίο βρίσκεται ο Θεός ναός της Παναγίας Θεοτόκου, με το όνομα Καμαριώτισ. Εδώ σταμάτησε την πορεία και την ορμή του το ζευγάρι εκείνων των ζώων, με το οποίο μεταφερόταν ο άγιος και φαινόταν σα να έλεγαν ότι εδώ είχε ο άγιος κατά νου να κατοικήσει, και αποτελεί το λείψανο από τότε μέχρι τις μέρες μας πηγή πολλών ιάσεων, για όσους με πόθο και ειλικρινή πίστη το πλησιάζουν.

Η μνήμη του Οσίου εορταζόταν πάντοτε πανηγυρικά στη Βέροια στις 17 Ιανουαρίου, ημέρα της μετακομηδής του λειψάνου του στην πόλη, αλλά και στην πρώτη Αυγούστου με μεγάλη εμποροπανήγυρη. Αν και σήμερα με τη μεταβολή των συν-

θηκών ο θεσμός της εμποροπανήγυρης έχει εκλείψει, οι Βεροιοείς συνεχίζουν να τιμούν με μεγάλη λαμπρότητα τον Οσιο πολιούχο και προστάτη τους, σύμφωνα με την παράδοση και την πρώτη Αυγούστου

(Μητροπολίτου Βεροίας και Ναούσης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑ ΚΑΛΠΑΚΙΔΗ: "Ο ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΟΣΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ο ΝΕΟΣ. ΒΕΡΟΙΑ 1996).

Οδός ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (Παλ. Πόλη)

Άγιος Γεώργιος. Μεγαλομάρτυρας της Εκκλησίας, η οποία τιμάει τη μνήμη του στις 23 Απριλίου. Ονομάζεται και τροπαιοφόρος. Γεννήθηκε από πλούσιους και ευγενείς γονείς που κρατούσαν την καταγωγή τους από την Καππαδοκία της Μ. Ασίας.

Την εποχή του Ρωμαίου αυτοκράτορα Διοκλητιανού (284-305) υπηρετούσε σαν αξιωματικός του ρωμαϊκού στρατού και ήταν χριστιανός. Σ' έναν από τους διωγμούς του Διοκλητιανού ομολογεί την πίστη του στο Χριστό, συλλαμβάνεται, βασανίζεται, αλλά αρνιέται να θυσιάσει στα είδωλα και τελικά θανατώνεται με αποκεφαλισμό. Κατά την παράδοση ο Γεώργιος μαρτύρησε στη Διόσπολη (Λύσδα), μια μικρή πόλη της Παλαιστίνης, η οποία δεν άργησε να μεταβληθεί σε χριστιανικό λατρευτικό κέντρο, με τιμώμενο τον Άγιο Γεώργιο. Ο ναός αυτός καταστράφηκε το 1010 και ξαναχτίστηκε ύστερα από τους Σταυροφόρους, αλλά και πάλι καταστράφηκε από το σουλτάνο Σαλαδίν το 1191 και ξαναχτίστηκε αργότερα.

Οδός ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (Παλ. Πόλη)

Ο Άγιος Δημήτριος ο Μυροβλήτης είναι ένας από τους πιο ένδοξους και αγαπητούς Αγίους ολόκληρης της Ορθοδοξίας. Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη, όταν ήταν αυτοκράτορας ο Μαξιμιανός, το 280. Καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια και όπως αναφέρουν οι παραδόσεις, από πολύ νέος έγινε αξιωματικός του ρωμαϊκού στρατού και ανθύπατος της Ελλάδας.

Από μικρή ηλικία διακρινόταν για την ομορφιά και τη γλυκύτητα της ψυχής του. Νωρίς δημιούργησε ευρύ κύκλο χριστιανών, κυρίως νέων, που τους δίδαξε σε υπογειες στοές, κοντά στο δημόσιο λουτρό. Μεταξύ των νέων αυτών ήταν και ο μάρτυρας Νέστορας.

Σε μια από αυτές τις συγκεντρώσεις όπου δίδασκε, συνελήφθη και φυλακίστηκε, επειδή αρνήθηκε να αποκηρύξει την πίστη του. Στη φυλακή δέχτηκε την επίσκεψη του μαθητή του Νέστορα και τον ευλόγησε, μετά από θερμή προσευχή. Αυτός τότε παρουσιάστηκε στο στάδιο σε επίσημους αθλητικούς αγώνες που είχε οργανώσει ο Μαξιμιανός και πάλεψε στο όνομα του Θεού των χριστιανών, μέχρι που νίκησε τον επικίνδυνο παλαιστή Λυαίο, όπως άλλοτε ο Δαβίδ το Γολιάθ. Τότε οργίστηκε τόσο πολύ ο Μαξιμιανός, ώστε διέταξε να αποκεφαλιστεί ο Νέστορας και να φονευτεί στη φυλακή με λόγχη ο Δημήτριος, γιατί πριν την πάλη ο Νέστορας ακούστηκε να φωνάζει: "Ο Θεός του Δημητρίου, βοήθει μοι". Ο Άγιος Δημήτριος τά-

φηκε στον τόπο του μαρτυρίου του και από τον τάφο του ανάβλυζε μύρο, απ' όπου και ονομάστηκε Μυροβλήτης.

Κατά τις μαρτυρίες, πρώτος που γιατρεύτηκε από το μύρο ήταν ο Λεόντιος, ο δε δούλος του Αγίου Δημητρίου Λούπος, θαυματουργούσε με το αίμα και το δαχτυλίδι του. Σε άλλη διήγηση αναφέρεται ότι ο ηγούμενος της Μονής του Παντοκράτορα Ιωσήφ, μετέφερε την εικόνα του Αγίου Δημητρίου, αφού άφησε αντίγραφο της. Η εικόνα αυτή βρισκόταν πάνω στη σορό του Αγίου και τον παρίστανε όρθιο με απλωμένα χέρια.

Σπάνια άλλος Άγιος συνδέθηκε με τον τόπο καταγωγής και δράσης του τόσο στενά, όσο ο Άγιος Δημήτριος. Πάντοτε θεωρούνταν φρουρός της Θεσσαλονίκης, της οποίας είναι και πολιούχος, φιλόπατρις, σωσίπολις και σωσίπατρις. Κατά περιόδους αγωνιζόταν μαζί με το λαό εναντίον των εχθρικών επιδρομών και των κατακτητών, είτε ήταν Σλάβοι, Άβαροι, Νορμανδοί και άλλοι βάρβαροι. Ο εορτασμός της μνήμης του (26 Οκτωβρίου) ήταν λαμπρός. Αρχίζει έξι ημέρες πριν και τελειώνει οκτώ ημέρες μετά και κατά τον 14ο αιώνα έφτανε σε διάρκεια τον ένα μήνα.

Στη βυζαντινή ζωγραφική ο μεγαλομάρτυρας παριστάνεται από τους εικονογράφους ως ύπατος και στρατιωτικός Άγιος. Συχνότερα τον παρουσιάζουν πάνω σε άλογο κρατώντας τα ηνία από το ένα χέρι και το δόρυ από το άλλο.

Οδός: ΑΓΙΟΥ ΘΕΩΝΑ (Αγ. Κυριακή)

Άγιος Θεωνάς: Καταγόταν, μάλλον, από τη Βέροια και ήταν μαθητής του Θωμά Ελεαβούλκου. Γεννήθηκε στα τελευταία χρόνια του 15ου αι.

Έγινε νεαρός καλόγερος στο μοναστήρι Παντοκράτορος του Αγίου Όρους. Κατόπιν έκανε, μαζί με τον ιερομόναχο Ιάκωβο, περιοδείες και μετά τη σύλληψη εκείνου (το 1520) απ' τους Τούρκους ξαναήρθε στο Άγιο Όρος. Ύστερα έφυγε στην Γαλάτιστα της Χαλκιδικής και αναδιοργάνωσε το γνωστό μοναστήρι της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτρας, όπου συγκέντρωσε 150 περίπου καλόγερους. Στο μοναστήρι εκείνο έμεινε μέχρι το 1560, οπότε έγινε μητροπολίτης της Παροναξίας και το 1565 της Θεσσαλονίκης.

Φαίνεται, ότι ο Άγιος Θεωνάς έκτισε την εκκλησία της Υπαπαντής της Θεσσαλονίκης. Η μνήμη του γιορτάζεται στις 4 Απριλίου και την τέταρτη Κυριακή των Νηστειών.

(Γ. Χ. Χιονίδη: Σύντομη ιστορία του Χριστιανισμού στην περιοχή της Βεροίας. Σελ. 34). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ (Προμηθέας)

Άγιοι Σαράντα. Όρμος και πόλη της Βόρειας Ηπείρου απέναντι από την Κέρκυρα, που ανήκει σήμερα στην Αλβανία. Στο διάστημα πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, επειδή η Αλβανία είχε κατακτηθεί από την Ιταλία, μετονομάστηκε σε Πόρτο Έντα προς τιμή της κόρης του Μουσολίνι. Στις 6 Δεκεμβρίου του 1940 ήρθε στα

Στα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας οχυρώθηκε με τείχη και έγινε απου-
δαίο λιμάνι για το πολεμικό ναυτικό και για την άμυνα του κράτους από τους βόρει-
ους εχθρούς του. Πολλές φορές δέχτηκε τις επιδρομές των Αβάρων και των Βουλ-
γάρων. Τρεις φορές την κατέλαβαν οι Βούλγαροι, χωρίς όμως να μείνει για πολύ
στα χέρια τους. Οι Βυζαντινοί ηγεμόνες την ξανάπαιρναν, ώσπου το 1019 ο Βα-
σίλειος Β' Βουλγαροκρόνος έβαλε τέρμα στις επιδρομές τους. Αργότερα γνώρισε
νέες επιδρομές από τους Πετσενέγους. Στα χρόνια του Ισαακίου Β' Άγγελου την
ξαναπήραν οι Βούλγαροι, αλλά διώχτηκαν από τον αυτοκράτορα. Στα χρόνια των
σταυροφοριών περιήλθε διαδοχικά στους Φράγκους, στους Βουλγάρους κι αργό-
τερα στους Παλαιολόγους. Τελικά, το 1453, μετά την άλωση της Κωνσταντινούπο-
λης περιήλθε στους Τούρκους. Ως τότε μαζί με τη γειτονική Μεσημβρία αποτελού-
σαν μικρό δεσποτάτο. Οι κάτοικοί της ήταν Έλληνες, διετήρησε την ελληνικότητα
και στα χρόνια της τουρκοκρατίας και διακρίθηκε στο εμπόριο και στα γράμματα.
Πολλοί αρχιερείς της μητρόπολής της διακρίθηκαν για τη σοφία και τη δράση τους
(σχολεία, φιλοπρόοδος σύλλογος, ναοί κ.λπ.). Το 1885 προσαρτήθηκε πραξικοπη-
ματικά στη Βουλγαρία μαζί με ολόκληρη την Ανατολική Ρωμυλία. Οι προσπάθειες
της Βουλγαρίας για τον εκβουλγαρισμό Ελλήνων της Αγχιάλου δεν έφεραν κανένα
αποτέλεσμα. Οι Έλληνες αντέδρασαν πεισματικά. Από το 1900 άρχισαν διωγμοί
εναντίον του ελληνικού στοιχείου με κορύφωμα την πυρπόληση μεγάλου μέρους της
πόλης και τη σφαγή πολλών κατοίκων της Αγχιάλου στις 30 Ιουλίου του 1906. Τότε
οι περισσότεροι από τους άστεγους κατοίκους της ήρθαν πρόσφυγες στην Ελλάδα
και ίδρυσαν τη Νέα Αγχιάλο, όπου εγκαταστάθηκαν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Τα Άδανα είναι πόλη της Τουρκίας στην Κιλικία, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού. Την πόλη διασχίζει ο ποταμός Σείχαν, που κινεί εργοστάσιο παραγωγής ρεθύματος. Παράγει ρύζι, δημητριακά και ζαχαροκάλαμο και έχει βιομηχανίες εκρηκτικών υλών, υφασμάτων, σαπουνιού, καπνού, βαμβακιού κ.ά. Αποτελεί εμπορικό, βιομηχανικό και συγκοινωνιακό κέντρο της περιοχής. Ονομαστή είναι η πέτρινη οδογέφυρά της που χτίστηκε στην εποχή του Ιουστινιανού και επισκευάστηκε το 743 μ.Χ. απ' το χαλίφη Ζιάρ αλ-Βαλίδ, που της έδωσε και το όνομά του.

Η πόλη έχει μεγάλη ιστορική παράδοση. Ήταν γνωστή στα χρόνια των Σελευκιδών ως "Αντιόχεια η επί ψάρω" και γνώρισε ακμή στη ρωμαϊκή εποχή. Στα βυζαντινά χρόνια ήταν σπουδαίο εμπορικό κέντρο και έδρα επισκόπου. Το 1909 έγιναν μεγάλες σφαγές των Αρμενίων της πόλης από τους Τούρκους (20.000 θύματα). Πριν τη μικρασιατική καταστροφή κατοικούσαν εκεί και 46.200 περίπου Έλληνες, που άρχισαν να φεύγουν μετά τη συμφωνία της Άγκυρας (1921), γιατί τα Άδανα δόθηκαν στους Τούρκους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (Κάτωθεν Πιερίων)

Η Αδριανούπολη είναι πόλη της Τουρκίας στην Ανατολική Θράκη, πρωτεύουσα ομώνυμου νομού. Βρίσκεται στη συμβολή του Έβρου, του Άρδα και του Τούντζα. Είναι η δεύτερη πόλη μετά την Κωνσταντινούπολη σε πληθυσμό στην Ευρωπαϊκή Τουρκία. Απέχει 250 χιλ. από την Κωνσταντινούπολη και μόλις 5 από τα ελληνικά σύνορα. Είναι σημαντικό συγκοινωνιακό και γεωργικό κέντρο, πλούσια σε μνημεία μωαμεθανικής τέχνης.

Στη θέση της Αδριανουπόλεως οι Θράκες στην αρχαιότητα είχαν χτίσει πόλη, που την ονόμαζαν Γονείς ή συνηθέστερα Ουσκουδάμα. Την εποχή του μακεδονικού κράτους ονομαζόταν Ορεστιάδα, γιατί, κατά τη μυθολογία, την είχε επισκεφτεί ο γιός του Αγαμέμνονα Ορέστης και την είχε ξαναχτίσει στα ερείπια της Ουσκουδάμας. Κυριεύθηκε από τους Ρωμαίους το 73 π.Χ. και το 20 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Αδριανός (78 - 137 μ.Χ.) την ανοικοδόμησε. Προς τιμή του ονομάστηκε Αδριανούπολη. Κατά τη βυζαντινή περίοδο λεηλατήθηκε από τους Αβάρους (586), τους Βουλγάρους (813, 914, 923, 1004), τους Σταυροφόρους (1189) και αργότερα κυριεύθηκε από τους Τούρκους.

Το 14ο αιώνα ο σφετεριστής του βυζαντινού θρόνου Ιωάννης Καντακουζηνός την έκανε πρωτεύουσά του και από εκεί πολέμωσε τους Παλαιολόγους. Για να πετύχει το σκοπό του, συμμάχησε με τους Οθωμανούς Τούρκους και έγινε αιτία να περάσουν στην ευρωπαϊκή ακτή και να καταλάβουν διαδοχικά τη Θράκη, τη Μακεδονία και να εισδύσουν στη σημερινή Βουλγαρία.

Η Αδριανούπολη κυριεύθηκε από το σουλτάνο Μουράτ Α' (το 1361) και έγινε πρωτεύουσα του κράτους ως το 1453. Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης εδώ αποκεφαλίστηκαν ο υπερασπιστής της πόλης Δούκας Νοταράς με τους γιούς

του και ο τελευταίος αυτοκράτορας της Τραπεζούντας με όλη την οικογένειά του. Κατά την έκρηξη της ελληνικής επανάστασης του 1821 στην Αδριανούπολη ξέσπασαν διωγμοί και σφαγές και αφανίστηκε ο μισός ελληνικός πληθυσμός. Εδώ απαγχονίστηκε ο πρώην Πατριάρχης Κύριλλος Στ' και 25 αρχιερείς και πρόκριτοι. Το 1829 υπογράφηκε στην Αδριανούπολη η συνθήκη μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας, που έβαλε τέρμα στο ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1828-1829. Στον πρώτο βαλκανικό πόλεμο κυριεύτηκε από τους Βουλγάρους το 1913, αλλά κατά το δεύτερο ανακαταλήφτηκε από τους Τούρκους. Ο ελληνικός στρατός την απέλευθέρωσε το 1920, αλλά δυστυχώς με τη μικρασιατική καταστροφή και την ανταλλαγή των πληθυσμών ο ελληνισμός εγκατέλειψε την πόλη μετά από διαβίωση 2.200 χρόνων περίπου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ ΓΕΡΟΣΤΑΘΗ (Προμηθέας)

Αθανασιάδης Στάθης: Γεννήθηκε στη Σάντα του Πόντου το 1890. Ήταν δάσκαλος και χαρακτηρίστηκε ως λόγιος του ποντιακού στοιχείου. Ασχολήθηκε, με ιδιαίτερη επιτυχία, με ιστορικές έρευνες γύρω από λαογραφικά θέματα. Τιμήθηκε για τις εργασίες και τη δράση του τρεις φορές από την Ακαδημία Αθηνών. Πέθανε το 1978. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΑΙΑΝΗΣ

Η Αιανή ήταν πόλη της Μακεδονίας στην περιοχή του σημερινού νομού Κοζάνης, του έθνους των Ελιμειωτών. Το όνομά της οφείλει στον Αιανόν, ο οποίος, κατά τη μυθολογία, ήταν γιός του βασιλιά των Τυρρηνών Έλνμου. Χαρακτηριστική ήταν, στην Αιανή, η λατρεία του Πλούτωνα, όπως συμπεραίνεται από επιγραφή επάνω σε επιτύμβια στήλη από λευκό μάρμαρο. Στη στήλη αυτή αναγράφεται το όνομα της πόλης και φέρει ανάγλυφη παράσταση του Πλούτωνα με τον Κέρβερο. Βρίσκεται στο Μουσείο της Κοζάνης. Ο Α. Κεραμόπουλος σε εκτεταμένη μελέτη του, διαφωνεί με την ταύτιση της αρχαίας Αιανής προς την Καλλιανή, που ήταν η προηγούμενη ονομασία της σημερινής Αιανής. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΪΒΑΛΙΟΥ (Προμηθέας)

Αϊβαλί (Κυδωνιές): Ελληνική πόλη της Μ. Ασίας, στα παράλια του Αιγαίου, απέχοντι από τη Λέσβο. Ήταν ένα από τα σημαντικά λιμάνια της Μ. Ασίας, με μεγάλη κίνηση και πλούτο. Ο πληθυσμός του Αϊβαλίου (Κυδωνιών) ήταν καθαρά ελληνικός και έφτανε τις 30.000 ψυχές. Είχε μεγάλο αριθμό σχολείων, Ανώτερη Σχολή και "Ακαδημία", στις οποίες δίδαξαν επιφανείς δάσκαλοι. Το 1821 πυρπολήθηκε και λεηλατήθηκε από ομίλη Τούρκων, που κατάστρεψαν και το λαμπρό κτίριο της Ακαδημίας. Οι κάτοικοι όμως γύρισαν και ξανάχτισαν τα σπίτια και τα σχολεία τους. Το 1860 χτίστηκε - με εράνους - το Μεγάλο Γυμνάσιο, μετά από πρωτοβουλί-

α του ευεργέτη Χ. Αθανασίου. Στην καταστροφή του 1922 ο Ελληνισμός του Αϊβαλιού (Κυδωνιών) ξεκληρίστηκε για μια ακόμα φορά και όσοι κατάφεραν να επιζήσουν πήραν το δρόμο της προσφυγιάς, στην ελεύθερη Ελλάδα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΙΓΑΙΟΥ

Αιγαίο Πέλαγος: Ονομάζεται η θαλάσσια λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου που βρέχει στα Β. την Ελλάδα και την Ανατολική Θράκη, στα Δ. την Ελλάδα, στα Α. τη Μ. Ασία και στα Ν. τα όριά της ορίζονται με τη νοτιή γραμμή που σχηματίζουν το ακρωτήριο Άσπρο (στη Μ. Ασία), η Ρόδος, η Κάρπαθος, η Κρήτη, τα Αντικύθηρα, τα Κύθηρα, το Ελαφονήσι και η Πελοπόννησος. Τα όρια αυτά καθορίστηκαν το 1919 στο Λονδίνο από το Διεθνές Υδρογραφικό Συνέδριο και διατυπώθηκαν το 1923 με εγκύκλιο του Διεθνούς Υδρογραφικού Γραφείου.

Το Αιγαίο Πέλαγος ονομαζόταν από τους αρχαίους και Αγαίος Πόντος. Η ετυμολογία της ονομασίας δεν είναι εξακριβωμένη. Άλλοι αποδίδουν το όνομα στην πόλη της Εύβοιας "Αιγαί", άλλοι στο μυθικό βασιλιά της Αθήνας Αιγαία και άλλοι αλλού. Την περίοδο της Βενετοκρατίας, από παραφθορά της ονομασίας, αναφέρεται ως Αρχιπέλαγος. Αργότερα η λέξη αρχιπέλαγος χρησιμοποιήθηκε σαν γεωγραφικός όρος και σημαίνει συστάδα νησιών σε μια θάλασσα. Το Αιγαίο είναι κατάσπαρτο με πολλά νησιά, που αποτελούσαν από τους αρχαίους χρόνους συνδετικό κρίκο και μέσο επικοινωνίας για τους λαούς των ακτών του. Λόγοι γεωγραφικοί, οικονομικοί, στρατηγικοί και κλιματολογικοί έκαναν το Αιγαίο κοιτίδα ενός πανάρχαιου και περιλαμβρου πολιτισμού και σήμερα, για τους ίδιους λόγους, αποτελεί βασικό στρατηγικό και οικονομικό παράγοντα. Αυτό αποδεικνύεται και από τις μακράς προσπάθειες των Ρώσων και των Βουλγάρων να βρουν διεξοδο στο Αιγαίο, κατακτώντας έστω μια λωρίδα της Θράκης ή Μακεδονίας. Ειδικά για τους Έλληνες έχει τεράστια σημασία, μια και αποτελεί το σπουδαιότερο τμήμα της νησιώτικης Ελλάδας. Η θέση παρουσιάζει το Αιγαίο σαν κλειστή θάλασσα με τρεις φυσικές εξόδους μεγάλης οικονομικής σημασίας. Με την πρώτη επικοινωνεί με τον Εύξεινο Πόντο μέσω των Δαρδανελίων, της Προποντίδας και του Βοσπόρου, ενώ με τις άλλες δυο, στα νότια, ενώνεται με την πλατύτερη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου. Εκτός από τις φυσικές εξόδους υπάρχει και μια τεχνητή, η διώρυγα της Κορίνθου, που την ενώνει με τον Κορινθιακό κόλπο και το Ιόνιο Πέλαγος.

Οδός ΑΙΓΛΗΣ (Εργοχώρι)

Αίγλη. Με το όνομα αυτό αναφέρονται στη μυθολογία πέντε γυναίκες. 1). Η γυναίκα του Ήλιου και μητέρα των Χαρίτων. 2). Η κόρη του Ήλιου και της Κλυμένης, που μεταμορφώθηκε σε λεύκα. 3). Η κόρη του Πανοπέα, που αγάπησε ο Θησέας και για χάρη της παράτησε την Αριάδνη. 4). Η κόρη του Έσπερου, που φύλαγε μαζί με την αδερφή της τα μήλα των Εσπερίδων. 5). Η κόρη του Φλέγγου και της Κλεοφίμης, μητέρα του Ασκληπιού και του Απόλλωνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οι Αιγές ήταν αρχαία πόλη της Μακεδονίας στη γραφική θέση της σημερινής Έδεσσας. Ήταν η αρχαιότατη πρωτεύουσα της Μακεδονίας. Η ονομασία Αιγές σημαίνει τόπο όπου αναβλύζουν νερά. Για την ίδρυσή της οι παραδόσεις είναι σκοτεινές και συγκρούονται. Μια εκδοχή (Διόδωρος, Ιουστίνος) αναφέρει ότι την πόλη ίδρυσε ο Ηρακλείδης Κάρανος, αδερφός του βασιλιά του Άργους Φεΐδωνα. Ο Κάρανος, σύμφωνα με χρησμό που πήρε, ακολούθησε ένα κοπάδι “αίγες” κι έχτισε την πόλη εκεί που τα ζώα σταμάτησαν και γονάτισαν να κοιμηθούν. Οι “αίγες” έγιναν σύμβολο και εικονίζονται στα νομίσματα των βασιλιάδων.

Άλλη εκδοχή αναφέρει ότι ο Περγάσιος ή ο διάδοχός του έχτισαν τον 7ο π.Χ. αιώνα νέα πρωτεύουσα, τις Αιγές, στη θέση όπου υπήρχε θρακική πόλη, πριν οι Μακεδόνες διώξουν τους Θράκες “κοντά στους κήπους του Μίδα, γιού του Γόρδιου” (Ηρόδοτος). Η θέση της πόλης είχε μεγάλη στρατιωτική σημασία και οχυρώθηκε καλά. Εκεί ίδρυσαν τους τάφους των Αργεαδών βασιλιάδων και έθαβαν τους βασιλιάδες με τελετουργίες. Ο βασιλιάς Αλέξανδρος έκοψε νομίσματα. Η πρωτεύουσα του κράτους στα χρόνια του Αρχέλαου Α’ μεταφέρθηκε στην Πέλλα. Οι Αιγές όμως διατήρησαν τη λαμπρότητα, γιατί παρέμειναν για αρκετό διάστημα το ταφικό κέντρο. Τις Αιγές κυριέψε ο Πύρρος το 272 π.Χ. Το 168 π.Χ. κατακτήθηκαν από τους Ρωμαίους και τα μνημεία της λεηλατήθηκαν. Η μεταγενέστερη ιστορία της ταυτίζεται με την ιστορία της Έδεσσας (οδός Εδέσσης). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΙΟΛΟΥ (Κυψέλη)

Αίολος: Μυθικό πρόσωπο που ο Δίας διόρισε διαχειριστή και κύριο (“Ταμιά”) των ανέμων, τους οποίους έκλεινε μέσα σε “ασκούς”. Σύμφωνα με τον Όμηρο, φιλοξένησε τον Οδυσσέα κατά την πολυτάραχη επιστροφή του στην Ιθάκη, στο νησί που ήταν πλωτό (κινητό). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΑΙΣΧΥΛΟΥ (Εθν. Στάδιο)

Ο Αισχύλος ήταν ένας από τους μεγαλύτερους δραματικούς ποιητές της αρχαίας Ελλάδος (525 - 456 π.Χ.).

Γεννήθηκε στην Ελευσίνα, αλλά εγκαταστάθηκε και έδρασε στην Αθήνα. Καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια και ο πατέρας του ήταν ο Ευφορίωνας. Είχε δύο αδερφούς, το Μαραθωνομάχο Κυνέγειρο και τον Αμυνία και δυο γιούς, τον Ευαίωνα και τον Ευφορίωνα. Ο ίδιος πήρε μέρος στους περσικούς πολέμους. Πολέμησε στο Μαραθώνα και στη Σαλαμίνα. Οι πληροφορίες που έχουμε για τη ζωή, τη μόρφωση και το χαρακτήρα του είναι πολύ λίγες. Ότι στοιχεία έχουμε τα αντλούμε από τα ίδια τα έργα του, πράγμα που συχνά γεννάει αμφιβολίες. Άλλωστε, από τις ενενήντα τραγωδίες που έγραψε, έχουν διασωθεί μόνο επτά, που εκδίδονται κατά την εξής σειρά: “Προμηθεύς δεσμώτης”, “Επτά επί Θήβας”, “Πέρ-

Οδός ΑΙΣΩΠΟΥ (Εργοχώρι)

Ο Αίσωπος (διάσημος μυθοποιός της αρχαίας Ελλάδας) πρέπει να έζησε γύρω στο 600 π.Χ. Γεννήθηκε στη Φρυγία, αλλά πουλήθηκε σκλάβος στη Σάμο σε κάποιον Ιάδμονα κι έτσι συνέχισε τη σκληρή μοίρα της οικογενείας του, που ήταν κι αυτή σκλαβωμένη στην πατρίδα του Φρυγία.

Ο λαϊκός ήρωας είναι κατά κανόνα άσχημος και ταλαιπωρημένος από τη ζωή. Έτσι όμως λάμπει περισσότερο η εξυπνάδα του. Στο σημείο αυτό ας θυμηθούμε ένα νεότερο λαϊκό ήρωα, το θρυλικό μας Καραγκιόζη.

Έτσι και ο Αίσωπος. Σαν να μην του φτάνει η φτώχεια και η κακομοιριά, η λαϊκή παράδοση τον φορτώνει και με κάθε είδους ασχήμια: Ήταν, λέει, πεπονοκέφαλος, κοντόλαιμος, χειλαράς, πλακοντούμυτης, κοιλαράς, στραβοπόδης, καμπούρης και μαύρος. Η ασχήμια του ξεπερνούσε και την ασχήμια του ομηρικού Θερσίτη. Κι ακόμα ήταν βραδυγλώσσος και τσευδός. Μέσα στην άθλια όμως αυτή κατασκευή κρυβόταν μια μεγάλη και υπέροχη ψυχή.

Ο Αίσωπος έβρισκε πολλές ομοιότητες ανάμεσα στους ανθρώπους και τα ζώα. Γι' αυτό και τις χρησιμοποιούσε, για να δείχνει παραστατικότερα τα νοήματά του. Χαρακτηριστικοί είναι οι τίτλοι των μύθων του, όπως "Ο ψύλος και ο άνθρωπος", "Το αηδόνι και το γεράκι", "Ο λύκος και το πρόβατο" κ.τ.λ., από τους οποίους φαίνεται η προτίμησή του αυτή.

Ο Αίσωπος ήρθε και στην Ελλάδα. Οι κάτοικοι των Δελφών, δυσαρεστημένοι για την ανοστηρή κριτική που τους έκανε, τον φυλάκισαν. Με ένα τέχνασμα τον κατηγορήσαν για κλέφτη του ιερού ναού και τον καταδίκασαν σε θάνατο. Τον γκρέμισαν από το βράχο και τον σκότωσαν. Όταν όμως αμέσως μετά ξέσπασε στην πόλη τους λοιμός, αναγκάστηκαν να τον τιμήσουν έστω και μεταθανάτια με αναθηματική στήλη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΚΑΔΗΜΟΥ (Καλλιθέα)

Ακάδημος ή Εκάδημος. Απικός ήρωας, επώνυμος της Ακαδημείας (σχολ. εις Δημοσθ. XXIV, 736, 6: "η μὲν Ακαδημία ἀπὸ ἥρωος τινος Ακαδήμου κτίσαντος τον τόπον, ἐνθα καὶ διατριβὴν εἶχεν ὁ Πλάτων"). Κατά μαρτυρία του Διογένη του Λαέρτιου (Γ, 7) ο ήρωας ονομαζόταν Εκάδημος και με το όνομα αυτό αναφέρεται στα σχόλια στις Νεφέλες του Αριστοφάνη (στ. 1005). Όταν οι Διόσκουροι της Σπάρτης ήρθαν στην Αττική και αναζητούσαν την αδελφή τους Ελένη που είχε απαχθεί από το Θησέα, ο Ακάδημος αποκάλυψε σ' αυτούς "την εν Αφιδναις κρύψιν αυτής" (Πλουταρχ. Θησεύς, 32). Από τότε οι Λακεδαιμόνιοι τον εσέβοντο και τον τίμησαν. Κατά τον Α. Χ. Χατζήν ο Ακάδημος ήταν ο ίδιος ο Θεός Απόλλωνας. (Απόφ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΑΚΑΤΑΜΑΧΗΤΟΥ

Η οδός Ακαταμαχήτου πήρε αυτό το όνομα, επειδή στο χώρο αυτό υπήρχε ο ιερός ναός: “Άγιος Νικόλαος ο Ακαταμάχητος”, που καταστράφηκε από πυρκαϊά (Γ. Χ. Χιονίδη: Σύντομη ιστορία του Χριστιανισμού στην περιοχή της Βεροίας: Σελ. 67).

Οδός ΑΚΡΑΓΑΝΤΑ (Περ. Βοσπόρου)

Ο Ακράγαντας ήταν αρχαία πόλη της ΝΔ Σικελίας, ανάμεσα στο Σελινούντα και στη Γέλα. Σύμφωνα με ένα μύθο, χτίστηκε από τον Ακράγαντα, γιό του Δία και της Αστερόπης. Στην πραγματικότητα όμως ιδρύθηκε από Ρόδιους και Δωριείς αποίκους το 581 π.Χ. Ήταν σπουδαίο εμπορικό κέντρο με πολλές πηγές πλούτου και εύφορο έδαφος. Οι ιστορικές πολιτικές διαμάχες της, είχαν σαν αποτέλεσμα τη μόνιμη εγκατάσταση εκεί της τυραννίας. Γνωστοί τύραννοι του Ακράγαντα ήταν ο Φάλαρης (ονομαστός για τις αγριότητες του), ο Τηλέμαχος και ο Θήρωνας. Το 444 π.Χ. ο Εμπεδοκλής εγκατέστησε στην πόλη τη δημοκρατία, η οποία όμως δεν διατηρήθηκε για πολύ, γιατί γρήγορα επικράτησε η οχλοκρατία, ενώ ο ίδιος ο Εμπεδοκλής διώχτηκε.

Το 405 ο Ακράγαντας καταλήφθηκε από τους Καρχηδόνιους και το 260 π.Χ., μετά τον Α΄ Καρχηδονιακό πόλεμο υποτάχτηκε, όπως και όλη η Σικελία, στους Ρωμαίους. Το 429 μ.Χ. έπεσε στα χέρια των Βανδάλων και των Γότθων και το 550 των Βυζαντινών. Στην κατοχή των Βυζαντινών έμεινε ως το 960. Από τότε ακολούθησε την τύχη της υπόλοιπης Σικελίας.

Στην πόλη, που βρίσκεται σήμερα στη θέση του Ακράγαντα (και ονομάζεται Agrigento), σώζονται πολλά ερείπια αρχαίων τειχών και ναών. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΚΡΙΤΑ (Ακρόπολη)

“Ακρίτες” κατά τη βυζαντινή εποχή ονομάζονταν οι γενναίοι εκείνοι πολεμιστές στους οποίους είχε ανατεθεί η φύλαξη των συνόρων της αυτοκρατορίας και ιδίως των ανατολικών συνόρων. Ο όρος ακρίτας είναι απόδοση, στην ποντιακή διάλεκτο, του όρου ακρίτης, που προέρχεται από τη λέξη άκρα, που σήμαινε τα σύνορα της αυτοκρατορίας. Τον όρο “ακρίτας” τον συναντούμε στα συγγράμματα του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου του Πορφυρογεννήτου, στα ποιήματα του Θεόδωρου Πτωχοπρόδρομου και στα ακριτικά ποιήματα και τραγούδια.

Ο θεσμός των ακριτών είναι δημιούργημα των Ρωμαίων αυτοκρατόρων κατά την εποχή της παρακμής της αυτοκρατορίας, και προήλθε από την ανάγκη να διαφυλαχτούν οι ακραίες περιοχές από τις επιδρομές των βαρβάρων. Το θεσμό αυτό τον διατήρησαν και οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες, συστηματοποιώντας περισσότερο την οργάνωση των συνόρων και επανδρώνοντας τις ακριτικές φρουρές με απόμαχους του στρατεύματος, δηλ. με άνδρες που είχαν συμπληρώσει 25 χρόνια υπη-

τερο το δεσμό των ανδρών αυτών με τη γη που υπερασπίζονταν, τους εγκατέστησαν μόνιμα με τις οικογένειές τους εκεί, δίνοντάς τους και γεωργικό κλήρο (τα στρατοτόπια). Ως υποχρέωσή τους οι ακρίτες αναλάμβαναν να υπερασπίζονται τα σύνορα της αυτοκρατορίας από τις συνεχείς επιθέσεις τόσο των βαρβάρων όσο και των ληστών, των απελατών όπως τους έλεγαν.

Επιπλέον οι ακρίτες έπαιρναν και μισθό. Όλα τα εισοδήματά τους ήταν απαλλαγμένα από κάθε φορολογία. Οι ακρίτες γνώρισαν μεγάλη ακμή και πήραν ξεχωριστή θέση μέσα στη βυζαντινή κοινωνία. Ζούσαν στους πύργους-φρούρια μια ζωή πλούσια και αρχοντική μέσα σε πνεύμα πολεμικής άθλησης και αρετής. Τα πολεμικά τους κατορθώματα και οι ηρωισμοί γίνονταν γνωστά σε όλη την αυτοκρατορία. Ο λαός δημιούργησε θρύλους και παραδόσεις γύρω από τη ζωή και τα κατορθώματα των ακριτών και η λαϊκή μούσα έπλασε θάσια ποιήματα και δημοτικά τραγούδια, που ανήκουν στον περίφημο "ακριτικό κλο". Ακριβώς, από τη ζωή και τα κατορθώματα των ακριτών είναι εμπνευστο το επικό έργο "Διγενής Ακρίτας". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΚΡΙΤΑ ΔΙΓΕΝΗ (Πανόραμα)

Ακρίτας Διγενής: Ανήκε στους θρυλικούς Ακρίτες (Ανδρόνικος, Βάρδας, Κάς, Πορφύρης κ.ά.) που φύλαγαν τα σύνορα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας είχαν ιδιαίτερα προνόμια. Θεωρείται ο γενναιότερος απ' όλους και είναι γνωστό λαϊκό έπος που τραγουδάει τα κατορθώματα του θρυλικού αυτού ήρωα. Σαρακηνού που πολιτογραφήθηκε Βυζαντινός, παντρεύτηκε Ελληνίδα, ασπασκε το Χριστιανισμό και προκάλεσε από πολύ νέος το θαυμασμό των συγχωριτών. Πέθανε νέος, στον πύργο που είχε χτίσει ο ίδιος στον ποταμό Ευφράτη, νώντας στη χήρα του εντολή να μην ξαναπαντρευτεί αν δε βρει άντρα γενναίως ευγενή, αντάξιό της. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ (Προμηθέας)

Ακρόπολη ονομαζόταν από τους αρχαίους Έλληνες το ψηλότερο σημείο της πόλης. Η λέξη αυτή πήρε και μεταφορική σημασία κι έτσι γίνεται λόγος για τη

κρόπολη του Χριστιανισμού” ή την “ακρόπολη των εθνικών παραδόσεων”. Στις εκφράσεις αυτές υπάρχει η έννοια του οχυρού ή του προπυργίου, που μπορεί να υποστηρίξει και να διαφυλάξει μια ηθική έννοια, όπως οι πραγματικές ακροπόλεις διαφύλαξαν τον υλικό πλούτο μιας χώρας.

Ο Πανσανίας θεωρεί ως αρχαιότερη ακρόπολη της Λυκόσουρας στην Αρκαδία. Είναι επίσης γνωστές οι ακροπόλεις της Κορίνθου, της Σάμου, της Μεσσήνης, της Θάσου, της Κέρκυρας, της Περγάμου κ.ά. Η Ακρόπολη όμως της Αθήνας ξεπέρασε σε φήμη κάθε άλλη, με το πλήθος και την τέχνη των θαυμαστών μνημείων της.

Δεν γνωρίζουμε τη θέση της ακροπόλεως ή των ακροπόλεων της Βεροίας. Γράφει σχετικά ο νομικός, συγγραφέας και ιστορικός κ. Γιώργος Χιονίδης (Ιστορία της Βεροίας, τόμος δεύτερος: 1970. Σελ. 148-150):

“Ο W. Leake σημειώνει ότι, ερχόμενος κανείς εκ Ναούσης, συναντά μίαν γέφυραν και “από εκεί μια ανάβασις επί δέκα λεπτά οδηγεί προς την νέαν είσοδον της Βεροίας, μετά την δίοδον εκ του τουρκικού νεκροταφείου, το οποίον περιέχει πολλά τεμάχια αρχαίας αρχιτεκτονικής και ολίγον μακρύτερον εξ αυτών ένα μέγα μέρος του τείχους της αρχαίας Βεροίας, εκτισμένον επί της βραχώδους όχθης του ποταμού και φαινομενικώς επί της χαμηλοτέρας γωνίας του περιβόλου της πόλεως”. Συνεχίζων ούτος γράφει: “... εγώ εσημείωσα αυτό, όπερ φαίνεται ότι είναι η βορειοδυτική γωνία των τειχών ή ίσως της ακροπόλεως”, ενώ ο Delacoulonche σημειώνει απλώς ότι ανεύρεν επιγραφήν επί του τείχους της ακροπόλεως.

“Ο Καντακουζηνός γράφει ότι ο Δουσάν (Κράλης της Σερβίας) κατασκεύασε δύο ακροπόλεις, η δε μια ήτο τόσο μεγάλη, ώστε εις την πραγματικότητα επρόκειτο περί μικράς πόλεως, εντός μιας μεγαλυτέρας πόλεως... Την άλλην ακρόπολιν, την ευρισκομένην μακρύτερα, είχαν καταλάβει Γερμανοί μισθοφόροι... Αι ακροπόλεις επικοινωνούν με την πόλιν δι’ ειδικών πυλών.

“Εκ της μελέτης των ως άνω κειμένων (γράφει ο κ. Χιονίδης), εν συνδυασμώ με την τοπογραφίαν της Βεροίας, καταλήγω εις το να τοποθετήσω, την μεν μίαν ακρόπολιν, την μικράν, εις την περί την Πλατείαν Δικαστηρίων-Ωρολογίου περιοχήν, όπου ήσαν και οι δυο πύργοι, την δε ετέραν, την μεγαλυτέραν και παλαιωτέραν, αρχαίαν, εις την περιοχήν του δυτικώς και άνωθεν του υψιπέδου της Βεροίας κειμένου λόφου, ο οποίος φέρει πολλάς κορυφάς, εις μίαν δε τούτων ανηγέρθη προσφάτως το Εξωκκλήσιον του Προφήτου Ηλία, ήτοι άνωθεν του εβραϊκού νεκροταφείου. Ο υπάρχων προ της θέσεως ταύτης ποταμός Τριπόταμος-Βασιλικός και η φύσει οχυρά θέσις καθιστούν ταύτην απροσπéλαστον και την οχύρωσίν της ευχερή.

“Άλλωστε, τα τελευταίως ευρεθέντα λείψανα αρχαίας οχυρώσεως δεικνύουν ότι από εκεί (επί τουρκοκρατίας “Καρσί Μαχαλάς”) πράγματι διήρχετο το αρχαίον τείχος της ακροπόλεως ή το τείχος το οποίον συνέδεε την ακρόπολιν με την πόλιν, διότι είναι μάλλον απίθανον να εξετείνετο μέχρις εκεί η κυρίως πόλις. Τέλος εις την οδόν Βερόης ευρέθησαν βυζαντιναί τοιχογραφίαι εντός λαξευτού τάφου, κείμεναι. Προφανώς μεταξύ των τειχών και της ακροπόλεως της Βεροίας. Αι ανασκαφαί θα αποδείξουν το αληθές ή μη των ως άνω σκέψεων...

“Άλλαι πιθαναί θέσεις της Βεροίας, εις τας οποίας θα ήδύνατο να υποστηριχθή ότι υπήρχαν αι ακροπόλεις ή άλλαι οχυρώσεις, είναι ο λόφος Βικέλα και ο λόφος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

του γηροκομείου - στρατώνων, πλην όμως δεν γνωρίζομεν εάν ανευρέθησαν εκεί λείψανα τειχών κτλ., αφού μάλιστα είναι γνωστόν ότι τα τείχη, αι ακροπόλεις και τα λοιπά οχυρωματικά έργα της πόλεως κατηδαφίσθησαν υπό των Τούρκων, κατά την άλωσιν της Βεροίας υπό τούτων, συμφώνως προς πληροφορίαν του Εβλιά Τσελεμπί, εάν αυτή είναι ακριβής. Δια τούτο, κατ' αυτόν, δεν υπήρχε φρούραρχος εις την τουρκοκρατούμενην Βεροίαν". (Απ. Δ.Σ. -)

Οδός ΑΛΑΜΑΝΑΣ (Αγ. Κυριακή)

ΑΛΑΜΑΝΑ: Λαϊκή ονομασία του ιστορικού ποταμού Σπερχειού, που βρίσκεται στο νομό Φθιώτιδας. Πηγάζει από το όρος Τυμφρηστός (Βελούχι) και χύνεται στο Μαλιακό κόλπο.

Η Αλαμάνα έγινε ονομαστή από τη μάχη που δόθηκε στις 23 Απριλίου 1821 στη γέφυρά της, ανάμεσα σε πολυάριθμα τουρκικά στρατεύματα και σε λιγοστούς Έλληνες με αρχηγό τον Αθανάσιο Διάκο (Βλέπε: Αθανάσιος Διάκος).

Εξάλλου στις όχθες του ποταμού το 996 μ.Χ. ο στρατηγός του αυτοκράτορα Βασίλειου Β' Νικηφόρος Ουρανός νίκησε το Βούλγαρο ηγεμόνα Σαμουήλ και διασκορπίζοντας το στρατό του απάλλαξε τον ελληνικό χώρο από την κυριαρχία του. (Απ. Δ.Σ. 101/85)

Οδός ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Α' (Προμηθέας)

Ο Αλέξανδρος Α' ήταν αυτοκράτορας της Ρωσίας (1801-1825), γνωστός στη Ρωσική Εκκλησία με την επωνυμία "Ευλογημένος". Γεννήθηκε στην Πετρούπολη το 1777 και πέθανε στο Τανγκαρόνγκ το 1825. Γιός του Παύλου Α', ανατράφηκε από τη γιαγιά του Αικατερίνη τη Μεγάλη και από τον Ελβετό φιλόσοφο Λα Αρπ. Ευφυής, ευαίσθητος, ικανός και μυστικοπαθής, αμέσως μετά το ανέβασμά του στο θρόνο διακήρυξε το φιλελευθερισμό και συγκρότησε ανεπίσημο συμβούλιο από νεαρούς φιλελεύθερους και ενθουσιώδεις οπαδούς του για τον προγραμματισμό μεταρρυθμίσεων. Ίδρυσε οκτώ υπουργεία (Εσωτερικών, Εξωτερικών, Στρατιωτικών, Ναυτικών, Λαϊκής Διαφώτισης, Εμπορίου, Δικαιοσύνης, Γεωργίας) αντικαθιστώντας τα Κολέγια του Πέτρου. Ενδιαφέρθηκε για την αναδιοργάνωση του κράτους, αλλά ο αυταρχικός του χαρακτήρας και η τσαρική παράδοση τον ώθησαν να δημιουργήσει απολυταρχικούς οργανισμούς, όπως π.χ. το μυστικό δικαστήριο για τα πολιτικά εγκλήματα.

Ο Αλέξανδρος παντρεύτηκε τη Λουίζα Μπάντεν-Ντούρλαχ, που βαπτίστηκε ορθόδοξη και μετονομάστηκε Ελισάβετ. Όμως οι δυο κόρες που απέκτησε πέθαναν, γι' αυτό και όρισε διάδοχό του τον αδερφό του Κωνσταντίνο, ο οποίος γρήγορα παραιτήθηκε υπέρ του αδερφού του Νικολάου. Πολλοί πιστεύουν ότι ο θάνατός του (Τανγκαρόνγκ: 1825) ήταν σκηνοθεσία δική του, προκειμένου να μπορέσει άγνωστος να τερματίσει τη ζωή του ως ερημίτης τριγυρίζοντας τους Άγιους Τόπους. Λέγεται ότι στη φαινομενική κηδεία του θάφτηκε σωσίας του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

Αλέξανδρος ο Μέγας, Βασιλιάς της αρχαίας Μακεδονίας κι ένας από τους μεγαλύτερους στρατηλάτες και εκπολιτιστές (356-323 π.Χ.) του κόσμου. Ήταν γιός του βασιλιά Φιλίππου Β' κι έβαλε για στόχο την κατάλυση του απέραντου περσικού κράτους, που τόσα δεινά είχε προκαλέσει στην Ελλάδα. Ενώνοντας όλους τους Έλληνες υπό την αρχηγία του, εκστράτευσε το 334 κατά των Περσών και - νικώντας τους διαδοχικά στο Γρανικό, στην Ισσό και στα Γανγάμηλα - κατέλαβε όλες τις χώρες της Ανατολής φτάνοντας ως τον Ινδό ποταμό, ιδρύοντας δεκάδες ελληνικές πόλεις και διαδίδοντας σ' όλη την Ανατολή την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό. Πέθανε πολύ νωρίς, μόλις 33 χρονών, αφήνοντας το απέραντο κράτος του στους στρατηγούς του.

Ο Μ. Αλέξανδρος, ο "γονιμοποιός της ανθρωπότητας", όπως τον ονομάζει ο Βιρτ, δεν κατάχτησε μόνο τα εδάφη, αλλά και τις ψυχές του λαού της Ασίας, από ένα μεγάλο μέρος του οποίου λατρεύτηκε σαν Θεός, σαν προφήτης, σαν γενάρχη. Αιθίοπες, Εβραίοι, Αφγανοί, Μογγόλοι και άλλοι τον θεωρούν δικό τους και τον λατρεύουν με τον τρόπο τους. Ο Μωάμεθ τον θεωρεί αρχαίο προφήτη του Ισλάμ, ενώ για τους περισσότερους Ασιάτες είναι θρύλος, είναι Θεός. Οι Βυζαντινοί συγκρίνουν τις αρετές του με του Διγενή Ακρίτα. Γενικά για όλους τους λαούς της γης είναι ο στρατηλάτης, ο μεγάλος πολιτικός, ο εκπολιτιστής της ανθρωπότητας.

Οι κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου άσκησαν σοβαρή επίδραση στην ιστορική εξέλιξη του κόσμου. Αναπτύχθηκε η οικονομία, ιδιαίτερα στον τομέα του εμπορίου και της βιομηχανίας. Προόδευσαν οι επιστήμες, γιατί έγινε ανταλλαγή των γνώσεων ανάμεσα στην Ανατολή και στη Δύση. Βελτιώθηκε το μορφωτικό επίπεδο των ξένων λαών, γιατί αυτοί γνώρισαν τον ελληνικό πολιτισμό. Η ελληνική γλώσσα διαδόθηκε σε ολόκληρη την Ανατολή. Έγινε παγκόσμια γλώσσα, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιηθεί από το χριστιανικό κήρυγμα. Όσο για τον Ελληνισμό, αυτός κέρδισε βέβαια σε παγκόσμια επιρροή, έχασε όμως σε βιολογική ζωτικότητα, γιατί μεγάλα τμήματά του μετανάστευσαν στην Ανατολή και αποκόπηκαν από τον κεντρικό ελληνικό κορμό.

Οδός ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ (Κυψέλη)

Η Αλεξανδρούπολη είναι πόλη και λιμάνι στην παραλία του Θρακικού Πελάγους, δυτικά των εκβολών του ποταμού Έβρου. Είναι πρωτεύουσα της επώνυμης επαρχίας Έβρου στην ελληνική Θράκη.

Η ονομασία της πόλης οφείλεται στο βασιλιά της Ελλάδος Αλέξανδρο, που την επισκέφθηκε το 1919 μετά την κατάληψή της από τους Έλληνες.

Η Αλεξανδρούπολη εμφανίστηκε στο προσκήνιο της ελληνικής ιστορίας το 334 π.Χ., όταν ο Μ. Αλέξανδρος έχτισε την αρχαία πόλη στη χώρα των Μαίδων Θρακών. Η αρχαία Αλεξανδρούπολη στην αρχή γνώρισε μεγάλη ακμή. Στους κατοπινούς όμως αιώνες ερημώθηκε και εξαφανίστηκε από την ιστορία. Στα νεώτερα χρόνια

και συγκεκριμένα το 1860, στη θέση της παλιάς πόλης υπήρχε ένας μικρός συνοικισμός ψαράδων, που μετά τη χρονολογία αυτή άρχισε να αναπτύσσεται σε πόλη. Έτσι το 1876 με την κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής Θράκης δημιουργήθηκε η πόλη Δεδέ-Αγάτς, δηλ. πόλη του Δεδέ, όπως την είχαν ονομάσει οι Τούρκοι, από το όνομα Τούρκου δερβίση. Κατά το Ρωσοτουρκικό πόλεμο (1877-1878), η πόλη κυριεύτηκε προσωρινά από τους Ρώσους, στους οποίους οφείλεται το σύγχρονο πολεοδομικό σχέδιό της. Στη συνέχεια και για πολλά χρόνια η πόλη αποτέλεσε τα "μήλο της έριδας" ανάμεσα στους Έλληνες και τους Βούλγαρους. Το 1913 με τη "συνθήκη του Βουκουρεστίου" παραχωρήθηκε στη Βουλγαρία. Λίγο αργότερα, με τη συνθήκη του Νεϊγύ (1919) και των Σεβρών (1920), η πόλη αποδόθηκε στην Ελλάδα. Το 1941, στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Βούλγαροι ξαναπήραν την Αλεξανδρούπολη και την κράτησαν ως το 1945.

Σήμερα η Αλεξανδρούπολη είναι από τις ωραιότερες ελληνικές πόλεις και μεγάλο παραγωγικό κέντρο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ (Πιερίων)

Αλικαρνασσός. Η σπουδαιότερη από τις έξι δωρικές αποικίες στα δυτικά παράλια της Μ. Ασίας (οι άλλες ήταν: η Λίνδος, η Κάμειρος, η Κνίδος, η Κως και η Ιάλυσος), που αποτελούσαν μαζί την εξάπολη ομοσπονδία του Τρόπιου Απόλλωνα, από την οποία κάποτε αποκλείστηκε για παράβαση των κοινών διατάξεων. Η παράδοση αναφέρει ότι την Αλικαρνασσό την ίδρυσαν Τροιζήνιοι κατά την αρχαιότερη αποικιακή περίοδο. Βρισκόταν στα βόρεια παράλια του Κεραμεικού κόλπου, σε στρατηγικής σημασίας τοποθεσία με καλό λιμάνι και δυο ακροπόλεις. Η μια εξουσίαζε την πόλη και η άλλη βρισκόταν στο νησάκι που υπάρχει στο λιμάνι και προστάτευε την πόλη από τη θάλασσα. Διατηρούσε εμπορικές σχέσεις με την Αίγυπτο, όπου στη σπουδαία αποικία Ναύκρατη κατοικούσαν Κάρες βασιλιάδες, υποτελείς στους Πέρσες. Κατά τους Περσικούς πολέμους η Αλικαρνασσός πήρε μέρος στην εκστρατεία του Ξέρξη εναντίον της Ελλάδας. Μάλιστα η βασιλεία της Αρτεμισία με τα πέντε πλοία της, τα καλύτερα του περσικού στόλου, ήταν η μόνη που αντιμετώπισε ηρωικά τους Έλληνες στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, ώστε ο Ξέρξης να πει το γνωστό: "αι μεν γυναίκες γεγόνασιν άνδρες, οι δ' άνδρες γυναίκες". Το 454 π.Χ. η Αλικαρνασσός ήταν ελεύθερη και αποτελούσε μέλος της Αθηναϊκής συμμαχίας. Στη μεγαλύτερη ακμή της η πόλη έφτασε κατά την εποχή του Μανσώλου (377-353 π.Χ.), που έχτισε ένα λαμπρό οικοδόμημα για να χρησιμεύσει ως τάφος του (πιθανό είναι ότι τον άρχισε ο ίδιος και τον τελείωσε η αδερφή του Αρτεμισία). Ήταν από τα σπουδαιότερα χτίσματα της αρχαιότητας και θεωρείται ένα από τα θαύματα του αρχαίου κόσμου. Από τότε η λέξη μανσωλείο σημαίνει: μεγαλοπρεπές ταφικό μνημείο. Κατά την εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου κυριεύτηκε από τον Πτολεμαίο ύστερα από μεγάλη αντίσταση και καταστράφηκε. Στους ελληνιστικούς χρόνους έγινε αιτία ανταγωνισμού μεταξύ του Αντίγονου και των Πτολεμαίων. Κατά τη Βυζαντινή περίοδο αποτελούσε τμήμα του θέματος των Κιβυρραιωτών, με έδρα επισκοπική. Το 1400 οι Ιωαννίτες Ιππότες της Ρόδου την κυρίε-

ψαν και επισκεύασαν τα τείχη της. Έπεσε στα χέρια των Οθωμανών Τούρκων το 1522 την εποχή του Σουλεϊμάν. Ως το 1922 είχε 11.000 κατοίκους, από τους οποίους 6.000 ήταν Έλληνες. Σήμερα ονομάζεται Μπουντρούμ, από όπου προήλθε και η λέξη μπουντρούμι (σκοτεινό οίκημα).

Η Αλικαρνασός στην αρχαιότητα ανέπτυξε σπουδαίο πολιτισμό. Είχε και νομισματοκοπείο. Από τα μνημεία της σπουδαιότερα ήταν η Αγορά, οι ναοί της Αφροδίτης, του Άρη και του Ερμή και το σπουδαίο Μανσωλείο. Είναι επίσης η πατρίδα του Ηρόδοτου, πατέρα της Ιστορίας και του ιστορικού και κριτικού Διονύσιου του Αλικαρνασσεά, που έζησε κατά τους χρόνους του Αυγούστου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΛΚΑΙΟΥ (Εργοχώρι)

Ο Αλκαίος ήταν αρχαίος Έλληνας λυρικός ποιητής από τη Λέσβο (630-560 π.Χ.). Γεννήθηκε στη Μυτιλήνη. Καταγόταν από οικογένεια αριστοκρατική και ήταν σύγχρονος με τον τύραννο της Μυτιλήνης Πιπτακό, έναν από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας. Η καταγωγή του αυτή, καθώς και η εποχή που έζησε, έχουν σχέση στενή με την ουσία της ποίησής του στο μεγαλύτερο μέρος της. Ήταν μια εποχή που τη συγκλόνιζαν οι πολιτικοί αγώνες και τα πολιτικά πάθη. Οι συμπατριώτες του χωρισμένοι σε αριστοκρατικούς και δημόκρατικούς βρίσκονταν σε αδιάκοπη σύγκρουση μεταξύ τους. Κι αυτό γινόταν αφορμή να προβάλλει κάθε τόσο και κάποιος καινούργιος τύραννος και να αρπάζει την εξουσία του τόπου. Ο Αλκαίος, εξαιτίας της καταγωγής του, μα περισσότερο από το χαρακτήρα του, από τις ιδέες του για ελευθερία και από αγάπη για την πατρίδα του ανακατεύτηκε δραστήρια στα πολιτικά πράγματα της χώρας του. Επειδή μισούσε την τυραννία και τη συχνά οχλοκρατική διακυβέρνηση της πατρίδας του, δεν έπαψε να πολεμάει και με την ποίησή του και με πράξεις κάθε τύραννο που άρπαζε την εξουσία. Η πολεμική του όμως αυτή έγινε τελικά αιτία να φύγει αναγκαστικά για την Αίγυπτο. Όταν αργότερα ο Πιπτακός άφησε με τη θέλησή του την εξουσία και την παραχώρησε στο λαό, τότε ξαναγύρισε ο Αλκαίος στην πατρίδα του. Από κάποιους στίχους βγάζουμε το συμπέρασμα πως μετά την επιστροφή του έζησε πολλά χρόνια και πέθανε αρκετά γέρος.

Ο Αλκαίος είναι ένας από τους σημαντικότερους αντιπρόσωπους της μελικής ή αιολικής ποίησης. Έγραψε ποιήματα "στασιωτικά" (δηλ. πολιτικά), ύμνους, "σκολιά" (δηλ. του τραπεζιού) και ερωτικά. Από τα ποιήματά του σώθηκαν πολύ λίγοι στίχοι και αυτούς μας τους έσωσαν άλλοι αρχαίοι λογοτέχνες μέσα στα έργα τους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΛΚΕΤΑ (Εργοχώρι)

Αλκέτας. Στρατηγός του Μ. Αλεξάνδρου, γιός του Ορόντη και αδερφός του Περδίκκα. Βοήθησε με αποτελεσματικό τρόπο το Μ. Αλέξανδρο στις εκστρατείες του στην Ασία. Πήρε μέρος στον "πόλεμο των Επιγόνων" στο πλευρό του αδερφού του

Περδίκκα με αιχμή τον σισυώνιο σκοτώσε την αδελφή του Μ. Αλεξανδρού Κυννή ή Κυνάνη (322), όταν θέλησε ν' αποκτήσει δικαιώματα στο μακεδονικό θρόνο. Αργότερα όμως αρνήθηκε να κινηθεί εναντίον του Κρατερού και του Αντίπατρου από σεβασμό προς τον πρώτο. Το 321 καθαιρέθηκε από τη στρατηγία του και καταδικάστηκε σε θάνατο, επειδή αναγνώρισε το νέο επιμελητή του κράτους Πτολεμαίο, που αναδείχτηκε μετά το θάνατο του Περδίκκα. Έτσι αναγκάστηκε να καταφύγει και να οχυρωθεί στην Τελμησσό της Πισιδίας. Αυτοκτόνησε το 319 π.Χ., όταν ο Αντίγονος κυρίεψε ύστερα από πολιορκία την Τελμησσό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ (Αγ. Κυριακή)

Αλκιβιάδης. Διάσημος πολιτικός και στρατιωτικός της αρχαίας Αθήνας.

Από τη γέννησή του ακόμη διέθετε ένα λαμπρό προσόν. Την αριστοκρατική του καταγωγή. Πραγματικά ο πατέρας του ανήκε στο γένος των Αιακιδών (Αιακίδες: έτσι ονομάζονταν στην ελληνική μυθολογία οι γιοί, οι απόγονοι και όλα τα επίσημα γένη της Αθήνας ή και άλλων πόλεων, που πίστευαν ότι κατάγονται από τον μυθικό βασιλιά της Αίγινας, γιό του Δία και της Αίγινας, Αιακό), ενώ η μητέρα του στους Αλκμεωνίδες (αρχαία αθηναϊκή γενιά, που συνδέεται με την ιστορία της Αθήνας. Γενάρχης της ήταν ο Αλκμέωνας, γιός του Σίλα, που ήταν εγγονός του βασιλιά της Πύλου Νέστορα). Ειδικότερα ο πατέρας του Αλκιβιάδη ήταν συνεργάτης του μεταρρυθμιστή Κλεισθένη, ενώ ο Περικλής ήταν θείος από την πλευρά της μητέρας του. Ο ίδιος είχε αξιολόγα σωματικά προσόντα και ιδιαίτερα εξαιρετική ομορφιά, πράγμα τόσο σημαντικό στην αρχαία Αθήνα, στην πόλη αυτή του "καλού καγαθού". Μαζί με τα προσόντα αυτά ο Αλκιβιάδης κληρονόμησε από τους γονείς του μεγάλα πλούτη. Έτσι είχε τη δυνατότητα να πάρει μια λαμπρή μόρφωση κοντά στους σοφιστές, την οποία συμπλήρωσε στη μακροχρόνια συναναστροφή του με το Σωκράτη. Παροιμιώδης έγινε ο δεσμός ανάμεσα στους δυο άντρες. Άλλωστε ο Σωκράτης με κίνδυνο της ζωής του έσωσε τον τραυματισμένο Αλκιβιάδη στη μάχη της Ποτιδαιας (432 π.Χ.), ευεργεσία που ο Αλκιβιάδης την ανταπόδωσε στη μάχη του Δήλιου (424 π.Χ.). Κεντρικό γνώρισμα στο χαρακτήρα του Αλκιβιάδη ήταν ο εγωισμός και η φιλαρχία. Καμιά ηθική αρχή δεν μπορούσε να τον συγκρατήσει. Έτσι όλες οι άλλες ικανότητες συντελούσαν στο καλό, μόνον αν αυτό εξυπηρετούσε τις προσωπικές του επιδιώξεις. Έγινε φίλος και εχθρός των Σπαρτιατών και των Περσών. Οι Αθηναίοι τον λάτρεψαν και τον μίσησαν. Μετά την καταστροφή του αθηναϊκού στόλου στο ακρωτήριο Νότιο της Καρίας, που τον οδηγούσε ο υφιστάμενος του Αλκιβιάδη Αντίοχος (407 π.Χ.), ο Αλκιβιάδης δεν ξαναγύρισε στην Αθήνα. Αποσύρθηκε σε ιδιόκτητη περιοχή, οχυρωμένη, της Θράκης, όπου με τους μισθοφόρους του εξακολουθούσε να παίζει κάποιο ρόλο στις τοπικές πολεμικές συγκρούσεις. Το 405 π.Χ. κατέφυγε στο σατράπη της Φρυγίας Φαρνάβαζο, όπου δολοφονήθηκε από όργανα του στρατηγού των Λακεδαιμονίων Λύσανδρου και των Τριάντα Τυράννων.

Οδός ΑΛΚΥΟΝΗΣ (Εργοχώρι)

Αλκυόνη. Κόρη του Αιόλου, εξουσιαστή των ανέμων και σύντροφος του Κήκυκα (δύτη) γιού του Εωσφόρου ή Έσπερου και της νύμφης Φιλωνίδας. Επειδή το ζευγάρι (Αλκυόνη - Κήκυκας) ασέβησε προς τους Θεούς, ονομάζοντας τους εαυτούς τους Δία και Ήρα, ο Δίας τους τιμώρησε και μεταμόρφωσε τον Κήκυκα σε αρπαχτικό ψαροπούλι (δύτη, κήκυκα) και την Αλκυόνη σε ψαροπούλι (αλκυών) καταδικάζοντάς την να γεννά τα αυγά της τους χειμερινούς μήνες. Οι θαλασσοταραχές όμως κατάρρεφαν τη φωλιά και σκότωναν τα μικρά της αλκυόνης και γι' αυτό πάντα θρηνούσε. Ο Δίας λυπήθηκε τη δυστυχία της και της χάρισε δεκατέσσερις καλές μέρες στην καρδιά του χειμώνα, για να κλωσήσει τα μικρά της. Έτσι, το Γενάρη έχουμε τις ηλιόλουστες εκείνες μέρες που ονομάζονται αλκυονίδες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός AMAZONΩΝ (Εργοχώρι)

Αμαζόνες: Μυθικός λαός πολεμοχαρών γυναικών, που λάτρευαν τον Άρη, θεό του πολέμου και τον θεωρούσαν γενάρχη τους. Μητέρα τους πίστευαν ότι ήταν η Ναϊάδα Αρμονία. Κατά τη μυθολογία κατοικούσαν στην περιοχή του Πόντου της Μικρασίας γύρω από την Τραπεζούντα.

Οι Αμαζόνες σχετίζονται με έναν από τους δώδεκα άθλους του Ηρακλή. Ο ήρωας πολέμησε τις Αμαζόνες για να πάρει από τη βασίλισσά τους Ιπολύτη τη ζώνη που της είχε δωρίσει ο Άρης. Σύμφωνα με μια εκδοχή ο Ηρακλής πήρε μαζί του την Ιπολύτη στην Ελλάδα και τη δώρισε στο φίλο του Θησέα.

Στον Τρωικό πόλεμο οι Αμαζόνες εμφανίζονται στο πλευρό των Τρώων ύστερα από το θάνατο του Έκτορα με αρχηγό την Πενθεσίλεια, που σκότωσε ο Αχιλλέας.

Ο θρύλος των Αμαζόνων διατηρήθηκε ως τη βυζαντινή εποχή. Αναφέρονται σε ένα επεισόδιο με το Διγενή Ακρίτα στον ακριτικό επικό κύκλο.

Η ελληνική και ρωμαϊκή τέχνη εμπνεύστηκε από τους μύθους των Αμαζόνων και δημιούργησε ανάγλυφες παραστάσεις σε ναούς και σαρκοφάγους. Σώζονται ως σήμερα η αναπαράσταση της μάχης με το Θησέα (Βρετ. Μουσείο), στη σαρκοφάγο του Μ. Αλεξάνδρου (Μουσείο της Πόλης), στο Θησείο των Αθηνών κ.α. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΜΑΣΕΙΑΣ (Προμηθέας)

Αμάσεια. Πόλη της Τουρκίας στην περιοχή του Πόντου, πρωτεύουσα ομώνυμου νομού, κτισμένη σε μακριά και βαθιά κοιλάδα, 70 χλμ. Ν. της Σαμψούντας στον ποταμό Ίριδα, ο οποίος παλιότερα χώριζε την ελληνική από την τουρκική κοινότητα. Τα δυο τμήματα της πόλης επικοινωνούν με γέφυρες. Η Αμάσεια περιβάλλεται από απόκρημνα όρη και η θέση της είναι πολύ ισχυρή. Έχει φυσικές ομορφιές και υγιεινό κλίμα. Οι κάτοικοί της, όλοι Τούρκοι σήμερα, ασχολούνται κυρίως με

τη γλώσσα, με βυζαντινά πρότυπα να συνηθίζονται και να φροντίζονται με το τοπικό εμπόριο. Είναι αρχαία πόλη, αλλά δεν είναι γνωστό πότε χτίστηκε. Η Αμάσεια είναι πατρίδα του γεωγράφου της αρχαιότητας Στράβωνα, ο οποίος στα "Γεωγραφικά" μας δίνει λαμπρή περιγραφή της πόλης.

Στην πόλη βρέθηκαν πολλά μνημεία και λείψανα τειχών, με τα οποία συνδέονταν δυο ακροπόλεις, η μια ψηλότερη από την άλλη. Έγινε πρωτεύουσα του Βασιλείου του Πόντου και έδρα του βασιλιά Μιθριδάτη. Σώζονται ακόμη οι βασιλικοί τάφοι της δυναστείας του λαξευμένοι μέσα σε βράχους. Το 70 π.Χ. την κυριεύσαν οι Ρωμαίοι. Χάρη στη θέση της και το γόνιμο έδαφος της περιοχής η Αμάσεια, τόσο κατά τους ρωμαϊκούς όσο και κατά τους βυζαντινούς χρόνους, γνώρισε μεγάλη ακμή. Αργότερα την πήραν οι Σελτζούκοι Τούρκοι και μετά οι Οθωμανοί. Σώζεται τέμενος, που ιδρύθηκε από τον Ταμερλάνο. Είχε πολύ ελληνικό πληθυσμό με ζωπικότητα. Λειτουργούσαν εκεί διάφορες ελληνικές σχολές και η Μητρόπολή της ήταν μια από τις σπουδαιότερες του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Το 1908, από τους 42.000 κατοίκους της, οι 3.000 ήταν Έλληνες και οι 18.000 Αρμένιοι, οι οποίοι είχαν στα χέρια τους το εμπόριο και τις τέχνες. Η σύγχρονη ιστορία της πόλης είναι στενά συνδεδεμένη με τους διωγμούς και τα μαρτύρια των Ελλήνων του Πόντου, που άρχισαν μετά το 1917. Στην Αμάσεια βρίσκονταν οι φυλακές στις οποίες στέλνονταν από το 1921 οι Έλληνες πρόκριτοι, έμποροι και μορφωμένοι, που δικάζονταν και καταδικάζονταν από το δικαστήριο της Ανεξαρτησίας.

Το 1922, μετά την Μικρασιατική καταστροφή, όσοι Έλληνες διασώθηκαν ήρθαν στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκαν σε διάφορες περιοχές και στα κέντρα.

Πολλά της στοιχεία μαρτυρούν ακόμα την έντονη ελληνική παρουσία του παρελθόντος. (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΑΜΙΣΟΥ (Προμηθέας)

Αμισός. Αρχαία πόλη στις νότιες ακτές του Ευξείνου Πόντου, που γνώρισε μεγάλη ακμή. Το σημερινό της όνομα Σαμψούς είναι παραφθορά στην τουρκική του (ει)ς Αμισόν. Κατά τον Στράβωνα την έκτισαν οι Μιλήσιοι στις αρχές του δυνάστευον π.Χ. Στα χρόνια του Περικλή η Αθήνα έστευε πολλούς αποίκους εκεί. Αυτοί την ονόμασαν Πειραιά. Μετά την ανταλκίδα ειρήνη (387 π.Χ.) κατέλαβαν την Αμισό οι Πέρσες. Απώκτησε πάλι την ανεξαρτησία της με τους νικηφόρους πολέμους του Μ. Αλεξάνδρου. Το 248 π.Χ. την κατέλαβε, ύστερα από μακρόχρονη πολιορκία, ο βασιλιάς του Πόντου Μιθριδάτης ο ΣΤ' ο Ευπάτορας και κάτω από την κυριαρχία του γνώρισε μεγάλη ακμή και ευημερία. Στην περίοδο του τρίτου μιθριδατικού πολέμου καταλήφθηκε από τους Ρωμαίους, οι οποίοι όμως αναγνώρισαν την αυτονομία της, που τη διατήρησε ως την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου. Από τότε αποτέλεσε αναπόσπαστο τμήμα του βυζαντινού κράτους ως την εποχή που την κατέλαβε ο σουλτάνος Βαγιαζίτ ο Κεραυνός (1392). (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ (Καλλιθέα)

Αμμόχωστος. Πόλη της Κύπρου, στα ανατολικά παράλια, στον ομώνυμο κόλπο του νησιού. Είναι πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας, η οποία έχει έκταση 1.971 τ. χλμ.

Η Αμμόχωστος χτίστηκε το 274 π.Χ. από τον Πτολεμαίο το Φιλάδελφο, που την ονόμασε Αρσινόη, προς τιμή της αδελφής του.

Η πόλη άρχισε να ακμάζει κυρίως στη βυζαντινή εποχή οπότε λεγόταν Νέα Ιουστινιανή, προς τιμήν του αυτοκράτορα Ιουστινιανού, ο οποίος την είχε λαμπρύνει με σπουδαία κτίρια. Εξάλλου από την ίδια πόλη καταγόταν και η σύζυγος του Ιουστινιανού, αυτοκράτειρα Θεοδώρα.

Αργότερα η πόλη ονομάστηκε Αμμόχωστος (=χωμένη στην άμμο) από την πολλή άμμο που είχε έξω από το λιμάνι της. Οι Φράγκοι την ονόμασαν Βαρωσία και Φραγκούστα, όπου τοποθετεί ο Σαίξπηρ τη δεύτερη και την τρίτη πράξη του Οθέλλου του. Στα χρόνια της Φραγκοκρατίας η πόλη αποτελούσε σημαντικό εμπορικό κέντρο, ενώ κατά την Τουρκοκρατία έχασε την ακμή της. Όπως σε ολόκληρη τη μαρτυρική Κύπρο έτσι και στην περιοχή της Αμμόχωστου διαδραματίστηκαν σημαντικά πολεμικά γεγονότα, τα οποία σύνδεσαν το όνομα της Αμμόχωστου με την πολυκύμαντη μακροαίωνη ιστορία του μεγάλου ελληνικού νησιού. Ειδικότερα, για πολλά χρόνια η πόλη της Αμμόχωστου υπήρξε θέατρο συγκρούσεων και πολεμικών περιπετειών, που κατά χρονολογική σειρά έχουν ως εξής:

Το 647 μ.Χ. η πόλη δέχτηκε πρόσφυγες από τις γειτονικές περιοχές της Σαλαμίνας και της Κωνσταντίας, οι οποίες καταστράφηκαν από τους Σαρακηνούς. Λίγο αργότερα στην Αμμόχωστο κατέφυγαν πολλοί χριστιανοί από τους Αγίους Τόπους που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν και τις περιουσίες τους ακόμα, μετά την πτώση του Αγίου Ιωάννη της Άκρας. Τότε η πόλη πήρε καινούργια ζωή και έγινε το σημαντικότερο κέντρο του χριστιανικού εμπορίου στην ανατολική Μεσόγειο. Το 1191 καταλήφθηκε από το Ριχάρδο το Λεοντόκαρδο και στη συνέχεια από το Γάλλο Λουζινιάν, που στέφθηκε βασιλιάς της Κύπρου και της Ιερουσαλήμ. Το 1373 την κυρίεψαν οι Γενουάτες και το 1489 οι Βενετοί, οι οποίοι την οχύρωσαν και τη μετέτρεψαν σε γενικό στρατηγείο τους. Το 1571, ύστερα από αντίσταση έντεκα περίπου μηνών, η πόλη κυριεύτηκε από τους Τούρκους του στρατηγού Μουσταφά, ο οποίος στο μεταξύ είχε καταλάβει ολόκληρο το υπόλοιπο νησί. Οι νέοι κατακτητές έσφαξαν και αιχμαλώτισαν τους κατοίκους, λεηλάτησαν την πόλη, άρπαξαν τις περιουσίες και υπέβαλαν σε μαρτυρικές εκτελέσεις τους πρωταγωνιστές της άμυνας της.

Από τότε άρχισε η παρακμή της "Μάουσας", όπως την είχαν ονομάσει οι Τούρκοι κατακτητές της. Το 1735 η πόλη καταστράφηκε από ισχυρό σεισμό. Στα επόμενα χρόνια η Αμμόχωστος ακολούθησε την τύχη ολόκληρης της Κύπρου. Από το 1974 η πόλη βρίσκεται στην κατοχή των Τούρκων και κατοικείται από έποικους της ηπειρωτικής Τουρκίας και Τουρκοκύπριους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΜΥΝΤΑ Γ' (Προμηθέας)

Αμύντας. Όνομα βασιλιάδων της Μακεδονίας. Εδώ πρόκειται, κατά την άποψή μου, για τον Αμύντα τον Γ', γιό του Αρριδαίου, πατέρα του Φιλίππου Β' και παππού του Μ. Αλεξάνδρου. Τα πρώτα 9 χρόνια της βασιλείας του ήταν δύσκολα. Αντιμετώπισε τους Ιλλυριούς, που μπήκαν στη Μακεδονία, όταν ύστερα από εσωτερική αναρχία, διαπίστωσαν αδυναμία του κράτους. Με τη βοήθειά τους ο Αργαίος το 383 π.Χ. κατάφερε να τον εκθρονήσει, αλλά μόνο για 2 χρόνια. Στους αγώνες του αυτούς ο Αμύντας Γ' βοηθήθηκε από τους Θεσσαλούς και από τους συμμάχους του Ολύνθιους, στους οποίους παραχώρησε και εδαφικές εκτάσεις της επικρατείας του. Αργότερα, όταν ένωσε αρκετά ισχυρός, με τη βοήθεια των Σπαρτιατών, ξαναπήρε τα μέρη που είχε παραχωρήσει. Το 375 π.Χ. οι Αθηναίοι έγιναν σύμμαχοί του. Σχέσεις συμμαχικές είχε και με τον Ιάσονα, το βασιλιά των Φερών. Ο Αμύντας Γ' πέθανε σε μεγάλη ηλικία κατά το έτος 370/369. Από την Ευρυδίκη εγέννησε τον Αλέξανδρον, τον Περδίκκα και τον Φίλιππο. Από το δεύτερο γάμο του με τη Γυγαία προήλθαν ο Αρχέλαος, ο Αρριδαίος και ο Μενέλαος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΜΦΙΠΟΛΗΣ (Σαλαμίνα)

Αμφίπολη. Αρχαία πόλη της Μακεδονίας, που τα ερείπια σώζονται κοντά στο ομώνυμο χωριό του νομού Σερρών, δίπλα στις εκβολές του Στρυμόνα.

Στην αρχαιότητα εποχή υπήρχε εκεί ένα μικρό χωριό, που το κατείχαν οι Ηδωνοί και ονομαζόταν "Εννέα Οδοί". Φαίνεται πως το όνομα "Εννέα Οδοί", που είχε στην εποχή του Ηρόδοτου, είχε δοθεί κατά την προϊστορική εποχή. Μερικοί συγγραφείς το χρονολογούν από τη βασιλεία του Θησέα και πιστεύουν πως προέρχεται από μακρινή παράδοση. Σύμφωνα μ' αυτή ο Δημοφώντας, γιός του Θησέα, επιστρέφοντας από τον Τρωικό πόλεμο, είχε ερωτευτεί τη Φυλλίδα, κόρη του Παγγαίου, βασιλιά της χώρας. Σύντομα όμως γύρισε στην Αθήνα, αφού ορκίστηκε στη βασίλισσά του, πως πάλι θα πήγαινε κοντά της. Η Φυλλίδα περιμένοντάς τον στο γιαλό, έκανε εννιά φορές τον ίδιο δρόμο. Από το γεγονός αυτό η πόλη ονομάστηκε "Εννέα Οδοί". Ο γιός του Θησέα δεν επέστρεψε και η Φυλλίδα αυτοκτόνησε.

Οι Πελασγοί, οι Σάτρες, οι Ηδωνοί, οι Οδόμαντοι, οι Παίονες και στη συνέχεια οι Μακεδόνες πρωταγωνιστούν σε διάφορες φάσεις της ιστορίας της πόλης. Αλλά ανάμεσα στα ελληνικά φύλα που φιλονικούσαν για μια τόσο πλούσια κτήση, διακρίνονταν περισσότερο οι Αθηναίοι. Αφού στην εποχή του Κίμωνα κυρίεψαν την Ηϊόνα και δυο φορές αποπειράθηκαν να πάρουν τις "Εννέα Οδούς", αποκρούστηκαν με πείσμα από τους Ηδωνούς. Τελικά την πήρε το 437 π.Χ. ο στρατηγός Άγνωνας, που την οργάνωσε σε αποικία με το όνομα "Αμφίπολη".

Η Αμφίπολη δοκίμασε πολλές μεταβολές, άλλοτε σαν αποικία και άλλοτε σαν ελεύθερη πόλη, ώσπου ο Μακεδόνας βασιλιάς Περδίκκας έγινε κύριός της (364 π.Χ.). Στην κυριαρχία των Μακεδόνων έμεινε ως το 359 π.Χ. Τότε ο βασιλιάς Φίλιππος για χάρη των Αθηναίων απόσυρε τη μακεδονική φρουρά και υποσχέθηκε να τους παραχωρήσει την πόλη. Το 357 π.Χ. όμως την ξαναπήρε και από τότε αυτή έμεινε στα χέρια των Μακεδόνων. Από την Αμφίπολη ξεκίνησε ο Μ. Αλέξανδρος για την κατάκτηση της Ανατολής. Εδώ πέθαναν όλα τα μέλη του μακεδονικού βασιλικού οίκου: Ο Φίλιππος, ο Αρριδαίος, η Ευρυδίκη, η Ρωξάνη και ο μικρός Αλέξανδρος. Σ' αυτήν κατάφυγε ο τελευταίος βασιλιάς της Μακεδονίας Περσέας μετά την ήττα του στην Πύδνα. Ο Ρωμαίος ύπατος Αιμίλιος Παύλος εδώ δέχτηκε τους πρέσβεις των διαφόρων πολιτειών κι εδώ οργάνωσε την κατακτημένη Μακεδονία. Όρισε την Αμφίπολη πρωτεύουσα της "Μακεδόνων πρώτης" επαρχίας. Από την Αμφίπολη πέρασε η Εγνατία (ρωμαϊκός δρόμος). Εδώ ήρθε το 49 μ.Χ. ο Απόστολος Παύλος κατά την πορεία του από τους Φιλίππους στη Θεσσαλονίκη.

Κατά τη βυζαντινή εποχή η πόλη αναφέρεται με δυο ονόματα: Αμφίπολη και Ποπυλία. Καταστράφηκε από επιδρομές, αλλά ξαναχτίστηκε και κατοικήθηκε από πληθυσμούς των γύρω πόλεων. Ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος Γ' ο νεώτερος (1341 μ.Χ.) έχτισε τείχη. Αργότερα πάλι καταστράφηκε η πόλη και σώθηκαν μερικά ερείπια των τειχών και των πύργων, που φαίνονται ακόμη και σήμερα στην κορυφή του λόφου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ (Παπάγου)

Αναγνωστόπουλος Αντώνιος: Μετά τη δραπέτευσή του από το σανατόριο Ασβεστοχωρίου, οργάνωσε στη Θεσσαλονίκη διάφορα σαμποτάζ, επικεφαλής ομάδος. Συνελήφθη από τους Γερμανούς και εκτελέστηκε. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΝΑΞΑΓΟΡΑ (Εργοχώρι)

Αναξαγόρας. Επιφανής αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος (499-428).

Γεννήθηκε στις Κλαζομενές της Ιωνίας το 500 ή 499 π.Χ. Καταγόταν από πλούσια αριστοκρατική γενιά. Από το 462 ως το 432 έζησε στην Αθήνα, όπου είχε προσκληθεί από τον Περικλή που επιθυμούσε να ανυψώσει την πολιτιστική στάθμη των συμπολιτών του. Όμως οι εχθροί του Περικλή, ψηφίζοντας ένα νόμο που επέτρεπε τη δώξη εκείνων που δίδασκαν θεωρίες για το σύμπαν και παραμελούσαν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, κατόρθωσαν να τον δικάσουν για ασέβεια (όπως και το Σωκράτη αργότερα) και να τον κλείσουν στη φυλακή. Ο Περικλής όμως κατόρθωσε κρυφά να τον ελευθερώσει, φυγαδεύοντάς τον στην Ιωνία. Εκεί, στη Λάμψακο, ίδρυσε Φιλοσοφική Σχολή και έζησε ως το θάνατό του (428 π.Χ.). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Ο Αναξιμανδρός ήταν αρχαίος φιλόσοφος από τη Μίλητο της Μ. Ασίας. Ανήκει στους λεγόμενους "φυσικούς" φιλόσοφους, τους προσωκρατικούς (610-546 π.Χ.). Οι πληροφορίες που υπάρχουν για τη ζωή του είναι πολύ λίγες. Πατέρας του ήταν κάποιος Πραξιάδης. Υπήρξε, σύμφωνα με τη μεταγενέστερη παράδοση, μαθητής του Θαλή και μετά το θάνατό του αρχηγός της σχολής της Μιλήτου. Η πληροφορία ότι οδήγησε τους Μιλήσιους στις ακτές του Ευξείνου Πόντου, για να ιδρύσουν την πόλη Απολλωνία, μας επιτρέπει να δούμε στο πρόσωπο του φιλόσοφου μια σημαντική πολιτική και στρατιωτική προσωπικότητα. Έγινε πολύ γνωστός στην εποχή του για τις αστρονομικές και γεωγραφικές του γνώσεις. Συνέχισε με ελεύθερο πνεύμα τις κοσμογονικές έρευνες που είχε αρχίσει ο Θαλής. Λέγεται πως υπήρξε ο πρώτος που έκανε γεωγραφικό χάρτη. Ήταν ο πρώτος, επίσης, που εξέθεσε τις αντιλήψεις του σε πεζό λόγο σε ένα βιβλίο, που αργότερα πήρε τον τίτλο "Περί φύσεως", όπως συνέβη σε πολλά έργα των "φυσικών" φιλοσόφων. Από το έργο αυτό μας σώζεται ένα μικρό απόσπασμα παρμένο από τα σχόλια του Σιμπλίκιου στον Αριστοτέλη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΝΑΞΙΜΕΝΗ (Εργ. Κατοικίες)

Ο Αναξιμένης ήταν αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος από τη Μίλητο της Μ. Ασίας (585-528). Ανήκει στους "φυσικούς" προσωκρατικούς φιλοσόφους.

Ήταν ο τελευταίος εκπρόσωπος της λεγόμενης "Σχολής της Μιλήτου" που η παράκμή της θα αρχίσει με την άλωση της πόλης από τους Πέρσες (494 π.Χ.). Θεωρείται σχεδόν βέβαιο πως ήταν συμμαθητής και διάδοχος του Αναξίμανδρου στη Σχολή, από τις θεωρίες του οποίου επηρεάστηκε αρκετά. Πέθανε το 528 ή, με άλλη εκδοχή, το 525. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ (Εργοχώρι)

Ανδρομάχη. Κόρη του βασιλιά της Θήβας της Κιλικίας Ηετίωνα και σύζυγος του Έκτορα, γιού του βασιλιά της Τροίας Πριάμου. Κατά τη διάρκεια του τρωικού πολέμου ο Αχιλλέας κυρίεψε τη Θήβα και σκότωσε τον πατέρα και τα αδέρφια της Ανδρομάχης. Με τον Έκτορα αποτελούσαν ιδανικό ζευγάρι και απόχτησαν ένα γιό, τον Αστυάνακτα ή Σκαμάνδριο. Μετά την άλωση της Τροίας έγινε γυναίκα του Νεοπτόλεμου, γιού του Αχιλλέα, και μαζί του απόχτησε τρία παιδιά. Το Μολοσσό, τον Πίελο και τον Πέργαμο. Πεθαίνοντας ο Νεοπτόλεμος την άφησε κυρίαρχο του κράτους του με την εντολή να παντρευτεί τον αδερφό του Έκτορα Έλενο, από τον οποίον απόχτησε τον Κεστρίνο. Ο Έλενος και η Ανδρομάχη ίδρυσαν στην Ήπειρο "Νέον Ίλιον". Όταν πέθανε ο Έλενος, βασιλιάς της Ηπείρου έγινε ο Μολοσσός με συμβασιλέα τον Πίελο, ενώ η Ανδρομάχη με τον Πέργαμο γύρισε στην Ασία, όπου ο Πέργαμος έγινε ιδρυτής της ομώνυμης πόλης και

αφιέρωσε ηρώο προς τιμή της μητέρας του. Η Ανδρομάχη υπήρξε μια από τις συμπάθεστερες μορφές των ομηρικών χρόνων. Θεωρείται σύμβολο πιστής και ενάρετης συζύγου, στοργικής μητέρας, πραγματικής αρχόντισσας και μέσα στις επανωτές συμφορές της. Έτσι, έγινε ηρωίδα πολλών ποιητών και καλλιτεχνών: Ο Όμηρος την απαθανάτισε στις Σκαιές Πύλες με την “Έκτορος και Ανδρομάχης ομιλία” και στη συνέχεια με το θρήνο της για το θάνατο του Έκτορα. Ο Ευρυπίδης έγραψε την αριστουργηματική τραγωδία “Ανδρομάχη”. Στα νεώτερα χρόνια ο Γάλλος τραγικός ποιητής Ρακίνας έγραψε νέα τραγωδία με το όνομά της. Στους Δελφούς ο Πολύγνωτος τη ζωγράφισε να κρατά στο στήθος τον Αστυάνακτα. Ο Πλούταρχος αναφέρει εικόνα αποχωρισμού Έκτορα και Ανδρομάχης, εμπνευσμένη από την ομηρική σκηνή. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΜΑΝΩΛΗ (Περιφερειακός)

Ανδρόνικος Μανώλης: (1919-1992). Έλληνας αρχαιολόγος, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης. Εργάστηκε ως καθηγητής γυμνασίου, ως ιδιωτικός εκπαιδευτικός και ως επιμελητής αρχαιοτήτων. Το 1952 αναγορεύτηκε διδάκτορας της φιλοσοφικής σχολής Θεσσαλονίκης, το 1957 υφηγητής της και το 1961 καθηγητής της αρχαιολογίας. Πήρε μέρος σε πολλά διεθνή επιστημονικά συνέδρια και έγραψε πολλά επιστημονικά συγγράμματα, όπως: “Ο Πλάτων και η τέχνη”, “Λακωνικά ανάγλυφα”, “Ελληνικά επιτάφια μνημεία”, “Η νομοτέλεια της μορφής” κ.ά. Έγινε διεθνώς γνωστός με τα εκπληκτικά ευρήματα (Νοέμβριος 1977) των βασιλικών τάφων στη Βεργίνα της Βέροιας, δηλ. του βασιλιά Φιλίππου Β', της γυναίκας του κ.ά. (Απ. Δ.Σ. 165/92)

Οδός ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Ο Ανδρούτσος Οδυσσέας ήταν από τους πιο σημαντικούς στρατιωτικούς ηγέτες της επανάστασης του 1821.

Γιός του διάσημου αρματολού Γ. Ανδρούτσου, γεννήθηκε λίγο πριν από το 1790, ενώ στα 1793 έμεινε ορφανός από πατέρα. Νεώτατος μπήκε στην υπηρεσία του Αλή Πασά, όπου τόσο διακρίθηκε για την τόλμη και τις άλλες πολεμικές του

ικανότητες, ώστε να διοριστεί διοικητής (=αστυνομικός διοικητής) της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας. Με προτροπή του ίδιου του Αλή πιντρεύτηκε την Ελένη, κόρη ενός πλούσιου νοικοκύρη από τους Καλαριτες. Όμως, πρώτα απ' όλα ο Ανδρούτσος ήταν ένας φιλελεύθερος λαϊκός αγωνιστής. Έτσι δεν έμεινε αδιάφορος στο κήρυγμα της ελευθερίας και στα 1818 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τους αδελφούς Πετμεζάδες. Μέσα στα πλαίσια των καινούριων του καθηκόντων έπεισε τον Αλή να μην καταδιώκει τους Έλληνες κλεφταρματολούς, βάζοντάς του τη σκέψη ότι θα μπορούσε να τους χρησιμοποιήσει στη μελλοντική του αναμέτρηση με το σουλτάνο.

Την κατάλληλη στιγμή εγκατέλειψε τον Αλή και κατέφυγε στα Επτάνησα. Το Μάρτιο του 1821 αποβιβάστηκε στη Δ. Στερεά Ελλάδα. Στις 8-5-1821, ο Ανδρούτσος οχυρώθηκε με 120 παλικάρια στο Χάνι της Γραβιάς, όπου αντιμετώπισε επί ένα μερόνυχτο τις δεκαπλάσιες περίπου δυνάμεις του Ομέρ Βρυώνη και προξένησε σ' αυτούς σοβαρές φθορές εκδικούμενος έτσι τον πρόσφατο θάνατο του Αθ. Διάκου στην Αλαμάνα. Η επιτυχία αυτή αύξησε τόσο πολύ το γόητρο του Οδυσσέα, ώστε αναγνωρίστηκε αρχιστράτηγος της Α. Στερεάς Ελλάδας.

Στον πολιτικό τομέα η δράση του Ανδρούτσου δεν ήταν τόσο επιτυχημένη. Έτσι, η κυβέρνηση του στέρησε τον τίτλο του αρχιστράτηγου, που τόσο επάξια είχε κερδίσει στα πεδία των μαχών. Το Μάιο του 1822 δολοφόνησε τους απεσταλμένους της κυβέρνησης και υποψήφιους δολοφόνους του Νούτσο και Παλάσκα. Στα 1823 συμμετείχε στη Β' Εθνοσυνέλευση, όπου είδε για μια ακόμη φορά να ταπεινώνονται οι αγωνιστές της επανάστασης από τους επαγγελματίες πολιτικούς. Απογοητευμένος ήρθε - όπως διασώθηκε, χωρίς ωστόσο να αποδειχθεί - σε συνεννοήσεις με τους Τούρκους, με συνέπεια να κηρυχτεί προδότης. Τελικά παραδόθηκε στον απεσταλμένο της κυβέρνησης και άλλοτε πρωτοπαλικάρό του Γκούρα. Αυτός τον οδήγησε στην Αθήνα και τον φυλάκισε στο βενετικό πύργο της Ακρόπολης. Εκεί ο Ανδρούτσος βασανίστηκε και τελικά στραγγαλίστηκε. Το πτώμα του πετάχτηκε από το παράθυρο της φυλακής, ενώ κυκλοφόρησε η διάδοση ότι ο Οδυσσέας σκοτώθηκε πέφτοντας από ψηλά καθώς προσπαθούσε να δραπέτευσει.

Έτσι, η πολιτική μισαλλοδοξία και τα προσωπικά μίση εξαφάνισαν μια προσωπικότητα τόσο απαραίτητη στις κρίσιμες στιγμές που περνούσε τότε η επανάσταση. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΑΝΕΜΩΝΗΣ

Ανεμώνη ή ανεμώννα. Δικότυλο διχλαμνδικό γένος της τάξης των πολυκαρπιδών, της οικογένειας των ρανουγκουλιδών, της υποοικογένειας των anemoneae με 90 περίπου είδη διανεμημένα σ' όλες τις εύκρατες και ψυχρές χώρες του κόσμου. Στην Ελλάδα βρίσκονται 5 είδη με τα κοινά ονόματα αγριωγαλές ή αγριωπαπαρούνες. Είναι φυτά πολυετή, ποώδη και μερικά έχουν κονδυλώδεις ρίζες. Τα φύλλα τους είναι παράρριζα σχισμένα. Χρησιμοποιούνται σαν καλλωπιστικά και αναπτύσσονται καλά σε δροσερά και γόνιμα εδάφη. Πολλαπλασιάζονται με σπόρο το Σεπτέμβριο ή Μάρτιο - Απρίλιο σε σπορείο και το φθινόπωρο μεταφυτεύο-

νται στον οριστικό τους τόπο, αλλά (πολλαπλασιάζονται) και με σχισμό των ριζών την άνοιξη. Οι ανεμώνες της ελληνικής χλωρίδας είναι: α) η ανεμώνη η κορωνά-ρια β) η ανεμώνη η ταόμορφη γ) η ανεμώνη η κηπαία δ) η ανεμώνη η χαριτωμένη και ε) η ανεμώνη η δασόφιλη.

Η ανεμώνη σε χλωρή κατάσταση είναι τοξικό φυτό και προκαλεί βαριές διαταραχές στο πεπτικό σύστημα των ζώων. Τα ξερά φυτά χάνουν την τοξική τους ιδιότητα. Η "ανεμώνη η πουλτατίλη" έχει θεραπευτικές ιδιότητες που οφείλονται στην περιεχόμενη ουσία ανεμονίνη. Ο Ιπποκράτης γνώριζε και μεταχειριζόταν την ανεμώνη σαν φαρμακευτικό φυτό. (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΑΝΘΕΩΝ

Το άνθος (λουλούδι) είναι το χαρακτηριστικότερο όργανο και γνώρισμα των ανώτερων φυτών, των ανθόφυτων ή σπερματόφυτων ή φανερόγαμων και περιέχει τα μόρια του εγγενή πολλαπλασιασμού τους. Το άνθος είναι ειδικά διαφοροποιημένος βλαστός με περιορισμένη ανάπτυξη, που τα φύλλα του έχουν κατάλληλα μεταμορφωθεί πολύ πριν από την άνθιση. Το ανθοφόρο τμήμα του βλαστού που έχει τα άνθη είναι λεπτός μίσχος, που λέγεται ανθικός ποδίσκος (κοτσάνι). Ο ποδίσκος αυτός στα πιο πολλά φυτά είναι κοντός, ενώ σε άλλα λείπει τελείως, οπότε το άνθος είναι άμισχο. Η άκρη του ποδίσκου, πάνω στον οποίο αναπτύσσονται τα όργανα του άνθους, λέγεται ανθοδόχη. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ (Παπάγου)

1). Ανθόπουλος (Κωνσταντίνος Πασσάς) 1837-1902. Ανώτατος υπάλληλος του τουρκικού κράτους. Εχημάτισε πρώτος εισαγγελέας του ανωτάτου δικαστηρίου, γενικός διοικητής Κρήτης και πρεσβευτής της Τουρκίας στο Λονδίνο. Επραγματοποίησε μνημειώδη μετάφραση της Αγίας Γραφής στην τουρκική.

2) Ανθόπουλος (Βασίλ Αγάς). Αντάρτης του Πόντου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΝΟΙΞΕΩΣ

Άνοιξη. Μια από τις τέσσερις εποχές του χρόνου (άνοιξη, καλοκαίρι, φθινόπωρο, χειμώνας), που περιλαμβάνει τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο.

Καλύπτει τη χρονική περίοδο ανάμεσα στην εαρινή ισημερία και στο θερινό ηλιοστάσιο. Αλλά η ωραιότερη αυτή εποχή του χρόνου δεν διαρκεί παντού το ίδιο. Έτσι στο βόρειο ημισφαίριο αρχίζει στις 21 Μαρτίου και τελειώνει στις 21 Ιουνίου, διαρκώντας συνολικά 93 μέρες. Στο διάστημα αυτό ο ήλιος περνά από τους αστερισμούς του κριού, του ταύρου και των διδύμων.

Αντίθετα, στο νότιο ημισφαίριο η περίοδος αυτή (21 Μαρτίου-21 Ιουνίου) αντιστοιχεί με το φθινόπωρο και η άνοιξη περιλαμβάνεται ανάμεσα στις 23 Σεπτεμβρίου και 21-22 Δεκεμβρίου, διαρκώντας 90 ημέρες. Τότε ο ήλιος περνά από τους

αστερισμούς του ζυγού, του σκορπιού και του τοξότη. Εξάλλου, κατά τη διάρκεια της άνοιξης οι μέρες στο βόρειο ημισφαίριο έχουν μέση διάρκεια και συνέχεια μεγαλύτερες, ενώ στο νότιο ημισφαίριο οι μέρες, με μέση διάρκεια, μικραίνουν.

Σε ολόκληρο τον κόσμο η άνοιξη γιορτάζεται από τους ανθρώπους με εκδηλώσεις χαράς και αγαλλίασης. Ποιητές, ζωγράφοι και άλλοι καλλιτέχνες εξύμνησαν την άνοιξη με θαυμάσια έργα τους. Μύθοι, παραδόσεις και αμέτρητες γιορτές είναι αφιερωμένες στο “πανηγύρι της φύσης”, όπως χαρακτηρίζει την άνοιξη ο μεγάλος Γκαίτε.

Η άνοιξη, από λαογραφική άποψη, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον. Πολλά ανοιξιάτικα έθιμα συνδέονται με την πρώτη Μαρτίου, την Πρωταπριλιά και την Πρωτομαγιά. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα έθιμα εκείνα που συνδέονται με διάφορες λαμπρές χριστιανικές γιορτές, όπως την Ανάσταση, τον Ευαγγελισμό, τη γιορτή του Αγίου Γεωργίου και τη γιορτή των Μεγάλου Κωνσταντίνου και Ελένης.

Στη διάρκεια των γιορτών αυτών οι άνθρωποι εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα γοητευμένοι από το θαύμα της αναδημιουργίας της φύσης. (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ANTAIOY (Εργοχώρι)

Ανταίος. Καρπός της ερωτικής περιπέτειας του Ποσειδώνα και της Γαίας ήταν ο Ανταίος, τρομερής δύναμης γίγαντας, που βασίλεψε στη Λιβύη. Γνωρίζοντας τη δύναμη που αντλούσε από τη μητέρα του, προκαλούσε κάθε ξένο σε πάλη, τον σκότωνε και με τα κρανία τους σπόλιζε το ναό του Ποσειδώνα. Περνώντας από τη χώρα του ο Ηρακλής, για να πάει στον κήπο των Εσπερίδων, συνάντησε το γίγαντα και στην πάλη που ακολούθησε τον σήκωσε ψηλά κρατώντας τον στα χέρια και τον έπνιξε. Το επεισόδιο αυτό το τοποθετούν στην Τίγγη (σημερινή Ταγγέρη), πόλη που ίδρυσε η γυναίκα του Ανταίου Τίγγιδα. Και σήμερα δείχνουν δυο σπηλιές στο ακρωτήριο του Μαρόκου Σπαρτέλ ως τάφους του γίγαντα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ANTHNOPA (Εργοχώρι)

Αντήνορας. Εδώ πρόκειται για τον Τρωαδίτη, γιό του Αισυήτη ή του Ικατέωνα και της Κλεομήστρας, σύζυγο της Θεανώς, ιέρειας της Αθηνάς (υπάρχει και ο Αθηναίος Αντήνορας, ο περιφημότερος ίσως από τους Αθηναίους γλύπτες των αρχαϊκών χρόνων: 6ος αι. π.Χ.). Κατά τον Όμηρο, ο Αντήνορας ήταν για τους Τρώες ό,τι ο Νέστορας για τους Αχαιούς, δηλ. ο συνετός γέροντας, ο σοφός σύμβουλος, ο υπερασπιστής της τιμότητας και του δικαίου. Φιλοξένησε στο σπίτι του το Μενέλαο και τον Οδυσσέα, όταν πήγαν στην Τροία για να ζητήσουν την επιστροφή της Ελένης. Γι' αυτό, μετά την άλωση της Τροίας οι Έλληνες σεβάστηκαν τη ζωή του ίδιου και της οικογένειάς του, με την οποία κατέφυγε στην Κυρήνη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ (Προμηθεάς)

Αντιγόνη. Τραγική γυναικεία μορφή της ελληνικής μυθολογίας, κόρη του Οιδίποδα και της Ιοκάστης ή της Ευρυγάνειας (θυγατέρας του Υπερφαντού) και αδερφή της Ισμήνης, του Ετεοκλή και του Πολυνείκη.

Σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες τραγικούς, ο μύθος της Αντιγόνης, σε γενικές γραμμές, έχει ως εξής: Συνοδεύοντας τον τυφλό πατέρα της Οιδίποδα στην εξορία του, η Αντιγόνη από τη Θήβα βρέθηκε στον Ίππιο Κολωνό, στην Αθήνα. Εκεί συμμερίζεται όλες τις δυστυχίες και τα βάσανα του αδύναμου πατέρα της. Ο θεός της Κρέοντας, θέλοντας να αναγκάσει τον Οιδίποδα να επιστρέψει στη Θήβα, διοργανώνει απαγωγή της Αντιγόνης, την οποίαν σώζουν την τελευταία στιγμή οι άνθρωποι του Θησέα. Η Αντιγόνη εμφανίζεται και πάλι στο προσκήνιο, όταν άδικα προσπαθεί να πείσει τον αδερφό της Πολυνείκη, περαστικό από την Αθήνα, να ματαιώσει την εκστρατεία του εναντίον της πατρίδας του. Τελικά, υπόσχεται η ίδια στον αδερφό της να μην τον αφήσει άταφο, αν σκοτωθεί στη μάχη. Μετά τη μυστηριώδη (με θεϊκή επέμβαση) εξαφάνιση του Οιδίποδα, ο Θησεάς οδηγεί την Αντιγόνη κοντά στον αδερφό του πατέρα της Κρέοντα, όπου αρραβωνιάζεται με τον εξαδερφό της (γιό του Κρέοντα) Αίμονα. Λίγο πριν από τη μονομαχία του με τον αδερφό του Πολυνείκη ο Ετεοκλής εμπιστεύεται την τύχη της αδερφής του στον Κρέοντα. Όταν η Αντιγόνη και η μητέρα τους πηγαίνουν στον τόπο της μονομαχίας, βρίσκουν τα δυο αδέρφια ετοιμοθάνατα. Ο Πολυνείκης, λίγο πριν ξεψυχήσει, εξορκίζει την Αντιγόνη να τον θάψει στην πατρική του γη. Στο μεταξύ όμως ο Κρέοντας, βασιλιάς τώρα των Θηβών, θεωρώντας προδοτή της πατρίδας του τον Πολυνείκη, διατάζει να μείνει άταφο το πτώμα του. Η Αντιγόνη, που παράκουσε τη βασιλική διαταγή και έθαψε το νεκρό αδερφό της, καταδικάζεται από τον αυστηρό θεό της σε θάνατο και θάβεται ζωντανή σε υπόγειο θολωτό τάφο.

Άλλη παραλλαγή του μύθου αναφέρει ότι ο Κρέοντας παράδωσε την Αντιγόνη στο γιό του Αίμονα με την εντολή να τη θανατώσει. Αυτός όμως, ερωτευμένος καθώς ήταν μαζί της, την εμπιστεύθηκε σε βοσκούς, οι οποίοι και τη φρόντισαν. Αργότερα ο γιός της (από τον Αίμονα) Μαίονας πήγε στη Θήβα, για να πάρει μέρος σε αγώνες. Τον αναγνώρισε όμως ο Κρέοντας και διάταξε το θάνατο του νεαρού εγγονού του και της μητέρας του Αντιγόνης. (Απόφ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ (Προμηθεάς)

Με το όνομα Αντίπατρος συναντούμε πολλούς στην ιστορία της Ελλάδος: 1) Αντίπατρος ο Μακεδόνας. 2) Αντίπατρος: Γιός του Κάσσανδρου και της Θεσσαλονίκης. 3) Αντίπατρος: Γιός του Φιλίππου, αδελφού του Κασσάνδρου. 4) Αντίπατρος: Γιός του Ασκληπιοδώρου 5) Αντίπατρος ο Θεσσαλονικέας, ο Κυρηναίος, ο Σιδώνιος, ο εκ Ταρσού.

Εδώ, φυσικά πρόκειται για τον Αντίπατρο τον Μακεδόνα (397-319 π.Χ.), γιό του ευγενή Ιόλα, έναν από τους πιο αξιόλογους Μακεδόνες στρατηγούς. Κέρδισε την εμπιστοσύνη του Φιλίππου Β' και στάλθηκε από αυτόν σε πολλές αποστολές.

Μετά τη δολοφονία του Φιλίππου έγινε πιστός σύμβουλος του Μ. Αλεξάνδρου, που τον έκανε διοικητή της Μακεδονίας και της άλλης Ελλάδος. Στα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Μ. Αλεξάνδρου δημιουργήθηκε ψυχρότητα στις σχέσεις τους, γιατί στο μεταξύ ο βασιλιάς παρασύρθηκε από τον ασιατικό τρόπο ζωής, που ήταν ασυμβίβαστος με τη νοστορπία των Μακεδόνων. Μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου αναγορεύτηκε επιμελητής αυτοκράτορας του κράτους του Αλεξάνδρου. Το 319 π.Χ. αρρώστησε βαριά και πέθανε, αφού προηγουμένως όρισε διάδοχό του τον Πολυσπέρχοντα, έναν από τους πιο ικανούς στρατηγούς του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ANTISΘΕΝΟΥΣ

Ο Αντισθένης ήταν Αθηναίος φιλόσοφος, ιδρυτής της κυνικής σχολής (445-365 π.Χ.). Καταγόταν από πατέρα Αθηναίο πολίτη και μητέρα Θρακιώτισσα σκλάβο, πράγμα που δικαιολογεί την πληροφορία ότι συγκέντρωνε τους οπαδούς του στο γυμναστήριο του Κυνοσάργου, όπου γυμνάζονταν οι μη γνήσιοι πολίτες (νόθοι). Αρχικά υπήρξε μαθητής του σοφιστή Γοργία, από τον οποίο έμαθε τη ρητορική τέχνη. Αργότερα προσκολλήθηκε με πάθος στο Σωκράτη, από τον οποίον έμαθε να χρησιμοποιεί τη διαλογική μορφή στα συγγράμματά του. Μετά το θάνατο του Σωκράτη ίδρυσε φιλοσοφική σχολή κοντά στο γυμναστήριο του Κυνοσάργου, απ' όπου κατά μια πιθανή εκδοχή πήρε το όνομά της η φιλοσοφία του (κυνισμός) και οι οπαδοί του (κυνικοί). Οι Αντιλήψεις του Αντισθένη και της σχολής του αντιπροσωπεύουν περισσότερο μια προσωπική στάση στη ζωή, παρά ένα φιλοσοφικό σύστημα. Στη διδασκαλία του Αντισθένη μπορεί να διακρίνει κανείς μια απομάκρυνση από τα θεωρητικά στοιχεία. Η αρετή γι' αυτόν δεν προερχόταν από τη γνώση (το βασικό στοιχείο διαφοράς του από το δάσκαλό του Σωκράτη). Έτσι υπόδειχνε τα πρακτικά μέσα για την ευτυχία του ανθρώπου. Θεωρούσε την ηδονή ασθένεια. Θαύμαζε και μιμούνταν το Σωκράτη στην ειρωνεία, στην ανεξαρτησία του χαρακτήρα και στην αδιαφορία για την κοινωνική συμβατικότητα. Ανέβαζε το ιδανικό της αυτάρκειας σε υψηλό βαθμό, γιατί πίστευε πως έτσι μόνο επέρχεται η ανεξαρτητοποίηση του ανθρώπου. Η ειρωνεία του για τις κοινωνικές συμβατικότητες έφτανε ως το χλευασμό, απαλλαγμένο όμως από κακεντρέχεια. Έτσι, όταν τον ελαυνούσαν, ανησυχούσε μήπως έκανε κάτι κακό (υπονοώντας ότι μόνο το κακό επαινείται σ' αυτή την κοινωνία). Είχε ατημέλητη εμφάνιση, περιφρονούσε τις τιμές και τα κοινωνικά αγαθά και θεωρούσε την αρετή ως τη φυσική σπάση του ανθρώπου και όχι ως αποτέλεσμα λογικών στοχασμών. Οι κοινωνικοί και ηθικοί κανόνες, κατ' αυτόν, διαστρέβλωναν την ανθρώπινη φύση.

Ο Αντισθένης και οι οπαδοί του κήρυτταν την επιστροφή στη φύση, αρνούνταν τις καθιερωμένες μορφές της κοινωνικής ζωής και πρόσβευαν τον άκρο ατομικισμό. Γι' αυτό το λόγο ο Αντισθένης θεωρείται ο πρόδρομος του Ρουσσό και των σύγχρονων αναρχικών (Προυντόν, Κροπότκιν κ.ά.). Υπήρξε άκρως αισθησιοκράτης (αισθησιοκρατία: Φιλοσοφική θεωρία σύμφωνα με την οποία κάθε γνώση προέρχεται αποκλειστικά από τις αισθήσεις) και απόρριπτε τις γενικές ιδέες. Πραγματικό ήταν γι' αυτόν μόνο ό,τι ήταν αισθητό.

ήταν περισσότερο ανήσυχος απέναντι στα προβλήματα μιας δεκαετομής εκπόνησης των έργων του. Η κυνική σχολή του δεν επηρέασε πολλούς κατά την εποχή του, αλλά έμεινε χαρακτηριστική για την περιφρόνησή της προς την κοινωνία και τα εγκόσμια και για τα κηρύγματά της για επιστροφή στη φύση κατά τα νεώτερα χρόνια. Οι οπαδοί του, Διογένης (ιδίως) και Μένιππος, ήταν χαρακτηριστικοί εκπρόσωποι του κυνισμού. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ANTΥΠΑ (Καλλιθέα)

Ο Αντύπας Μαρίνος ήταν μεγάλος αγωνιστής στο αγροτικό κίνημα (1872-1907). Γεννήθηκε στην Κεφαλλονιά και σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, χωρίς να τελειώσει τις σπουδές του, επειδή είχε οικονομικές δυσκολίες. Το 1904 πήρε μέρος στο εργατικό κίνημα και παρουσίασε ένα δικό του μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα, με προοδευτικές και επαναστατικές θέσεις. Στην Κεφαλλονιά εξέδιδε την εφημερίδα "Ανάσταση", με την οποία προπαγάνδιζε τις θέσεις του και κατηγορούσε ανοιχτά την τότε άρχουσα τάξη. Ο Αντύπας πίστευε πως έπρεπε οπωσδήποτε να καταργηθεί η βαριά φορολογία στις κατώτερες τάξεις, να απαλλοτριωθούν τα τσιφλίκια και να μοιραστεί η περιουσία των μοναστηριών στους ακτήμονες. Επίσης υποστήριζε πολύ τη συνταξιοδότηση και την ιατρική περίθαλψη των αγροτών και εργατών. Το 1906 κατόρθωσε να εκλεγεί βουλευτής, αλλά οι τσιφλικάδες είχαν ήδη ξεσηκωθεί εναντίον του. Όταν αργότερα πήγε στη Θεσσαλία για να εργαστεί σαν επιστάτης σε κτήμα του τσιφλικά θείου του, πολλές φορές διώχτηκε και φυλακίστηκε, χωρίς ποτέ να λυγίσει ή να αρνηθεί τις πολιτιστικές ιδέες του. Το Μάρτιο του 1907, ο πληρωμένος επιστάτης του τσιφλικά και πολιτευτή Α. Μεταξά, πυροβόλησε πισώπλατα τον Αντύπα και τον σκότωσε. Το Κακουργοδικείο αθώωσε το δολοφόνο. Αυτό όμως ήταν μια μεγάλη αφορμή να αναπτυχθεί η αγροτική συνείδηση και να μαζικοποιηθεί ο αγώνας και η εξέγερση των αγροτών, που πήρε μεγάλες διαστάσεις. (Απ. Δ.Σ. 328/82)

Οδός ANTΩΝΙΑΔΗ (Παλ. Πόλη)

Αντωνιάδης Αντώνιος (1895-1976)

Γεννήθηκε στη Βέροια το 1895 από πλούσια και αρχοντική οικογένεια. Ο πατέρας του, Νικόλαος, ήταν αξιόλογος γιατρός, που πρόσφερε στον τόπο του μεγάλες υπηρεσίες από επιστημονική και κοινωνική πλευρά. Είχε αδελφό το Σόλωνα, έμπειρο γυναικολόγο, με πολύχρονη επιστημονική θητεία.

Το 1925, ως πτυχιούχος φαρμακοποιός του Πανεπιστημίου Αθηνών, άρχισε να ασκεί το επάγγελμά του στη Βέροια, μέχρι τη συνταξιοδότησή του. Κατά το έτος 1925 αναδείχτηκε Δημαρχιακός Πάρεδρος του Δήμου Βεροίας. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Επιστημόνων Βεροίας κατά το έτος 1945. Επίσης ιδρυτικό μέλος της Φιλαρμονικής Σχολής Βεροίας, κατά τα έτη 1956-1966.

Στο στρατό υπηρέτησε ως εφεδρικός Ανθυποφάρμακοποιός το 1915 και πήρε μέρος στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και στη Μικρασιατική Εκστρατεία. Του απονεμήθηκαν τέσσερα μετάλλια πολεμικής ανδρείας και εξόχων πράξεων για την πατρίδα.

Κορυφαία προσφορά του ήταν η μεγάλη δωρεά οικοπέδου του, όπου κτίστηκε το πολυόροφο οίκημα της "Αντωνιάδείου Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών του Δήμου Βεροίας". (Εγκαίνια 3 - 5 - 1976).

Πέθανε στην κλινική του αδερφού του, Σόλωνα, στις 27 - 9 - 1976.

Η πολιτεία τιμώντας τον, ονόμασε τη Στέγη: "Αντωνιάδειος Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δήμου Βεροίας". Ο δε δρόμος που περνά εμπρός από τη Στέγη ονομάστηκε οδός: "Αντωνιάδη". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΠΕΛΛΗ (Εργοχώρι)

Απελλής. Περίφημος ζωγράφος της αρχαιότητας, ο διασημότερος στην Ιωνία μετά τον Παρράσιο. Γεννήθηκε στην Κολοφώνα γύρω στο 380 π.Χ. από πατέρα τορνευτή, τον Πυθέα. Ο αδερφός του Κηισύλοχος ήταν επίσης ζωγράφος. Τη ζωγραφική διδάχτηκε ο Απελλής πρώτα από τον Έφορο στην Έφεσο και τη συνέχισε έπειτα στη Σικυώνα κοντά στον Αμφιπολίτη Πάμφιλο, σε μια εποχή που η σχολή ζωγραφικής της Σικυώνας βρισκόταν σε μεγάλη άνθιση. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ (Κυψέλη)

Σύμφωνα με τη μυθολογία ο θεός Απόλλωνας, γιός του Δία και της Λητώς, που γεννήθηκε στη Δήλο, κάτω από ένα φοίνικα, ήταν η προσωποποίηση του ηλιακού φωτός. Σα Θεό του ανοιξιάτικου ήλιου που δίνει τέλος στο χειμώνα και δείχνει την αρχή για την πλεύση των πλοίων, την Άνοιξη, ο Απόλλωνας ήταν προστάτης των ναυτικών και τον τιμούσαν σε πολλά μέρη.

Επίσης, επειδή η επίδραση της ηλιακής θάλπωρης και του φωτός ήταν ευεργετική για τη γεωργία και την κτηνοτροφία, θεωρούσαν τον Απόλλωνα προστάτη της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και του κυνηγίου, όπως και την αδελφή του Άρτεμη.

Ο Απόλλωνας, ο τελειότατος και κάλλιστος θεός, όπως τον ονόμαζαν οι ποιητές, ο χρυσομάλλης θεός του ήλιου, ήταν το πρότυπο της ανδρικής ομορφιάς και δύναμης, ο τέλειος τύπος του Έλληνα έφηβου και, όπως είναι επόμενο, ήταν προστάτης των εφήβων που του αφιέρωναν τα μαλλιά τους. Ήταν επίσης προστάτης των αθλητών, θεός του πολέμου με όπλο του το τόξο και τα βέλη και θεός της μαγικής, με σύμβολο τον τρίποδα, γιατί πάνω σ' αυτόν καθόταν η Πυθία και χρημοδοτούσε.

Θεός της μουσικής και της ποίησης, με σύμβολο τη φόρμιγγα, ένα είδος λύρας με τέσσερις χορδές, ήταν ο κορυφαίος των κιθαρωδών και ο πρώτος που έσερνε το χορό των Μουσών. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Αποστόλου Ηλέκτρα (1912-1944). Αγωνίστρια της Εθνικής Αντίστασης, μέλος του Κ.Κ.Ε. και από τα ιδρυτικά μέλη της ΕΠΟΝ. Εξορίστηκε, φυλακίστηκε και τελικά δολοφονήθηκε από τους Γερμανούς στις 26 Ιουλίου 1944. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Παύλος ο Απόστολος. Απόστολος των Εθνών. Ο Σαούλ ή Σαύλος, όπως ονομαζόταν εβραϊκά ο Παύλος, γεννήθηκε μεταξύ 5 και 15 μ.Χ. στην Ταρσό της Κιλικίας. Οι γονείς του ήταν Ιουδαίοι από τη φυλή Βενιαμίν. Ως προς τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις ανήκε στους Φαρισαίους. Διώκτης αμείλικτος του Χριστιανισμού στην αρχή, μεταστράφηκε αργότερα, κατά θαυμαστό τρόπο (πράξ. Αποστ. 9, 3-18, 22, 3-16, 26, 9-18) σε υπέρμαχο αυτού και άρχισε να ταξιδεύει για τη διάδοση της Χριστιανικής πίστης.

Για το μεγάλο έργο της στροφής της ανθρωπότητας στο Χριστό επιχείρησε τέσσερις μεγάλες αποστολικές περιοδείες. α) 47-49 μ.Χ. β) 49-52 μ.Χ. γ) 52-58 μ.Χ. δ) 62-64 μ.Χ. Κατά τις περιπετειώδεις αυτές περιοδείες επισκέφτηκε την Κύπρο, τη Συρία, την Κιλικία, την Μακεδονία, την Ελλάδα, τη Μ. Ασία, διδάσκοντας και ιδρύοντας παντού Εκκλησίες.

Η δεύτερη αποστολική περιοδεία (49-52 μ.Χ.) έχει κοσμοϊστορική σημασία. Ο Απόστολος Παύλος συνοδευόμενος από το Σύλα πέρασε τη Συρία και Κιλικία στηρίζοντας τις εκκλησίες που είχε ιδρύσει. Στα Λύστρα πήρε μαζί του τον Τιμόθεο και αφού πέρασε από τη Φρυγία και τη Γαλατική χώρα στη Μ. Ασία, ίδρυσε εκεί τις εκκλησίες της Γαλατίας, και μετά πήγε στην Τρωάδα. Ενώ βρισκόταν στην Τρωάδα είδε κάποιο όραμα, ένα Μακεδόνα να τον προσκαλεί στη Μακεδονία για να διαδώσει το Χριστιανισμό. Χωρίς αναβολή μαζί με το Λουκά πήγε στους Φιλίππους της Μακεδονίας, όπου ίδρυσε την πρώτη σε ευρωπαϊκό έδαφος εκκλησία. Από εκεί, αφού πέρασε από τη Θεσσαλονίκη και τη Βέροια, όπου ίδρυσε εκκλησίες, πήγε στην Αθήνα, όπου κήρυξε στον Άρειο Πάγο για τον Άγνωστο Θεό. Από την Αθήνα πήγε στην Κόρινθο, όπου έμεινε ενάμιση χρόνο με λαμπρά αποτελέσματα για τη διάδοση του Ευαγγελίου. Από την Κόρινθο έπλευσε στην Έφεσο

και απο εκει περνώντας απο την Καισάρεια της Παλαιστίνης εφτάσε στα Ιεροσόλυμα, απ' όπου επέστρεψε στην Αντιόχεια.

Κατηγορήθηκε από τους Εβραίους ως εχθρός του "λαού και του νόμου", συνελήφθη και εστάλη στη Ρώμη, όπου βρήκε, μαζί με τον Πέτρο, μαρτυρικό θάνατο κατά το διωγμό του Νέρωνα (64-68 μ.Χ.).

Ο Αποστόλος Παύλος κατατάσσεται ανάμεσα στους μεγαλύτερους άνδρες της παγκόσμιας ιστορίας. Κήρυκας και φορέας των αιώνιων αξιών, καθιστούσε αισθητά τα όσα δίδασκε με τα όσα έκανε, τα όσα πρόσφερε με το στόμα με τα όσα ακτινοβολούσε από την καρδιά του. Με το κήρυγμα του Αποστόλου Παύλου η Ελλάδα έγινε η πρώτη χρονικά χριστιανική χώρα της Ευρώπης. Η ομιλία του στην Αθήνα, οι ιεραποστολικές του περιοδείες στον ελλαδικό χώρο, οι επιστολές του στις ελληνικές Χριστιανικές Εκκλησίες αποτέλεσαν αποφασιστικά γεγονότα για την Ελλάδα και τον Ελληνισμό.

Η σημασία του έργου του Αποστόλου Παύλου είναι παγκόσμια. Γιατί αυτός, κήρυκας της οικουμενικότητας του Ευαγγελίου και πρωτεργάτης της παγκοσμιότητας της Εκκλησίας του Χριστού, αποκάλυψε ένα νέο όραμα για τον κόσμο. Και το αποκάλυψε ακριβώς τη στιγμή της απόγνωσης του κόσμου, που εκείνη την εποχή βρήκε την ενότητα και το νόημά του στην Εκκλησία.

Κάθε χρόνο, προς τιμήν του Αποστόλου Παύλου, ιδρυτού της τοπικής Εκκλησίας, τελούνται, κατά το μήνα Ιούνιο, λατρευτικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις: "ΤΑ ΠΑΥΛΕΙΑ".

Οδός ΑΡΑΠΙΤΣΑΣ (Εθν. Στάδιο)

Αραπίτσα. Ποτάμι της Νάουσας, που πηγάζει από το βουνό Βέρμιο και διασχίζει την πόλη σχηματίζοντας καταρράχτες, ο μεγαλύτερος από τους οποίους βρίσκεται στη δυτική άκρη της πόλης. Έχει ύψος 30-40 μέτρα και ονομάζεται "Στουμπάνος". Ακριβώς σε τούτο το σημείο-βάραθρο ρίχτηκαν και πνίγηκαν με τα παιδιά τους τον Απρίλιο του 1822 οι ηρωικές γυναίκες της Νάουσας, για να αποφύγουν την αιχμαλωσία και τους εξευτελισμούς από τους Τούρκους του Εμπού Λουμπούτ. Στη θέση αυτή υπάρχει σήμερα μνημείο, στο οποίο αναγράφονται τα εξής: "Διαβάτη στάσου μ' ευλάβεια στο μνήμα των νεκρών. Μέσα στο βάραθρο, που ξανοίγεται μπροστά σου, βρήκαν ένδοξο θάνατο οι γυναίκες της Νάουσας για την ελευθερία και την ανεξαρτησία του Έθνους την 21 Απριλίου 1822".

Η πόλη της Νάουσας κάθε χρόνο την Κυριακή του Θωμά γιορτάζει με ιδιαίτερη λαμπρότητα το ολοκαύτωμα των ηρωίδων της. Αποτίοντας ελάχιστο φόρο τιμής ρίχνονται δαφνοστέφανα στον υγρό τάφο τους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΓΟΝΑΥΤΩΝ (Εργ. Κατοικίες)

Αργοναύτες. Έτσι ονομάστηκαν οι μυθικοί ήρωες που πήραν μέρος στην αργοναυτική εκστρατεία, με σκοπό να αποκτήσουν το χρυσόμαλλο δέρας. Ανάμεσα σ'

αυτούς ήταν ο Ηρακλής, οι Διόσκουροι, οι γιοί του Ποσειδώνα Εύφημος και Περικλύμενος, οι γιοί του Ερμή Εχίωνας και Εύρυτος, ο γιός του Απόλλωνα Ορφέας, οι δυο γιοί του Βορέα Ζήτης και Κάλαης, ο Θησέας, οι γιοί του Αιακού Τελαμώνας και Πηλέας, ο Αμφιάραος, ο Λαέρτης, ο Άκαστος, ο Τίφης και άλλοι πολλοί. Αν και κατά την αρχαιότερη μυθολογία οι Αργοναύτες έφταναν μόνο τους δέκα, με την παρέλευση του χρόνου ο κατάλογος των ηρώων αυτών πλουτίστηκε χάρη στη φιλοτιμία κάθε πόλης να προσθέτει και τους δικούς της ήρωες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ (Καλλιθέα)

Αργυρόκαστρο. Πόλη της Βορ. Ηπείρου, που σήμερα βρίσκεται υπό αλβανική κυριαρχία. Έχει ιδιαίτερη γραφικότητα, καθώς είναι χτισμένη πάνω σε 4 λόφους. Οι Τούρκοι προσπάθησαν, χωρίς επιτυχία, να αφανίσουν τον Ελληνισμό του. Απελευθερώθηκε από τον ελληνικό στρατό το 1913. Λίγους μήνες μετά, το "Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας" παραχώρησε την πόλη στους Αλβανούς, μαζί με το Τεπελένι, την Πρεμετή και άλλες ελληνικές πόλεις.

Προ του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (Απρίλιος 1939) καταλήφθηκε από την Ιταλία. Κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο καταλήφθηκε από τους Έλληνες (8-12-1940), αλλά μετά το τέλος του πολέμου περιήλθε πάλι στην Αλβανία, της οποίας σήμερα αποτελεί νομόν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ (Προμηθέας)

(Ο.Τ. 405 και 406. Από Ηλέκτρας - Ψαρρών) (Απόφ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ (Προμηθέας)

Αργυρούπολη. Πόλη του Πόντου, πρωτεύουσα της επαρχίας Χαλδαίας, έδρα διοικητή και Μητροπολίτη (Χαλδαίας). Εξαιτίας των μεταλλείων της, εποικίσθη από τους μεταλλουργούς κατοίκους της Ζάγκας (ΙΖ' αιώνας). Αναπτύχθηκε οικονομικά, έκοβε δικό της αργυρό νόμισμα και άκμασε μέχρι τις αρχές του ΙΘ' αιώνα, οπότε είχε και ελληνική σχολή. Ο πληθυσμός της διασκορπίστηκε στη Ρωσία, μετά το Ρωσοτουρκικό πόλεμο, στην Προύσα, Νικομήδεια, στη Μεσοποταμία και στην Ελλάδα (Συνθήκη της Λωζάννης). (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΑΡΕΤΗΣ (Καλλιθέα)

Η αρετή είναι η ευγενέστερη επιδίωξη και κατάκτηση του ανθρώπου. Οι ευγενικές, υψηλές ιδιότητες, η τελειότητα. Η ισχυρή διάθεσή του για το καλό, το ηθικό και το ωραίο.

Ο άνθρωπος που είναι ενάρετος, τόσο στα λόγια, όσο, κυρίως, στην πράξη, χαρακτηρίζεται από εσωτερική συνέπεια, ελευθερία, σταθερότητα και αποφασιστι-

κη δύναμη. Ολοκληρώνεται εσωτερικά, δηλ. ηθικά και πνευματικά, έτσι που να είναι σε θέση να θωρακίζει την ψυχή του μπροστά στο φόβο, την καταστροφή και το θάνατο.

Όποιος μιλά για την αρετή, αλλά πρώτα απ' όλα εφαρμόζει τις πεποιθήσεις του στην ίδια του τη ζωή, εισπράττει την εμπιστοσύνη των συμπολιτών του και αποκτά ηθική υπόληψη μέσα στο κοινωνικό σύνολο του οποίου αποτελεί οργανικό μέλος.

Όπως έλεγε ο Πλάτωνας, η αρετή έχει πολλούς δασκάλους, αλλά λίγους αγωγιστές... Γιατί δεν είναι καπάκτηση που προκύπτει από τα ωραία λόγια, αλλά από την υλοποίηση των λόγων, γι' αυτό και πολλοί την παρομοιάζουν με το χρυσάφι, που όλοι το λαχταρούν, αλλά λίγοι το αποκτούν.

Για την απόκτηση και τη διατήρηση της αρετής, είναι αναγκαίο ο ελεύθερος άνθρωπος να καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια. Αρετή χωρίς αγώνα και χωρίς προσπάθεια, δεν αποκτάται. Αν λοιπόν για την απόκτηση της γνώσης χρειάζεται να προσπαθήσουμε, πολύ περισσότερο είναι απαραίτητο να κοπιάσουμε και να αγωνιστούμε για την απόκτηση της αρετής, η οποία και μεγαλύτερη αξία από τη γνώση έχει, αλλά και δυσκολότερα αποκτάται.

Η ζωή όλων μας θα ήταν διαφορετική εάν όλοι πασχίζαμε για το καλό. Θα έλειπε ο εγωισμός, η διαφθορά, η εγκληματικότητα, η συνεχής προσπάθεια να επιβληθεί ο ένας στον άλλο με κάθε τίμημα, ποδοπατώντας την αρετή της ηθικής και της εντιμότητας.

Ας μην ξεχνάμε ότι αν αφαιρέσουμε από έναν άνθρωπο την αξία που λέγεται αρετή και του δώσουμε λ.χ. χρήμα, η αξία του χρήματος μηδενίζεται. Η αρετή όμως χωρίς χρήμα δεν είναι μηδέν. Η ηθική ζωή και η αρετή είναι από μόνη της το παν.

Εν τούτοις, παρόλα όσα ανέφερα παραπάνω, πολλοί θα με χαρακτηρίσουν αφέλη και ανόητο, αφού σήμερα, δυστυχώς, ελάχιστοι είναι εκείνοι που πλουτίζουν κάνοντας ενάρετη ζωή και πάμπολλοι όσοι ληηλατούν, ποδοπατούν, εξαπατούν, εξαγοράζουν συνειδήσεις και ισοπεδώνουν τα πάντα, προκειμένου να κερδίσουν περισσότερα και όχι πάντα χρήματα... Κι αυτό, δυστυχώς, θα διαιωνίζεται όσο υπάρχουν εκείνοι που δέχονται τη διαφθορά και τα προϊόντα της, γιατί φοβούνται να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες.

Το χειρότερο απ' όλα είναι το γεγονός ότι εκείνοι που δρουν μ' αυτόν τον τρόπο είναι, υποτίθεται, τα πρότυπα των πραγματικά ενάρετων, που, όταν συνειδητοποιήσουν το λάθος τους σηκώνουν αγανακτισμένοι ανοιχτή παλάμη προς το πρόσωπό τους... (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΑΡΕΩΣ (Καλλιθέα)

Ο Θεός του πολέμου Άρης, ήταν γιός του Δία και της Ήρας. Ρωμαλέος στο σώμα, γρήγορος στο τρέξιμο, πελώριος σαν γίγαντας, ώστε το σώμα του, όταν έπεφτε στο χώμα, έπιανε χώρο επτά πλέθρων (ένα πλέθρο ίσον με 29,57 μ.). ενώ όταν φώναζε νόμιζες πως φώναζαν δέκα χιλιάδες πολεμιστές μαζί.

Ο Άρης ήταν πάνοπλος. Φορούσε λαμπρή περικεφαλαία και κρατούσε στο αρι-

στερό χέρι την ασπίδα και στο δεξί το δόρυ. Άφρονας, μανιασμένος, αλλοπρόσαλλος, στον Τρωικό Πόλεμο έπαιρνε τότε το μέρος των Τρώων και τότε των Αχαιών, με αποτέλεσμα να έρχεται σε συνεχείς συγκρούσεις με τη θεά Αθηνά που αγαπούσε τους δίκαιους αγώνες. Εξαιτίας της αγριότητάς του και της αγάπης του για τις συμπλοκές, ήταν μισητός ακόμα και στους γονείς του.

Ο Άρης είχε μεγάλη θέση και στη θρησκεία των Λατίνων. Οι Ρωμαίοι τον θεωρούσαν προστάτη τους στους πολεμικούς αγώνες τους και θυσιάζαν πάντα προς τιμήν του πριν από κάθε εκστρατεία. Σ' αυτόν αφιέρωναν τα λάφυρα και τους αιχμαλώτους του πολέμου. Τον αποκαλούσαν Victor (νικητή) και Invictus (ανίκητο). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΑΡΙΑΔΝΗΣ (Εργοχώρι)

Αριάδνη. Μια από τις κόρες του βασιλιά της Κρήτης Μίνωα και της Πασιφάης (ή Κρήτης). Είναι γνωστή και ως Αριάγνη ή "αγνοτάτη" ή Αριδήλα ή "ασπράπτουσα". Ο μύθος αναφέρει ότι η Αφροδίτη άναψε στην καρδιά της Αριάδνης μεγάλο έρωτα για το Θησέα, όταν αυτός μαζί με επτά αγόρια και επτά κορίτσια της Αθήνας έφτασαν στην Κρήτη, για να κατασπαραχθούν από το Μινώταυρο, σύμφωνα με τους όρους της υποτέλειας των Αθηναίων στο Μίνωα. Επιδιώκοντας τη σωτηρία του αγαπημένου της έδωσε στο Θησέα συμβουλές και ένα κουβάρι κλωστή (το γνωστό μίτο της Αριάδνης). Με τη βοήθεια της Αριάδνης ο Θησέας σκότωσε το Μινώταυρο και με τους νέους και τις νέες βγήκε από το λαβύρινθο.

Για την περιπέτεια και την τύχη της Αριάδνης πολλά έχουν γραφτεί. Η επικρατέστερη γνώμη είναι ότι το ζευγάρι των ερωτευμένων βγήκε στο νησί Νάξος και σε μια στιγμή που η Αριάδνη κοιμόταν, την εγκατέλειψε ο Θησέας. Κατ' άλλους, η Αριάδνη σκοτώθηκε από την Άρτεμη ή αυτοκτόνησε. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ (Παπάγου)

Αριστείδης Λυσιμάχου ή Δίκαιος. Μεγάλος πολιτικός της αρχαίας Αθήνας (540-468 π.Χ.).

Ήταν γιός του Λυσίμαχου και καταγόταν από το δήμο Αλωπεκής. Ύστερα από την κατάλυση της τυραννίδας των Πεισιστρατιδών (510 π.Χ.), ασχολήθηκε με την πολιτική και έγινε αρχηγός στη συντηρητική παράταξη μετά το θάνατο του Κλεισθένη. Από τότε άρχισε η αντίθεσή του με τον πολιτικό Θεμιστοκλή, με τον οποίον πολλές φορές ήρθε σε διαμάχη. Ο Αριστείδης πήρε μέρος στη μάχη του Μαραθώνα ως στρατηγός (490 π.Χ.) και τον επόμενο χρόνο εκλέχτηκε επώνυμος άρχοντας (489 π.Χ.). Όμως, επειδή έφερε σοβαρές αντιρρήσεις στο ναυτικό πρόγραμμα του Θεμιστοκλή, εξορίστηκε το 483 π.Χ. Αργότερα, με πρόταση του Θεμιστοκλή, ανακλήθηκε από την εξορία (από την Αίγινα), εξαιτίας του περσικού κινδύνου, λίγο πριν από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας (480 π.Χ.). Έτσι ο Αριστείδης πήρε μέρος στη ναυμαχία και για τη βοήθειά του αυτή η αντίθεσή του με το Θεμιστοκλή μειώ-

θηκε αρκετά. Επίσης πολέμησε στη μάχη των Πλαταίων ως στρατηγός της Αθήνας (479 π.Χ.) και ήταν επικεφαλής του αθηναϊκού στόλου στις εκστρατείες στην Κύπρο και του συμμαχικού στόλου στο Βυζάντιο, μετά την ανάκληση του Πανσανία για προδοσία. Παρά το ότι διαχειρίστηκε τα χρήματα του συμμαχικού ταμείου στη Δήλο σαν αρχηγός του συμμαχικού στόλου, πέθανε πάμφτωχος το 468 π.Χ. και κηδεύτηκε με δημόσια δαπάνη. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΑΡΙΣΤΟΓΕΙΤΟΝΑ (Πράσ. Κήπος)

Αριστογείτονας. Αθηναίος πολίτης από το δήμο Αφιδνών της Αιαντίδας φυλής. Μαζί με τον επιστήθιο φίλο του Αρμόδιο σκότωσε το γιό του Πεισίστρατου Ίππαρχο το 514 π.Χ. Σύμφωνα με το Θουκυδίδη ο Ίππαρχος επιζητήσε τη φιλία του όμορφου νεαρού Αρμόδιου, με τον οποίον ο μεσήλικας Αριστογείτονας συνδεόταν πολύ στενά. Έτσι ο Αριστογείτονας αποφάσισε να σκοτώσει τον τύραννο και στη συνέχεια να ανατρέψει την τυραννία των Πεισιστρατιδών. Οργάνωσε συνωμοσία κατά τη γιορτή των Παναθηναίων, όταν ο Ιππίας και ο Ίππαρχος έκαναν πορεία από τον Κεραμεικό. Οι δυο φίλοι είδαν τον Ιππία να συνομιλεί φιλικά με έναν από τους συνωμότες και νόμισαν ότι προδόθηκαν. Όρμησαν τότε και σκότωσαν τον Ίππαρχο με μαχαίρια, που είχαν κρύψει σε κλαδιά μυρτιάς. Αμέσως οι άνθρωποι του Ίππαρχου σκότωσαν τον Αρμόδιο, ενώ ο Αριστογείτονας πιάστηκε αργότερα, βασανίστηκε και θανατώθηκε. Το επεισόδιο έγινε αφορμή να ξεσπάσει η τρομοκρατία του Ιππία στην Αθήνα. Όμως η εξόριστη δημοκρατική οικογένεια των Αλκμεωνιδών επωφεληήθηκε από τα γεγονότα που μεσολάβησαν και κατόρθωσε να διώξει τον Ιππία από την Αθήνα. Έτσι το 510 π.Χ. ο Αριστογείτονας και ο Αρμόδιος ονομάστηκαν τυραννοκτόνοι και τιμήθηκαν σαν ήρωες. Ο Αντήνορας ο ανδρανοποιός φιλοτέχνησε ανδριάντες τους, που στήθηκαν τιμητικά στο Μητρώο. Όταν το 480 π.Χ. οι Πέρσες πήραν τους ανδριάντες και τους μετέφεραν στα ανάκτορα του Ξέρξη, ο Κριτίας φιλοξένησε νέους. Το 210 π.Χ. ένας από τους διαδόχους του Μ. Αλεξάνδρου επέστρεψε τους ανδριάντες του Αντήνορα στην Αθήνα και τους έστησαν στον Κεραμεικό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΟΥΣ (Πράσ. Κήπος)

Αριστομένης. Ήρωας των Μεσσηνίων, γιός του Πύρρου ή του Νικομήδη και της Νικόκλειας. Κατά το Β' Μεσσηνιακό πόλεμο (685-688 π.Χ.) ήταν αρχηγός των Μεσσηνίων. Εκτός από ανδρείος, ήταν και σπουδαίος διπλωμάτης. Στον αγώνα των συμπατριωτών του Μεσσηνίων εναντίον των Σπαρτιατών, ένωσε με συμμαχία τους Αργείους και τους Αρκάδες, πετυχαίνοντας αξιόλογα αποτελέσματα. Όμως νικήθηκε από τους Σπαρτιάτες και κατάφυγε στο οχυρό Είρα μαζί με άλλους Μεσσηνίους. Η μάχη έγινε στη Μεγάλη Τάφρο. Από το οχυρό Είρα κατόρθωσε για 11 χρόνια να υπερασπιστεί την πόλη, αλλά όταν προσπάθησε να διαφύγει, πιάστηκε αιχμάλωτος από τους Σπαρτιάτες μαζί με άλλους 50 συμπολεμιστές του και ρίχτηκαν

στον Καϊάδα. Συμφώνα με κάποιον θρύλο ο Αριστοτέλης σπύθηκε, γιατί συγκρατήθηκε πάνω στα φτερά ενός αετού και βγήκε από τον Καϊάδα με τη βοήθεια μιας αλεπούς. Μετά τη σωτηρία του επέστρεψε πάλι στην Είρα και οργάνωσε αιφνιδιαστική επίθεση εναντίον της ίδιας της Σπάρτης. Αλλά τα σχέδιά του προδόθηκαν και νίκησαν πάλι οι Σπαρτιάτες, που κατέστρεψαν τη Μεσσήνη και ανάγκασαν τους κατοίκους της να εκπατριστούν. Ο Αριστοτέλης με το γαμπρό του κατάφυγαν στη Ρόδο, με σκοπό να περάσουν στη Μ. Ασία και να ζητήσουν βοήθεια από τους Λυδούς και τους Μήδους για την απελευθέρωση της πατρίδας τους από τους Σπαρτιάτες. Πέθανε το 663 π.Χ. χωρίς να προλάβει να πραγματοποιήσει το σχέδιό του.

Οδός ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (Παλ. Πόλη)

Αριστοτέλης ο Σταγειρίτης. Κορυφαίος αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος και πατέρας πολλών επιστημών (384-322 π.Χ.).

Γεννήθηκε στη μικρή πόλη της Χαλκιδικής Στάγειρα. Ο πατέρας του Νικόμαχος, που ήταν γιατρός και συγγραφέας έργου "Περί φυσικής", ήταν συνονήλικος του Βασιλιά της Μακεδονίας Αμύντα Β', κοντά στον οποίο ως φίλος και γιατρός πέρασε όλη τη ζωή του. Αλλά και η μητέρα του Φαιστίδα καταγόταν κι αυτή από ιατρική οικογένεια, όπως φαίνεται από το επίγραμμα:

Φαισιτίδος ην μητρός και Νικομάχου γενετήρος
των Ασκληπιαδών διος Αριστοτέλης.

Ο Αριστοτέλης έχασε πολύ νωρίς τους γονείς του, αλλά ο πατέρας του την ώρα που πέθαινε, ανάθεσε την κηδεμονία του γιού του στο φίλο του Πρόξενο τον Αταρνέα. Έτσι στα δεκάξι του χρόνια ο Αριστοτέλης βρέθηκε στη Μυσία, όπου ο Πρόξενος φρόντιζε γι' αυτόν σαν αληθινός πατέρας. Στα δεκαοκτώ του χρόνια πήγε στην Αθήνα, όπου και έμεινε περίπου είκοσι χρόνια. Επειδή ήταν εύπορος, απαλλαγμένος από βιοτικές ανάγκες, επιδόθηκε στη σπουδή της φιλοσοφίας και έγινε μαθητής του Πλάτωνα. Οι δυο άνδρες γρήγορα ένοιωσαν αμοιβαία εκτίμηση και θαυμασμό. Ο Πλάτωνας ονόμαζε τον Αριστοτέλη "ψυχή της σχολής" του και ο Αριστοτέλης τη σχολή του δασκάλου του "ιερό των Μουσών". Κοντά στον Πλάτωνα έμεινε από το 367-348 π.Χ., όχι ως παθητικός ακροατής, γιατί η μέθοδος που επικρατούσε στην εργασία της Ακαδημίας ήταν το "συμφιλοσοφείν".

Ο Αριστοτέλης ήρθε σε επαφή και με τον Ισοκράτη, αν και η ρητορική σχολή αυτού βρισκόταν σε αδιάκοπο πόλεμο με την Ακαδημία του Πλάτωνα. Η ανάγνωση των έργων του Ισοκράτη όχι μόνο βοήθησε τον Αριστοτέλη στη διαμόρφωση του λεκτικού του ύφους, αλλά και στη διαμόρφωση νέου τύπου διαλόγου, διαφορετικού από τον πλατωνικό, με τον οποίο θέλησε να συνδυάσει τη ρητορική τέχνη του Ισοκράτη και τη μεθοδική επιστημονικότητα του Πλάτωνα.

Κατά την εποχή της μαθητείας του ο Αριστοτέλης επιδόθηκε συγχρόνως σε οντολογικές, λογικές και ρητορικές μελέτες, χωρίς να παραμελήσει και τη σπουδή των αστρονομικών, μαθηματικών και φυσικών επιστημών.

Το 348 π.Χ. πέθανε ο Πλάτωνας και γεννήθηκε ζήτημα εκλογής διαδόχου του στη διεύθυνση της Ακαδημίας. Οι μαθητές που διακρίνονταν περισσότερο από τους

αλλους ήταν ο Αριστοτέλης, ο Ξενοκράτης και ο Σπεύσιππος, που ήταν ανιψιός του Πλάτωνα από αδερφή. Από τους τρεις αυτούς προτιμήθηκε ο Σπεύσιππος. Τότε ο Αριστοτέλης ξαναπήγε στη Μυσία, όπου εγκαταστάθηκε στην αυλή του αγαθού τυράννου του Αταρνέα, που ονομαζόταν Ερμείας. Ύστερα όμως από τρία χρόνια ο βασιλιάς της Περσίας Ώχος, σκότωσε με προδοσία τον Ερμεία και οι Πέρσες έγιναν κύριοι του Αταρνέα. Τότε ο Αριστοτέλης κατέφυγε στη Μυτιλήνη.

Τόσο στενός ήταν ο σύνδεσμος του Αριστοτέλη με τον Ερμεία, ώστε ο φιλόσοφος παντρεύτηκε την ανιψιά και θετή κόρη του τυράννου, από την οποία απέκτησε μια κόρη, την Πυθαίαδα. Μετά το θάνατο της πρώτης συζύγου του, ο Αριστοτέλης ξαναπαντρεύτηκε αργότερα στην Αθήνα με τη Σταγειρίτισσα Ερπυλλίδα, από την οποία απέκτησε γιό, το Νικόμαχο.

Στη Μυτιλήνη ο Αριστοτέλης έμεινε μέχρι το 342 π.Χ. και επιδόθηκε σε βιολογικές μελέτες και έρευνες.

Το 342 π.Χ. ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος κάλεσε τον Αριστοτέλη για να αναλάβει την εκπαίδευση του γιού του Αλέξανδρου. Ο Αριστοτέλης άφησε τότε τη Μυτιλήνη και πήγε στην Πέλλα, όπου του ανατέθηκαν καθήκοντα παιδαγωγού και δασκάλου και φρόντισε να μεταδώσει στο νεαρό βασιλόπουλο το πανελλήνιο πνεύμα, χρησιμοποιώντας για την αγωγή του και τα ομηρικά έπη.

Στη μακεδονική αυλή ο Αριστοτέλης έμεινε έξι χρόνια. Το 335 π.Χ. ήρθε στην Αθήνα και ίδρυσε δική του φιλοσοφική σχολή. Οι σχέσεις του όμως με τον Αλέξανδρο είχαν δημιουργήσει ένα κλίμα αντιπάθειας των Αθηναίων για το πρόσωπο του φιλοσόφου. Γι' αυτό, όταν το 323 έφτασε στην Αθήνα η είδηση του θανάτου του Αλέξανδρου, δόθηκε η ευκαιρία στους Αθηναίους να εκδικηθούν τους Μακεδόνες στο πρόσωπο του Αριστοτέλη. Τον κατηγορήσαν λοιπόν για ασέβεια, επειδή παλαιότερα τίμησε με θεικές τιμές τον Ερμεία. Ο Αριστοτέλης έχοντας υπόψη του την τύχη του Σωκράτη και θέλοντας, όπως έλεγε, να απαλλάξει την πόλη από δεύτερη ασέβεια προς τη φιλοσοφία, διέφυγε κρυφά στη Χαλκίδα, όπου κυριαρχούσαν οι Μακεδόνες. Τον ακολούθησαν οι περισσότεροι από τους μαθητές του, προς τους οποίους συνέχισε τις παραδόσεις του. Ένα χρόνο όμως αργότερα πέθανε, εξαντλημένος από αρρώστια του στομάχου, που χρόνια τον βασάνιζε, σε ηλικία 62 χρόνων, αφήνοντας τεράστιο σε όγκο συγγραφικό έργο. Ο νεκρός του μεταφέρθηκε στα Στάγειρα, όπου θάφτηκε με εξαιρετικές τιμές. Πάνω στον τάφο του ιδρύθηκε βωμός και καθιερώθηκε στη μνήμη του ειδική γιορτή. (Αλ. Δ.Σ. πριν το 1960)

Οδός ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ (Κτηνιατρείο)

Αριστοφάνης. Ο μεγαλύτερος κωμικός ποιητής της ελληνικής αρχαιότητας, αλλά και όλων των αιώνων. Γεννήθηκε το 543 ή 450 π.Χ. και πέθανε το 385 ή 380 π.Χ. Η αβεβαιότητα που υπάρχει γύρω από τη χρονολογία της γέννησής του, υπάρχει και για τη γενέτειρά του. Δεν είναι δηλ. απόλυτα εξακριβωμένο αν γεννήθηκε στην Αθήνα ή στην Αίγινα. Ο πατέρας του Φίλιππος καταγόταν από το δήμο των Αθηνών Κυθαθηναιον, που βρισκόταν γύρω από τη σημερινή Πλάκα. Ήταν λοιπόν γνήσιος Αθηναίος πολίτης. Όταν όμως το έδαφος της Αίγινας μοιράστηκε σε Αθηναί-

ους κληρούχους, ο πατέρας του ποιητή πήρε κι αυτός έναν κληρο και εγκαταστάθηκε στην Αίγινα. Ίσως λοιπόν ο Αριστοφάνης να γεννήθηκε στην Αίγινα και να ήρθε στην Αθήνα μετά το θάνατο του πατέρα του. Γι' αυτό και ο διαβόητος δημαγωγός Κλέωνας, τον οποίον πολλές φορές διακωμώδησε ο Αριστοφάνης, το 427 π.Χ. κίνησε εναντίον του Αριστοφάνη "γραφήν ξενίας" δηλ. ζήτησε από το δικαστήριο να χαρακτηριστεί ο Αριστοφάνης ξένος, να πάψει να έχει δικαιώματα Αθηναίου πολίτη και να πληρώνει τον ειδικό φόρο που πλήρωναν οι ξένοι. Η διαδικασία αυτή κινήθηκε τρεις φορές εναντίον του Αριστοφάνη, αλλά ο ποιητής και τις τρεις φορές αποτίναξε την κατηγορία και δικαιώθηκε ως γνήσιος Αθηναίος πολίτης. Η αμφιβολία, όμως, που δημιούργησε ο Κλέωνας με την καταγγελία του, ακολουθεί τον Αριστοφάνη μέχρι σήμερα.

Παντρεύτηκε πολύ νέος και απέκτησε τρεις γιούς. Το Φίλιππο, το Νικόστρατο και τον Αραρότα.

Κωμωδίες άρχισε να γράφει από το 427, αλλά τις παρουσίαζε με ξένα ονόματα στην αρχή. Αυτό το έκανε ή γιατί ήταν πολύ νέος και ο άρχοντας δεν θα του έδινε χορό ή γιατί δεν είχε ακόμη την απαραίτητη πείρα και δεξιότητα της σκηνης. Με το όνομα του Φιλωνίδη δίδαξε τις κωμωδίες του "Σφήκες" και "Βάτραχοι", ενώ με το όνομα του Καλλίστρατου τους "Δαιταλῆς" (συμπότες), τους "Αχαρνῆς", τους "Ορνιθας" και τη "Λυσιστράτη".

Την πρώτη του εμφάνιση μπροστά στο αθηναϊκό κοινό την έκανε με τους "Δαιταλῆς" (427), ενώ το πρώτο του βραβείο το κέρδισε με τους "Αχαρνῆς" (425).

Ο Αριστοφάνης σαράντα ολόκληρα χρόνια δίδασκε τις κωμωδίες του στο θέατρο του Διόνυσου. Έγραψε συνολικά 44 κωμωδίες, που σώζονταν μέχρι το 300 μ.Χ., αλλά από αυτές μέχρι σήμερα διασώθηκαν μόνον έντεκα.

α) "Αχαρνῆς" (425 π.Χ.) β) "Ιππῆς" (424) γ) "Νεφέλαι" (423) δ) "Σφήκες" (422) ε) "Ειρήνη" (421) στ) "Ορνιθες" (414) ζ) "Λυσιστράτη" (411) η) "Θεσμοφοριάζουσai" (411) θ) "Βάτραχοι" (405) ι) "Εκκλησιάζουσai" (392) ια) "Πλούτος" (388). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΑΡΙΩΝΑ (Καλλιθέα)

Αρίωνας ο Κιθαρωδός. Λυρικός ποιητής από τη Μήθυμνα της Λέσβου (7ος-6ος αιώνας π.Χ.). Τα περισσότερα χρόνια του τα έζησε στην αυλή του φιλότεχνου τυράννου της Κορίνθου Περίανδρου. Έκανε όμως και πολλά ταξίδια. Σ' ένα απ' αυτά στη Σπάρτη πήρε μέρος στους μουσικούς αγώνες των Καρνείων, όπου νίκησε. Αργότερα πήγε στη Σικελία και την Ιταλία, όπου απέκτησε μεγάλη φήμη και πλούτο. Γυρνώντας μετά από πολλά χρόνια στην Κόρινθο με πλοίο, επειδή κινδύνεψε να σκοτωθεί από τους ναύτες, έπεσε στη θάλασσα, απ' όπου, σύμφωνα με την παράδοση, τον έσωσε ένα δελφίни και τον μετέφερε στο Ταίναρο.

Ο Αρίωνας θεωρείται ως ένας από τους δημιουργούς του χορικού λυρισμού. Μεταρρύθμισε το διθύραμβο, που μέχρι τότε ήταν άρρυθμος και γεμάτος άναρθρους ολολυγμούς και τον έκανε θορυβώδη μελωδία γεμάτη πάθος, που την εκτελούσε με πάθος κυκλικός χορός. Γενικά κατέστησε το διθύραμβο καλλιτεχνικό εί-

δος, συμπραλλόντας έτσι στην ανάπτυξη τραγωδίας. Απο το εργο του, που το αποτελούσαν 2.000 στίχοι, δε σώζεται τίποτα. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΑΡΚΑΔΙΟΥ (Εθν. Σταδίου)

Η ΜΟΝΗ ΑΡΚΑΔΙΟΥ βρίσκεται στο Δήμο Κυριάνας του Νομού Ρεθύμνου της Κρήτης και γιορτάζεται στο όνομα των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης. Είναι κτισμένη στο κέντρο ενός ανώμαλου οροπεδίου που έχει ύψος 500 μέτρα και βρίσκεται στις δυτικές πλαγιές του όρους Ίδη. Η Μονή Αρκαδίου, που στην Κρήτη ονομάζεται μονολεκτικά Αρκάδι, επηρέασε τη ζωή του νησιού κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ιδρύθηκε τον 7ο αι. επί αυτοκράτορα Ηρακλείου και ανακαινίστηκε το 17ο αι. Είναι δίκλιτη βασιλική, με πρόσοψη ρυθμού Αναγέννησης. Κατά την Τουρκοκρατία ήταν καταφύγιο των διωκόμενων.

Η Μονή πολιορκήθηκε από 7 έως 8 Νοεμβρίου 1866 και καταστράφηκε όταν μπήκαν μέσα οι Τούρκοι και οι εκεί ευρισκόμενοι Έλληνες, με διαταγή του ηγούμενου Γαβριήλ και εκτελεστή τον Κωνσταντίνο Γιαμπουδάκη, έβαλαν φωτιά στην πυριτιδαποθήκη και την ανατίναξαν. Σκοτώθηκαν τότε 1.000 περίπου Έλληνες και πολλοί Τούρκοι. Ξανακτίστηκε το 1924 και το 1927. Η Μονή Αρκαδίου έπαιξε τον ίδιο ρόλο κατά την περίοδο της κατοχής 1941-44 που ήταν και πάλι καταφύγιο διωκόμενων. Το ολοκαύτωμα του Αρκαδίου είναι ένα από τα δραματικότερα επεισόδια της ιστορίας της Κρήτης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΜΕΝΟΠΟΥΛΟΥ (Κοιμητήρια)

1) Αρμενόπουλος Κωνσταντίνος. Βυζαντινός λόγιος και νομικός του 14ου αιώνα (1320-1380). Κατά τον βιογράφο του Νικόλαον Κομνηνόν Παπαδόπουλον, γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, από πλούσιους και επιφανείς γονείς. Ο πατέρας του κατείχε το αξίωμα του κουροπαλάτη, η δε μητέρα του ήταν, σαν εξαδέλφη, συγγενής προς τον αυτοκράτορα Ιωάννη τον Καντακουζηνό. Μετά τα πρώτα γράμματα, μορφώθηκε επιπλέον από τους δασκάλους Φιλίστριο το Στουδίτη και τον μετέπειτα επίσκοπο Μυτιλήνης μοναχό Λέοντα. Για τη σπουδή της νομικής επιστήμης είχε σαν καθηγητή τον απόγονο του Μιχαήλ Ατταλειαίου Συμεών, για την εκμάθηση της λατινικής χρησιμοποιήθηκε ο μοναχός Ασπάσιος, τον οποίον ειδικά εκάλεσαν από την Καλαβρία. Το 1348 ονομάζεται αντικένσορας, το 1350 κριτής του δρόμου, το 1355 διορίζεται κουροπαλάτης και το 1360 νομοφύλακας και κριτής Θεσσαλονίκης.

Ο Αρμενόπουλος διέμενε στη Θεσσαλονίκη. Ήταν ο τελευταίος εκπρόσωπος της λογίας βυζαντινής νομικής επιστήμης. Δεν ασχολήθηκε μόνο με νομικά και δικαστικά. Έγγραψε και θεολογικές πραγματείες και λόγους θρησκευτικού περιεχομένου, καθώς και γλωσσικά και γραμματικά πονήματα.

Αλλά το σημαντικότερο από τα έργα του Αρμενόπουλου, που τον έκανε πασίγνωστο, είναι το Πρόχειρον ή Εξάβιβλος. Ονομάστηκε Εξάβιβλος γιατί αποτελεί-

ται από έξι βιβλία, με την εξής ύλη: 1) Περί νόμων και δικαστικής καταστάσεως, έτι τε περί αποκαταστάσεως και ελευθεριών 2) Περί δικών διαφορών και καινοτομιών 3) Περί εκποιήσεως, δανείου τε και κοινωνίας 4) Περί μνηστείας και γάμων 5) Περί διαθηκών και επιτρόπων και 6) Περί ζημίας και ποινής.

Η Εξάβιβλος, της οποίας η πρώτη έντυπη έκδοση έγινε το 1540, υπήρξε ο κώδικας του μεσαιωνικού Ελληνισμού, καθώς και ο πρώτος αστικός κώδικας του νεώτερου Ελληνισμού μέχρι της 23ης Φεβρουαρίου 1946. Χρησιμοποιήθηκε επί 600 χρόνια, αφού έλαβε επίσημη νομοθετική ισχύ για την Νεώτερη Ελλάδα με τις Πράξεις της 15-12-1828 και 15-8-1830 και του Βασιλ. Διατάγματος της 23-2-1835.

2) Αρμενόπουλος: Ήταν ιδιοκτήτης γης στην περιοχή Βέροιας, κατά τον 13ον ή 14ον αι. Είναι άγνωστο εάν η οικογένειά του ήταν συγγενής προς την οικογένεια του κριτού της Θεσσαλονίκης, Κωνσταντίνου Αρμενόπουλου, ο οποίος ήταν συγγενής με τους Καντακουζηνούς και δισέγγονος του Μιχαήλ του Ατταλειάτου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΜΟΔΙΟΥ (Πράσ. Κήπος)

Αρμόδιος. Αθηναίος πολίτης, από το γένος των Γεφυραίων. Το 514 π.Χ. μαζί με το φίλο του Αριστογείτονα σκότωσαν το γιό του Πεισίστρατου Ίππαρχο. Ο Αρμόδιος σκοτώθηκε τη στιγμή της δολοφονίας από τους υπηρέτες του τυράννου. Αργότερα η Αθηναϊκή Δημοκρατία τον τίμησε, μαζί με τον Αριστογείτονα, ως ήρωα και ελευθερωτή και του έστησε ανδριάντα (Βλέπε: Οδός Αριστογείτονα). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΤΕΜΗΣ

Άρτεμη. Μια από τις δώδεκα θεότητες του ελληνικού πανθέου. Θεωρείται κόρη του Δία και της Λητώς και δίδυμη αδελφή του Απόλλωνα, μαζί με τον οποίον, σύμφωνα με τον ομηρικό ύμνο, γεννήθηκαν στη Δήλο. Άλλες εκδοχές του μύθου παρουσιάζουν τη γενεαλογία της διαφορετικά. Η μια θέλει τη θεά κόρη του Δία και της Δήμητρας, άλλη τη θέλει κόρη της Περσεφόνης.

Η Άρτεμη στην ελληνική μυθολογία παρουσιάζεται με περίπλοκη μορφή και μπερδεύεται με άλλες θεότητες, που η καθεμιά έχει διαφορετικό χαρακτήρα και τόπο καταγωγής, γι' αυτό θεωρείται θεά με πολλές ιδιότητες και η λατρεία της εμφανίζει τους πιο διαφορετικούς τύπους.

Στην αρχή χαρακτηρίστηκε ως σεληνιακή θεά και ήταν η γυναικεία μορφή του θεού του φωτός. Σαν θεά του καθαρού φωτός είναι αγνή παρθένα, που ποτέ δεν γνώρισε τις ηδονές του γάμου και του έρωτα. Η αγνή θεά είναι συγχρόνως και η έκφραση της ευγενικής και αυστηρής ομορφιάς. Με ψηλό ανάστημα, αγέρωχο βάδισμα και βουνίσια σβελτάδα, ξεχωρίζει από την συνοδεία των νυμφών που την ακολουθεί.

Θεά της παρθενικής φύσης η Άρτεμη ήταν και προστάτιδα της γεωργίας. Χο-

ρηγούσε νύχτα, στις ξερές περιοχές, εδινε πλουσιές συγκομιδές, ωριμάζε τους καρπούς και απομάκρυνε τις καταστροφές από τα χωράφια.

Όπως ο γεωργικός, έτσι και ο κτηνοτροφικός κόσμος θεωρούσε προστάτρια του την Άρτεμη. Προστάτευε τα ποίμνια από τις αρρώστιες και τα αγρίμια της υπαίθρου. Στις θυσίες οι βοσκοί της πρόσφεραν κατοίκια και τράγους.

Στη Λακεδαιμόνα λατρευόταν σαν προστάτρια της οικογενειακής ζωής, της μητρότητας και του τοκετού. Στα παράλια και τα νησιά η Άρτεμη, κόρη της περιπλανώμενης Λητώς, ήταν προστάτρια των ναυτικών, του εμπορίου και της αγοράς.

Στη χώρα των Ταύρων η σεληνιακή θεότητα παρουσιάζει φανατικό και βάρβαρο χαρακτήρα. Ο Ευριπίδης στο έργο του "Ιφιγένεια εν Ταύροις" αναφέρει ότι όσοι ναυτικοί άραζαν ναυαγοί στη χώρα των Ταύρων, θυσιάζονταν στο βωμό της. Γλύτωσαν μόνο η Ιφιγένεια και ο Ορέστης.

Στη φαντασία των κατοίκων της κυρίως Ελλάδας, κυριάρχησε η μορφή της Άρτεμης σαν αποκλειστικής θεότητας του κυνηγιού. Οι θρύλοι και οι παραδόσεις την ήθελαν να περιτρέπει τα δάση μαζί με τις νύμφες κυνηγώντας θηράματα, ενώ μπροστά της έτρεχαν κυνηγετικά σκυλιά. Ευκίνητη και ορμητική, ντυμένη με κοντό χιτώνα και οπλισμένη με τη φαρέτρα και τα βέλη, καταδιώκει τα ελάφια και τα ζαρκάδια, που πέφτουν κάτω από τα εύστοχα θείκα χτυπήματα. Οι πολίτες-κράτη έθεταν την τήρηση των νόμων, που σκοπό είχαν τη διατήρηση του είδους των θηρευόμενων ζώων, στην προστασία της. Κανένας δεν τολμούσε να σκοτώσει τα αφιερωμένα στη θεά ζώα και οι βέβηλοι γνώριζαν την οργή της.

Θεά του κυνηγιού, είχε αγαπημένη διαμονή την Αρκαδία, την αγριότερη χώρα της Ελλάδας με τα ψηλά βουνά, τις βαθιές χαράδρες, τα ορμητικά ποτάμια και τις ταρραγμένες λίμνες. Η Αρκαδία την θεωρούσαν εθνική θεά και μητέρα της φυλής τους και της είχαν δώσει το όνομα Καλλιστώ, σχετίζοντάς την με την κόρη του Λυκάονα.

Τέλος, η λατρεία της Άρτεμης απόκτησε μεγάλη σπουδαιότητα και ξεχωριστή λαμπρότητα στα παράλια της Μ. Ασίας και ιδιαίτερα στην Έφεσο. Η Εφεσία Άρτεμη ξεχωρίζει από την Ελληνική σε ορισμένα ουσιαστικά χαρακτηριστικά. Δεν είναι παρθένα, αλλά η παγκόσμια μητέρα και τροφός των όντων. Το σώμα της σκεπάζεται από άπειρους μαστούς, σύμβολο γαλούχησης των πάντων και προβάλλουν ανάγλυφες παραστάσεις ζώων και φυτών. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΧΕΛΑΟΥ (Προμηθέας)

Αρχέλαος, Νόθος γιός του βασιλιά της Μακεδονίας Περδίκκα Β', που έγινε βασιλιάς στα 413 π.Χ., αφού έπνιξε το νόμιμο διάδοχο του θρόνου, που ήταν ο ετεροθαλής αδελφός του. Υπήρξε από τους πιο αξιολογους ηγεμόνες της Μακεδονίας, που στα χρόνια του γνώρισε μεγάλη δύναμη και ακμή τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά. Στα 410 π.Χ. πολιορκήσε και κατέλαβε την Πύδνα, ισχυρότατη πόλη της Μακεδονίας, που ήταν ανεξάρτητη από την κυριαρχία των Μακεδόνων βασιλιάδων. Φρόντισε πολύ για την άμυνα και οχύρωση του κράτους και πέτυχε αξιόλογη πρόοδο στον πολιτιστικό τομέα και ειδικότερα τα γράμματα και τις τέχνες, επηρε-

ασμένους από τον πολιτισμό της Αθήνας, την οποία υποστήριξε κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο. Χαρακτηριστικό του ενδιαφέροντος του Αρχέλαου για τα γράμματα είναι ότι προσκάλεσε κατά καιρούς στην αυλή του εξέχοντες ανθρώπους των γραμμάτων και της τέχνης, όπως τον Ευριπίδη, τον Αγάθωνα, το Ζεύξη. Οργάνωσε διάφορους αθλητικούς και μουσικούς αγώνες και δημόσιες γιορτές και έκοψε νομίσματα με τη μορφή του Ηρακλή. Σκοτώθηκε το 399 π.Χ., ύστερα από συνωμοσία του Κραταίου ή κατ' άλλους από αμέλεια στο κυνήγι. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ (Καλλιθέα)

Μακάριος. Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-1977) και αρχιεπίσκοπος της Εκκλησίας Κύπρου (1950-1977), μια από τις σπουδαιότερες πολιτικές προσωπικότητες της διεθνούς πολιτικής. Γεννήθηκε το 1913 στην Παναγιά της Πάφου. Το δημοτικό το τελείωσε στον τόπο του και στη συνέχεια μπήκε στη μονή του Κύκκου, για να συνεχίσει τις σπουδές του. Έγινε εκεί δόκιμος μοναχός, εγκατέλειψε το κοσμικό του όνομα, που ήταν Μιχαήλ Μούσκος, και πήρε το όνομα Μακάριος. Παράλληλα με τις σπουδές του στο μοναστήρι του Κύκκου, φοίτησε και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Τελείωσε το 1936. Σε νεαρή ηλικία το 1931, όταν εξεγέρθηκε ο κυπριακός λαός εναντίον των Άγγλων, πήρε μέρος στα γεγονότα και ύστερα από την κατάπνιξη της λαϊκής εξέγερσης, απόφυγε τη σύλληψη προστατευόμενος από την Εκκλησία, η οποία του έδωσε υποτροφία για να σπουδάσει στη Θεολογική Σχολή της Αθήνας. Ο Μακάριος γράφτηκε και στη Νομική και έδειξε λιμπαρή επίδοση και στις δυο επιστήμες. Συγχρόνως μάθαινε γαλλικά και ιταλικά. Το 1938 έγινε διάκονος και στα χρόνια της γερμανικής κατοχής υπηρέτησε στην εκκλησία της Αγίας Ειρήνης στην Αθήνα. Το 1946 έφυγε για την Κύπρο, όπου χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και στη συνέχεια αρχιμανδρίτης. Την ίδια εποχή με υποτροφία του Παγκόσμιου Συμβουλίου Εκκλησιών γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, για να τελειοποιήσει τις σπουδές του στη Θεολογία και παράλληλα για να πάρει μαθήματα κοινωνιολογίας. Ενώ ήταν σπουδαστής στην Αμερική, έμεινε κενή η θέση του επίσκοπου Κιτίου. Μετακλήθηκε από την Αμερική και ανέλαβε επισκοπικά καθήκοντα τον Ιούνιο του 1948. Δυο χρόνια αργότερα, τον Οκτώβριο του 1950, ύστερα από το θάνατο του Μακαρίου Β', εκλέχθηκε αρχιεπίσκοπος Κύπρου, φτάνοντας σε ηλικία 37 χρόνων στο ανώτατο Εκκλησιαστικό αξίωμα της κυπριακής Εκκλησίας.

Ο αγώνας του Κυπριακού λαού για την ανεξαρτησία βρισκόταν κιόλας στο αποκορύφωμα. Ο Μακάριος μπήκε στον αγώνα και το 1948 ανέλαβε την προεδρία του γραφείου Εθναρχίας. Αγωνίστηκε μια ολόκληρη ζωή για την ανεξαρτησία της Κύπρου, η ανακήρυξη της οποίας έγινε με τις συνθήκες της Ζυρίχης (11 Φεβρουαρίου) και του Λονδίνου (19 Φεβρουαρίου), το 1959.

Στις 15 Ιουλίου 1974 εγένετο πραξικόπημα εις βάρος του από Έλληνες (δυστυχώς). Κατόρθωσε να σωθεί. Οι Τούρκοι όμως επωφελήθηκαν από τις διαμάχες των Ελλήνων και πραγματοποίησαν απόβαση στην Κύπρο και κατέλαβαν το 40% του εδάφους της. Πέθανε ξαφνικά στις 3 Αυγούστου 1977, χωρίς να έχει δοθεί

ακόμη δίκαιη λύση στο Κυπριακό και ενώ οι Τούρκοι συνεχίζουν να κατέχουν το 40% του νησιού. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΡΧΙΜΗΔΗ (Κάτωθι Ανοίξεως)

Αρχιμήδης. Μαθηματικός και φυσικός από τους επιφανείς της αρχαιότητας, καθώς και μεγάλος εφευρέτης και αστρονόμος (287-212 π.Χ.). Γεννήθηκε στις Συρακούσες. Πολύ λίγα είναι γνωστά για τη ζωή του. Σύμφωνα με την παράδοση, ήταν από πλούσια και επιφανή οικογένεια και γιός του αστρονόμου Φειδία. Λέγεται ακόμη πως ήταν συγγενής του τυράννου των Συρακουσών Ιέρωνα. Στο γιό του Ιέρωνα Γέλωνα αφιέρωσε τον "Ψαμμίτη", ένα από τα σπουδαιότερα συγγράμματά του.

Νέος ακόμα πήγε στην Αλεξάνδρεια, όπου σπούδασε κοντά στους μαθητές του Ευκλείδη. Μετά ξαναγύρισε στην πατρίδα του, όπου αφοσιώθηκε στη μαθηματική έρευνα, στο γράψιμο των έργων του και στην επινόηση πολλών εφευρέσεων στη φυσική και ιδιαίτερα στη μηχανική.

Είχε επιστημονικές επαφές με την Αλεξανδρινή Σχολή και ειδικότερα με το διάσημο μαθηματικό Κόωνα το Σάμιο, καθώς και με τον Ερατοσθένη τον Κυρηναίο, ο οποίος τότε ήταν διευθυντής της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας.

Στα μαθηματικά, στα οποία ο Αρχιμήδης απόδιδε τη μεγαλύτερη σημασία, το έργο του είναι τεράστιας σημασίας.

Στον τομέα της φυσικής και ειδικότερα της μηχανικής, η συμβολή του Αρχιμήδη συνίσταται στην ανακάλυψη του κοιλία, του βαρούλκου, του οδοντωτού τροχού, της τροχαλίας, του πολύσπαστου, της έλικας του Αρχιμήδη και κυρίως των νόμων των μοχλών και της ισορροπίας των βαρών.

Ο Αρχιμήδης θεωρείται πατέρας της υδροστατικής, κυρίως με την ανακάλυψη της περιήμης αρχής της υδροστατικής, που έχει το όνομά του. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, κάθε σώμα που βυθίζεται μέσα στο υγρό δέχεται μια δύναμη, την άνωση, που έχει κατακόρυφη διεύθυνση, φορά προς τα πάνω και ένταση όσο το βάρος του εκτοπιζόμενου υγρού.

Οι αστρονομικές μελέτες του Αρχιμήδη δυστυχώς χάθηκαν.

Ο Πλούταρχος στο βίο του Μάρκελλου διασώζει μερικές πληροφορίες γι' αυτόν.

Ο Αρχιμήδης πέθανε το 212 π.Χ. κατά την κατάληψη των Συρακουσών από το στρατό του Ρωμαίου στρατηγού Μάρκελλου. Τον πλήγωσε θανάσιμα ένας Ρωμαίος στρατιώτης τη στιγμή που μελετούσε χαραγμένα γεωμετρικά σχήματα στην άμμο. Ήταν τόσο αφοσιωμένος στα σχήματα αυτά, που είπε στο στρατιώτη: "Μη μου τους κύκλους τάραττε". Όταν ο Μάρκελλος έμαθε το θάνατο του Αρχιμήδη, διέταξε να ταφεί με μεγάλες τιμές. Ο τάφος του ξεχάστηκε τελείως, ώσπου ανακαλύφτηκε από τον Κικέρωνα, το 75 μ.Χ. κοντά σε μια πύλη των Συρακουσών. Τα σπουδαιότερα από τα πολλά έργα του που σώζονται είναι:

"Περί σφαίρας και κυλίνδρου", "Περί ελίκων", "Περί επιπέδων ισορροπιών ή κέντρα βαρών επιπέδων" (2 βιβλία), "Τετραγωνισμός παραβολής", "Περί οχονμένων", "Ψαμμίτης", "Στομάχιον", "Βοεικόν πρόβλημα" κ.ά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ (Κάτωθι Στρατού)

Ασκληπιός. Ο Θεός της Ιατρικής και της Υγείας των αρχαίων Ελλήνων, στον οποίον προσέφευγαν οι ασθενείς για να βρουν γιατρεία. Λεγόταν Ασκληπιός από τους Αιολείς και Δωριείς, Ασκλαπός, Ασκαπίος, Ασχλαπιός, Αισχλαβίος και λατινικά Aesculapius.

Γύρω από το πρόσωπό του γεννήθηκαν πολλά προβλήματα ως προς την κατάταξη του στους Θεούς ή τους ήρωες. Είναι σίγουρο ότι ο Ασκληπιός αρχικά εμφανίστηκε σαν ένας απλός ήρωας της Θεσσαλίας που πέθανε από τον κεραυνό του οργισμένου Δία, επειδή ξαναγύρισε στη ζωή πολλούς νεκρούς. Σιγά-σιγά όμως έγινε αντικείμενο λατρείας στον ελληνικό κόσμο και οι τιμές που του απόδωσαν ξεπέρασαν αυτές του ήρωα και στη φαντασία όλων ανέβηκε στην τάξη του Θεού-γιατρού των Ολυμπίων και του κόσμου.

Οι μύθοι της γέννησης του Ασκληπιού διαφέρουν ως προς τον τόπο και τους γονείς του Θεού. Η επικρατέστερη εκδοχή τοποθετεί τη γέννησή του στη Θεσσαλία, από τον Απόλλωνα και την κόρη του Θεσσαλού Φλεγύα, Κορωνίδα.

Την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση του γιού του ο Απόλλωνας ανάθεσε στον Κένταυρο Χείρωνα. Κοντά στο μεγάλο σοφό ο νεαρός Ασκληπιός, εκτός από την τέχνη του κυνηγιού, έμαθε να ξεχωρίζει τα βότανα, να γιατρεύει τις πληγές και να θεραπεύει τις αρρώστιες. Σε λίγο πλήθος άρρωστοι έτρεχαν στο φημισμένο γιατρό και ο νεαρός Θεός άλλους γιάτρευε με μαγείες, που μόνο αυτός γνώριζε, άλλους με βότανα και βάλσαμα και άλλους με εγχειρήσεις. Γρήγορα η φήμη του ξαπλώθηκε σ' όλο τον κόσμο. Δεν γιάτρευε ή ανακούφιζε μόνο τους αρρώστους, αλλά κατόρθωσε να φέρει στη ζωή και πολλούς νεκρούς. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να οργιστεί ο Άδης, που έβλεπε να λιγοστεύουν οι νεκροί και να παρακαλέσει το Δία να επέμβει. Άλλη εκδοχή αναφέρει ότι ο κυρίαρχος του Ολύμπου, βλέποντας τους θνητούς να απαλλάσσονται από το νόμο της θνητότητας, οργίστηκε εναντίον του Ασκληπιού και τον κεραυνοβόλησε. Ο Απόλλωνας, για να εκδικηθεί το θάνατο του γιού του, σκότωσε τα παιδιά των Κυκλώπων, που είχαν κατασκευάσει τον κεραυνό, με αποτέλεσμα να τιμωρηθεί από το Δία με απομάκρυνση από τον Όλυμπο για πολύ χρόνο.

Ο τρόπος της γέννησης και του θανάτου του Ασκληπιού πρέπει να συμβολίζει και να εκφράζει την αλήθεια ότι η Ιατρική επιστήμη περιορίζεται αυστηρά και χωρίς αντίρρηση από τους αιώνιους φυσικούς νόμους του σύμπαντος, που εξουσιάζει η θεία δύναμη, δεν είναι εντελώς θεία και αλάθευτη τέχνη, αλλά κρύβει μέσα της και την ανθρώπινη ατέλεια. Είναι θεία τέχνη, έχει όμως για λειτουργούς τους ανθρώπους, θνητούς, που δεν μπορούν να εναντιωθούν ολοκληρωτικά στη φύση. Οι παραβάτες του νόμου αυτού τιμωρούνται όπως ο Ασκληπιός. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΣΠΑΣΙΑΣ (Κυψέλη)

Ασπασία. Γυναίκα του μεγάλου Αθηναίου πολιτικού Περικλή. Γεννήθηκε στη

Μύητο, αλλά νέα ακόμα εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και έγινε σύντομα διάσημη για τη μεγάλη πνευματική ευτροφία και την εξέχουσα ομορφιά της.

Οι πληροφορίες σχετικά με τη ζωή και το χαρακτήρα της είναι αντιφατικές, γι' αυτό και είναι δύσκολο να διατυπωθούν αναμφισβήτητα συμπεράσματα. Εκείνο που θεωρείται βέβαιο είναι ότι έγινε αντικείμενο εκτίμησης και θαυμασμού, ακόμα και από μεγάλους άντρες της εποχής, πολιτικούς και φιλοσόφους, για την αξιόθαύμαστη ευφυΐα και τη μεγάλη επιρροή που ασκούσε γενικά σε όσους τη συναναστρέφονταν. Το γεγονός και μόνο ότι διαδίδονταν γι' αυτήν τόσα πολλά, δείχνει ότι δεν ήταν μια τυχαία γυναίκα. Μερικές απόψεις υποστηρίζουν ότι σύχναζαν στο σπίτι της περίφημοι άντρες, όπως ο Σωκράτης και ο Περικλής, από θαυμασμό για το πνεύμα και τα κάλλη της. Άλλες πάλι δέχονται εντελώς το αντίθετο και υποστηρίζουν ότι ήταν μια κοινή γυναίκα που παρότρυνε στην ακολασία και άλλες νεαρές γυναίκες. Πάντως το βέβαιο είναι ότι ο Περικλής, θαμπωμένος από την ομορφιά της, την ερωτεύτηκε και τελικά εγκατέλειψε τη γυναίκα του για να την παντρευτεί.

Σαν γυναίκα του Περικλή έδειξε αρκετές ικανότητες και επηρέασε πολύ την πολιτική του δράση. Ίσως είχε και ρητορικές ικανότητες, πράγμα που εκδηλώνεται από τις φήμες ότι αυτή είχε γράψει τον περίφημο "Επιτάφιο", που μας παράδωσε ο Θουκυδίδης. Οι σατιρικοί ποιητές της εποχής εκφράστηκαν περιφρονητικά και κοροϊδευτικά για την Ασπασία, χαρακτηρίζοντάς την εταίρα και Ήρα επίσης για τις σχέσεις της με τον "Ολύμπιο" Περικλή. Κατηγορήθηκε ακόμα και για "ασέβεια", αλλά ο Περικλής κατάφερε να την σώσει από την καταδίκη. (Απ. Δ.Σ. 104/71, 44/93)

Οδός ΑΤΛΑΝΤΑ (Κοιμητήρια)

Άτλας ή Άτλαντας. Στη Θεογονία του Ησίοδου αναφέρεται ως γιός του Ιαπετού και της Ωκεανίδας Κλυμένης και αδερφός του Προμηθέα, του Επιμηθέα και του Μενoitιου. Επειδή στην τιτανομαχία πρωτοστάτησε στον αγώνα κατά των Θεών, ο Δίας τον τιμώρησε, εξορίζοντάς τον στη χώρα των Εσπερίδων, όπου καταδικάστηκε να κρατάει στο κεφάλι και τα ακούραστα χέρια του το θόλο του Ουρανού. Την τιμωρία αυτή υπόμεινε ο Τιτάνας καρτερικά, γι' αυτό και ονομάστηκε Άτλας (ατλάντα πάντα υπομένειν). Εκεί τον βρήκε ο Ηρακλής, όταν πήγαινε στον κήπο των Εσπερίδων και με τη συμβουλή του Προμηθέα που τον ακολουθούσε, ζήτησε από τον Άτλαντα να του φέρει τα μήλα, αναλαμβάνοντας τα καθήκοντά του στο χρόνο της απουσίας. Ο Άτλας γύρισε με τρία μήλα από τον κήπο των Εσπερίδων, αλλά αρνήθηκε να πάρει πάλι στους ώμους του τον ουράνιο θόλο. Τότε ο Ηρακλής, με υπόδειξη του Προμηθέα, υποκρίθηκε ότι δέχεται να κρατήσει τον Ουρανό, αλλά τον παρακάλεσε να τον κρατήσει για λίγο, ώσπου να κάνει ένα μαξιλαράκι, που θα τον βοηθήσει στο έργο του. Ο Άτλας έπεσε στην παγίδα και ο ήρωας πήρε τα μήλα και έφυγε. Το όρος, όπου βαστούσε ο Άτλας τον Ουρανό πήρε το όνομά του και η περιοχή ονομάστηκε χώρα του Άτλαντα. Υπάρχουν και πολλοί άλλοι μύθοι σχετικά με τον Άτλαντα. Παραστάσεις του υπήρχαν στο Ναό του Δία στην Ολυ-

μπία και στο μουσείο της Νεάπολης υπάρχει άγαλμα του Τιτάνα που κρατάει τον ουράνιο θόλο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΤΡΕΑ

Ατρέας. Προϊστορικός βασιλιάς των Μυκηνών, γιός του Πέλοπα και της Ιπποδάμειας, εγγονός του Τάνταλου, πατέρας του Αγαμέμνονα και του Μενέλαου και ιδρυτής της δυναστείας των Ατρείδων, που βασίλεψε ως την καταστροφή της πόλης. Σπουδαιότερος από τα αδέρφια του Ατρέα και στενά δεμένος με την τραγική του ζωή είναι ο Θυέστης. Ο Πέλοπας είχε αποκτήσει από τη νύμφη Αξιοχάκη ένα γιό που λεγόταν Χρύσιππος και έτρεφε σ' αυτόν μεγάλη αδυναμία. Ο Ατρέας και ο Θυέστης, επειδή φοβήθηκαν ότι θα χάσουν τα δικαιώματα στο θρόνο, με τη βοήθεια της μάνας τους, σκότωσαν το Χρύσιππο και πέταξαν το πτώμα του σ' ένα πηγάδι. Λέγανε μάλιστα ότι η ίδια η Ιπποδάμεια σκότωσε τον άτυχο νέο με το σπαθί του Λαίου, που κατά τύχη τον φιλοξενούσαν. Όταν ο Πέλοπας ανακάλυψε τους δολοφόνους, τους έδιωξε από το βασίλειό του και τους καταράστηκε να αλληλοτρώνονται και να ξεσπάσουν μίσση στους απογόνους τους.

Τα διωγμένα αδέρφια κατάφυγαν στο Άργος, όπου ο Ατρέας παντρεύτηκε την Αερόπη, κόρη του Ευρυσθέα και εγγονή του Μίνωα και διαδέχτηκε τον πεθερό του στο θρόνο. Όταν ο Πέλοπας πέθανε, ο Ατρέας έγινε κύριος και του βασιλείου του σαν πρωτότοκος γιός. Έλεγαν μάλιστα ότι κατείχε ένα χρυσόμαλλο αρνί, σύμβολο της εξουσίας, που τον είχε δωρίσει ο Ερμής. Ο Ερμής του το χάρισε για να μαλώσουν τα αδέρφια και έτσι να εκδικηθεί το δολοφονημένο από τον Πέλοπα Μύρτιλο. Από το σημείο αυτό αρχίζουν οι ποικίλοι και πολύπλοκοι μύθοι της μισαδελφίας των Πελοπιδών, που συνεχίζονται στους απογόνους τους. Ο Θυέστης αμφισβήτησε τη βασιλεία από τον Ατρέα και σκέφτηκε να αρπάξει το χρυσόμαλλο αρνί, για να γίνει κύριος του κράτους. Πέτυχε το σκοπό του κάνοντας την Αερόπη ερωμένη του, με την οποία απόκτησε τέσσερις γιούς, τον Τάνταλο, τον Ορχομενό, τον Καλαό και τον Αγλαό. Όταν έγινε κύριος του "αρνιού", ζήτησε τη βασιλεία από τον αδερφό του. Ο Δίας όμως βοήθησε τον Ατρέα και αυτός πέταξε την Αερόπη στη θάλασσα και εξόρισε το Θυέστη, κράτησε όμως τα παιδιά του.

Οι συγγραφείς αναφέρουν πολλές τραγικότερες λεπτομέρειες, για να τονίσουν το μεγάλο μίσος των αδερφών.

Τους μύθους γύρω από το όνομα του Ατρέα τους έκαναν υποθέσεις δραμάτων πολλοί αρχαίοι Έλληνες και Ρωμαίοι τραγικοί, όπως ο Σοφοκλής ("Ατρείς και Μυκηναίοι", "Θυέστης εν Σικυώνι", "Θυέστης δεύτερος"), ο Ευρυπίδης ("Πλεισθένης", "Κρήσσαι"), ο Αγάθωνας ("Θυέστης", "Αερόπη"), ο Καρκίνος και οι Ρωμαίοι Έννιος, Αππίος, Σενέκας κ.ά. Ο τάφος του ανακαλύφτηκε στο χώρο των Μυκηνών. Ονομάζεται "Θησαυρός ή τάφος του Ατρέα". (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΑΤΤΙΚ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Αττίκ. Καλλιτεχνικό ψευδώνυμο του Κλέωνα Τριανταφύλλου (1885-1944). Συν-

θετης ελαφρας μουσικης, στιχουργος και ηθοποιος. Γεννηθηκε στην Αθηνα, σπουδασε νομικά και πήγε στο Παρίσι για να συμπληρώσει τη νομική του κατάρτιση. Στο καλλιτεχνικό αυτό κέντρο της Ευρώπης βρήκε πεδίο ευρύ για να καλλιεργήσει και να πραγματώσει τις έντονες καλλιτεχνικές του προδιαθέσεις. Γράφτηκε στο κονσερβατουάρ για να μελετήσει σύνθεση και παράλληλα άρχισε να εργάζεται σε θέατρα ως κονφερανσιέ. Έγραψε γύρω στις τριακόσιες συνθέσεις για γαλλικά τραγούδια, που εκτελέστηκαν από διάσημους Γάλλους τραγουδιστές. Ακολούθησε διάφορα γαλλικά συγκροτήματα σε περιοδείες τους στην Ευρώπη, Αμερική και Αφρική. Το 1928 γύρισε στην Αθήνα και δημιούργησε στη "Μάντρα" της οδού Τενέδου δικό του μουσικοθεατρικό συγκρότημα. Την ίδια εποχή έγραψε γύρω στα διακόσια τραγούδια και οπερέτες. Τέλος, πρωταγωνίστησε στην ταινία "Χειροκροτήματα", όπου παρουσίαζε την ίδια του τη ζωή. Αυτό έγινε η αιτία να χάσει την αυτοπεποίθησή του και μαζί την ψυχική του ισορροπία. Έτσι, πέθανε από νευρασθένεια τον Αύγουστο του 1944. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ (Καλλιθέα)

Αυξεντίου Γρηγόριος. Κύπριος αγωνιστής και ήρωας στον απελευθερωτικό και εσωπικό αγώνα του κυπριακού λαού (1928-1957). Γεννήθηκε στο χωριό Λύση της Αμμοχώστου και υπηρέτησε τη θητεία του στον ελληνικό στρατό. Το 1952 γύρισε στην Κύπρο και έγινε μέλος και αργότερα υπαρχηγός στην Ε.Ο.Κ.Α. (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών), με το ψευδώνυμο "Ζήδρος". Ανάπτυξε μεγάλη επαναστατική δραστηριότητα, αλλά σκοτώθηκε το 1957 (2-3 Μαρτίου) σε μια σπηλιά με προδοσία. Πολέμησε μόνος του για 10 ώρες εναντίον 60 πάνοπλων Άγγλων, κοντά στο μοναστήρι Μαχαιρά, στο βουνό Τρόδος, αφού έδωσε εντολή στους τέσσερις συντρόφους του να παραδοθούν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ (Μετέωρα)

Η Αφροδίτη, η ωραιότερη θεά του Ολύμπου, ήταν η προσωποποίηση της ομορφιάς. Λένε ότι γεννήθηκε από τις σταγόνες του αίματος του Ουρανού, που έσταζαν στη θάλασσα, όταν ο γιός του Κρόνος τον χτύπησε με το κοφτερό του δρεπάνι. Γύρω από τις σταγόνες συγκεντρώθηκε λευκός θαλασσινός αφρός, που μέσα του γεννήθηκε και μεγάλωσε η πανέμορφη κόρη.

Πάνω σ' ένα άσπρο κοχύλι, που το έσερναν περισσότερα, η θεά φανερώθηκε μέσα από τα κύματα και βγήκε ολόγυμνη σε μια ακρογιαλιά της Κύπρου (γι' αυτό και η Κύπρος ονομάζεται νησί της Αφροδίτης). Εκεί την υποδέχτηκαν οι Ώρες, που την έντυσαν με λαμπρά φορέματα, τη στόλισαν με λουλούδια και την οδήγησαν στα θεϊκά Παλάτια του Ολύμπου. Οι αθάνατοι έμειναν κατάπληκτοι από την ομορφιά της. Το σώμα της ήταν κατάλευκο σαν κρίνος, οι γραμμές και οι καμπυλότητές της τόσο αρμονικές, που οι Θεοί δεν είχαν ποτέ άλλοτε δει. Ήταν η ομορφότερη απ' όλες τις θεές και δίκαια το βασιλόπουλο, ο Πάρις, αυτήν προτίμησε από

τη θεά Ήρα και τη θεά Αθηνά, για να της δώσει το μήλο της Έριδας, σαν βραβείο για την ομορφιά της.

Στη μεγαλόνησο Κύπρο τη λάτρευαν. Την έλεγαν ακόμη και Ουρανία Αφροδίτη, γιατί τη θεωρούσαν κόρη του Ουρανού και της Ημέρας. Τη θεά Αφροδίτη τη θεωρούσαν θεά του έρωτα και της αναπαραγωγής και για τους Έλληνες αυτός ήταν ο κυριότερος ρόλος της. Έτσι οι γλύπτες και οι ζωγράφοι τολμούσαν να την απεικονίζουν γυμνή, ενώ σε άλλη περίπτωση θεωρούσαν ασέβεια και ιεροσυλία να απεικονίζεται μια θεά γυμνή.

Παιδί της Αφροδίτης και του Άρη ήταν ο Έρωτας, ο ακατανίκητος θεός με την υπερφυσική δύναμη, που τόσες ταραχές και διχόνοιες προκάλεσε όταν μεγάλωσε. Το περιφημότερο απ' όλα τα αγάλματα της θεάς του έρωτα, είναι η Αφροδίτη της Μήλου, που φυλάσσεται στο Λούβρο.

Οδός ΑΧΙΛΛΕΩΣ (Μετέωρα)

Αχιλλέας λεγόταν, κατά τη μυθολογία, ο γιός του Πηλέα, βασιλιά των Μυρμηδόνων και της Θέτιδας, θεάς της θάλασσας, κόρης του Νηρέα. Ήταν ο τελειότερος τύπος ήρωα, απ' όσους έπλασε ποτέ η φαντασία και ύμνησε η ποίηση. Λένε ότι η μητέρα του η Θέτιδα, θέλοντας να τον κάνει αθάνατο τον βάπτισε μέσα στο νερό της Στυγός, κρατώντας τον από τις φτέρνες, που επειδή δεν βράχηκαν από το θαυματουργό νερό, έμειναν τρωτές (θνητές). Η Θέτιδα επειδή ήξερε ποιά τύχη όρισε η μοίρα στο γιό της, προσπαθούσε με διάφορους τρόπους να τον κάνει άτρωτο. Ανάμεσα σε όσα έκανε ήταν να τρίβει το κορμί του με αμβροσία και να το βάζει στη φωτιά (!) για να του χαρίσει την αθανασία. Ο Πηλέας φοβήθηκε, της τον πήρε και τον έδωσε στο φίλο του Κένταυρο Χείρωνα να τον μεγαλώσει. Αυτός τον έτρεφε με αρκουνδίσιο μυαλό και λιονταρίσιο σκώπι, κι έτσι ο Αχιλλέας έγινε πολύ δυνατός. Χειριζόταν με δεξιτεχνία τ' άρματα. Ο Χείρωνας του έμαθε ακόμα να παίζει τη γλυκόλαλη λύρα και να τραγουδάει. Η Θέτιδα δεν τον ξέχναγε, έβγαине συχνά μέσα από τα κατάβαρα του πελάγους που ήταν κρυμμένη, από το φόβο της στον Πηλέα, για να τον δει.

Όταν ο Αχιλλέας μεγάλωσε, σ' όλη την Ελλάδα διαδόθηκε η είδηση ότι ο Μενέλαος σύναξε ήρωες για να πολεμήσουν ενάντια στην Τροία. Τότε η Θέτιδα έκρυψε τον Αχιλλέα στο νησί της Σκύρου, στο παλάτι του βασιλιά Λυκομήδη. Εκεί ζούσε ντυμένος γυναικεία, ανάμεσα στις θυγατέρες του βασιλιά. Κανείς δεν ήξερε πού βρισκόταν ο Αχιλλέας. Ο μάντης Κάλχας όμως φανέρωσε στο Μενέλαο το μέρος που κρυβόταν. Ο Μενέλαος με τον πολυμήχανο Οδυσσέα πήγαν εκεί ντυμένοι έμποροι και με έξυπνο τρόπο τον αναγνώρισαν. Εκείνος δέχθηκε με χαρά να πάρει μέρος στην εκστρατεία κατά της Τροίας. Μαζί του έφυγε και ο πιστός του φίλος Πάτροκλος και ο βαθύγινωστος γερο-Φοίνικας. Ο Πηλέας έδωσε στο γιό του την πανοπλία που του 'χαν κάνει δώρο οι Θεοί στο γάμο του με τη Θέτιδα, το κοντάρι που του 'χε χαρίσει ο Χείρωνας και τ' άλογα που του 'δωσε ο θεός Ποσειδώνας.

Ο Αχιλλέας ήταν η ενσάρκωση της εντιμότητας. Σαν εχθρός ήταν γενναίοφρωνας και σαν φίλος απόλυτα αφισιωμένος. Αγαπούσε τη δόξα και όταν κλήθηκε

από τους Θεούς να διαλέξει μονάχος τη μοίρα του, προτίμησε αδίστακτα σύντομη ζωή και ένδοξη, παρά μακρά και σκοτεινή.

Στην εκστρατεία κατά της Τροίας σκοτώθηκε από τον Πάρη. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΑΧΡΙΔΑΣ (Κυψέλη)

Αχρίδα (ή Οχρίδα). Πόλη στη Νοτιοσλαβία στη θέση της αρχαίας Λυχνιδού στη μακεδονική Ιλλυρία, κοντά στη λίμνη Αχρίδα. Κατά το 1000 μ.Χ. έγινε βουλγαρική πρωτεύουσα από τον ηγεμόνα των Βουλγάρων Σαμουήλ, καθώς και εκκλησιαστικό κέντρο της Βαλκανικής αργότερα και για πολλά χρόνια. Κατά την Τουρκοκρατία ήταν έδρα Τούρκου διοικητή και είχε ανεπτυγμένο εμπόριο, εσωτερικό και εξωτερικό. Στους Σέρβους κατακυρώθηκε από την εποχή των Βαλκανικών Πολέμων. Το 1941 έπεσε στα χέρια των Γερμανών και απελευθερώθηκε μετά τη συντριβή του Γ' Ράϊχ. Είχε διάφορα πνευματικά και καλλιτεχνικά μνημεία, από τα οποία τα περισσότερα βυζαντινά, όπως ο ναός του Αγίου Γεωργίου και της Αγίας Σοφίας, που διατηρούνται μέχρι σήμερα. Με το όνομα Αχρίδα υπήρχε και άλλη πόλη στη Θράκη, που συχνά κατά τα μεσαιωνικά χρόνια συγχεόταν με την Αχρίδα της Μακεδονίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

B

Οδός ΒΑΚΧΟΥ (Κάτωθι Στρατού)

Βάκχος (Διόνυσος ή Ίακχος). Ένας από τους πιο δημοφιλείς θεούς των αρχαίων Ελλήνων ήταν ο γιός του Δία και της Σεμέλης, κόρης του βασιλιά της Θήβας Κάδμου. Ενώ ακόμη η Σεμέλη είχε στην κοιλιά της το Διόνυσο (Βάκχο), η Ήρα, από ζήλια για τον παράνομο έρωτα του Δία, παρουσιάστηκε μεταμορφωμένη στη Σεμέλη και κατάφερε να την πείσει, αφού ορκίσει πρώτα το Δία, να τον αναγκάσει να παρουσιαστεί με όλο του το μεγαλείο, όπως ακριβώς παρουσιάστηκε στην ίδια. Ο Δίας, παρά τις αντιρρήσεις του - δεμένος όμως με όρκο - και κάτω από την πίεση της επιμονής της Σεμέλης, παρουσιάζεται πράγματι μπρος της με όλο του το μεγαλείο: πάνω σε άρμα με συνοδεία κεραυνών, αστραπών και βροντών. Η Σεμέλη όμως, μη μπορώντας ν' αντέξει σ' αυτό το ξάφνιασμα, έμεινε νεκρή. Πήρε τότε ο Δίας το αγέννητο ακόμη βρέφος και το έραψε μέσα στο μηρό του, ώσπου συμπληρώθηκαν οι μέρες κύησης. Οι ταλαιπωρίες όμως και τα βάσανα δεν τέλειωσαν εδώ για το Διόνυσο. Συνεχίστηκαν με την αρπαγή του από τους Τυρρηνούς πειρατές, που θέλησαν να τον πουλήσουν σαν δούλο. Η περιπέτεια αυτή έληξε με τιμωρία των πειρατών.

Ο Διόνυσος (Βάκχος ή Ίακχος) ήταν ο θεός της χαράς και του κεφιού. Αγαπήθηκε ιδιαίτερα από τους Έλληνες, γιατί σ' αυτόν απόδωσαν την ανακάλυψη του αμπελιού που καλλιεργήθηκε σε μεγάλη έκταση σ' όλη σχεδόν την Ελλάδα, κυρίως δε στη Θράκη, Θεσσαλία, Βοιωτία και ξεχωριστά στην Αττική, όπου οι διονυσιακές γιορτές είχαν πάρει πανελλήνιο χαρακτήρα.

Σαν σύζυγος του Διόνυσου αναφέρεται η Αριάδνη και παιδιά του ο Οινόπιωνας, ο Στάφυλος και ο Ευάνθης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ (Καλλιθέα)

Βαλαωρίτης Αριστοτέλης (1824-1879). Μεγάλος νεοέλληνας ποιητής που γεννήθηκε και πέθανε στη Λευκάδα. Η οικογένειά του καταγόταν από τη Βαλαώρα του Αχελώου και από εκεί πήραν και το όνομα αυτό. Έγινε διδάκτορας της Νομικής στο Παρίσι, σε ηλικία 24 χρόνων. Αγωνίστηκε για την ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, γι' αυτό αναμείχτηκε και στην πολιτική. Εξελέγη (με το Ριζοσπαστικό κόμμα) βουλευτής Λευκάδας, αν και στη περίοδο των εκλογών απουσίαζε από την πατρίδα του. Το 1859 έγινε συγγραφέας ενός υπομνήματος της Ιόνιας Βουλής προς τη βασίλισσα της Αγγλίας, με το οποίο ζητήθηκε η Ένωση. Το αί-

τημα αυτό απορριφθηκε τότε, αλλά πραγματοποιήθηκε λίγο αργότερα (1864). σαν δώρο στον καινούριο βασιλιά της Ελλάδας Γεώργιο τον Α'.

Η ποίησή του πάντοτε απέβλεπε σε εθνικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Γι' αυτό και η θέση που δικαιοματικά κατέλαβε στα ελληνικά γράμματα ήταν συνδεδεμένη με τους ριζοσπαστικούς αγώνες του. Οραματιζόταν την απελευθέρωση της Ελλάδας και την πραγματοποίηση των σκοπών που καθόρισε η μεγάλη επανάσταση του 1821. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Οδός ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ (Τσερμένι)

Το Βαλτέτσι είναι η φημισμένη περιοχή της επαρχίας Γορτυνίας του Νομού Αρκαδίας, στην οποία έγινε η μεγάλη μάχη στις 12-13 Μαΐου 1821, εκεί όπου πρωτοστάτησαν οι Μανιάτες. Έλαβαν μέρος όλοι οι οπλαρχηγοί της Πελοποννήσου, δηλ. όλοι οι πρωτοκαπετάνιοι της Μάνης, της Μεσσηνίας, της Μεγαλόπολης και της Ολύμπιας. Ήταν η πρώτη στρατιωτική συγκέντρωση της Ελληνικής Επανάστασης.

Η αρχηγία δόθηκε στους έμπειρους πολεμιστές και καπεταναίους Μανιάτες, Κυριακούλη και Ηλία Μαυρομιχάλη και το Μούρτζινο, που ήταν ο φόβος και ο τρόμος των Τούρκων. Η κύρια δύναμη στη μάχη του Βαλτετσίου αποτελούνταν από Λάκωνες και ύστερα Μεσσηνίους, Μεγαλοπολίτες και Ολύμπιους, περίπου 3.000 άνδρες έναντι 12.000 Τούρκων!

Ψυχή της μάχης του Βαλτετσίου ήταν ο Κολοκοτρώνης και ήρωας ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, ο οποίος ονομάστηκε "νεώτερος Αχιλλέας". Η νίκη αυτή των Ελλήνων σημάδεψε θετικά την επανάσταση του 1821 ενάντια στους Τούρκους. Ακολούθησαν οι νικηφόρες μάχες της Γράνας και άλλες, οι οποίες οδήγησαν στην άλωση της Τριπολιτσάς στις 23 Σεπτεμβρίου 1821. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΑΡΝΑΛΗ (Μετέωρα)

Βάρναλης Κώστας. Ποιητής, πεζογράφος, κριτικός (1883-1974), συναδοιπόρος στη λογοτεχνία με τους Σικελιανό, Καζαντζάκη, Μελαχρινό, Φιλύρα, Ουράνη.

Γεννήθηκε στον Πύργο της Βουλγαρίας (1883), αλλά καταγόταν από τη Βάρνα. Ύστερα από την Αστική Σχολή του Πύργου, φοίτησε στα Ζαρίφεια Διδασκαλεία της Φιλιππούπολης. Σπούδασε με υποτροφία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το 1909 διορίστηκε ελληνοδιδάσκαλος στην Αμαλιάδα. Από το 1911 ως το 1917 υπηρέτησε ως σχολάρχης στην Αργαλαστή Πηλίου, στα Μέγαρα και στην Κερατέα Αττικής. Στο διάστημα 1917-1925 υπηρέτησε ως καθηγητής στη Μέση Εκπαίδευση. Εργάστηκε σε εφημερίδες και περιοδικά. Το 1927 ο Βάρναλης παντρεύτηκε την ποιήτρια Δώρα Μοάτσου-Βάρναλη. Η Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών τίμησε τα 50 χρόνια του με ειδικές εκδηλώσεις και σχετική έκδοση. Μια ημέρα πριν πεθάνει (16-12-74), η Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (Ε.Σ.Η.Ε.Α.) τον τίμησε με ειδικές εκδηλώσεις και με απονομή χρυσού μεταλλίου. Υπήρξε πολυγραφώτατος. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Βάρνα. Τρίτη σε μέγεθος πόλη της Βουλγαρίας, χτισμένη στον κόλπο "Χρυσή Αχτή" του Εύξεινου Πόντου, πρωτεύουσα του ομώνυμου διοικητικού διαμερισματος και το μεγαλύτερο λιμάνι της Βουλγαρίας. Το λιμάνι αυτό κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο βρισκόταν στα χέρια των Γερμανών και έπαιξε σπουδαίο ρόλο στον πόλεμό τους εναντίον των Σοβιετικών.

Την πόλη ίδρυσαν το 586 π.Χ. Έλληνες άποικοι από τη Μίλητο και την ονόμασαν Οδησσό. Αργότερα μετονομάστηκε Τιβεριούπολη. Περιήλθε κατόπιν (1ος αιώνας) στους Ρωμαίους, έπειτα στους Βυζαντινούς και τους Βουλγάρους, στους Τούρκους (1391), στους Ούγγρους, τους Πολωνούς, Στους Τούρκους και από αυτούς στους Ρώσους το 1828. Το 1854 κήκε και το 1878, σύμφωνα με τη συνθήκη του Βερολίνου, παραχωρήθηκε οριστικά στη Βουλγαρία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός BEAKH AIMΛIOY (Πανόραμα)

Βεάκης Αιμίλιος, Κορυφαίος Έλληνας ηθοποιός (1884-1951). Γεννήθηκε στον Πειραιά από μητέρα ποιήτρια και ερασιτέχνιδα μουσικό. Από τα παιδικά του χρόνια άρχισε να γράφει στίχους και δράματα, τα οποία και edίδασκε στο σπίτι με τους φίλους του. Εφοίτησε στη Δραματική Σχολή του Βασιλικού Θεάτρου και κατόπιν στη Σχολή Καλών Τεχνών για να γίνει ζωγράφος. Από το 1901 όμως αφοσιώθηκε στο θέατρο και αναδείχτηκε σε έναν από τους κορυφαίους Έλληνες ηθοποιούς. Κυριάρχησε στην ελληνική σκηνή επί πενήντα χρόνια. Διακρίθηκε κυρίως σαν ερμηνευτής της αρχαίας τραγωδίας (Οιδίππους κ.λπ.) και των σαιξπηρικών δραμάτων (Βασιλιάς Ληρ, Μάκβεθ, Οθέλλος κ.λπ.), αλλά ερμήνευσε με επιτυχία και κωμικούς ρόλους (Ντον Μπάρτολο στον Κουρέα της Σεβίλλης κ.λπ.). Προσλήφτηκε στο Εθνικό Θέατρο από την ίδρυσή του και εχρημάτισε καθηγητής της Δραματικής Σχολής του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΕΛΛΕΡΟΦΟΝΤΗ (Εργ. Κατοικίες)

Βελλεροφόντης (ή Βελλεροφών), Μυθικός ήρωας της Κορίνθου, γιός του Γλαύκου και εγγονός του Σίσυφου. Πήρε αυτό το όνομα, επειδή σκότωσε τον αδερφό του Βέλλερο, ενώ πρώτα ονομαζόταν Ιππόνοος. Μετά το φόνο του αδερφού του κατέφυγε στο βασιλιά του Άργους Προίτο. Αυτός τον φιλοξένησε και τον ξέπλυνε από το έγκλημα της αδερφοκτονίας. Όμως, επειδή ήταν πολύ όμορφος, τον ερωτεύτηκε η γυναίκα του Προίτου Σθενόβοια (ή Άντεια). Ο ήρωας απόκρουσε τον έρωτά της και εκείνη τον συκοφάντησε στον άντρα της και ζήτησε το θάνατό του (Όμηρος). Ο Προίτος δεν θέλησε να τον σκοτώσει ο ίδιος, αλλά τον έστειλε με κρυφά σημάδια στη Λυκία, για να ξεπλύνει τη ντροπή ο πεθερός του Ιοβάτης. Ο Ιοβάτης τον φιλοξένησε με τιμές εννιά μέρες και τη δέκατη του ζήτησε να δει τα σημάδια που του 'στειλε ο Προίτος και μελετούσαν το χαμό του. Επειδή όμως δεν έπρεπε ο

ιδίως να τον σκωτώσει, μια και έγινε φίλος από φιλοξενία, του ζήτησε να κάνει μερικά κατορθώματα, το ένα ύστερα απ' το άλλο, για να βρει το θάνατο. Ο Βελλεροφόντης όμως, με θείκη συμπαράσταση, πέτυχε σ' όλα.

1. Ημέρειψε το πτερωτό άλογο Πήγασο.

2. Σκότωσε τη Χίμαιρα, τέρας με τρία κεφάλια, κορμί λιονταριού μπροστά, στη μέση κατούρας και πίσω δράκοντα, που ξερνούσε φωτιές.

3. Σκότωσε τους Σόλυμους και νίκησε τις Αμαζόνες.

Ύστερα από αυτά τα ανδραγαθήματα ο Ιοβάτης διάταξε τους ανθρώπους του να δολοφονήσουν με ενέδρα τον ήρωα. Αυτός όμως τους σκότωσε και ο Ιοβάτης, αναγνωρίζοντας τη θείκη καταγωγή του, τον πάντρεψε με την κόρη του Φιλονόη.

Μετά από αυτά ο Βελλεροφόντης επέστρεψε στην Κόρινθο και εκδικήθηκε τη Σθενόβια. Όμως, τα λαμπρά κατορθώματα ξεσήκωσαν τα μυαλά του και περηφανεύτηκε πως με τον Πήγασο θα ανεβεί στον Όλυμπο. Τότε ο Δίας τον τιμώρησε. Έστειλε μια αλογόμυγα, που τσίμπησε το άλογο, όταν πετούσε με τον καβαλάρη του και αυτό τον έριξε κάτω. Ο Βελλεροφόντης έπεσε στους βράχους, σακατεύτηκε και τυφλώθηκε. Έτσι, έζησε μέσα σε δυστυχίες τα τελευταία χρόνια της ζωής του. Κοντά σ' όλα αυτά, τα δυο από τα τρία παιδιά του, Ίσανδρος και Λαοδάμεια, έφυγαν στον άλλο κόσμο νωρίτερα από τον αξιοθρήνητο πατέρα τους. Τιμήθηκε σαν θεός στη Λυκία και στην Κόρινθο. Το έργο και το θλιβερό τέλος του Βελλεροφόντη έγινε θέμα έργων των τραγικών ποιητών Σοφοκλή (Ιοβάτης), Ευρυπίδη (Βελλεροφόντης, Σθενόβια), Αστυδάμια, Θεοδέκτη και άλλων. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ (Αγ. Κυριακή)

Βελισσαρίου Ιωάννης. Έλληνας αξιωματικός του πεζικού (1861-1913), γνωστός με το όνομα "Μαύρος Καβαλάρης", που αγωνίστηκε ηρωικά και ανδραγάθησε επανειλημμένα στους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-13). Γεννήθηκε στην Κύμη της Εύβοιας και φοίτησε στη Σχολή Ευελπίδων. Στον άτυχο πόλεμο του 1897 είχε το βαθμό του υπόλοχαου και με τη διμοιρία του αγωνίστηκε απεγνωσμένα στα στενά της Μελούνας. Στους Βαλκανικούς Πολέμους ήταν διοικητής Τάγματος Ευζώνων. Ήταν από τους ηρωικούς πρωτεργάτες της απελευθέρωσης των Ιωαννίνων. Στο Β' Βαλκανικό Πόλεμο πολέμησε με ανταρμένη στο Λαχανά και στο Μπέλες. Σκοτώθηκε πολεμώντας στην τοποθεσία Ονιάρ Μαχαλά της Άνω Τζουμαγιάς, στις 13 Ιουλίου 1913. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗ (Προμηθέας)

Βελουχιώτης Άρης. Το πραγματικό του όνομα ήταν Κλάρας Αθανάσιος. Πιο πολύ γνωστός όμως είναι με το ψευδώνυμο Άρης Βελουχιώτης, που χρησιμοποιήθηκε όταν ήταν αρχηγός του ΕΛΑΣ κατά την περίοδο της γερμανοϊταλικής κατοχής. Γεννήθηκε το 1905 και σπούδασε στη Γεωπονική Σχολή της Λάρισας. Μετά την εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα, συνέλαβε την ιδέα της οργάνωσης γενικής και

ένοπλης αντίστασης κατά των κατακτητών και έκανε σχετική ανακοίνωση σε συνέδριο αριστερών οργανώσεων στις 15 Μαΐου 1941. Ένα χρόνο αργότερα οργάνωσε ο ίδιος την πρώτη αντάρτικη ομάδα στη Φθιώτιδα και σχημάτισε έτσι τον πυρήνα για την κατοπινή οργάνωση του ΕΛΑΣ. Το Φεβρουάριο του 1945 δεν αποδέχτηκε τους όρους της συμφωνίας της Βάρκιζας και ξαναβγήκε στο βουνό, όπου τον κυνήγησαν, τον τραυμάτισαν και στο τέλος αυτοκτόνησε. (Απ. Δ.Σ. 565/87).

Οδός ΒΕΛΤΣΙΔΗ Μ. (Κτηνιατρείο)

Βελτσιδής Εμμανουήλ. Γεννήθηκε στη Βέροια το 1881. Η καταγωγή του ήταν από τη Μοσχόπολη. Έλαβε το δίπλωμα της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1905, επί πρωταναίης του ιστορικού Σπυρίδωνος Λάμπρου και γενικού γραμματέως του Πανεπιστημίου του μεγάλου ποιητή Κωστή Παλαμά.

Για την άσκηση όμως του επαγγέλματος στην τουρκοκρατούμενη ακόμη Βέροια έπρεπε να έχει την έγκριση του επίσημου τουρκικού κράτους, πράγμα που έγινε στην Κωνσταντινούπολη, όπως καταφαίνεται από επίσημο έγγραφο στην τουρκική και γαλλική γλώσσα.

Στη Βέροια άσκησε την ιατρική σχεδόν επί μίαν 40ετία ως διακεκριμένος παθολόγος, ειδικευθείς στο Νοσοκομείο Ευαγγελισμού Αθηνών.

Ως μακεδονομάχος έδρασε τόσο στη Βέροια, όσο και στην περιοχή Κάτω Σελίου και λίμνης των Γιαννιτσών, εδέχθη δε επιθέσεις από φανατικούς Τούρκους χωρίς να αποφύγει μικροτραυματισμούς.

Μετά την απελευθέρωση της Μακεδονίας το 1912, υπηρέτησε στο στρατό επί πενταετία, κατ' αρχάς ως ανθυπίατρος και στη συνέχεια ως υπίατρος στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο. Εχρημάτισε σχολίατρος και ήταν ο πρώτος τοπικός έφορος Προσκόπων Βεροίας το 1920.

Σκοτώθηκε στην ανώμαλη περίοδο της κατοχής το 1944, σε ηλικία 63 χρονών. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΕΝΕΖΗ ΗΛΙΑ (Παπάγου)

Βενέζης Ηλίας. Ψευδώνυμο του πεζογράφου και ακαδημαϊκού Ηλία Μέλλου (1904-1973).

Γεννήθηκε στις Κυδωνιές (Αϊβαλί) της Μ. Ασίας (1904) και πέθανε στην Αθήνα (1973). Οι γονείς του, Μιχαήλ και Βασιλική, ήταν καλά αποκαταστημένοι στο Αϊβαλί, όπου όλοι σχεδόν οι κάτοικοι ήταν Έλληνες και λίγοι Τούρκοι. Στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τους διωγμούς, η μητέρα του και τ' αδέρφια του (5) κατάφυγαν στη Μυτιλήνη. Ο πατέρας του και μια του αδερφή ήρθαν αργότερα. Γύρισε στο Αϊβαλί στα 1919, όταν ο ελληνικός στρατός πήγε στη Μ. Ασία και εκεί τελείωσε το γυμνάσιο. Ύστερα από τη Μικρασιατική Καταστροφή πιάστηκε αιχμάλωτος κι έκανε στα φοβερά "Τάγματα Εργασίας". Γυρνώντας από την αιχμαλωσία βρήκε στη Μυτιλήνη την οικογένειά του και άρχισε την επαγγελματική του σταδιοδρομία.

α, πρώτα σαν υπαλληλός της Εθνικής Γραμματείας και ύστερα της Γραμματείας Ελλάδος. Εργάζεται στην εφημερίδα του Μυριβήλη, βραβεύεται σε διαγωνισμό διηγήματος της "Νέας Εστίας" και το 1928 βγάζει το πρώτο του βιβλίο "Ο Μανώλης Λέκας και άλλα διηγήματα". Τέλος γίνεται γνωστός πανελλήνια με το χρονικό της αιχμαλωσίας του "Το Νούμερο 31328", το 1931, και έρχεται στην Αθήνα το 1932.

Το 1938 παντρεύτηκε τη Σταυρίτσα Μολυβιάτη. Το 1943 συλλαμβάνεται από τους Γερμανούς και απομονώνεται στο κελλί των μελλοθανάτων. Το 1957 μπαίνει στην Ακαδημία. Πέθανε το 1973 (3 Αυγούστου), χτυπηθείς από καρκίνο.

Τιμήθηκε με πολλές διακρίσεις: Ακαδημαϊκός, Πρόεδρος ή γραμματέας ή μέλος του Δ.Σ. του Εθνικού Θεάτρου, της Λυρικής Σκηνής, της Κοινότητας Ευρωπαίων Συγγραφέων, της Ελληνοαμερικανικής Ενώσεως, του Βασιλικού Εθνικού Ιδρύματος, ιδρυτικό μέλος της ομάδος των 12. Πήρε μέρος σε συνέδρια συγγραφέων στο Παρίσι, Ρώμη, Φλωρεντία, Λένινγκραντ. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός BENIZEΛΟΥ (Παλ. Πόλη)

Βενιζέλος Ελευθέριος: Ο μεγαλύτερος πολιτικός της νεώτερης Ελλάδας (1864-1936).

Γεννήθηκε στις Μουριές της Κρήτης στις 23-8-1864. Έμαθε τα πρώτα του γράμματα στην Αθήνα και τελείωσε τις γυμνασιακές του σπουδές στα Χανιά, και στην Αθήνα σπούδασε νομικά. Τελείωσε με άριστα τις σπουδές του (1886) και γύρισε στα Χανιά, όπου άσκησε το δικηγορικό επάγγελμα. Λίγο αργότερα ανακατεύτηκε στην πολιτική και εκλέχτηκε βουλευτής Κυδωνιών για τη Βουλή της Κρήτης, όπου πολύ νωρίς διακρίθηκε τόσο σαν εύγλωττος ρήτορας όσο και σαν τολμηρός μεταρρυθμιστής.

Τα σοβαρά γεγονότα της εποχής αυτής έδωσαν στο Βενιζέλο τη δυνατότητα να αναδειχτεί σε προσωπικότητα πρώτου μεγέθους στα πλαίσια της κρητικής πολιτείας.

Στις 24-9-08, συγκροτήθηκε στα Χανιά μεγάλη λαϊκή συγκέντρωση όπου ο Βενιζέλος κήρυξε την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Στις 8-8-1910, έγιναν εκλογές στην Ελλάδα και ο Βενιζέλος ανέλαβε το σχηματισμό Κυβέρνησης. Επειδή όμως δεν είχε την αναγκαία πλειοψηφία, προκήρυξε νέες εκλογές, τις οποίες όμως μπούκοτάρισαν όλα τα παλιά πολιτικά κόμματα. Έτσι στη νέα αναθεωρητική Βουλή ο Βενιζέλος είχε τεράστια πλειοψηφία, η οποία του έδωσε τη δυνατότητα να προβεί σε αναθεώρηση του Συντάγματος, της οποίας κυριότερα στοιχεία είναι τα εξής: α) μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων β) ασυμβίβαστο βουλευτικού και στρατιωτικού αξιώματος γ) περιορισμός της απαρτίας της Βουλής στο 1/3 του συνόλου των βουλευτών και δ) δυνατότητα αναγκαστικής απαλλοτρίωσης της ατομικής ιδιοκτησίας.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα έγιναν εκλογές για τακτική Βουλή, τις οποίες κέρδισε ο Βενιζέλος, με το κόμμα των Φιλελευθέρων, που είχε ο ίδιος ιδρύσει, και μπόρεσε να ασκήσει μια ρωμαλέα πολιτική, της οποίας κυριότερες επιτυχίες ήταν:

- 1) Αναδιοργάνωση του στρατού και του στόλου, από Γάλλους αξιωματικούς.

2) Βαλκανικοί πόλεμοι. Το καλοκαίρι του 1912 κέρχισε την υπογραφή ελληνο-βουλγαρικής συμμαχίας.

3) Βαλκανικοί πόλεμοι. Στις 30-9-1912 κήρυξε τον πόλεμο εναντίον της Τουρκίας. Ακολούθησε η προέλαση του ελληνικού στρατού και η κατάληψη της Θεσσαλονίκης και των Ιωαννίνων. Παράλληλα ο Βενιζέλος προσπαθούσε με διπλωματικά μέσα να εξασφαλίσει την ικανοποίηση των ελληνικών δικαίων. Η συνθήκη του Βουκουρεστίου (28-6-1913) την οποίαν υπόγραψε για λογαριασμό της Ελλάδας ο Βενιζέλος, ήταν ένας αληθινός θρίαμβος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Τα σύνορα του κράτους έφτασαν ως το Νέστο. Λίγο αργότερα τα νησιά του Αιγαίου και η Κρήτη δόθηκαν επίσημα στην Ελλάδα.

4) Εθνικός διχασμός. Η έκρηξη του Α' Παγκόσμιου Πολέμου έγινε αιτία σοβαρής διαφωνίας ανάμεσα στο Βενιζέλο και στο στέμμα. Συγκεκριμένα, ενώ ο Βενιζέλος υποστήριζε την άποψη της ελληνικής συμμετοχής στον πόλεμο με το μέρος των Αγγλογάλλων, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος επέμενε στην ουδετερότητα, η οποία μερικώς εξυπηρετούσε τα γερμανικά συμφέροντα. Ο διχασμός αυτός έβλαψε μεγάλως τα ελληνικά συμφέροντα.

5) Η Ελλάδα των δυο ηπείρων και των πέντε θαλασσών. Για την περίοδο αυτή θα αναφέρουμε:

α) Την αγροτική μεταρρύθμιση

β) Την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση

Ο Βενιζέλος εκπροσώπησε την Ελλάδα στις διαπραγματεύσεις της ειρήνης, όπου έλαμψε κυριολεκτικά η διπλωματική του μεγαλοφυΐα. Με το κύρος και τις γνώριμίες του κατόρθωσε να κερδίσει για την Ελλάδα εκείνα που θα μπορούσαν να της είχαν αρνηθεί εξαιτίας της καθυστερημένης συμμετοχής της στον πόλεμο.

Οι επιτυχίες του δεν στάθηκαν ικανές να συγκρατήσουν το χέρι των δολοφόνων. Ενώ βρισκόταν στο σιδηροδρομικό σταθμό της Λυόν στο Παρίσι, ο Βενιζέλος δέχτηκε δολοφονική επίθεση από δυο απόταχτους Έλληνες αξιωματικούς, η οποία απέτυχε.

Οι εκλογές της 1-11-20 ήταν αποτυχία για το κόμμα των Φιλελευθέρων.

Στις 24-6-23 υπόγραψε, με εντολή της κυβέρνησης, τη συνθήκη της Λωζάνης.

Στις 19-8-28 έγιναν εκλογές, τις οποίες κέρδισε το κόμμα των Φιλελευθέρων με πολύ μεγάλη πλειοψηφία. Η τετραετία που ακολούθησε (1928-1932), είναι το επισφράγισμα της όλης δράσης του Βενιζέλου.

Οι τελευταίες ενέργειές του χαρακτηρίζονται από έντονα διαλλακτικό πνεύμα. Φαίνεται πως ο μοναδικός του σκοπός έγινε πια η αποκατάσταση της εθνικής ενότητας και η εξάλειψη όλων των συνεπειών του εθνικού διχασμού.

Το Μάρτιο του 1936 ο Βενιζέλος πέθανε στη Γαλλία. Η κηδεία του έγινε με δημόσια δαπάνη στα Χανιά και η ταφή στο Ακροτήρι, εκεί όπου 39 χρόνια πριν είχε σηκώσει για πρώτη φορά την επαναστατική σημαία.

Οδός ΒΕΡΓΙΝΑΣ (Πανόραμα)

Βεργίνα (Βλέπε: Βιργινίας) (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Το όνομα τούτο φέρει και ένα κατάστημα ΚΑΦΕ, επί της οδού Μητροπόλεως, προσφάτως εγκαινιασθέν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΕΡΜΙΟΥ

Βέρμιο. Οροσειρά της Δ. Μακεδονίας, φυσικό σύνορό της με την Κεντρική Μακεδονία. Αποτελεί μια από τις διακλαδώσεις του Σκάρδου στον ελληνικό χώρο και εκτείνεται από το ύψος του Βόρα με κατεύθυνση προς τα νοτιοανατολικά ως τα Πιέρια όρη, από τα οποία χωρίζεται με τη στενή και βαθιά κοιλάδα του Αλιάκμονα. Οι βορειοδυτικές πλαγιές του Βερμίου καταλήγουν στη μεγάλη λίμνη της Βεγορίτιδας. Ανάμεσα στις δυτικές πλαγιές του και στα βουνά Σινιάτσικο και Βέρνο απλώνεται μικρή κοιλάδα, στα βόρεια της Κοζάνης, που τα νερά της συγκεντρώνονται στη Βεγορίτιδα και τη διασχίζει η οδική και σιδηροδρομική αρτηρία Κοζάνης-Φλώρινας-Μοναστηρίου.

Οι βόρειες και ανατολικές πλαγιές του είναι σκεπασμένες από δάση (βελανιδιάς, οξιάς και ελάτων) και οπωροφόρα δέντρα στους πρόποδες, ενώ οι δυτικές είναι σχεδόν γυμνές. Έχει άφθονα νερά που σχηματίζουν μικρούς καταρράχτες στα ανατολικά, κινητήρια δύναμη άλλοτε των εργοστασίων της Έδεσσας, Νάουσας και Βέροιας, που είναι χτισμένες στους ανατολικούς πρόποδες του. Σήμερα στην περιοχή του Άγρα λειτουργεί υδροηλεκτρικό εργοστάσιο. Οι χιονισμένες πλαγιές είναι κατάλληλες για χιονοδρομίες και στο χωριό Σέλι βρίσκεται το πρώτο χιονοδρομικό κέντρο της χώρας.

Οδός ΒΕΡΟΗΣ (Πλ. Ρακτιβάν)

Βερόη: Ήταν νύμφη, κόρη του Άδωνη και της Αφροδίτης ή μία των Ωκεανίδων, κόρη του Ωκεανού και της Τηθύος ή της Θέτιδας ή ακόλουθος του Αινεία, όπως αναφέρει ο Βιργίλιος στην Αινειάδα (στίχος 620) ή γυναίκα γεροντικής ηλικίας, τροφός της Σεμέλης. Από αυτήν δε έλαβε το όνομα και η πόλη της Θράκης Βερόη (Στάρα Ζαγόρα της Βουλγαρίας). (Γ. Χ. Χιονίδη: Ιστορία της Βέροιας, τόμος Α' σελ. 51) (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΒΙΖΥΗΝΟΥ (Πανόραμα)

Βιζυηνός Γεώργιος: Ψευδώνυμο του ποιητή, πεζογράφου και αισθητικού Γεώργιου Σύρμα ή Μιχαηλίδη (από τον πατέρα του Μιχαήλ) (1849-1896).

Γεννήθηκε στη Βιζύη ή Βίζα ή Βιζώ της Θράκης το 1849. Δώδεκα χρονών (ορφάνεψε από πατέρα πολύ μικρός) έφυγε στην Κωνσταντινούπολη για να μάθει ρα-

πτική και να βοηθησει το σπίτι του. Ο ράφτης, ένας γέρος συγγενής του, του φερνόταν σκληρά. Το 1867 πήγε στην Κύπρο, υποτετακτικός του δεσπότη, που τον έκανε "αναγνώστη" για να διαβάσει στην Εκκλησία και να κάνει θελήματα, προσρίζοντάς τον για διάκονο. Για κάποιο επεισόδιο ερωτικό φεύγει από την Κύπρο κι έρχεται στη Χάλκη στη Θεολογική Σχολή, όπου σχολάρχης ήταν ο σοφός Γ. Χασιώτης και διδάσκαλος ο τυφλός ποιητής Ηλίας Τανταλίδης που τον πρόσεξε και τον ενθάρρυνε να γράφει ποιήματα. Στην Πόλη γράφει και εκδίδει τα πρώτα του "Ποιητικά πρωτόλεια" το 1873. Η έκδοση αυτή γίνεται αιτία να τον προσέξει ο πλούσιος ομογενής Γ. Ζαρίφης. Με έξοδά του στέλνεται να σπουδάσει φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Συνεχίζει κατόπιν τις σπουδές του στη Γερμανία (Γοτtingη, Βερολίνο, Λιπία) ως μαθητής του φιλόσοφου-ψυχολόγου Βουντ. Σπουδάζει φιλοσοφία και αισθητική. Επισκέπτεται μουσεία, κάνει εκδρομές, πλουτίζει σε γνώσεις και πείρα. Παράλληλα γράφει θαυμάσια ποιήματα, που δημοσιεύονται στην Αθήνα και προκαλούν εντύπωση, γιατί ξεφεύγουν από το νοσηρό ρομαντισμό των ποιητών της εποχής. Σε διαγωνισμό όντας στο εξωτερικό βραβεύεται για το επικόλυτικό του ποίημα "Ο Κόδρος". Βραβεύεται και δεύτερη φορά στο Βουτσινάιο ποιητικό διαγωνισμό για τις "Βοσπορίδες Αύρες", νικώντας τον Αγγ. Βλάχο και τον Κλ. Ραγκαβή.

Το 1874 κατεβαίνει στην Αθήνα, όπου γίνεται δεκτός με τιμές.

Το 1882 φεύγει πάλι στο Παρίσι και το 1883 στο Λονδίνο, όπου γνωρίζεται με το φιλόσοφο Βράιλα Αρμένη. Εκεί γράφει το θαυμαστό διήγημά του "Το αμάρτημα της μητρός μου". Ο θάνατος του προσιάτη και χορηγού του Γ. Ζαρίφη τον αναγκάζει να διακόψει τις ξένοιαστες περιπλανήσεις του και να γυρίσει στην Ελλάδα, επιδιώκοντας να διοριστεί καθηγητής Πανεπιστημίου. Αναγορεύεται το 1885 μόνο υφηγητής της ιστορίας της φιλοσοφίας. Δεν διορίζεται ούτε καθηγητής γυμνασίου. Ύστερα από την αποτυχία την επαγγελματική και μετά από ένα άτυχο και αταίριαστο έρωτα με μια μικρή μαθήτριά του Ωδείου, όπου δίδασκε, σαλεύει το λογικό του, που φαίνεται πως το βάραινε και κάποια κληρονομικότητα. Κλείνεται στο "Δρομοκαΐτειο" και ύστερα από τέσσερα χρόνια (15-4-1896) πεθαίνει σ' αυτό. Υπήρξε ίσως η πιο δραματική μορφή της λογοτεχνίας μας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΙΚΕΛΑ (Παλ. Πόλη)

Βικέλας Δημήτριος. Ποιητής και πεζογράφος (1835-1908). Γιός του Εμμανουήλ Βικέλα, από τη Βέροια, και της Σμαράγδας Γεωργίου Μελά, από τα Γιάννινα. Γεννήθηκε στην Ερμούπολη της Σύρου (15-2-1835). Αφού τελείωσε στην Ερμούπολη το γυμνάσιο, πήγε στο Λονδίνο ως υπάλληλος στα εμπορικά καταστήματα των θείων του αδερφών Μελά, οι οποίοι εμπορεύονταν σάβρια. Παράλληλα με την εργασία του παρακολουθεί και ανώτερα πανεπιστημιακά μαθήματα. Στο Λονδίνο μένει είκοσι χρόνια και γίνεται συνεταιρός στις επιχειρήσεις των θείων του. Παρά τις πολλές του ασχολίες, ασχολείται και με τα γράμματα.

Το 1872 πηγαίνει στο Παρίσι και αναπτύσσει αξιόλογη εθνική δράση. Αντιπροσωπεύει, σε διεθνές αθλητικό συνέδριο, τον Πανελλήνιο Γυμναστικό Σύλλογο και

ως Πρόεδρος του Ινστιτούτου για την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων πετυχαίνει να γίνουν οι πρώτοι Ολυμπιακές Αγώνες στην Αθήνα το 1896.

Ύστερα από τους Ολυμπιακούς Αγώνες παραμένει οριστικά στην Αθήνα (1900) και αφιερώνει τις δυνάμεις του στη λαϊκή επιμόρφωση. Για το σκοπό αυτό ιδρύει το 1899 το "Σύλλογον προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων", που παραμένει Πρόεδρος ως το θάνατό του. Πρώτο βιβλίο της σειράς αυτής ήταν τα "Δανικά παραμύθια" του Άντερσεν, σε δική του μετάφραση και με δικά του έξοδα.

Στη δική του πρωτοβουλία και δραστηριότητα οφείλεται η ίδρυση του "Σχολικού Μουσείου", της "Σχολικής Βιβλιοθήκης", της "Συλλογής πινάκων εποπτικής διδασκαλίας" (1903), του "Οίκου Τυφλών", της "Πρότυπης Σκοπευτικής Σχολής". Με δική του ενέργεια και με τη σύμπραξη του φιλόλογικού συλλόγου "Παρνασσός" γίνεται στην Αθήνα το 1904 το "Α' Ελληνικό Εκπαιδευτικό Συνέδριο". Τον Ιανουάριο του 1907 εκδίδεται το πρώτο τεύχος του περιοδικού του συλλόγου "Μελέτη" και θεμελιώνεται από τον ίδιο (Απρίλης 1908) η "Σεβαστουπόλειος Εργατική Σχολή", από κληρονομιά προς το Σύλλογο του ομογενή Κ. Σεβαστόπουλου.

Η πλούσια, γόνιμη, κοινωνική και εθνική δράση του διακόπτεται τον Ιούνιο του 1908, που πεθαίνει από καρκίνο.

Οδός BIRGINIAS (Αγ. Κυριακή)

BIRGINIA ή BERGINA. Η προφορική παράδοση διέσωσε μέχρι των ημερών μας το μύθο περί της "βασιλίσσης Βιργινίας" ή "Βεργίνας", η οποία προτίμησε να αυτοκτονήσει, ριφθείσα από τον "πύργον" της εις τον διερχόμενον Τριπόταμον ("Μπαρμπούταν"), για να μη συλληφθεί και ατιμασθεί από τους Τούρκους. Από το παλάτι της ήρχιζαν υπόγειοι δίοδοι ("λαγούμια"), αι οποίαι διήρχοντο κάτωθι της πόλεως και των Εκκλησιών του Χριστού, την Περίβλεπτον και του Αγίου Κηρύκου και κατέληγαν εις το θερινόν παλάτι της εις τα Παλατίτσια... (Γεωργίου Χ. Χιονιδή: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ. Τόμος 2ος. Σελίδα: 70).

... Τα συμπεράσματά μου για τη βυζαντινή ηρωίδα της Βέργιας, τη Βασίλισσα Βεργίνα, είναι τα εξής:

1. Η Βεργίνα δεν ήταν βασίλισσα αλλά αρχόντισσα γαιοκτημόνων, πυργοδέσποινα, γόνος της μεγάλης οικογένειας της βυζαντινής Βέροιας, των διγενών ακριτών Σουλτάνων Παλαιολόγων, των οποίων γενάρχες ήταν ο Σελτζούκος σουλτά-

νος του ανατολικού τμήματος του σουλτανάτου του Ικονίου Ιντζεντίν Καϊκαούς Β' και η γυναίκα του, η σουλτάνα Παλαιολογίνα Άννα.

2. Η βασίλισσα Βεργίνα δεν αυτοκτόνησε αμέσως μόλις έμαθε ότι οι Τούρκοι πήραν τη Βέροια, αλλά έζησε και προσπάθησε να οργανώσει την αντίσταση και τον ξεσηκωμό, κυκλοφορώντας στην πόλη μέσα από λαγούμια ή επικοινωνούσε με "απάνοιξες" (πορτούλες που ένωναν αυλές) και πηγαίνοντας κρυφά και στην περιοχή των Παλατιτσίων, στα Πιέρια, όπου είχε κτήματα και ανθρώπους. Αυτοκτόνησε όταν κατάλαβε ότι δε θα μπορούσε να αποφύγει την αιχμαλωσία.

3. Όπως αποσιωπήθηκαν από τη σχετική με την άλωση της Βέροιας παράδοση τα κύρια ονόματα του Δεσπότη και του προδότη, έτσι αποσιωπήθηκε και το κύριο όνομα της ηρωικής αρχόντισσας και όπως πλάστηκε ένα ταπεινωτικό όνομα για τον προδότη Ιωάννη Χαριτόπουλο, ο οποίος αποκλήθηκε Χατζηκατβίας, εφόσον πήγε (κατέβηκε) στον άλλο κόσμο ως Χατζής (προσκυνητής) του Μωάμεθ (Γ. Χ. Χιονίδη: Βεργίνα η "Βασίλισσα" και το χωριό σύμφωνα με την παράδοση και την ιστορία. Εφημ. "ΒΕΡΟΙΑ", 23-6-93, 15-4-93), έτσι πλάστηκε ένα τιμητικό όνομα για την ηρωίδα, το όνομα Βεργίνα, που θυμίζει ότι υπήρξε παρθένος (Βιργινία) ή την καταγωγή της, ότι είναι δηλαδή Βεργιώτισσα, άξια της πατρίδας που τη γέννησε και μεταφράστηκε από τους συμπατριώτες της Βεργιώτες το ένα σκέλος του επωνύμου της, το Σουλτανίνα, και από Σουλτανίνα Παλαιολογίνα έμεινε απλά Βασίλισσα, ή Βασίλισσα Βεργίνα... (Θωμά Γαβριηλίδης: "Βασίλισσα Βεργίνα", Βέροια:1997. Σελίδα: 24, επίσης, Γ. Χ. Χιονίδη: "Ιστορία της Βεροίας, τ. 2ος Βυζαντινοί χρόνοι σελ. 70 - 71, Βέροια:1970). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ (Κυψέλη)

Βόρεια Ήπειρος. Τμήμα της Ηπείρου, που αρχίζει από τα ελληνοαλβανικά σύνορα και φτάνει προς Β. μέχρι τον ποταμό Σκούμπη. Σήμερα κατέχεται από την Αλβανία. Ως παλαιότεροι κάτοικοί της αναφέρονται οι Θεσπρωτοί, οι Μολοσσοί και οι Χάονες. Πολλά αρχαία μνημεία, αγάλματα, επιγραφές και ιδιαίτερα οι ζωτιζές πόλεις Χειμάρα, Κορυτσά, Μοσχόπολη, Αργυρόκαστρο, Δελβίνο κ.ά. μαρτυρούν την ελληνικότητα της περιοχής. Στον καιρό της ρωμαϊκής κυριαρχίας κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους. Ύστερα έγινε βυζαντινή επαρχία μέχρι την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204), οπότε ιδρύθηκε το δεσποτάτο της Ηπείρου από το Μιχαήλ Α' Άγγελιο Κομνηνό Δούκα.

Οι Έλληνες της Βόρειας Ηπείρου πρόσφεραν πολλά και στο Χριστιανισμό, τον οποίο διέδωσαν και στους Αλβανούς, μετάφρασαν στην αλβανική (τροτοκική) γλώσσα την Αγία Γραφή και βοήθησαν στον εκπολιτισμό των Αλβανών, πολλοί από τους οποίους απόκτησαν τα ήθη, τα έθιμα και τη γλώσσα των Ελλήνων. Μετά τη βυζαντινή εποχή η Β. Ήπειρος κατακτήθηκε από τους Φράγκους, Σέρβους, Αλβανούς, Ενετούς, Ναπολιτάνους και τέλος από τους Τούρκους (1449). Μετά το 1878 άρχισε φοβερός διωγμός των Ελλήνων της περιοχής από τους Τούρκους και τον Αλβανικό Σύνδεσμο, με σκοπό τον ξεριζωμό του ελληνικού στοιχείου, χωρίς να το πετύχουν. Πολλοί Βορειοηπειρώτες ξενιτεύθηκαν, απόκτησαν τεράστιες περιουσίες

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

εργαζόμενοι στα ξένα και ευεργέτησαν την Ελλάδα (ο Σίνας από τη Μοσχόπολη, οι Ζάπτες από το Λάμποβο, ο Αρσάκης από το Αργυρόκαστρο κ.ά.).

Κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο (1912-1913), ο ελληνικός στρατός ελευθέρωσε το Αργυρόκαστρο, τη Χειμάρρα, την Πρεμετή, την Κορυτσά, το Δελβίνο κ.ά. μέρη, τα οποία δυστυχώς με την επέμβαση της Ιταλίας και των άλλων δυνάμεων, παραχωρήθηκαν στην Αλβανική από την Προσβευτική Διάσκεψη. Από τη στιγμή εκείνη δημιουργήθηκε το "Βορειοηπειρωτικό ζήτημα". Οι Βορειοηπειρώτες δεν δέχθηκαν την απόφαση της Διάσκεψης και σχημάτισαν κυβέρνηση στο Αργυρόκαστρο με πρόεδρο τον Γ. Ζωγράφο και ως μέλη τους μητροπολίτες Δρυϊνουπόλεως, Βελιάς-Κονίτσης, Κορυτσάς, ώσπου το Μάιο του 1914 με το πρωτόκολλο της Κέρκυρας αναγνωρίστηκε ως ελληνική η Β. Ήπειρος, και το Μάρτιο του 1916 κηρύχτηκε η ένωση της με την Ελλάδα. Όμως, η Ιταλία για πολλοστή φορά εκμεταλλεύτηκε την εμπλοκή της Ελλάδας στον πόλεμο της Μ. Ασίας και επηρέασε τα μέλη της Διάσκεψης του Παρισιού (9-11-1921) να πάρουν την απόφαση παραχώρησης της Β. Ηπείρου στην Αλβανία, αν και είχε 120.000 Έλληνες και 80.000 Αλβανούς.

Κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ο ελληνικός στρατός στα βορειοηπειρωτικά βουνά δημιούργησε το βορειοηπειρωτικό έπος, νικώντας και συντρίβοντας τον ιταλικό στρατό και σπίνοντας τη γαλανόλευκη σ' όλη τη Β. Ήπειρο. Δυστυχώς όμως οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν αναγνώρισαν τη μεγάλη προσφορά των Ελλήνων στη νίκη των συμμάχων και έδωσαν και πάλι τη μαρτυρική και ελληνιζότατη Β. Ήπειρο στην Αλβανία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΟΣΠΟΡΟΥ

Βόσπορος (Θρακικός). Πορθμός που χωρίζει την Ευρώπη από την Ασία και ενώνει τον Εύξεινο Πόντο (Μαύρη Θάλασσα) με τη θάλασσα του Μαρμαρά (Προποντίδα) και συνέχεια δια μέσου του Ελλήσποντου με τη Μεσόγειο θάλασσα. Ονομάζεται Θρακικός, για να ξεχωρίζει από τον Κιμμέριο Βόσπορο. Έχει μήκος 31 χλμ. και μέγιστο πλάτος 3.200 μ., ελάχιστο περίπου 600 μ. και βάθος από 20 έως 52 μ.

Την ονομασία του ο Βόσπορος μερικοί λένε πως την οφείλει στη φίλη του Δία Ιώ που τον πέρασε κολυμπώντας με τη μορφή βοδιού (βοός πορεία - Βόσπορος) και άλλοι πάλι στα ασκιά από βοδινό δέρμα που χρησιμοποιούσαν οι Θράκες στην αρχαιότητα για να περνούν από τη μια μεριά στην άλλη. Οι επιστήμονες πιστεύουν πως ο Βόσπορος ήταν παλιά μια κοιλάδα, ανάμεσα από την οποίαν περνούσε ποταμός που μετέφερε τα πλεονάζοντα νερά του Εύξεινου Πόντου.

Η γεωγραφική θέση του Βοσπόρου, οι απερίγραπτες ομορφιές του και οι κλιματολογικές συνθήκες του, τράβηξαν την προσοχή του Βιζα στην αρχαιότητα και το Μ. Κωνσταντίνο αργότερα για να κάνουν την περιοχή κέντρο πολιτισμού (Κωνσταντινούπολη) και κοιτίδα του ελληνισμού, αν και από την εποχή της Αργοναυτικής εκστρατείας, του Φριξου και της Έλλης και του Τρωικού πολέμου ακόμη, διεδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στη ζωή των Ελλήνων.

Στα χίλια χρόνια της βυζαντινής κυριαρχίας ο Βόσπορος προστάτεψε το Χριστιανισμό και αντιστάθηκε στις ορδές των Γότθων, Ούνων, Αβάρων, Στρουτοφόρων,

Μογγόλων, για να συνδεθεί το 1453 με την ιστορία των μωαμεθανών, που σαν έγιναν κυρίαρχοι, έφεραν το μαρασμό και ανάκοψαν την εξέλιξη του πολιτισμού του.

Τα στενά του Βοσπόρου έπαιξαν ακόμη σπουδαίο ρόλο στους δυο Παγκόσμιους Πολέμους, αποτελώντας μέχρι σήμερα ένα από τα νευραλγικότερα σημεία της διεθνούς πολιτικής. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΒΟΥΛΓΑΡΗ ΕΥΓΕΝΙΟΥ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Βούλγαρης Ευγένιος: Μεγάλος δάσκαλος του γένους, φιλόσοφος και κληρικός (1716-1806 μ.Χ.).

Γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1716 και το πραγματικό του όνομα ήταν Ελευθέριος. Τα πρώτα εγκύκλια μαθήματα τα πήρε στην Κέρκυρα και έπειτα στην Άρτα και τα Γιάννενα. Η άριστη επίδοση και η φιλομάθειά του έκαναν βαθειά εντύπωση στους Γιαννιώτες, ώστε μερικοί πλούσιοι έμποροι ανάλαβαν τα έξοδα των παρατέρω σπουδών του. Πήγε στην Ιταλία (Παταβία), όπου σπούδασε Θεολογία και κυρίως φιλοσοφία. Μελέτησε επισταμένως τόσο την αρχαία και μεσαιωνική φιλοσοφία, όσο και τα διάφορα σύγχρονα ρεύματα της ευρωπαϊκής διανόησης. Μελέτησε επίσης την αρχαία ελληνική, τη λατινική και την εβραϊκή φιλολογία, μαθαίνοντας τις γλώσσες τους, καθώς και τις νεώτερες, ιταλική, γαλλική, γερμανική κ.ά. Παράλληλα με τις θεωρητικές του σπουδές, ενδιαφέρθηκε και για τις θετικές επιστήμες, φυσική και μαθηματικά, έτσι ώστε πολύ γρήγορα ν' αποκτήσει μιαν αξιόθαύμαστη ευρυμάθεια.

Το 1737 επέστρεψε στα Γιάννενα, έγινε μοναχός και έλαβε το όνομα Ευγένιος. Αργότερα έγινε σχολάρχης στη Σχολή των αδελφών Μητρούση. Οι νεωτεριστικές διδασκαλίες του τον έφεραν σε σύγκρουση με τη συντηρητική μερίδα των διανοουμένων της εποχής και ιδιαίτερα με τον Μπαλάνο Βασιλόπουλο, δάσκαλο στην ίδια πόλη, με οπάνια παιδεία και δεινότητα λόγου.

Το 1750 πήγε στην Κοζάνη και ανέλαβε τη διεύθυνση της εκεί Σχολής. Το 1753 ο Πατριάρχης Κύριλλος του ανέθεσε τη διεύθυνση της Αθωνιάδας Σχολής. Ό,τι όμως έγινε στα Γιάννενα, έγινε και εδώ. Επειδή αντιπαθούσε τα σκάνδαλα και τις έριδες, αναγκάστηκε να φύγει από το Άγιο Όρος για τη Θεσσαλονίκη. Το 1761, προσκληθείς από τον Πατριάρχη Σεραφείμ, πήγε στην Κωνσταντινούπολη να διδάξει φιλοσοφία και μαθηματικά στην Πατριαρχική Ακαδημία. Και εδώ συνέβη ό,τι και στα Γιάννενα και στην Αθωνιάδα. Το 1763 έφυγε για Ρουμανία και Γερμανία. Μετά πήγε στην Πετρούπολη, προσκεκλημένος της Αικατερίνης Β' της Ρωσίας. Η αυτοκράτειρα του ανάθεσε τη μετάφραση της "Εισηγήσεως Αικατερίνης Β'" επί της εκθέσεως και λοιπών νομικού κώδικος" στα ελληνικά. Όταν τελείωσε τη μετάφραση, η Αικατερίνη τον τίμησε με την απονομή του ανώτατου ρωσικού παράσημου του Αγίου Ανδρέα και τον διόρισε βιβλιοθηκάριό της (1772). Παράλληλα η Ακαδημία της Πετρούπολης μερίμνησε για την εκλογή του ως τακτικού της μέλους. Το 1775 χειροτονήθηκε ιερέας από το Μητροπολίτη Πλάτωνα και το 1776 έγινε Αρχιεπίσκοπος Σλαβίνιου και Χερσώνας. Το 1802 αποσύρθηκε στη μονή του Αγίου Αλέξανδρου Νέφσκι, όπου πέρασε όλη την υπόλοιπη ζωή του. Πέθανε τον

τα και τα πολυάριθμα συγγράμματα του συνεβάλε στην πνευματική ανάπτυξη του υπόδουλου ελληνισμού και παράλληλα στη διάδοση των νέων αντιλήψεων της ευρωπαϊκής φιλοσοφίας στον τόπο μας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ (Προμηθέας)

Βουλγαροκτόνος (Βασίλειος Β'). Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (976-1025), μια από τις σπουδαιότερες στρατιωτικοπολιτικές μορφές του μεσαιωνικού ελληνισμού.

Γιός του αυτοκράτορα Ρωμανού Β' έμεινε ορφανός από πατέρα σε ηλικία επτά χρόνων και επιτροπευόταν αυτός και ο τετράχρονος αδερφός του Κωνσταντίνος από τη μητέρα του Θεοφανώ και τον Πατριάρχη.

Αμέσως, μετά την ανάληψη της εξουσίας σε ηλικία 20 χρόνων, αντιμετώπισε με επιτυχία σοβαρά εσωτερικά προβλήματα.

Το φθινόπωρο του 984 επεχείρησε μεγάλη εκστρατεία κατά των Αράβων. Αποτέλεσμα: Αναγνώριση της βυζαντινής επικυριαρχίας από τα αραβικά εμιράτα της Τύρου, Δαμιασκού, Τρίπολης και Βηρυτού.

Οι Βούλγαροι επωφεληθέντες από την απουσία των βυζαντινών στρατευμάτων, με το βασιλιά Σαμουήλ, μπήκαν στην Μακεδονία. Ο Βασίλειος αποφάσισε και ανέλαβε μια ολόκληρη σειρά επιχειρήσεων με σκοπό να υποτάξει οριστικά τους Βουλγάρους. Έτσι το 997 ο στρατηγός Νικηφόρος Ξιφίας υπόταξε την Πρεσλάβα. Το 1002 έπесαν το Βιδίνι και τα Σκόπια. Η αποφασιστική σύγκρουση έγινε στα στενά του Κλειδίου (1014). Κατά τη διάρκεια της μάχης ο στρατηγός Νικηφόρος Ξιφίας κατάφερε να περάσει από δυσπρόσιτα σημεία και να έρθει στα νώτα των Βουλγάρων. Ακολούθησε άγρια σφαγή. Οι 15.000 αιχμάλωτοι τυφλώθηκαν - στον κάθε εκατοστό άφηναν το ένα μάτι - και στάλθηκαν στο Σαμουήλ, που όταν τους είδε έπαθε αποπληξία και σε δυο ημέρες πέθανε. Οι επιχειρήσεις συνεχίστηκαν μέχρι την υποταγή της Βουλγαρίας.

Τέλος, για να ανορθώσει το ηθικό του ελληνικού πληθυσμού, επιχείρησε θριαμβευτική πορεία στις περιοχές που πρόσφατα είχαν γνωρίσει την βουλγαρική καταπίεση και έφτασε στην Αθήνα στον Παρθενώνα, ο οποίος είχε μετατραπεί σε ναό της Παναγίας, όπου έγιναν πανηγυρικές εκδηλώσεις. Από την Αθήνα ο Βασίλειος επέστρεψε με πλοίο στην Κωνσταντινούπολη. Τότε του δόθηκε και η προσωνυμία του Βουλγαροκτόνου.

Μετά την υποταγή της Βουλγαρίας ολόκληρη η Κροατία αναγνώρισε τη βυζαντινή επικυριαρχία. Λίγο αργότερα (1022) το ίδιο συνέβηκε και στη Μ. Ασία, εξασφαλίζοντας έτσι τα ανατολικά σύνορα του κράτους. Το ίδιο σχεδίαζε να κάνει και στις δυτικές επαρχίες, στη Ν. Ιταλία και τη Σικελία. Αρρώστησε όμως και πέθανε στις 5-12-1025. Σύμφωνα με την επιθυμία του τον έθαψαν στο καθολικό της μονής

τος που αναπτύχθηκε στην ελληνική Ανατολή, με έδρα την Κωνσταντινούπολη κι έζησε περισσότερο από χίλια χρόνια (330-1453 μ.Χ.).

Ανάμεσα στους λόγους που υπαγόρευσαν τη μεταφορά της έδρας του Ρωμαϊκού κράτους στο αρχαίο Βυζάντιο (Βυζάντιο: Αρχαία πόλη της ΝΑ Θράκης στο Βόσπορο), θα πρέπει να αναφέρουμε την οικονομική βαρύτητα της Ανατολής, την ελληνικότητα και τη χριστιανικότητά της, καθώς επίσης και την ανατολίτικη μοναρχική παράδοση. Τα στοιχεία αυτά συντέλεσαν στην ισχυροποίηση του ανατολικού τμήματος του Ρωμαϊκού κράτους. Έτσι, ενώ η λατινική Δύση υπέκυψε στη γερμανική πίεση (476 μ.Χ.) κι έζησε το χιλιόχρονο σκοτεινό της μεσαίωνα, η ελληνική Ανατολή είχε τη δυνατότητα να αντέξει στις βαρβαρικές επιδρομές και να δημιουργήσει ένα λαμπρό πολιτισμό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

σημειώσεις πάνω στην εμφάνιση του οχλού και τον τρόπο που τον αντιμετώπιζε ο Πέραν της δημοσιογραφίας η εφημερίδα κάλυπτε και φιλολογικά θέματα. Η κυκλοφορία της σταμάτησε το 1918. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΓΑΡΕΦΗ ΚΩΣΤΑ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Γαρέφης Κωνσταντίνος. Ήρωας του Μακεδονικού Αγώνα. Γεννήθηκε στις Μηλιές του Πηλίου και σκοτώθηκε στο χωριό Τσερνέσσοβο, που σήμερα έχει το όνομά του (Γαρέφη), το 1906, σε ηλικία 32 χρονών. Ήταν υπαρχηγός του Κωνσταντίνου Μαζαράκη (καπετάν Ακρίτα) και η οικογένειά του είχε τις ρίζες της στο Σούλι. Εθελοντής στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, έφυγε μετά στην Αφρική, όπου είχε εμπορική σταδιοδρομία. Επηρεάστηκε έντονα απ' τον ηρωικό θάνατο του Παύλου Μελά και γύρισε στην Ελλάδα για να πολεμήσει τους κομιτατζήδες. Εξόντωσε μόνος του (μέσα στην καλύβα τους) τους αρχικομιτατζήδες Ιβάνοφ Λούκα και Καρατάς, τη νύχτα της 6ης Αυγούστου 1906. Τραυματίστηκε θανάσιμα απ' τους κομιτατζήδες, καθώς έβγαινε απ' την καλύβα τους. Τον ζωγράφισε και ο λαϊκός ζωγράφος Θεόφιλος, ενώ υπάρχουν και δημοτικά τραγούδια για τον ηρωισμό του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΓΑΤΣΟΥ (Προμηθέας)

Γάτζιος ή Γάτσος Αγγελής. Οπλαρχηγός που έδρασε σαν αρματολός στον Όλυμπο. Γεννήθηκε το 1765 στην Έδεσσα και πέθανε με το βαθμό του απόστρατου συν/ρχη στην Αταλάντη, το 1839. Πήρε μέρος στην επανάσταση της Χαλκιδικής (1821) που πνίγηκε στο αίμα από τους Τούρκους, ενώ τον επόμενο χρόνο κήρυξε, μαζί με τον Καρατάσο και Ζαφειράκη Λογοθέτη, την επανάσταση της Νάουσας, που όμως είχε κι αυτή την ίδια τύχη. Αργότερα, πολέμησε με τον Οδ. Ανδρούτσο και τον Γενναίο Κολοκοτρώνη επικεφαλής Μακεδόνων αγωνιστών. (Απ. Δ.Σ. 121/85)

Οδός ΓΑΥΓΑΜΗΛΩΝ (Σαλαμίνα)

Γαυγάμηλα. Αρχαίο μικρό χωριό της Ασσυρίας, στα Α. του Τίγρη ποταμού, γνωστό από τη μεγάλη μάχη που έγινε εκεί την 1η Οκτωβρίου του 331 π.Χ. μεταξύ των στρατών του Μ. Αλεξάνδρου και του Δαρείου του Κοδομανού.

Τα Γαυγάμηλα σύμφωνα με νεώτερες έρευνες τοποθετούνται στην περιοχή του όφου Τελ-Γκεμέλ, 30 χλμ. ΒΑ των ερείπίων της Νινευί, στα Δ. του ποταμού Βού-ωδου (σημερινού Γκεμέλ-Σουγιού). Στη μάχη των Γαυγάμηλων ο Μ. Αλέξανδρος παράταξε 7.000 ιππείς και 40.000 πεζούς, ενώ ο Δαρείος 40.000 ιππείς, 1.000.000 πεζούς, δρεπανηφόρα άρματα και πολεμικούς ελέφαντες. Ο Μ. Αλέξανδρος κατόρθωσε να νικήσει και να τρέψει σε φυγή τον πολυάριθμο στρατό του Δαρείου, άρχισαν στον καλά οργανωμένο στρατό του και στο θαυμάσιο στρατηγικό σχέδιο που εφάρμοσε. Οι απώλειες της μάχης ήταν 500 Έλληνες και 90.000 Πέρσες. Το αποτέλεσμα αυτής της μάχης έκρινε οριστικά την τύχη της Περσικής αυτοκρατορίας. Ο Μ. Αλέξανδρος μετά τη λαμπρή του νίκη στα Γαυγάμηλα, βρήκε το δρόμο ανοιχτό και προχώρησε ανεμπόδιτος στο εσωτερικό της Ασίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΓΕΜΙΣΤΟΥ ΠΛΗΘΩΝΑ (Εθν. Στάδιο)

Πλήθωνας-Γεμιστός Γεώργιος. Ένας από τους λόγιους του Βυζαντίου που έφυγε στην Δύση. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1355 και πέθανε στο Μυστρά το 1450/56. Νέος ακόμη έμεινε και στην Αδριανούπολη, όπου διδάχτηκε τα ζωροαστρικά δόγματα από κάποιον Ιουδαίο Ελισσαίο. Τον περισσότερο χρόνο της ζωής του τον πέρασε στην Σπάρτη, όπου ασκούσε το λειτούργημα του δικαστή, μελετώντας παράλληλα τους αρχαίους συγγραφείς και φιλοσόφους. Βαθύς μελετητής της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και επηρεασμένος από την πλατωνική και νεοπλατωνική φιλοσοφία, απόκτησε φήμη πολυμαθή ανθρώπου. Για το λόγο αυτό μάλιστα κλήθηκε από τον αυτοκράτορα Ιωάννη Παλαιολόγο Ζ' (1425-1448), γιό του Μανουήλ Β' (1391-1425), να πάρει μέρος στη σύνοδο της Φερράρας και Φλωρεντίας το 1438 και 1439 για την ένωση των Εκκλησιών, στην οποία όχι μονάχα δεν πίστευε, αλλά αντίθετα διακήρυττε πως γρήγορα μια άλλη θρησκεία θα έρθει στον κόσμο.

Το πέρασμα του Γεμιστού από τη Φλωρεντία, όπου έφτασαν γύρω στους 700 Έλληνες και Λατίνοι, άφησε εποχή. Εκεί ο Γεμιστός συναντήθηκε με κύκλους των πλατωνιστών, στους οποίους ανάπτυξε με καθαρότητα και σαφήνεια τους λόγους για τους οποίους θεωρούσε τον Πλάτωνα ανώτερο από τον Αριστοτέλη. Με το έργο του "Περί ων Αριστοτέλης προς Πλάτωνα διαφέρεται", προκάλεσε έντονες συζητήσεις και διαμάχες ανάμεσα στους αριστοτελικούς και πλατωνικούς φιλοσόφους της εποχής και εξαιτίας του οποίου ο Γεμιστός κατηγορήθηκε για αθεϊστική διδασκαλία και με τις διάφορες συζητήσεις οι λόγιοι της δυτικής Ευρώπης συνειδητοποίησαν τις διαφορές ανάμεσα στους δυο φιλοσόφους της αρχαιότητας, με αποτέλεσμα να χωριστούν σε αριστοτελικούς και πλατωνικούς. Γυρίζοντας ο Γεμιστός στη Σπάρτη κατά το 1441 ασχολήθηκε με τη συμπλήρωση του έργου του "Νόμοι", του οποίου αντικείμενο ήταν η ειδωλολατρεία. Το έργο αυτό είναι κράμα πλατωνι-

κών, στωικών, νεοπλατωνικών και ζωροαστρικών ιδεών και αποψεων με βάση την ελληνική πολυθεία. Αντίγραφο του συγγράμματος αυτού έφτασε στα χέρια του Πατριάρχη Γεννάδιου Σχολάριου, ο οποίος το έκαψε δημόσια, γεγονός που προκάλεσε την οργή των οπαδών του Γεμιστού ενάντια στο Σχολάριο, ο οποίος μάλιστα χαρακτηρίστηκε φθονερός, αμόρφωτος και κακούργος. Ένα από τα σπουδαιότερα συγγράμματα του Γεμιστού είναι: "Προς τον βασιλέα Εμμανουήλον περί των εν Πελοποννήσω πραγμάτων". Είναι μια σειρά από υπομνήματα, όπου διακρίνεται η βαθιά του γνώση γύρω από τα πολιτικά και κοινωνικά πράγματα, το διοικητικό σύστημα, τη στρατιωτική οργάνωση, τις κοινωνικές τάξεις και το φορολογικό σύστημα, τα οποία βρίσκει άσχημα οργανωμένα και των οποίων η αναδιοργάνωση κρίνεται απαραίτητη για τη σωτηρία του κράτους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ (Προμηθέας)

Γεννάδιος-Γεώργιος Αλεξιάδης, Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ο πρώτος μετά την τουρκοκρατία (1912-1951). Γεννήθηκε το 1868 στη Μεσόπολη της Προύσας και το 1905 έγινε Μητροπολίτης Λήμνου. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Εργάστηκε για τη βελτίωση του πνευματικού επιπέδου του κλήρου, ιδρύοντας τον Ιερατικό Σύνδεσμο Θεσσαλονίκης (1917) και εκδίδοντας την ίδια χρονιά το περιοδικό "Γρηγόριος Παλαμάς". Είναι ο ιδρυτής ΧΑΝ Θεσσαλονίκης και είχε φιλανθρωπική και πατριωτική δράση, κυρίως στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής (1941-1944). Το θάνατό του πένθησαν όλοι οι Θεσσαλονικείς, χωρίς εξαίρεση. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟΥ

Το Γηροκομείο Βεροίας ιδρύθηκε το 1957, με την πρωτοβουλία ορισμένων φιλανθρώπων κυριών της πόλης και λειτουργεί από το 1958.

Η λειτουργία του άρχισε με λίγους τροφίμους στο παλιό κτίριο "Βύλα Σωσσίδου", που ευγενικά προσφέρθηκε για το σκοπό αυτό από την αείμνηστη δωρήτρια Βασιλική Σωσσίδου.

Από το 1971, όμως, το Γηροκομείο εγκαταστάθηκε πλέον σε ένα σύγχρονο κτιριακό συγκρότημα, το οποίον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πληροί όλους τους όρους της υγιεινής διαβίωσης. Το νέο κτίριο ιδρύθηκε με δωρεές και με κρατική επιχορήγηση.

Από το 1972 δια του Β.Δ. 762 (Φ.Ε.Κ. 222, τεύχος 1ον/12-12-72), το "Σωσσίδιον Γηροκομείον Βεροίας" αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών (Β.Δ. 762 άρθρ. 1).

Διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο, αποτελούμενον: εκ τριών μελών που υποδεικνύονται κάθε φορά υπό του εν Βεροία εδρεύοντος Φιλανθρωπικού Σωματείου υπό την επωνυμίαν "Αδελφάτον Γηροκομείον Βεροίας" και δυο μελών που ορίζονται κάθε φορά από το Νομάρχη Ημαθίας.

Σκοπός του Ιδρύματος, όπως περιγράφεται εις το Β.Δ. 762 άρθρον 2: "... ορίζεται η δωρεάν παροχή υλικής και ηθικής προστασίας ή αρωγής εις άτομα ή ομάδας ατόμων ευρισκόμενα μονίμως ή προσκαίρως εις κατάστασιν ανάγκης και μη δυνάμενα να εργασθώσι λόγω γήρατος αφ' ενός, και αφ' ετέρου η παροχή υλικής και ηθικής προστασίας ή αρωγής εις άτομα ή ομάδας ατόμων ευρισκόμενα μονίμως ή προσκαίρως εις κατάστασιν αδυναμίας προς εργασίαν λόγω γήρατος, επί τη κατ'αβολή χρηματικού ποσού μηνιαίως ως τροφείων και νοσηλίων αναλόγως της οικονομικής δυνατότητας αυτών".

Σήμερα που γράφονται οι γραμμές αυτές, στο "Σωσσίδιον Γηροκομείον Βεροίας" διαμένουν 43 τρόφιμοι.

Διοικητικό Συμβούλιο Ιδρύματος:

1. Ιακωβίδου Γεωργία
 2. Δουλγέρογλου Ειρήνη
 3. Μπακαλίδης Πέτρος
 4. Τραπεζανλίδου Ιωάννα
 5. Ανάστου Παναγιώτα
- Συμβούλιο Αδελφάτου Γηροκομείου

1. Μουταφίδου Γεωργία
2. Πέτρον Δήμητρα
3. Φουτσιτζόγλου Σοφία
4. Αγιαννίτης Απόστολος
5. Συμεωνίδου Άννα
6. Χαλκιά Ασπασία
7. Ποταμοπούλου Αικατερίνη
8. Κουσίδου-Μακρή Ευθυμία (Απ. Δ.Σ. 107/41)

Οδός ΓΚΙΝΗ ΕΙΡΗΝΗΣ (Προμηθέας)

Γκίνη Ειρήνη: Αγώνιστρια της Εθνικής Αντίστασης στα χρόνια της φασιστικής κατοχής. Δασκάλα. Εκτελέστηκε στις 26-7-1946. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΓΚΥΖΗ (ΓΥΖΗ) (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Γκυζης (Γύζης) Νικόλαος: Μεγάλος Έλληνας ζωγράφος. Γεννήθηκε στο Σκλα-

τον Γκαλιτεχίνο, όπως γρήγορα διαπιστώθηκε. Το 1882 επέστρεψε με εισιτήριο στο Μόναχο για να τελειώσει τις σπουδές του.

Δεν είναι δυνατόν να ειπωθεί ότι η νεώτερη Ελλάδα παρουσίασε καλλιτεχνική κίνηση πριν από το Γκίζη (Γύζη), ο οποίος θεωρείται και είναι πατέρας της νεοελληνικής τέχνης, της οποίας το μεγαλύτερο μέρος κάλυψε η δική του προσωπικότητα, αν και ο ίδιος βρισκόταν στο εξωτερικό και αγνοούσε όσα συνέβαιναν στην Ελλάδα.

Η πρώτη του καλλιτεχνική περίοδος χρονολογείται από το 1868, όταν ήταν ακόμα σπουδαστής της Ακαδημίας του Μονάχου. Το δεύτερο στάδιο της δουλειάς του αρχίζει το 1874, οπότε βρίσκεται και πάλι στο Μόναχο. Το στάδιο των υψηλών εμπνεύσεων του Γκίζη (Γύζη) αρχίζει το 1892, οπότε φιλοτέχνησε την περίφημη σύνθεσή του "Ιστορία". Άλλα έργα του: "Αρμονία", "Φήμη", "Θεωρία και Πράξη", "Τυπογραφία", "Δίπλωμα των Ολυμπιακών αγώνων", "Ο Ολυμπιονίκης", "Ο θρίαμβος της Θρησκείας", "Οι Αρχάγγελοι" κ.ά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΓΟΝΑΤΑ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ (Προμηθέας)

Ο Αντίγονος Γονατάς ήταν βασιλιάς της Μακεδονίας, εγγονός του Αντίγονου και γιός του Δημήτριου του Πολιορκητή (320-239). Ονομάστηκε Γονατάς, γιατί φορούσε πάντοτε στις δημόσιες εμφανίσεις του σιδερένιες επιγονατίδες. Αναγνωρίστηκε βασιλιάς της Μακεδονίας, ύστερα από μια νίκη που πέτυχε εναντίον των Γαλατών και απάλλαξε απ' αυτούς την Ελλάδα και ιδιαίτερα τη Μακεδονία, το 277 π.Χ.. Βασίλεψε με καλοσύνη και μετριοπάθεια. Αποκατάστησε την τάξη στη χώρα του, προστάτεψε τα γράμματα και ενδιαφέρθηκε για την οργάνωση του στρατού. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΥ

Γοργοπόταμος. Μικρός ποταμός της Φθιώτιδας, παραπόταμος του Σπερχειού. Πηγάζει από την Οίτη. Κατεβαίνοντας σχηματίζει βαθιά χαράδρα, πάνω στην οποία υπάρχει σιδερένια γέφυρα, απ' όπου περνάει η σιδηροδρομική γραμμή Αθήνας-Θεσσαλονίκης. Τη γέφυρα αυτή ανατίναξαν τη νύχτα 25-26 Νοεμβρίου 1942 Έλληνες αντάρτες και Άγγλοι σαμποτέρ, ύστερα από απόφαση του συμμαχικού στρατηγείου της Μέσης Ανατολής, με σκοπό το σταμάτημα του ανεφοδιασμού με πολεμικό υλικό και καύσιμα του Ρόμμελ στην Αφρική. Η επιχείρηση ήταν δύσκολη, γιατί τη γέφυρα φύλαγαν καλά Ιταλοί φρουροί. Το σχέδιο καταστρώθηκε με προσοχή. Οι Έλληνες αντάρτες με αιφνιδιαστική επίθεση εξουδετέρωσαν τους φρουρούς και η γέφυρα ανατινάχτηκε. Με την καταστροφή της καθυστέρησε για δυο σχεδόν μήνες η μεταφορά στρατού και εφοδίων στη Β. Αφρική, όπου οι Γερμανοί

ετοιμαζαν από το Ελ-Αλαμείν προέλαση στην Αίγυπτο. Η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου ήταν μια από τις πιο μεγάλες και δύσκολες δολιοφθορές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στα Βαλκάνια και ένα από τα λαμπρότερα κατορθώματα της εθνικής αντίστασης. Τη γέφυρα αυτή ανατίναξαν ξανά το 1944 οι Γερμανοί με την αποχώρησή τους από την Ελλάδα. Η νέα γέφυρα του Γοργοπόταμου, που κατασκευάστηκε το 1947, έχει μήκος 210 μ. και ύψος 30 μ. (Απ. Δ.Σ. 121/85)

Οδός ΓΟΥΔΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (Παλ. Πόλη)

ΓΟΥΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Δικαστικός. Ο πατέρας του ονομαζόταν Κωνσταντίνος (από τη Φυτειά) και η μητέρα του Μαρία (από τη Μαρούσια). Απέκτησαν τέσσερα παιδιά: Τον Ιωάννη, την Παναγιώτα, τον Αντώνη και το Γιώργο (1902). Ο Γιώργος γεννήθηκε στη Φυτειά, αλλά γρήγορα ήρθε στη Βέροια. Την εποχή εκείνη τον Κωνσταντίνο τον αποκαλούσαν Γκουντό. Σιγά-σιγά όμως ο Γκουντός έγινε Γκουντής και εν συνεχεία εξελίχθηκε σε Γουδής.

Στη Βέροια τελείωσε, με πολλές στερήσεις, το Γυμνάσιο και στη συνέχεια πήγε στην Αθήνα για να σπουδάσει νομικά, εργαζόμενος σκληρά. Το 1929, νεαρότατος, ήρθε στη Βέροια για να δικηγορήσει και άνοιξε ένα απλό γραφείο.

Σκοπός της ζωής του ήταν η διαμόρφωση του χαρακτήρα της νέας γενιάς της γενέτειράς του. Γι' αυτό, με μεγάλη προσοχή στράφηκε προς την νεολαία, χάριν της οποίας ιδρύθηκε απ' αυτόν η Χ.Ε.Ο.Β. (Χριστιανική Ενωση Ορθοδόξων Βεροίας, της οποίας επί σειρά ετών ήταν Πρόεδρος), τα Κατηχητικά και ο Προσκοπισμός (ο οποίος είχε ιδρυθεί το 1918, αλλά είχε διαλυθεί).

Διετέλεσε Δήμαρχος Βεροίας: 1939-1940.

Μετά την κατάργηση του μετώπου (1940-1945) μετέβη στη Μ. Ανατολή και ενετάχθη στη Ναυτική Δικαιοσύνη με το βαθμό του Υποπλοιάρχου. Επανήλθε, μετά την απελευθέρωση στην Ελλάδα, υπηρέτησε ως Πρόεδρος του Ναυτοδικείου Πειραιά, Βασιλικός Επίτροπος του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου Αθηνών, απελύθη με το βαθμό του Αντιπλοιάρχου το 1955. Υπηρέτησε ως Νομάρχης στην Κοζάνη, Κεφαλλονιά και Θεσπρωτία, όπου και πέθανε την 10-1-1960. (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΓΡΑΒΙΑΣ (Τσερμένι)

Γραβιά. Χωριό της επαρχίας Παρνασσίδας του νομού Φωκίδας, με υψόμετρο 400 μ., στο ριζώμα της βορεινής απόκρυμνης πλευράς του Παρνασσού. Στον καιρό της τουρκοκρατίας ήταν ένα ασήμαντο χωριό με χάνια για τους περαστικούς στο δρόμο Άμφισσας-Λαμίας και αντίστροφα. Σ' ένα τέτοιο χάνι κλείστηκε με 120 παλικάρια ο Οδυσσεάς Ανδρούτσος, στις 8 Μαΐου του 1821 κι αντιστάθηκε μια ολόκληρη μέρα σε 10.000 περίπου στρατό του Ομέρ Βρυώνη και του Κιοσέ Μεχμέτ. Αφού έπεσαν στη μάχη εκατοντάδες Τούρκοι και μόνο δυο Έλληνες, έκανε έξοδο τη νύχτα κι έφυγε στα βουνά, για ν' αποφύγει τον κανονιοβολισμό, αφού κατάφερε να πετύχει το σκοπό του, δηλ. να μη φτάσει η τουρκική στρατιά στον προο-

πανάτορ υπηρέτησε και ως πολεμιστής του 19^{ου} αιώνα. Στοι αεχού η ασυζη κατας εξοφη της κα-
λικής μεραρχίας Τζούλια και η υποχώρησή της στην Αλβανία από το μεικτό από-
σπασμα Δαβάκη. Στο Γράμμο επίσης έγιναν πολλές μάχες κάτω από τη γενική ονο-
μασία “μάχες του Γράμμου”, κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων του
εμφυλίου πολέμου (1948-1949).

Οδός ΓΡΕΒΕΝΩΝ (Κυψέλη)

Γρεβενά. Δήμος της ομώνυμης επαρχίας και πρωτεύουσα του νομού Γρεβενών.
Η πόλη είναι χτισμένη σε υψόμ. 534 μ. στην άνω κοιλάδα του Αλιάκμονα, στις όχθες
του Γρεβενιώτικου, παραπόταμου του Αλιάκμονα.

Τα Γρεβενά είναι χτισμένα στην περιοχή της αρχαίας Ελίμειας (Ελιμίας ή Ελι-
μιώτιδας). Οι ιστορικοί συμφωνούν ότι η λέξη Γρεβενά είναι λατινική ή λατινικής
καταγωγής. Την ονομασία Γρεβενά τη βρίσκουμε σε βιβλίο του Κωνσταντίνου Ζ'
του Πορφυρογέννητου (9ος αι. π.Χ.). Πληροφορίες για την ιστορία της πόλης υπάρ-
χουν μετά το 10ο αι. μ.Χ. και είναι λίγες.

Στα χρόνια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας τα Γρεβενά ήταν σπουδαίο στρατη-
γικό σημείο και έπαιξε σημαντικό ρόλο. Κατά το 13ο αι. στα χρόνια της Φραγκο-
κρατίας αναφέρεται ως σπουδαία εμπορική πόλη με μορφωμένο κλήρο. Κατά την
τουρκοκρατία ήταν το κέντρο κλεφτών και αρματωλών. Από το 1537 αναφέρεται
αρματολίκι Γρεβενών. Το 18ο αι., χάρη στο εμπόριο με τη Βιέννη, γνώρισαν με-
γάλη οικονομική πρόοδο. Ελευθερώθηκαν από τους Τούρκους στις 12 Οκτωβρί-
ου 1912. Τα Γρεβενά έγιναν έδρα δήμου το 1914 και πρωτεύουσα νομού Γρεβε-
νών το 1964. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Γρυπάρης Ιωάννης. Λυρικός ποιητής και σπουδαίος μεταφραστής των αρχαίων τραγικών (Σίφνος 1870-Αθήνα 1942).

Γεννήθηκε στον Αρτεμώνα της Σίφνου τον Ιούλιο του 1870. Η οικογένειά του ήταν εγκατεστημένη στην Κωνσταντινούπολη, όπου ο πατέρας του είχε βιβλιοπωλείο. Εκεί ο νεαρός τότε Ιωάννης περνούσε τις ελεύθερες ώρες του διαβάζοντας ποικίλα βιβλία. Η επίδραση του περιβάλλοντος αυτού υπήρξε αποφασιστική για την εξέλιξή του. Παράλληλα αρίστευε στο σχολείο. Μπήκε από τους πρώτους στη Μεγάλη του Γένους Σχολή, από όπου αποφοίτησε με άριστα το 1888.

Το φθινόπωρο του 1888 ο Γρυπάρης πήγε στην Αθήνα και γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή. Τελείωσε το Μάιο του 1897 με άριστα. Μετά αρχίζει η εκπαιδευτική του σταδιοδρομία. Προσλήφθηκε και απολύθηκε (ως σχολάρχης) αρκετές φορές για λόγους πολιτικούς. Όλο αυτό το διάστημα δεν παύει να δίνει στη δημοσιότητα, τότε μεταφράσεις του Αισχύλου και τότε πρωτότυπα ποιήματα. Το 1923 διορίζεται τμηματάρχης Α' στο τμήμα γραμμάτων και τεχνών του υπουργείου Παιδείας. Το 1930 παραιτείται, συνταξιοδοτείται και διορίζεται διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου, απ' όπου παραιτήθηκε το 1933. Τα έξι τελευταία χρόνια της ζωής του τα πέρασε στο σπίτι του στην Καλλιθέα, όπου είχε εγκατασταθεί από το 1929.

Τα ποιήματα του Γρυπάρη ξεχωρίζουν για την πλούσια δημοτική τους γλώσσα, την άρτια τεχνική τους και την υποδειγματική μετρική τους επεξεργασία. Η γλωσσική και μετρική τελειότητα των σονέτων του είναι τέτοια ώστε μαζί με το Μαβίλη να αποτελούν την ανεπανάληπτη δυάδα του ποιητικού αυτού είδους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Το Δεκέμβριο του 1942 τον συνέλαβαν οι Ιταλοί, αλλά, ενώ μεταφερόταν στην Ιταλία, το ατιμόπλοιο τορπιλίστηκε και ο Δαβάκης βρήκε τραγικό θάνατο από πνιγμό.

Εκτός από την πολεμική είχε και διδακτική συγγραφική δράση. Δίδασκε στην Ανώτερη Σχολή Πολέμου και έγραψε: "Ο Πόλεμος του μέλλοντος" κ.ά. έργα. Για τον ηρωισμό του μιλά το γνωστό εμβλητήριο: "Πάνω 'κει στις Πίνδου μας τις κορφές...".

Οδός ΔΑΙΔΑΛΟΥ

Δαίδαλος. Ήταν γιός του Αθηναίου Ευπάλαμου Παλαμάσωνα και της Αλκίππης ή Φρασιμήδης ή Λευκίππης και η γενιά του κρατούσε από το βασιλικό γένος του Ερεχθέα.

Από την Αθήνα ο Δαίδαλος μετανάστευσε στην Κρήτη, όπου έζησε και δούλεψε, δημιουργώντας έτσι τη δαιδαλική τεχνοτροπία (Δαίδαλος: από το ρήμα δαιδάλλω που σημαίνει: εργάζομαι με τέχνη), που μέχρι και σήμερα είναι ονομαστή για την ποικιλία και το θαυμαστό δούλεμα των έργων τέχνης. Ο μύθος λέει ότι πήγε στην Κρήτη τιμωρημένος σε εξορία από τον Άρειο Πάγο, γιατί από φόβο ή μίσος προς το μαθητή ανιψιό του Τάλω ή Κάλω, γιό της αδερφής του Πέρδικας, μήπως τον ξεπεράσει στην τέχνη, τον έριξε από το βράχο της Ακρόπολης και τον σκότωσε.

Στην Κρήτη έτυχε μεγάλης φιλοξενίας στην αρχή από το Μίνωα και δούλεψε γι' αυτόν φτιάχνοντας τον περίφημο Λαβύρινθο και άλλα έργα. Γρήγορα όμως έπεσε στη δυσμένεια του βασιλιά γιατί βοήθησε την Αριάδνη, τη βασιλοπούλα, με το μίτο να οδηγήσει με σίγουρο τρόπο το Θησέα στα βάθη του Λαβύρινθου, όπου σκότωσε το Μινώταυρο. Ο Δαίδαλος απόκτησε γιό στην Κρήτη, τον Ίκαρο, από τη δούλη του Μίνωα Νανσιζράτη. Πατέρας και γιός κλείστηκαν στη φυλακή από το Μίνωα.

Ο Δαίδαλος με τα φτερά που έφτιαξε και έδωσε στο κορμί του γιού του και στο δικό του, υπόρεσε να δραπέτευσει από την Κρήτη. Όταν πετούσαν πάνω από την

Ικαρία, ο γιός του, μεθύσμενος από το μάγεμα του υψους, ανέβηκε πιο ψηλά, με αποτέλεσμα να λιώσει το κερί που κρατούσε τα φτερά και να πέσει στη θάλασσα, που πήρε το όνομά του: Ικάριο Πέλαγος.

Ο Δαίδαλος κατάφυγε στην Κύμη της Ιταλίας και από εκεί στη Σικελία, όπου δούλεψε για το βασιλιά Κώκκαλο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΕΙΝΟΚΡΑΤΟΥΣ (Καλλιθέα)

Δεινοκράτης: Αρχιτέκτονας του 4ου π.Χ. αιώνα, ειδικευμένος στην πολεοδομία. Συνεργάτης του Μεγ. Αλεξάνδρου, ακολούθησε το μεγάλο στρατηλάτη στις εκστρατείες του και είναι αυτός που είχε το σχεδιασμό και τη γενική επίβλεψη του χτισίματος της Αλεξάνδρειας, του κέντρου του ελληνικού κόσμου. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ (Οικ. Μέσης)

Δέλτα Πηνελόπη: Ελληνίδα μυθιστοριογράφος, πρωτοπόρος της παιδικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα (1874-1941). Γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και πέθανε στην Αθήνα. Ήταν κόρη του εθνικού ευεργέτη Εμμανουήλ Μπενάκη. Εργασίες της πρωτοδημοσίεψε στο προσωπικό περιοδικό της Αλεξάνδρειας "Εσο έτοιμος". Όταν ήρθε στην Ελλάδα και δημιούργησε οικογένεια, για ένα χρονικό διάστημα δεν ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία, αλλά επιδόθηκε στην έμπρακτη κοινωνική αλληλεγγύη. Παρακολουθώντας την πνευματική κίνηση διαπίστωσε ότι έλειπε η βάση του κοινωνικού οικοδομήματος, η παιδική λογοτεχνία, που θα απευθυνόταν στα παιδιά και που θα είχε ως στόχο να τα διαπαιδαγωγήσει και να τα βοηθήσει να θεμελιώσουν τη ζωή τους σε στέρεες αξίες και ηθικές αρετές. Για το λόγο αυτό καταπιάστηκε με το είδος αυτό της λογοτεχνίας και σε λίγα χρόνια δημοσίεψε παραμύθια και μυθιστορήματα για μικρά παιδιά και εφήβους. Έργα της: "Η καρδιά της βασιλοπούλας", "Παραμύθι χωρίς όνομα", "Τα μυστικά του Βάλτου", "Η ζωή του Χριστού", "Στον καιρό του Βουλγαροκτόνου" κ.ά.

Έβαλε τέλος στη ζωή της μόνη της το 1941, μετά την υποδούλωση της χώρας μας στο φασιστικό ζυγό, ενώ ήδη ήταν ανάπηρη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΕΛΦΩΝ (Κυψέλη)

Δελφοί: Αρχαία πόλη της Φωκίδας. Στους πρόποδες του Παρνασσού, είχε το περίφημο Μαντείο των Δελφών, αφιερωμένο στον Απόλλωνα και κάθε πέντε χρόνια γίνονταν μεγάλοι αθλητικοί αγώνες, κατά το πρότυπο των Ολυμπιακών. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΗΜΑΡΑ (Κτηνιατρείο)

1) Δημαράς Κωνσταντίνος: (Κίτσος). Υπολοχαγός, αρχηγός σώματος, επίζησας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερόιας

ωργιάς. Αδερφή του Δία, αλλά και γυναίκα του. Απεκτιμήσε μαζί του την πανέμορφη Περσεφώνη, που την αγάπησε ο Πλούτωνας, ο θεός του Κάτω Κόσμου και με τη συναίνεση του Δία την απήγαγε και τη μετέφερε στον Άδη.

Η Δήμητρα μάταια για 9 ολόκληρες μέρες, με σπαραγμένη καρδιά από την αγωνία και τον πόνο, αναζητούσε την αγαπημένη της κόρη, γυρνώντας από τόπο σε τόπο. Τέλος, απελπισμένη μεταμορφώθηκε σε γριά και νησιτική και άγρυπνη άρχισε να τριγυρνά πάνω στη γη μέχρι που έφτασε στην Ελευσίνα, στ' ανάκτορα του βασιλιά Κελεού. Εκεί έμεινε αρκετό καιρό και προσπαθώντας κάποτε να κάνει αθάνατο το μικρό βασιλόπουλο Δημοφώντα, ρίχνοντάς το στη φωτιά για να καούν τα θνητά μέρη του κορμιού του, έγινε αντιληπτή από τη βασίλισσα Μενάτειρα και αναγκάστηκε ν' αποκαλύψει τη θεϊκή της ιδιότητα.

Προς τιμή της χτίστηκε τότε ναός στην κορυφή του όρους Καλλιχρόου. Δίδαξε τα Ελευσίνια μυστήρια στους ηγεμόνες της Ελευσίνας και έδωσε στον Τριπτόλεμο μια άμαξα, που την έσερναν φτερωτοί δράκοι και σιτάρι για να σπείρει στη γη. Μετά από τη σπορά του σιταριού, κλείστηκε μέσα στο ναό και εμπόδιζε τη βλάστηση των σπόρων. Η γενιά των ανθρώπων κινδύνευε να καταστραφεί και να εξολοθρευτεί από την πείνα. Ο Δίας ανησύχησε και την παρακάλεσε να πάψει να είναι οργισμένη. Αλλά η Δήμητρα, που είχε μάθει από τον Ήλιο για την κόρη της, απάντησε ότι τότε μόνο θα επέτρεπε στο σιτάρι να βλαστήσει, όταν έβρισκε ξανά την κόρη της. Έτσι ο Πλούτωνας, μετά από χίλια παρακάλια του Ερμή, πείστηκε ν' αφήσει την Περσεφώνη να γυρίσει στη μητέρα της, στον Επάνω Κόσμο. Όμως της έδωσε να φάει σπυριά από ρόδι για να την κάνει να αισθάνεται την επιθυμία να γυρίσει πίσω σ' αυτόν.

Έτσι η Περσεφώνη έμενε τέσσερις ολόκληρους μήνες κάτω στον Άδη, διάστημα που συμβόλιζε το χειμώνα και τη διακοπή της βλάστησης. Αμέσως όμως μετά το γυρισμό της Περσεφόνης κοντά στη μητέρα της, η γη βλάστησε και γέμισε λουλούδια και τα δένδρα καρπούς.

Οδός ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΟΥ

Δημήτριος ο Πολιορκητής, Βασιλιάς της Μακεδονίας (337-283 π.Χ.). Γιος του Αντίγονου του Μονόφθαλμου ή Κύκλωπα, μνημονεύεται για πρώτη φορά το 317, οπότε πολέμησε εναντίον του Ευμένη στην Παρατακηνή. Το 316 πήρε μέρος στη μάχη της Γαβιρηνής και το 313 συγκρούστηκε με τους συνασπισμένους εχθρούς του πατέρα του: Πτολεμαίο, Σέλευκο και Κάσσανδρο, όπου νικήθηκε αρχικά, αλλά

από αργότερα πήρε το στρατιωτικό και πολιτικό ηγεμόνα της Σαλαμίνας και τον έκανε αιχμάλωτο με 7.000 στρατιώτες του. Το 312 κυρίεψε την Αθήνα, έδωσε το Δημήτριο το Φαληρέα και εγκαθίδρυσε τη δημοκρατία στην πόλη. Για το λόγο αυτό οι Αθηναίοι τίμησαν τον Δημήτριο και τον πατέρα του δίνοντας τα ονόματά τους σε δυο φυλές: "Αντιγονίς" και "Δημητριάς". Το 306 εκστράτευσε εναντίον του Πτολεμαίου στην Κύπρο, τον νίκησε, ανακηρύχθηκε βασιλιάς και ονομάστηκε "Πολιόρκτης". Το 305 πολιορκήσε, χωρίς όμως επιτυχία, τη Ρόδο.

Το 303 άρχισε να οργανώνει εκστρατείες εντός της Ελλάδας και κυρίεψε τη Σικυώνα, το Άργος, την Αρκαδία και άλλες πόλεις. Στη Μ. Ασία πέτυχε να επανκτήσει την Έφεσο, τη Λάμνηα, το Πάριο και άλλες πόλεις που ο Λυσίμαχος και ο Σέλευκος είχαν αποσπάσει από τον πατέρα του. Η τελική σύγκρουση των "επιγόνων" έγινε το 301 π.Χ. στην Ιψό ανάμεσα στον Αντίγονο και το Δημήτριο από το ένα μέρος και τον Πτολεμαίο, το Σέλευκο, το Λυσίμαχο και τον Κάσσανδρο από το άλλο. Ο Δημήτριος νικήθηκε και ο Αντίγονος σκοτώθηκε, με αποτέλεσμα να ξεγερθούν οι ελληνικές πόλεις που είχε καταλάβει. Το 295 όμως, χάρη στο ναυτικό του, κατόρθωσε να ξαναπάρει την Αθήνα και επωφελούμενος από τη σύγχυση που προκάλεσε ο θάνατος του Κάσσανδρου, εισέβαλε στη Μακεδονία και ανακηρύχθηκε βασιλιάς (294 π.Χ.). Στη συνέχεια προσπάθησε να καταλάβει το βασίλειο του Λυσίμαχου στη Θράκη (292 π.Χ.) και του Πύρρου στην Ήπειρο (289 π.Χ.), χωρίς όμως επιτυχία. Την επόμενη χρονιά ο Πύρρος και ο Λυσίμαχος κατέλαβαν και μοιράστηκαν τη Μακεδονία και ο Δημήτριος αναγκάστηκε να καταφύγει στο Σέλευκο. Μετά από πέντε χρόνια πέθανε. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (Κάτωθι Πιερίων)

Δημοκρατία είναι το πολίτευμα στο οποίο οι περισσότεροι αποφασίζουν για τη διαχείριση των κοινών υποθέσεων. Το σύστημα διακυβέρνησης μιας πολιτικής κοινωνίας, στο οποίο η κυριαρχία ανήκει στην πλειοψηφία του λαού. Η αυτοκυβέρνηση του λαού ή όπως γράφει ο Γερμανός Κουρτ Σίλλινγκ για την αρχαία Αθήνα "η κυβέρνηση των κυβερνωμένων".

Ο όρος δημοκρατία (δήμος+κράτος=εξουσία του λαού) διαπλάστηκε από τους αρχαίους Έλληνες κατά τους χρόνους του Πελοποννησιακού Πολέμου. Ο Ηρόδοτος χαρακτήριζε πριν την αθηναϊκή πολιτεία "ισονομία" και ο Αριστοτέλης διατύπωνε την έννοια της δημοκρατίας με τον όρο "πολιτεία", δίνοντας στον όρο δημοκρατία το παρεκβατικό περιεχόμενο της λαοκρατίας. Από τα αρχαία ελληνικά ο όρος δημοκρατία υιοθετήθηκε στους νέους χρόνους απ' όλο τον κόσμο (αγγλικά: democracy, γαλλικά: democratie, γερμανικά: demokratie, ισπανικά: democracia κ.τ.λ.).

Στην εποχή μας οι πολιτικοί αγώνες διεξάγονται, σε παγκόσμια κλίμακα, με λάβαρο τη "δημοκρατία". Ο τρόπος όμως με τον οποίον πραγματοποιείται ή τείνει να πραγματοποιηθεί η δημοκρατία διαφέρει από εποχή σε εποχή και από μια χώρα σε άλλη. Η συνέπεια των διαφοροποιήσεων αυτών είναι να διαμορφώνονται διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με την έννοια και το περιεχόμενο της δημοκρατίας. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

στην Αθήνα, όπου τον αγνόησαν, γεγονός που του έδωσε αφορμή να πει: "ήλθον γάρ εις Αθήνας και ούτις με έγνωκε". Ο ιδεαλιστής Πλάτωνας τον αγνόησε εντελώς και δεν τον αναφέρει σε κανένα από τα έργα του. Τα ταξίδια του στην Ανατολή τον βοήθησαν να συνδυάσει στη φιλοσοφική του θεωρία το ανατολικό με το ελληνικό πνεύμα. Από νεαρή ηλικία ακόμη ασχολήθηκε με επιστημονικά ζητήματα. Δάσκαλός του υπήρξε ο Λεύκιππος, από τον οποίον ο νεαρός Δημόκριτος πήρε τις βάσεις για τη μετέπειτα ανάπτυξη της ατομικής του θεωρίας. Όταν επέστρεψε από τα πολυάριθμα και μακρόχρονα ταξίδια του, εγκαταπάθησε μόνιμα στην πατρίδα του, τα Αβδηρα, όπου άρχισε τη συγγραφή πολλών φιλοσοφικών έργων, από τα οποία μόνο λίγα αποσπάσματα σώζονται. Οι πληροφορίες για την υπόλοιπη ζωή του είναι αβέβαιες. Το μόνο που γνωρίζουμε με σχετική σιγουριά είναι πως την εποχή του Πελοποννησιακού Πολέμου, όταν ήρθαν δύσκολα χρόνια για τους Αβδηρίτες, που ήταν σύμμαχοι των Αθηναίων, ανέβασαν στην εξουσία τον Δημόκριτο. Από τους φιλόσοφους τον μόνο που γνώρισε ήταν ο Αναξαγόρας και εκείνον όταν ήταν πια γέρος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

Δημοσθένης. Ονομαστός ρήτορας και πολιτικός της ελληνικής αρχαιότητας (384-322 π.Χ.). Γεννήθηκε στην Αθήνα, στο δήμο Παιανίας. Ο πατέρας του ονομαζόταν κι αυτός Δημοσθένης και ήταν αρκετά εύπορος, γιατί είχε δυο εργοστάσια στην Αθήνα, μια μαχαιροποιία και μια κλινοποιία. Η μητέρα του ονομαζόταν Κλεοβούλη. Ήταν κόρη του Αθηναίου πολίτη Γύλωνα, ενώ η μητέρα της ήταν σκυθικής καταγωγής. Η καταγωγή της μητέρας του έδωσε αφορμή στους πολιτικούς του αντιπάλους να τον κατηγορούν, σε σημείο που να τον αποκαλούν "παρείσαι-κτο" και να μην του αναγνωρίζουν το δικαίωμα να ανακατεύεται στα πολιτικά ζητήματα της Αθήνας. Ο άσπονδος μάλιστα εχθρός του Αισχίνης δεν άφηνε ευκαιρία να τον αποκαλεί στους δημόσιους λόγους του "από μητρός Σκύθη".

Σε ηλικία επτά χρονών ο Δημοσθένης έχασε τον πατέρα του, ο οποίος του άφησε τη σεβαστή για τα χρόνια εκείνα περιουσία των 14 ταλάντων. Ταυτόχρονα, λίγο πριν πεθάνει, ανάθεσε την κηδεμονία του ανήλικου γιού του σε τρεις επίτροπους, που ήταν συγχρόνως και συγγενείς του: Στον Αφοβο, το Δημοφώντα και το Θηριππίδη. Για να εξασφαλίσει μάλιστα την καλή διαχείριση της περιουσίας αυτής, άφησε στους επίτροπους μια σημαντική αποζημίωση. Εκείνοι, δυστυχώς, κατασπατάλησαν την περιουσία αυτή, με αποτέλεσμα, όταν στα δεκάξι του χρόνια ο Δημοσθέ-

νης, συμφωνώντας τον νόμο, πήρε τη διαχείριση της περιουσίας του, να έχουν αλω-
μείνει μόνο δυο τάλαντα. Όσο για τα εργοστάσια, αυτά τα είχαν παραμελήσει σε
βαθμό που να μην έχουν πια καμιά αξία.

Αργότερα ο Δημοσθένης τους οδήγησε στα δικαστήρια. Οι δικαστικοί αγώνες
κράτησαν έξι χρόνια, αλλά το αποτέλεσμα ήταν μηδαμινό για το Δημοσθένη. Οι
επίτροποι είχαν φροντίσει και αυτή ακόμη η διαθήκη να εξαφανιστεί. Το μόνο ου-
σιαστικό όφελος από την αντιδικία αυτή για το Δημοσθένη ήταν να στραφεί ορι-
στικά προς τη ρητορική, γράφοντας ο ίδιος τους λόγους εναντίον των αντιδίκων
του, για να υπερασπίσει τα συμφέροντά του.

Η επιθυμία όμως του Δημοσθένη να διακριθεί σαν ρήτορας σκόνταψε στα φυ-
σικά του ελαττώματα. Η φωνή του ήταν ασθενική, η γλώσσα του τραύλιζε και οι
χειρονομίες του είχαν κάτι το αστείο. Τότε όμως απόδειξε πόσο μεγάλη ήταν η δύ-
ναμή της θέλησης που φώλιαζε μέσα στο ασθενικό του σώμα. Δυνάμωσε την ασθε-
νική του αναπνοή ανεβαίνοντας επάνω σε υψώματα. Στεκόταν για ώρες μπροστά
στη μανιασμένη θάλασσα και εκφωνούσε λόγους, για να συνηθίσει, να επιβάλλει
τη φωνή του μπροστά στο πολυθόρυβο πλήθος της Εκκλησίας του δήμου. Έβαζε
μέσα στο στόμα του μικρά χαλίκια, για να κατανικήσει το τραύλισμα της γλώσσας.
Κλεινόταν μέσα σε ένα υπόγειο και μπροστά σ' έναν καθρέφτη εκφωνούσε λόγους,
για να διορθώσει τις χειρονομίες του. Με όλα αυτά και πολλά άλλα, ο Δημοσθέ-
νης, που στην αρχή προκαλούσε το γέλιο με τις εμφανίσεις του μπροστά στο λαό,
κατόρθωσε να γίνει κύριος του ρητορικού βήματος και να επιβληθεί στο δύσκο-
λο αθηναϊκό κοινό. Και όχι μόνον αυτό. Κατόρθωσε να γίνει αρχηγός μιας γενιάς
ρητόρων, η οποία από το 360 π.Χ. και για 40 χρόνια περίπου αγωνίστηκε με πά-
θος, για να διατηρήσει η πατρίδα του την ανεξαρτησία της. Γιατί εκτός από τη λο-
γογραφία, πολύ νωρίς ασχολήθηκε και με την πολιτική, έχοντας για όπλο την ακα-
τανίκητη ρητορική του τέχνη.

Το 322 π.Χ. πήρε δηλητήριο και πέθανε μέσα στο ναό του Ποσειδώνα στην Κα-
λαυρία (σημερ. Πόρο), για να μην πέσει στα χέρια των στρατιωτών του διοικητή
της Μακεδονίας Αντίπατρου, ο οποίος είχε κυριεύσει την Αθήνα.

Οδός ΔΙΑΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Διάκος Αθανάσιος. Ήρωας της επανάστασης του 1821. Γεννήθηκε το 1788 στη
Μουσούνιτσα Παρνασσίδας. Το πραγματικό του επώνυμο ήταν Μασαβέτας και
κατ' άλλους ιστορικούς Κωνσταντέλλος. Σε ηλικία 12 χρόνων πέθανε ο πατέρας
του και η μητέρα του τον έκλεισε στο μοναστήρι του Ιωάννη του Προδρόμου της
Αρτοτίας. Αποχώρησε από το μοναστήρι, γιατί ήρθε σε προστριβή με το Φερχάτ
αγά και κατατάχτηκε στο αρματολίκι του Γούλα Σκαλισά. Αργότερα πήγε στα Γιάν-
νενα και υπηρέτησε στη σωματοφυλακή του Αλή Πασά σαν Τζοχανταραίος. Εκεί
συνδέθηκε φιλικά με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο και όταν ο τελευταίος διορίστηκε
αρματολός της Λιβαδειάς, πήρε τον Αθανάσιο Διάκο για πρωτοπαλίκαρό του. Το
1818 μαζί με τον Ανδρούτσο μνηθήκαν στη Φιλική Εταιρεία και πήραν μέρος στην
προετοιμασία του αγώνα. Αμέσως μετά την έκρηξη της επανάστασης ο Αθαν. Διά-

κος ανεπτυγσε πολυπλευρη δραση και πρωταγωνιστησε στον αγωνα εναντιον των Τούρκων. Την 1η Απριλίου κατέλαβε τη Λιβαδειά και έδωξε τους Τούρκους από τη Θήβα, οι οποίοι αναγκάστηκαν να συμπτυχθούν στη Χαλκίδα. Κατόπιν ανέλαβε να ξεκαθαρίσει την περιοχή Λιβαδειάς-Λαμίας και στις 8 Απριλίου πολιορκησε μαζί με άλλους οπλαρχηγούς την Μπουτουνίτσα. Στις 10 Απριλίου στρατοπέδευσε απέναντι από τη Λαμία, με σκοπό να επιτεθεί εναντίον της, αλλά παρατηρήθηκε του σκοπού του λόγω της παρουσίας ισχυρών εχθρικών δυνάμεων.

Παράλληλα με τον Αθ. Διάκο στη Στερεά Ελλάδα είχαν ξεσηκωθεί και οι οπλαρχηγοί Πανουργιάς, Δήμος Σκαλτσάς, Δουβουνιώτης, Μελέτης Βασιλείου, Γιάννης Ντάβαρης κ.ά. Όταν πληροφορήθηκε τα γεγονότα ο Χουρσίτ Πασάς, που πολιορκούσε τον Αλή Πασά στα Γιάννενα, έστειλε εναντίον των επαναστατών 8.000 πεζούς και 800 ιππείς με αρχηγό τον Κιοσέ Μεχμέτ και υπαρχηγό τον Ομέρ Βρυώνη. Σκοπός τους ήταν να καταστείλουν πρώτα το κίνημα της Στερεάς και ύστερα να εισβάλλουν στην Πελοπόννησο, για να εξαλείψουν και εκεί την εστία της ανταρσίας. Μπροστά στον κίνδυνο οι οπλαρχηγοί της Αν. Στερεάς έκαναν πολεμική σύσκεψη στη Χαλκομάτα, όπου προτάθηκαν δυο σχέδια.

Ο Δουβουνιώτης πρότεινε να παραμείνουν ενωμένοι οι Έλληνες και να αντιμετωπίσουν όλοι μαζί τους Τούρκους σε δυο οχυρώματα κοντά στο Γοργοπόταμο. Ο Πανουργιάς παρουσίασε άλλο σχέδιο, που προέβλεπε την ανάπτυξη, το μέγαλωμα του μετώπου, πράγμα που σήμαινε τον κατακερματισμό των ολιγάριθμων και απειροπόλεμων ελληνικών δυνάμεων. Στη σύσκεψη αυτή ο Διάκος έκανε το μοιραίο, για τον αγώνα και τον εαυτό του, στρατηγικό σφάλμα να δεχτεί το σχέδιο Πανουργιά. Έτσι τελικά ο Δουβουνιώτης με 400 άντρες έπιασε τη γέφυρα του Γοργοπόταμου, ο Πανουργιάς με 600 τη Χαλκομάτα και ο Διάκος με 500 τη γέφυρα της Αλαμάνας και τους πρόποδες που έλεγχαν τους δρόμους Λαμίας-Θερμοπυλών και Λαμίας-Χαλκομάτας- Άμφισσας. Ο ίδιος πήρε θέση ψηλά στη Δαμάστα, που βρισκόταν σχεδόν στο κέντρο της ελληνικής παράταξης.

Ο Ομέρ Βρυώνης, όταν είδε την ελληνική διάταξη, κατάλαβε την αδυναμία της και στις 23 Απριλίου 1821 επιτέθηκε αιφνιδιαστικά εναντίον του Δουβουνιώτη και του Πανουργιά, οι οποίοι ύστερα από μικρή αντίσταση υποχώρησαν. Η θέση του Διάκου έγινε δύσκολη καθώς βρέθηκε κυκλωμένος από παντού. Ο αγώνας κράτησε πολλές ώρες, ήταν σκληρός και ο Διάκος με τα παλικάρια του πολεμήσαν γενναία. Στο τέλος ο ήρωας τραυματίστηκε βαριά στο δεξιό ώμο και πιάστηκε αιχμάλωτος. Μεταφέρθηκε στο στρατηγείο του Κιοσέ Μεχμέτ, όπου του προτάθηκε να αλλαξοπιστήσει. Αρνήθηκε περήφανα και την άλλη μέρα βρήκε φριχτό θάνατο σε ηλικία 35 μόλις χρόνων.

Οδός ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ

Διογένης ο Κυνικός, Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος. Γεννήθηκε το 413 π.Χ. στη Σινώπη της Μ. Ασίας και πέθανε το 323 στην Κόρινθο. Έφυγε από την πατρίδα του εξόριστος και πήγε στην Αθήνα, με κέντρο την οποία γύρισε όλη την Ελλάδα, για

το θεμέλιο της ευτυχίας είναι η ανεξαρτησία του ατόμου από τις εξωτερικές συνθήκες, η περιφρόνηση των κοινωνικών νόμων και η φυσική ζωή. Εφάρμοζε στην πράξη αυτά που πίστευε, ζώντας σ' ένα πιθάρι, χωρίς κοινωνικούς δεσμούς, λιτά και ασκητικά. Για τη ζωή του διηγούνται πολλά επεισόδια, στα οποία γίνεται λόγος για την ετοιμότητα του πνεύματός του και την περιφρόνησή του για κάθε λογής πολιτισμό και υλικό αγαθό. Τις ιδέες του ο Διογένης διατύπωσε στο έργο του "Ο Πάνθηρ". (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΔΙΟΜΗΔΗ (Εργοχώρι)

Διομήδης. Γιός του Τυδέα, εγγονός του Άδραστου. Είναι ένας από τους ευνοούμενους ήρωες του Ομήρου, ο οποίος, εκτός από τους άλλους εγκωμιαστικούς στίχους, του αφιερώνει και ολόκληρο το Ε' της Ιλιάδας ("Διομήδους Αριστεία"). Μετά το θάνατο του πατέρα του - που σκοτώθηκε από το Μελάνιππο στον πόλεμο "των Επτά επί Θήβας", κάτω από τα τείχη της πόλης - διαδέχτηκε τον παππού του στο θρόνο του Άργους. Εκστράτευσε εναντίον της Αιτωλίας, όπου βασιλευσαν οι γιοί του Άγριου και αφού τους σκότωσε, αποκατάστησε στο θρόνο τον παππού του Οινέα.

Ο Διομήδης υπήρξε ένας από τους μνηστήρες της ωραίας Ελένης και, όπως όλοι αυτοί που είχαν αποτύχει, ήταν υποχρεωμένος να βοηθήσει το Μενέλαο, σύμφωνα με την υπόσχεση που δόθηκε στον πατέρα της Ελένης Τυνδάρεω.

Στην Ιλιάδα εξιστορείται με λεπτομέρειες η δράση του Διομήδη στον Τρωικό πόλεμο. Παρουσιάζεται γενικά σαν ακατάβλητος και τολμηρός ήρωας που μάχεται αδιάκοπα. Οδηγούσε τους πολεμιστές του Άργους, της Τίρυνθας, της Ερμιόνης, της Αοίνης, της Τροιζήνας, της Επιδαύρου και της Αίγινας με 24 πλοία.

Επιστρέφοντας από την Τροία, αναγκάστηκε να φύγει μακριά από την άπιστη σύζυγό του Αιγιάλη. Πήγε στην Απουλία της Ιταλίας, όπου παντρεύτηκε την κόρη του βασιλιά των Δαύνων Ευίππη και ίδρυσε δικό του βασίλειο. Για τον τόπο του θανάτου του η παράδοση αναφέρει τότε την Ιταλία και τότε το Άργος. Λατρευόταν σε πολλά μέρη της Ιταλίας μέχρι και την Αδριατική. Οι Βένετοι της Ομβρίας θυσιάζαν κάθε χρόνο σ' αυτόν λευκά άλογα. Στην Ελλάδα υπήρχαν κατά τους ιστορικούς χρόνους ίχνη της λατρείας του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΙΟΝΥΣΟΥ

Διόνυσος (Βλέπε: Βάκχος) (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΔΙΟΣ

Δίας. Γιός του Κρόνου και της Ρέας, αδερφός της Εστίας, της Δήμητρας, της Ήρας, του Άδη, του Ποσειδώνα και σύζυγος της αδερφής του Ήρας, ιδρυτής της τρίτης και τελευταίας δυναστείας των Θεών των αρχαίων Ελλήνων. Επειδή ο Ου-

Ουρανού και γέννησε κρυφά το νέο παιδί της, ενώ έδωσε στον Κρόνο μια πέτρα σπαργανωμένη, για να γλιτώσει το Δία. Ο Κρόνος καταπίνοντας την πέτρα έμεινε ήσυχος και η Ρέα παράδωσε το Δία, νήπιο ακόμα, στις Νύμφες που τον μετέφεραν στην Κρήτη και το βουνό Δίκτυ. Εκεί ανδρώθηκε με τη φροντίδα των Νυμφών ή, σύμφωνα με άλλη εκδοχή, των δυο θυγατέρων του βασιλιά της Κρήτης Μελισσον, της Αράστειας και της Μελισσας. Η διατροφή του στηρίχτηκε στο γάλα μιας γίδας της Αμάλθειας ή, σύμφωνα με άλλη εκδοχή, ανατράφηκε από περιστέρια που του έφερναν την αμβροσία από τις άκρες του ωκεανού, ενώ ένας αετός κουβαλούσε το νέκταρ. Όσο βρισκόταν στη βρεφική ηλικία ο Δίας έκλαιγε σαν όλα τα μωρά και για να μην ακουστούν στον Όλυμπο τα θεικά κλάματα, οι Κουρήτες ή Κορύβαντες, πρόσωπα αινιγματικά, χτυπούσαν τα ξίφη τους πάνω στις μεταλλικές τους ασπίδες, που έκαναν διαμοιρασμένο θόρυβο ή χόρευαν άλλοτε έναν πολεμικό χορό κι έτσι ο Κρόνος δεν μπορούσε να διακρίνει τα κλάματα του μωρού, ώστε κάτι να υποψιαστεί.

Στην Κρήτη ανδρώθηκε ο Δίας και αφού πέρασε πολλά εμπόδια, όπως ο πόλεμος των Τιτάνων, αγώνες κατά των Γιγάντων και ιδιαίτερα κατά του Γίγαντα Τυφωρέα, έγινε ο κύριος του κόσμου, μόλις κατάφερε να εκθρονίσει τον πατέρα του Κρόνο, όπως άλλωστε είχε προφητέψει κι ο εκθρονισμένος Ουρανός. Τώρα απώλυτα ελεύθερος και δυνατός ο Δίας, μοίρασε στα δυο του αδέρφια, στον Πλούτωνα και τον Ποσειδώνα το σκοτεινό βασίλειο του Άδη και τη θάλασσα αντίστοιχα, ενώ ο ίδιος κράτησε τη βασιλεία του ουρανού. Η γη έμεινε κοινή για όλους. Τόση δύναμη απόκτησε ο Δίας, ώστε παινευόταν ότι, σε περίπτωση που άλλοι Θεοί θα ήθελαν να τον εκθρονίσουν, θα μπορούσε να τους αντιμετωπίσει όλους μόνος του.

Ο Δίας ήταν ο πρώτος και παντοδύναμος Θεός, η αρχή και το τέλος του κόσμου, ο κύριος του κεραυνού και της βροντής, ο πατέρας όλων των Θεών και των ανθρώπων. Εξαιτίας αυτής της παντοδυναμίας οι αρχαίοι είχαν αποδώσει πολλά επίθετα σ' αυτόν. Το προσωνύμιο "νεφεληγερέτης" που συναντιέται στον Όμηρο, σημαίνει "αυτός που συνάξει τα σύννεφα". Άλλα επίθετα που είχαν σχέση με τη δύναμη του Δία πάνω στις καιρικές συνθήκες είναι: όμβριος, νετός, καταιβάτης, κεραυνός. Ενώ σχετικές με την οικογένεια προσωνυμίες είναι: γαμήλιος, τέλειος, πατήρ, πατρώος, φράτριος κ.ά.

Ο Δίας λατρευόταν σαν προστάτης του δικαίου, των όρκων, της οικογενειακής γαλήνης, των ξένων, των κηρύκων και των ικετών. Λατρευόταν σε πολλές πόλεις και περιοχές, όπου υπήρχαν Έλληνες, με ιδιαίτερη λαμπρότητα.

Οδός ΔΙΟΣΚΟΥΡΩΝ (Εργοχώρα)

Διόσκουροι. Τα δίδυμα παιδιά του Δία και της Λήδας, Κάστορας και Πολυδεύκης. Λατρεύονταν σαν θεοί και ήρωες στη Λακωνία και Μεσσηνία. Από εκεί η λα-

τρεῖς τους μεταδόθηκε και σε ἄλλη μέρη της Ελλάδας.

Σύμφωνα με την επικρατέστερη παράδοση, η πανέμορφη Λήδα γοήτευε το Δία. Και ο κυρίαρχος του Ολύμπου, για να την πλησιάσει μεταμορφώθηκε σε κύκνο. Η Λήδα γέννησε ένα αυγό από τον οποίο βγήκαν οι δίδυμοι Κάστορας και Πολυδεύκης και η Ελένη. Λέγεται ότι γεννήθηκαν στις Αμύκλες, στον Ταΰγετο, ή σ' ένα μικρό νησί κοντά στην Πέφνο. Συγκαταλέγονται μεταξύ των περιφημότερων ηρώων της ελληνικής μυθολογίας και θεοποιήθηκαν. Ο Κάστορας ήταν ασυναγωνίστος δαμαστής αλόγων και ο Πολυδεύκης δεινός πυγμάχος. Τους θεωρούσαν πρότυπα ηθικής και ενσάρκωναν, για τους Έλληνες, τα ιδανικά του ψυχικού σθένους και του ευγενικού φρονήματος. Ήταν βοηθοί και σωτήρες στον κίνδυνο της μάχης, ακόμα συχνότερα όμως στον κίνδυνο της θάλασσας. Ονομάστηκαν γι' αυτό "ήρωες σωτήρες". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΟΞΗΣ (Καλλιθέα)

Δόξα: (Ουσιαστ.) [από το αρχαίο ρήμα δοκῶ=νομίζω]

1. Κρίση, γνώμη, δοξασία
2. Θαυμασμός, καλή φήμη που απόκτησε κάποιος, μεγάλη υπόληψη: "μεγάλη η δόξα του για το ηρωικό του κατορθώμα"
3. Αυτό για το οποίο δοξάζεται κανείς ή αυτός που προσφέρει τη δόξα κάποιου: "ήταν η δόξα του σχολείου μας", "η μεγάλη του επιμονή στις έρευνες στάθηκε η δόξα του"
4. Έπαινος, εγκώμιο (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΔΡΑΓΟΥΜΗ ΙΩΝΑ (Εθν. Στάδιο)

Δραγούμης Ίωνας. Συγγραφέας και πολιτικός (1878-1920). Γεννήθηκε στην Αθήνα στις 2 Σεπτεμβρίου του 1878 και δολοφονήθηκε στο Παρίσι. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και ακολούθησε διπλωματική καριέρα. Αρχικά διορίστηκε διπλωματικός ακόλουθος στην Ιταλία και την Ελβετία και το 1902 στο Προξενείο του Μοναστηρίου. Με τον πατέρα του και το γαμπρό του από αδερφή Παύλο Μελά προετοίμασαν το μακεδονικό αγώνα. Το 1912 διορίστηκε ανώτερος υπάλληλος στο Υπουργείο Εσωτερικών. Το 1915 όμως παραιτήθηκε για να ασχοληθεί με την πολιτική και εκλέχτηκε ανεξάρτητος βουλευτής. Λόγω των φιλοβασιλικών του φρονημάτων στράφηκε εναντίον του Ελευθερίου Βενιζέλου και τον πολέμησε στον πολιτικό στίβο. Το 1916 διαφώνησε με την παράδοση του οχυρού Ρούπελ στους Γερμανούς και τους Βούλγαρους και άρχισε να δημοσιεύει σειρά άρθρων εναντίον της συμμαχικής επέμβασης και της εξορίας του βασιλιά Κωνσταντίνου, με αποτέλεσμα να συλληφθεί από τους Γάλλους και να εξοριστεί στην Κορσική. Και πάλι όμως, όταν τον Απρίλιο του 1919 επέστρεψε από την εξορία, συνέχισε τη βίαιη αρθρογραφία του κατά του Βενιζέλου. Μετά τη δολοφονική απόπειρα κατά του Βενιζέλου στο Παρίσι το 1920, η μυστική αστυνομία τον συνέλαβε και τον εκτέλεσε επί τόπου, στη λεωφόρο βασιλίσσας Σοφίας στα Ιλίσια. Στο

... (22,5 μ.), σε υψόμετρο 115 μ. και δεσπόζει σ' ολόκληρη την πεδιάδα που απλώνεται αντί-
μεσα στα όρη Φαλακρό και Παγγαίο.

Αρχαιολογικά ευρήματα μαρτυρούν πως στη θέση της σημερινής πόλης υπήρχε
ένας αρχαίος οικισμός με το όνομα Ύδραμα ή Δύραμα, όπου λατρεύονταν πολλές
θεότητες, όπως η Άρτεμη, ο Διόνυσος, ο Ηρακλής, ο Απόλλωνας κ.ά.

Με το σημερινό της όνομα παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην ιστορία τον 8ο
μ.Χ. αι. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας γνώρισε μεγάλη οικονομική και κοι-
νωνική ανάπτυξη.

Στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο (Οκτώβριος 1912) καταλήφθηκε από τους Βούλγα-
ρους, για να ελευθερωθεί από τον ελληνικό στρατό την 1η Ιουλίου 1913. Παράμει-
νε στην Ελλάδα μέχρι το 1916, οπότε καταλήφθηκε ξανά από τους Βούλγαρους, για
να ελευθερωθεί το 1918 (24 Σεπτεμβρίου). Το 1941 υποδουλώθηκε για τρίτη φορά
στους Γερμανοβούλγαρους, για να ελευθερωθεί και πάλι στις 11 Οκτωβρίου 1944.
Και τις τρεις φορές οι Βούλγαροι θέλοντας να εκβουλαρίσουν τους Δραμινούς
χρησιμοποίησαν απάνθρωπα μέσα: εκποτισμούς, εμπρησμούς, αλλά δεν κατάφε-
ραν να λυγίσουν το φρόνημα των κατοίκων της. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΡΟΣΙΝΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (Πανόραμα)

Δροσίνης Γεώργιος. Ποιητής και πεζογράφος. Γεννήθηκε το 1859 στην Αθή-
να. Η καταγωγή του ήταν από το Μεσολόγγι. Κατά την παιδική του ηλικία ήταν
πολύ ανήσυχος και είχε κλίση στα Μαθηματικά και τη Χημεία. Τελικά εφοιτήσε
στη Νομική Σχολή και στη συνέχεια μεταγράφηκε στη Φιλοσοφική και εσπουδα-
σε φιλολογία. Το 1855 έφυγε για τη Γερμανία όπου παρακολούθησε μαθήματα φι-
λολογικά στη Λειψία, Δρέσδη και Βερολίνο. Από το 1889-1894 διηύθυνε μαζί με
τον Ν. Πολίτη την "Εστία". Ενδιαφέρθηκε γιά τη σύνταξη του "Ιστορικού Λεξι-
κού της Ελληνικής Γλώσσας", όταν ήταν διευθυντής της Δημοτικής Εκπαίδευσης
στο Υπουργείο Παιδείας. Το 1913 έγινε διευθυντής Γραμματέων στο ίδιο Υπουρ-
γείο. Πραγματοποίησε πολλές μεταρρυθμίσεις. Το 1926 έγινε Ακαδημαϊκός. Πέ-
θανε στην Κηφισιά το φθινόπωρο του 1951 σε ηλικία 92 χρονών.

Ο Δροσίνης ήταν μεταξύ των πρώτων που ασχολήθηκαν με τη Δημοτική. Η ποι-
ησή του είναι απλή και σαφής σε γλώσσα καθαρή, συντηρητική. Τα ποιήματά του
εμπνευσμένα από το δημοτικό τραγούδι, τους παλιούς θούλους, τις παραδόσεις.

Οδός ΔΥΡΡΑΧΙΟΥ (Κάτωθι Πιερίων)

Δυρράχιο. Πόλη της Αλβανίας, πρωτεύουσα ομώνυμης διοικητικής περιφέρειας της περιοχής Τιράνων-Δυρράχιου. Είναι χτισμένο πάνω σε βραχώδη άκρη του μυκού του ομώνυμου κόλπου στην παραλία της Αδριατικής.

Το Δυρράχιο είναι η αρχαία Επίδαμνος, αποικία των Κερκυραίων, που στάθηκε η αφορμή του Πελοποννησιακού Πολέμου. Από τον 3ο π.Χ. αι. λέγεται Δυρράχιο. Σύμφωνα με μια μυθική παράδοση, πρώτος οικιστής της ήταν ο Δύρραχος, γιός του Ποσειδώνα και της Μελισσας, θυγατέρας του Επίδαμνου. Καταστράφηκε στον πόλεμο Πύρρου-Ρωμαίων. Χάρη στη θέση της και στο ασφαλές λιμάνι της η πόλη του Δυρράχιου έγινε η είσοδος διάφορων λαών της Δύσης προς την Ανατολή. Από το Δυρράχιο άρχιζε η Εγνατία οδός, που οδηγούσε στη Θεσσαλονίκη και την Κωνσταντινούπολη. Μετά τη διαίρεση του Ρωμαϊκού κράτους υπαγόταν στο ανατολικό κράτος και ήταν πρωτεύουσα της επαρχίας Νέας Ηπείρου. Έγινε στόχος πολλών επιδρομών (Οστρογόθων, Νορμανδών, Βενετών) και οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες το οχύρωσαν. Το 1501 το κατέλαβαν οι Τούρκοι. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας έπεσε σε παρακμή. Μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Αλβανίας το 1913 και μέχρι το 1921, ήταν η προσωρινή πρωτεύουσα του κράτους. Στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο το κατείχαν οι Ιταλοί (1914-1916) και οι Αυστριακοί (1916-1918). Μετά το 1920 άρχισε να παρουσιάζει σημαντική εξέλιξη. Στον ελληνοϊταλικό πόλεμο (1940-1941) χρησιμοποιήθηκε σαν βάση ανεφοδιασμού του ιταλικού στρατού. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ (Κυψέλη)

Δωδεκανήσου νομός: Νησιώτικος νομός που βρίσκεται ανάμεσα από το νομό Σάμου Β, το νομό Κυκλάδων Δ, τις μικρασιατικές ακτές Α, και την Κρήτη και το ανοικτό πέλαγος Ν. Αποτελείται από 18 μεγάλα κατοικημένα νησιά και 80 περίπου μικρότερα ακατοίκητα. Κυριότερα είναι: Ρόδος (πρωτεύουσα), Κάρπαθος, Κω, Αστυπάλαια, Κάλυμνος, Κάσος, Τήλος, Σύμη, Λέρος, Νίσυρος, Πάτμος, Χάλκη, Λειψοί, Αγαθονήσι, Λέβιθα, Καστελλόριζο, Αλιμιά, Αρκοί.

Η ιστορία των νησιών είναι καθαρά ελληνική. Οι Πέρσες κυρίεψαν τα νησιά κατά τους Περσικούς πολέμους. Μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας έγιναν μέλος της αθηναϊκής συμμαχίας (πρώτης). Κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο ήταν με το μέρος των Αθηναίων, εκτός από τη Ρόδο και την Κω. Το 378 π.Χ. έγιναν μέλος της δεύτερης αθηναϊκής συμμαχίας. Στους βυζαντινούς χρόνους δέχτηκαν τις επιδρομές των Περσών, των Σαρακηνών, των Ενετών, των Γενουατών, των Αράβων και των Σελτζούκων Τούρκων. Πήραν μέρος στην ελληνική επανάσταση του 1821 και έπαθαν πολλές καταστροφές (Κάσος). Το 1912 τα κατέλαβαν οι Ιταλοί, οι οποίοι τα κράτησαν μέχρι το 1945. Με τη συνθήκη του Παρισιού (1946) ενώθηκαν με την Ελλάδα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

θεωρούνται με πολύ πιθανότητα οι Θράκες. Το όνομά της - ανατολικής προέλευσης κι αυτό - προέρχεται από τη φρυγική λέξη β-έδ-υ, που θα πει νερό, απ' όπου και Έδεσσα η πόλη του νερού. Η πρώτη αυτή Έδεσσα δεν ήταν αυτόνομη πόλη, αλλά προάστειο άλλης, αρχαιότερης και μεγαλύτερης, των Αιγών, που βρισκόταν λίγο ανατολικότερα της σημερινής Έδεσσας. Κατόπιν το όνομα Έδεσσα απλώθηκε σε όλη την πόλη, ενώ το όνομα "Αιγαί" έμεινε να δηλώνει μόνο την ακρόπολη. Τους πρώτους κατοίκους, τους Θράκες, έδιωξαν οι Αργείοι, που ήρθαν από την Πελοπόννησο, κατέλαβαν την Έδεσσα και την έκαναν πρωτεύουσα της Μακεδονίας. Τον τίτλο αυτό διατήρησε η Έδεσσα ως την εποχή του βασιλιά Αρχέλαου (400 π.Χ.), οπότε η πρωτεύουσα μεταφέρθηκε στην Πέλλα και η Έδεσσα διατηρήθηκε σαν νεκρόπολη των βασιλιάδων της Μακεδονίας.

Κατά τη ρωμαϊκή εποχή η πόλη εξακολούθησε να ακμάζει, αφού ο Ρωμαίος ιστορικός Λίβιος την ονομάζει "επιφανή". Στα βυζαντινά χρόνια έκαναν επιδρομή οι Βούλγαροι, κυρίεψαν την πόλη και τη μετονόμασαν "Βοδενά" (από τη σλαβική λέξη βόδα=νερό). Από τους Βούλγαρους απάλλαξε την πόλη ο Βασίλειος Βουλγαροκτόνος. Το 14ο αι. υπόκυψε για ένα διάστημα στους Σέρβους και πυρπολήθηκε. Αργότερα υποτάχτηκε, μετά από σθεναρή αντίσταση, στους Τούρκους. Διατήρησε όμως, παρ' όλες αυτές τις περιπέτειες, ατόφιο τον ελληνικό της χαρακτήρα. Κατά το μακεδονικό αγώνα (1904-8) εθελοντικά σώματα από Έλληνες της νότιας Ελλάδας και Μακεδόνες έδρασαν στην περιοχή της Έδεσσας ενάντια στους Βούλγαρους και τους Τούρκους. Αυτή την εποχή και σ' αυτήν την περιοχή βρήκε ηρωικό θάνατο ο θρυλικός Τέλος Άγρας, οπλαρχηγός ανταρτικού σώματος. Από τον τουρκικό ζυγό ελευθερώθηκε η πόλη λίγα χρόνια αργότερα (18 Οκτωβρίου 1912).

Οδός ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ (Εθν. Στάδιο)

Εθνική Άμυνα (Θεσσαλονίκης). Πολιτικό και στρατιωτικό κίνημα που εκδηλώθηκε στις 13-30 Σεπτεμβρίου 1916 στη Θεσσαλονίκη. Αρχηγοί της φιλοσυμμαχικής κίνησης που στρεφόταν εναντίον της γερμανικής επιρροής που εκπροσωπούσαν τα ανάκτορα, ήταν ο Μαζαράκης-Αινιάν, ήρωας του Μακεδονικού αγώνα, ο Αργυρόπουλος, ο Παμίκος (Επαμεινώνδας) Ζυμβρακάκης και άλλοι. Το κίνημα πέτυχε και οδήγησε σε σχηματισμό κυβέρνησης στη Θεσσαλονίκη από τους Βενιζέλο - Κουντουριώτη - Δαγκλή. Η κυβέρνηση αυτή ονομάστηκε Κυβέρνηση Εθνικής Αμύνης και τελικά πέτυχε να ανατρέψει την κυβέρνηση της Αθήνας και να εκθρονίσει τον Κωνσταντίνο που αντικαταστάθηκε απ' τον Αλέξανδρο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Αντίσταση ονομάστηκε η δημιουργία μυστικών, ένοπλων και μη, ομάδων, οργανώσεων σωμάτων, σ' όλες τις χώρες που βρισκόνταν κάτω από την κατοχή του Άξονα και των συμμάχων του, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Οι μυστικές αυτές οργανώσεις είχαν μεγάλη λαϊκή συμμετοχή και υποστήριξη και αποτελεσματική δραστηριότητα, που εκδηλώνονταν με ενεργητική αντίσταση

ση πληροφοριών και με άλλες ενεργει-
ες, που εμπόδιζαν την ελεύθερη κίνηση
των κατακτητών και απασχολούσαν τις
δυνάμεις του.

Σπουδαία ήταν η ελληνική Εθνική
Αντίσταση εναντίον των Γερμανών, Ιτα-
λών και Βουλγάρων. Το Σεπτέμβριο του
1982 η Βουλή ψήφισε πανηγυρικά την
αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης,
όλων δηλ. εκείνων που αγωνίστηκαν ορ-
γανωμένοι σε ομάδες εναντίον των στρα-
τευμάτων κατοχής, 1941-1944.

Χώροι της αντίστασης ήταν η κατεχό-
μενη τότε Ελλάδα, τα Δωδεκάνησα και η
Μ. Ανατολή. Αναγνωρίστηκαν ως αντι-
στασιακές οργανώσεις: Εθνική Αλληλεγ-
γύη (ΕΑ), Εθνικό Απελευθερωτικό Μέ-
τωπο (ΕΑΜ), Εθν. Δημ. Ελ. Σύνδεσμος
(ΕΔΕΣ), Εθν. Δημ. Ελ. Νεολαία (ΕΔΝ),
Ελλ. Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (ΕΛΑΣ) κ.ά. Καθιερώθηκε σαν επίσημος
πανελλαδικός εορτασμός η επέτειος της μάχης του Γοργοπόταμου, που έγινε τη νύ-
χτα της 25ης προς 26η Νοεμβρίου 1942.

Οδός ΕΙΡΗΝΗΣ

Ειρήνη σημαίνει γαλήνη, ησυχία, αρμονική και φιλική σχέση μεταξύ των λαών
του κόσμου. Είναι η αντίθετη έννοια της διαμάχης, του πολέμου. Ειρήνη λέγεται
και η συνθήκη που συνάπτεται μετά από πόλεμο για τον τερματισμό των εχθρο-
πραξιών.

Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν την Ειρήνη κόρη του Δία και της Θέμιδας και
αδερφή της Εunoμίας και της Δίκης. Η θεά αυτή αγαπήθηκε πολύ και αποθανάτι-
στηκε στην τέχνη των αρχαίων Ελλήνων.

Όλοι οι λαοί του κόσμου αγαπούν και επιθυμούν την ειρήνη. Τα δεινά που προ-
κάλεσαν οι δυο Παγκόσμιοι Πόλεμοι, έκαναν επιτακτικότερη την ανάγκη για κα-
τοχύρωσή της. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργήθηκε ο Οργανισμός Ηνω-
μένων Εθνών (ΟΗΕ) καθώς και πολλά διεθνή κινήματα, όπως το Κίνημα της Ειρή-
νης, οι Μαχητές της Ειρήνης, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ειρήνης κ.ά.

Παρόλο, όμως, που έχει αποδειχθεί η αξία της ειρήνης, αυτή δε βασιλεύσε ακό-
μη στην ανθρωπότητα κι αυτό γιατί πρώτα πρέπει να ριζώσει στη συνείδηση κάθε
ανθρώπου, που από τη φύση του είναι εγωιστής, υπερήφανος, διψασμένος για υπε-
ροχή. Αγωνίζεται συχνά με όλα τα μέσα που διαθέτει να επιβάλλει την τυραννί-

α σε άλλους, με αποτέλεσμα πολλοί πόλεμοι να γίνονται με σκοπό την αποτίναξη του ζυγού της δουλείας. Ο πόλεμος, δηλαδή, αν και είναι πάντα καταστρεπτικός, δεν είναι πάντοτε άδικος. Γιατί υπάρχουν πόλεμοι που η βαθύτερη αιτία τους είναι η ελευθερία και γι' αυτό είναι αναγκαίοι.

Το μέγεθος της καταστρεπτικής δύναμης του πολέμου γίνεται πιο σαφές αν αντιπαραβάλλουμε σ' αυτόν τα ευεργετικά αποτελέσματα της ειρήνης. Στην ειρηνική ζωή πνέει άνεμος δημιουργίας σε όλους τους τομείς της ζωής. Οι τέχνες, τα γράμματα, οι επιστήμες προοδεύουν. Το οικοδόμημα του πολιτισμού προχωρά όλο και σε μεγαλύτερα ύψη. Ο άνθρωπος ζει ξέγνοιαστος και ευτυχισμένος και διοχετεύει τη δραστηριότητά του σε έργα προόδου και ευημερίας. Καταλήγουμε, λοιπόν, στο συμπέρασμα πως η ανθρωπότητα δεν εξελίσσεται από εκείνους που κερδίζουν νίκες στον πόλεμο, αλλά από εκείνους που αγωνίζονται στον ειρηνικό και δημιουργικό στίβο της ζωής. Όπως λέει και το αρχαίο ρητό: "Ουδείς ούτως ανόητος εστίν, όστις πόλεμον προ ειρήνης αιρείται" (Κανείς δεν είναι τόσο ανόητος, ώστε να προτιμάει τον πόλεμο από την ειρήνη).

Πόσο πιο ωραία θα ήταν η ζωή για όλους, αν κοινή επιδίωξη και στόχος των ανθρώπων ήταν η επικράτηση της Ειρήνης.

Οδός ΕΚΑΒΗΣ (Παπάγου)

Εκάβη, Νόμιμη σύζυγος του βασιλιά της Τροίας Πριάμου, κόρη του βασιλιά της Φρυγίας Δύμαντα, μητέρα των δεκαεννιά παιδιών του Πριάμου (από τα πενήντα που είχε συνολικά ο Πρίαμος).

"Είχα πενήντα γιούς, εδώ οι Δαναοί σαν ήρθαν,
κι από τους πενήντα οι δεκαεννιά είχαν την ίδια μάνα",
λέει ο Πρίαμος (Ιλ. Ω 496)

Γιοί της Εκάβης ήταν, ο πρώτος ο μεγάλος ήρωας των Τρώων, ο Έκτορας και δεύτερος ο Πάρις. Με τα ονόματά τους επίσης αναφέρονται ο Πολυδάμαντας, ο Έλενος, ο Δηϊφοβος, ο Τρωΐλος, ο Πάμμωνας, ο Αντιφώντας, ο Πολίτης, ο Ιππόνοος και οι θυγατέρες της: Πολυξένη, Λαοδίκη, Κρέουσα και η τραγική Κασσάνδρα. Λίγο πριν γεννήσει τον Πάρις, η Εκάβη είδε όνειρο ότι γέννησε έναν αναμμένο δαυλό, από τον οποίον ξεπηδούσαν φίδια. Ρώτησαν τους μάντεις και αυτοί απάντησαν ότι το παιδί έπρεπε να θανατωθεί, γιατί θα έφερνε την καταστροφή και το κάψιμο της Τροίας. Τότε ο Πάρις δόθηκε στους δούλους για να τον σκοτώσουν, αυτοί όμως τον λυπήθηκαν και τον άφησαν έκθετο στο βουνό Ίδη. Εκεί τον βρήκαν οι βοσκοί, τον μεγάλωσαν και τον κράτησαν να βόσκει τα πρόβατά τους. Έτσι ο Πάρις σώθηκε και αργότερα γύρισε στην Τροία. Η Εκάβη στον Τρωικό πόλεμο εμφανίζεται να συμβουλεύει τον Πρίαμο να μην πάει να ζητήσει το σώμα του νεκρού Έκτορα από τον Αχιλλέα, επειδή φοβόταν μήπως τον σκοτώσει. Και καταριέται τον Αχιλλέα:

"... άμποτε εγώ το συκώτι του νάχα,
να πέσω απάνω να τον φάω αχόρταγα.

Ότι έκαμε στο γιό μου έτσι θα μου το πλήρωνε" (Ιλ. Ω 211)

και όταν ο Αχίλλεος εφύγε το σώμα του Έκτορα, μείνοντα και παραχρηλά τον πιο αγαπημένο και αντρειωμένο γιό της. Η Εκάβη μετά την καταστροφή της Τροίας αιχμαλωτίστηκε και σκοτώθηκε με λιθοβολισμό ή σύμφωνα με άλλη παράδοση ρίχτηκε στη θάλασσα. Η δραματική ιστορία της συγκίνησε όλους τους ποιητές, ιδιαίτερα όμως τον Ευριπίδη, που έγραψε ολόκληρη τραγωδία, την “Εκάβη”. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΕΚΤΟΡΟΣ (Καλλιθέα)

Έκτορας. Ο σπουδαιότερος ήρωας των Τρώων, κατά τη διάρκεια του Τρωικού πολέμου. Ήταν πρωτότοκος γιός του Πρίαμου και της Εκάβης, σύζυγος της Ανδρομάχης, με την οποία απέκτησε ένα γιό, τον αγαπημένο του “Εκτορίδη”, που ονομαζόταν Σκαμάνδριος. Ο Έκτορας είναι ένα από τα κεντρικά πρόσωπα της Ιλιάδας. Αρχιστράτηγος των Τρώων, τους οδηγούσε και τους εμπνέχωνε στις μάχες. Ουσιαστικά ήταν και ο πολιτικός αρχηγός των Τρώων, αφού ο βασιλιάς πατέρας του ήταν γέρος. Ο λαός τον αγαπούσε, όχι μόνο για τη γενναιότητά του, αλλά και για τον έξοχο χαρακτήρα του. Ήταν πάνω απ’ όλα ο ακάματος προστάτης της πατρίδας του και στο στόμα του ο Όμηρος βάζει την πιο πατριωτική του φράση: “Εις οιωνός άριστος, αμύνεσθαι περί πάτρης” (ένας είναι ο καλύτερος οιωνός, να αγωνίζεται κανείς για την πατρίδα του).

Σ’ ολόκληρη την Ιλιάδα η μορφή του Έκτορα παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο. Πρωτοπατεί στις μάχες, δίνει θάρρος, συμβουλές, κατευθύνσεις. Επιτιμά τους δειλούς, βραβεύει τους γενναίους. Τα πιο χαρακτηριστικά γεγονότα είναι:

- 1) Η συνάντηση του Έκτορα με τη μητέρα του Εκάβη
- 2) Η συνάντηση με τον Πάρη
- 3) Η μονομαχία με τον Αίαντα τον Τελαμώνιο
- 4) Η συνάντηση με τη γυναίκα του. Ο άγριος πολεμιστής αφήνει να εκδηλωθεί όλη του η τρυφερότητα για το γιό του και τη γυναίκα του.
- 5) Ο θάνατος του Πατρόκλου, ο οποίος βρίσκει το θάνατο από τον Έκτορα, που τον πήρε και την αρματωσιά του Αχιλλέα
- 6) Ο θάνατος του Έκτορα από τον Αχιλλέα, ο οποίος τον δένει στο άρμα του, τον σέρνει γύρω από τα τείχη και τον φέρνει στη σκηνή του. Ο Πρίαμος έρχεται στη σκηνή του Αχιλλέα και με παρακλήσεις κατορθώνει να λυγίσει τον Αχιλλέα και να πάρει πίσω το γιό του. Στην κηδεία που γίνεται στην Τροία, συμμετέχει όλος ο λαός, αλλά συνταρακτικά είναι τα μοιρολόγια της μητέρας του Εκάβης και πολυαγαπημένης του Ανδρομάχης. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ (Παλιά Πόλη)

Η Ελευθερία είναι το μεγαλύτερο ανθρώπινο αγαθό, το ιερότερο και απαραβί-αστο δικαίωμα του ατόμου. Ο φιλόσοφος-αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος, έχει δώσει τον τελειότερο ορισμό: “Ελεύθερος άνθρωπος είναι εκείνος που δεν κάνει

τον εαυτό του ούτε δούλο κανενός ούτε τύραννο". Η πραγματική ελευθερία σου επιτρέπει να κάνεις ό,τι θέλεις, αλλά σου απαγορεύει να κάνεις ό,τι προσβάλλει και ανησυχεί τον άλλον. Εκείνος που θεωρεί την ελευθερία δικαίωμα όχι μόνο δικό του, αλλά κάθε ανθρώπου, κι επομένως αναγνωρίζει και το καθήκον να μην υποδουλώγει κανέναν, αυτός είναι ο ελεύθερος.

Η ελευθερία είναι η βάση των δημοκρατικών πολιτευμάτων και το θεμέλιο για την πρόοδο και τον πολιτισμό. Είναι, θα λέγαμε, ο κύριος συντελεστής οποιασδήποτε ανάπτυξης. Κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα και εξασφαλίζει τις ατομικές και πολιτικές ελευθερίες. Οι σημαντικότερες ελευθερίες που αναγνωρίζει το Ελληνικό Σύνταγμα, είναι η ελευθερία του εκλέγειν και εκλέγεσθαι (βάση για τα δημοκρατικά πολιτεύματα), η προσωπική ελευθερία, η ελευθερία της σκέψης και της γνώμης, η ελευθερία του συνέρχεσθαι, η ελευθερία του τύπου κ.λπ.

Οι αγώνες για την ελευθερία είναι πάντα ιεροί και δίκαιοι και συγκινούν όλους τους πολιτισμένους ανθρώπους. (Απ. Δ.Σ. 163/73)

Οδός ΕΛΕΥΣΙΝΙΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ (Εργ. Κατοικίες)

Ελευσίνα Μυστήρια. Θρησκευτικές γιορτές που γίνονταν στην Ελευσίνα προς τιμήν της θεάς Δήμητρας, σ' ανάμνηση της αρπαγής της κόρης της Περσεφόνης (Βλέπε: Οδός ΔΗΜΗΤΡΑΣ).

Στην αρχή τα μυστήρια τελούνταν μόνο στην Ελευσίνα. Έπειτα χωρίστηκαν σε μικρά και μεγάλα. Τα μικρά γίνονταν στο δήμο Άγρα, κοντά στον Ιλισό, το μήνα Ανθεστηριώνα (αρχές της άνοιξης) και τα μεγάλα στην Ελευσίνα το μήνα Βοηδρομιώνα (τέλη του καλοκαιριού). Στα μικρά μυστήρια γινόταν η προκαταρκτική μύηση και στα μεγάλα η τελική. Όσοι γίνονταν μύστες, δηλ. μέλη των μυστηρίων, όφειλαν απόλυτη μυστικότητα. Όποιος παραβίαζε τη μυστικότητα αυτή, τιμωρούνταν με θάνατο και έχανε βέβαια την ευτυχία της μέλλουσας ζωής. Πριν ακόμη αρχίσουν τα μυστήρια σταματούσαν οι πόλεμοι (ιερή εκκευρία). Την εκκευρία την ανάγγελλαν ειδικοί απεσταλμένοι, οι σπονδοφόροι, οι οποίοι καλούσαν όσους ήθελαν να λάβουν μέρος σαν προσκυνητές.

Από τις διάφορες τελετουργίες, άλλες ήταν δημόσιες και γίνονταν στο ύπαιθρο και άλλες ήταν μυστικές και τόσο καλά προφυλαγμένες από την περιέργεια των απλών ανθρώπων και των αμύητων, ώστε και μέχρι σήμερα δεν ξέρουμε τι ακριβώς γινόταν. Λένε π.χ. πως στους μυημένους έδειχναν παλιά και χοντροκομμένα αγάλματα, τα ιερά, τα οποία όμως κανένας αμύητος δεν είχε δει. Τα ιερά αυτά στη διάρκεια των μυστηρίων τα έπαιρναν από την Ελευσίνα μέσα σε καλάθια από κλαριά ιτιάς, σκεπασμένα καλά με ύφασμα και δεμένα με μάλλινες κόκκινες ταινίες και τα έφερναν με πομπή στην Αθήνα. Η μεταφορά γινόταν πάνω σ' άρμα, που το έσερναν βόδια. Τη φροντίδα την είχαν οι ιέρειες και η τιμητική συνοδεία αποτελούνταν από νέους που είχαν τελειώσει τη στρατιωτική τους υποχρέωση. Αυτά γίνονταν την πρώτη μέρα των μυστηρίων.

Τη δεύτερη μέρα γινόταν η επίσημη έναρξη της γιορτής με συγκέντρωση των κατοίκων. Την τρίτη γινόταν ο καθαρισμός των υποψήφιων με λούσιμο στο Φάλη-

ρο ή στον Πειραιά. Την ίδια μέρα γινόταν και κάτι παράξενο. Οι μύστες πήγαιναν τρέχοντας στη θάλασσα, σέρνοντας ο καθένας τους και ένα χοιρίδιο. Κολυμπούσαν μαζί του και ξεπλένονταν έτσι όλες οι βρωμιές των ανθρώπων. Την τέταρτη μέρα γίνονταν οι θυσίες των χοιριδίων και των άλλων ζώων απ' όλους τους αντιπροσώπους, την πέμπτη υποδοχή όσων τυχόν είχαν αργήσει και τέλος γινόταν η επιστροφή στην Ελευσίνα με το ξόανο του Ίακχου (Βάκχου ή Διόνυσου). Στην επιστροφή έπαιρναν μέρος χιλιάδες άνθρωποι, κρατώντας κλαριά στα χέρια και στεφάνια από μυρσίνη στα κεφάλια τους. Στη γέφυρα του Κηφισού τους περιμέναν οι κάτοικοι της Ελευσίνας και όλοι μαζί έφταναν στο ναό, όπου τελούνταν τα μεγάλα μυστήρια όπου έπαιρναν μέρος μόνο οι μνημένοι. Η τελευταία μέρα ήταν αφιέρωμένη στους χθόνιους θεούς και στους νεκρούς. Τη μέρα αυτή δυο πήλινα δοχεία, γεμάτα με άγνωστο υγρό, τοποθετούνταν το ένα στην ανατολή και το άλλο στη δύση. Η ανατροπή τους από τους μύστες σήμαινε και τη λήξη των γιορτών. Την ίδια μέρα επέστρεφαν στην Αθήνα και οι προσκυνητές. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΛΗΑΣ (ΕΛΙΑΣ) (Παλιά Πόλη)

Η οδός Εληάς (Ελιάς) βρίσκεται στην περιοχή του "Πάρκου Ελιάς". Σε βυζαντινό έγγραφο του 14ου αι. μνημονεύεται η τοποθεσία Ελιά δηλ. η περιοχή της γνωστής εξοχικής θέσης Εληάς ή Ελιάς, όπου υπήρχαν και υπάρχουν και σήμερα ελαιόδενδρα.

Επί της οδού Ελιάς 10 βρισκόταν η Εκκλησία της Αγίας Φωτεινής (Φωτίδας), η οποία ήταν σχεδόν ετοιμόρροπη και κατεδαφίστηκε για να ανοίξει η οδός. (Γεωργ. Χ. Χιονιδή ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ. Τόμος 2ος. Σελίς 137).

Ελιά: Οπωροφόρο δέντρο. Το ιερό δέντρο της Ειρήνης αλλά και του Πολιτισμού. Σύμφωνα με την αρχαία ελληνική παράδοση προήλθε από τη βλάστηση που παρουσίασε το δόρυ της θεάς Αθηνάς, στο άγαλμά της πάνω στην Ακρόπολη. (Τελευταία βρέθηκε απολίθωμα Ελιάς 6000 ετών. Εφημερίδες: 14 - 9 - -03)

Οδός ΕΛΛΗΣ (Παλιά Πόλη)

Έλλη. Κόρη του βασιλιά της Βοιωτίας Αθάμαντα και της Νεφέλης, αδερφή του Φριξου. Ο Αθάμαντας απόχτησε με τη Νεφέλη δυο παιδιά, το Φρίξο και την Έλλη, αλλά η Νεφέλη πέθανε και ο Αθάμαντας πήρε δεύτερη γυναίκα, την Ινώ, με την οποία απόχτησε δυο γιους: το Λέαρχο και το Μελικέρτη. Η Ινώ ήταν κακή μητέρα, μισούσε το Φρίξο και την Έλλη και ήθελε να απαλλαχτεί από αυτά. Έπεισε γι' αυτό τις γυναίκες του Ορχομενού να καβουρντίσουν κρυφά από τους άνδρες τους το σπόρο του σιταριού. Έτσι η γη δεν έδωσε σοδειά και έπεσε πείνα. Ο Αθάμαντας έστειλε τότε ανθρώπους να ρωτήσουν το μαντείο των Δελφών. Η Ινώ όμως δωροδόκησε τους απεσταλμένους κι αυτοί είπαν ψέμματα ότι πρέπει να θυσιαστούν ο Φρίξος και η Έλλη στο Δία. Ο Αθάμαντας κάτω από την πίεση του πεινασμένου λαού δέχτηκε με συντοιβή να θυσιαστεί ο γιός του. Η Νεφέλη όμως, την ώρα που

πλησίαζε η θύσια, έστειλε ένα χρυσόμαλλο κριάρι, έβαλε επάνω τον Φοίβο και την Έλλη και το κριάρι άρχισε να πετά προς τα ανατολικά. Όταν έφτασαν στη θάλασσα μεταξύ Σίγειου και Χερσόνησου, η Έλλη γλίστρησε κι έπεσε σ' αυτήν, που από τότε ονομάστηκε Ελληνισποντος. Ο Φοίβος συνέχισε το ταξίδι του και έφτασε στην Κολχίδα, στο βασιλιά Αιήτη.

Οδός ΕΛΠΙΔΑΣ (Καλλιθέα)

Ελπίδα: Το ανθρώπινο συναίσθημα που δίνει νόημα στη ζωή των ανθρώπων. Χωρίς αυτήν δε θα υπήρχε κανένα κίνητρο για την ανθρώπινη δραστηριότητα, σε οποιαδήποτε μορφή της. (Απ. Δ.Σ. 146/60, 44/93)

Οδός ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ (Εργ. Κατοικίες)

Επαμεινώνδας. Πολιτικός και στρατηγός της αρχαίας Θήβας, από τους μεγαλύτερους της αρχαίας Ελλάδας (420-362 π.Χ.). Ήταν γιός του Πολύμνιδα και εκπαιδεύτηκε στις σωματικές ασκήσεις και στη μουσική τέχνη. Παρακολούθησε μαθήματα κοντά στον πυθαγόρειο Λύση από τον Τάραντα.

Ο Επαμεινώνδας για πρώτη φορά πολέμησε το 385, όταν οι Θηβαίοι έστειλαν βοήθεια στους Σπαρτιάτες εναντίον των Αρκάδων. Στη μάχη αυτή πληγώθηκε βαριά ο Πελοπίδας, τον οποίον περιέθαλψε και έσωσε ο Επαμεινώνδας και από τότε συνδέθηκαν με περίφημη φιλία. Όταν οι Σπαρτιάτες κυρίεψαν το 382 την Καδμεία, ο Επαμεινώνδας δεν έπαψε να παίρνει μέρος στην πολιτική, αν και ανήκε στο δημοκρατικό κόμμα. Συντέλεσε στην ανεξαρτησία των Θηβών το 379 και το 374 εκλέχτηκε βουλευτής και πήρε μέρος στο συνέδριο της Σπάρτης, όπου υποστήριξε τις αξιώσεις των Θηβαίων να κυριαρχούν στη Βοιωτία. Το 371 οι Σπαρτιάτες με αρχηγό το βασιλιά τους Κλεόμβροτο έκαναν εισβολή στη Βοιωτία, αλλά ο Επαμεινώνδας τους νίκησε στην περίφημη μάχη των Λεύκτρων με τη στρατηγική του ικανότητα και τη "λοξή φάλαγγα". Από τότε άρχισε η ηγεμονία της Θήβας στην οποία υποτάχτηκαν οι Θεσπιείς, οι Ορχομένιοι, οι Φωκείς, οι Λοκροί και οι Αιτωλοί.

Την επόμενη χρονιά ο Επαμεινώνδας πήγε στην Πελοπόννησο για να προσφέρει βοήθεια στους Αρκάδες, Αργείους και Ηλείους, οι οποίοι απειλούνταν από τους Σπαρτιάτες. Ο Επαμεινώνδας ανάγκασε τους Σπαρτιάτες να υποχωρήσουν, αλλά δεν επιχείρησε να κυριεύει τη Σπάρτη, αν και λεηλάτησε σχεδόν όλη την περιοχή της Λακωνίας. Επιστρέφοντας στη Θήβα κατηγορήθηκε για παράνομη παράταση του αξιώματος του βουλευτή κατά τρεις μήνες (όσο του χρειάστηκε για να ολοκληρώσει την αποστολή του). Η προβλεπόμενη ποινή ήταν θάνατος. Ο Επαμεινώνδας ομολόγησε την ενοχή του, αλλά μετά την απολογία του, το δικαστήριο, παίρνοντας υπόψη του τους λόγους που τον ανάγκασαν στην παράταση της εξουσίας του, δεν έβγαλε καταδικαστική απόφαση.

Το 369 π.Χ. ο Επαμεινώνδας εκλέχτηκε πάλι βουλευτής. Επιχείρησε δεύτερη εισβολή στην Πελοπόννησο χωρίς σημαντικά αποτελέσματα. Αργότερα οι Θηβαίοι

ήρθαν αντιμέτωποι με τους Αθηναίους για την κυριαρχία στη θάλασσα, αν και ήταν άπειροι στα ναυτικά, αλλά τους νίκησαν έχοντας σαν συμμάχους τους Ρόδιους και τους Χίους. Τότε οι Αθηναίοι από αντιζηλία ή φόβο συμμαχησαν με τους Σπαρτιάτες. Στο μεταξύ επειδή άρχισαν πάλι ταραχές μεταξύ Αρκάδων και Σπαρτιατών, ο Επαμεινώνδας έκανε νέα εισβολή στην Πελοπόννησο. Η μάχη έγινε κοντά στη Μαντίνεια, όπου οι Θηβαίοι νίκησαν τους Σπαρτιάτες, αλλά τραυματίστηκε θανάσιμα ο Επαμεινώνδας και δεν μπόρεσαν να εκμεταλλευτούν τη νίκη τους.

Ο Επαμεινώνδας, κατά τον Κικέρωνα, υπήρξε “ο μέγιστος της Ελλάδος ανήρ”. Οι Θηβαίοι έστησαν προς τιμήν του ανδριάντα και έκοψαν νομίσματα με την εικόνα του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ (Εργ. Κατοικίες)

Επίκουρος. Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος, δημιουργός φιλοσοφικού συστήματος και ιδρυτής φιλοσοφικής σχολής.

Γεννήθηκε το 341 π.Χ. στη Σάμο. Ο πατέρας του ονομαζόταν Νεοκλής και ήταν Αθηναίος άποικος, γι’ αυτό ο Επίκουρος είχε τα δικαιώματα Αθηναίου πολίτη. Παρακολούθησε στην Τέω (γειτονικό νησί της Σάμου) μαθήματα από το Νανσιφάνη, ο οποίος του δίδαξε τη διδασκαλία του Δημόκριτου, που αργότερα θα αποτελούσε τη βάση του δικού του φιλοσοφικού συστήματος. Το 323 π.Χ. ήρθε στην Αθήνα, όπου υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία. Στην Αθήνα παρακολούθησε τη διδασκαλία του Θεόδωρου του Κυρηναίου. Στη Σάμο δεν ξαναγύρισε, γιατί στο μεταξύ οι Αθηναίοι άποικοι είχαν φύγει. Ακολούθησαν χρόνια περιπλανήσεων που τον έφεραν στην Κολοφώνα, τη Μυτιλήνη και τη Λάμψακο. Στην Κολοφώνα επιδόθηκε για δώδεκα χρόνια σε ιδιωτική μελέτη και γι’ αυτό είχε την αξίωση να θεωρείται αυτοδίδακτος. Το 310 π.Χ. ίδρυσε σχολή στη Μυτιλήνη, που αργότερα τη μετέφερε στη Λάμψακο. Εκεί συγκέντρωσε πολλούς μαθητές και θαυμαστές.

Το 307 π.Χ. εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα, όπου δίδαξε μέχρι το θάνατό του, το 270 π.Χ. Εκεί έκανε μόνιμη έδρα της σχολής του το σπίτι του και τον κήπο του. Οι μαθητές του, μεταξύ των οποίων ήταν και γυναίκες και σκλάβοι, ονομάζονταν “φιλόσοφοι του κήπου”. Δεν έκανε διάκριση τάξης και φυλής. Όσο ζούσε, αλλά και πολύ μετά το θάνατό του, λατρευόταν με θρησκευτική ευλάβεια σαν αρχηγός. Έζησε με στωική απλότητα. Ήταν υπερβολικά λιτοδίαιτος, αφοσιωμένος στους γονείς του, γενναίωδωρος στους αδελφούς του και καλός στους υπηρέτες του. Ο Σενέκας λέει πως οι μαθητές του τον θεωρούσαν θεό μεταξύ των ανθρώπων και γι’ αυτό μετά το θάνατό του κυκλοφορούσε στους φιλοσοφικούς κύκλους το “ζήσε έτσι σαν να σε έβλεπε το μάτι του Επίκουρου”. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΠΙΜΗΘΕΑ (Εργοχώρι)

Επιμηθέας. Γιός του Τιτάνα Ιαπετού και της Ωκεανίδας Κλυμένης, αδερφός του Ατλαντα, του Μενοίτιου και του Προμηθέα και άνδρας της Πανδώρας. Ο Ησίοδος

αναφέρει ότι ο Επιμηθέας, παρά τις συστάσεις του αδερφού του Προμηθέα, πήρε σαν σύζυγο την Πανδώρα, την οποία έπλασε ο Ήφαιστος για να προκαλέσει δεινά στους ανθρώπους. Η Πανδώρα έφερε μαζί της ένα κουτί που της το χάρισαν οι Θεοί. Μια μέρα από περιέργεια άνοιξε το κουτί, μέσα στο οποίο ήταν όλα τα κακά και τα άφησε να ξεφύγουν. Από τότε η ζωή των ανθρώπων γέμισε αρρώστιες και δυστυχία. Μέσα στο κουτί έμεινε μόνο η ελπίδα. Σύμφωνα με άλλη παράδοση, το κουτί το άνοιξε ο ίδιος ο Επιμηθέας.

Ο Επιμηθέας απόχτησε με την Πανδώρα μια κόρη, την Πύρρα, η οποία παντρεύτηκε το γιό του Προμηθέα Δευκαλίωνα. Ο Δευκαλίωνας και η Πύρρα ήταν οι μόνοι που σώθηκαν από τον κατακλυσμό. Από αυτούς γεννήθηκε ο Έλληνας, ο γενάρχης των Ελλήνων. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ (Κυψέλη)

Επτάνησος. Νησιώτικη περιοχή της Ελλάδας που περιλαμβάνει τα νησιά: Κέρκυρα, Παξοί, Λευκάδα, Ιθάκη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθο και Κύθηρα. Επειδή είναι επτά ονομάζονται Επτάνησα. Ονομάζονται όμως και Ιόνιοι νήσοι.

Η ονομασία αυτή απαντά σε προκήρυξη, το 1799, του Ρώσου ναυάρχου Ουσσάκωφ. Νήσοι του Λεβάντε σε προκήρυξη, το 1798, του τοποτηρητή του Διευθυντηρίου. Νήσοι Ενετικών της Ανατολής (1800). Φραγκονήσια στη "Νεωτερική Γεωγραφία", το 1791, του Δανιήλ Φιλιππίδη.

Τα νησιά αυτά του Ιονίου κατοικήθηκαν από την απότατη αρχαιότητα, συγκριμένα από τη νεολιθική εποχή. Ενώρις την εποχή του Τρωικού πολέμου τα συναντάμε να ακμάζουν και να έχουν υψηλό και ανεπτυγμένο μυκηναϊκό πολιτισμό. Κατά την αρχαιότητα κάθε νησί στο Ιόνιο αποτελούσε ιδιαίτερη Πολιτεία. Το μόνο σχεδόν κοινό στοιχείο ήταν η κοινή τύχη, που τα καθιστούσε στόχο πολλών επιδρομών και μακρών κατακτήσεων, επειδή κατέχουν στρατηγική θέση ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Ιταλία.

Με το χωρισμό της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε Δυτικό και Ανατολικό κράτος, τα νησιά του Ιονίου περιήλθαν στο Ανατολικό. Αλλά Ούννοι, Βάνδαλοι, Γότθοι, Σλάβοι, Νορμανδοί, Σταυροφόροι (Α' και Δ' Σταυροφορίες), επίσης Φράγκοι κ.ά., διαδοχικά λεηλάτησαν και κατάκτησαν τα γραφικά αυτά νησιά, που ανέκαθεν ήταν ελληνικά σε πληθυσμό. Μόνο μετά το 1387 που κατέλαβε τα νησιά του Ιονίου η Βενετία, γνώρισαν σταθερότητα τεσσάρων αιώνων, μια σταθερότητα όμως κάτω από ξένο ζυγό. Κατά τη διάρκεια των πολέμων της Γαλλικής Επανάστασης και του Ναπολέοντα, τα νησιά βρέθηκαν κάθε τόσο κάτω από την κυριαρχία Γάλλων, Ρώσων, Τούρκων και πάλι Γάλλων. Τέλος το 1814, μετά την κατάρρευση της Ναπολεόντειας Αυτοκρατορίας, τα νησιά έγιναν αγγλική κτήση που τυπικά χαρακτηριζόταν ως αυτοδιοικούμενο και ανεξάρτητο κράτος με την επωνυμία "Ηνωμένο κράτος των Ιονίων Νήσων". Στις 22 Σεπτεμβρίου 1853 η Ιόνιος Βουλή κήρυξε την ένωση με την Ελλάδα. Χρειάστηκαν όμως αγώνες 11 ακόμη χρόνων, έως ότου στις 21 Μαΐου 1864, τα νησιά του Ιονίου ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΡΜΟΥ

Ερμής. Ένας από τους δώδεκα Θεούς του Ολύμπου, γιός του Δία και της κόρης του Άτλαντα Μαίας. Γεννήθηκε στο βουνό Κυλλήνη της Αρκαδίας. Λίγο μετά τη γέννησή του άρχισε τα κατορθώματά του με την εφεύρεση της λύρας και την κλοπή των βοδιών του Απόλλωνα. Ανάμεσα στους Θεούς του Ολύμπου δεν κατέχει υψηλή θέση και η αποστολή του περιοριζόταν να διαβιβάζει τις θελήσεις και τις οδηγίες του πατέρα του στους θνητούς και αθάνατους σαν κήρυκας ή αγγελιοφόρος.

Οι άνθρωποι τον θεωρούσαν “δόλιο” και προστάτη των κλεφτών και των ληστών. Υπήρξε προστάτης των βοσκών, των οδοιπόρων, των πόλεων και των σπιτιών (“Πυλαίος”, “Προπύλαιος”, “Θυραίος”). Προσάτενε στην αγορά (“Αγοραίος”) τους εμπόρους και τους ρήτορες. Οδηγούσε τις ψυχές στον Άδη (ψυχοπομπός) και μετέφερε (σαν κήρυκας) οδηγίες και θελήσεις στους θεούς του Πάνω και του Κάτω Κόσμου. Συνδέθηκε επίσης και με τη μουσική, αφού θεωρήθηκε ο εφευρέτης της λύρας.

Ο Ερμής αρχικά παριστανόταν σαν σωρός πέτρινος στα κράσπεδα των δρόμων. Στον 6ο π.Χ. αιώνα σαν θεός με γένια, φτερωτά σανδάλια και κηρύκειο. Την παράσταση αυτή τη βρίσκουμε σε αρχαϊκά αγγεία και γλυπτές παραστάσεις. Πολύ νωρίς όμως επικράτησε ο τύπος του “αγένιου” Ερμή. Αργότερα, του “κριοφόρου”, που κρατά στον ώμο του κριό και τελικά τον έφηβου δρομέα. Σαν ψυχοπομπός κρατά στα χέρια του ζυγαριά. Περίφημα είναι τα αγάλματα του Ερμή της Ολυμπίας (Πραξιτέλης) και του Λύσιππου (μουσείο της Νεάπολης). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΕΣΤΙΑΣ (Παπάγου)

Εστία: Θεά του αρχαίου ελληνικού δωδεκάθεου. Όπως φαίνεται και από την κυριολεξία του ονόματός της, ήταν θεά της εστίας (τζάκι) ή η ίδια εστία με την ιερή γι’ αυτήν αντίληψη των αρχαίων. Ήταν πρωτότοκη κόρη του Κρόνου και της Ρέας και αδερφή του Δία. Ήταν επίσης παρθένα, όπως η Αθηνά και η Άρτεμη. Ως θεά της εστίας ήταν το σύμβολο του σπιτιού. Γύρω από αυτήν περιέφεραν το νεογέννητο μωρό, πριν γίνει δεχτό στην οικογένεια. Κάθε γεύμα άρχιζε και τελείωνε με προσφορά (σπονδή) προς αυτήν. Κάθε πόλη είχε δημόσια εστία (βωμό), όπου ποτέ δεν έσβηνε η φωτιά. Ήταν έθιμο μάλιστα, όταν ίδρυναν μια καινούργια αποικία, να κουβαλούν μαζί τους κάρβουνα από το βωμό της μητροπολιτικής εστίας και μ’ αυτά να ανάβουν τη φλόγα στην εστία της νέας πόλης. Ο χώρος μέσα στον οποίο βρισκόταν η εστία με την άσβηστη φωτιά αποτελούσε ιερό άσυλο των ικετών. Επίσης, ήταν τόπος υποδοχής των ξένων και των πρέσβων.

Κατά την παράδοση, τη λατρεία της Εστίας με το όνομα Vesta τη μετέφερε στη Ρώμη ο Αινείας. Ο Νουμάς Πομπήλιος, ίδρυσε προς τιμή της έναν κυκλικό ναό με ωραιότατο βωμό, γύρω από τον οποίο υπήρχαν κίονες με θολωτή στέγη. Στη Ρώμη την ιερή και άσβηστη φωτιά της τη φύλαγαν έξι ιέρειες παρθένες, οι Εστιάδες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΤΕΟΚΛΗ (Εργοχώρι)

Ετεοκλής: Γιός του βασιλιά της Θήβας Οιδίποδα και της Ιοκάστης, αδερφός του Πολυνείκη, της Αντιγόνης και της Ισμήνης. Όταν ο Οιδίποδας τυφλώθηκε και διώχτηκε από τη Θήβα, τα δυο αδέρφια, ο Ετεοκλής και ο Πολυνείκης, συμφώνησαν να βασιλεύει ο καθένας από ένα χρόνο. Πρώτος βασίλεψε ο Ετεοκλής. Όταν όμως ήρθε η στιγμή να παραδώσει τη βασιλεία, ο Ετεοκλής αρνήθηκε και ο Πολυνείκης έφυγε από τη Θήβα και πήγε στο Άργος, όπου ο βασιλιάς Άδραστος του έδωσε για γυναίκα την κόρη του Αργεία και του υποσχέθηκε να τον βοηθήσει να ξαναγίνει βασιλιάς της Θήβας. Πραγματικά, επτά στρατηγοί, μεταξύ των οποίων ήταν και ο Πολυνείκης εξεστράτευσαν εναντίον της Θήβας. Όταν έφτασαν, ζήτησαν από τον Ετεοκλή το θρόνο, αλλ' αυτός αρνήθηκε. Τότε άρχισε επίθεση και κατέλαβε από τους στρατηγούς έπρεπε να επιτεθεί σε μια από τις επτά πύλες της Θήβας. Επειδή όμως η μάχη δεν έπαιρνε τέλος, οι αντίπαλοι αποφάσισαν να κριθεί ο αγώνας με μονομαχία μεταξύ των δυο αδερφών. Στη μονομαχία αυτή σκοτώθηκαν και οι δυο αδερφοί. Η μάχη επαναλήφτηκε και οι Αργαίοι νικήθηκαν. Βασιλιάς τότε έγινε ο θείος του Ετεοκλή Κρέοντας, ο οποίος απαγόρευσε την ταφή του Πολυνείκη, θεωρώντας τον προδότη της πατρίδας του. Αλλά η Αντιγόνη, αψηφώντας τις βασιλικές διαταγές, έθαψε τον Πολυνείκη. Ο μύθος του Ετεοκλή και γενικά του Οιδίποδα, ενέπνευσε πολλούς ποιητές, ιδιαίτερα όμως τους μεγάλους τραγικούς. Ο Αισχύλος έγραψε την τραγωδία "Επτά επί Θήβας", ο Σοφοκλής τον "Οιδίποδα επί Κολωνώ" και ο Ευρυπίδης τις "Φοίνισσες". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΥΑΓΟΡΑ (Εργοχώρι)

Ευαγόρας ο Α' (435-374 π.Χ.). Βασιλιάς της Σαλαμίνας της Κύπρου. Ανέβηκε στο θρόνο το 410 π.Χ., ανατρέποντας τον τύραννο Αβδέμονα. Στα χρόνια της βασιλείας του έγιναν σημαντικές μεταρρυθμίσεις, προωθήθηκε η πολιτιστική κίνηση και αναπτύχθηκε σημαντικά το εμπόριο της πόλης. Ο Ευαγόρας επιδίωξε τη διατήρηση των καλών σχέσεων τόσο με το βασιλιά των Περσών Αρταξέρξη, όσο και με την αθηναϊκή δημοκρατία. Στα τέλη του 5ου π.Χ. αι. ο βασιλιάς απόχτησε τον έλεγχο του μεγαλύτερου μέρους της Κύπρου. Το 394 π.Χ. πήρε μέρος στη ναυμαχία της Κνίδου επικεφαλής του κυπριακού στόλου, συντελώντας αποφασιστικά στη λαμπρή νίκη του συνασπισμού Αθηναίων και Περσών ενάντια στους Σπαρτιάτες. Η αίγλη του βασιλείου της Σαλαμίνας προκάλεσε τη ρήξη του με τους Πέρσες, με αποτέλεσμα τους δυο συνεχείς κυπριακούς πολέμους (394-385 και 385-376). Οι συγκρούσεις αυτές κατάρτηξαν σε συνθήκη ειρήνης, που περιορίσε τη δύναμη του Ευαγόρα, που δολοφονήθηκε μετά από συνωμοσία το 374 π.Χ. και στο θρόνο τον διαδέχθηκε ο γιός του Νικοκλής. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΥΚΛΕΙΔΗ (Προμηθέας)

Ευκλείδης: Μεγάλος Έλληνας μαθηματικός της αρχαιότητας (3ος αι. π.Χ.). Δεν

μας είναι γνωστό ούτε πού και πότε γεννήθηκε, ούτε ποιοί ήταν οι δάσκαλοί του, γι' αυτό και πολλοί τον ταυτίζουν συχνά με το μαθητή του Σωκράτη, φιλόσοφο Ευκλείδη το Μεγαρέα. Σύμφωνα με τον Πρόκλο, ο Ευκλείδης έζησε κατά την εποχή του Πτολεμαίου Α' (323-285 π.Χ.) και υπήρξε ιδρυτής της περίφημης Μαθηματικής Σχολής της Αλεξάνδρειας.

Το σπουδαιότερο έργο του Ευκλείδη είναι τα "Στοιχεία", που αποτελείται από 13 βιβλία. Τα "Στοιχεία" του Ευκλείδη αποτελούσαν μια κωδικοποίηση όλων των γεωμετρικών γνώσεων της εποχής του και επισκίασαν κάθε παρόμοιο έργο που προηγήθηκε ή που ακολούθησε.

Εκτός από τα καθαρά μαθηματικά έργα του ("Δεδομένα", "Περί διαιρέσεων", "Πορίσματα", "Περί κωνικών τομών") ο Ευκλείδης έγραψε και αστρονομικά: "Φαινόμενα" (χάθηκε), "Οπτικά και κατοπτρικά", "Κατανομή Κανόνος" και τα "Μηχανικά". (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ (Εργοχώρι)

Ευρυδίκη. Σύζυγος του κιθαρωδού Ορφέα. Ήταν κόρη του Απόλλωνα και, το πιο πιθανό, μια από τις Δρυάδες νύμφες, που ζούσαν κυρίως στα δάση και βουνά της Θράκης. Εκεί ο Ορφέας θέλοντας με τη μαγική του λύρα να γαληνέψει την άγρια φύση γνώρισε και αγάπησε την Ευρυδίκη. Ένα απροσδόκητο περιστατικό όμως στάθηκε μοιραίο για τη ζωή της. Καθώς προσπαθούσε να ξεφύγει από την ηρωική καταδίωξη κάποιου βοσκού, του Αρισταίου, ένα φίδι, κρυμμένο μέσα στα χόρτα, τη δάγκωσε και πέθανε. Απαρηγόρητος ο Ορφέας για τον ξαφνικό θάνατο της γυναίκας του αποφάσισε να κατέβει στον Άδη για να τη βρει. Με τη γλυκιά μελωδία της μαγικής λύρας του κατόρθωσε να συγκινήσει τον Πλούτωνα και την Περσεφόνη. Τότε οι θεοί του Άδη δέχτηκαν να δώσουν εντολή στον ψυχοπομπό Ερμή να ξαναφέρει την Ευρυδίκη στον επάνω κόσμο, αλλά με έναν όρο: πριν βγουν από τον Άδη να μη γυρίσει το πρόσωπό του ο Ορφέας και κοιτάξει την Ευρυδίκη. Την υπόσχεση αυτή όμως ο Ορφέας δεν την κράτησε. Γεμάτος ανυπομονησία δεν άντεξε στον πειρασμό και την τελευταία στιγμή, στο σημείο που περνούσαν τα σύνορα των δυο κόσμων, έστρεψε το κεφάλι του και κοίταξε την αγαπημένη του σύζυγο. Αμέσως επεμβαίνει ο Ερμής, πιάνει την Ευρυδίκη από το χέρι και την οδηγεί ξανά στον Άδη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΕΥΡΙΠΙΔΗ (Εθν. Στάδιο)

Ευριπίδης. Ο νεώτερος από τους τρεις μεγάλους τραγικούς ποιητές της ελληνικής αρχαιότητας (480-406 π.Χ.).

Γεννήθηκε στη Σαλαμίνα την ημέρα που έγινε εκεί η γνωστή ναυμαχία μεταξύ Ελλήνων και Περσών, γιατί η οικογένειά του είχε καταφύγει στο νησί αυτό κατά την εισβολή του Ξέρξη στην Αττική.

Πολλοί από τους βιογράφους του ισχυρίζονται ότι ο πατέρας του Μνήσαρχος ή

Μνησαρχίδης ήταν “κάπηλος”, δηλ. μικροέμπορος, λιανοπώλης και η μητέρα του Κλειτώ “λαχανοπώλης”, δηλ. μανάβισσα. Οι πληροφορίες όμως αυτές οφείλονται μάλλον στις κοροϊδίες του Αριστοφάνη και των άλλων κωμωδοποιών, οι οποίοι ήταν εχθροί του τραγικού ποιητή. Ο Φιλόχωρος αντίθετα υποστηρίζει ότι η μητέρα του είχε ευγενική καταγωγή και ο πατέρας του ήταν πλούσιος γαιοκτήμονας, διατηρώντας χτήματα στη Σαλαμίνα, γι’ αυτό και ο Ευριπίδης πήρε επιμελημένη αγωγή και μόρφωση.

Σπούδασε ρητορική κοντά στον Πρόδικο και φιλοσοφία κοντά στον Αναξαγόρα. Είχε και με το Σωκράτη, που ήταν κατά δέκα χρόνια μικρότερός του, τόσο στενές σχέσεις, ώστε, ενώ ο Σωκράτης σπάνια σύχναζε στο θέατρο, ποτέ δεν έλειπε από αυτό, όταν παιζόταν δράμα του Ευριπίδη.

Οι πληροφορίες οι σχετικές με την οικογενειακή ζωή του Ευριπίδη είναι πολύ συγκεχυμένες. Λέγεται ότι παντρεύτηκε δυο φορές. Η πρώτη του γυναίκα Χοιρίλη, κόρη του Μνησίλοχου, που μας είναι γνωστός από τις “Θεσμοφοριάζουσες” του Αριστοφάνη, του γέννησε τρεις γιούς. Το Μνησαρχίδη, που έγινε έμπορος, το Μνησίλοχο, που πήρε το όνομα του παππού της μητέρας του και τον Ευριπίδη, που κράτησε το πατρικό όνομα. Η ανήθικη ζωή της Χοιρίλης στάθηκε αιτία να την χωρίσει και να παντρευτεί για δεύτερη φορά. Το δήθεν μίσος του Ευριπίδη κατά των γυναικών πολλοί το αποδίδουν στην ατυχία του στη συζυγική ζωή. Δεν είναι όμως λογικό να υποθέσει κανείς ότι μια ακόλαστη γυναίκα θα μπορούσε να δημιουργήσει στον Ευριπίδη τέτοιο χαρακτήρα. Φυσικότερο είναι να υποθέσει ότι αυτό οφείλεται στην κλίση του ποιητή να δημιουργεί στη σκηνή γυναίκες ανόσιες, δηλητηριάστριες, άπιστες, ανδροκτόνες και αιμομήκτριες και να κακολογεί ολόκληρο το θηλυκό γένος.

Κατά το 408 π.Χ., γέροντας πια ο Ευριπίδης και δυσανεκτός από τους ομοτέχνους του, αυτοεξορίστηκε στη Μαγνησία της Θεσσαλίας. Εκεί έμεινε λίγο χρόνο, γιατί ύστερα από πρόσκληση του βασιλιά της Μακεδονίας Αρχέλαου πήγε στην Πέλλα, όπου βρήκε να φιλοξενούνται επίσης στην αυλή του φιλότεχνου βασιλιά το φίλο του τραγικό ποιητή Αγάθωνα, το μουσικό Τιμόθεο, τον περίφημο για την εποχή του ζωγράφο Ζεύξη, ίσως και το μεγάλο ιστορικό Θουκυδίδη. Έτσι βρέθηκε σε οικείο περιβάλλον διανοητών. Από ευγνωμοσύνη προς τον προστάτη του Αρχέλαο έγραψε τις τραγωδίες “Αρχέλαος” και “Τημενίδαι”, όνομα των πρώτων βασιλιάδων της Μακεδονίας, προγόνων του Αρχέλαου. Και οι δυο όμως αυτές τραγωδίες χάθηκαν. Σώθηκε μόνον η τραγωδία “Βάκχαι” που φαίνεται ότι προοριζόταν για το Μακεδονικό θέατρο.

Το φθινόπωρο του 406 π.Χ. ο Ευριπίδης πέθανε (κατασπαραχθείς, κατά την παράδοση, από σκυλιά) και τάφηκε με τιμές στην τοποθεσία Αρέθουσα, που βρισκόταν κοντά στην Αμφίπολη.

Δεν μας είναι γνωστός ο αριθμός των τραγωδιών και των σατυρικών δραμάτων που έγραψε. Άλλοι λένε 75 και άλλοι 92. Από αυτά μόνον 18 τραγωδίες σώθηκαν και ένα σατυρικό δράμα. (“Κύκλωψ”). Οι τραγωδίες είναι οι εξής:

1) Άλκηστις 2) Ανδρομάχη 3) Βάκχαι 4) Εκάβη 5) Ελένη 6) Ηλέκτρα 7) Ηρακλείδα 8) Ηρακλής Μαινόμενος 9) Ικέτιδες 10) Ιππόλυτος 11) Ιφιγένεια

έχουν δοθεί κατά καιρούς πολλές και διαφορετικές μεταξὺ τους απαντήσεις. Ο πολλὸς κόσμος θεωρεῖ ευτυχία τα πλούτη και τη δόξα. Σ' όλους αυτούς απευθύνεται και ταιριάζει η απάντηση που ἔδωσε πρὸς τὸν Κροῖσο ο Σόλωνας: “Βλέπω καλὰ ὅτι κατέχεις μεγάλα πλούτη, ὅτι βασιλεύεις πάνω σε πολυάριθμους λαούς, μα μπορῶ να πω ὅτι εἶσαι ευτυχισμένος, αν δεν γνωρίζω ποιό θα εἶναι τὸ τέλος της ζωῆς σου;”. Κατὰ τὸ Σόλωνα λοιπὸν και τὸ τέλος της ζωῆς εἶναι καθοριστικό στοιχείο για την ευτυχία του ανθρώπου.

Κατὰ τὸ Διογένη το Λαέρτιο, ευτυχὴς εἶναι ὁ υγιὴς στο σῶμα, ὁ τυχερὸς και ὁ μορφωμένος. Κατὰ τὸν Ιάμβλιχο, ἐκεῖνος που κατὰ τὸ δυνατόν μοιάζει με τὸ Θεό, ὁ τέλειος, ὁ ἀπλός, ὁ καθαρός, ὁ ἐξαρτημένος ἀπὸ την ἀνθρώπινη ζωή.

Ευτυχία κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη εἶναι ἡ δράση που εἶναι σύμφωνη με την ἀρετή. Κατὰ τὸν Σαϊντίν πάλι “Ἐπιστήμη, πνεῦμα, ομορφιά, νεότητα, πλούτη, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀδύνατο να δώσουν την ευτυχία, χωρὶς τὸν ἔρωτα”.

Ενῶ ὅμως οἱ διάφοροι σοφοὶ δεν συμφωνοῦν μεταξὺ τους για τὸ περιεχόμενο της ευτυχίας, ὅλοι παραδέχονται ὅτι αὐτή εἶναι ἀσταθὴς και ευμετάβλητη. Ἐτσι π.χ. ὁ Ἡρόδοτος λέγει ὅτι τα ἀνθρώπινα πράγματα μοιάζουν μ' ἓναν τροχὸ που γυρίζει ἀδιάκοπα και δεν ἀφήνει πάντοτε τὸς ἰδίους ἀνθρώπους να ευτυχοῦν. Και ὁ Οκτάβιος Φεγίε συμπληρώνει με θλίψη: “Φαίνεται πως ἡ ἀνθρώπινη ευτυχία, μόλις φτάσει σ' ἓνα ὀρισμένο ὕψος, τραβάει πάνω της τὸν κεραυνό”. Γι' αὐτὸ και τὸ ἀρχαῖο γνώμικὸ συμβουλεύει: “Ευτυχῶν μεν μέτριος ἴσθι, ἀτυχῶν δε φρόνιμος”, δηλ. ὅταν ευτυχεῖς να εἶσαι μετριόφρονας, ὅταν δυστυχεῖς να εἶσαι φρόνιμος. (Απ. Δ.Σ. 106/60)

Οδὸς ΕΦΕΣΟΥ (Κυψέλη)

Ἐφεσος. Μια ἀπὸ τις τέσσερις μεγάλες ἰωνικὲς πόλεις της Μ. Ἀσίας, ἀπὸ τα μεγαλύτερα ἐμπορικά και βιοτεχνικά κέντρα της Ἰωνίας. Ο λόγος της ἀνάπτυξης της ἦταν κυρίως ἡ εὐφορὴ πεδιάδα της και ἡ ἐπὶκαιρὴ θέση της πόλης (κοντὰ στο σημερινὸ τουρκικὸ χωριὸ Ἀγιασολούκ) πάνω στο δρόμο που συνδέει τὴ μικρασιατική ἐνδοχώρα με τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος.

Σαν πρώτοι κάτοικοι της Ἐφέσου ἀναφέρονται οἱ Λέλεγες, οἱ Κάρες και οἱ Πελαγοί. Ἀργότερα ἡ Ἐφεσος υπῆρξε ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῶν Ἰώνων και οἱ βασιλίδες της ἀσκούσαν ἓνα εἶδος ἐνώσεως τῶν ἰωνικῶν πόλεων. Ἡ Ἐφεσος συγκέντρωνε τις γεωγραφικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴ δημιουργία ἐνὸς ἰσχυροῦ κράτους με

μεγάλη έκταση, σημαντικό αγροτικό πλούτο και αξιόλογο πληθυσμό.

Η ιστορία της ελληνικής πόλης της Εφέσου αρχίζει από το 17ο αι. π.Χ., όταν ο Άνδροκλος, γιός του βασιλιά της Αθήνας Κόδρου, αποβιβάστηκε με Ίωνες αποίκους στην περιοχή αυτή, νίκησε τους Κάρες και έγινε οικιστής της Ιωνικής πόλης Εφέσου, στην οποία και τάφηκε. Η πόλη αφιερώθηκε από τους Ίωνες αποίκους στη θεά Άρτεμη και έτσι η Εφέσια Άρτεμη έμεινε πάντα η προστάτιδα της πόλης.

Η Έφεσος εξακολούθησε να κυβερνιέται από τη δυναστεία των Ανδροκλιδών ή Βασιλειδών ως τον 7ο π.Χ. αιώνα. Γύρω στο 600 π.Χ. καταργήθηκε το δημοκρατικό πολίτευμα και η πόλη κυβερνήθηκε από τυράννους (Πυθαγόρας, Μέλας, Πίνδαρος κ.ά.).

Μετά τη διάλυση του κράτους των Λυδών από τους Πέρσες, η Έφεσος έγινε υποτελής στους Πέρσες και κυβερνήθηκε από τυράννους (Κοσμάς, Αθηναγόρας, Ιππώνακτας και Βούπουλος).

Κατά τους Περσικούς Πολέμους η Έφεσος ήταν με το μέρος των Περσών. Ελευθερώθηκε από τον Κίμωνα το 470 π.Χ. και από τότε ήταν μέλος της αθηναϊκής συμμαχίας, για να καταλήξει πάλι στους Πέρσες με την ανταλκίδα ειρήνη.

Ο Μ. Αλέξανδρος το 334 ελευθέρωσε την πόλη, κατάλυσε το τυραννικό πολίτευμα (Σύρφακας και διάδοχοί του) και πρόσφερε μεγαλοπρεπή θυσία στην Εφέσια Άρτεμη. Μετά το θάνατο του Μ. Αλέξανδρου καταλήφτηκε από τον Αντίγονο Κύκλωνα (319) και αργότερα (302) από το στρατηγό του Λυσίμαχου Προπέλαιο, και τον ίδιο χρόνο από το Δημήτριο Πολιορκητή.

Κυβέρνησαν μετά το 284 π.Χ. (μετά το θάνατο του Λυσίμαχου Αγαθοκλέα) κατά σειρά: Σελευκίδες και Πτολεμαίοι Αιγύπτου, Αντίοχος ο Μέγας (198), Βασιλιάς της Περγάμου Ευμένης (190). Το 133 π.Χ. ο ηγεμόνας της Περγάμου Άτταλος Γ' κληροδότησε την πόλη στους Ρωμαίους, που την έκαναν έδρα της επαρχίας της Μ. Ασίας. Το 88 μ.Χ. οι Εφέσιοι τάχτηκαν με το μέρος του βασιλιά του Πόντου Μυθριδάτη και ξεσηκώθηκαν εναντίον των Ρωμαίων, αλλά όταν τα πράγματα εξελίχθηκαν ευνοϊκά για τους Ρωμαίους, οι Εφέσιοι προσχώρησαν στους Ρωμαίους.

Κατά τη Χριστιανική εποχή η πόλη απόκτησε μεγάλη σημασία για το Χριστιανισμό, όταν την επισκέφτηκε ο Απ. Παύλος και ίδρυσε εκεί την ομώνυμη Χριστιανική κοινότητα. Το 263 οι Γότθοι λεηλάτησαν την πόλη. Κατά το Μεσαίωνα, οι κάτοικοι εγκατέλειψαν την πεδινή περιοχή και η πόλη περιορίστηκε στο τμήμα της που ήταν γύρω από το λόφο. Το 1090 κυριεύτηκε από τους Σελτσούκους Τούρκους, τους οποίους έδιωξε μετά από λίγο ο Ιωάννης Δούκας.

Κατά την εποχή των Παλαιολόγων η Έφεσος κυριεύτηκε από τους Τούρκους και το 1404 επί Ταμερλάνου η πόλη πυρπολήθηκε, όπως αναφέρει ο ιστορικός Δούκας. Μετά την αποχώρηση του Ταμερλάνου από τη Μ. Ασία οι Τούρκοι ηγεμόνες Μεντεσέ και Ντζουνεϊδ έγιναν κύριοι της πόλης. Αργότερα η Έφεσος κυριεύτηκε πάλι από τους Οθωμανούς, όταν ο Μωάμεθ Α' ανακατάλαβε όλες τις κτήσεις του πατέρα του και από τότε η Έφεσος είναι τουρκική. Στη θέση της αρχαίας πόλης βρίσκονται σήμερα το τουρκικό χωριό Αγιασολούμ και η Ν. Έφεσος, χτισμένη (το 1650) στο μυχό του ομώνυμου κόλπου ΝΔ της αρχαίας Εφέσου. (Απ.Δ.Σ. 44/93)

Το Ζαλόγγο (Ζα+λόγγο=δασώδη περιοχή) είναι βουνό της Ηπείρου, με υψ. 300 μ. κοντά στον ποταμό Αχέροντα, τμήμα των Κασωπειών βουνών και ομόνυμο χωριό. Το βουνό αυτό είναι στενά συνδεδεμένο με τη νεότερη ιστορία και συγκεκριμένα μ' ένα δραματικό γεγονός που χαρακτηρίζει τον ηρωισμό και το υψηλό αγωνιστικό φρόνημα των Ελλήνων.

Στις 15 Δεκεμβρίου του 1803 οι Σουλιώτες αναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν με τον Αλή Πασά τον Τεμενενλή, που τότε εξουσίαζε την Ήπειρο. Η πρώτη εκστρατεία του Αλή εναντίον των Σουλιωτών έγινε το 1791, έληξε όμως άδοξα. Το ίδιο συνέβη και με τη δεύτερη το 1792. Η τρίτη, που έγινε το 1802, ήτανε συστηματικά οργανωμένη και γι' αυτό ανάγκασε τους Σουλιώτες να συνθηκολογήσουν, μην μπορώντας να κάνουν διαφορετικά. Σύμφωνα με τη συνθήκη, έπρεπε να εγκαταλείψουν το Σούλι. Έτσι ξεκίνησαν με τα όπλα τους για την Πάργα, που ανήκε στο Ιόνιο κράτος. Από φόβο προς τον πονηρό Αλή χωρίστηκαν σε τρία τμήματα και πήγαν προς την Πάργα, το Βουλγαρέλι και το Ζάλογγο.

Το τμήμα με οδηγό τον Κουτσονίκα, σταμάτησε στη Μονή του Ζαλόγγου για ανάπαυση. Ο Αλή δεν τήρησε τη συμφωνία και διέταξε τους Τουρκαλβανούς να επιτεθούν και να καταδιώξουν τους Σουλιώτες. Εκεί, στον απόκρημνο βράχο του Ζαλόγγου, οι ηρωικοί Σουλιώτες πολιορκήθηκαν και αντιστάθηκαν, ώπου εξαντλήθηκαν τα πολεμοφόδια και τα τρόφιμά τους και επιχείρησαν έξοδο. Δεν υπήρχε πια καμιά ελπίδα σωτηρίας. Γι' αυτό οι 57 Σουλιώτισσες αποφάσισαν να πεθάνουν ένδοξα, παρά να πέσουν στα χέρια του εχθρού αυτές και τα παιδιά τους. Έτσι κατέφυγαν στο βράχο Στεφάνι, απ' όπου έριξαν τα παιδιά τους στην άβυσσο του ποταμού Αχέροντα κάτω από το βράχο. Κατόπιν οι ίδιες χορεύοντας και τραγουδώντας το πασίγνωστο "Έχε γειά καμμένη κόσμε, έχε γειά γλυκιά ζωή...", μία-μία έφτανε στην άκρη του γκρεμού και έπεφτε στο βάραθρο. Έτσι βρήκαν όλες τους (εκτός από δυο) τραγικό αλλά έντιμο και ένδοξο θάνατο. Το γεγονός αυτό έμεινε στην ιστορία μας με το όνομα "ο χορός του Ζαλόγγου").

Σήμερα στο βράχο του Ζαλόγγου υπάρχει μνημείο, έργο του γλύπτη Γιώργου Ζογγολόπουλου, που παριστάνει σύμπλεγμα γυναικών και εμπνέει το σεβασμό για τις ηρωίδες Σουλιώτισσες. Η Μονή Ζαλόγγου ανασυστήθηκε το 1952 και λειτουργεί σήμερα σαν γυναικεία. Χρησιμοποιείται σαν ορφανοτροφείο θηλέων από την Ιερά Μητρόπολη της Πρέβεζας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

σα με την ιδιότητα του ως γραμματέα των αδελφοτήτων “Αθηνά”, “Ορφεύς” και “Μέλισσα”. Ο γιος του Στέφανος υπηρέτησε πολλά χρόνια στο Πρωτοδικείο Βεροίας ως γραμματέας και έδωσε σχέδιο βιογραφίας του πατέρα του, με βάση του οποίου εκδόθηκε (δύο φορές) βιογραφία του σπουδαίου Βεροιώτη Εθνοδιδασκάλου, από τον ιστορικό Γ. Χ. Χιονίδη.

Στο δημοτικό κήπο, κοντά στο Αρχαιολογικό Μουσείο Βεροίας, υπάρχει ορειχάλκινη προτομή του Εμμανουήλ Ι. Ζάχου, έργο του εκ Φαλατάδος Τήνου γλύπτη Πραξιτέλη Τζανουλίνου. (Απ. Δ.Σ. 332/78)

Οδός ZEBΓΟΥ ΓΙΑΝΝΗ (Προμηθέας)

Ζέβγος Γιάννης: Επαναστατικό ψευδώνυμο του Ι. Τσαλαγάνη, που υπήρξε ηγετικό στέλεχος του Κ.Κ.Ε. Γεννήθηκε στη Δόριζα της Μαντινείας το 1897 και υπηρέτησε ένα διάστημα σαν δάσκαλος. Το 1923 μπήκε στο κομμουνιστικό κίνημα και το 1928 πήγε στη Σοβιετική Ένωση, όπου έμεινε πέντε χρόνια. Το 1933 γύρισε στην Ελλάδα και συμμετείχε στην ηγεσία του κόμματος μέχρι το 1936 που φυλακίστηκε από τη δικτατορία του Μεταξά. Το 1943 δραπέτευσε και πήγε στην Αίγυπτο. Στην εξόριστη “Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας”, που είχε σχηματιστεί εκεί από το Γεώργιο Παπανδρέου, πήρε μέρος σαν υπουργός Γεωργίας. Στις 2 Δεκεμβρίου 1944, όταν πληροφορήθηκε τα γεγονότα στην Αθήνα (Δεκεμβριανά), παραιτήθηκε αμέσως και ήρθε στην Ελλάδα για να βοηθήσει το κομμουνιστικό κίνημα. Από τότε, μέχρι το 1947, που δολοφονήθηκε στη Θεσσαλονίκη, έπαιξε ενεργό ρόλο στην εξέλιξη του κινήματος. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΖΗΝΩΝΟΣ

Ζήνωνας (ο Ελεάτης). Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος (5ος π.Χ. αι.). Από τη ζωή του πολύ λίγα πράγματα μας είναι γνωστά. Γεννήθηκε κατά την 78η Ολυμπιάδα (468-465 π.Χ.) στην Ελέα της Κάτω Ιταλίας, που ήταν αποικία των Φωκαέων. Ο πατέρας του ονομαζόταν Τελευταγόρας. Ήταν συμπατριώτης και μαθητής του ιδρυτή της Ελεατικής Φιλοσοφικής Σχολής Παρμενίδη, του οποίου τις θεωρίες, τις σχετικές με το ον και το άπειρο, φαίνεται ότι τις επέκτεινε ακόμη περισσότερο. Λέγεται επίσης ότι υπήρξε ένας από τους δασκάλους του Περικλή. Ο Πλάτωνας λέει ότι ο Ζήνωνας συναντήθηκε στην Αθήνα με το Σωκράτη. Τότε ο Ζήνωνας ήταν 40 χρονών. Πήρε μέρος σε μια κίνηση κατά του τυράννου της Ελέας Νεαρχου, ο οποίος τον συνέλαβε και τον βασάνισε φριχτά. Ο Ηρακλείδης ο Ποντικός αναφέρει ότι κατά την ανάκριση ζήτησε να πει κάποιο μυστικό στο αυτί του τυράννου και, όταν εκείνος έσκυψε προς το μέρος του, του το δάγκωσε με δύναμη και το έκοψε. Ο Αντισθένης, ο Έρμιππος και ο Σονίδας αναφέρουν μια άλλη παραλλαγή του περιστατικού αυτού. Λένε δηλαδή ότι, για να μην προδώσει τους συντρόφους του, έκοψε με τα δόντια την ίδια του τη γλώσσα και την έφτυσε στο πρόσωπο του τυράννου. Όποια και αν ήταν η ενέργεια του Ζήωνα, ένα είναι βέβαιο, ότι ύστερα από αυτή ο τύραννος διέταξε και τον σκότωσαν χτυπώντας και συνθλίβοντας τον μέσα σε ένα τεράστιο γουδί. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ ΘΕΑΝΩΣ

Ζωγιοπούλου Θεανώ. Γεννήθηκε στη Βέροια. Οι γονείς της απέκτησαν πολλά παιδιά τα οποία ανάθρεψαν με στοργή και αγάπη.

Τελείωσε τη Σχολή Νηπιαγωγών και υπηρέτησε 35 χρόνια ευδόκιμα, ως νηπιαγωγός, στο Γ' Δημοτικό Σχολείο που είναι κοντά στο Βήμα του Αποστόλου Παύλου.

Η Θεανώ αφού βγήκε συνταξιούχος ύστερα από τη δημιουργική και καρποφόρα εργασία της στα νήπια της Βέροιας, της γενέτειράς της, άρχισε να προσφέρει τώρα τη συνδρομή της σε διάφορες φιλανθρωπικές οργανώσεις, σε πατριωτικές και θρησκευτικές εκδηλώσεις, στο Λύκειο Ελληνίδων κ.ά.

Το 1982 δώρησε έναν όροφο μαζί με την ταράτσα πολυόροφης οικοδομής στην περιοχή του Κτηνιατρείου για την ίδρυση Βρεφονηπιακού Σταθμού, η λειτουργία του οποίου άρχισε το 1984. Στην τελετή των εγκαινίων ο τότε Δήμαρχος κ. Ανδρέας Βλαζάκης της απένειμε ειδική τιμητική πλακέτα.

Πενήντα περίπου βρέφη, παιδιά εργαζομένων μητέρων, δέχτηκε στο ξεκίνημά του. Μ' αυτό τον τρόπο ένα κενό που υπήρχε στην πόλη της Βέροιας καλύφθηκε χάρη στην προσφορά της Βεροιώτισσας ευεργέτιδας.

Αναμφισβήτητα, το θαυμασμό στον κοινωνικό χώρο της Βέροιας, προκάλεσε η μεγάλη χειρονομία της προς το Δήμο Βεροίας, να δωρήσει δηλ. έναν ολόκληρο όροφο 430 τ.μ., για τη δημιουργία Δημοτικής Βιβλιοθήκης.

Γι' αυτή την ευγενική χειρονομία ο Δήμαρχος της Βέροιας κ. Ανδρέας Βλαζά-

κης απένειμε στην αίθουσα του Δημοτικού Συμβουλίου το μετάλλιο της πόλης στη Θεάνω Ζωγιοπούλου ως ένδειξη ευγνωμοσύνης του Βεροιώτικου λαού. Με πρόταση του Δημάρχου προς το Δημοτικό Συμβούλιο ονομάστηκε μια οδός της πόλης σε "οδός Θεανώς Ζωγιοπούλου". Επίσης η πλατεία στο Κτηνιατρείο, ονομάστηκε πλατεία "ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ ΘΕΑΝΩΣ". Πέθανε στις 21-9-1996. (Απ. Δ.Σ. 145/92)

Οδός ΖΩΝΑΡΑ (Εθν. Στάδιο)

Ζωναράς Ιωάννης. Βυζαντινός χρονογράφος (τέλος 11ου μέσα 12ου αι.). Ήταν αυλικός στην αυλή των Κομνηνών, αλλά, όταν πέθαναν η γυναίκα του και τα παιδιά του, πήγε σαν μοναχός στο μοναστήρι της Αγίας Γλυκερίας των Πριγκιπωνήσων, όπου και επιδόθηκε στη συγγραφή του έργου του "Σύνοψις ιστοριών", που δημοσιεύτηκε το 1557 στη Βασιλεία με τίτλο: "Χρονικόν Ιω. Ζωναρά" και περιέχει με χρονογραφικό χαρακτήρα την ιστορία από την αρχή του κόσμου ως την εποχή του, περίπου το 1118. Το έργο έχει μεγάλη αξία, γιατί περιέχει αξιόλογο ιστορικό υλικό από αξιόπιστες πηγές, που σε μεγάλο μέρος χάθηκαν. Επίσης, αντίθετα με άλλους χρονογράφους που αναφέρουν μόνο τα ιερά ιστορικά γεγονότα, ο Ζωναράς αναφέρει λεπτομέρειες από την κοινωνική ζωή των λαών από τις εποχές και τους τόπους που είναι αντικείμενα των ιστοριών του. Το 1687 το έργο αυτό εκδόθηκε από τον Έλληνα σχολιαστή Δουκάγγιο, που το χώρισε σε 18 βιβλία. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Ηλεκτρα. Θεά του φωτός και προσωποποίηση της αστραπής. Ήταν προελληνική θεότητα, κόρη του Ωκεανού. Για τη γενιά της υπάρχουν πολλές εκδοχές, από τις οποίες οι σπουδαιότερες είναι:

1) Ήταν κόρη του Ωκεανού και της Τηθύος. Από το Θαύμαντα απόχτησε τις Άρπυιες και την Ίριδα.

2) Στη Θήβα τη θεωρούσαν κόρη του Κάδμου και της Αρμονίας.

3) Στη Σαμοθράκη πίστευαν ότι γεννήθηκε από τον Άτλαντα και την Πλειόνη και ότι από το Δία γέννησε τον Ίασο ή Ιασίονα.

4) Στην Αρκαδία τη θεωρούσαν κόρη του Άτλαντα και της Πλειόνης και πίστευαν ότι από το Δία γέννησε το Δάρδανο.

5) Στο Άργος πίστευαν ότι ήταν κόρη του Δαναού και της Πολυξώς.

6) Στη Ρόδο την έλεγαν κόρη του Ήλιου και της Ρόδου και την ονόμαζαν Αλεκτρώνη ή Ηλεκτριώνη.

7) Στις Μυκήνες, χωρίς να αναφέρεται από τους επικούς ποιητές, πιστεύτηκε ότι ήταν κόρη του Αγεμέμνονα και της Κλυταιμνήστρας. Αναφέρεται σε πολλά έργα των αρχαίων τραγικών, όπως του Αισχύλου, του Σοφοκλή, του Ευρυπίδη. Πιστεύεται ότι παντρεύτηκε τον Πυλάδη, συγγενή και φίλο του αδερφού της Ορέστη και απόχτησε δυο παιδιά. Το Μέδοντα και το Στρόφιο. Η ζωή της Ηλέκτρας αποτέλεσε αγαπητό θέμα για πολλούς καλλιτέχνες και ποιητές, παλιότερους και νεότερους. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΗΛΙΟΥ ΗΛΙΑ (Ακρόπολη)

Ηλιού Ηλίας. Δικηγόρος και πολιτικός. Γεννήθηκε στο Κάστρο της Λήμνου το 1904, σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και δικηγόρησε από το 1926 μέχρι το 1966. Πήρε μέρος στην πολιτική από το 1932 σαν οπαδός του Αλεξ. Παπαναστασίου. Στη διάρκεια της γερμανοϊταλικής κατοχής προσχώρησε στο ΕΑΜ, από το 1951 μέχρι το 1963 εκλεγόταν βουλευτής Λέσβου και από το 1964 ήταν βουλευτής Αθήνας της ΕΔΑ. Από το 1947 μέχρι το 1951 έζησε εξοριστος στα νησιά Ικαρία, Μακρόνησο και Αϊ-Στράτη. Επίσης εξορίστηκε στην περίοδο της δικτατορίας (1967-74) στη Γυάρο. Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα πολιτεύτηκε επικεφαλής της ΕΔΑ και εκλέχτηκε βουλευτής στις εκλογές του 1974 και 1977. Εκτός από την πολιτική του δράση παρουσίασε και αρκετά αξιόλογο συγγραφικό έργο. Πέθανε την 25-1-1985. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΗΜΑΘΙΩΝΟΣ (Προμηθέας)

Ημαθίωνας. Γιός του Τιθωνού και της Ηώς, βασιλιάς των Αιθιοπών και αδερφός του Μέμνονα. Σύμφωνα με τον Απολλόδωρο τον Αθηναίο, ο Ηρακλής σκότωσε τον Ημαθίωνα και έδωσε το θρόνο στον αδερφό του Μέμνονα. Στη Μακεδονία τον θεωρούσαν πατέρα του Αέροπου και έναν από τους βασιλιάδες τους. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΗΠΕΙΡΟΥ (Κυψέλη)

Ήπειρος. Γεωγραφικό τμήμα της βορειοδυτικής Ελλάδας που περιλαμβάνει 4 νομούς (Άρτας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Πρεβέζης).

Η Ήπειρος απλώνεται από τον Αμβρακικό κόλπο μέχρι τα Κεραυνία όρη (από το νότο προς το βορά) και από το Ιόνιο Πέλαγος μέχρι την Πίνδο (από τα δυτικά προς τα ανατολικά).

Πρώτοι κάτοικοι της Ηπείρου ήταν οι Σελλοί ή Ελλοί και οι Γραικοί. Αργότερα κατέβηκαν 14 νέες φυλές, από τις οποίες σπουδαιότερες ήταν οι Μολοσσοί, οι Χάονες και οι Θεσπρωτοί, πανάρχαιες φυλές που διατήρησαν σαν κοινό κέντρο λατρείας τη Δωδώνη. Από τους Γραικούς, που τους αναφέρει ο Αριστοτέλης, προήλθε το λατινικό όνομα της Ελλάδας και των Ελλήνων ((Graecia-Graeci), και από αυτό το σημερινό διεθνές όνομα της χώρας μας Greece (αγγλ.), Grece (γαλ.) κ.λπ. Από τους Σελλούς ή Ελλούς της Δωδώνης προήλθαν τα ονόματα Ελλάδα και Έλληνες, κατά τη γνώμη πολλών ειδικών. Όστε η Ήπειρος είναι πανάρχαια ελληνική κοιτίδα.

Το όνομά της που το αναφέρει πρώτος ο Όμηρος, προέρχεται από το στερητικό Α- και τη λέξη πέρας (τέλος) δηλ. απέραντη γη, δίχως τέλος στεριά, μεγάλη χερσαία έκταση. Από τις φυλές που αναφέραμε οι Χάονες και αργότερα οι Μολοσσοί ήταν ισχυρότεροι και γύρω στα 500 π.Χ. μπόρεσαν οι τελευταίοι να επιβληθούν με την ηγεσία του Θαρύπα στις υπόλοιπες ηπειρωτικές φυλές και να κυριαρχήσουν. Ο ίδιος, σύμφωνα με άλλους, ο Αλκέτας ένωσε τις ηπειρωτικές φυλές σε ομοσπονδία. Όταν αργότερα η κόρη του Νεοπόλεμου Ολυμπιάδα παντρεύτηκε το βασιλιά της Μακεδονίας Φίλιππο Β' και έγινε μητέρα του Μ. Αλέξανδρου, η ηπειρωτική ομοσπονδία δυνάμωσε, αλλά βρισκόταν κάτω από μακεδονική επιρροή.

Άλλος σπουδαίος σταθμός στην ιστορία της αρχαίας Ηπείρου είναι η βασιλεία του Πύρρου (300 π.Χ.), κατά την οποία το Ηπειρωτικό κράτος έφτασε στη μεγαλύτερη ακμή του. Το 234 π.Χ. η βασιλεία καταργήθηκε και τη θέση της πήρε η δημοκρατία. Στους πολέμους που ακολούθησαν μεταξύ Μακεδόνων και Ρωμαίων, οι Ηπειρώτες, σαν σύμμαχοι των πρώτων, έπαθαν μεγάλες καταστροφές. Όταν όμως καταλύθηκε το Μακεδονικό κράτος (168 π.Χ.), οι Ρωμαίοι κατεδάφισαν 70 σημαντικές πόλεις της Ηπείρου, πουλήσαν χιλιάδες κατοίκους της σαν δούλους και έκαναν την Ήπειρο ρωμαϊκή επαρχία. Η καταστροφή αυτή συμπληρώθηκε στα πρώτα χρόνια του Μεσαίωνα από τους Γότθους, Σλάβους και άλλες βάρβαρες φυλές. Αργότερα (1000 μ.Χ.) έκαναν επιδρομές και λεηλασίες οι Βούλγαροι και οι Νορ-

μανδοί. Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204 μ.Χ.), ο Μιχαήλ Άγγελος, που ήταν νόθος γιός του αυτοκράτορα Ιωάννη Άγγελου Κομνηνού, έγινε δεσπότης (ηγεμόνας) της Ηπείρου. Ιδρύθηκε έτσι ένα ισχυρό ελληνικό κράτος, που ονομάστηκε δεσποτάτο της Ηπείρου. Αρχίζει από τη Ναύπακτο και έφτανε στο Δυρράχιο. Πρωτεύουσα του δεσποτάτου ήταν στην αρχή η Άρτα και μετά, όταν επεκτάθηκαν τα σύνορά του, η Θεσσαλονίκη. Όταν έγινε δεσπότης ο αδερφός και διάδοχος του Μιχαήλ, ο Θεόδωρος, το δεσποτάτο έφτασε σε μεγαλύτερη ακόμη ακμή. Η απέραντη όμως φιλοδοξία του Θεόδωρου τον οδήγησε σε εμφύλιο με την επίσης ελληνική αυτοκρατορία της Νίκαιας και κατόπιν σε καταστροφικό πόλεμο με τους Βουλγάρους (1230), από τους οποίους νικήθηκε. Τελευταίοι επιδρομείς ήταν οι Τούρκοι, που κατάκτησαν την Ήπειρο το 1449. Στη μεγάλη περίοδο σκλαβιάς που ακολούθησε οι Ηπειρώτες άρχισαν αγώνα αντίστασης και πολλές φορές επαναστάτησαν. Η σπουδαιότερη εξέγερσή τους έγινε το 1616, αλλά καταπνίγηκε στο αίμα. Από το 1760 κυριάρχησε στην Ήπειρο ο Αλή Πασάς, που για να επικρατήσει οριστικά χρειάστηκε να κάνει πολλούς και αιματηρούς πολέμους με τους Σουλιώτες.

Όταν ελευθερώθηκε η Ελλάδα (1828), η Ήπειρος δεν περιλήφθηκε στα σύνορά της. Γι' αυτό έκανε νέες τοπικές επαναστάσεις (1854 και 1877) κατά των Τούρκων, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Η απελευθέρωσή της και η ένωσή της με την Ελλάδα πραγματοποιήθηκε με τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-13. Τότε ο στρατός μας έφτασε μέχρι το Αργυρόκαστρο, τη Χιμάρα και την Κορυτσά, αλλά η περιοχή που βρίσκεται πέρα από το Παγώνι (Β. Ήπειρος) παραχωρήθηκε στην Αλβανία. Αναγνωρίστηκε όμως η ελληνικότητά της. Στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τα βουνά της Ηπείρου έγιναν πάλι το επίκεντρο αγώνων για την ελευθερία. Ο στρατός μας απελευθέρωσε και πάλι τη Β. Ήπειρο, αλλά αυτή έμεινε τελικά στα όρια της Αλβανίας μετά τον πόλεμο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ

Ηράκλειτος. Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος από την Έφεσο, ένας από τους νεώτερους φυσικούς φιλόσοφους της Ιωνίας. Οι πληροφορίες για τις χρονολογίες της γέννησης και του θανάτου του είναι αβέβαιες. Το πιο πιθανό είναι πως γεννήθηκε το 544 ή 535 π.Χ. και πέθανε το 484 ή 475 π.Χ. Πάντως το βέβαιο είναι πως γύρω στο 500 π.Χ. βρισκόταν στην ακμή της ζωής του, πράγμα που τον κάνει σύγχρονο με τον Παρμενίδη. Ανήκε στην οικογένεια των Ανδροκλειδών, οι οποίοι ίδρυσαν την Έφεσο. Πρόγονος της οικογένειας αυτής ήταν ο Κόδρος. Φαίνεται λοιπόν πως ανήκε σε αριστοκρατική οικογένεια και γι' αυτό αναφέρουν πως πήρε μέρος σε πολιτικούς αγώνες κατά των δημοκρατικών. Η αλήθεια όμως είναι πως αντιπαθούσε τόσο το τυραννικό πολίτευμα όσο και το δημοκρατικό. Λέγεται ότι παραχώρησε όλα τα δικαιώματα από την αριστοκρατική του καταγωγή στον αδερφό του. Την τελευταία πληροφορία μας τη δίνει ο Διογένης ο Λαέρτιος, που μας λέει πως πέθανε σε ηλικία 60 χρόνων στο ιερό της Άρτεμης, όπου είχε καταφύγει πριν πολλά χρόνια, αφού καταφρόνησε τα πάντα. Άλλοι πάλι αναφέρουν ότι στο τέλος

Ο Ηρακλής ήταν χιρσακίτης ανεξαρτητός, προσκυμένος με σεβασμό και με θυσιόχαστο μυαλό. Δεν έμεινε ικανοποιημένος από τις ιδέες των σοφών της εποχής του, γι' αυτό δεν ακολούθησε κανέναν, αλλά πήρε δικό του δρόμο στη φιλοσοφία. Τη φιλοσοφία του αναπτύσσει στο έργο του που επιγράφεται "Περί φύσεως", από το οποίο μάς σώθηκαν αποσπάσματα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ (Ακρόπολη)

Ηρακλής. Ο μεγαλύτερος και δημοφιλέστερος ήρωας και ημίθεος της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας.

Η μητέρα του Αλκμήνη ήταν γυναίκα του Αμφιτρύωνα και ζούσε στη Θήβα. Ο Δίας την ερωτεύτηκε για την ομορφιά και τη χάρη της. Την ξεγέλασε, παίρνοντας τη μορφή του Αμφιτρύωνα (συζύγου της), που έλειπε στον πόλεμο. Λίγο πριν γεννηθεί το παιδί από αυτή την ένωση, ο Δίας καυχήθηκε πως σε λίγο θα αποχτούσε ένα γιό που θα γινόταν αρχηγός του οίκου του Περσέα. Η Ήρα θυμωμένη από την απιστία του συζύγου της αποφάσισε να εκδικηθεί. Έτσι επιτάχυνε τη γέννηση του Ευρυσθέα, γιού του Σθένελου, επειδή προηγουμένως είχε αποσπάσει την υπόσχεση του Δία πως θα γινόταν αρχηγός του οίκου του Περσέα και βασιλιάς στις Μυκήνες το πρώτο παιδί που θα γεννιόταν από τη γενιά αυτή. Έτσι ο Ηρακλής γεννήθηκε μια ώρα μετά τη γέννηση του Ευρυσθέα και μια μέρα μετά ο δίδυμος αδελφός του Ιφικλής. Ο Ερμής έφερε με εντολή του Δία τον Ηρακλή στον Όλυμπο και τον έβαλε να βυζάξει από το γάλα της Ήρας, που κοιμόταν, για να τον κάνει αθάνατο. Γρήγορα όμως ξύπνησε η Ήρα και με δύναμη έσπρωξε το βρέφος, ενώ ταυτόχρονα σχεδόν μερικές σταγόνες από το γάλα της πετάχτηκαν και σχημάτισαν, κατά το μύθο, το γαλαξία. Η Ήρα δεν ησύχασε, αλλά προσπάθησε να εξοντώσει τον Ηρακλή στέλνοντας δυο τεράστια φίδια στο δωμάτιο που κοιμόταν μαζί με τον Ιφικλή. Χωρίς να τρομάξει εκείνος άρπαξε τα φίδια και τα έπνιξε. Η εκπαίδευση που πήρε ο Ηρακλής ήταν η τυπική εκπαίδευση των παιδιών της κλασικής εποχής. Σαν πρώτο δάσκαλο είχε το μουσικό Λίνο. Ο πατέρας του τον έμαθε να οδηγεί το άρμα, ο Αυτόλυκος, γιός του Ερμή, να παλεύει, ο Εύρυτος να χρησιμοποιεί αλάθητα το τόξο και ο Εύμολπος να παίζει λύρα και να τραγουδά. Ο Κάστορας του δίδασκε τη χρήση των όπλων και του έμαθε να διευθύνει στη μάχη το ιππικό και το πεζικό. Τέλος κοντά στον Κένταυρο Χείρωνα σπούδασε αστρονομία και φιλοσοφία. Έτσι, όταν ο Ηρακλής έγινε δέκα οχτώ χρονών, η πνευματική του ανάπτυξη συμβάδιζε με τη σωματική του δύναμη.

Από τη νεανική του ηλικία πήρε μέρος στη μάχη εναντίον των Γιγάντων, συνέθλιψε το κεφάλι του ληστή Τέρμερου και σκότωσε με βέλος τον Αλκυονέα, που ήταν άτρωτος. Με βέλος σκότωσε επίσης το γύπα που κατασπάραζε στον Καύκασο τα σπλάχνα του Προμηθέα. Στον Κιθαιρώνα σκότωσε ένα λιοντάρι που ρήμαζε τα κοπάδια του Αμφιτρύωνα και του γειτονικού βασιλιά Θέσπιου. Επίσης απάλ-

λαξε την πατρίδα του Θήβα από το φόρο που έδινε στον Εργίνο, βασιλιά του Ορχομενού. Σκότωσε τον Κύκνο και τραυμάτισε τον ίδιο τον Άρη. Όμως η ανόσια συμπεριφορά του Ηρακλή προς το νικημένο βασιλιά της Εύβοιας, προκάλεσε το θυμό της Ήρας που τον τιμώρησε σκληρά, κάνοντας το μυαλό του να σαλέψει. Πάνω στην τρέλα του ο Ηρακλής σκότωσε τους γιούς του και τους γιούς του Ιφικλή (εκτός από τον Ιόλαο) και πέταξε τα κορμιά τους στις φλόγες, νομίζοντας πως ήταν εχθροί του. Μετά τη φοβερή αυτή πράξη του ο Ηρακλής αυτοκαταδικάστηκε σε εξορία και αφού πήγε στο Θέσπιο για εξαγνισμό, μετά στράφηκε προς το μαντείο των Δελφών. Εκεί η Πυθία του είπε να πάει στην Τύρινθα και να μπει με τη βοήθεια της Ήρας στην υπηρεσία του Ευρυσθέα, βασιλιά των Μυκηνών. Εκεί έπρεπε να εκτελέσει όσους άθλους του ζητούσε εκείνος και σε ανταμοιβή του θα κέρδιζε την αθανασία.

Οι δώδεκα άθλοι του Ηρακλή: 1) Το λιοντάρι της Νεμέας 2) Η Λερναία Ύδρα 3) Το ελάφι της Κερύνειας 4) Ο Ερυμάνθιος κάπρος 5) Η κόπρος του Αυγεία 6) Οι στυμφαλίδες όρνιθες 7) Ο ταύρος της Κρήτης 8) Τα άλογα του Διομήδη 9) Η ζώνη της Ιππολύτης 10) Τα βόδια του Γερύονη 11) Τα μήλα των Εσπερίδων και 12) Η σύλληψη του Κέρβερου.

Μετά τους άθλους αυτούς ο Ηρακλής συνέχισε τη δράση του και απάλλαξε πολλούς τόπους από ληστές και τέρατα. Σε μια έκρηξη όμως του θυμού του σκότωσε το φίλο του Ίφιτο και καταλήφτηκε για δεύτερη φορά από μανία. Η Πυθία τον συμβούλεψε τότε να ξεπλύνει το αμάρτημά του αυτό μπαίνοντας για τρία χρόνια στην υπηρεσία της Ομφάλης, που ήταν βασίλισσα της Λυδίας.

Σχετικά με το γάμο του Ηρακλή υπάρχουν πολλές παραδόσεις. Επικρατέστερη είναι αυτή που αναφέρει τη Μεγάρα σαν πρώτη του γυναίκα, από την οποίαν αποχτήσε τους γιούς (για μερικούς τρεις, για άλλους οκτώ) που σκότωσε ο ίδιος. Μετά τους δώδεκα άθλους παντρεύτηκε τη Διήανειρα, την κόρη του βασιλιά της Αιτωλίας, που την κέρδισε παλεύοντας με το μνηστήρα της Αχελώο. Αργότερα αγάπησε την Ιόλη, η οποία έγινε αιτία να τον εκδικιθεί η Διήανειρα και να του δώσει να φορέσει δηλητηριασμένο μανδύα που τον έκαιγε τις σάρκες. Οι Θεοί άκουσαν τις παρακλήσεις του και του άναψαν μια μεγάλη φωτιά, όπου πήδησε και έτσι απαλλάχτηκε από τη γήινη σάρκα του. Στον Όλυμπο οι Θεοί τον πάντρεψαν με την Ήβη, από την οποία απόχτησε τον Αλεξιάρη και τον Ανίκητο. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΗΡΑΣ

Ήρα. Κόρη του Κρόνου και της Ρέας. Γεννήθηκε, κατά τη μυθολογία, στο Άργος της Πελοποννήσου, όπου και λατρευόταν από τα αρχαιότερα χρόνια στον περὶ φημο ναό της, το Ηραίο. Αδερφή και νόμιμη σύζυγος του Δία, η βασίλισσα των Θεών και των ανθρώπων, απέκτησε με τον πρώτο των Θεών τέσσερα παιδιά: τον Άρη, την Ήβη, τον Ήφαιστο και την Ειλείθυια.

Ο γάμος της Ήρας γιορτάστηκε μεγαλόπρεπα και ονομάστηκε “ιερός γάμος”, γιατί καθιέρωσε το θεσμό του γάμου.

Η Ήρα ήταν θεά μεγαλόπρεπη, περήφανη, αλλά και πολύ ζηλιάρα που βασά-

νιζε το Δία με τα παρόντά της για τις απιστίες του και καταδίκασε και τιμωρούσε σκληρά τις αντιζηλές της. Ήταν άμεμπτη στην ηθική και γι' αυτό προστάτευε την ιερότητα του γάμου και την καλή και ηθική διαγωγή των ανθρώπων και των θεών. Η εκδικητικότητα, η ζήλια και η αλαζονεία της ήταν παροιμιώδεις και γίνονταν συχνά αιτία ταραχών στον Όλυμπο και στη γη. Δεν ανεχόταν καμιά γυναίκα ανώτερή της στην ομορφιά. Η βασίλισσα των Πυγμαίων, που τόλμησε να ισχυριστεί ότι είναι ωραιότερη από τη βασίλισσα των θεών, μεταμορφώθηκε στο γνωστό πουλί γερανό.

Ο Πάρις, γιός του Πριάμου, του βασιλιά των Τρώων, καταδιώχθηκε σ' όλη του τη ζωή κι αυτός και οι δικοί του, γιατί έδωσε το μήλος της Έριδος στην Αφροδίτη και όχι στην Ήρα. Στον πόλεμο της Τροίας πήρε το μέρος των Ελλήνων, ενώ φέρθηκε πολύ εχθρικά στους Τρώες, που την είχαν προσβάλλει.

Οδός ΗΡΟΔΟΤΟΥ (Πράσ. Κήπος)

Ηρόδοτος. Αρχαίος Έλληνας ιστοριογράφος, ο οποίος αποκαλείται "Πατέρας της Ιστορίας" (484-425 π.Χ.). Γεννήθηκε και ανατράφηκε στην Αλικαρνασσό, την ανάμεικτη από Δωριείς και Ίωνες ελληνική αυτή αποικία. Το 460 π.Χ. αναγκάστηκε να καταφύγει με την οικογένειά του στη Σάμο, την οποία και αγάπησε. Ταξίδεψε πολύ. Το ιστορικό του έργο μας παραδόθηκε χωρισμένο σε εννέα βιβλία, που το καθένα τους έχει το όνομα μιας από τις Μούσες (Κλειώ, Ευντέρπη, Θάλεια, Μελπομένη, Τερψιχόρη, Ερατώ, Πολύμνια), γι' αυτό και επονομάζεται "Ηροδότου Μούσαι".

Από την ανάγνωση του έργου του προκύπτει το συμπέρασμα ότι: ο Ηρόδοτος είχε μια πλατιά ενημέρωση πάνω στις γνώσεις της εποχής του. Ήταν ενημερωμένος πάνω σ' όλα τα κυριότερα έργα των παλαιότερων ποιητών, φιλοσόφων, ιστοριογράφων, περιηγητών κ.λπ. Ήταν κατατοπισμένος σ' όλα, αλλά με εγκυκλοπαιδική και όχι επιστημονική μόρφωση. Με προθυμία δεχόταν, αλλά και αξιοποιούσε μέσα στο έργο του, όλες τις πριν απ' αυτόν και τις σύγχρονές του εκδηλώσεις της ανθρώπινης και ιδιαίτερα της ελληνικής διάνοιας. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΗΣΙΟΔΟΥ (Εργ. Κατοικίες)

Ησίοδος: Μεγάλος Έλληνας ποιητής, πατέρας του διδακτικού έπους, που έζησε τον 7ο ή 8ο αι. π.Χ.

Τις περισσότερες πληροφορίες για τη ζωή του τις χρωστάμε στο προσωπικό στοιχείο που υπάρχει άφθονο στο έργο του "Έργα και Ημέραι". Γεννήθηκε και πέθανε στην Άκρα της Βοιωτίας, ένα χωριό που βρισκόταν στους ανατολικούς πρόποδες του Ελικώνα κοντά στις Θεσπιές.

Στον Ησίοδο αποδίδονται τρία κυρίως έργα:

- α) "Έργα και Ημέραι" (828 στίχοι)
- β) "Θεογονία" (1.022 στίχοι)
- γ) "Ασπίς Ηρακλέους" (480 στίχοι)

Το έργο του Ησίοδου παρουσιάζει πρωτοτυπία και συγκεντρώνει πολλές αρετές στο περιεχόμενο και τη μορφή. Διακρίνεται για την παιδική αφέλεια και την ανυπόκριτη απλότητα καθώς και για το φυσικό και αβίαστο ύφος. Η γλώσσα του είναι η παραδοσιακή γλώσσα του έπους, η Ιωνική, με μερικά αιολικά στοιχεία. Στο έργο του ο Ησίοδος προβάλλει την ιδέα της δικαιοσύνης. Απευθύνεται στους ανθρώπους όλων των εποχών, τους οποίους προσπαθεί να συγκρατήσει από την καταπάτηση του δικαίου, που τελικά τιμωρεί όσους το παραβαίνουν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΗΦΑΙΣΤΟΥ (Κάτωθι Πιερίων)

Ήφαιστος. Ο θεός της φωτιάς, γιός του Δία και της Ήρας ή της Ήρας μόνο (χωρίς πατέρα). Ο Ήφαιστος τιμήθηκε ιδιαίτερα από τους Έλληνες (Αθήνα: Ναός "Ήφαιστειόν", Λήμνο, Επίδauρο κ.λπ.), γιατί η φωτιά, από τη στιγμή που επινοήθηκε, έγινε το ωφελιμότερο μέσο στην ανθρώπινη ζωή. Γεννήθηκε κουτσός και η Ήρα για να μην τον βλέπουν οι άλλοι θεοί και τον ταπεινώνουν, τον πέταξε μακριά από τον Όλυμπο. Η Θέτιδα και η Ευρυνόμη, κόρη του Ωκεανού, συμμάχησαν, περιποιήθηκαν και ανάθρεψαν το μικρό θεό. Κοντά τους ο Ήφαιστος έζησε στα βάθη του ωκεανού εννιά χρόνια δουλεύοντας τα μέταλλα. Ο Ήφαιστος βρήκε την ευκαιρία να τιμωρήσει τη μητέρα του φτιάχνοντας ένα περίτεχνο κάθισμα που μόλις κάθισε σ' αυτό η Ήρα ανακάλυψε ότι αόρατα δεσμά δεν την άφηναν να σηκωθεί. Αυτό έγινε για να αναγκαστεί η Ήρα να ομολογήσει το μυστικό για τη γέννηση του γιού της. Από τα δεσμά την έβγαλε ο ίδιος ο Ήφαιστος με τέχνασμα του Διόνυσου, που τον μέθυσε με το κρασί του. Ωστόσο οι άλλοι θεοί έδωσαν στον Ήφαιστο αμοιβή για την απελευθέρωση της Ήρας. Του έδωσαν δηλ. για σύζυγο την Αφροδίτη. Κατά τη γιγαντομαχία ο Ήφαιστος βοήθησε ενεργά το Δία ρίχνοντας κατά των Γιγάντων αναμμένα δαυλιά. Αλλά και στο δέσιμο του Προμηθέα στον Καύκασο βοήθησε ο Ήφαιστος με εντολή του Δία, αν και δεν συμφωνούσε με την τιμωρία αυτή. Ο Ήφαιστος έδωσε το χτύπημα με το τσεκούρι στο κεφάλι του Δία και βγήκε η Αθηνά. Από χώμα έπλασε τη σύντροφο του άνδρα, την Πανδώρα, με εντολή του Δία. Από τον Ήφαιστο και την Αφροδίτη γεννήθηκε ο Έρωτας και από την Καβειρώ, κόρη του Πρωτέα, ο Ήφαιστος απόκτησε τους Καβείρους. Πολλοί γιοί αναφέρονται στην οικογένεια του Ήφαιστου, όπως ο Άρδαλος, ο Παλαίμονας κ.ά. Ο Ήφαιστος βρισκόταν κοντότερα στον άνθρωπο από τους άλλους θεούς, γιατί είχε τη δουλειά του σιδηρουργού. Με την τέχνη του έφτιαχνε έργα πραγματικά αξεπέραστα, που τα ζήλευαν πολλοί θεοί και άνθρωποι. Τα όπλα του Αχιλλέα που έφτιαξε με παράκληση της Θέτιδας, ανταποδίδοντας έτσι ίσως το καλό που του έκανε στη βρεφική του ηλικία, ήταν ένα εξάισιο δημιούργημα. Άλλα έργα του Ήφαιστου ήταν το άρμα του Ήλιου, ο χρυσός θώρακας και οι κόθορνοι του Ηρακλή, ο θώρακας του Διομήδη, το σκήπτρο του Δία και ο χρυσός του θρόνος, τα καθίσματα των άλλων θεών και τα μέγαρα του Ολύμπου. Επιπλέον χρυσοί τρίποδες, ποτήρια και πολλά άλλα κομψά έργα κατασκευάστηκαν στο εργαστήριο του Θεού με τα αστραφτερά καμίνια, που βρίσκονταν στη Λήμνο ή σύμφωνα με άλλη παράδοση στην Αίτνα της Ιταλίας. Από τα καμίνια αυτά έκλεψε τη

φωτιά ο μεγάλος ευεργέτης των ανθρώπων, ο Προμηθέας, και τιμωρήθηκε γι' αυτό από το Δία. (Απ. Δ.Σ. (104/71))

Θαλής ο Μιλήσιος. Φιλόσοφος και μαθηματικός της αρχαιότητας. Υπήρξε ο πρώτος χρονολογικά προσωκρατικός φιλόσοφος, ιδρυτής της σχολής της Μιλήτου, θεμελιωτής της θεωρητικής γεωμετρίας και της αστρονομίας και ο πρώτος από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας.

Γεννήθηκε στη Μίλητο και ήταν σύγχρονος του Κροίσου και του Σόλωνα. Ο Απολλόδοωρος μας αναφέρει σαν πιθανή χρονολογία γέννησής του το έτος 640 π.Χ. Συνόδευε το βασιλιά Κροίσο στην εκστρατεία του εναντίον των Περσών και κατάφερε να περάσει το στρατό από τον ποταμό Άλη κατασκευάζοντας διώρυγα δικής του έμπνευσης. Αναφέρεται πως συχνά μιλούσε με ενθουσιασμό για την τύχη του, για τρία πράγματα: Πρώτα-πρώτα για το ότι γεννήθηκε άνθρωπος και όχι ζώον, δεύτερο για το ότι γεννήθηκε άνδρας και όχι γυναίκα και τρίτο για το ότι γεννήθηκε Έλληνας και όχι βάρβαρος.

Ο Θαλής προέβλεψε με τις αστρονομικές μελέτες του την ολική έκλειψη του Ηλίου που συνέβηκε, σύμφωνα με νεότερους υπολογισμούς, στις 28 Μαΐου του 585 π.Χ. Ήταν ο πρώτος που διατύπωσε τη θεωρία ότι ο κόσμος είναι σφαίρα διαιρεμένη σε πέντε ζώνες. Ακόμη καθόρισε τη διάρκεια του χρόνου σε 365 μέρες. Συμβούλεψε τους συμπατριώτες του να χρησιμοποιούν τον πολικό αστέρα για να προσανατολίζονται τη νύχτα.

Οι μαθηματικές μελέτες, οι αστρονομικές και φυσιογνωστικές γνώσεις του Θαλή τον βοήθησαν να απαντήσει στο πρόβλημα της δημιουργίας του κόσμου, χωρίς μυθολογικές θέσεις. Η φιλοσοφική σκέψη και οι αστρονομικές, μαθηματικές και φυσιογνωστικές ανακαλύψεις του Θαλή, υπήρξαν στοιχεία βασικά για την ανάπτυξη του δυτικού πολιτισμού. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

Θεμιστοκλής. Μεγάλος στρατηγός και πολιτικός που έδρασε στην αρχαία Αθήνα στα χρόνια που προηγήθηκαν από την περίοδο της εμφάνισης του Περικλή. Καταγόταν από την ευγενική οικογένεια των Λυκομιδών και ανήκε στην τάξη των διακοσιομέδιμνων. Για το έτος γέννησης και θανάτου του δεν είναι τίποτε γνωστό με βεβαιότητα. Ίσως έζησε από το 524 μέχρι το 461 π.Χ. Για την καταγωγή της μητέρας του άλλες πληροφορίες λένε ότι καταγόταν από τη Θράκη, άλλες από την Αλικαρνασσό και άλλες από την Ακαρνανία. Το γεγονός ότι ήταν ξένη ενισχύει

ται και από το ότι σαν παιδί φοίτησε στο Κυνόσαργες, γυμνάσιο προορισμένο για νόθα παιδιά, γι' αυτά δηλ. που δεν είχαν και τους δυο γονείς τους γνήσιους Αθηναίους πολίτες.

Ο Θεμιστοκλής από την αρχή τάχτηκε στη δημοκρατική κίνηση της Αθήνας και πολύ σύντομα κατόρθωσε να γίνει αδιαφιλονίκητος αρχηγός της. Φαίνεται ότι από πολύ νωρίς ήταν εχθρός των Αλκμεωνιδών και το 487 π.Χ. μάλιστα ξεκίνησε σκληρό αγώνα αλληλοεξόντωσης ενάντια στον αρχηγό τους Μεγακλή. Στον εξοστρακισμό της χρονιάς ο Μεγακλής εξορίστηκε και ο Θεμιστοκλής, μόνος του πια, ήταν ελεύθερος να βάλει σε εφαρμογή τα μεγαλεπίβολα σχέδιά του, τα οποία ήταν προορισμένα να σημαδέψουν αποφασιστικά την ιστορική πορεία όχι μόνο της Αθήνας αλλά και ολόκληρου του Ελληνισμού. Φυσικά οι Αλκμεωνίδες αντέδρασαν με κάθε μέσο, θεμιτό και αθέμιτο. Λένε μάλιστα ότι αργότερα επηρέασαν τον Ηρόδοτο και αυτός είναι ο λόγος που ο μεγάλος ιστορικός παρουσιάζει τον Θεμιστοκλή γεμάτο ελαττώματα. Η αμεροληψία όμως του Θουκυδίδη αποκατάστησε απόλυτα το όνομα του μεγάλου Αθηναίου.

Επειδή ο Θεμιστοκλής είχε προβλέψει ότι οι Πέρσες, μετά την ήττα τους στο Μαραθώνα, δεν το είχαν βάλει κάτω και θα επιχειρούσαν, αργά ή γρήγορα, με μεγαλύτερες δυνάμεις να υποτάξουν οριστικά την Ελλάδα, αποφάσισε (παρά την αντίδραση των δημοκρατικών με αρχηγό τον Αριστείδη) να αναπτύξει ισχυρό πολεμικό και εμπορικό στόλο.

Όταν το 480 π.Χ. ο Ξέρξης με αναρίθμητες δυνάμεις στην ξηρά και τη θάλασσα, επιχείρησε την τρίτη περσική εκστρατεία εναντίον των Ελλήνων, η πολιτική του Θεμιστοκλή δικαιώθηκε απόλυτα, αφού στη ναυμαχία της Σαλαμίνας ο περσικός στόλος συντρίφτηκε. Η νίκη ήταν δικό του δημιούργημα, γιατί αυτός είχε οραματιστεί την κατασκευή του αθηναϊκού στόλου, αυτός είχε προβλέψει την επανάληψη των περσικών επιχειρήσεων και αυτός οικοδόμησε το κατόρθωμα της Σαλαμίνας. Όλοι οι Έλληνες αναγνώρισαν τη συμβολή του στον αγώνα και έμπρακτα του απόδωσαν μεγάλες τιμές.

Η τύχη όμως στάθηκε ιδιαίτερα σκληρή και τραγική απέναντι στο μεγάλο άνδρα. Διορατικός όπως ήταν, πρόβλεψε πως η σύγκρουση Σπάρτης και Αθήνας θα ήταν αναπόφευκτη. Για να προλάβει τα γεγονότα, άρχισε να σχυρώνει την Αθήνα και τον Πειραιά. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την αντίδραση των Σπαρτιατών, που άρχισαν να εργάζονται συστηματικά εναντίον του. Στο μεταξύ και στην Αθήνα το γόητρο του Θεμιστοκλή άρχισε να πέφτει συνέχεια και να ανεβαίνει η δύναμη των αριστοκρατών, οι οποίοι το 471 π.Χ. πέτυχαν τον εξοστρακισμό του και σε λίγο την απόδοση σ' αυτόν κατηγορίας για προδοσία. Ο Θεμιστοκλής αναγκάστηκε να καταφύγει στην περσική αυλή και το 461 (;) π.Χ. πέθανε λησμονημένος στη Μαγνησία της Μ. Ασίας.

Οδός ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ (Καλλιθέα)

Θεοδόσιος: ο Α' ο Μέγας. Βυζαντινός αυτοκράτορας (379-395 μ.Χ.), από τους πιο αξιόλογους, στα χρόνια του οποίου ο Χριστιανισμός εδραιώθηκε θριαμβευτι-

να και εξασφάλισε όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που ήταν απαραίτητες για να παίξει τον κοσμοϊστορικό του ρόλο.

Τον τίτλο του Μεγάλου τον χρωστάει, κυρίως, στο γεγονός ότι, με την πολιτική που ακολούθησε, συντέλεσε αποφασιστικά στο θρίαμβο του Χριστιανισμού και στην οριστική διαμόρφωση του Βυζαντινού κράτους. Πήρε δραστικά μέτρα εναντίον της ειδωλολατρίας, έκλεισε τους αρχαίους ναούς, κατήργησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες (394 μ.Χ.) και συμπλήρωσε το Σύμβολο της Πίστεως (το "Πιστεύω") με τη σύγκληση της δεύτερης Οικουμενικής Συνόδου (318 μ.Χ.). Στα χρόνια του ο Χριστιανισμός έγινε επίσημη θρησκεία του κράτους, η αρχαία θρησκεία έχασε οριστικά τη δύναμή της και οι αιρέσεις, ιδιαίτερα ο Αρειανισμός, εξαφανίστηκαν. Παράλληλα από τα ερείπια της παλιάς Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, βοήθησε να προβάλλει πιο οργανωμένους και πιο απαιτητικούς ο νέος κόσμος, ο Βυζαντινός.

Το μελανό σημείο της διακυβέρνησής του υπήρξε η διαταγή του να σφαχτούν ομαδικά πάνω από 7.000 άνθρωποι στον ιππόδρομο της Θεσσαλονίκης, με αφορμή το φόνο λίγων μισθοφόρων αξιωματικών του. Για την πράξη του αυτή ο επίσκοπος Μεδιόλανων Αμβρόσιος του υπαγόρευσε τη θεία κοινωνία και τον υποχρέωσε να μετανιώσει δημόσια.

Πέθανε στο Μιλάνο (Μεδιόλανα) το 395, αφού προηγουμένως μοίρασε το κράτος του στους δυο του γιους, τον Αρκάδιο (πήρε το ανατολικό τμήμα) και τον Ονώριο (πήρε το δυτικό). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΘΕΟΔΩΡΑΣ (Καλλιθέα)

Θεοδώρα. Η θρυλική αυτοκράτειρα του Βυζαντίου, σύζυγος του Ιουστινιανού και φημισμένη για την ομορφιά και την εξυπνάδα της. Ήταν δυναμική και δραστήρια. Έζησε μια πολυκύμαντη και σκανδαλώδη νεανική ζωή και μετά το γάμο της με τον Ιουστινιανό αναμείχτηκε και στη διακυβέρνηση της αυτοκρατορίας. Η επιμονή και το θάρρος της ωφέλησαν πολλές φορές το Βυζαντινό κράτος. Χαρακτηριστική υπήρξε η συμπεριφορά της στη "Στάση του Νίκα" το 532. Ο Ιουστινιανός βρέθηκε σε απελπιστική κατάσταση και υποχωρούσε στις διάφορες πιέσεις, ενώ οι σύμβουλοί του συμφώνησαν μαζί του για τη φυγή. Η Θεοδώρα αντέδρασε. Κατόρθωσε να εμπνέψει τον Ιουστινιανό και να πείσει τους στρατηγούς του να αγωνιστούν για την καταστολή της στάσης, πράγμα που κατάφερε ο στρατηγός Βελισάριος. Πέθανε από καρκίνο το 548. Η Εκκλησία την ανακήρυξε αγία και η μνήμη της γιορτάζεται στις 15 Νοεμβρίου. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ ΔΟΜΗΝΙΚΟΥ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Θεοτοκόπουλος Δομήνικος. Έλληνας ζωγράφος της μετά την Αναγέννηση περιόδου, γνωστός παγκόσμια σαν Ελ Γκρέκο. Γεννήθηκε στα 1541 στην Κρήτη και πέθανε στα 1614 στο Τολέδο της Ισπανίας. Στα 15 του μπήκε για να σπουδάσει στο σιναιτικό μετόχι της Αγίας Αικατερίνης στο Ηράκλειο. Πέρα από τη γενική παιδεία, πήρε εκεί και όλες τις γνώσεις της βυζαντινής τέχνης. Μόλις τελείωσε τη scho-

λή έφυγε για τη Βενετία. Εκεί έγινε καθηγητής του Ιτασιάνο και διαδόχτηκε την προοπτική. Μετά πήγε στη Ρώμη. Στην αρχή φιλοξενήθηκε στο Παλάτσο Φαρνέζε και συναναστράφηκε με διάσημους πνευματικούς άνδρες. Τότε ακριβώς φαίνεται ότι επίδρασε στο έργο του η τέχνη του Μιχαήλ Άγγελου. Μετά έφυγε και πάλι για την Ισπανία (Τολέδο). Ανέλαβε τη διακόσμηση της Εκκλησίας του μοναστηριού του Σάντο Ντομίνγκο ελ Αντίγκονο.

Στην Καταλωνία γνώρισε τον Αντόνιο Αγκουστίν, ελληνιστή, ο οποίος διάθετε επιρροή στην ισπανική κοινωνία. Σύστησε λοιπόν το Δομίνικο στους ισχυρούς της Μαδρίτης και του Τολέδο. Στην Καταλωνία επίσης βρήκε την ευκαιρία να μελετήσει τις τοιχογραφίες των Καταλανών ζωγράφων του 11ου και 12 αϊ. Όταν έφτασε ο Θεοτοκόπουλος στο Τολέδο δεν ήξερε καθόλου ισπανικά. Μέσα σε λίγα χρόνια όμως το σπίτι του έγινε πόλος έλξης όλων των ισχυρών ανθρώπων της πόλης. Η πνευματικότητα της ζωγραφικής του βρήκε ανεπιφύλακτη ανταπόκριση από τους Ισπανούς. Έτσι, ζωγράφισε για το βασιλιά Φίλιππο, για τη μητρόπολη του Τολέδο, για καρδινάλιους και ευγενείς. Για τριάντα χρόνια ο Θεοτοκόπουλος ήταν ανάμεσα στους πρώτους ζωγράφους της Ισπανίας. Παντρεύτηκε τη δόνα Χερώνυμα ντε Κουέβας και απόκτησε ένα γιό, το Γεώργιο Μανουέλ (1578).

Στην εποχή μας πολλοί γιατροί που ασχολούνται με την ανάλυση των έργων τέχνης από ιατρική άποψη, υποστηρίζουν πως ο Θεοτοκόπουλος έπασχε από υπερμετρωπία και πως αυτός είναι ο λόγος που οι μορφές του είναι επιμήκεις κι όχι πως ήθελε με τον τρόπο αυτό να τις μεταρσιώσει. Πέθανε στις 7-4-1614. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ (Κτηνιατρείο)

Θεόφιλος. Η καταγωγή του ήταν από τη Βέροια. Την Εκκλησιαστική και Ελληνική παιδεία την έλαβε στα σχολεία της πατρίδας του. Επειδή είχε κλίση στη φιλοσοφική και ησυχαστική ζωή πήγε στην παρά τον Αλιάκμονα σκήτη του Προδρόμου, όπου χειροτονήθηκε Διάκονος. Αργότερα τον εκάλεσε ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ιάκωβος. Για ένα χρόνο ήταν Διάκονος, έπειτα έγινε Αρχidiaκονος και μετά τρία χρόνια Πρωτοσύγγελος. Όταν εχίρευσε ο επισκοπικός θρόνος της Μητρόπολης Σερβίων και Κοζάνης, χειροτονήθηκε από τον Ιάκωβο ως Μητροπολίτης Κοζάνης ο Θεόφιλος, πατριαρχεύοντας του Προκοπίου (1785-1789).

Ο Θεόφιλος συνετέλεσε πολύ στην ενίσχυση της πνευματικής κίνησης της επαρχίας του. Σήμερα σώζονται, στην περίφημη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Κοζάνης, πολλά βιβλία που ανήκαν στο Θεόφιλο. Αλλά ο Θεόφιλος έκαμε και πολλές καινοτομίες και σε άλλους τομείς, της διοίκησης κ.λπ. της Κοζάνης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ (Καλλιθέα)

Θεοφύλακτος Θεοφυλάκτου (1884-1961). Γιατρός, εκδότης εφημερίδας και περιοδικού και από τους πρωτοπόρους της κίνησης για την ανεξαρτησία του Πόντου. Γεννήθηκε στο χωριό Ταΐτη της Αργυρούπολης (Χαλδίας). Φοίτησε στο φρο-

πτυχίο του το 1907. Τις σπουδές του τις συνέχισε στο Παρίσι, στην οφθαλμολογία και ωτορινολαρυγγολογία. Το 1910 επέστρεψε στην Τραπεζούντα, όπου εργάστηκε ως γιατρός. Υπήρξε Πρόεδρος του φιλεκπαιδευτικού συλλόγου "Ξενοφών", γραμματέας της "Φιλοπτώχου Αδελφότητας" και αντιπρόσωπος της ελληνικής κοινότητας Τραπεζούντας.

Στις αρχές της κατάρρευσης του μικρασιατικού μετώπου, καταφεύγει στη Θεσσαλονίκη, όπου εγκαθίσταται οριστικά.

Το 1926, ως Πρόεδρος του "Κεντρικού Συνδέσμου Ποντίων Μακεδονίας-Θράκης", που ιδρύθηκε το 1923 με έδρα τη Θεσσαλονίκη, εισηγήθηκε στο Χρυσανθό την ίδρυση οργάνου το οποίο θα έκανε τη συγκέντρωση του λαογραφικού και πνευματικού γενικά υλικού των Ποντίων. Αποτέλεσμα της εισηγήσεώς του αυτής ήταν η ίδρυση της Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, το 1927. Η Επιτροπή εξέδωσε το περιοδικό "Αρχεῖον Πόντου". Το 1928 έγινε υπουργός-γενικός διοικητής Θράκης. Έντεκα μήνες αργότερα παραιτήθηκε.

Το 1933 ο Θεοφύλακτος ίδρυσε την Εύξεινο Λέσχη Θεσσαλονίκης. Το 1939-40 ίδρυσε στη Λέσχη το πρώτο "Λαϊκό Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης". Στο διάστημα της κατοχής μετέτρεψε τη Λέσχη σε εθνικό κέντρο, όπου έβρισκαν προστασία οι άποροι. Έστειλε παιδιά της Θεσσαλονίκης και της Καλαμαριάς σε ποντιακά χωριά, για να μην πεθάνουν από την πείνα. Το 1942 διέθεσε 150 εκατομμύρια δραχ. της Λέσχης για την περιθαλψη πολεμοπαθών και την ενίσχυση του Οίκου Φοιτητή, για τους φυματικούς φοιτητές, για συσσίτια διαφόρων οργανώσεων, για χρηματοδότηση του "Αρχείου Πόντου".

Εκτός από το βιβλίο "Γύρω στην άσβεστη φλόγα", δημοσιεύματα του Θεοφύλακτου υπάρχουν σε φυλλάδια, όπως το "Θρύλοι και ιδανικά του Πόντου", Θεσσαλονίκη 1926, καθώς και στο "Αρχεῖον Πόντου", στα "Ποντιακά Φύλλα", στα "Χρονικά του Πόντου", στην "Ποντιακή Εστία".

Πέθανε στη Θεσσαλονίκη σε ηλικία 77 χρονών. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ (Προμηθέας)

Ανάμεσα στα βουνά Καλλίδρομο και Οίτη και στο Μαλιακό κόλπο, βρίσκεται ένα στενό, που αποτελεί το μόνο βατό πέρασμα από τη Φθιώτιδα στη Λοκρίδα, το περίφημο στενό των Θερμοπυλών. Η περιοχή ονομάστηκε Θερμοπύλες, επειδή ανάμεσα στις ελώδεις εκτάσεις της ανάβλυζαν θερμές πηγές κι επειδή στην αρχαιότητα το στενό κλεινόταν με σιδερένιες πύλες.

Στη μια πλευρά του το στενό ήταν τειχισμένο κι αποτελούσε καίριο στρατηγικό σημείο της περιοχής. Έχοντας μήκος ένα χιλιόμετρο περίπου, το πλάτος του έφτανε τα πέντε έως τα είκοσι μέτρα το πολύ. Γι' αυτό από την αρχαιότητα μέχρι και τα νεότερα χρόνια στο στενό αυτό πέρασμα έγιναν φοβερές και ονομαστές μάχες.

Η πρώτη και πιο αξιόλογη ήταν εκείνη που έγινε τον Ιούλιο του 480 π.Χ. μεταξύ του βασιλιά της Σπάρτης Λεωνίδα και του στρατού του Πέρση βασιλιά Ξέρξη. Ενώ τα πλήθη των Περσών βάδιζαν ανενόχλητα προς το νότο, επτά γιλιάδες Έλ-

ληνες, με αρχηγό το Σπαρτιάτη Λεωνίδα, συγκεντρώθηκαν στις Θερμοπύλες, με σκοπό να εμποδίσουν τους εχθρούς να περάσουν το στενό. Στην παραγγελία του Ξέρξη, να παραδοθούν, η απάντηση ήταν: "Μολών λαβέ"! Ο Πέρσης βασιλιάς περιμένε τέσσερις μέρες με την ελπίδα ότι οι Έλληνες θα άλλαζαν γνώμη. Η επίθεση έγινε την πέμπτη μέρα. Δεν άργησε όμως να καταλάβει ότι μ' αυτή την τακτική οι στρατιώτες του θ' αποδεκατίζονταν λίγοι-λίγοι από τους Έλληνες που βρίσκονταν σε πλεονεκτική θέση. Ποτέ δεν θα περνούσε ο Πέρσης, αν δεν βρισκόταν κάποιος προδότης να περάσει τον περσικό στρατό από τα νώτα των Ελλήνων. Ο Σπαρτιάτης βασιλιάς βρέθηκε αντιμέτωπος με μια τραγική κατάσταση, οπότε με ψυχραιμία έπεισε τους υπόλοιπους Έλληνες να απομακρυνθούν από το βέβαιο θάνατο, για να φανούν χρήσιμοι μια άλλη φορά στην πατρίδα, ενώ ο ίδιος και οι τριακόσιοι Σπαρτιάτες έμειναν πιστοί στους νόμους της πατρίδας τους και έπεσαν ηρωικά εκεί όπου τάχθηκαν. Μαζί τους θυσιάστηκαν και οι επτακόσιοι Θεσπιείς, χωρίς να τους το επιβάλλει κανένας, ιδιαίτερος νόμος της πόλης τους.

Με την ευκαιρία της σπαρτιάτικης φράσης "Μολών λαβέ", θεωρείται αναγκαίο να εξηγήσουμε τι σημαίνει, γιατί εσφαλμένα πολλοί νομίζουν ότι σημαίνει απλά...έλα να τα πάρεις ή έλα πάρτα αν σου βαστάει... Η σωστή, λοιπόν, ερμηνεία του "Μολών λαβέ" είναι: Πορευόμαι ή προχωρώ αλλά περιπίπτω ή εμπλέκομαι σε κάτι. Δηλαδή: "Πορευόμενος (προς ημάς) και εμπλεκόμενος εις μάχη ά λάβεις τα μεν πυρομαχικά μας (βέλη, δόρατα κ.λπ.) επί των σωμάτων των βαρβάρων σου, τα δε άλλα (ασπίδες, τόξα κ.λπ.) θα τα λάβεις τότε μόνον, όταν θα πέσει και ο τελευταίος εξ ημών". Την παραπάνω εξήγηση δίνει από πολύ παλιά ο Δ. Αστερινός καθώς και ο Ι. Βαρελάς.

Ο ποιητής Σιμωνίδης έγραψε το συνταρακτικό επίγραμμα που χαράχτηκε στο μνημείο που έχτισαν στον τόπο της θυσίας οι Έλληνες. "Ω ξειν αγγέλειν Λακεδαιμονίοις, ότι τήδε κείμεθα τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι". "Εσύ διαβάτη που περνάς, πες στη Σπάρτη, πως είμαστε θαμμένοι εδώ, πιστοί στο θέλημά της".

Σήμερα, το περίφημο στενό των Θερμοπυλών δεν αποτελεί πια στενό, μετά την απόσυρση της θάλασσας. (Απόφ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (Κυνέλη)

Θεσσαλία. Γεωγραφικό διαμέρισμα που κατέχει το ανατολικό τμήμα της Κεντρ. Ελλάδας. Η θεσσαλική λεκάνη περιβάλλεται από βουνά. Αυτά είναι: Βόρεια ο Όλυμπος, Καμβούνια και Χάσια, δυτικά η οροσειρά της Πίνδου, νότια η Όρη και ανατολικά Όσσα και Πήλιο.

Η Θεσσαλία διοικητικά χωρίζεται σε τέσσερις νομούς: Μαγνησίας-Λάρισας-Τρικάλων-Καρδίτσας.

Στην αρχή των ιστορικών χρόνων στη Θεσσαλία κατοικούσαν οι προέλληνες Πελασγοί. Τότε έκαναν επιδρομή στη χώρα οι Πετθαλοί ή Θεσσαλοί, ελληνικά φύλα, που προέρχονταν από τη γειτονική Ήπειρο και υπόταξαν τα πελασγικά γέννη (11ος αι. π.Χ.). Τον 7ο αι. επικράτησε η ισχυρή δυναστεία των Αλευάδων και η χώρα διαιρέθηκε σε τέσσερις περιοχές: Πελασγιώπιδα, Θεσσαλιώτιδα, Εστια-

Στα χρόνια του Γεωργίου Β' ονομάστηκε η Θεσσαλία επαρχία (2ος αι. π.Χ.). Στους πρώτους αιώνες του Βυζαντίου (4ος-8ος αι.) η Θεσσαλία αποτελούσε ξεχωριστή επαρχία με πρωτεύουσα τη Λάρισα και υπαγόταν στη διοίκηση της Μακεδονίας. Κατόπιν (10ος αι.) εντάχθηκε στο θέμα Ελλάδας.

Λόγω της θέσης της η Θεσσαλία δέχτηκε κατά καιρούς επιδρομές και λεηλασίες των Γότθων, Σλάβων και Σαρακηνών. Οι τελευταίοι κατάστρεψαν και εξεन्दράποδισαν τη μεγάλη και πλούσια πόλη Δημητριάδα (896). Ακολούθησαν επιδρομές των Βουλγάρων (929) και των Νορμανδών (1081), τους οποίους όμως απόκρουσε (1084) ο Αλέξιος Α' Κομνηνός.

Κατά τη Φραγκοκρατία η Θεσσαλία υποτάχτηκε στο κράτος του Λομβαρδού Βονιφάτιου και μετατράπηκε σε φέουδα, που τα πήραν διάφοροι ιππότες. Μετά από δεκαεφτά χρόνια περιήλθε στη δικαιοδοσία της αυτοκρατορίας της Νικαίας (1222). Αργότερα ο νόθος γιός του δεσπότη της Ηπείρου Ιωάννης Α' την έκανε ξεχωριστό δεσποτάτο με έδρα το κάστρο των Νέων Πατρών (τη σημερινή Υπάτη). Τότε η Θεσσαλία γνώρισε μεγάλη ακμή και απλώθηκε από τον Όλυμπο μέχρι τον Κορινθιακό κόλπο. Αργότερα όμως παράκμασε και παραδόθηκε πάλι με συμφωνία στους Φράγκους (1303). Μετασχηματίστηκε πάλι σε φέουδα και καθιερώθηκε η δουλοπαροικία, που διατηρήθηκε και στην περίοδο της τουρκοκρατίας. Κατόπιν περιήλθε διαδοχικά στους Καταλανούς (1318), στους Σέρβους (1350) και τέλος στους Τούρκους (1393). Η ένωσή της με την Ελλάδα έγινε το 1881 με απόφαση που πήραν οι μεγάλες δυνάμεις στο συνέδριο του Βερολίνου το 1878.

Το 1878 έγιναν επαναστατικά κινήματα στο χώρο της Θεσσαλίας. Η Μακρυνίτσα, ο Πλάτανος, το Λιτόχωρο και πολλά άλλα χωριά έγιναν θέατρα μαχών. Ο τότε ελληνικός στρατός έσπευσε για βοήθεια και έφτασε μέχρι το Δομοκό. Αλλά η κυβέρνηση αναγκάστηκε από τις μεγάλες δυνάμεις να ανακαλέσει. Κατά τη συνθήκη του Βερολίνου Συνεδρίου η Θεσσαλία κατακυρώθηκε στην Ελλάδα, εκτός από την Ελασσόνα, που δόθηκε μετά το 1881. Στις 6 Μαρτίου 1910 έγινε η πρώτη παναγροτική εξέγερση του θεσσαλικού κάμπου εναντίον των τσιφλικιάδων (Κι-λελέρ). Δυο χρόνια αργότερα (1912) η Θεσσαλία υπήρξε το κέντρο των στρατιωτικών εξορμήσεων για την απελευθέρωση της Μακεδονίας και γενικότερα του βόρειου Ελληνισμού. Στην κατοχή η Θεσσαλία υπόφερε πολλά. Τα περισσότερα από τα χωριά της πυρπολήθηκαν και καταστράφηκαν. Οι ζημιές ήταν τεράστιες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Θεσσαλονίκη. Η συμπρωτεύουσα της Ελλάδας, η μεγαλύτερη πόλη της Βόρειας Ελλάδας, η δεύτερη της χώρας.

Είναι χτισμένη στο μυχό του Θερμαϊκού κόλπου. Το λιμάνι της είναι φυσικό και ασφαλισμένο από τους ανέμους. Στο ημικύκλιο του λιμανιού και στους γύρω

λόφους απλώνεται αμφιθεατρικά η “νύφη του Θερμαϊκού”, όπως την ονόμασαν, με σύμβολό της το Λευκό Πύργο χτισμένο δίπλα στη θάλασσα. Τα προάστιά της, τόσο από την πλευρά της θάλασσας - όπως η Αρετσού, η Περαία, οι Νέοι Επιβάτες (Μπαξέ-Τσιφλίκι), η Αγία Τριάδα, η Μηχανιώνα - που συνδέονται με την πόλη με μια νέα παραλιακή λεωφόρο, όσο και από την πλευρά του βουνού (Πανόραμα, Χορτιάτης, Ασβεστοχώρι, Ωραιόκαστρο, Νέα Ευκαρπία), είναι τόποι παραθερισμού, κατάφυτοι, με πολύ υγιεινό κλίμα.

Η γεωγραφική θέση της Θεσσαλονίκης είναι τόσο προνομιακή, που η πόλη σ’ όλη την ιστορική διαδρομή της δεν έχασε τη σημασία και την αξία της. Η Θεσσαλονίκη βασανισμένη από τραγικές συμφορές αλλά και γεμάτη δόξα ανακεφαλαιώνει - θα έλεγε κανείς - την ιστορία ολόκληρου του έθνους μας.

Χτίστηκε το 315 π.Χ. από τον Κάσσανδρο, βασιλιά της Μακεδονίας. Το όνομα της πόλης οφείλεται στη γυναίκα του Κάσσανδρου, τη Θεσσαλονίκη, που ήταν ετεροθαλής αδελφή του Μ. Αλεξάνδρου. Στη θέση της σημερινής πόλης βρισκόταν η Θέρμη, από την οποία πήρε την ονομασία του ο Θερμαϊκός κόλπος. Με την εμφάνιση των Ρωμαίων η πόλη δεν έχασε την αξία της και την επικαιρότητά της. Οι Ρωμαίοι όχι μόνο την αγάπησαν, αλλά και βοήθησαν στην ανάπτυξή της. Την έκαναν πρωτεύουσα της επαρχίας Μακεδονίας, της έδωσαν το δικαίωμα της αυτοδιοίκησης και την τίμησαν με τον τίτλο της “ελεύθερης πόλης”.

Με το πέραςμα του Απ. Παύλου από τη Θεσσαλονίκη (54 μ.Χ.), η πόλη έγινε “πύλη” απ’ όπου μπήκε ο Χριστιανισμός στην Ευρώπη. Στην προς “Θεσσαλονικείς” επιστολή του ο Παύλος μας πληροφορεί για τον τρόπο της ζωής των κατοίκων της, που λάτρευαν ακόμη τους Θεούς του Ολύμπου και συνδύαζαν τη λατρεία των Καβείρων με εκδηλώσεις οργιαστικές. Πολλοί Θεσσαλονικείς χριστιανοί μαρτύρησαν στα χρόνια των διωγμών, ανάμεσα στους οποίους οι άγιοι: Δημήτριος και Νέστορας. Την ίδια εποχή μεγάλα τείχη περιζώναν την πόλη, που ήταν ασφαλισμένη και με αξιόλογη φρουρά. Η επικοινωνία της με τη Ρώμη και ολόκληρη την Ιταλία γινόταν εύκολα με την περιήρημη Εγνατία Οδό, που έφτανε μέχρι το Έβρο ποταμό κι αργότερα μέχρι την Κωνσταντινούπολη. Στη Θεσσαλονίκη είχε την έδρα του το γενικό στρατηγείο των Ρωμαίων στον πόλεμο εναντίον των βαρβάρων επιδρομέων από το βορά, Ούνων και Γόθων, οι οποίοι τελικά αποκρούστηκαν το 270 μ.Χ. Τα οπία των βαρβάρων δεν πέτυχαν το σκοπό τους και για τους κατοίκους της πόλης άρχισε, για μεγάλο χρονικό διάστημα, μια ήσυχη και ειρηνική ζωή.

Η πρώτη τραγική δοκιμασία της Θεσσαλονίκης συνέβηκε το 390 μ.Χ. Ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος ο Μέγας, οργισμένος γιατί ξεγεύθηκαν οι πολίτες της και αποδοκίμασαν με ταραχές ορισμένες αποφάσεις του για τη βίαιη πάταξη της ειδωλολατρίας, διάταξε γενική σφαγή. Εφτά χιλιάδες ήταν τα θύματα της σφαγής του Θεοδόσιου, ύστερα από το φόνο του αρχηγού της φρουράς και μερικών αξιωματικών και στρατιωτών. Γι’ αυτό το έγκλημα ο αυτοκράτορας επιτιμήθηκε αυστηρά από τον επίσκοπο του Μιλάνου Αμβρόσιο, που του επέτρεψε να κοινωνήσει μόνο αφού ζήτησε δημόσια συγγνώμη. Η περίοδος της αρχαίας ιστορίας της πόλης έκλεισε με τη φριχτή αυτή σφαγή των κατοίκων της. Με το θάνατο του Θεοδόσιου και το γωρισμό της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε ανατολική και δυτική, μια

Τούρκοι το 1430).

Κατά τους δυο αιώνες (16ο - 18ο), η Θεσσαλονίκη ήταν μια μικρή σχετικά επαρχιακή πόλη και ήταν η μόνη περίοδος κατά την οποία δεν παρουσίαζε ελληνική όψη. Όμως αργότερα, κυρίως στις παραμονές της ελληνικής επανάστασης του 1821, η Θεσσαλονίκη είχε εξελιχτεί πάλι σε οικονομικό και πνευματικό κέντρο, με ακτινοβολία σ' όλο τον ελληνικό χώρο. Μετά την επανάσταση οι Θεσσαλονικείς υπέφεραν από τον Πασά στρατηγό Αμπντούλ Αμπούτ, που κατέπνιξε τα επαναστατικά κινήματα της Χαλκιδικής και της υπόλοιπης Μακεδονίας.

Όταν κατασκευάστηκε η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή (1871), που σύνδεσε την πόλη με την Σερβία, τη Βιέννη, το Παρίσι και την Κωνσταντινούπολη, η οικονομική και πολιτιστική άνοδος της Θεσσαλονίκης ήταν ραγδαία. Η όψη της ήταν κοσμοπολίτικη. Κατοικούνταν κατά πλειοψηφία από Έλληνες, αλλά υπήρχαν και πολλοί Εβραίοι, Τούρκοι, Βούλγαροι, Αρμένιοι και Σέρβοι.

Το 1912 με το Βαλκανικό πόλεμο η Θεσσαλονίκη ελευθερώθηκε από την τουρκική κυριαρχία (26-10-1912). Τα μεσάνυχτα της 26ης προς 27η Οκτωβρίου υπογράφηκε το πρωτόκολλο της παράδοσης της πόλης και την ίδια νύχτα μπήκε στη Θεσσαλονίκη ένα τμήμα του ελληνικού στρατού. Στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου στην Τριανδρία της Θεσσαλονίκης σχηματίστηκε κυβέρνηση Βενιζέλου-Δαγγλή-Κουντουριώτη, που κατέβηκε στην Αθήνα, έδωσε τον Κωνσταντίνο από το θρόνο και μπήκε στον πόλεμο στο πλευρό των συμμάχων της Αντάντ. Στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο εξολοθρεύτηκε η μεγάλη ισραηλιτική κοινότητα της πόλης. Οι Γερμανοί συγκέντρωσαν τους Εβραίους σ' ένα γκέτο στο συνοικισμό Χιρς, άρπαξαν τις περιουσίες τους και τους έστειλαν στα κρεματόρια του Άουσβιτς και του Μπέλσεν-Μπέργκκεν. Εξοντώθηκαν 46,060 Εβραίοι.

Από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι σήμερα η πόλη άλλαξε όψη και έγινε μια σύγχρονη μεγαλούπολη με γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΘΕΤΙΔΑΣ (Εργοχώρι)

Θέτιδα. Μητέρα του Αχιλλέα, του μυθικού ήρωα του Τρωικού πολέμου. Ήταν η ομορφότερη από τις 50 Νεραίδες (Νηρηίδες), θυγατέρες του βασιλιά των Ωκεανών Νηρέα και της Δωριίδας και την ανάθρεψε η Ήρα. Είχε την ικανότητα να αλλάζει μορφές και να γίνεται νερό, φωτιά, δράκος, φίδι κ.λπ.

Λατρευόταν σαν αγαθή θεότητα που πρόσφερε υπηρεσίες. Γύρω από τη ζωή της πλάστηκαν πολλοί μύθοι. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο σχετικός με το γάμο της. Στην αρχή την ήθελαν για γυναίκα τους ο Δίας και ο Ποσειδώνας, αλλά άλλαξαν γνώμη, όταν έμαθαν την προφητεία της Θέμιδας, που έλεγε πως ο γιός που θα γεννήσει η Θέτιδα από πατέρα θεό, θα γίνει ανώτερος από τον πατέρα του.

Έτσι η Ηρα παντρεύτηκε με τον βασιλιά των Μυρμιδόνων Πηλέα. Ο γάμος τους έγινε στη σπηλιά του κένταυρου Χείρωνα και ήταν καλεσμένοι όλοι οι Θεοί εκτός από την Έριδα. Ύστερα από λίγο καιρό η Θέτιδα γέννησε τον Αχιλλέα και για να τον κάνει αθάνατο τον βούτηξε στα αθάνατα νερά της "Στυγός". Είχε μαντέψει όμως, σαν θεά που ήταν, πως ο γιός της θα πέθαινε νέος και για να μην πάει στον Τρωικό πόλεμο τον έκρυψε στη Σκύρο, όπου όμως τον ανακάλυψε ο Οδυσσεύς.

Η Θέτιδα λατρευόταν σε πολλές περιοχές, ιδιαίτερα όμως στη Θεσσαλία. Κοντά στα Φάρσαλα υπήρχε ο περίφημος νεός της, το "Θετίδειο". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΘΗΣΕΩΣ (Προμηθέας)

Θησεύς. Ο μεγαλύτερος μετά τον Ηρακλή ήρωας των Ελλήνων. Οι Αθηναίοι τον αντιπαράθεταν στον Ηρακλή, που ήταν κυρίως ήρωας των Λακεδαιμονίων.

Υπήρξε απόγονος του Ερεχθέα και γιός του Αιγέα και της Αίθρας. Άλλοι μύθοι τον αναφέρουν γιό του Ποσειδώνα. Γεννήθηκε στην Τροιζήνα Αργολίδας, όπου ο πατέρας του Αιγέας παντρεύτηκε την κόρη του βασιλιά της Αίθρας. Ο Αιγέας φεύγοντας από την πόλη έκρυψε κάτω από μεγάλο βράχο το ξίφος του και τα πέδιλά του δίνοντας εντολή στην Αίθρα, αν γεννήσει γιό, να τα πάρει και να του τα φέρει στην Αθήνα. Έτσι ο Θησεύς μεγαλώνοντας κοντά στο βασιλιά, παππού από τη μητέρα του, Πιθέα, από μικρός έδειξε το θάρρος του. Όταν ο Ηρακλής επισκέφτηκε την Τροιζήνα κι άφησε κάτω τη λεοντή του, όλα τα παιδιά έφυγαν τρομαγμένα, ενώ ο Θησεύς, νομίζοντάς την αληθινό λιοντάρι, ρίχτηκε πάνω της να το σκοτώσει. Σαν έγινε έφηβος, η μητέρα του τον οδήγησε στο βράχο με το ξίφος του Αιγέα και εύκολα τον μετακίνησε, φόρεσε το ξίφος και τα πέδιλα και ξεκίνησε για την Αθήνα από την ξηρά, παρά τις συμβουλές του παππού του να πάει για ασφάλεια από τη θάλασσα.

Πηγαίνοντας προς την Αθήνα, πρώτα συνάντησε τον γίγαντα Περιφρήτη που σκότωνε τους περαστικούς μ' ένα σιδερένιο ρόπαλο. Ο Θησεύς τον νίκησε και του πήρε το ρόπαλο. Στον Ισθμό βρήκε το Σίνη τον Πιτυοκάμπτη, γιό του Αυτόλκνου, που σκότωνε τους περαστικούς δένοντας τα δυο σκέλη τους σε δυο λυγισμένα στο έδαφος δέντρα, τα οποία άφηνε να ανυψωθούν και να σκίσουν το θύμα. Ο Θησεύς τον σκότωσε και προχώρησε για να συναντήσει τον Κρομμυώνυμο Κάτρο, φοβερό γουρούνι, που γεννήθηκε από την έχιδνα και τον Τυφώνα που επίσης σκοτώνει. Στα Μέγαρα εξόντωσε το Σκείρωνα, που γκρέμιζε τους διαβάτες από βράχο στο Σαρωνικό. Στην Ελευσίνα τον Κερκύονα που πάλευε με τα θύματά του, τα νικούσε και μετά τα σκότωνε. Αυτός ο ληστής, σαν τον Ανταίο, έπαιρνε δύναμη από τη γη και γι' αυτό ο Θησεύς τον κράτησε ψηλά και τον σκότωσε. Ο τελευταίος κακοποιός, ο Δαμάσσης ή Προκρούστης, ήταν πάλι από την Ελευσίνα. Αυτός ξάπλωνε τα θύματά του σ' ένα κοντό κρεβάτι κι έκοβε πόδια ή κεφάλι που ξεείχαν απ' αυτό. Στο ίδιο κρεβάτι τον σκότωσε κι ο Θησεύς. Ο σπουδαιότερος άθλος του Θησεά υπήρξε η εξόντωση του Μινώταυρου, ο οποίος κατασπάραζε κάθε χρόνο επτά νέους και επτά νέες, που έστελνε στην Κοήτη η Αθήνα για τιμωρία της, επειδή οι

Όταν ο Θησέας, μετά από πολλές περιπέτειες, επέστρεψε στην Αθήνα, τη βρήκε ανάσπατη και εχθρική, γιατί την ξεσήκωσε εναντίον του ο Μενεσθέας που διεκδικούσε το θρόνο. Δεν μπόρεσε να καταστείλει τη στάση και αναγκάστηκε να φύγει στη Σκύρο, όπου ο πατέρας του είχε χτήματα κι ο βασιλιάς της Λυκομήδης ήταν φίλος. Αλλά ο Λυκομήδης τον θεώρησε επικίνδυνο και με τη δικαιολογία ότι θα του έδειχνε τα χτήματά του, τον ανέβασε σ' ένα ύψωμα κι από ένα βράχο τον έσπρωξε ξαφνικά και τον σκότωσε. Ο Κίμωνας προς τιμήν του Θησέα έχτισε ιερό για να τοποθετηθούν τα οστά του ήρωα που μεταφέρθηκαν από τη Σκύρο (475 π.Χ.). Το ιερό ονομάστηκε Θησείο. Η θέση του ιερού αυτού είναι σήμερα άγνωστη. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

Θουκυδίδης. Ο πιο μεγάλος ιστορικός όλων των εποχών. Έζησε στην αρχαία Αθήνα τον 5ο π.Χ. αιώνα. Στρατηγός της Αθήνας, στις αρχές του Πελοποννησιακού Πολέμου, αναγκάστηκε αργότερα να αυτοεξοριστεί στη Θράκη, επειδή κατηγορήθηκε για προδοσία. Έζησε εκεί αρκετά χρόνια και με τα ταξίδια του συγκέντρωσε όλο το πολύτιμο υλικό που τον βοήθησε στο ιστορικό του έργο.

Η "Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου" είναι το μοναδικό σύγγραμμα του Θουκυδίδα. Η συγγραφή του άρχισε αμέσως με την κήρυξη του πολέμου και συνεχίστηκε σ' όλη τη διάρκειά του και μέχρι τη μέρα που πέθανε ο ιστορικός. Πρόλαβε να εξιστορήσει τα 20 πρώτα χρόνια του πολέμου, δηλ. από το 431 μέχρι και το 411 π.Χ. Από το χρόνο εκείνο και μέχρι τη λήξη του πολέμου (404 π.Χ.) την εξιστόρηση των γεγονότων τη συνέχισε ο Ξενοφώντας στα "Ελληνικά" του.

Η εξαιρετική σημασία του ιστορικού έργου του αποδεικνύεται από την επίδραση που είχε αυτό, τόσο στους συγχρόνους του, όσο και στους μεταγενέστερους. Παραθέτουμε μερικές χαρακτηριστικές γνώμες, απ' όπου φαίνεται η τεράστια απήχηση του έργου αυτού: "Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος είναι ο πιο αθάνατος απ' όλους τους πολέμους, γιατί βρήκε το μεγαλύτερο ιστοριογράφο από όλους όσους έζησαν μέχρι σήμερα. Ο Θουκυδίδης σημείωσε τη μεγαλύτερη επιτυχία που μπορεί να σημειώσει ιστορικός από άποψη ιστορικής ακρίβειας και περιγραφικής δύναμης" (Niebuhr). "Ασφαλώς δεν υπάρχει άλλη περίοδος της ιστορίας του ανθρώπινου γένους, την οποία να έχουμε μπροστά μας με τόση καθαρότητα όση έχουμε την περίοδο των 21 πρώτων χρόνων του Πελοποννησιακού Πολέμου, χάρη στο έργο του Θουκυδίδα" (K.O. Muller). "Ο Θουκυδίδης διδάσκει να εκτιμά κανείς πολύ την ευδοξία και την ελευθερία, ακόμη περισσότερο την πατρίδα και ακόμη περισσότερο την αλήθεια" (Roscher). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΘΡΑΚΗΣ (Προμηθείας)

Θράκη. Γεωγραφικό τμήμα της βόρειας Ελλάδας.

Με την ονομασία Θράκη (Ελληνική ή Δυτική Θράκη) εννοούμε το βορειοανα-

πολιτικότρο ο ελληνικό γεωγραφικό διαμέρισμα. Η Ελληνική Θράκη (Νομοί: Έβρος, Ξάνθης, Ροδόπης) συνορεύει στα Β. με τη Βουλγαρία, από την οποία χωρίζεται με την οροσειρά της Ροδόπης, στα Α. με την Τουρκία (Ανατολική Θράκη) από την οποία χωρίζεται με τον ποταμό Έβρο, στα Δ. συνορεύει με τους νομούς Καβάλας και Δράμας και στα Ν. βρέχεται από το Θρακικό Πέλαγος. Περιλαμβάνει και το νησί Σιμοθράκη.

Σύμφωνα με την παράδοση, η Θράκη ήταν μια από τις θυγατέρες του Ωκεανού, αδερφή της Ευρώπης, της Ασίας και της Λιβύης. Τα αρχαιολογικά ευρήματα έχουν δείξει ότι η Θράκη είχε κατοικηθεί πολύ νωρίς, από ινδοευρωπαϊκά φύλα που εγκαταστάθηκαν στις χώρες της βόρειας Βαλκανικής γύρω στο 2000 π.Χ., αμέσως μετά την κάθοδο των Ελλήνων στην Ελλάδα. Μαζί με τους Ιλλυριούς αποτελούσαν τη μεγάλη θρακοϊλλυρική οικογένεια που απλωνόταν από τις ακτές του Ειρηνικού μέχρι τις ακτές της Αδριατικής. Στο ανατολικό τμήμα της περιοχής κατοικούσαν οι Θράκες και στο δυτικό οι Ιλλυριοί.

Πολλά για τους Θράκες μαθαίνουμε από τις περιγραφές και τις διηγήσεις του Ομήρου στην Ιλιάδα και την Οδύσσεια. Όπως λέει ο Όμηρος, η Εκάβη, σύζυγος του Πριάμου, καταγόταν από τη Θράκη. Από τη Θράκη καταγόταν και ο Ρήσος, βασιλιάς των Θρακών και σύμμαχος των Τρώων, ο Πολυμήστορας, βασιλιάς του Αίνου, ο Τεγύριος, βασιλιάς της Θράκης κ.ά.

Οι Πέρσες με το Δαρείο το 513 π.Χ. κατέλαβαν τη Θρακική χερσόνησο. Όμως, με τις εκστρατείες του Κίμωνα, ο οποίος έδιωξε τους Πέρσες και τον Πανυσανία (477 π.Χ.), ελευθερώθηκαν όλες οι ελληνικές πόλεις της Θράκης μέχρι το Βυζάντιο. Ακολούθησε μια περίοδος εποικισμού. Το 457 π.Χ. και ο ίδιος ο Περικλής με 1.000 Αθηναίους έφτασε στη Θράκη και ίδρυσε αποικίες, όπως την Αμφίπολη, τη Βρέα κ.ά.

Την εποχή της ακμής των Μακεδόνων η Θράκη έγινε Μακεδονική επαρχία και οι Θράκες ακολούθησαν τον Μ. Αλέξανδρο στις εκστρατείες του κατά των Περσών. Κατά τη ρωμαϊκή εποχή έγινε ρωμαϊκή αποικία και στα χρόνια της ακμής του Βυζαντίου η Αδριανούπολη είχε γίνει σπουδαίο πνευματικό και εμπορικό κέντρο. Ο κυβερνήτης της Θράκης ονομαζόταν "Πατρίκιος" και ήταν υπατιγός. Αργότερα η Θράκη δέχτηκε πολλές επιδρομές από τους Γόθους, Ούννους και Βησιγόθους, οι οποίοι έφτασαν μέχρι τα προάστια της Κωνσταντινούπολης. Το 687 άρχισαν οι επιδρομές των Βουλγάρων, ακολούθησαν οι πόλεμοι με τους Βυζαντινούς και στη συνέχεια οι Τούρκοι μετά από πολλές επιδρομές κατάκτησαν τη Θράκη το 1371. Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης ολόκληρη η Θράκη έγινε τουρκική. Την εποχή της τουρκοκρατίας ακολούθησε την τύχη της υπόλοιπης Ελλάδας.

Σύμφωνα με τη συνθήκη του Βερολίνου (1878) η περιοχή μεταξύ του Δούναβη και του Αίμου Α. Ρωμυλία δόθηκε στη Βουλγαρία και η Ν. Θράκη έμεινε τουρκική. Με τη συνθήκη του Λονδίνου (1913) η Δ. Θράκη παραχωρήθηκε στη Βουλγαρία. Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και τη συνθήκη του Νεϊγύ (1919), έγινε η ένωση της Δ. Θράκης με την Ελλάδα. Με τη συνθήκη των Σεβρών (1920) και η Α. Θράκη έγινε ελληνική, αλλά με τη συνθήκη της Λωζάνης (1923), που ακολούθησε τη μικρασιατική καταστροφή, παραχωρήθηκε στους Τούρκους. Με την ανταλλα-

την 1η Ιανουαρίου του 1923 οι Σουλτανοί αποβροχιάσαν στη Σουλτανία και οι Τούρκοι έφυγαν από τη βόρεια Ελλάδα. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι Τούρκοι της Δ. Θράκης, που έμειναν εκεί, για να διατηρηθεί η ισορροπία με τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης. (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΘΩΜΑΪΔΟΥ

Θωμαΐδης Θωμάς. Γεννήθηκε το 1907 στη Βέροια. Ήταν υπάλληλος της Ενώσεως Γεωργικών Συνεταιρισμών. Σκοτώθηκε στο αλβανικό μέτωπο το 1940. Ήταν έφεδρος αξιωματικός.

Οδός ΙΑΚΩΒΙΔΗ Γ. (Πανόραμα)

Ιακωβίδης Γεώργιος. Ζωγράφος. Γεννήθηκε στη Λέσβο (1853-1932) και στα 13 του χρόνια εργαζόταν κιόλας κοντά σ' ένα θείο του, ο οποίος για ανταμοιβή της αφοσίωσής του τον έστειλε στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, στην Αθήνα. Πήρε υποτροφία από την ελληνική κυβέρνηση για την Ακαδημία του Μονάχου. Μετά την αποφοίτησή του, δημιούργησε δικό του εργαστήριο και σχολή ζωγραφικής στο Μόναχο. Στη ζωγραφική του Ιακωβίδη ξεχωρίζει η επίδραση του γερμανικού ακαδημαϊσμού. Οι αξιόλογες σπουδές του τον βοήθησαν να γίνει γρήγορα γνωστός σ' ολόκληρη την Ευρώπη και οι πίνακές του αγοράστηκαν στη Γερμανία, την Γαλλία, την Ελλάδα κ.α. Όταν το 1900 ιδρύθηκε στην Αθήνα η Εθνική Πινακοθήκη, η κυβέρνηση τον κάλεσε να αναλάβει τη διεύθυνσή της. Στα 1904 διορίστηκε καθηγητής στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών και το 1926 με την ίδρυση της Ακαδημίας έγινε μέλος της. Ο Ιακωβίδης πήρε πολλά βραβεία στο Παρίσι, τη Βρέμη, το Βερολίνο, τη Βαρκελώνη και την Αθήνα, πράγμα που αποτέλεσε αναγνώριση της ζωγραφικής του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΑΝΟΥ (Εργοχώρι)

Ιανός. Αρχαίος, ντόπιος και ανώτατος θεός των Λατίνων, που, σύμφωνα με την παράδοση, δέχτηκε πάνω στον Ιανίκουλο λόφο (τώρα περιοχή του Βατικανού) τον Κρόνο, που έφτασε στην ιταλική χερσόνησο καταδιωγμένος από την Ελλάδα. Ο Κρόνος από ευγνωμοσύνη για τη φιλοξενία δίδαξε στον Ιανό της βασικότερες τέχνες για την ανθρώπινη ζωή, όπως τη ναυπηγική, τη γεωργία και τη νομισματική. Ήταν παράδοξη θεότητα, με δίδυμο κεφάλι, που δεν συναντιέται σε άλλες μυθολογίες. Στις προτομές του οι Ρωμαίοι τον παρουσίαζαν με δυο μορφές (πρόσωπα). Η μια έβλεπε προς το εσωτερικό της Ρώμης και η άλλη προς τα έξω. Βρέθηκαν και νομίσματα με το διπρόσωπο κεφάλι του Ιανού. Τόση ήταν η αίγλη του στην ιταλική μυθολογία, ώστε, παρά τη μεταφορά του ελληνικού Δία σαν θεού των Ρωμαίων και την εμφάνιση του Χριστιανισμού σαν πανεθνικής θρησκείας, ο Ιανός εξακολουθούσε να λατρεύεται από τους κατοίκους της ιταλικής χερσονήσου ακόμη και μέχρι τον 4ο αι. μ.Χ. Η λατρεία του φαίνεται ότι καθιερώθηκε στα χρόνια του δεύτερου βασιλιά της Ρώμης, του Νουμά Πομπιλίου. Τα ιερά που ίδρυσαν για τον Ιανό στην αρχή ήταν διμέτωπα κι αργότερα τετραμέτωπα. Φημισμένος ήταν ο ναός του στη ρωμαϊκή αγορά. Οι πόρτες του σε καιρό πολέμου ήταν ανοιχτές και

συμπαραστάση και υποστήριξη των Ελλήνων ηγεμόνων, εκάναν το Ιάσιο ονομαστό κέντρο ελληνικής παιδείας. Στις αρχές του 17ου αιώνα, με την άδεια του ηγεμόνα Βασιλείου Λούπου, λειτούργησε ελληνικό τυπογραφείο. Το 1684 χτίστηκε ο ναός των Τριών Ιεραρχών, που θεωρείται και σήμερα ένα από τα λαμπρότερα μνημεία της Ρουμανίας. Ο Νικόλαος Μαυροκορδάτος το 1710 περίπου ίδρυσε την περίφημη Ελληνική Ηγεμονική Σχολή, η οποία το 1774 ανακαινίστηκε από τον ηγεμόνα Γρηγόριο Γκίκα και ονομάστηκε "Ακαδημία", στην οποία δίδαξαν επιφανείς λόγιοι της εποχής εκείνης. Από το 1818 έγινε μεγάλο κέντρο της Φιλικής Εταιρείας. Από το Ιάσιο ξεκίνησε την επανάσταση της Μολδοβλαχίας ο Αλεξ. Υψηλάντης, το Φεβρουάριο του 1821. Το 1853 ελευθερώθηκε από τον τουρκικό ζυγό. Σήμερα το Ιάσιο παρουσιάζει όψη σύγχρονης ευρωπαϊκής πόλης. Έχει θαυμάσια βιβλιοθήκη με 220.000 τόμους και πολύτιμα ελληνικά χειρόγραφα, Πανεπιστήμιο, Σχολή Καλών Τεχνών, Δραματική Σχολή και Εθνικό Θέατρο, (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΑΣΟΝΑ (Σαλαμίνα)

Ιάσονας. Γιός του βασιλιά της Ιωλκού Αίσωνα και της Αλκίμηδης, αρχηγός της αργοναυτικής εκστρατείας.

Ο Πελίας, αδερφός του βασιλιά Αίσωνα, κατόρθωσε να τον εκτοπίσει από τον θρόνο. Ο Αίσοντας, επειδή φοβόταν ότι και ο γιός του Ιάσοντας θα κινδύνευε από τον αδίσταχτο θείο του, τον έστειλε κρυφά κοντά στο σοφό Κένταυρο Χείρωνα. Όταν ο Ιάσοντας έγινε 20 χρονών, επιχείρησε να επιστρέψει στην Ιωλκό περνώντας τον ποταμό Άναυρο με τη θεά Ήρα στους ώμους του, η οποία μεταμορφωμένη σε γριά του ζήτησε να την περάσει απέναντι, έχασε το ένα του σανδάλι. Στο μεταξύ, ο Πελίας είχε πάρει χρησμό να φυλάγεται από το Μονοσάνδαλο. Ο Ιάσοντας βρέθηκε στην Ιωλκό στη στιγμή που ο θεός του Πελίας θυσίαζε στον Ποσειδώνα. Ο Πελίας μόλις τον είδε, κατάλαβε τον κίνδυνο που τον απειλούσε και τον ρώτησε "τι θα έκανε, αν ήξερε ότι κάποιος θέλει να τον σκοτώσει". Ο Ιάσοντας του απάντησε ότι θα τον έστελνε να φέρει από την Κολχίδα το χρυσόμαλλο δέρας (δέρμα).

Έτσι ο Πελίας ανάθεσε στον Ιάσωνα αυτόν τον άθλο, δηλ. να φέρει το χρυσόμαλλο δέρας. Τον προστάτευε η Ήρα, αλλά και η Αθηνά με την Αφροδίτη. Όταν

κατασκευάστηκε το πλοίο που θα πήγαινε στην Κολχίδα, ονομάστηκε "Αργώ" από το ναυπηγό Άργο, γιό του Φρίξου. Στην εκστρατεία αυτή πήραν μέρος πολλοί ήρωες από διάφορα μέρη της Ελλάδας, όπως ο Ηρακλής, οι Διόσκουροι, ο Πηλέας κ.ά. Αφού ορίστηκε αρχηγός ο Ιάσωνας - ο Ηρακλής δε δέχτηκε την αρχηγία - οι αργοναύτες ξεκίνησαν από την πόλη Παγασές. Στη Λήμινο ο Ιάσωνας σχετίστηκε με την Αμαζόνα Υψηπύλη και από το δεσμό αυτό γεννήθηκαν δυο γιοί, ο Εύνηος και ο Νεφροφόνος.

Μετά από περιπέτειες οι αργοναύτες έφτασαν στην Αία, την ανατολική άκρη του κόσμου, όπου βασιλευσε ο Αιήτης. Αυτός δέχτηκε να δώσει στον Ιάσωνα το χρυσόμαλλο δέρασ, αν, όμως, κατάφερνε να ζήσει στο άροτρο τους ταύρους του, που είχαν χάλκινα πόδια κι έβγαζαν φωτιές από τα ρουθούνια τους και να σπείρει τα δόντια του δράκοντα, τον οποίο είχε σκοτώσει άλλοτε στη Θήβα ο Κάδμος. Ο Ιάσωνας με τη βοήθεια της κόρης του Αιήτη Μήδειας, πέτυχε να υποτάξει τους ταύρους και να σκοτώσει τους στρατιώτες, οι οποίοι φύτρωναν από τα δόντια που έσπειρε. Μετά η Μήδεια κοίμισε το δράκοντα που φύλαγε το δέρασ και ο Ιάσωνας το πήρε από το δέντρο που ήταν κρεμασμένο. Αμέσως επιβιβάστηκαν στην "Αργώ", παίρνοντας μαζί τους και τον αδερφό της Μήδειας Άψυρτο, που η Μήδεια δεν διάστασε να τον κομματιάσει και να πετάξει τα κομμάτια του στη θάλασσα, για να καθυστερήσει τον πατέρα της ο οποίος τους καταδίωκε. Έτσι γλίτωσαν από τον Αιήτη και επέστρεψαν στην Ελλάδα μετά από πολλές περιπέτειες.

Στην Ιωλκό η Μήδεια έπεισε τις κόρες του Πελία να κομματιάσουν τον πατέρα τους, λέγοντας ότι με τη μαγική της δύναμη θα τον ξανάκανε νέο. Έτσι σκοτώθηκε ο βασιλιάς, αλλά κι ο Ιάσωνας διώχτηκε μαζί με τη Μήδεια και πήγαν στην Κόρινθο. Εκεί ο Ιάσωνας γνώρισε και παντρεύτηκε την κόρη του βασιλιά Κλέοντα, Γλαύκη. Η Μήδεια από ζήλεια της έστειλε σαν δώρο ένα χιτώνα από τον οποίον κάηκε αυτή και ο πατέρας της. Μετά σκότωσε τα δυο παιδιά που είχε αποκτήσει από τον Ιάσωνα για να τον εκδικηθεί. Η Μήδεια διώχτηκε από την πόλη και κατάφυγε στην Αθήνα, απ' όπου διώχτηκε και πάλι για την απόπειρά της εναντίον του Θησέα.

Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για το θάνατο του Ιάσωνα. Σύμφωνα με κάποια απ' αυτές ο Ιάσωνας πέθανε από απελπισία για τη σφαγή των παιδιών του. Κατά άλλη, αφού ξανάγινε νέος με φάρμακο της Μήδειας, την ακολούθησε στην Κολχίδα, όπου και πέθανε. Κατά τον Απολλόδωρο, ο Ιάσωνας συμμετείχε με τον Πηλέα και τους Διόσκουρους και έδωξε από την Ιωλκό τον Άκαστο. Κατόπιν βασίλευσε εκεί ο ίδιος ή ο γιός του Θέσσαλος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΑΣΟΝΙΔΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑ

Ιασονίδης Λεωνίδας. Επιφανής πολιτικός και άριστος δικηγόρος από τον Πόντο. Γεννήθηκε το 1884 στην Πουλαντζάκη και πέθανε στη Θεσσαλονίκη το 1959, έχοντας διαθέσει και την τελευταία του δραχμή στην περίθαλψη των φτωχών συμπατριωτών του, που τον θεώρησαν δίκαια, πατέρα, προστάτη και αρχηγό τους. Εκλέχτηκε 8 φορές βουλευτής Θεσσαλονίκης και χρημάτισε Υπουργός Βορείου

Λεώς ο Μέγας, Γρηγόριος ο Θεολόγος και Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Εκτός από τις ιδιαίτερες γιορτές των Αγίων, υπάρχει και κοινή γιορτή στις 30 Ιανουαρίου. Πριν από το 1821 καθιερώθηκε σαν γιορτή των ελληνικών γραμμάτων, ενώ από το 1842 από τη σύγκλητο του Πανεπιστημίου της Αθήνας καθιερώθηκε σαν εκπαιδευτική γιορτή και γιορτή των Σχολείων.

Οδός ΙΘΑΚΗΣ

Ιθάκη. Νησί του Ιονίου Πελάγους, που βρίσκεται στα νότια της Λευκάδας και στα ανατολικά της Κεφαλλονιάς. Πρωτεύουσα του νησιού και της επαρχίας είναι η Ιθάκη ή Βαθύ. Είναι χτισμένη σε γραφικό φυσικό λιμάνι και περικλείνεται από ερείπια ενετικών φρουρίων.

Το νησί αναφέρεται συχνά στην ελληνική μυθολογία. Η Ιθάκη ήταν πρωτεύουσα του βασιλείου του Αρκησίου, ο οποίος ήταν γιός του Κέφαλου και της Άρκτου. Ο Αρκησίος παντρεύτηκε τη Χαλκομήδουσα και απόχτησε το Λαέρτη, τον πατέρα του Οδυσσέα. Ο τελευταίος έκανε την Ιθάκη έδρα του νησιώτικου βασιλείου του. Οι ομηριστές αμφισβητούν όμως την Ιθάκη σαν πατρίδα του Οδυσσέα. Αργότερα το νησί κατακτήθηκε από τους Μυκηναίους. Στη βυζαντινή εποχή ακολούθησε τις τύχες του θέματος της Κεφαλλονιάς. Έτσι την εποχή του Ιουστινιανού υπάχτηκε στην Ήπειρο. Αργότερα το κατέλαβαν οι Σικελοί και οι Νορμανδοί. Το 1499 ήρθε στα χέρια των Ενετών που την κράτησαν μέχρι το 1797, οπότε καταλήφτηκε από το Βοναπάρτη. Γρήγορα όμως κυριεύτηκε από τους Άγγλους, στους οποίους έμεινε μέχρι το 1815. Το 1864 μαζί με τα Εφτάνησα ενώθηκε με την Ελλάδα. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΙΚΑΡΟΥ

Ίκαρος. Γιός του Δαίδαλου και της Ναύκρατης, που ήταν σκλάβο του βασιλιά της Κρήτης Μίνωα. Ο Μίνωας είχε αναθέσει στο Δαίδαλο να κατασκευάσει το Λαβύρινθο για να κλείσει μέσα το Μινώταυρο. Επειδή όμως ο Δαίδαλος κίνησε τις υποψίες του βασιλιά ότι είχε βοηθήσει την Πασίφάη στις σχέσεις της με τον ταύρο από τον οποίο γέννησε το Μινώταυρο, έπεσε γρήγορα στη δυσμένειά του. Έτσι βρέθηκε κλεισμένος στο Λαβύρινθο κι εκείνος με το γιό του Ίκαρο. Από τη φυλακή τους, πατέρας και γιός, κατόρθωσαν να δραπετεύσουν πετώντας με φτερά τα οποία κατασκεύασε και κόλλησε με κερί ο Δαίδαλος. Ο Ίκαρος όμως γοητευμένος από την πτήση του, παρά τις συμβουλές που είχε πάρει από τον πατέρα του, ανέβηκε πολύ ψηλά, με αποτέλεσμα να λιώσει το κερί των φτερών του από τον ήλιο, να πέσει και να πνιγεί. Το πέλαγος όπου έπεσε ονομάστηκε Ικάριο. Η παράδοση λέει πως το πτώμα του το έθαψε ο Ηρακλής. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

λης-Βαγδάτης και η μεγάλη οδική αρτηρία που ενώνει τις βορείες με τις νότιες περιοχές της Μ. Ασίας.

Ο Ξενοφώντας στην "Κύρου Ανάβαση" αναφέρει ότι στο Ικόνιο στάθμευσε ο στρατός του Μ. Αλεξάνδρου κατά την εκστρατεία εναντίον των Περσών. Στη βυζαντινή εποχή το Ικόνιο ήταν έδρα του Ανατολικού θέματος, αλλά γρήγορα καταλήφθηκε από τον Κιλίτζ Αρσλάν, σουλτάνο των Σελτζούκων, που το έκανε πρωτεύουσα του κράτους του. Οι Σελτζούκοι έχασαν προσωρινά την πόλη, εκτός από το Ιτζ Καλέ, από τον αυτοκράτορα της Γερμανίας Φρειδερίκο Βαρβαρόσσα κατά τη Γ' Σταυροφορία. Οι Σελτζούκοι γρήγορα έγιναν κύριοι του Ικονίου, που ήρθε οριστικά πια στα χέρια των Τούρκων το 1466. Το 1832 το κυρίεψαν οι Αιγύπτιοι με επικεφαλής το Μωχάμετ Αλυ, αλλά τελικά αποδόθηκε στους Τούρκους με τη συνθήκη ειρήνης. Πριν γίνει η ανταλλαγή των πληθυσμών, στο Ικόνιο υπήρχαν 4.000 Ορθόδοξοι Έλληνες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΚΤΙΝΟΥ (Καλλιθέα)

Ικτίνος: Γνωστός Έλληνας αρχιτέκτονας του 5ου π.Χ. αιώνα, που συνεργάστηκε με τον Φειδία και τον Καλλικράτη στα έργα του Παρθενώνα και γενικότερα της Ακρόπολης, αλλά και άλλων μνημείων της Αθήνας του Περίκλει (Χρυσός Αιώνας). Ακόμη είναι γνωστό πως με τη συνεργασία του Κορπίωνα έγραψε και έργο σχετικό με το δωρικό ναό της Αθηνάς στην Ακρόπολη. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΙΛΙΑΔΑΣ

Ιλιάδα. Το ωραιότερο επικό ποίημα που έχει δει μέχρι σήμερα το φως της ημέρας σ' ολόκληρο τον κόσμο. Το αθάνατο αριστούργημα που σύνθεσε στις αρχές του 8ου π.Χ. αι. ο μεγαλόπνοος ποιητής Όμηρος. Χρησιμοποιώντας όλα τα παλιά τραγούδια, που περιέγραφαν τα ηρωικά κατορθώματα που ήταν δεμένα με τον Τρωικό πόλεμο και συμπληρώνοντας πολλά από τα κενά ο ίδιος, δημιούργησε το άφταστο σε ομορφιά και μεγαλείο τραγούδι, που έγινε ο δάσκαλος και ο αγαπημένος σύντροφος όλων των Ελλήνων στην αρχαιότητα.

Η Ιλιάδα, μαζί με το άλλο έπος του Ομήρου, την Οδύσσεια, διαμόρφωσε για αιώνες το θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων, το χαρακτήρα και τις ιδέες τους για τους ευγενικούς σκοπούς της ζωής, έδινε φτερά στη φαντασία, καλλιεργούσε την καλαισθησία και έδινε έμπνευση σ' όλους τους κλάδους της τέχνης με τις αμέτρητες διηγήσεις της.

Η Ιλιάδα αποτελείται από 15.693 μεγάλους στίχους σε δακτυλικούς εξάμετρους που οι μεταγενέστεροι μελετητές τη χώρισαν σε 24 ραψωδίες και έχει ως θέμα της

τα επεισόδια και τις μάχες που έγιναν γύρω από το Ίλιον τον τελευταίο χρόνο της δεκάχρονης πολιορκίας του από τους Έλληνες. Με μια εμπνευσμένη αφήγηση διηγείται τη φιλονικία του βασιλιά Αγαμέμνονα με τον Αχιλλέα και την αποχώρηση του ένδοξου γιού του Πηλέα από τον αγώνα.

Γύρω από το κεντρικό αυτό θέμα πλέκονται αμέτρητες διηγήσεις και διαρθρώνονται αριστουργηματικά πλήθος πολεμικά επεισόδια γύρω από τα τείχη της πολυπαθής Τροίας, όπου θεοί και άνθρωποι αγωνίζονται για ένα τέλος. Περιγράφονται οι νίκες των Αχαιών, η μονομαχία του Πάρι με το Μενέλαο, τα κατορθώματα του Διομήδη, η ανδρεία του Αίαντα και των άλλων αρχηγών, η μονομαχία του Έκτορα και του Αίαντα κ.ά.

Μπροστά στις φοβερές καταστροφές που έπαθαν οι Αχαιοί και τα δάκρυα και τις ικεσίες του αγαπημένου φίλου, Πατρόκλου, ο Αχιλλέας υποχωρεί και επιτρέπει στον Πάτροκλο να φορέσει την πανοπλία του και να τρέξει σε βοήθεια των Αχαιών. Οι Τρώες τράπηκαν σε άτακτη φυγή, έντρομοι στην εμφάνιση του Πάτροκλου που νόμισαν ότι είναι ο Αχιλλέας και μόνο ο ατρόμητος Έκτορας μονομάχησε μαζί του και τον σκότωσε.

Ακολούθησε η τρομερή μάχη του Έκτορα με τον Αχιλλέα και ο θάνατος του πρώτου. Οι Τρώες θρηνούσαν. Ο Πρίαμος τόλμησε να ζητήσει γονατιστός το νεκρό γιό του Έκτορα από τον Αχιλλέα, ο οποίος τον έδωσε και μάλιστα με έντεκα μέρες ανακωχή για να τον κηδέψουν με τα δικά τους έθιμα οι Τρώες.

Έτσι τελειώνει η θαυμαστή διήγηση της Ιλιάδας. Καταγράφηκε τον 6ο αι., την εποχή του Πεισίστρατου, για να μην αλλάξει πια η μορφή της και να παραμείνει στους αιώνες ως πρότυπο ηθικής και παλικαριάς. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΙΜΒΡΟΥ (Βοσπόρου)

Ίμβρος. Μικρό νησί των Θρακικών Σποράδων, στο Β.Α. Αιγαίο, κοντά στη χερσόνησο της Καλλιπόλης και στην είσοδο του Ελλήσποντου. Το νησί ανήκει στην Τουρκία.

Το όνομα Ίμβρος αναφέρεται από την εποχή του Όμηρου. Το πήρε, κατά τη μυθολογία, από τον Ίμβραμο, δηλ. τον Ερμή που λατρευόταν εκεί. Πρώτοι κάτοικοι θεωρούνται οι Πελασγοί Τυρρηνοί μέχρι το 515 π.Χ. που την κατέλαβαν οι Πέρσες. Το 494 π.Χ. την κατέλαβαν οι Αθηναίοι και την εποίκισαν. Κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο την κατέλαβαν οι Σπαρτιάτες, αλλά τον τέταρτο χρόνο του πολέμου την ξαναπήραν οι Αθηναίοι. Ο Φίλιππος Ε' της Μακεδονίας την κατέλαβε αργότερα, αλλά παραχωρήθηκε πάλι στους Αθηναίους από το Ρωμαίο ύπατο Φλαμίνιο 197 π.Χ. Αναπτύχθηκε σημαντικά όταν μεταφέρθηκε η πρωτεύουσα του Ρωμαϊκού κράτους στο Βυζάντιο. Η ιστορία της μέχρι το Μεσαίωνα είναι σχεδόν άγνωστη. Το 1204 η Ίμβρος έγινε ενετική, αλλά κατακτήθηκε από το Μιχαήλ Παλαιολόγο το 1262 μ.Χ. Είχε την τύχη των νησιών του Αιγαίου, όταν οι Τούρκοι την κατέλαβαν οριστικά το 1471 και τη χρησιμοποίησαν σαν τόπο εξορίας των αξιωματούχων της Πύλης. Τον Οκτώβριο του 1912 περιήλθε στην Ελλάδα. Η κατοχή της κατακυρώθηκε με τη συνθήκη των Σεβρών (1920), αλλά αργότερα (1923) με τη

συνθήκη της Λωζάνης ξαναδόθηκε στην Τουρκία μαζί με την Τένεδο. Η Τουρκία υποχρεώθηκε (άρθρο 14) να σεβαστεί την εθνικότητα και τη θρησκευτική και εκπαιδευτική ανεξαρτησία των Ελλήνων κατοίκων του νησιού. Τελευταία όμως και κυρίως μετά το 1955, η Τουρκία άρχισε να καταπατά τους όρους της συνθήκης της Λωζάνης. Ύστερα από πιέσεις και διώξεις, πολλοί κάτοικοι της την εγκατέλειψαν και κατάφυγαν στην Ελλάδα. Αυτό, σε συνδυασμό με την εποίκισή της από Τούρκους, που έγινε με οργανωμένο σχέδιο της Αγκυρας, οδήγησε στη σημερινή κατάσταση του νησιού. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΜΕΡΑΣ (Κάτωθι Βοσπόρου)

Ιμέρα. Αρχαία πόλη στα βόρεια παράλια της Σικελίας κοντά στις εκβολές του ποταμού Ιμέρα. Ιδρύθηκε το 648 π.Χ. από Έλληνες αποίκους, τους Χαλκιδείς της Ζάγκλης και μερικούς εξόριστους Συρακούσιους. Έτσι οι κάτοικοι της είχαν ιωνική και δωρική καταγωγή και μιλούσαν ανάμεικτη ιωνοδωρική διάλεκτο. Το 540 π.Χ. τύραννος της Ιμέρας υπήρξε ο Τήριλλος, αλλά το 482 π.Χ. διώχτηκε από το Θήρωνα τον Ακραγαντίνο. Ο Τήριλλος κατάφυγε στους Καρχηδόνιους, οι οποίοι τον βοήθησαν και μαζί με τον Αμύλκα πολιορκήσε την Ιμέρα. Νικήθηκαν όμως από το Θήρωνα και το Γέλωνα, τύραννο των Συρακουσών, που ήρθε σε βοήθειά τους το 480 π.Χ. στη μάχη της Ιμέρας. Η μάχη έγινε κατά το Διόδωρο την ίδια μέρα με τη μάχη των Θερμοπυλών, αλλά κατά τον Ηρόδοτο τη μέρα που οι Έλληνες νικούσαν τους Πέρσες στη Σαλαμίνα. Το 472 π.Χ. ο Ιέρωνας απάλλαξε τους κατοίκους της Ιμέρας από το Θρασυδαίο, γιό του Θήρωνα, μετά το θάνατο του τελευταίου. Για πολλά χρόνια η Ιμέρα γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη και ακμή. Στον Πελοποννησιακό Πόλεμο βοήθησε τις Συρακούσες και πολέμησε εναντίον των Αθηναίων. Το 409 π.Χ. όμως καταστράφηκε από τους Καρχηδόνιους του Αννίβα, ο οποίος εκδικήθηκε σκληρά την ήττα και το θάνατο του παππού του Αμύλκα. Όσοι από τους κατοίκους της έζησαν, έχτισαν νέα πόλη στην απέναντι όχθη του ποταμού, που ονομάστηκε "Θέρμαι Ιμεραΐαι" και η οποία στα χρόνια του Αύγουστου έγινε ρωμαϊκή κτήση. Η Ιμέρα ήταν πατρίδα του ποιητή Στησίχορου και του τυράννου Συρακουσών Αγαθοκλή. Οι ανασκαφές έφεραν στο φως ερείπια δωρικού ναού των χρόνων 475-470 π.Χ., με ωραιότατες λεοντοκέφαλες υδρορροές και λείψανα ενός παλιότερου ναού. Σώζονται νομίσματα του 6ου και 5ου αι. π.Χ. και ίχνη κτισμάτων στο χωριό Μπουφορνέλο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ (Καλλιθέα)

Ιουστινιανός Α'. Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (527-565), από τους πιο δραστήριους και πιο ένδοξους. Καταγόταν από τη Μακεδονία και ανέβηκε στο θρόνο μετά το θάνατο του θείου του Ιουστίνου Α' σε ηλικία 45 χρονών και έμεινε βασιλιάς 38 χρόνια, ως το θάνατό του. Η αντοχή του οργανισμού του ήταν αφάνταστη και η εργατικότητα του παροιμιώδης. Δεν κοιμόταν παρά ελάχιστα και γι' αυτό τον έλεγαν "ακοίμητο". Το λεπτό σημείο του χαρακτήρα του βρισκόταν στην αδυ-

νατη θέλησή του και αυτό εξηγεί το γεγονός ότι η Θεοδώρα κατόρθωσε όχι μόνο στον έρωτά της να τον υποτάξει, αλλά και σε γενικότερα θέματα και να ρυθμίζει τη δραστηριότητά του κατά τις δικές της αντιλήψεις και επιθυμίες.

Κεντρική ιδέα της πολιτικής του Ιουστινιανού ήταν η επανίδρυση της αρχαίας Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Στο εσωτερικό, σύνθημά του είχε το “ένα κράτος, μια Εκκλησία, μια νομοθεσία”. Στους μεγάλους πολιτικούς οραματισμούς του ευτύχησε να έχει πολλούς άξιους συνεργάτες: Ο Βελισάριος και ο Ναρσής υπήρξαν οι συντελεστές του ένδοξου πολεμικού του έργου, ο Ιωάννης Καππαδόκης έγινε ο κινητήρας της οικονομικής μηχανής, ο Τριβωνιανός στάθηκε η πνοή της νομοθετικής εργασίας και η σύζυγός του Θεοδώρα η πιο πολύτιμη σύμβουλός του σε κάθε κρίσιμη στιγμή.

Βάση της εσωτερικής του πολιτικής είναι ο Χριστιανισμός. Με το δικό του πνεύμα θα γίνει η συγκόλληση των λαών της αυτοκρατορίας. Γι’ αυτό ο Ιουστινιανός φρόντισε για την επικράτηση της Ορθοδοξίας, την καταπολέμηση των αιρέσεων και την εξαφάνιση του εθνισμού (κλείσιμο των φιλοσοφικών σχολών). Ενιαίο κράτος για την εποχή του σημαίνει ενιαίο δόγμα (ορθόδοξο), που θα επηρεάσει και τη νομοθεσία (Ιουστινιανέιος κώδικας, Πανδέκτης, Εισηγήσεις, Νεαράι). Το πολίτευμα μετά τη στάση του “Νίκαια” (532 μ.Χ.), γίνεται απόλυτη συγκεντρωτική μοναρχία. Η οικονομική ζωή αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό. Τότε έγινε γνώστή, με τη μεταφορά του μεταξοσκώληκα από την Κίνα και η μεταξουργία (Συρία, Κωνσταντινούπολη, Βέροια, Θήβα, Πάτρα, Κόρινθος). Στον τομέα των τεχνών η εποχή του Ιουστινιανού αποτελεί ιστορική καμπή (ποίηση, ζωγραφική, αρχιτεκτονική, Αγία Σοφία, βυζαντινός ρυθμός).

Η εξωτερική πολιτική του Ιουστινιανού ήταν προσανατολισμένη προς τη “ρωμαϊκή ιδέα”. Η τακτική που ακολούθησε για να την πραγματοποιήσει, παρουσιάζει τις ακόλουθες όψεις: διάδοση του Χριστιανισμού έξω από τα σύνορα του Βυζαντινού κράτους, συμφιλίωση με τον Πάπα της Ρώμης, παροχή χρημάτων στους βαρβάρους, για να είναι δυνατή η χρησιμοποίησή τους στα σύνορα, άμυνα στο Δούναβη και στον Ευφράτη, επίθεση στη Δύση. Έτσι, στην Ανατολή απασχολήθηκε με τον αμυντικό περσικό πόλεμο (527-562 μ.Χ.), ενώ στη Δύση με τους επιθετικούς πολέμους με τους Βάνδαλους (533-534 μ.Χ.), Οστρογότθους (535-554) και Βησιγότθους (554 μ.Χ.).

Ο Ιουστινιανός προσωποποιεί τις ανάγκες και τις τάσεις της μεταβατικής εποχής στην οποία έζησε. Είναι η εποχή που ο αρχαίος κόσμος παραχωρεί ανεπαίσθητα τη θέση του στο βυζαντινό. Ο Ιουστινιανός μπορεί να αγωνίστηκε για τη “ρωμαϊκή ιδέα”, αλλά με το έργο του έγινε αιτία, περισσότερο από κάθε άλλον, να συντελεστεί η απομάκρυνση από το ρωμαϊκό κόσμο και να πραγματοποιηθεί η είσοδος στο βυζαντινό. Εκτός από τους πολέμους στη Δύση, όλα όσα αναφέραμε εδραιώνουν τη θέση του Χριστιανισμού και καθιστούν ενεργητική την παρουσία του ελληνικού πνεύματος, που είναι διάχυτο όχι μόνο στις επαρχίες αλλά και στην πρωτεύουσα. Σε λίγο ο εξελληνισμός του κράτους θα είναι γεγονός και οι σπάνιες πολιτικές και διοικητικές ικανότητες του Ιουστινιανού μπήκαν, ασυνείδητα βέβαια, στην υπηρεσία του σκοπού αυτού. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ (Παλιά Πόλη)

Ιπποκράτης. Ο μεγαλύτερος Έλληνας γιατρός της αρχαιότητας, ο οποίος επονομάστηκε και πατέρας της ιατρικής επιστήμης (460-377 π.Χ.). Γεννήθηκε στο νησί Κω, από τη Φαιναρέτη, η οποία ήταν η 20ή απόγονος του Ηρακλή, και από τον Ηρακλείδη, ο οποίος ήταν ο 17ος απόγονος του Ασκληπιού. Σπούδασε στο Ασκληπιείο της Κω ιατρική και μετά πήγε στην Κνίδα, της οποίας η σχολή ήταν πολύ ονομαστή και στη Θάσο, στα Άβδηρα, στην Κύζικο και στην Αθήνα. Ταξίδεψε επίσης στην Ασία και στην Αφρική και γνώρισε διάσημους άνδρες, όπως το φιλόσοφο Δημόκριτο, το ρήτορα Γοργία, το Λεοντίνο και τον Ηρόδοτο, γυμναστή από τη Σηλύβρια. Από όλες αυτές τις περιηγήσεις του συγκέντρωσε πολύτιμες παρατηρήσεις για την ιατρική, τις οποίες συστηματοποίησε, όταν επέστρεψε στην πατρίδα του και έγραψε τα έργα του. Υπήρξε ο δημιουργός της επιστημονικής ιατρικής με το έργο του "Ιπποκράτεια έργα". Στην Κω ο Ιπποκράτης ανέλαβε τη διεύθυνση του Ασκληπιείου διαδεχόμενος τον πατέρα του Ηρακλείδη που ήταν κι αυτός γιατρός. Σε πολύ μεγάλη ηλικία άφησε τη διεύθυνση της σχολής στο γαμπρό του Πόλυβο και πήγε στη Θεσσαλία, όπου και πέθανε στη Λάρισα.

Τα συγγράμματα του Ιπποκράτη τα μελέτησαν και τα σχολίασαν όλοι οι κατοπινοί του επιστήμονες, αλλά και πολλά απ' αυτά αμφισβητείται αν είναι δικά του έργα.

Γενικά τα έργα του χαρακτηρίζονται από ενδιαφέρον για την επιστημονική αλήθεια, αντιπροσωπεύουν το πνεύμα και τις γνώσεις της εποχής του και διακρίνονται για την επίμονη προσπάθεια αιτιολόγησης ορισμένων παθήσεων. Ο Γαληνός, γιατρός και φιλόσοφος 600 χρόνια αργότερα, ονόμασε τον Ιπποκράτη "θαυμασιώτατον", "θειώτατον" και "διδάσκαλον των καλών μη φιλοδοξίας αλλ' αληθείας εραστών".

Οδός ΙΠΠΟΛΥΤΗΣ (Παπάγου)

Ιππολύτη. Περίφημη βασίλισσα των Αμαζόνων, κόρη της Αμαζόνας Οτρήτης και του Άρη. Δώρο του Άρη ήταν η περίφημη ζώνη της, που ήταν και ο στόχος του ένατου άθλου του Ηρακλή. Οι μύθοι γύρω από τον ήρωα αναφέρουν ότι η Ιππολύτη σκοτώθηκε από τον Ηρακλή, όταν ήρθε στη χώρα της να αρπάξει τη θρυλική ζώνη που ήθελε η κόρη του Ευρυσθέα Αδμήτη ή ότι η ίδια εξαγόρασε με τη ζώνη της τη Μελανίππη, την αρχηγό των Αμαζόνων που είχε αιχμαλωτιστεί από τον Ηρακλή. Στο μύθο του Θησέα ταυτίζεται με την Αντιόπη, την πρώτη γυναίκα του ήρωα, από την οποία απόχτησε τον Ιππόλυτο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΣΑΥΡΩΝ (Καλλιθέα)

Ίσαυροι. Δυναστεία Βυζαντινών αυτοκρατόρων που βασίλεψε από το 717 μέχρι το 820. Οφείλει το όνομά της στην αργαία ορεινή χώρα της Μ. Ασίας Ισαυρία

(στους βορείους προποδες της ορεινης αλυσίδας του Ταυρου), που είναι ο τόπος καταγωγής των ιδρυτών της. Στη δυναστεία αυτή ανήκουν οι εξής αυτοκράτορες:

1. Λέοντας Γ' (717-740), ιδρυτής της δυναστείας
 2. Κωνσταντίνος ο Ε' (741-775)
 3. Λέοντας Δ' (775-780)
 4. Κωνσταντίνος ο ΣΤ' (780-797)
 5. Ειρήνη η Αθηναία (797-802)
 6. Νικηφόρος Α' (802-811)
 7. Στανράκιος (811)
 8. Μιχαήλ Α' Ραγκαβές (811-813)
 9. Λέοντας Ε' ο Αρμένιος (813-820)
- (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΣΟΚΡΑΤΗ

Ισοκράτης. Περιφημος Αθηναίος ρήτορας και ρητοροδιδάσκαλος (436-338 π.Χ.). Γεννήθηκε στο δήμο της Ερχιάς. Μητέρα του ήταν η Ηδυτώ και ο πατέρας του ο Θεόδωρος. Η οικογένειά του πριν από τον Πελοποννησιακό Πόλεμο ήταν πλούσια, γιατί ο Θεόδωρος είχε εργοστάσιο κατασκευής μουσικών οργάνων. Έτσι εξασφάλισε στον Ισοκράτη τα οικονομικά μέσα για μια τέλεια μόρφωση. Είχε δασκάλους τους διασημότερους σοφιστές της εποχής του, τον Τισία, Γοργία, Προδίκο και τελειοποίησε τις γνώσεις του πλάι στο Σωκράτη και το Θηραμένη. Παρά τη δειλία του και την αδύνατη κράση του δεν απαρνήθηκε τη δόξα της ρητορικής και αποφάσισε να αναπτύξει με μαθήματα και συγγράμματα την τέχνη, την οποία δεν μπορούσε να ασκήσει (αδύνατη κράση-δειλία).

Κατά το 393 π.Χ. πήγε στη Χίο και άνοιξε εκεί σχολή ρητορικής, χωρίς όμως αυτό να είναι εξακριβωμένο.

Γύρω στα 390 γύρισε στην Αθήνα και άνοιξε σχολή ρητορικής, που τη διατήρησε μέχρι το τέλος της ζωής του. Οι μαθητές του φοιτούσαν στη σχολή του από ένα ως τέσσερα χρόνια και πλήρωναν χιλίες δρχ. Κάθε μήνα γινόταν αγώνας ρητορικός μεταξύ των μαθητών της σχολής και ο νικητής έπαιρνε σαν έπαθλο ένα στεφάνι. Ο αριθμός και η αξία των μαθητών του Ισοκράτη έκαναν τον Κικέρωνα να λέει ότι η σχολή του Ισοκράτη ήταν εκπαιδευτήριο όλης της Ελλάδας και ότι από τη σχολή αυτή, όπως από το Δούρειο Ίππο, ξεπήδησαν Έλληνες ήρωες, από τους οποίους άλλοι επιζήτησαν τη δόξα του ρήτορα και άλλοι τη διάκριση στη μάχη.

Εκτός όμως από τα χρήματα που κέρδιζε ο Ισοκράτης από τη διδασκαλία μαθημάτων ρητορικής, κέρδιζε και από τη συγγραφή συνθέσεων για πλούσιους. Μόνο από το λόγο του "Προς Νικοκλέα" πήρε αμοιβή 20 ταλάντων. Με όλα αυτά απόκτησε μεγάλη περιουσία. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι πολλές φορές του ανάθεσε η πολιτεία τη "λειτουργία της τριηραρχίας" την οποίαν εξαιτίας της μεγάλης δαπάνης μόνο στους πλούσιους ανάθετε.

Η φήμη όμως του Ισοκράτη δεν στηριζόταν μόνο στην ικανότητά του ως ρητοροδιδασκάλου, αλλά και στην παιδαγωγική και στη φιλοπατρία του. Προσπαθού-

ντας να θεμελιώσει τη ρητορική πάνω στις αρχές της ηθικής, απομακρύνθηκε ως προς το σημείο αυτό από τους σοφιστές, οι οποίοι απόβλεπαν μόνο στην τέχνη και αδιαφορούσαν για την ηθική βάση. Ο Ισοκράτης αγαπούσε υπερβολικά την ιδιαιτερότητά του πατρίδα, την Αθήνα, αλλά η πολιτική του προχωρούσε πέρα από την πόλη-κράτος. Υποστήριξε την υιοθέτηση ενός κοινού ιδανικού, το οποίο θα συγχώνευε τους Έλληνες σε ενιαίο κράτος. Γι' αυτό έγινε θερμός οπαδός της πολιτικής του Φιλίππου Β' της Μακεδονίας (βασιλεύσε 359-336 π.Χ.), ο οποίος είχε σκοπό να ενώσει τις ελληνικές πόλεις-κράτη σε πανελλήνια ένωση, με σκοπό την κατάκτηση της Ανατολής. Μετά τη μάχη της Χαιρώνειας όμως (338 π.Χ.), όταν είδε την πατρίδα του να καταρρέει κάτω το χτύπημα του Φιλίππου, ο Ισοκράτης τόσο πικράθηκε, ώστε δεν θέλησε να επιζήσει στο θρίαμβο της πολιτικής την οποίαν είχε υπηρετήσει με αφοσίωση. Έμεινε νησιτικός για πολλές μέρες και αυτό τον οδήγησε στο θάνατο. Οι Αθηναίοι τον έθαψαν με δημόσια δαπάνη.

Παντρεύτηκε σε προχωρημένη ηλικία τη χήρα του σοφιστή Ιππία, την Πλαθάνη και υιοθέτησε το γιό της Αφαρέα.

Η κυριότερη προσφορά του Ισοκράτη στα ελληνικά γράμματα υπήρξε η διαμόρφωση του πεζού λόγου, γιατί προμήθεψε στους μετά από αυτόν ιστορικούς και ρήτορες καταλλήλотаτο όργανο στο ελληνικό πνεύμα και άμεμπτα παραδείγματα καθαρού αρμονικού ύφους. Κάποιος μάλιστα από τους νεώτερους μελετητές του τον αποκάλεσε "καθαρότατο μαργαρίτη της αττικής γλώσσας". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΣΣΟΥ (Σαλαμίνα)

Ισσός. Παραλιακή πόλη της Μ. Ασίας στην Κιλικία με ευρύχωρο λιμάνι. Δεν έχει εξακριβωθεί, αν στην ίδια θέση βρισκόταν η αρχαία Ισσός, όπου είναι σήμερα η πόλη Ασελέρ. Γνωστή είναι η περιφημη μάχη της Ισσοῦ, στην οποίαν ο Μ. Αλέξανδρος το 333 π.Χ. νίκησε το Δαρείο Κοδομανό και κυριάρχησε στη Μ. Ασία. Κοιτά στην Ισσοῦ έγινε επίσης αποφασιστική μάχη του Ρωμαίου αυτοκράτορα Σεπτίμιου Σεβήρου το 194 μ.Χ. εναντίον Ρωμαίων επαναστατών που είχαν ανακηρύξει αυτοκράτορα το Νίγηρα. Ο ιστορικός Ξενοφώντας αναφέρει την πόλη στον πληθυντικό (Ισσοί). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΙΩΑΝΝΙΔΗ Β. (Παπάγου)

Ιωαννίδης Βασίλειος. Θεολόγος, καθηγητής Πανεπιστημίου. Γεννήθηκε στην Πρεμετή της Β. Ηπείρου το 1896 και πέθανε στην Αθήνα το 1964. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή Χάλκης, στην Οξφόρδη και το Βερολίνο. Το 1942 έγινε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης στην έδρα της ερμηνείας της Καινής Διαθήκης και το 1952 στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Από το 1957-1962 διετέλεσε γενικός διευθυντής θρησκευμάτων στο Υπουργείο Παιδείας και πήρε μέρος σε πολλά διεθνή συνέδρια σαν μέλος της επιτροπής του Παγκόσμιου Συμβουλίου Εκκλησιαστών. Υπήρξε και αντιπρόεδρος του βορειοηπειρωτικού αγώνα. Τιμήθηκε με τον ταξίαρχο του Φοίνικα και άλλες διακρίσεις. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

από τις Αχαικές πόλεις. Σχεδόν 12 μερικές και ανύστατες πολιτείες: Γαλατία, τους, η Έφεσος, η Μίλητος, η Σμύρνη, η Φώκαια και άλλες. Ο Ιωνικός Ελληνισμός γνώρισε τεράστια οικονομική, επιστημονική και πολιτιστική ακμή και έδωσε στην Αρχαία Ελλάδα μεριζές από τις μεγαλύτερες πνευματικές της προσωπικότητες.

Την εποχή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας αποτελούσε ιδιαίτερο "Θέμα" (Νομό) με πρωτεύουσα τη Σάμο. Καταλήφτηκε από τους Τούρκους το 15ο αι. και, μετά την τουρκοκρατία, απελευθερώθηκε το 1919 από τον ελληνικό στρατό.

Μετά την τραγωδία της Μικρασιατικής καταστροφής, έμεινε στα χέρια των Τούρκων, ενώ οι Έλληνες που διασώθηκαν αναγκάστηκαν να πάρουν το δρόμο της προσφυγιάς. Η Ιωνία Θεσσαλονίκης, η Ν. Ιωνία Βόλου και η Ν. Ιωνία Αθηνών ιδρύθηκαν κυρίως από Έλληνες πρόσφυγες. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Οδός ΙΩΝΟΣ (Αγ. Κυριακή)

Ίωνας, Γενάρχης των Ιώνων, γιός του Ξούθου, αδερφοῦ του Δώρου και του Αιόλου, παιδιών του Έλληνα. Μητέρα του ήταν η Κρέουσα, νεώτερη κόρη του βασιλιά της Αθήνας Ερεχθέα. Άλλες πηγές τον θέλουν γιό του Απόλλωνα και της Κρέουσας (Ευριπίδης, Πλάτωνας). Σύμφωνα με την αττική παράδοση, όταν ξέσπασε ο πόλεμος ανάμεσα στους Αθηναίους και στους Ελευσίνιους, τους οποίους βοηθούσαν οι Θράκες με αρχηγό τον Εύμολπο, οι Αθηναίοι κάλεσαν τον Ίωνα και του ανάθεσαν τα καθήκοντα του πολέμαρχου, που μέχρι τότε τα είχε ο ίδιος ο βασιλιάς. Ο Ίωνας ενέπνευσε θάρρος και ενθουσιασμό στον αθηναϊκό στρατό που νίκησε εύκολα τους εχθρούς. Αποτέλεσμα της νίκης αυτής ήταν να τον κάνουν οι Αθηναίοι απόλυτο κυβερνήτη τους. Σ' αυτόν οφείλεται η συγχώνευση των γηγενών Αθηναίων, που κατοικούσαν κοντά στην Ακρόπολη, με τους Ίωνες, που ζούσαν στα ανατολικά παράλια της Αττικής. Ο Ίωνας χώρισε τον πληθυσμό σε τέσσερις φυλές και ανάλογα με το επάγγελμα του καθένα: σε γεωργούς, δημιουργούς (επαγγελματίες), ιεροποιοῦς και φύλακες. Τους έμαθε ακόμη να υπακούν στους νόμους και να σεβόνται τους θεούς.

Αυτή ήταν η πρώτη μορφή της αθηναϊκής πολιτείας. Η δεύτερη έγινε από το Θησέα. Λόγω του υπερπληθυσμού της χώρας του ο Ίωνας έστειλε στην Πελοπόννησο αποίκους, που κατέλαβαν την Αιγιαλεία και τη μετονόμασαν σε Ιωνία. Από εκεί πήγαν στη Χίο, στη Σάμο και στα απέναντι μικρασιατικά παράλια, δημιουργώντας την Ιωνική δωδεκάπολη. Υπάρχουν και άλλοι μύθοι (αττικός και αχαιικός) σχετικοί με τον Ίωνα.

Στην Αθήνα άφησε την τελευταία του πνοή ο Ίωνας και μέχρι το έτος 150 π.Χ. οι Αθηναίοι έδειχναν τον τάφο του στη θέση Ποταμοί, κοντά στο δήμο Θορικό.

Οδός KABAΛΑΣ (Κυψέλη)

Καβάλα. Παραλιακή

πόλη της ανατολικής Μακεδονίας, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού. Βρίσκεται πάνω στην εθνική οδό που συνδέει τη Μακεδονία με τη Θράκη και επικοινωνεί με τις γειτονικές πόλεις και κωμοπόλεις με αυτοκίνητο. Με τη Θάσο συνδέεται με πλοίο, με την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη με αεροπλάνο καθώς και με λεωφορείο.

Η Καβάλα είναι χτισμένη στην τοποθεσία που στην αρχαιότητα βρισκόταν η αποικία της Θάσου Νεάπολη. Στη Νεάπολη (που ήταν επίνειο των Φιλίππων) έφτασε ο Απ. Παύλος το φθινόπωρο του 49 μ.Χ. προτού πάει στους Φιλίππους. Την εποχή που είχε επικρατήσει ο Χριστιανισμός η Νεάπολη ήταν έδρα επισκόπου. Από επιδρομές των Ούνων η πόλη έπαθε μεγάλες καταστροφές. Στη θέση της χτίστηκε τον 8ο αι. η νέα πόλη, η Χριστούπολη, που και αυτή καταστράφηκε από τους Νορμανδούς της πρώτης Σταυροφορίας το 1185. Για να εμποδίσει την επιστροφή των Καταλανών και των Τούρκων που πήγαιναν να καταλάβουν τη Θεσσαλονίκη, ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος ο Β' Παλαιολόγος έδωσε εντολή το 1306 και χτίστηκε γύρω από αυτή μεγάλο τείχος που έφτανε από την παραλία μέχρι το βουνό. Υπολείμματα του σπουδαίου εκείνου τείχους, που είχε μεγάλη σημασία για τους Βυζαντινούς, υπάρχουν ακόμη και σήμερα. Η Χριστούπολη κυριεύτηκε το 1387 από τους Τούρκους που ανάθεσαν τη διοίκησή της στο Μανουήλ Παλαιολόγο. Τελικά καταστράφηκε το 1391. Οι Ενετοί την πήραν από τους Τούρκους το 1425 μετά από σκληρές μάχες. Με το όνομα Καβάλα άρχισε να γίνεται γνωστή η πόλη από το 15ο αι., δεν είναι όμως γνωστή η ετυμολογία του ονόματός της. Η Καβάλα παρουσίασε μεγάλη ακμή την εποχή που σουλτάνος ήταν ο Σουλεϊμάν Β' ο Μεγαλοπρεπής. Ο μεγάλος βεζύρης Ιμπραήμ Πασάς, που είχε ελληνική καταγωγή, κόσμησε την πόλη με αξιόλογα έργα, όπως τον καινούργιο περίβολο της πόλης, το παλιότερο μουσουλμανικό τέμενος της πόλης και το περίφημο υδραγωγείο "Καμάρες". Κατά τον 17ο αιώνα η Καβάλα είχε δεχτεί πολλές επιδρομές πειρατών και ληστών.

Κατά τα νεότερα χρόνια η Καβάλα εξακολουθούσε να ακμάζει. Κατά το ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877 οι Χριστιανοί ναυτικοί διέτρεξαν κίνδυνο μαζικής σφαγής από τον εξαγριωμένο τουρκικό όχλο. Σώθηκαν όμως χάρη στην αποφασιστική στάση που κράτησε ο Πέτρος Βουλγαρίδης, πρόξενος τότε της Γαλλίας και της Ρωσίας, καθώς και ο αρχιερατικός επίτροπος Παπαλέξης και ο φιλέλληνας Τούρκος πρόκριτος Χατζή Εσσάτ. Μετά από πολλές προσπάθειες οι Έλληνες κατάφεραν να τους δοθεί άδεια από τους Τούρκους να οικοδομήσουν την εκκλησία του Αγίου

Ιωάννη του Προδρόμου και να επεκτείνουν την πόλη έξω από τα τείχη (1864). Στο μεταξύ το ελληνικό στοιχείο προόδευε, δημιούργησε ελληνική κοινότητα και απόχτησε το δικαίωμα να διατηρεί σχολείο με δασκάλους για τη μόρφωση των παιδιών. Στην Καβάλα είχαν την έδρα τους γαλλικό και ελληνικό υποπροξενείο. Κατά τα τέλη του 19ου αι. η ελληνική κοινότητα της Καβάλας παρουσίαζε μεγάλη ανάπτυξη και έφτανε τα 10.000 μέλη περίπου. Τότε χτίστηκαν μερικά αξιόλογα δημόσια καταστήματα, όπως σχολεία, γυμναστήριο κ.ά., που ωφέλησαν πολύ τον Ελληνισμό. Στα ελληνικά χέρια βρισκόταν το εμπόριο, οι επιστήμες, οι τέχνες και η ναυτιλία. Ο Ελληνισμός της πόλης βρέθηκε έτοιμος πριν από την έναρξη των Βαλκανικών Πολέμων και το ελληνικό προξενείο οργάνωσε την άμυνα κατά των Βουλγαρικών Κομιτατζήδων που είχαν βλέψεις στην περιοχή. Όταν κηρύχθηκε ο πόλεμος των κρατών της Βαλκανικής κατά της Τουρκίας (1912), οι Βούλγαροι κατέλαβαν την πόλη. Τον επόμενο χρόνο όμως με τη βοήθεια του ελληνικού στόλου, με επικεφαλής την ναυαρχίδα Αβέρωφ που είχε βάση στη Θάσο, τα ελληνικά στρατεύματα απελευθέρωσαν την πόλη (25 Ιουνίου 1913). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΒΑΦΗ

Καβάφης Κωνσταντίνος (1863-1933). Μεγάλος Έλληνας ποιητής, που γεννήθηκε και πέθανε στην Αλεξάνδρεια, από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες της ελληνικής ποίησης. Ταξίδεψε πολύ και έμεινε αρκετά χρόνια και στην Αθήνα.

Για την καβαφική ποίηση (όπως και για την ποίηση του Σολωμού και του Παλαμά) έχουν γραφτεί πάρα πολλοί τόμοι, όπου σχολιάζονται, ερμηνεύονται και αξιολογούνται οι στίχοι του μεγάλου Αλεξανδρινού ποιητή. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΒΒΑΔΙΑ Ν. (Παλιά Πόλη)

Καββαδίας Νίκος. Ποιητής και πεζογράφος (Χαρμπίν Ματζουαρίας 1910-Αθήνα 1975).

Οι γονείς του Καββαδία ήταν Κεφαλλονίτες, αλλά οι δουλειές του πατέρα έφεραν το ζευγάρι στη Ματζουρία, όπου γεννήθηκε και πέρασε τα παιδικά του χρόνια. Αργότερα εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, όπου αρχικά εργάστηκε σαν λογιστής σε ναυτιλιακά γραφεία. Καθώς όμως ήταν ζωηρή και ανήσυχη φύση, δεν μπορούσε να υποταχτεί στη στατική δουλειά του γραφείου. Όνειρό του ήταν να ταξιδέψει. Γι' αυτό το 1931 μαρκάρισε σαν απλός ναύτης σ' ένα εμπορικό πλοίο και ταξίδεψε σε πολλά μέρη της Ύδρογειού. Αργότερα όμως πήρε το δίπλωμα του ασυρματιστή και ανέλαβε υπηρεσία σαν επαγγελματίας ναυτικός στα πλοία της γραμμής Μεσογείου και Αυστραλίας. Τα ατέλειωτα ταξίδια του στη θάλασσα του έδωσαν τις ποιητικές εμπνεύσεις του. Γι' αυτό και ολόκληρο το έργο του είναι αφιερωμένο στη ζωή των ναυτικών και στην πίκρα της ξενιτιάς. Ο ποιητής της θάλασσας πέθανε τελικά στη στεριά, στην Αθήνα, στις 12 Φεβρουαρίου 1975. Συνθέτες, όπως ο Γιάννης Σπανός, και τραγουδιστές, όπως η Μαρίζα Κωχ, έκαναν τους στίχους του τραγούδια με μεγάλη απήχηση. Και το επίσημο κράτος θέσπισε λογοτεχνικό δια-

γωνισμό στο όνομά του, για να τον τιμήσει και να τονώσει το ενδιαφέρον των θαλασσινών για την ποίηση και τη λογοτεχνία. (Απ. Δ.Σ. 328/82)

Οδός ΚΑΒΕΙΡΩΝ (Εργοχώρι)

Κάβειροι. Μυθικά πνεύματα που λατρεύονταν στην Ελλάδα από τα παλιά χρόνια των Προελλήνων. Φαίνεται ότι η λατρεία τους ήρθε από τη Φρυγία στα νησιά του Αιγαίου Λήμνο, Θάσο, Ίμβρο και Σαμοθράκη. Το όνομά τους οφείλεται στο βουνό της Φρυγίας Κάβειρο ή στη σημιτική λέξη Καβίριμ (=μεγάλος).

Ήταν παιδιά του Ήφαιστου και της Καβειρώς, κόρης του Πρωτέα και της Αγχινόης. Γεννήθηκαν στη Λήμνο, όπου ονομάζονταν Ηφαιστειοί. Από τους πιστούς ονομάζονταν και “μεγάλοι θεοί”, “θεοί δυνατοί” ή “θεοί ισχυροί” προς τιμήν των οποίων είχαν ιδρυθεί τα Καβείρια μυστήρια. Τους θεωρούσαν χαλκουργούς, βοηθούς του Ήφαιστου, και προστάτες των ηφαιστειογενών εδαφών, καθώς και του αμπελιού που φυτρώνει πάνω στα ηφαιστειογενή χώματα. Ακόμη τους θεωρούσαν προστάτες των ναυτικών, οι οποίοι τους αποκαλούσαν θεούς σωτήριους την ώρα της ανάγκης. Τους θεωρούσαν ακόμη προγόνους του ανθρώπινου γένους και εφευρέτες της ναυτιλιακής τέχνης. Κατά τις γιορτές των Καβείρων μυστηρίων, πολλές φορές πίστευαν ότι εκτελούσαν τα καθήκοντα καθαρισμού οι ίδιοι οι Κάβειροι. Όχι σπάνια ταυτίζονταν με τους Κουρήτες, τους Κορύβαντες ή τους Διόσκουρους. Η λατρεία τους διαδόθηκε ακόμη στη Μακεδονία και στη Βοιωτία, όπου οι Θηβαίοι τους τιμούσαν έξω από την πόλη τους με οργιαστικές και μυστηριακές τελετές. Στην ηπειρωτική Ελλάδα η λατρεία τους δεν ήταν πολύ διαδεδομένη, σ’ αντίθεση με τα νησιά του Αιγαίου, όπου ιδρύθηκαν και ναοί τους, όπως στην παραθαλάσσια Ανθηδόνα. Όσο όμως κι αν σεβάστηκαν τους Κάβειρους οι Έλληνες, δεν έπαψαν να τους νιώθουν σαν ξένους θεούς ή “αλλότρια πνεύματα” και γι’ αυτό φρόντιζαν οι ιερείς τους να εξελληνίζουν όσο μπορούσαν τα έθιμα και τις ιεροτελεστίες των Καβείρων μυστηρίων και των σχετικών γιορτών. Παράλληλα με τις παραπάνω προσπάθειες εξελληνισμού των μυστηρίων από τα πανάρχαια ακόμη χρόνια, παρουσιάστηκαν και διάφοροι μελετητές των μυθολογικών πραγμάτων που υποστηρίζουν ότι η θρησκεία των Καβείρων ήταν ελληνικής καταγωγής και ότι η λέξη Κάβειρος σημαίνει τους δαίμονες που, από τα βάθη της θάλασσας όπου γεννήθηκαν, εξακο-ντίζουν τη φλόγα του πατέρα τους, του Ήφαιστου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΔΜΟΥ (Παλιά Πόλη)

Κάδμος. Γιός του Αγήνορα, βασιλιά της Φοινίκης και της Τηλεφάεσσας ή του Ποσειδώνα και της Λιβύας, αδερφός της Ευρώπης, του Φοίνικα και του Κώικα. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, ήταν πρίγκιπας από τη Φοινίκη, την Κρήτη ή την Αίγυπτο, που ίδρυσε τη Θήβα, την οργάνωσε και βοήθησε στην ανάπτυξη των γραμμάτων και γενικά του πολιτισμού.

Το όνομα του Κάδμου είναι στενά δεμένο με το μύθο της γέννησης του Διόνυ-

σου, αφού η κόρη του Σεμέλη τον απόχτησε από το Δία, Ο Κάδμος όταν έμαθε την ντροπή του σπιτιού του, έβαλε τη Σεμέλη και το μωρό σ' ένα κουτί και τους πέταξε στη θάλασσα. Τελικά έφτασαν στις Βρασιές, όπου η Ινώ ανάλαβε την ανατροφή του μικρού Διόνυσου.

Νεώτεροι μελετητές της μυθολογίας θέλουν να πιστεύουν ότι ο Κάδμος δεν είχε καμιά σχέση με τη Φοινίκη, αλλά υπήρξε καθαρά ελληνικός μυθικός ήρωας.

Οδός KAZANTZAKH N. (Προμηθέας)

Καζαντζάκης Νίκος. Πεζογράφος, ποιητής, δραματικός συγγραφέας και μεταφραστής (Ηράκλειο Κρήτης 1883 - Freiburg Γερμανίας 1957).

Κατά την κρητική επανάσταση του 1897 η οικογένειά του κατάφυγε στη Νάξο, όπου ο Καζαντζάκης φοίτησε για δυο χρόνια στο εκεί γαλλικό κολέγιο του Τιμίου Σταυρού. Τις γυμνασιακές του σπουδές τις συνέχισε στο Ηράκλειο (1899-1902) και μετά σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας (1902-1906). Τη χρονιά που τελείωσε τις σπουδές του έκανε και την πρώτη του εμφάνιση στα γράμματα με το δοκίμιο "Η αρρώστια του αιώνας". Το 1909 ανακηρύχτηκε υφηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Συνεργαζόταν στην εφημερίδα "Ακρόπολις", ενώ παράλληλα μετάφραζε έργα του Δαρβίνου, του Ριμπώ, του Νίτσε κ.ά. Ο Νίτσε υπήρξε για τον Καζαντζάκη ο πνευματικός του οδηγός. Είναι χαρακτηριστικό ότι και η διατριβή που υπόβαλε για την υφηγεσία είχε σαν θέμα: "Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη φιλοσοφία του δικαίου και της πολιτείας". Το 1910 βρέθηκε στην Αθήνα, όπου δημοσίευσε την τραγωδία του "Πρωτομάστορας" και ασχολήθηκε βιοποριστικά με μεταφράσεις φιλοσοφικών και επιστημονικών συγγραμμάτων. Το 1911 παντρεύτηκε τη λογοτέχνιδα Γαλάτεια Αλεξίου για να χωρίσει (1924) και να παντρευτεί την Ελένη Σαμίου.

Στους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-13) υπηρέτησε σαν εθελοντής. Το 1914 γνωρίστηκε με τον Άγγελο Σικελιανό και έφυγε μαζί του για το Άγιο Όρος. Εκεί οι δυο μεγάλοι της λογοτεχνίας μας έμειναν 40 ημέρες.

Ταξίδεψε σε διάφορες ιστορικές τοποθεσίες της Ελλάδος και στο εξωτερικό (Γαλλία, Ελβετία, Παλαιστίνη, Κύπρο, Ισπανία, Αίγυπτο, Ρωσία, Κίνα κ.λπ.). Τον Ιούνιο του 1948 εγκαταστάθηκε στην αρχαία ελληνική πόλη Αντίπολη της γαλλικής Ριβιέρας για να αφοσιωθεί στη λογοτεχνία. Το 1952 έγινε η διεθνής ανάγνωση του έργου του, πράγμα που είχε σαν αποτέλεσμα να τον προσέξουν και οι Έλληνες περισσότερο. Το 1954 ο "Ζορμπάς" βραβεύτηκε στο Παρίσι σαν το καλύτερο βιβλίο που δημοσιεύτηκε τη χρονιά εκείνη στη Γαλλία. Συγχρόνως όμως πληροφορήθηκε από τους γιατρούς ότι η αρρώστια που τον τυραννούσε αρκετά χρόνια ήταν λεμφοειδής λευχαιμία. Παρ' όλα αυτά εξακολούθησε να εργάζεται. Το 1956 τιμήθηκε με το βραβείο της ειρήνης. Μετά ταξίδεψε στην Κίνα σαν προσκεκλημένος της κυβέρνησης της χώρας αυτής, στην οποία τον συνόδευε η γυναίκα του. Στην επιστροφή, επειδή θα περνούσαν μέσα από την Ιαπωνία, τον έμβολιασαν για ευλογία και χολέρα. Από την αιτία αυτή ο Καζαντζάκης έπαθε οίδημα που εξελίχτηκε σε γάγγραινα. Με το ίδιο αεροπλάνο πήγε για νοσηλεία σε νοσο-

κομείο της Κοπεγχάγης. Από κει τον μετέφεραν στην πανεπιστημιακή κλινική του Φράιμπουργκ, όπου πέθανε στις 26 Οκτωβρίου 1957. Τον επόμενο μήνα μεταφέρθηκε ο νεκρός του και θάφτηκε στο Ηράκλειο, πάνω στα βενετσιάνικα τείχη του οχυρού Μαρτινέγκο. Έτσι εκπληρώθηκε η επιθυμία του: Κι αν δεν προφτάσει να πεθάνει εκεί, να τον μεταφέρουν νεκρό και να τον αποθέσουν εκεί.

Ο Καζαντζάκης ασχολήθηκε με όλα τα είδη του λόγου: Ποίηση, ταξιδιωτικές εντυπώσεις, θέατρο, μυθιστόρημα, άρθρα, δοκίμια, μελέτες πάνω σε θέματα ιστορικά και άλλα και μεταφράσεις. Υπήρξε πολυγραφώτατος και άφησε τεράστιο σε όγκο έργο. Πολλά από τα έργα του έχουν μεταφραστεί σε περισσότερες από 30 γλώσσες. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ (Κάτωθι Πιερίων)

Καισάρεια της Καππαδοκίας. Η σημαντικότερη πόλη της Καππαδοκίας, πρωτεύουσα των βασιλιάδων της Καππαδοκίας και έδρα του Μ. Βασιλείου. Είναι χτισμένη σε υψόμετρο 1.095 μ., στις βόρειες πλαγιές του σβησμένου ηφαιστίου Αργαίο και απέχει από την Άγκυρα 256 χλμ. Κατά τον Ιώσηπο ιδρύθηκε από το Μεσέχ, γιός του Ιάφεθ, και ονομάστηκε αρχικά Μάζακα. Αργότερα έγινε έδρα των βασιλιάδων της Καππαδοκίας και ονομάστηκε Ευσέβεια από τον Αριάραθο Ε' τον ευσεβή. Κατά τη ρωμαιοκρατία ονομάστηκε από τον Τιβέριο Καισάρεια, όνομα το οποίο διατήρησε για πολλούς αιώνες. Σήμερα λέγεται Καϊσερί. Η θέση της πόλης της έδωσε μεγάλη σπουδαιότητα κατά τη ρωμαϊκή και βυζαντινή εποχή και την έκανε το σημαντικότερο διοικητικό και στρατηγικό κέντρο της Μ. Ασίας. Η αρχαία Καισάρεια (Εσκή Καϊσερί) καταστράφηκε στα 240 μ.Χ. από το βασιλιά της Περσίας Σαπώρ, μετά τη νίκη του κατά του Βαλεριανού, και σφάχτηκαν οι κάτοικοί της, που ανέρχονταν σε 400.000 περίπου. Αμέσως μετά ιδρύθηκε η νεώτερη Καισάρεια, που είναι γνωστή σαν Καισάρεια του Αγίου Βασιλείου. Κοντά σ' αυτήν ο Ηράκλειος νίκησε στα 625 μ.Χ. το βασιλιά των Περσών Χοσρόη.

Ο Χριστιανισμός στην Καισάρεια διαδόθηκε από τα πρώτα κιόλας χρόνια και η πόλη έγινε έδρα μητροπολίτη. Από όλους τους μητροπολίτες της σπουδαία θέση κατέχει ο Μ. Βασίλειος, που λάμπρυνε τον επισκοπικό της θρόνο. Μετά την τουρκική κατάκτηση (1064) εγκαταστάθηκαν στην πόλη και πολλοί Τούρκοι. Με την ανταλλαγή των πληθυσμών ήρθαν στην Ελλάδα 14.000 Έλληνες, ενώ οι 9.000 Αρμένιοι κάτοικοί της εξορίστηκαν και εξοντώθηκαν από τους Τούρκους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΚΡΙΔΗ ΙΩΑΝΝΟΥ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Κακριδής Ιωάννης. Φιλολόγος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης (1933-1939 και 1945-1964) και της Αθήνας (1939-1945). Καθιέρωσε το μονοτονικό σύστημα στα έργα του.

Γεννήθηκε στην Αθήνα (1901) και σπούδασε φιλολογία στα Πανεπιστήμια: Αθήνας, Βιέννης, Βερολίνου και Λιψίας. Πρώτα υπηρέτησε ως καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης (1922-1923). Μετά έγινε συντάκτης του Ιστορικού Λεξικού της Ελληνικής

κής Γλώσσας της Ακαδημίας της Αθήνας (1924-1931). Το 1930 έγινε υφηγητής και το 1933 έκτακτος καθηγητής της κλασικής φιλολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και από το 1948 τακτικός καθηγητής στο ίδιο Πανεπιστήμιο. Από το 1939 μέχρι το 1945 διατέλεσε τακτικός καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Τον κάλεσαν και έδωσε σειρά μαθημάτων σε σουηδικά και γερμανικά Πανεπιστήμια. Υπήρξε μέλος της Σουηδικής Ακαδημίας της Λουντ.

Ασχολήθηκε, κυρίως, με τον Όμηρο και το Θουκυδίδη. Επίσης με την ελληνική μυθολογία και μετρική. Χρησιμοποίησε στα έργα του το μονοτονικό σύστημα (από το 1941). Αυτό έγινε αιτία να διωχθεί πειθαρχικά από το Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Τα πρακτικά της δίκης εκδόθηκαν σε δυο τόμους: "Η δίκη των τόνων" (1943) και "Αντιδικία των τόνων" (1944). Επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Τιβίγγης (1961). Το 1976 πήρε το βραβείο Herder και το 1978 το μεγαλόσταυρο της Γερμανίας (Δυτικής). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ (Εθν. Στάδιο)

Καλάβρυτα. Δήμος της επαρχίας Καλαβρυτίων, του νομού Αχαΐας σε υψόμετρο 750 μ. Η κωμόπολη είναι χτισμένη αμφιθεατρικά στη βόρεια πλευρά των Αροανίων και σε κοιλάδα που απλώνεται γύρω από τον Ερασίνο ποταμό (Καλαβρυτινό). Οι κάτοικοί της είναι αγρότες, κτηνοτρόφοι, έμποροι και υπάλληλοι. Συνδέεται σιδηροδρομικά με το μοναδικό ελληνικό οδοντωτό σιδηρόδρομο και οδικά με την Πάτρα, το Αίγιο και μερικά από τα γύρω χωριά. Τα Καλάβρυτα είναι κέντρο παραθερισμού. Οι επισκέπτες επισκέφονται την Αγία Λαύρα, το Μεγάλο Σπήλαιο (ιστορικά μοναστήρια της περιοχής) και τον τόπο των εκτελεσμένων κατά την Κατοχή από τους Γερμανούς, όπου υπάρχει αναμνηστικό μνημείο.

Τα Καλάβρυτα κατά την επανάσταση του 1821 διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο, γιατί από εκεί ξεκίνησε ο αγώνας. Κατά την Κατοχή, στις 13 Δεκεμβρίου 1944, οι Γερμανοί εκτέλεσαν άνανδρα ολόκληρο τον ανδρικό πληθυσμό των Καλαβρυτίων από ηλικία 16-70 χρονών. Τη σφαγή διέφυγαν μόνον επτά άτομα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΛΑΠΟΘΑΚΗ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Καλαποθάκης Δημ. Δημοσιογράφος και θεατρικός συγγραφέας (1862-1921) από την Αρεόπολη της Λακωνίας. Σε νεαρή ηλικία, ενώ ήταν φοιτητής, εγκατέλειψε τις σπουδές του και ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία. Εξέδωσε στην αρχή το περιοδικό "Σατανάς" και την εφημερίδα "Σημαία" στο Βόλο. Αργότερα βρέθηκε στην Αθήνα, όπου εξέδωσε το 1890 το περιοδικό "Σύνταγμα" και το 1896 την εφημερίδα "Εμπρός".

Υπήρξε οργανωτής του μακεδονικού αγώνα και ιδρυτής του Μακεδονικού Κομιτάτου, ενώ με τα άρθρα του έδινε θάρρος στους αγωνιζόμενους Έλληνες. Έγραψε τα θεατρικά έργα: "Ρήγας Φεραίος", "Νικηφόρος Φωκιάς", "Σαμφώ", "Προικοθήρας", "Πράσινο φουστάνι" κ.ά. Πέθανε στο Μόναχο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΛΒΟΥ ΑΝΔΡΕΑ (Προμηθέας)

Κάλβος Ανδρέας. Κορυφαίος νεοέλληνας ποιητής (Ζάκυνθος 1792-Louth Λονδίνου 1862).

Ο πατέρας του Κάλβου ήταν Κερκυραίος αξιωματούχος και η μητέρα του Ζακυνθινή αρχόντισσα. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στη Ζάκυνθο με δάσκαλο ένα φωτισμένο άνδρα, τον Αντώνη Μαρτελάο. Το 1801, όταν δηλ. ο Κάλβος ήταν μόλις εννιά χρονών, οι γονείς του χώρισαν. Ο πατέρας πήρε τα δυο του παιδιά, τον Ανδρέα και το Νικόλα, και έφυγε για το Λιβόρνο. Τα δυο παιδιά θα πρέπει μόνα στην ξενιτιά να συνεχίσουν τη μόρφωσή τους, γιατί ο πατέρας ταξιδεύει διαρκώς. Σ' ένα από τα ταξίδια αυτά, στη Σάμο, θα τον ακολουθήσει και ο Ανδρέας. Στα 20 χρόνια του ο Ανδρέας θα μείνει μόνος. Ο πατέρας μια μέρα δε γυρίζει πια πίσω κι ο μικρότερος αδερφός, ο Νικόλας, θα φύγει για την Τεργέστη, όπου ακολουθεί το στάδιο του εμπόρου. Μόνος, φτωχός και αβοήθητος ο άσημος Ανδρέας περνά τη μεγαλύτερη δοκιμασία της ζωής του. Από το Λιβόρνο πηγαίνει στη Σάμο και από εκεί στη Φλωρεντία, όπου τον βρίσκουμε το καλοκαίρι του 1812. Η πόλη αυτή στάθηκε ο μεγάλος σταθμός της ζωής του. Εκεί γνωρίστηκε και συνδέθηκε με τον Έλληνα ιταλόφωνο ποιητή, τον Ούγο Φώσκολο, ο οποίος αισθάνεται βαθιά συμπάθεια για το νεαρό Κάλβο. Τον εντυπωσιάζουν οι φιλολογικές του γνώσεις, η φλόγα του για μάθηση, το πληθωρικό του ταπεραμέντο, ο περήφανος χαρακτήρας του και το ελεύθερο πνεύμα του. Γι' αυτό και τον δέχεται κοντά του με εκτίμηση και αγάπη. Ο νεαρός Κάλβος θαμπώθηκε από την επιτυχία και την ακτινοβολία του Φώσκολου και προσπάθησε να τον μιμηθεί.

Ταξίδεψε πολύ. Το 1818 τον βρίσκουμε, μαζί με το Φώσκολο, στο Λονδίνο. Παραδίδει μαθήματα, κάνει μελέτες, παίρνει μέρος σε κάποια κοσμική κίνηση, παντρεύεται μια Αγγλίδα και αποκτά μια κόρη. Σύντομα όμως η γυναίκα του και η κόρη του πεθαίνουν. Το χειμώνα του 1820 τον βρίσκουμε στη Φλωρεντία. Έξι μήνες αργότερα απελαύνεται γιατί είχε γίνει αρχηγός σε μια από τις εκεί επαναστατικές οργανώσεις των Καρμπονάρων. Πηγαίνει στη Γενεύη. Στο μεταξύ ξέσπασε η επανάσταση στο Δραγατσάνι, την Πελοπόννησο, παντού. Ο Κάλβος σκιωτά από λαχτάρα και το χρέος ν' αγωνιστεί έστω και με την πέννα του για την πατρίδα. Από τις αρχές του 1822 μέχρι το 1825 (στη Γενεύη) βρίσκεται σε επαφή με φιλελληνικούς κύκλους. Γεμάτος χαρά και ενθουσιασμό για τα κατορθώματα της ακατάβλητης ελληνικής ψυχής γράφει με τρομερή δύναμη και περήφανη φωνή τις υπέροχες ωδές του. Μ' αυτές τραγουδά τον ελληνικό αγώνα, την ελληνική γη, το ελληνικό πνεύμα. Και μ' αυτές θα πάρει αργότερα μια ξεχωριστή θέση στα ελληνικά γράμματα.

Το 1826 έρχεται για λίγο στο Ναύπλιο και από κει στην Κέρκυρα όπου ίδρυσε ιδιωτικό σχολείο. Το 1852 φεύγει για την Αγγλία. Παντρεύεται μια Αγγλίδα παιδαγωγό και αποσύρεται στη μικρή πόλη Λάουθ. Εκεί έζησε μέχρι την τελευταία μέρα της ζωής του (1862). Για έναν περίπου αιώνα δεν ήταν γνωστό πού βρισκόταν ο τάφος του. Το 1960 ο τάφος του ανακαλύφτηκε τελικά και τα οστά του μεταφέρθηκαν στη Ζάκυνθο. (Απ. Δ.Σ. 328/82)

Οδός ΚΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ (Εργοχώρι)

Καλή Παναγιά. Η παιδόπολη "Καλή Παναγιά" (σημερινή Ιερά Μονή Παναγίας Δοβρά) ιδρύθηκε το έτος 1948 από τον Ελβετικό Ερυθρό Σταυρό. Στις αρχές του 1951 άρχισε να λειτουργεί με τη χορηγία του κράτους. Το ίδρυμα δυνάμειος 370 παιδιών, προστάτευε 252 αγόρια, από 7 έως 12 χρονών, από τα οποία 29 ήταν ορφανά από πατέρα, 15 ορφανά από μητέρα και 23 εξώγαμα.

Επειδή όμως εξείλειπαν οι λόγοι της ιδρύσεως του ιδρύματος "Καλή Παναγιά", καταργήθηκε στα τέλη του 1985. Το δε προσωπικό κατανεμήθηκε σε διάφορες κρατικές υπηρεσίες του Νομού.

Σήμερα είναι ανδρώα Μονή, με αξιόλογη πνευματική δράση. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΑΛΛΑΣ ΜΑΡΙΑΣ (Οικ. Μέσης)

Κάλλας Μαρία (Μαρία-Άννα, Καικιλία, Σοφία Καλογεροπούλου). Μια από τις διασημότερες σοπράνο (υψίφωνος) του 20ου αι., καθώς και εξαιρετική ηθοποιός. Γεννήθηκε στις 4 Δεκεμβρίου του 1923 στη Ν. Υόρκη από ευκατάστατη οικογένεια. Οχτώ χρονών άρχισε να παίρνει μαθήματα ωδικής με ξεχωριστή επίδοση. Στα 14 χρόνια της βρέθηκε στην Αθήνα, όταν η μητέρα της χώρισε από τον πατέρα της. Ήθελε να σπουδάσει γιατρός, αλλά η μητέρα της την έγραψε στο Εθνικό Ωδείο. Τις μεγάλες φωνητικές της ικανότητες εκτίμησε αμέσως η καθηγήτρια του Ωδείου Μαρία Τριβέλα, η οποία τη βοήθησε να πάρει υποτροφία. Δεκάξι χρονών εμφανίστηκε σε μια μαθητική παράσταση και απογοήτευσε, γιατί ήταν χοντρή και άχαρη. Η φήμη της όμως άρχισε να διαδίδεται στους μουσικούς κύκλους της Αθήνας και η διεθνούς φήμης τότε πρωμαντόνα Ελβίρα ντε Ιντάλγκο την πήρε στην τάξη της στο Ωδείο. Στα 1940 άρχισε τις επίσημες εμφανίσεις στη Λυρική Σκηνή, συνεργασία που κράτησε πέντε χρόνια. Στα 1946 δοκίμασε την τύχη της στην Ιταλία και απογοήτευσε, οπότε απροσδόκητα παρουσιάστηκαν δυο άνδρες στη ζωή της. Ο μαέστρος Τούλιο Σεραφίν και ο πλούσιος φιλόμουσος Τζιάν Μπατίστα Μενεγκίνι. Ο πρώτος την δίδαξε τους μεγαλύτερους ρόλους υψίφωνου, ενώ ο δεύτερος στα 1948 την παντρεύτηκε. Από τότε η Κάλλας καθιερώθηκε σαν η πρώτη δραματική σοπράνο της εποχής της. Στα 1951 υπόγραψε συμβόλαιο με τη Σκάλα του Μιλάνου και χάρη στο πείσμα και τη θέλησή της έχασε μέσα σε δυο μήνες 30 κιλά. Από τη στιγμή εκείνη και μετά η μια επιτυχία ακολουθεί την άλλη. Στα 1957 γνωρίστηκε με τον Αριστοτέλη Ωνάση. Μια γνωριμία που θα σηματοδέψει τη ζωή της για δέκα χρόνια. Στα 1968 ο γάμος του Ωνάση (με την Τζάκυ Κέννεντυ) ήταν ένα πλήγμα για την Κάλλας, που είχε θυσιάσει την καλλιτεχνική της καριέρα για λίγη ευτυχία. Από τότε δεν ξαναβρήκε το κουράγιο να τραγουδήσει. Στα 1970 ασχολήθηκε λίγο με τον κινηματογράφο ("Μήδεια") και στα 1973 εμφανίστηκε για τελευταία φορά στην Όπερα του Παρισιού. Πέθανε στα 1977 στο Παρίσι, σε ηλικία 53 χρονών. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ (Καλλιθέα)

Καλλίμαχος Δημήτριος. Κληρικός, δημοσιογράφος και συγγραφέας, που διακρίθηκε στην Αμερική ως η μεγαλύτερη αγωνιστική φυσιογνωμία του Ελληνισμού. Προσχώρησε στην "Εθνική Εταιρεία" και έγινε διευθυντής του δημοσιογραφικού οργάνου "Ελληνισμός". Από το 1906 μέχρι το 1914 υπηρέτησε ως γραμματέας στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας. Κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους συνόδευσε τα ελληνικά στρατεύματα ως στρατιωτικός ιερέας. Το 1914 πήγε στις Η.Π.Α., όπου άρχισε τη λαμπρότερη σταδιοδρομία της ζωής του. Το 1915 με χρηματοδότη το μεγαλύτερο Τατάνη ίδρυσε την εφημερίδα "Εθνικός Κήρυξ" και συναγωνίστηκε την άλλη ελληνόφωνη εφημερίδα της Νέας Υόρκης, την "Ατλαντίδα". Στα συγγράμματά του ασχολήθηκε με το φιλέλληνα Γκρίντλντ Χάου, με τον Άνθιμο Γαζή κ.ά. Στην εφημερίδα του φιλοξενήθηκαν μεγάλοι Νεοέλληνες λογοτέχνες, όπως ο Κ. Παλαμάς, Γ. Δροσίνης κ.ά. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ (Αγ. Κυριακή)

Καλλιόπη. Μια από τις εννέα Μούσες, κόρη του Δία και της Μνημοσύνης, η πρώτη, η σεβαστότερη και η δυνατότερη. Τόσο μεγάλη ήταν η δύναμή της που καμιά φορά μπορούσε να εξισωθεί και με τον Απόλλωνα. Ο γάμος της μάλιστα με αυτόν δείχνει τη μεγάλη ισχύ που της έδιναν οι αρχαίοι. Από τον Απόλλωνα απόχτησε τα παιδιά: Υμέναιο, Ιάλεμο, Ορφέα, Λίνο, Κυμαθέοντα και μερικοί πίστευαν ότι απόχτησε και τον ποιητή Όμηρο. Στα παλιότερα χρόνια πίστευαν ότι ήταν θεά της ποίησης και ιδιαίτερα της επικής. Αργότερα, καθώς η ρητορική έγινε η σπουδαιότερη τέχνη, πίστεψαν ότι ήταν η Μούσα της ρητορικής και πολύ αργότερα τη θεώρησαν προστάτρια των επιστημών. Τα σύμβολά της ήταν η γραφίδα και η πινακίδα όπου έγραφε. Στα καλλιτεχνήματά τους οι αρχαίοι την παρουσίαζαν στεφανωμένη με δάφνινο ή χρυσό στεφάνι και έχοντας στηριγμένο το κεφάλι της στο ένα χέρι, με τον αγκώνα ακουμπισμένο στο γόνατο και σε στάση που έδειχνε ότι έγραφε ή ότι διάβαζε από πινακίδα ή βιβλίο σε σχήμα κυλίνδρου που είχε μπροστά της.

Οδός ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ (Κάτωθι Πιερίων)

Καλλίπολη. Ελληνική πόλη της Ανατολικής Θράκης. Βρίσκεται στη δυτική πλευρά του Ελλήσποντου, στη βορειοανατολική ακτή της χερσονήσου της Καλλίπολης. Αρχικά ονομαζόταν Κριθωτή και αργότερα μετονομάστηκε, από το στρατηγό Καλλία, "Καλλίου πόλη", Καλλίπολη. Από τον 6ο μ.Χ. αι. ήταν μικρή περικτειομένη πόλη και έδρα επισκόπου. Στα 1204 την κυρίεψαν οι σταυροφόροι και στα 1237 την απελευθέρωσε ο βασιλιάς της Νίκαιας Ιωάννης Γ' Βατάτζης. Στα 1304 την κυρίεψαν οι Καταλανοί και έσφαξαν όλο τον πληθυσμό της. Στα 1308 την εγκατέλειψαν, αφού πρώτα κατεδάφισαν τα τείχη της, και λίγο αργότερα, στα 1357, την κυρίεψαν οι Τούρκοι με το σουλτάνο Ορχάν. Στα 1920 με τη συνθήκη των Σεβρών η Καλλί-

πολη και όλη η χερσόνησός της παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα. Ύστερα όμως από τη μικρασιατική καταστροφή παραχωρήθηκε στην Τουρκία και οι Έλληνες κάτοικοί της (7.000 περίπου) ήλθαν στην Ελλάδα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΛΟΚΡΑΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Καλοκρατάς Κωνσταντίνος. Βεροιώτης. Έζησε το 16ο-17ο αιώνα. Σπούδασε στο Ελληνικό Κολλέγιο του Αγίου Αθανασίου στη Ρώμη. Δίδαξε σε σχολείο στην Καλαβρία στους ελληνόφωνους Αλβανούς. Εξαιρετικά ευφυής, με μεγάλο ποιητικό έργο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ ΜΑΝΩΛΗ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Καλομοίρης Μανώλης. Από τους σπουδαιότερους μουσουργούς της σύγχρονης Ελλάδας, αρχηγός και ιδρυτής της "Ελληνικής Εθνικής Σχολής" στη μουσική, συνθέτης και παιδαγωγός ολόκληρης γενιάς και ένας από τους πρωτεργάτες της δημοτικής ιδέας (1883-1964).

Γεννήθηκε στη Σμύρνη (14-12-1883). Ο πατέρας του ήταν Σάμιος. Τις γυμνασιακές του σπουδές τις έκανε στην Αθήνα, όπου και έμενε, με διακοπές, από το 1894-1899, και στην Κωνσταντινούπολη (1899-1900). Τα πρώτα του μαθήματα πιάνου τα πήρε στην Αθήνα από τον Τιμόθεο Ξανθόπουλο και στην Πόλη από τη Σοφία Σπανούδη. Έκανε συστηματικές σπουδές στο ωδείο της Βιέννης (1901-1906) κοντά σε αξιόλογους καθηγητές που τον δίδαξαν αρμονία, αντίστιξη, σύνθεση και πιάνο. Για ένα χρονικό διάστημα (1906-1910) δίδαξε πιάνο - με τη γυναίκα του - στο Χάρκοβο (Ρωσία). Επέστρεψε για πάντα στην Αθήνα στα 1910. Από δω και πέρα παράλληλα με τη συνθετική του εργασία, η παρουσία του στη μουσική σφραγίζει κάθε εκδήλωση της ελληνικής μουσικής δημιουργίας. Τιμήθηκε με το εθνικό αριστείο γραμμάτων και τεχνών, καθώς και με πολλά ελληνικά και ξένα παράσημα. Ο θάνατός του στα 1964 υπήρξε μεγάλη απώλεια.

Το δημοτικό τραγούδι, η ελληνική παράδοση με τους θρύλους και τα παραμύθια της, καθώς και ο έντεχνος ποιητικός και πεζός νεοελληνικός λόγος, αποτελούν τις βάσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται η πλούσια και πολύμορφη συνθετική δημιουργία του Μ. Καλομοίρη. Με το έργο του η νεοελληνική μουσική προσανατολίζεται οριστικά προς τα ιδανικά των εθνικών σχολών. Αποκάλυψε στην πατρίδα του την εθνική μουσική ψυχή της. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ (Κυψέλη)

Καλπάκι. Χωριό της επαρχίας Δωδώνης, του νομού Ιωαννίνων.

Η περιοχή του Καλπακίου έγινε το θέατρο πολεμικών επιχειρήσεων κατά την έναρξη του ελληνοϊταλικού πολέμου 1940-41. Αποτελούσε τον κυριότερο τομέα αμυντικής οργάνωσης, όπου η ΧΙΠ μεραρχία του υποστράτηγου Κατσιμήτρου αντιμε-

τώπισε με επιτυχία από τις 3 μέχρι 8 Νοεμβρίου 1940 τις ασύγκριτα περισσότερες ιταλικές δυνάμεις. Κατά τη μάχη αυτή ιδιαίτερα διακρίθηκε ο αρχηγός του μεραρχιακού πυροβολικού συνταγματάρχης Τ. Μαυρογιάννης.

Οδός ΚΑΜΑΡΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ (Παλιά Πόλη)

Καμάρας Αντώνιος. Αξιωματικός του ελληνικού στρατού, που διακρίθηκε στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Γεννήθηκε το 1854 στην Κέα. Σκοτώθηκε στη μάχη του Κιλκίς, διοικητής συντάγματος πεζικού, στις 20 Ιουνίου 1913.

Οδός ΚΑΜΑΡΙΩΤΙΣΣΑΣ

Καμαριώτισσα. Ο ναός Παναγία Καμαριώτισσα είναι γνωστός μόνο από τον αδημοσίευτο βίο του Οσίου Αντωνίου του Βεροιώτου, έργο ανώνυμου επίσκοπου Καστοριάς. Άγνωστο, αν κατείχε τη θέση, όπου σήμερα ο ναός του Οσίου Αντωνίου.

Ο κ. Χιονίδης, (Ο Οσιος Αντώνιος, ο Νέος εκ της μακεδονικής Βεροίας, Βέροια 1965), παραθέτει περιήληψη του βίου, όπου αναφέρεται ότι το λείψανο του Οσίου εναποτέθηκε στο Ναό της Παναγίας με την προσωνυμία: η Καμαριώτις. Παλαιότερη παράσταση του Οσίου Αντωνίου, του δια Χριστόν σαλού, υπάρχει στην παλιά Μητρόπολη (αρχές 13ου αι.). Συνεπώς ο ναός της Παναγίας Καμαριώτισσας ήταν παλαιότερος του 13ου αι. (Θ. Παπαζώτος: Η ΒΕΡΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΝΑΟΙ ΤΗΣ 11-18ος αι., σελ. 212).

Οδός ΚΑΜΠΑΝΑΡΟΥ (Πανόραμα)

Καμπανάρος. Βεροιώτης αγιογράφος, που έκανε τις αγιογραφίες στον Ιερό Ναό του Αγίου Αντωνίου. Πέθανε γύρω στα 1928. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΜΠΙΤΟΓΛΟΥ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ (Κοιμητήρια)

Καμπίτογλου Προκόπιος: Δήμαρχος Βεροίας 1942-1943.

Γεννήθηκε το 1889 στη Βέροια και πέθανε (στη Βέροια) στις 25-12-1974. Παντρεύτηκε την Ευδοξία Κεμιτζέ και είχε δυο θυγατέρες. Έμπορος το επάγγελμα.

Σύμφωνα με μαρτυρίες, έσωσε πολύ κόσμο κατά την περίοδο της Κατοχής, λόγω του αξιώματός του, της γνώσεως της γερμανικής γλώσσας και της αναγκαστικής συνεργασίας με τους κατακτητές. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΝΑΡΗ

Κανάρης Κωνσταντίνος. Ο σημαντικότερος πυρπολητής της επανάστασης του 1821 (1790-1877). Έγινε ναύαρχος, υπουργός και πρωθυπουργός.

Ψαρά το 1790 ή 1795 σύμφωνα με το επίσημο μητρώο του ναυτικού. Έμεινε νωρίς ορφανός και ναυτολογήθηκε στο μπρίκι του θείου του Δημήτρη Μπουρέκα, κοντά στον οποίο απόχτησε τόλμη, ψυχραιμία και μεγάλη ναυτική πείρα. Την πατριωτική του δράση την άρχισε σε ηλικία 17 χρόνων, μεταφέροντας στρατεύματα Σουλιωτών και Ηπειρωτών από την Πάργα στη Λευκάδα για να πολεμήσουν τον Αλή Πασά που πολιορκούσε το νησί στα 1807. Στα 1810 πέθανε ο θείος του και κληρονόμησε το μπρίκι του. Σαν κυβερνήτης πλοίου έκανε πολλά ταξίδια στον Εύξεινο Πόντο. Στην Οδησσό πληροφορήθηκε την ύπαρξη Φιλικής Εταιρείας, αλλά δεν μυήθηκε σ' αυτήν. Τον Φεβρουάριο του 1821, όταν βρέθηκε πάλι στην Οδησσό και έμαθε την κήρυξη της επανάστασης στη Μολδοβλαχία, κατέβηκε στο νησί του, παράδωσε το καράβι του στους συγγενείς του και κατατάχτηκε σαν απλός μπουρλοτιέρης, δηλ. πυρπολητής στις μοίρες του Μιαούλη, Γεώργιου Ανδρουτσού και του Νικολή Αποστόλη.

Το πρώτο μεγάλο κατόρθωμά του ήταν η πυρπόληση της ναυαρχίδας του Καρά Αλή, που ναυλοχούσε στη Χίο, στις 6 προς 7 Ιουνίου 1822. Κατά την ανατίναξη του πλοίου σκοτώθηκαν 2.000 Τούρκοι και ο Καρά Αλή.

Άλλο κατόρθωμά του ήταν η ανατίναξη της ναυαρχίδας "Ριάλα-Γεμισί" του Κάλιαμάν Μεχμέτ Πασά, ανάμεσα στην Τρωάδα και την Τένεδο, στις 29-10-1822. Κατά την ανατίναξη του πλοίου σκοτώθηκαν 800 μωαμεθανοί, αλλά και Χριστιανοί ναύτες. Τον Αύγουστο του 1824 ο Κανάρης έκαψε τη φρεγάτα του Χοσρέφ Πασά στη Σάμο και μια κορβέτα στη Μυτιλήνη. Αποπειράθηκε να πυρπολήσει τον αιγυπτιακό στόλο μέσα στο λιμάνι της Αλεξάνδρειας, αλλά δεν τον βοήθησε ο άνεμος.

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια αποσύρθηκε απογοητευμένος στην Ερμούπολη της Σύρου. Στην εποχή του Όθωνα έγινε υποναύαρχος και γερουσιαστής. Το Μάιο του 1862 κατέθεσε την εντολή που είχε λάβει (από τον Όθωνα) για σχηματισμό κυβέρνησης και προσχώρησε στην αντιοθωνική κίνηση και βοήθησε πολύ στην έξωση του Όθωνα. Στις 25-5-1863 στάλθηκε στην Κοπεγχάγη για να προσφέρει το στέμμα της Ελλάδας στο Γεώργιο Α'. Από τις 4-3-1864 μέχρι τις 2-3-1865 διετέλεσε πρωθυπουργός και υπουργός ναυτικών. Στη συνέχεια αποσύρθηκε στην Κυψέλη. Κατά τα γεγονότα όμως του ρωσοτουρκικού πολέμου του 1877 ξεσηκώθηκε ο λαός της Αθήνας, ζητώντας του να αναλάβει την κυβέρνηση του τόπου. Μετά το συναγερμό της 26ης Μαΐου του 1877, σχηματίστηκε οικουμενική κυβέρνηση με πρόεδρο το γέρο πια Κανάρη. Πέθανε στις 3 Σεπτεμβρίου του 1877 και θάφτηκε στο Α' νεκροταφείο της Αθήνας, όπου σώζεται και σήμερα ο τάφος του.

Απόχτησε επτά παιδιά: το Νικόλαο, το Θεμιστοκλή, το Θρασύβουλο, το Μιλτιάδη, το Λυκούργο, τον Αριστείδη και τη Μαρία.

Οδός ΚΑΝΔΑΝΟΥ (Εθν. Στάδιο)

Κάνδανος (Κάντανος). Πρόκειται, προφανώς, περί του χωριού της επαρχίας Σελίνου, νομού Χανίων Κρήτης. Επί Τουρκοκρατίας υπήρξε πρωτεύουσα της επαρχίας Σελίνου. Κατά την επανάσταση καταλήφθηκε το 1823 από τους Κρήτες, μετά όμως από ένα χρόνο περιήλθε στους Τούρκους.

Κατά τον Β' Παγκόσμιο η Κάνδανος (ή Κάντανος) έπαθε τρομερές καταστροφές από τους Γερμανούς, για την αντίστασή της.

Στις 22 Μαΐου 1941, στη θέση Ξεροπόταμος, ένοπλοι της Κανδάνου αντιμετώπισαν τους Γερμανούς που βάδιζαν κατά τον χωριού. Στις 24 Μαΐου όμως, γερμανική δύναμη 800 ανδρών, κατόπιν σκληρής μάχης, κατάλαβε το χωριό. Στη συνέχεια, οι Γερμανοί έκαψαν τα σπίτια και τα καταστήματα και κατάσφαξαν τους κατοίκους. Η καταστροφή ολοκληρώθηκε την 3ην Ιουνίου 1941, όταν σκότωσαν το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων και απαγόρεψαν, επί ποινή θανάτου, την επίσκεψη του χώρου, όπου βρισκόταν ο Κάνδανος και την ανοικοδόμησή του. Το χωριό χτίστηκε και πάλι μετά τη γερμανική κατοχή. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑ

Καπετάν Άγρας. Αξιωματικός του ελληνικού στρατού, ήρωας του μακεδονικού αγώνα (1881-1907). Το πραγματικό του όνομα ήταν Αγαπηνός Αριστοτέλης ή Σαράντος, ήταν γνωστός όμως ως "Καπετάν Άγρας". Γεννήθηκε στους Γαργαλιάνους της Πελοποννήσου, αλλά καταγόταν από το Ναύπλιο και ήταν γιός Εφέτη. Σπούδασε στη Σχολή των Ευελπίδων, απ' όπου αποφοίτησε το 1901 με το βαθμό του ανθυπολοχαγού.

Ήταν ένθερμος και δραστήριος πατριώτης και ένας από τους πρώτους εθελοντές που έτρεξε να βοηθήσει το μακεδονικό αγώνα επικεφαλής σώματος 12 ανδρών. Εγκαταστάθηκε στη βαλτώδη περιοχή της τότε λίμνης των Γιαννιτσών, όπου έδωσε πολλές μάχες και κατόρθωσε να διώξει τους Βούλγαρους κομιτατζήδες και τους Τούρκους που είχαν τη λίμνη σαν απόρρητο ορμητήριο στην Κεντρ. Μακεδονία. Ως αρχηγός του ανταρτικού σώματος πέτυχε να ματαιώσει τα σχέδια των Βουλγάρων για τον εκβουλγαρισμό της Μακεδονίας, την έξοδο στο Αιγαίο και τον αφανισμό του μακεδονικού Ελληνισμού. Αργότερα, αφού πέτυχε την εκδίωξη των Βουλγάρων από τη λίμνη των Γιαννιτσών και επειδή είχε προσβληθεί από ελονοσία, εγκαταστάθηκε με τους άντρες του στα βουνά της περιοχής Βερμίου και της Νάουσας. Λόγω της ασθενείας του ανακλήθηκε στην Αθήνα. Αλλά πριν φύγει θέλησε να δώσει ένα τελικό χτύπημα στους Τούρκους. Έτσι τον Ιούνιο του 1907 πήγε, μαζί με τους φίλους του Λόγγο και Μίγκα, άοπλος σε συνάντηση των Βουλγάρων κομιτατζήδων Ζλάταν και Χαζάψκι, που τον κάλεσαν δήθεν για να οργανώσουν τον κοινό αγώνα εναντίον των Τούρκων. Αντί γι' αυτό όμως συνέλαβαν και τους τρεις και μετά από συνεχείς ανακρίσεις και εξευτελισμούς στις 7 Ιουνίου, αφού άφησαν ελεύθερο το Λόγγο, κρέμασαν τον Άγρα μαζί με το Μίγκα σε μια καρυδιά. Η ανέντιμη προδοσία των Βουλγάρων αναστάτωσε τους Έλληνες, που έθαψαν τιμητικά τα λείψανα στον περίβολο της εκκλησίας του χωριού Βλάντοβο με επικεφαλής το μητροπολίτη Έδεσσας. Προς τιμήν του Άγρα το χωριό ονομάστηκε Άγρα και το χωριό Τέχοβο Καρυδιά. Το θάνατο των δυο αγωνιστών εκδικήθηκε μετά από λίγες μέρες ο αντικαταστάτης του Άγρα οπλαρχηγός Δουμπιώτης, σκοτώνοντας τους δυο παράσπονδους Βουλγάρους. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΚΡΙΤΑ (Προμηθέας)

Καπετάν Ακρίτας (Μαζαράκης-Αινιάν Κωνσταντίνος). Αξιωματικός πυροβολικού (1869-1949). Έλαβε μέρος στον πόλεμο του 1897. Από τα πρώτα μέλη του Μακεδονικού Κομιτάτου (1904), που ιδρύθηκε στην Αθήνα. Οπλαρχηγός του Μακεδονικού Αγώνα με το ψευδώνυμο Καπετάν Ακρίτας. Ήταν διοικητής του Σώματος Προσκόπων Μακεδονίας κατά τους πολέμους 1912-1913. Το 1916 ήταν ένας από τους κύριους παράγοντες του κινήματος της Θεσσαλονίκης. Το 1917 έγινε διευθυντής της Διεύθυνσης Πυροβολικού στο Υπουργείο Στρατιωτικών. Το 1918 υπήρξε στρατιωτικός ακόλουθος της ελληνικής πρεσβείας στη Βέρνη. Το 1919 ήταν υποστράτηγος και διοικητής της Μεραρχίας Ξάνθης. Μετά το Νοέμβριο του 1920 τίθεται εκτός στρατεύματος. Ανεκλήθη το 1922 και διατέλεσε πρόεδρος της Ανακριτικής Επιτροπής των Μικρασιατικών επιχειρήσεων. Αποστρατεύθηκε το 1926 με το βαθμό του αντιστρατήγου. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΑΚΗ (Καλλιθέα)

Καπετάν Γάκης. Οπλαρχηγός του Μακεδονικού Αγώνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΚΟΝΑ (Καλλιθέα)

Γκόνας Γιώτης. Οπλαρχηγός του Μακεδονικού Αγώνα, που έδρασε στο Βάλτο κατά των Βουλγάρων. Σκοτώθηκε από τους Τούρκους σε ενέδρα το 1909. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΠΕΤΑΝ ΕΥΚΛΕΙΔΗ (Κάτωθι Ανοίξεως)

Κουρτίδης Ευκλείδης (Καπετάν Ευκλείδης). Ένας από τους πιο φημισμένους οπλαρχηγούς του Πόντου, που έδρασε κυρίως στην περιοχή της γενέτειράς του Σάντας. Γεννήθηκε το 1885. Πέθανε στη Νέα Σάντα του Κιλκίς, στις 10 Φεβρουαρίου το 1937. Συγκεκριμένα, έπεσε από το κάρο και τον ποδοπάτησαν τα άλογά του. Ο Καπετάν Ευκλείδης εμφανίστηκε ως οπλαρχηγός κατά τη Ρωσική κατοχή του Πόντου (1918), σε μια εποχή που ο αγώνας στα βουνά της Σάντας κράτησε ως το τέλος κι ανάδειξε μια καινούργια γενιά παλικαριών, που έγιναν θρύλος. Τον Ευκλείδη τραγούδησε η ντόπια λαϊκή Μούσα με τα εξής:

Σαπάν Μουσα, Σεϊτ αγάς,

Κάλφας ο Γιομουρέτες,

ετρόμαζαν που άκουγαν

Ευκλείδης ο Σαντέτες! (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΜΠΙΤΗ (Παπάγου)

Καπετάν Καμπίτης. Ο νομικός, ιστορικός και συγγραφέας κ. Γ. Χ. Χιονίδης, μου γράφει σχετικά:

Α. Από το τουρκικό ιεροδικείο της Βέροιας, γνωρίζουμε ότι μεταξύ των οπλαρχηγών του 1821, στην περιοχή Βέροιας-Νάουσας (στα χρόνια της επανάστασης του 1821) ήταν και ο Καμπίτης, δραστήριος καπετάνιος, που βρέθηκε και στην επανάσταση της Νάουσας, η δε οικογένειά του αιχμαλωτίστηκε εκεί, μετά την άλωσή της ("Χαλασμό").

Ο ίδιος συνελήφθηκε, επίσης, οδηγήθηκε στο "ειδικό δικαστήριο", όπου αρνήθηκε να αλλαξοπιστήσει για να σωθεί. Αντίθετα, μάλιστα, ήταν επιθετικός, ειπών (κατά το τουρκικό έγγραφο): "Είμαι Χριστιανός, υιός Χριστιανού και δεν αναγνωρίζω τον Μωάμεθ".

Κατόπιν καταδικάστηκε σε απαγχονισμό, που έλαβε χώρα στο πλατάνι της πλατείας Δικαστηρίων-Ωρολογίου και το κεφάλι του στάλθηκε στον διοικητή της Θεσ/νίκης.

Β. Σημειώνω, ότι το επίθετο Καμπίτης είναι γνωστό στη Βέροια, από τον 14ον αι. τουλάχιστον (Βλ. στο βιβλίο μου: Ιστορία της Βέροιας, τομ. 2ος, Θεσσαλονίκη 1970, Βυζαντινά χρόνια, σελ. 123 και 126, όπου παραθέτω και βιβλιογραφία), ενώ συναντάται και στη Νάουσα, κατά τον 18ον αι. Άρα ήταν Ημαθιώτης. Ο (πεθαμένος πια) Μερκούριος Καμπίτ-ογλου μου είπε ότι το κύριο όνομα του Καπετάν Καμπίτη (προγόνου του δε) ήταν Αναστάσιος και Βεροιώτης. Γνωρίζουμε βέβαια ότι υπήρξε και εκπαιδευτικός (Βεροιώτης;) που δίδαξε στη Νάουσα.

Γ. Ο ίδιος (Μερκούριος Καμπίτ-ογλου), μου ανέφερε και για διασωθέντα αντικείμενα από τον οπλισμό του Καπετάν Αναστασίου Καμπίτου (η)... (Απ. Δ.Σ. 206/71)

Οδός ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΩΤΤΑ (Καλλιθέα)

Καπετάν Κώπτας. Αρχηγός τοπικών ανταρτικών ομάδων. Γεννήθηκε στη Ρούλια (άνω κοιλάδα του Αλιάκμονα) στις 13 Μαΐου 1863. Ήταν βοηθός και συμπαραστάτης του Παύλου Μελά στην πρώτη περιοδεία του στη Μακεδονία. Πιστός στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και στον Ελληνισμό, εμπόδισε τους Βούλγαρους να προπαγανδίζουν στην περιφέρειά του. Απαγχονίστηκε από τους κομιτατζήδες στο Μοναστήρι, στις 10 Οκτωβρίου 1905. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΠΕΤΑΝ ΛΙΟΛΙΟΥ

Καπετάν Λιόλιος (Ξηρολειβαδίτης). Ημαθιώτης, αξιόλογος αγωνιστής του 1821, γαμπρός των Τζαβελλαίων, από αδελφή τους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

γενναία κατά τη διάρκεια του Μακεδο-
σε μάχη με τους Τούρκους τον Ιούλιο του

Η ΝΙΚ. (Καλλιθέα)

εκδότης και διευθυντής εφημερίδων και

την Ελλάδα". Σε ηλικία 32 χρονών οδηγή-
του 1921. Οι τελευταίες του λέξεις μπρο-
(Απ. Δ.Σ. 146/92)

ΚΙΑΣ (Καλλιθέα)

κή περιοχή της Μ. Ασίας (Τουρκίας). Τα
μό Άλη και φτάνουν μέχρι την οροσειρά
υφράτη και τη δυτική πλευρά της κεντρι-
ναι ένα απέραντο οροπέδιο και αποτελεί

Πρώτος ο Ηρόδοτος αναφέρει το όνομα Καππαδοκία και μας πληροφορεί ότι η περιοχή εκτεινόταν σε όλα τα εδάφη που βρίσκονται μεταξύ του Ταύρου και του Ευξείνου Πόντου. Για την προέλευση του ονόματος Καππαδοκία δεν υπάρχουν επίσημες πληροφορίες. Πολλοί υποστηρίζουν ότι είναι περσική λέξη και σημαίνει "χώρα των ωραίων αλόγων". Άλλοι παραδέχονται ότι το όνομα το πήρε από τους Καππαδόκες, ένα λαό του αρχαίου Ιαπετικού έθνους που εγκαταστάθηκε στα μέρη αυτά γύρω στα 1600 π.Χ. Γύρω στα 1100 π.Χ. το κράτος τους κατακτήθηκε από τους Ασσύριους. Τον 9ο αι. π.Χ. δέχτηκαν την επιδρομή των Σκυθών και τον 8ο αιώνα την κατακτητική μανία των Περσών. Αργότερα, το 330 π.Χ., ο Μ. Αλέξανδρος την έκανε επαρχία της απέραντης αυτοκρατορίας του και διάδωσε την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό, με αποτέλεσμα η Καππαδοκία να πάρει την όψη ελληνικής περιοχής. Το 315 κυρίεψε τη χώρα ο Αντίοχος, διάδοχος του Μ. Αλεξάνδρου και το 301 π.Χ. έγινε επαρχία του κράτους των Σελευκιδών. Μετά τη διάλυση του κράτους των Σελευκιδών, οι Καππαδόκες δημιούργησαν δυο δικά τους ανεξάρτητα κράτη, που γνώρισαν μεγάλη ακμή και πρόοδο. Το ένα, με αρχηγό τον Αριαράθη τον Γ', περιελάμβανε το ηπειρωτικό μέρος της Καππαδοκίας, γνωστό με το όνομα Μεγάλη Καππαδοκία. Το άλλο είχε την παραλιακή ζώνη του Πόντου, με βασιλιά το Μιθριδάτη. Η Μεγάλη Καππαδοκία δημιούργησε πολλές σχέσεις με την Αθήνα και πολλοί Καππαδόκες σπούδασαν στις ονομαστές σχολές της.

Ο Χριστιανισμός διαδόθηκε στην Καππαδοκία από τον Απόστολο Παύλο (Πραξ. Β9 και Α' Πέτρ. Α'1). Τον 4ο και 5ο αι. μ.Χ., η Καππαδοκία έγινε ξακουστό κέντρο του Χριστιανισμού, με πρωτεύουσα την Καισάρεια, στην οποία γεννήθηκαν ο Μ. Βασίλειος, ο Γρηγόριος Ναζιανζηνός, οι ονομαστοί κληρικοί Ευσέβιος, Γρηγόριος Νύσσης κ.λπ. Στη βυζαντινή εποχή η Καππαδοκία έγινε ξεχωριστό "θέμα" της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Το 1072 μ.Χ. κυριεύτηκε από τους Σελτζούκους Τούρκους, το 1399 από τους Οθωμανούς και το 1400 από τους Τάταρους, που κατεδάφισαν και την πόλη Σεβάστεια και σκότωσαν όλους τους κατοίκους της. Ύστερα από λίγα χρόνια έπεσε οριστικά στα χέρια των Οθωμανών Τούρκων, οι οποίοι κατ'άστροψαν όλα τα βυζαντινά μνημεία που υπήρχαν στις πόλεις της. Παρ' όλη τη σκληριά πολλοί Καππαδόκες παράμειναν Χριστιανοί και το 1922, με την ανταλλαγή των πληθυσμών, ήρθαν στην Ελλάδα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΠΠΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (Κέντρο)

Κάππος Αναστάσιος. Γεννήθηκε στο χωριό Κηπαρό της επαρχίας Χειμάρρας της Βορείου Ηπείρου το 1870. Όταν τελείωσε το σχολαρχείο ξενιτεύτηκε στην Αμερική όπου εργάστηκε σκληρά σε εργοστάσιο κατασκευής δερμάτων. Ύστερα ήρθε στη Μαγνησία της Μικράς Ασίας, όπου υπηρέτησε γραμματοδιδάσκαλος.

Επιθυμία του όμως ήταν να σπουδάσει. Όταν κέρδισε αρκετά χρήματα γύρισε στην Αθήνα και σπούδασε νομικά. Το 1912 ως δικηγόρος εγκαταστάθηκε στη Βέροια, όπου κατά γενική ομολογία επιβλήθηκε σαν άνθρωπος, σαν επιστήμονας και σαν καλός πατριώτης. Έτσι κέρδισε τη συμπάθεια και την αγάπη όλων των συ-

Σαν πατριώτης ήταν πρωτοπόρος σε όλους τους εθνικούς αγώνες. Γνωστοί είναι οι πανηγυρικοί του λόγοι κατά τις εθνικές γιορτές. Επίσης δημοσίευσε πολλά άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά. Πέθανε στη Βέροια το 1947. Εκληροδότησε με τη διαθήκη του στο Δήμο Βεροίας όλη την ακίνητη περιουσία του, που είναι:

1. Τρία καταστήματα στην οδό Παναγή Τσαλδάρη.
2. Ένα σπίτι στην οδό Βικέλλα.
3. Δύο χωράφια 37 στρέμματα στην περιοχή Μελίκης.
4. Δώρησε σε διάφορα σωματεία και φιλανθρωπικά ιδρύματα σεβαστά ποσά, στον Παιδικό Σταθμό Βεροίας όλη την επίπλωση του σπιτιού του.
5. Στο Δικηγορικό Σύλλογο Βεροίας δώρησε ολόκληρη τη βιβλιοθήκη του με την επίπλωση του γραφείου του.
6. Την κινητή και ακίνητη περιουσία του, που βρισκόταν στη γενέτειρά του, εκληροδότησε στην εκεί Εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου.

Κάθε χρόνο η διαχειριστική επιτροπή κληροδοτήματος Αναστασίου και Αικατερίνης Κάππου διαθέτει σεβαστά ποσά σε φιλανθρωπικά ιδρύματα (όπως Φιλόπρωχο Αδελφότητα, Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων) και βραβεύει αριστεύσαντες μαθητές γυμνασίων και λυκείων κ.λπ.

Ο Δήμος Βεροίας τιμώντας την προσφορά του, ονόμασε έναν από τους κεντρικούς δρόμους "Οδό Κάππου". (Απ. Δ.Σ. 146/60)

Οδός ΚΑΡΑΒΑΓΓΕΛΗ ΓΕΡΜΑΝΟΥ (Καλλιθέα)

Καραβαγγέλης Γερμανός. Μητροπολίτης. Γεννήθηκε στη Στύψη της Λέσβου το 1867 και σπούδασε στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Συμπλήρωσε τις σπουδές του στη Λιψία, παρακολουθώντας μαθήματα φιλοσοφίας, με έξοδα του πλούσιου ομογενή Στεφάνοβικ, και ανακηρύχθηκε διδάκτορας της φιλοσοφίας. Επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη και διορίστηκε καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Χάλκης (1891). Το 1896 χειροτονήθηκε επίσκοπος του Πέραν, φέροντας τον τίτλο του "Χαριούπολης". Και σαν καθηγητής και σαν μητροπολίτης ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα, καταπολεμώντας την ξένη προπαγάνδα και μορφώνοντας πολλά Ελληνόπουλα της πόλης με μόρφωση ελληνοπρεπή. Το 1900 τοποθετήθηκε μητροπολίτης Καστοριάς, όπου εργάστηκε με πρωτοφανή δύναμη εναντίον της βουλγαρικής προπαγάνδας. Πρωταγωνιστής στο μακεδονικό αγώνα, μαζί με τους Παύλο Μελά, Βάρδα και Κατεχάκη, προκάλεσε την οργή του βουλγαρικού κοιτάτου, το οποίο ανέθεσε στον αξιωματούχο των κοιτατζήδων Τσακαλάροφ να τον εκτελέσει. Ο τελευταίος όμως απέτυχε στην προσπάθειά του. Το 1907 με ενέργειες των Βουλγάρων ανακλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και τοποθετήθηκε μητροπολίτης Αμάσειας Πόντου με έδρα τη Σαμψούντα. Και από τη νέα του θέση ανέπτυξε μεγάλη εθνική δράση συγκροτώντας ανταρτικά σώματα και ιδρύοντας σχολεία. Την ίδια εποχή διατέλεσε και τοποτηρητής του οικουμενικού θρόνου (1913). Επειδή υπερασπίστηκε με θάρρος και αυταπάρνηση τους Έλληνες της Μ. Ασίας, πιάστηκε και στάλθηκε με χειροπέδες στην Κωνσταντινούπολη, όπου έμεινε φυλακισμένος μέχρι τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Το 1924 διορίστηκε μητροπολίτης Κεντρικής

Καραγάτσης Μιχαήλ. Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του πεζογράφου Δημήτριου Ροδόπουλου (Αθήνα 1908-1960). Όταν τελείωσε τις γυμνασιακές σπουδές του στην Αθήνα, πήγε στη Γαλλία για να σπουδάσει νομικά. Τελικά όμως το πτυχίο των νομικών επιστημών το πήρε στην Αθήνα (1929), όπου πήρε επίσης και το πτυχίο των πολιτικών και οικονομικών επιστημών (1931). Γρήγορα όμως εγκατάλειψε τη δικηγορία και έγινε δημοσιογράφος για να αφοσιωθεί στη συνέχεια στη λογοτεχνία.

Σαν λογοτέχνης έγινε γνωστός το 1929 με το διήγημά του "Η κυρία Νίτσα", που επαινέθηκε στο διαγωνισμό του περιοδικού "Νέα Εστία". Από τότε συνέχισε να γράφει μυθιστορήματα και διηγήματα και έτσι εξελίχτηκε σε έναν από τους πολυγράφοτερους πεζογράφους της γενιάς του 1930. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ ΣΑΚΗ (Λαζοχωρί)

Καραγιώργας Σάκης. Καθηγητής Παντείου. Μέλος της "Δημοκρατικής Άμυνας". Συνελήφθηκε από τη Χούντα των Συνταγματαρχών για παράβαση του Ν. 509/5-01-1948. Καταδικάστηκε σε ισόβια από το Στρατοδικείο, την 13-4-1970. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Καραγιώργης Κώστας. Γιατρός, πολιτικός και δημοσιογράφος από το χωριό Λίμνη Εύβοιας (1905-1954). Σπούδασε ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και αργότερα στο Βερολίνο, απ' όπου πήρε την ειδικότητα του φυματιολόγου. Από πολύ νωρίς (1920) είχε μπει στην κομμουνιστική νεολαία και αργότερα σαν φοιτητής συνέχισε τη δράση του, που είχε σαν αποτέλεσμα να φυλακιστεί πολλές φορές. Μετά τη δικτατορία του Μεταξά υπήρξε από τους πρώτους που ανασυγκρότησαν το Κ.Κ.Ε. Διατέλεσε γραμματέας του Κ.Κ.Ε. της περιοχής Θεσσαλίας, καπετάνιος (1943) της 1ης μεραρχίας του Ε.Λ.Α.Σ., διευθυντής του "Ριζοσπάστη", μέλος της κεντρικής επιτροπής του κόμματος και στην περίοδο του εμφύλιου πολέμου υπουργός πολεμικού εφοδιασμού. Σαν δημοσιογράφος συνεργάστηκε με πολλά περιοδικά και εφημερίδες. Ήταν ανταποκριτής της εφημερίδας "Ριζοσπάστης" στη Γερμανία, Γαλλία και Ρωσία. Είχε αρχίσει να γράφει την ιστορία του Κ.Κ.Ε. αλλά την άφησε μισοτελειωμένη και ανέκδοτη. Σε αυτοτελές βιβλίο εξέδωσε το 1945 μια συλλογή από άρθρα που είχε δημοσιεύσει κατά καιρούς στο "Ριζοσπάστη", με τίτλο "Γύρω από το Δεκέμβρη". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΡΑΔΗΜΟΥ ΖΗΣΗ (Προμηθέας)

Καραδήμος Ζήσης. Ο γενναίος αρματολός του Βερμίου, που ήταν ο αρχηγός του ξεσηκωμού της Νάουσας κατά των Τούρκων, το 1705. Η εξέγερση έγινε εξαιτίας του "Παιδομαζώματος" που εφάρμοζαν εκείνη την εποχή οι Οθωμανοί και έληξε με τον απαγχονισμό όλων των ηρωικών πολεμιστών του Καραδήμου, που πιάστηκαν από τους πολυαριθμότερους Τουρκαλβανούς στη μάχη της Αραπίτσας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Καραϊσκάκης Γεώργιος. Στρατιωτική φυσιογνωμία της ελληνικής επανάστασης του 1821. Η καταγωγή του και τα πρώτα χρόνια της ζωής του δεν είναι απόλυτα γνωστά. Πατέρας του ήταν ο Δημήτριος Καραϊσκος, αρματολός από την περιοχή του Βάλτου. Μητέρα του ήταν η Ζωή, γεννημένη στο χωριό Σκουληκαριά της επαρχίας Άρτας. Η Ζωή υπήρξε προηγουμένως σύζυγος του Γιαννάκη Μαυρομάτη, που πέθανε άτεκνος. Η νεαρή χήρα φαίνεται ότι καλογέρεψε χωρίς κουρά. Αυτή βίασε ο Δημήτριος Καραϊσκος κι έτσι γεννήθηκε το 1822 ο Γεώργιος - όπως αναφέρει ο πρώτος βιογράφος και γραμματέας του Δημήτριος Αινιάν - σε μια σπηλιά κοντά στο μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στο χωριό Μαυρομάτι της περιοχής Καρδίτσας. Αλόχτησε το προσωνύμιο "Γιός της Καλογριάς" και έζησε τα πρώτα χρόνια της ζωής του σαν αλητάκι και κατατρεγμένο ορφανό.

Περισσότερο γνωστά είναι τα χρόνια της αντρικής του ηλικίας. Το 1798 ακολούθησε τον Αλή Πασά στα Γιάννενα. Εκεί παντρεύτηκε τη Γκόλφω, της οικογένειας των Ψαρογιαννέων, από την οποία απόκτησε μια κόρη. Νεαρός ο Καραϊσκάκης αρρώστησε από φυματίωση και συχνά είχε ανάγκη περίθαλψης.

Η επαναστατική δράση του Καραϊσκάκη άρχισε από την εποχή που αντιστάθηκε στα στρατεύματα του σουλτάνου, το 1820, κλεισμένος με τον Αλή Πασά στα Γιάννενα. Από κει και πέρα η πολεμική του δράση στράφηκε εναντίον των εχθρών της πατρίδας του. Έλαβε μέρος σε πολλές μάχες. Το 1826 αρρώστος αλλά άκαμπτος, πήρε τον τίτλο του γενικού αρχιστράτηγου από τον Ανδρέα Ζαΐμη, πρόεδρο της διοικητικής επιτροπής και τον Ιούλιο του 1826 πέρασε στην Αττική, όταν ο Ομέρ Πασάς και ο Κιουταχής πολιορκούσαν την Αθήνα. Συγκρότησε γενικό στρατόπεδο των Ελλήνων στην Ελευσίνα, διαφώνησε όμως με το φιλέλληνα στρατηγό Φαβιέρο και έφυγε για τη Βοιωτία και τη Φωκίδα να ανακόψει τις εφοδιοπομπές των εχθρών. Στις 18 Νοεμβρίου 1826 δυο τουρκικά στρατεύματα με το Μουσταφάμπεη και τον Κεχαγιάμπεη θέλησαν να περάσουν από την Αράχοβα για να σπεύσουν σε βοήθεια του Κιουταχί. Ο Καραϊσκάκης με 560 άνδρες πήγε και οχύρωσε την Αράχοβα. Οι μάχες (19-24 Νοεμβρίου) έφεραν τη συντριπτική ήττα των Τούρκων. Τέσσερις αρχηγοί τους και περίπου 2.000 μαχητές σκοτώθηκαν.

Μετά από μάχες στο Τουρκοχώρι και τη Βουδουνίτσα ο Καραϊσκάκης, στις 23 Φεβρουαρίου 1827, επέστρεψε στην Ελευσίνα. Από κει ο στρατός του, 1.000 άν-

δρες, στρατοπέδευσε στο Κερατοίни του Πειραιά. Μαζί με τους άλλους Έλληνες σχεδίασε την εκπόρθηση της Αθήνας. Είχαν ορμητήριο την Καστέλλα και την περιοχή του Φαλήρου. Ο Καραϊσκάκης σκεπτόταν να αποκόψει εντελώς τις τροφοδοσίες του Κιουταχί από την Εύβοια, αλλά η αντίδραση στα σχέδιά του από τον Τσωρτς και τον Κόχραν (φιλέλληνες, που η Γ' εθνική συνέλευση στην Τροιζήνα είχε διορίσει αντίστοιχα αρχιστράτηγο και αρχινάυαρχο) παράλυσε τις διαταγές του Έλληνα αρχιστράτηγου. Τελικά αποφασίστηκε να γίνει γενική επίθεση των Ελλήνων κατά των Τούρκων της Αθήνας. Ο Καραϊσκάκης, για να μειώσει τον κίνδυνο, αποφάσισε να κάνει διπλή επίθεση, από τον Ελαιώνα του Δαφνίου και από το Παλιό Φάληρο. Την παραμονή όμως της επίθεσης πληγώθηκε θανάσιμα σε μια μικροσυμπλοκή. Την επόμενη, 23 Απριλίου 1827, ο αρχιστράτηγος πέθανε, αφού πρόλαβε να κοινωνήσει και να υπογράψει τη διαθήκη του. Ο θάνατός του δεν έφερε μόνο την αποτυχία στη μάχη, αλλά και την εκμηδένιση των επιτυχιών των Ελλήνων στη Στερεά.

Οδός ΚΑΡΑΚΩΣΤΗ ΜΕΡΚΟΥΡΙΟΥ

Καρακωστής Μερκούριος. Έμπορος από τη Βέροια (1879-1939). Χαρακτηρίζεται ως πράκτορας Α' Τάξεως (ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΑΙΜΟΥ - Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ - ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΟΥΛΙΩΤΗ - ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ: Σελ. 85). Ήταν μέλος της "Εθνικής Άμυνας", που σκοπός της ήταν να μυήσει στην ιδέα του αγώνα τους Μακεδόνες. Κύριο μέλημά τους δεν ήταν μόνο η συγκέντρωση αγωνιστών που θα πολεμούσαν στα βουνά και στους βάλτους της μακεδονικής, αλλά και η υποστήριξη του αγώνα. (Απ. Δ.Σ. 49/74)

Οδός ΚΑΡΑΟΛΗ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (Καλλιθέα)

Καραολής Μιχαήλ - Δημητρίου Ανδρέας. Κύπριοι αγωνιστές του ενωτικού αγώνα. Αγωνίστηκαν με σθένος κατά των βρετανικών δυνάμεων κατοχής της Μεγαλονήσου και γι' αυτό συνελήφθηκαν και καταδικάστηκαν σε θάνατο. Απαγχονίστηκαν στις 10 Μαΐου 1956 και είναι οι πρώτοι Κύπριοι που θυσιάστηκαν για την ελευθερία του νησιού τους. Η εκτέλεσή τους προκάλεσε εντονότατο ρεύμα αγανάκτησης σ' όλο τον κόσμο. Ο δήμος της Αθήνας για να τιμήσει τους δυο ήρωες, μετονόμασε την οδό Λουκιανού, όπου βρίσκεται η αγγλική Πρεσβεία, σε οδό Καραολή - Δημητρίου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΡΑΤΑΣΟΥ

Καρατάσος Τάσος. Οπλαρχηγός της Δ. Μακεδονίας (1764-1830), που χρημάτισε κλέφτης και αρματολός. Γεννήθηκε στη Δοβρά της Βέροιας, αλλά μεγάλωσε στο χωριό Διχαλεύρι της Νάουσας. Σε ηλικία 18 χρονών κατέφυγε στο όρος Βέρμιο, όπου

στην κυριαρχία του τις επαρχίες Βαρδα-
ρη (Αξιού), Νάουσας και Βέροιας.

Το αξίωμα αυτό το πήρε σαν αμοι-
βή ύστερα από τη βοήθεια που πρόσφε-
ρε στους μουσουλμάνους αγιάννηδες να
καταστείλουν μικροανταρσίες στην πε-
ριοχή αυτή. Σαν αρματολός προστάτεψε
από τις αυθαιρεσίες και τους κατατρεγ-
μούς όχι μόνο τους Χριστιανούς του αρ-
ματολικιού του, αλλά και τους Τούρκους
ακόμη που απειλούνταν από τους ομο-
θρήσκους τους. Το 1804-1808, όταν δι-
ατάχτηκε αμείλικτος διωγμός των κλε-
φτών, ο Καρατάσος σαν αρματολός τους
βοήθησε πολλές φορές και αγαναχτώντας
για τους διωγμούς κατά των Ελλήνων, πο-
λέμησε εναντίον των Αλβανών του Γιου-
λούφ Αράπη, Βελή Κογιάτζα κ.ά. Το 1807
πήρε μέρος στην επανάσταση των κλεφτο-
αρματολών της Μακεδονίας και Θράκης.

αγώνα κλεισμένοι μέσα στον πύργο του Ζαφειράκη, στα νοτιοδυτικά της Νάουσας, έχοντας σαν σκοπό να απασχολήσουν τους εχθρούς, ώστε να μπορέσουν να διαφύγουν τα γυναικόπαιδα. Τελικά, κινδυνεύοντας να περικυκλωθούν, εγκατέλειψαν τον πύργο με την απόφαση να συνεχίσουν στον Όλυμπο τον αγώνα, ενώ έπεφταν νεκροί ο Ζαφειράκης και ο Γιαννάκης Καρατάσος, γιός του Γερο-Καρατάσου (15 Απριλίου 1822). Στη Νάουσα αιχμαλωτίστηκαν οι δυο κόρες του και η γυναίκα του. Μετά την καταστολή της επανάστασης στη Δ. Μακεδονία μαζί με τους δυο άλλους γιούς του, το Δημήτρη και τον Κωνσταντίνο, με άλλους οπλαρχηγούς και με 3.000 Μακεδόνες κατάφυγαν στην επαναστατημένη νότια Ελλάδα, όπου πρωταγωνίστησαν σ' άλλες επιχειρήσεις εναντίον των Τούρκων. Ο Γερο-Καρατάσος πήρε μέρος επίσης στην εκστρατεία με το Μαυροκορδάτο και πολέμησε στη μάχη του Πέτα, στην Πλάκα, στην Αλόννησο, στο Τρίκερι, στη Σκιάθο κ.α. Το 1824 πήγε στην Πελοπόννησο για να βοηθήσει στην καταστολή του αντικυβερνητικού κινήματος. Πολέμησε εναντίον του Ιμπραήμ, τον οποίον νίκησε στη μάχη του Σχοινόλακκα Μεσσηνίας. Την πολεμική του δραστηριότητα συνέχισε μέχρι το τέλος του αγώνα και την άφιξη του κυβερνήτη Καποδίστρια. Πέθανε, ενώ βρισκόταν στη Ναύπακτο, στις 31 Ιανουαρίου 1830, αφήνοντας εντολή στους γιούς του να αγωνιστούν για την απελευθέρωση και των άλλων ελληνικών τμημάτων που έμειναν υπόδουλοι στους Τούρκους.

Απέναντι από τον Ιερό Ναό των Αγ. Αναργύρων (οδός Ανοίξεως) υψώνεται ο ορειχάλκινος ανδριάντας του Γερο-Καρατάσου, έργο της γλύπτριας Αλίκης Χατζή (Αμύνταιο Κοζάνης: 1923-Αθήνα: 1997).

Οδός ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ ΑΝΔΡΕΑ (Κάτωθι Πιερίων)

Καρκαβίτσας Ανδρέας. Ονομαστός Νεοέλληνας διηγηματογράφος και μυθιστοριογράφος (Λεχαινά Ηλείας 1865 - Μαρούσι Αθήνας 1922).

Ο πατέρας του Δημήτριος Ανδρέα Καρκαβίτσας καταγόταν από τη Ρούμελη, πιθανόν από την περιοχή της Ναυπακτίας, όπου και σήμερα ακόμη υπάρχουν οικογένειες με αυτό το επώνυμο. Βρέθηκε στα Λεχαινά Ηλείας, όπου παντρεύτηκε την Άννα Βασιλείου Σκαλτσά, με την οποία απέκτησε έντεκα παιδιά. Ο Ανδρέας ήταν το πρώτο.

Ο Ανδρέας Καρκαβίτσας τελείωσε το δημοτικό σχολείο στα Λεχαινά, σ' ένα στοργικό οικογενειακό περιβάλλον. Για τις γυμνασιακές του σπουδές πήγε στην Πάτρα, που την εποχή εκείνη παρουσίαζε ξεχωριστή πνευματική κίνηση με τις εφημερίδες και τα περιοδικά της. Εκεί γνωρίζεται με το Βαλαωρίτη και άλλους Εφτανήσιους λογοτέχνες. Μόλις τελείωσε το γυμνάσιο γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου στην Αθήνα. Στο τέλος του 1888 παίρνει το πτυχίο της Ιατρικής, που θα του εξασφαλίσει άνετη επίδοση στο λογοτεχνικό του έργο. Προς το τέλος του 1891 διορίζεται γιατρός στο ατμόπλοιο "Αθήναι" και αρχίζει τις μακρινές περιπλανήσεις του, οι εντυπώσεις των οποίων θα αποτυπωθούν στη σειρά "Σ' Ανατολή και Δύση". Το 1895 αφήνει τη ζωή στη θάλασσα και ως το 1896 ασκεί το ιατρικό επάγγελμα στο χωριό Άμπλιανη της ορεινής Ναυπακτίας. Το 1896 κατατάσσεται

σεται ως μόνιμος στρατιωτικός γιατρός. Το 1912-13 παίρνει μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους. Το 1917 τον βρίσκουμε στο σανατόριο της Πεντέλης. Το 1918-19 σοβαρά άρρωστος αποσύρεται στο Μαρούσι ως απόστρατος γενικός αρχίατρος. Έφυγε από τον κόσμο αυτό δοκιμάζοντας μεγάλη πίκρα, με την εθνική καταστροφή του 1922 στη Μ. Ασία.

Ο Καρκαβίτσας μαζί με το Βιζυηνό και τον Παπαδιαμάντη αποτελούν την πρωτοπορία της ελληνικής αφηγηματικής λογοτεχνίας. Μερικοί από τους μελετητές του μάλιστα τον τοποθετούν στην πεζογραφία μας στο ίδιο επίπεδο που τοποθετούν το Σολωμό στην ποίηση.

Οι εκδόσεις των έργων του:

- 1) "Διηγήματα" 1892
 - 2) "Η Λυγερή" 1896
 - 3) "Ο Ζητιάνος" 1897
 - 4) "Λόγια της πλώρης" 1899
 - 5) "Παλιές αγάπες" 1900
 - 6) "Ο αρχαιολόγος" 1904
 - 7) "Διηγήματα του γυλιού" 1922
 - 8) "Διηγήματα για τα παλληκάρια μας" 1922
- (Απ. Δ.Σ. 328/82)

Οδός ΚΑΡΟΛΙΔΗ ΠΑΥΛΟΥ (Καλλιθέα)

Καρολίδης Παύλος. Γνωστός Έλληνας φιλόλογος, ιστορικός και καθηγητής Πανεπιστημίου. Γεννήθηκε το 1849 στο Ανδρονίκιο της Καππαδοκίας και πέθανε στην Αθήνα το 1930.

Εσπούδασε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή και στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης, εν συνεχεία δε στην Αθήνα και τη Γερμανία. Εδίδαξε: Στην Κωνσταντινούπολη, στην Ευαγγελική Σχολή και στο Πρακτικό Λύκειο Αθηνών (1886). Το 1893 έγινε τακτικός καθηγητής της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών. Από το 1908, όταν καθιερώθηκε στην Τουρκία το Σύνταγμα, εξελέγη βουλευτής Αϊδινίου.

Έγραψε πολλά έργα. Όπως: "Καππαδοκικά" (1874), "Ιστορία του 19^{ου} αιώνα" (1892), "Εγχειρίδιον Βυζαντινής Ιστορίας" (1906), "Ο γερμανικός φιλελληνισμός" (1917), "Σύγχρονος ιστορία των Ελλήνων και των λοιπών λαών της Ανατολής από του 1821 μέχρι 1921", 7 τόμοι (1922-1929), το συμπλήρωμα στην ιστορία του Παπαρηγόπουλου κ.λπ. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΡΟΛΟΥ ΚΟΥΝ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Κάρολος Κουν. Έλληνας σκηνοθέτης του θεάτρου (Προύσα 1908 - Αθήνα 1987). Σπούδασε στην Κωνσταντινούπολη, στο Παρίσι, όπου παρακολούθησε αισθητική και στη Σορβόνη. Εγκαταστάθηκε στην Αθήνα το 1929 και διορίστηκε καθηγητής στο Αμερικανικό Κολέγιο, όπου και ανάλαβε το τμήμα θεάτρου του Κολεγίου και με τους ερασιτέχνες μαθητές του ανέβασε παραστάσεις με μεγάλη επιτυχία. Το

1934 ωστόσο τη Κακή Σκηνή. Το 1942 ωστόσο το Θέατρο Τέχνης και η δραματική σκηνή του θεάτρου, απ' όπου αποφοίτησαν πολλοί αξιόλογοι Έλληνες ηθοποιοί. Οι τεράστιες σκηνοθετικές ικανότητες του Κουν τον κατατάσσουν μεταξύ των μεγαλύτερων σκηνοθετών με διεθνή αναγνώριση. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η δουλειά του στο αρχαίο δράμα, που με τις παραστάσεις του το έκανε προσιτό και αγαπητό στις πλατύτερες μάζες. Με παραστάσεις αρχαίου δράματος το Θέατρο Τέχνης έχει εκπροσωπήσει την Ελλάδα σε πολλά διεθνή φεστιβάλ με τεράστια επιτυχία. Επίσης έχει περιοδεύει στις μεγάλες πόλεις του εξωτερικού γνωρίζοντας συνεχείς επιτυχίες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ ΚΩΣΤΑ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Καρυωτάκης Κώστας. Νεοέλληνας λυρικός ποιητής (Τρίπολη 1896-Πρέβεζα 1928).

Στα παιδικά και εφηβικά του χρόνια παρουσιαζόταν λιγομίλητος και ντροπαλός. Τα μαθητικά του χρόνια τα πέρασε απροσάρμοστος, ενδοστρεφής και μακριά από τα παιχνίδια των συνομηλίκων του, τους οποίους ενοχλούσε με την ήρεμη εμφάνισή του κι έκανε τον αδερφό του, μολονότι ήταν μικρότερος, "να τον υπερασπίζεται, να δίνει μικρές μάχες με τα διαβολάκια, που δεν μπορούσαν να ανεχτούν τη σιωπή του και την επιφυλακτικότητα του ανάμεσα στις φωνές και την ορμή τους", όπως γράφει ο Πέτρος Χάρης.

Ήταν μόλις 16 χρονών, όταν έγραψε το πρώτο του ποίημα με θέμα το συγκλονιστικό για την εποχή του γεγονός της καταβύθισης του υπερωκεάνιου "Τιτανικός" στο παρθενικό του ταξίδι, ύστερα από πρόσκρουσή του σε παγόβουνο (Απρίλιος 1912).

Από τα Χανιά, όπου έμενε, λόγω της δουλειάς του πατέρα του, ήρθε στην Αθήνα και γράφτηκε στη Νομική Σχολή. Παράλληλα με τις σπουδές του ασχολείται και με την ποίηση. Δημοσίευσε ποιήματα στα περιοδικά "Παρνασσός" και "Ελλάς". Τα ποιήματα αυτά αποτελούν περισσότερο "ψυχολογικά μνημεία", καθώς κυριαρχούνται από μια μόνιμη, νοσηρά ρομαντική, ευαισθησία. Το 1917 πήρε το πτυχίο της Νομικής και το 1918 επιστρατεύτηκε. Το 1919 όμως γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή και πήρε αναβολή εξαιτίας των σπουδών. Το 1920 άρχισε τη δημοσιοϋπαλληλική του σταδιοδρομία. Διορίστηκε στη νομαρχία Θεσσαλονίκης με το βαθμό του γραμματέα Α'. Όμως η πλήξη και η απελπισία τον έξωσαν από την πρώτη μέρα. Και η συνεργασία του με τους προϊστάμενους δεν υπήρξε καθόλου αρμονική. Έτσι άρχισαν οι μεταθέσεις: Θεσσαλονίκη - Σύρα - Άρτα - Αθήνα - Πάτρα και τέλος Πρέβεζα. Μέσα στις αποσκευές του όμως κουβάλησε και την αυτοκαταστροφή του. Όλα του έφταιγαν. Όλα τα σάρκαζε. Και κάποια στιγμή δήλωνε: "Όσοι σέβονται τον εαυτό τους φροντίζουν και φεύγουν εγκαίρως".

Στις 20 Ιουλίου (1928) έκανε την πρώτη απόπειρα αυτοκτονίας. Έπεσε στη θάλασσα και δέκα ολόκληρες ώρες πάλευε να πνιγεί. Όμως δεν τα κατάφερε. Ξαναγύρισε στην πόλη, αγόρασε ένα περιστροφικό και πήγε έξω από την Πρέβεζα, στον Άγιο Σπυρίδωνα. Κάθισε σ' ένα καφεενεδάκι και έγραψε το τελευταίο του σημείω-

τοί και υποτεταγμένα στην Διεύθυνση της Μακεδονίας. Ο πατέρας του ήταν έμπορος στις Σέρρες και ο ίδιος στην αρχή ασχολήθηκε με το εμπόριο. Το 1820 σ' ένα ταξίδι του στη Σμύρνη μνήθηκε στη Φίλικη Εταιρεία και, όταν γύρισε στις Σέρρες, μύησε και τον πατέρα του. Όταν κηρύχτηκε η επανάσταση του 1821, συγκέντρωσε πολεμιστές και πήγε στον Όλυμπο, για να ενωθεί με τους εκεί οπλαρχηγούς. Από εκεί κατέβηκε στο Μοριά, όπου συνάντησε τον Υψηλάντη και οργάνωσε μαζί του την εξέγερση της βόρειας Ελλάδας. Το Νοέμβριο του ίδιου χρόνου πήρε μέρος στην αποτυχημένη επανάσταση της Μακεδονίας κατά την οποία έχασε τον πατέρα του που σκοτώθηκε, τη μητέρα του και τις δυο αδερφές του, που αιχμαλωτίστηκαν από τους Τούρκους. Στα επόμενα χρόνια πολέμησε στο Μοριά, πήρε μέρος στη μάχη στα Δερβενάκια, κατατάχτηκε στο σώμα του Στούρναρη και πολέμησε σ' όλες τις μάχες της Ρούμελης. Το 1823 βρέθηκε στο Αιτωλικό και σαν στρατιωτικός συμμετείχε στον "Όργανισμό της Δυτικής Χέρσου Ελλάδας". Το 1825, σαν απεσταλμένος των οπλαρχηγών της Στερεάς, ήρθε μαζί με τον Αλέξανδρο Μανροκορδάτο στο Μοριά και παραμένει μέχρι τον Ιούνιο στο Ναύπλιο. Μετά μαζί με άλλους Στερεοελλαδίτες πήγε στο Μεσολόγγι και στα τέλη του 1825 μπήκε στην πολιορκούμενη πολιτεία. Πήρε μέρος στην έξοδο του Μεσολογγίου μαζί με τον αδερφό του Δημήτρη, ο οποίος σκοτώθηκε, και μετά πήγε στο Ναύπλιο, όπου παραμένει μέχρι το 1827. Πολέμησε με το Γ. Καραϊσκάκη και το Γόρδωνα στην Αττική και διακρίθηκε στη μάχη που έγινε στο Μετόχι του Πειραιά. Με την άφιξη του Καποδίστρια διορίστηκε εκατόνταρχος, έκτακτος στρατοδίκης και συμμετείχε σε όλες τις εκστρατείες που έγιναν. Κατά τη βασιλεία του Όθωνα κατατάχτηκε στον τακτικό στρατό και χρημάτισε φρούραρχος Αθήνας, Λαμίας και άλλων πόλεων. Το 1866 αποστρατεύτηκε. Πέθανε στη Στυλίδα το 1872.

Εκτός από την πλούσια στρατιωτική του δράση, έγραψε απομνημονεύματα που έχουν μεγάλη ιστορική αξία. Στα απομνημονεύματά του αναγράφονται τα πολεμικά και πολιτικά γεγονότα από το 1821 μέχρι το 1833 με τίτλο "Ενθυμήματα στρατιωτικά της επαναστάσεως των Ελλήνων 1821-1833", αρχίζοντάς τα με μια εισαγωγή στην "Ιστορία του Αρματολισμού". Σ' ένα δεύτερο έργο του, το "Ημερολόγιον", περιγράφει τα γεγονότα τα σχετικά με την καταδίωξη της ληστείας στα σύνορα της χώρας. (Απ. Δ.Σ. 60/79)

Οδός ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ

Κάσσανδρος, Βασιλιάς της Μακεδονίας. Ήταν γιός του Αντίπατρου, και άντρας της Θεσσαλονίκης, αδελφής του Μεγ. Αλεξάνδρου. Πολλοί πιστεύουν ότι είναι αυτός που δηλητηρίασε το μεγάλο Μακεδόνα, επειδή τον μισούσε. Καταδίκασε σε θάνατο τη μητέρα του Αλέξανδρου Ολυμπιάδα και την εκτέλεσε. Ήταν αποφασιστικός και ικανός στρατηγός με μεγάλα διοικητικά και πολιτικά προσόντα. Πέρασε τη ζωή του αλλά και την περίοδο της βασιλείας του με πολέμους, φιλόδοξα σχέδια και πολιτικές συνωμοσίες.

Πέθανε το 297 π.Χ. από βασιανιστική αρρώστια, αφού βασίλεψε στη Μακεδονία 9 χρόνια. Έχτισε τις πόλεις Θεσσαλονίκη στο Θερμαϊκό, δίνοντας το όνομα της γυναίκας του και την Κασσάνδρεια στη Χαλκιδική, δίνοντας το δικό του όνομα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Καστανιά. Ορεινό χωριό της Βέροιας, στις πλαγιές του Βερμίου. Κοντά στο χωριό χτίστηκε από τους Πόντιους πρόσφυγες η Μονή της Παναγίας Σουμελά με την περίφημη εικόνα της Παναγίας, που μεταφέρθηκε από την ομώνυμη Μονή στον Πόντο.

Καστανιά. Δικότυλο γένος της οικογένειας των φηγιδών με 10-12 είδη. Το σπουδαιότερο είναι η καστανιά η εδωδιμη, που είναι διαδεδομένη στην Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία. Είναι δένδρο ψηλό (30-35 μ.), μακρόβιο (500 χρόνια). Η καρποφορία αυξάνει σιγά-σιγά, αλλά η κανονική καρποφορία αρχίζει μετά 30 χρόνια. Τα κάστανα (καρποί) τρώγονται νωπά, ψημένα και βρασμένα. Χρησιμοποιούνται στη ζαχαροπλαστική και μαγειρική.

Οδός ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ (Κυψέλη)

Καστοριά. Είναι μια από τις πιο όμορφες και γραφικές πόλεις της Ελλάδας, χτισμένη σε λοφώδη χερσόνησο, που είναι στενή στην αρχή, αλλά πλατύτερη συνέχεια και μπαίνει μέσα στην ομώνυμη λίμνη. Τα σπίτια της είναι χτισμένα στις δυο πλευρές του βουνού και παρουσιάζει θέα αμφιθεατρική και από το βορά και από το νότο. Έχει πολλά ιστορικά μνημεία βυζαντινής και μεταβυζαντινής εποχής. Με τις εκκλησίες της (76 βυζαντινές, μεταβυζαντινές και σύγχρονες), τα λείψανα των τειχών της, τα παλιά αρχοντικά της και τους στενούς δρόμους της διατηρεί ζωντανό το βυζαντινό χρώμα.

Για το χρόνο ίδρυσής της και για την πρώτη ονομασία της πόλης δεν υπάρχουν μαρτυρίες. Σύμφωνα με μαρτυρία του Ρωμαίου ιστορικού Τίτου Λίβιου, υπήρχε στη θέση αυτή - από τον 5ο αι. π.Χ. - η αρχαία πόλη των Ορεστών Μακεδόνων Κήλετρο ή Κέλετρο. Το 200 π.Χ. κυριεύτηκε από τους Ρωμαίους. Το 300 μ.Χ. ο Διοκλητιανός ανοικοδόμησε το φρούριο και τα τείχη της πόλης. Ο ιστορικός Προκό-

πιος εξαλλου αναφέρει την ακμή και αργότερα την κατάρρευση της πόλης στη χερσόνησο της λίμνης. Ο ίδιος ακόμα αναφέρει ότι ο Ιουστινιανός την ξανάχτισε, την οχύρωσε και τη μετονόμασε σε Ιουστινιανούπολη. Δεν είναι εξακριβωμένο αν οι δυο αυτές πόλεις συμπίπτουν με τη θέση της σημερινής πόλης. Για την ονομασία υπάρχουν πολλές εκδοχές, από τις οποίες πιθανότερη είναι ότι η πόλη πήρε το όνομα από τη λίμνη και η λίμνη από τους κάστορες που υπήρχαν σ' αυτή. Κατά τη βυζαντινή εποχή υπήρξε σπουδαίο πολιτιστικό κέντρο, στολίστηκε με κτήρια, παρυσίασε κάποια ακμή και αποτελούσε τόπο εξορίας. Το 1018 ο Βασίλειος Β' ο Βούλγαροκτόνος τη λευτέρωσε από τους Βούλγαρους, που την κατείχαν από το 990 μ.Χ. Το 1082 την κατέλαβαν οι Νορμανδοί, αλλά το 1083 ο αυτοκράτορας Αλέξιος Α' Κομνηνός, με το στρατηγό του Γεώργιο Παλαιολόγο, ύστερα από πολιορκία και σκληρή μάχη, τη λευτέρωσε. Μετά το 1204 πέρασε στο δεσποτάτο της Ηπείρου και για ένα διάστημα στη δικαιοδοσία του αυτοκράτορα της Νίκαιας. Το 1259 ο Ιωάννης Παλαιολόγος την επανάφερε στη Βυζαντινή αυτοκρατορία. Το 1331 την κατέλαβαν οι Σέρβοι του Στέφανου Δουσάν και το 1385 οι Τούρκοι. Απελευθερώθηκε στις 11 Νοεμβρίου 1912. Πήρε ενεργό μέρος στην προετοιμασία του αγώνα και στην επανάσταση του 1821. Αποτελέσε κέντρο και διακρίθηκε στο μακεδονικό αγώνα, αλλά και αργότερα στο έπος του 1940. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ (Κυψέλη)

Κατερίνη. Δήμος της επαρχίας και του νομού Πιερίας, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού. Είναι χτισμένη σε εύφορη πεδιάδα, κοντά στους πρόποδες του Ολύμπου, σε απόσταση 8 χλμ. από το Θερμαϊκό. Από την Κατερίνη περνάει η οδική αρτηρία και η σιδηροδρομική γραμμή Αθήνας - Θεσσαλονίκης. Είναι έδρα του μητροπολίτη Κίτρους, των τοπικών αρχών και των πολιτιστικών σωματείων του νομού. Σύμφωνα με την παράδοση, οι πρώτοι κάτοικοί της ήρθαν από το Άγιο Όρος και έχτισαν την εκκλησία της Αγίας Αικατερίνης. Από την εκκλησία αυτή ή κάποια άλλη που ήταν αφιερωμένη επίσης στην Αγία Αικατερίνη, πήρε το όνομα η πόλη. Η Κατερίνη χτίστηκε μετά την κατάκτηση της Πιερίας από τους Τούρκους. Μέχρι τα τέλη του 18ου αι. δεν παρουσίαζε κανένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί μέχρι τότε πρωτεύουσα της Πιερίας ήταν το Κίτρος. Στα 1860 περίπου είχε 50 σπίτια και οι κάτοικοί της ασχολούνταν με τη γεωργία και τη σιδηρουργία. Στα κατοπινά χρόνια κατοικήθηκε από Λιβαδειώτες, Ηπειρώτες και Μακεδόνες. Μετά το 1923 με τη συρροή προσφύγων από τον Πόντο μεγάλωσε και έφτασε στη σημερινή της μορφή. Στις 15 Οκτωβρίου του 1912 τα ελληνικά στρατεύματα την ελευθέρωσαν από τον τουρκικό ζυγό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΑΤΡΑΚΗ (Προμηθέας)

Κατράκης Μάνος. Ηθοποιός του θεάτρου και του κινηματογράφου (1909-1984). Γεννήθηκε στο Καστέλλι της Κρήτης. Εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο θέατρο το

1928 με το θίασο των Νέων. Το 1929 άρχισε τη συνεργασία του με το θίασο της Μαρίκας Κοτοπούλη. Υπήρξε στέλεχος του Εθνικού Θεάτρου και του Κρατικού Θεάτρου Θεσ/νίκης. Το 1953 συγκρότησε δικό του θίασο και το 1955 ίδρυσε το "Ελληνικό Λαϊκό Θέατρο", με το οποίο παρουσίασε διάφορα, νεοελληνικά, κυρίως, έργα μέχρι το 1967. Επίσης ο Κατράκης εμφανίστηκε σαν σκηνοθέτης. Διάρθρωσε και στον κινηματογράφο, όπου στο ρόλο του Κρέοντα στην τραγωδία "Αντιγόνη", με σκηνοθεσία του Γ. Τζαβέλλα, τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο ανδρικής ερμηνείας στο διεθνές κινηματογραφικό φεστιβάλ του Αγίου Φραγκίσκου (1961). Τιμήθηκε επίσης με το αργυρό μετάλλιο της πόλης της Αθήνας. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός KEMINTZE ANTΩΝΙΟΥ (Κάτωθι Στρατώνων)

Ο Κεμιντζές Αντώνιος γεννήθηκε (1903) και πέθανε (1978) στη Βέροια.

Διετέλεσε δήμαρχος Βεροίας τα έτη 1952-1965, εκλεγμένος στις δημοτικές εκλογές του 1952, 1956 και του 1960.

Δραστηριοποιήθηκε στον εμπορικό τομέα γύρω στο 1925, με εργαστήριο ζαχαροπλαστικής-παρασκευής λουκουμιών στο κέντρο της πόλης. Παντρεύτηκε το 1936 την Άννα Βλαχοπούλου, δασκάλα, και απέκτησαν μια κόρη: την Μελλομένη Κεμιντζέ-Μπαζάκα. Διακρινόταν για την ευπροσηγορία, την καλοσύνη, το έξυπνο και ευθύ πνεύμα, το ήθος και την ειλικρίνειά του.

Στη θητεία του, ως δήμαρχος, πραγματοποιήθηκαν τα εξής έργα:

- Διάνοιξη και ασφαλτόστρωση των οδών Μητροπόλεως και Βενιζέλου.
- Κατασκευή της γέφυρας του Προμηθέα (Μ. Αλεξάνδρου).
- Κατασκευή Βήματος Απ. Παύλου (με τη συμβολή της Ι. Μητροπόλεως).
- Κατασκευή αποχετευτικού δικτύου ύδρευσης.
- Κατασκευή υδραγωγείου Τριποτάμου.
- Κατασκευή περιπτέρου ελιάς το 1961 και διαμόρφωση του Πάρκου.
- Κατασκευή αρχαιολογικού Μουσείου.
- Κατασκευή αγροτικών δρόμων των συνοικισμών του Δήμου.
- Κατασκευή πεζοδρομίων και ασφαλτόστρωση της οδού Ανοίξεως.

Ως δήμαρχος διετέλεσε πρόεδρος της Δημ. Βιβλιοθήκης και της ΤΕΔΚ. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός KENTAYPΩN (Εργοχώρι)

Κένταυροι. Τερατόμορφα μυθικά όντα από τη μέση και πάνω άνθρωποι και από τη μέση και κάτω άλογα. Ήταν απόγονοι του Κένταυρου, προήλθαν από την ένωσή του με τις φοράδες της Μαγνησίας και εγγόνια του Ιξίωνα και της Νεφελής.

Ο Ιξίωνας, βασιλιάς των Λαπίθων, είχε σκοτώσει τον πατέρα της μνηστής του και όλοι οι άνθρωποι αλλά και οι θεοί τον απόφευγαν σαν φονιά. Ο Δίας κάποτε τον λυπήθηκε και τον κάλεσε σε τραπέζι. Ο Ιξίωνας μέθυσε από το νέκταρ των Θεών και ερωτεύθηκε την Ήρα. Για να διαπιστώσει ο Δίας το μέγεθος της θρασύ-

τη βουναρία ο γάμος έγινε με το αλκατικό ελαιό κατασκευασμένο, νομίζοντας ότι ενώνεται με την Ήρα. Από την ένωση αυτή γεννήθηκε ο Κένταυρος. Αργότερα από τις σχέσεις του Κένταυρου με τις φοράδες της Μαγνησίας γεννήθηκαν οι ιπποκένταυροι: μισοί άνθρωποι και μισοί άλογα. Άλλες παραδόσεις υποστηρίζουν πως οι Κένταυροι ήταν παιδιά του Απόλλωνα και της Ήβης.

Οι Κένταυροι ήταν φιλοπόλεμα τέρατα που τρέφονταν από ωμό κρέας, κατοικούσαν στα ψηλά βουνά και πολλές φορές μάχονταν μεταξύ τους, έχοντας σαν όπλα μεγάλα δέντρα ή αποκομμένα μεγάλα βράχια. Είχαν πολλά μαλλιά, που κυμάτιζαν πίσω στις πλάτες τους. Συνήθισαν να παρουσιάζονται όταν φυσούσαν δυνατοί άνεμοι. Στα πρώτα παλιά χρόνια πίστευαν πως οι Κένταυροι ήταν ορεινός λαός που κατοικούσε στα βουνά της Θεσσαλίας και είχε σαν έργο του την ανατροφή των βοδιών και άλλων μεγάλων ζώων. Αργότερα θεωρήθηκαν σαν σάτυροι, γιατί τα ένστικτά τους ήταν κτηνώδη και τέλος σαν διφυή τερατόμορφα όντα (μισά άνθρωποι και μισά άλογα). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ

Κεντρική. Με την υπ' αριθ. 146/2-6-60 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου πληροφορούμαστε τη διπλή ονομασία του δρόμου αυτού: "Βασιλέως Κωνσταντίνου" ή "Κεντρική". Στην υπ' αριθ. 344/22-5-95 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου υπάρχουν διαφωνίες που προέρχονται από τρεις διαφορετικές προτάσεις που κατατίθενται: "Βασιλέως Κων/νου" - "Κεντρική" - "Κεντρικής". Η απόφαση για την οριστική ονομασία του δρόμου σε "οδό Κεντρικής" λαμβάνεται τελικά κατά πλειοψηφία, αφού "έτσι έχει κατοχυρωθεί στη συνείδηση των δημοτών και το Δημοτ. Συμβούλιο πρέπει να επικυρώσει έμπρακτα αυτό το χαρακτηρισμό". (Απ. Δ.Σ. 344/95)

Οδός ΚΕΡΑΣΟΥΝΤΟΣ (Κάτωθι Πιερίων)

Κερασούντα. Τουρκική πόλη στα παράλια του Εύξεινου Πόντου. Πριν από την καταστροφή του 1922 ζούσαν εκεί πάνω από 10.000 Έλληνες, που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πνευματική και εμπορική ζωή της πόλης.

Η Κερασούντα ιδρύθηκε από αποίκους της Σινώπης. Κατά τους ρωμαίικους χρόνους έφτασε σε μεγάλη ακμή. Επίσης στις μέρες των Κομνηνών, που ήταν οχυρωμένη με ισχυρά τείχη. Τότε υπήρξε εκεί και έδρα αρχιερέα. Το 1461 την κυριεύσαν οι Τούρκοι.

Οδός ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Κέρκυρα. Πόλη της Ελλάδας στο ομώνυμο νησί, πρωτεύουσα της επαρχίας και του νομού Κερκύρας. Η πόλη είναι χτισμένη στην ανατολική παραλία του νησιού, πάνω σε μια μικρή χερσόνησο. Η παλιά πόλη, δημιούργημα των Ενετών, είναι εντε-

Η Κέρκυρα ήταν αρχικά (775 π.Χ.) αποικία των Ερετριέων και κατοπιν των Κορίνθιων. Οι Κορίνθιοι αποίκισαν το 734 π.Χ. το νησί με αρχηγό το Βακχιάδη Χερσικράτη. Η πόλη προόδευσε σύντομα, χάρη στο εμπόριο και τη ναυτιλία της και ζήτησε να απαλλαγεί από την κηδεμονία της μητρόπολης, γεγονός που την έφερε σε αντίθεση μαζί της και κατάρτησε σε ναυμαχία (664 π.Χ.) των δυο ισχυρών στόλων και ήττα της Κορίνθου. Κατά την περίοδο των μηδικών πολέμων οι Κερκυραίοι δέχτηκαν να συμμαχήσουν με τους άλλους Έλληνες κατά των Περσών, αλλά εξαιτίας των άσχημων καιρικών συνθηκών που συνάντησε ο στόλος τους στο ακρωτήριο Μαλέας δεν πρόφτασε να πάρει μέρος στη ναυμαχία της Σαλαμίνας. Η διαμάχη των ολιγαρχικών και των δημοκρατικών Κερκυραίων, καθώς και η σύγκρουση Κερκυραίων και Κορινθίων, εξαιτίας της Επίδαμνου, στάθηκε αφορμή για την έναρξη του καταστροφικού Πελοποννησιακού Πολέμου. Στα χρόνια που ακολούθησαν, η Κέρκυρα υποτάχτηκε αρχικά στους Ίλλυριούς, κατόπι στους Ρωμαίους και τελικά ακολούθησε την τύχη του Βυζαντίου. Δέχτηκε τις επιδρομές των διάφορων δυτικών λαών, όπως Βανδάλων (455), Γόθων (560), Σαρακηνών (1032), Νορμανδών (1080), Γενουατών πειρατών (1199) και το 1205 των Ενετών που την κράτησαν μέχρι το 1214, οπότε έγινε επαρχία του δεσποτάτου της Ηπείρου με ξεχωριστό προνόμιο. Το 1259 η Κέρκυρα δόθηκε σαν προίκα στο βασιλιά των δυο Σικελιών Μαμφρέδο και το 1267 καταλήφτηκε από τους Ανδεγαβούς της Νάπολης. Κατά τη διάρκεια της κατοχής αυτής η Κέρκυρα υπέφερε πολύ. Καταργήθηκε η ορθόδοξη μητρόπολη, η διοίκησή της ανατέθηκε σε Ιταλούς και Προβηγκιανούς και καθιερώθηκε το φεουδαρχικό σύστημα στη διακυβέρνησή της. Το 1386 η Κέρκυρα υποτάχθηκε στους Βενετούς, στην κυριαρχία των οποίων έμεινε μέχρι το 1797. Κατά τη διάρκεια της ενετικής κατοχής αποτέλεσε τον προμαχώνα της Ιταλίας κατά της τουρκικής λαβύλας. Το 1537 δέχτηκε επιδρομή και πολιορκήθηκε από το μεγάλο στόλο του Τούρκου αρχιναύαρχου και αρχιπειρατή Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσσα, που σκόπευε να εισβάλει στην ιταλική χερσόνησο, αλλά η πολιορκία απέτυχε και μαζί μ' αυτήν ματαιώθηκε και η εισβολή των Τούρκων στην Ιταλία. Την ίδια τύχη είχε και η δεύτερη μεγάλη τουρκική πολιορκία του 1716.

Μετά την κατάρρευση της δημοκρατίας της Βενετίας από το Βοναπάρτη, η Κέρκυρα καταλήφτηκε από Γάλλους δημοκρατικούς (1797-1799). Κατά την περίοδο 1799-1807 η Κέρκυρα έμεινε κάτω από τη ρωσική κατοχή. Με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, το Μάρτιο του 1800, συστήθηκε η "Ιόνιος Πολιτεία". Το 1807 οι Γάλλοι κυρίεψαν για δεύτερη φορά την Κέρκυρα και την κράτησαν μέχρι το 1814, οπότε παραχωρήθηκε στην Αγγλία, που την κράτησε μέχρι το 1864, που ενώθηκε με την Ελλάδα.

Οδός ΚΙΛΕΛΕΡ (Καλλιθέα)

Κιλελέρ. Χωριό του νομού Λάρισας. Το σημερινό του όνομα είναι Κυψέλη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στην Ελλάδα, η οποία γινόταν κοινός αγρότης εξαιρετικά αμειψώς με την Επανάσταση του 1821. Το πρόβλημα δημιουργήθηκε, γιατί οι κοτοαμπάσηδες και άλλοι ισχυροί τοπικοί παράγοντες μοίρασαν μεταξύ τους τη γη και άφησαν όλους τους χωρικούς χωρίς μερίδα γης. Οι τελευταίοι ξεσηκώθηκαν πολλές φορές (1835, 1838, 1843, 1871) και ανάγκασαν το κράτος να κάνει ορισμένες - όχι ουσιαστικές - παραχωρήσεις. Η προσάρτηση της Θεσσαλίας (1882) προκάλεσε οξύτατη κρίση στο αγροτικό πρόβλημα. Ολόκληρη η Θεσσαλική γη ανήκε σε λίγους μόνο γαιοκτήμονες, ενώ όλος ο αγροτικός πληθυσμός καλλιεργούσε τα μεγάλα χτήματα με την ιδιότητα του κολίγα. Αποτέλεσμα ήταν οι Θεσσαλοί αγρότες να αντιμετωπίζουν πρόβλημα επιβίωσης, γιατί η αμοιβή που έπαιρναν για το μόχθο τους ήταν ελάχιστη και δεν επαρκούσε για τη συντήρηση των οικογενειών τους. Την κατάσταση της φτώχειας την έκανε αβάσταχτη και η ελονοσία που μάστιζε μόνιμα την περιοχή.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες ήταν επόμενο να ξεσηκωθεί ο εξαγριωμένος από την εξαθλίωση αγροτικός κόσμος. Στις 6 Μαρτίου 1910, οι αγροτικοί σύλλογοι της Λάρισας οργάνωσαν συλλαλητήριο για να ζητήσουν από την κυβέρνηση να προχωρήσει στην απαλλοτρίωση των μεγάλων χτημάτων (τοιφλικιών) και τη διανομή τους στους ακτήμονες αγρότες. Οι κάτοικοι του Κιλελέρ θέλησαν να πάρουν μέρος και αυτοί στο συλλαλητήριο. Όταν ανέβηκαν στο τρένο για να πάνε στη Λάρισα, αρνήθηκαν να πληρώσουν το εισιτήριο. Η ενέργειά τους αυτή τους έφερε αντιμέτωπους με το στρατιωτικό απόσπασμα που είχε σταλεί για τη διάλυσή τους. Ακολούθησε συμπλοκή, κατά την οποία σκοτώθηκαν δυο αγρότες και τραυματίστηκαν δεκαπέντε. Η εξέγερση των Θεσσαλών αγροτών το 1910 αποτέλεσε σταθμό στην εξέλιξη του αγροτικού κινήματος στην Ελλάδα. Αμέσως μετά, με έγκριση της αναθεωρητικής βουλής, τροποποιήθηκε το άρθρο 17 του συντάγματος και θεσπίστηκε για πρώτη φορά η απαλλοτρίωση των μεγάλων χτημάτων και η διανομή τους σε ακτήμονες γεωργούς. Το 1917 ο Ελευθέριος Βενιζέλος εφάρμοσε στην πράξη τις απαλλοτριώσεις και η τακτική αυτή συνεχίστηκε και στα επόμενα χρόνια. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Οδός ΚΙΛΙΚΙΣΙΟΥ (Κυψέλη)

Κιλίκις. Πόλη της Κεντρικής Μακεδονίας και πρωτεύουσα ομώνυμου νομού. Στην εποχή της Τουρκοκρατίας οι κάτοικοί της θεωρούσαν την πόλη ιερή. Το 1912 καταλήφθηκε από τους Βούλγαρους και το 1913 απελευθερώθηκε από τον ελληνικό στρατό με την περίφημη Μάχη του Κιλίκις. Αυτή η μάχη κράτησε τρεις μέρες. Από τις 19 έως τις 23 Ιουνίου 1913 και έληξε με λαμπρή νίκη των Ελλήνων, οι οποίοι όμως είχαν μεγάλες απώλειες. Η μάχη αυτή, μαζί με τη μάχη του Λαχανά, ήταν αποφασιστική για την τελική ήττα των βουλγαρικών στρατευμάτων. Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή εγκαταστάθηκαν εκεί πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη και τη Μικρά Ασία και η πόλη Κιλίκις γνώρισε μεγάλη ακμή, κυρίως μετά το 1930. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

κατεκράναν Σελευκικά πλοία. Κατόπιν επέστρεψε εναντίον του στόλου των Φοινίκων που πήγαινε για βοήθεια των Περσών και τον διέλυσε. Ο "Μέγας Βασιλείας" υποχρεώθηκε να δεχτεί τους ταπεινωτικούς όρους της συνθήκης (Κιμώνειος ειρήνη), σύμφωνα με τους οποίους αναγνωριζόταν η ελευθερία των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας και τα σύνορα του Περσικού κράτους περιοριζόνταν στις όχθες του ποταμού Άλη. Δοξασμένος και τιμημένος ο Κίμωνας, επέστρεψε στην Αθήνα και αφοσιώθηκε στην ανοικοδόμηση της πόλης. Δεντροφύτεψε τους δρόμους, έλυσε κατά το δυνατόν το πρόβλημα της ύδρευσης με την κατασκευή δεξαμενών και έχτισε στοές και Ναούς (Θησείο). Το 461 π.Χ. εξορίστηκε στη Βοιωτία. Τον κατηγόρησαν οι πολιτικοί του αντίπαλοι για ύποπτη συμπεριφορά και αντιδημοκρατικότητα, γιατί είχε αντιταχθεί στη μεταρρύθμιση του πολιτεύματος, για να μη μειωθεί το κύρος του Αρείου Πάγου.

Το 457 π.Χ. οι Σπαρτιάτες με την ηγεσία του Νικομήδη και οι Αθηναίοι του Περικλή συγκρούστηκαν στην Τανάγρα. Η μάχη έληξε με τη στρατιωτική επιβολή των πρώτων. Πριν από αυτήν ο εξόριστος Κίμωνας προσφέρθηκε να πολεμήσει με τους Αθηναίους, αν και θεωρούνταν φίλος της Σπάρτης, αλλά η προσφορά του δεν έγινε δεκτή. Οι ομόφρονές του πήραν θάρρος από το διάβημα του αρχηγού τους και διακρίθηκαν ιδιαίτερα στη μάχη. Το γεγονός αυτό οδήγησε τον Περικλή να προτείνει την ανάκληση του Κίμωνα από την εξορία. Ο Κίμωνας μετά την επιστροφή του σύναψε ειρήνη με τους Λακεδαιμόνιους και πρότεινε εκστρατεία εναντίον των Περσών στην Κύπρο και την Αίγυπτο. Το 449 π.Χ. τα 200 πλοία της συμμαχίας πολιορκήσαν το Κίτιο. Εκεί αρρώστησε ο Κίμωνας και επειδή προαισθάνθηκε το τέλος του, έδωσε εντολή για ψυχολογικούς λόγους να μην ανακοινώσουν το θάνατό του και σιωπηρά να λύσουν την πολιορκία. Πράγματι έτσι έγινε και ο στόλος φεύγοντας συνάντησε στη Σαλαμίνα της Κύπρου τον Περσικό και τον καταναυμάχησε. Ο εχθρός νομίζοντας ότι ο Κίμωνας ήταν αρχηγός του στόλου, έπαθε πανικό και ολοκληρωτική καταστροφή. Ο Κίμωνας και νεκρός είχε κερδίσει. Τάφηκε με μεγάλες τιμές κοντά στους τάφους των προγόνων του και τις Μελιτίδες Πύλες, βορειοδυτικά της Αθήνας. (Απ. Δ.Σ., 104/71)

Κλαζομένες Αρχαία μικρασιατική πόλη στα παράλια της Ιωνίας. Βρισκόταν στις νότιες ακτές του κόλπου της Σμύρνης (Ερμαϊκός κόλπος) και στο σημερινό νησάκι του Αγίου Ιωάννη που συνδέθηκε με την απέναντι ξηρά από το Μ. Αλέξανδρο. Οι Κλαζομένες χτίστηκαν από Δωριείς πρόσφυγες της Πελοποννήσου (Κλεονείς και Φλιάσιους) και από Ίωνες, με αρχηγό τον Πάρφορο. Το 654 π.Χ. αποίκησαν τα Αβδήρα στη Θράκη και τη Φαναγόρεια στον Εύξεινο. Ήταν μέλος της Δελιακής συμμαχίας των Αθηναίων μετά τους περσικούς πολέμους. Από το 382 π.Χ. μέχρι την εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου, η πόλη ήταν υποταγμένη στους Πέρσες και αργότερα στους Πτολεμαίους και τους Περγαμηνούς. Το 188 π.Χ., μετά το μιθιδρατικό πόλεμο, την κυρίεψαν οι Ρωμαίοι. Θεωρείται από τις πρώτες πόλεις που έκοψαν δικά τους νομίσματα. Ανάπτυξε το εμπόριο και επέκτεινε τις εμπορικές της συναλλαγές μέχρι την Αίγυπτο, όπου συνέβαλε στην ίδρυση της Ναύκρατης. Από τον 6ο αι. π.Χ. οι κάτοικοί της κατασκεύαζαν τις "κλαζομένες σαρκοφάγους" από τερακότα, με έξοχες ζωγραφικές παραστάσεις. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΛΕΩΝΑ (Κάτωθι Στρατώνων)

Κλέωνας, Αθηναίος πολιτικός που έζησε και έδρασε το δεύτερο μισό του 5ου π.Χ. αι. Υπήρξε ο πρώτος από μια σειρά δημαγωγών που κυβέρνησαν την Αθήνα από το θάνατο του Περικλή μέχρι την κατάνυση της δημοκρατίας στη μάχη της Χαιρώνειας, το 338 π.Χ. Ήταν γιός του Κλεαίνετου και στην αρχή ασχούσε το επάγγελμα του βυρσοδέψη. Στην πολιτική εμφανίστηκε με την έναρξη του Πελοποννησιακού Πολέμου (431 π.Χ.) ως αντίπαλος του Περικλή, που τον κατηγορήσε ως καταχραστή του δημόσιου χρήματος. Μετά το θάνατο του Περικλή κατόρθωσε με την εξαιρετική του ευγλωττία και τη δημαγωγική του ικανότητα να πάρει με το μέρος του αρκετούς Αθηναίους και να επιβάλει την εξουσία του. Το 428 π.Χ. ως μέλος της βουλής υποστήριξε με δύναμη την επιβολή εισφοράς στους Αθηναίους. Το 427 π.Χ. με χαρακτηριστικά σκληρή δημηγορία προσπάθησε να πείσει τους Αθηναίους να τιμωρήσουν τους Μυτιληναίους που αποστάτησαν, με θανάτωση. Υπερίσχυσε όμως η γνώμη του μετριοπαθή Διόδотου. Το 425 π.Χ. νίκησε τους Λακεδαιμόνιους στη Σφακτηρία και συνέλαβε αιχμαλώτους 120 Σπαρτιάτες, που οδηγήθηκαν στην Αθήνα ως όμηροι. Μετά την επιτυχία του αυτή ο Κλέωνας έγινε δεχτός στην Αθήνα με μεγάλες τιμές. Τότε έκανε την πρόταση, που έγινε με ευχαρίστηση δεκτή από τους Αθηναίους και ψηφίστηκε αμέσως, να μην πληρώσουν φόρο για τον πόλεμο οι Αθηναίοι, αλλά οι πλούσιοι των υποτελών πόλεων. Στο μεταξύ οι Σπαρτιάτες μετάφεραν το 423 π.Χ. τον πόλεμο στη Μακεδονία. Ο Κλέωνας έχοντας μεγάλη πεποίθηση στις δυνάμεις του, ανάλαβε να αντιμετωπίσει τους Σπαρτιάτες το 422 π.Χ. Μετά από μικρές επιτυχίες νικήθηκε στην Αμφίπολη από το Σπαρτιάτη στρατηγό Βρασίδα και αναγκάστηκε να οδηγήσει το στόλο του σε άτακτη φυγή. Αλλά κατά τη διάρκεια της υποχώρησης σκοτώθηκε. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΟΔΡΟΥ

Κόδρος. Γιός του Μέλανθου, τελευταίος βασιλιάς της Αθήνας. Τα στοιχεία για τη ζωή και τη βασιλεία του στηρίζονται σε μύθους. Άλλοι τον θέλουν στοργικό βασιλιά κι άλλοι ανύπαρκτο πρόσωπο. Η παράδοση αναφέρει πως γύρω στα 1050 με 1000 π.Χ. οι Δωριείς που κατοικούσαν στην Κόρινθο, με τη βοήθεια των ομογενών τους της Μεσσηνίας και του Άργους, μπήκαν στη Μεγαρίδα και αφού την κατέλαβαν, προχώρησαν μέχρι την Αθήνα. Προηγουμένως εξήτησαν από το μαντείο των Δελφών χρησμό για την πιθανή έκβαση της επιχείρησής τους και πήραν την απάντηση ότι θα νικήσουν οι Δωριείς, αν δεν σκοτώσουν το βασιλιά της Αθήνας ή θα νικήσει εκείνος ο στρατός που θα χάσει στη μάχη το βασιλιά του. Ο σπουδαίος για τη σύγκρουση χρησμός φαίνεται ότι δόθηκε μυστικά και στους Αθηναίους, ο βασιλιάς των οποίων, από αγάπη προς την πόλη, μεταμορφώθηκε σε αγρότη ξυλοκόπο και βγήκε έξω από τις πύλες της πόλης, προς τον Ιλισό ποταμό, δήθεν για να μαζέψει ξύλα. Εκεί τον βρήκαν δυο Δωριείς από κάποιο απόσπασμα και για ασήμαντη αφορμή φιλονίκησαν. Ο Κόδρος σκότωσε τον έναν και ο άλλος για εκδίκηση σκότωσε τον Κόδρο. Οι Αθηναίοι έμαθαν την αυτοθυσία του βασιλιά και έτρεξαν να ζητήσουν το πτώμα του για τον ενταφιασμό. Οι Δωριείς, αφού έμαθαν το πάθημά τους, έφυγαν από την Αττική, επειδή φοβήθηκαν τον χρησμό. Έτσι οι Αθηναίοι από θαυμασμό προς το βασιλιά τους και επειδή νόμιζαν πως κανείς δεν ήταν άξιος να τον διαδεχτεί, κατάργησαν το βασιλικό θεσμό και περιορίστηκαν στην εκλογή υφίστατων αρχόντων με πρώτο το γιό του Κόδρου, το Μέδοντα.

Οδός ΚΟΖΑΝΗΣ (Κυψέλη)

Κοζάνη. Πόλη της Δ. Μακεδονίας, πρωτεύουσα ομώνυμου δήμου, επαρχίας και νομού. Είναι χτισμένη στο υψίπεδο που σχηματίζεται στο Βέρμιο, στο Μπούρινο και στο Σινιάτσικο (Άσκιο). Είναι το εμπορικό και πνευματικό κέντρο του νομού. Συνδέεται οδικά με όλες τις πόλεις και κωμοπόλεις της περιοχής, σιδηροδρομικά με την Πτολεμαΐδα-Αμύνταιο και αεροπορικά με την Αθήνα. Διαθέτει μια από τις πιο σπάνιες δημοτικές βιβλιοθήκες της χώρας με πολύτιμα βιβλία, χειρόγραφα, καθώς και αξιόλογο ιστορικολαογραφικό μουσείο, με ειδική πτέρυγα με απολιθώματα του παλαιozoϊκού αιώνα.

Τα αρχαιολογικά ευρήματα σε διάφορα σημεία δείχνουν ότι η πόλη της Κοζάνης κατοικήθηκε από τα προϊστορικά χρόνια. Η ιστορία της πρέπει να τοποθετηθεί το 13ο με 14ο αι., οπότε δημιουργήθηκαν διάφορες κτηνοτροφικές μονάδες, που ενώθηκαν κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Την εποχή αυτή εγκαταστάθηκαν εδώ πολλοί Θεσσαλοί και κυρίως Ηπειρώτες. Η ονομασία οφείλεται στους οικιστές που έφτασαν από το χωριό της Πρεμετής Κόσδιανη. Η εμπορική και οικονομική ανάπτυξη της Κοζάνης κορυφώθηκε το 17ο και 18ο αι. και η πόλη έγινε μια από τις σημαντικότερες της Μακεδονίας. Περίφημες ήταν οι δυο ελληνικές σχολές και ιδιαίτερα η "Στοά", στην οποία εδίδαξαν σπουδαίοι πνευματικοί άνδρες, όπως ο Ευγένιος Βούλγαρης (1746-1750) κ.ά. Η Κοζάνη υπήρξε γενέτειρα

ραὺς πολλοὺς ευεργέτες, ὅπως τοὺς ἀδελφοὺς Κοβεδάρου, τὸν Κ. Μαμάτσιο κ.ά. Οἱ κάτοικοι τῆς Κοζάνης πήραν ενεργό μέρος σ' ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς αγῶνες. Απελευθερώθηκε στὶς 11 Οκτωβρίου 1912. Τὰ τελευταῖα χρόνια παρουσιάζει μεγάλη μνάπτυξη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδὸς ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Κολοκοτρώνης Θεόδωρος. Ο διαπρεπέστερος ἴσως ἀπὸ τοὺς αγωνιστὲς τοῦ 1821. Γεννήθηκε στὸ Ραμοβοῦνι τῆς Μεσσηνίας τὸ 1770. Ο πατέρας τοῦ Κωνσταντῖνος σκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους στους Πύργους τῆς Καστάνιτσας στὰ 1779 καὶ ὁ μικρὸς τότε Θεόδωρος πὺν σώθηκε με τὴ μητέρα τοῦ κατάρφυγε στὴ Μηλιά τῆς Μάνης, ἀπὸ ὅπου ἐφυγαν καὶ πάλι γιὰ νὰ εγκατασταθοῦν στὴν Αλωνίσταινα. Γύρω στὰ 1785 ἄφησε τὴ ζωὴ τῆς Αλωνίσταινας καὶ προχώρησε στὸ κίνημα τοῦ Ζαχαριά. Λίγο ἀργότερα μαζί με τὸ Ζαχαριά βοήθησε τὸν Ἀνδρούτσο, πατέρα τοῦ Ὀδυσσέα, νὰ περάσει στὴ Στερεά. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀνδρούτσου γιὰ πρώτη φορὰ καθιερώθηκε ἡ μορφὴ τοῦ Κολοκοτρώνη σαν στρατιωτικοῦ ηγέτη. Ὅταν ἀργότερα τὰ Εφτάνησα ἔπεσαν στὰ χέρια τοῦ Ναπολέοντα (1797), ἐντάθηκε ὁ αγῶνας τοῦ Κολοκοτρώνη ἐναντίον τῶν Τούρκων. Στὶς 7 Μαρτίου 1805 ὁμῶς ἀναγκάστηκε τελικὰ νὰ εγκαταλείψει τὴν Πελοπόννησο καὶ κατέφυγε στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ οἱ Ρῶσοι με τὸν αξιωματικὸ τοὺς Αντρέι προσφέρθηκαν νὰ τὸν βοηθήσουν ἀν δεχόταν νὰ πάρει μέρος στὴ "λίγκα" Ἀγγλῶν, Ρώσων καὶ Τούρκων ἐναντίον τῆς ἐπαναστατημένης Γαλλίας, συμμαχία πὺν ὁ Κολοκοτρώνης θεώρησε ξένη πρὸς τὰ ἐλληνικὰ συμφέροντα. Ὅταν ὁμῶς ἐπέστρεψε στὴ Μάνη, βρέθηκε ἀντιμέτωπος με Τούρκους καὶ Ἕλληνες προεστούς, ἐνῶ ἡ οἰκογένειά τοῦ ἀφορίστηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλης. Οἱ ἴδιοι οἱ καλόγηροί τῆς μονῆς τῶν Αἰμυαλῶν τὸν κατὰδωσαν καὶ στὰ 1806 ἐξοντώθηκε ολόκληρη ἡ οἰκογένειά τοῦ (γύρω στὰ 25 άτομα), αὐτὸς ὁμῶς σώθηκε καὶ κατάρφυγε πάλι στὴ Ζάκυνθο, ὅπου ἔμεινε γιὰ 14 περίπου χρόνια, μέχρι τὴν ἐναρξὴ τοῦ αγῶνα.

Ὅταν τὰ Εφτάνησα πέρασαν στὴν ἀγγλικὴ κυριαρχία (1809), ὁ Κολοκοτρώνης κατατάχτηκε στὸν ἀγγλικὸ στρατὸ (1810-16) καὶ, ὅταν ἀποστρατεύτηκε, γιὰ νὰ ζήσει τὴν οἰκογένειά τοῦ, ἔκανε τὸ ζῶεμπορο καὶ τὸν κρεοπώλη. Λίγο ἀργότερα (1818), προσχώρησε στὴ Φιλικὴ Εταιρεία. Ὅταν τρεῖς χρόνια ἀργότερα ξέσπασε ἡ ἐπανάσταση, ὁ Κολοκοτρώνης, ντυμένος καλόγερος, ἐφυγε κρυφὰ ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο καὶ πέρασε στὴν Πελοπόννησο γιὰ νὰ πάρει μέρος στὸν αγῶνα.

Απὸ τὴν ἀρχὴ διακρίθηκε γιὰ τὶς στρατηγικὲς τοῦ ικανότητες. Κατέλαβε τὴν Καλαμάτα (Μάρτιος 1821), ἀκολούθησε ἡ κατάληψη τοῦ Βαλτετσίου καὶ τέλος ἡ ἄλωση τῆς Τρίπολης (27 Σεπτεμβρίου 1821). Τότε ἡ πρώτη κυβέρνηση τῆς χώρας τὸν ὀνόμασε στρατηγὸ. Ὅταν ἓνα χρόνο ἀργότερα κατὰστρεψε τὸ στρατὸ τοῦ Δράμαλη (25-27 Ιουλίου 1822) στὰ Δερβενάκια, διορίστηκε ἀρχιστράτηγος καὶ λίγο ἀργότερα κατέλαβε καὶ τὸ Ναύπλιο (Νοέμβριος 1822). Οἱ πολιτικοὶ ὁμῶς, οἱ κοτζαμπάσηδες καὶ οἱ φατρίες πὺν εἶχαν στὸ μεταξύ δημιουργηθεῖ, ὁδήγησαν τὴ χώρα

στον πρώτο εμφύλιο πόλεμο. Ο γιός του Κολοκοτρώνη ο Πάνος σκοτώθηκε και ο ίδιος πιάστηκε και φυλακίστηκε στο μοναστήρι της Ύδρας. Δικάστηκε και προτάθηκε η καταδίκη του σε θάνατο και η εκτέλεσή του, που όμως δεν πραγματοποιήθηκε. Όταν ο Ιμπραήμ εισέβαλε στην Πελοπόννησο, αποφυλακίστηκε ο Κολοκοτρώνης για να σώσει την κατάσταση. Κήρυξε γενική επιστράτευση. Δεν κατάφερε να νικήσει τον Ιμπραήμ, του προξένησε όμως απώλειες και κατόρθωσε να διατηρήσει άσβεστη τη φλόγα του αγώνα μέχρι την ημέρα της επίσημης αναγνώρισης του ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους.

Με την άφιξη του Καποδίστρια ο Κολοκοτρώνης βοήθησε στην αποκατάσταση της τάξης στο νεοσύστατο κράτος. Στα χρόνια όμως της αντιβασιλείας παραμερίστηκε και προσχεδιασμένα καταδιώχτηκε από τους Βαυαρούς. Συνελήφτηκε στις 7 Σεπτεμβρίου 1833 και κλείστηκε για πέντε μήνες στις φυλακές του Ιτς Καλέ, μαζί με τον Πλαπούτα, μέχρι να προετοιμαστεί η δίκη. Η δίκη άρχισε τελικά στις 3 Απριλίου 1834 και παρουσιάστηκαν σ' αυτήν δεκάδες ψευδομάρτυρες. Εισαγγελέας ήταν ο Άγγλος Μάσσων, ο ίδιος που είχε αγωνιστεί σαν εισαγγελέας πάλι για τη σωτηρία του Μαυρομυχάλη, δολοφόνου του Καποδίστρια. Μόνο δυο δικαστές τελικά αρνήθηκαν να υπογράψουν τη θανατική καταδίκη του Κολοκοτρώνη. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου Πολυζωΐδης και ο δικαστής Γ. Τσερτσέτης, που δεν υπάκουσαν στον Άγγλο εισαγγελέα (16 Μαΐου 1834). Η απόφαση όριζε ότι ο Πλαπούτας και ο Κολοκοτρώνης κρίνονται ένοχοι εσχάτης προδοσίας και άξιοι θανάτου: "η απόφασις θέλει εκτελεσθή εις την εντός του φρουρίου Ναυπλίου πλατείαν". Αμέσως όμως ξέσπασαν λαϊκές εξεγέρσεις, αποτέλεσμα της αγανάκτησης του λαού και η ξενόφερτη βασιλεία δεν τόλμησε να προχωρήσει στην εκτέλεση των ποινών. Οι δυο αγωνιστές έμειναν στη φυλακή μέχρι την άφιξη του Όθωνα, ο οποίος και πάλι, έπειτα από εντολές, τους αποφυλάκισε και τους απόνειμε διάφορες τιμές και συμβολικά αξιώματα. Μετά την αποφυλάκισή του ο Γέρος του Μοριά εγκαταστάθηκε οριστικά στην Αθήνα, όπου και έζησε μέχρι το θάνατό του, στα 1843.

Οδός ΚΟΛΟΦΩΝΑ (Σαλαμίνα)

Κολοφώνας. Πλούσια μικρασιατική πόλη της αρχαίας Ιωνίας στη Λυδία. Σώζονται πολλά ερείπιά της στην τοποθεσία Τράτσα, κοντά στο χωριό Ντεϊρ Μεντερέ, βόρεια της Εφέσου. Σε λόφο βρισκόταν η ακρόπολη περιζωσμένη από τείχη και πύργους. Στην οχυρωμένη επίσης πόλη υπήρχαν: δημόσια λουτρά, ναοί και θέατρα. Στην περιοχή βρισκόταν το μαντείο του Κλάριου Απόλλωνα και της Αρτεμης.

Η πόλη ιδρύθηκε από το Δαμασίσθωνα, ενώ σύμφωνα με άλλους ιστορικούς, από τον Πύλιο Κοδρίδη Αδράκμονα. Γρήγορα έγινε σημαντική πόλη και σπουδαία ναυτική δύναμη. Δημιούργησε αποικίες, όπως ήταν η Μύρλεια στη Βιθυνία και το Σκύπριο και συμμετείχε στον εποικισμό της Σμύρνης τον 8ο αι. π.Χ. Κυριεύτηκε από το βασιλιά Γύγη και εξακολούθησε να μένει υπόδουλη και επί βασιλείας του Αλυάτη. Υπόκυψε στη δύναμη των Περσών και συμμετείχε στην Αθηναϊκή συμμαχία μετά τη λήξη των μηδικών πολέμων. Το 430 π.Χ. υποτάχτηκε και πάλι στους Πέρσες, ελευθερώθηκε το 410 και ξανακατακτήθηκε το 388 π.Χ., μέχρι την εποχή

Οδός ΚΟΜΝΗΝΩΝ (Καλλιθέα)

Κομνηνοί. Επιφανέστατη οικογένεια της στρατιωτικής αριστοκρατίας του Βυζαντίου που κατάγόταν από την Κασταμονή Παφλαγονίας (Μ. Ασία), με πολλούς κλάδους (Άγγελιοι, Δούκες κ.λπ.). Το επώνυμό τους προέρχεται από την Κόμνη της Θράκης, όπου είχαν εγκατασταθεί. Γενάρχης τους ήταν ο Μανουήλ Κομνηνός, ακμάσας επί Βασιλείου Β' του Βουλγαροκτόνου (976-1025), ενώ ο πιο επιφανής απ' όλους ήταν ο αυτοκράτορας Αλέξιος Α' Κομνηνός (1081-1118).

Αυτοκράτορες του Βυζαντίου από την οικογένεια των Κομνηνών υπήρξαν οι: "Ισαάκιος Α' (1057-1059), Αλέξιος Α' (1081-1118), Ιωάννης Β' (1118-1143), Μανουήλ Α' (1143-1180), Αλέξιος Β' (1180-1183), Ανδρόνικος Α' (1183-1185) και Ισαάκιος Β' (1185-1195 και 1203-1204). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ (Κυψέλη)

Κομοτηνή. Πεδινή πόλη της Δ. Θράκης, πρωτεύουσα του νομού Ροδόπης. Η πόλη είναι χτισμένη στο κέντρο περίπου του νομού και στην καρδιά του μεγάλου και εύφορου ομώνυμου Κάμπου. Επειδή κατοικείται από Έλληνες και Τούρκους, είναι η μόνη πόλη της Ελλάδας που παρουσιάζει τόσο μεγάλες αντιθέσεις, έχει ξεχωριστή φυσιογνωμία και διπλή όψη. Αποτελεί σημαντικό κοινωνιακό, εμπορικό, διοικητικό και πνευματικό κέντρο ολόκληρης της Δ. Θράκης. Από την Κομοτηνή περνά η εθνική οδός και η σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης-Αλεξανδρούπολης-Κωνσταντινούπολης.

Πότε ακριβώς χτίστηκε η Κομοτηνή δεν είναι γνωστό. Ο οικισμός που υπήρχε στη θέση της σημερινής Κομοτηνής και η πόλη που ιδρύθηκε το 13ο αι. δεν είχαν πάντοτε το ίδιο όνομα. Στη βυζαντινή εποχή, σύμφωνα με μαρτυρία του Ιωάννη Καντακουζηνού, λεγόταν Κουμουτζίνα. Τη συναντάμε επίσης και με τα ονόματα Κουμουτζινά και Καμουσίνα. Το όνομα Κομοτηνή αναφέρεται για πρώτη φορά από το Νικ. Γρηγορά το 13ο αιώνα, με την ίδρυση της νέας πόλης. Οι Τούρκοι την ονόμασαν Γκιουμουλτζίνα. Κομοτηνή ξαναονομάστηκε το 1920, που έγινε ελληνική. Είχε κυριευτεί από τους Τούρκους το 1364 ή 1365.

Στις αρχές του Κ' αιώνα η Κομοτηνή πέρασε φοβερές δοκιμασίες. Στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο την κυρίεψαν και την κράτησαν οι Βούλγαροι. Στις 14 Ιουλίου του 1913 την απελευθέρωσε ο ελληνικός στρατός της 8ης μεραρχίας, αλλά λίγο αργότερα με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου παραχωρήθηκε και πάλι στη Βουλγαρία μαζί με την υπόλοιπη Δ. Θράκη (Αύγουστος 1913). Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τη συνθήκη των Σεβρών, ξαναγινε ελληνική το 1920. Στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι Γερμανοί κατακτητές την παραχώρησαν και πάλι στους Βουλγάρους το 1941, αλλά το Σεπτέμβριο του 1944 απελευθερώθηκε από τον ελληνικό στρατό και

μετά το τέλος του πολέμου έγινε οριστικά ελληνική. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Κόνιτσα. Κωμόπολη του νομού Ιωαννίνων. Είναι χτισμένη σ' ένα οροπέδιο μεγάλης στρατιωτικής σημασίας, κοντά στα ελληνοαλβανικά σύνορα, στη δεξιά όχθη του ποταμού Αώου. Αποτελεί εμπορικό κέντρο της περιοχής και έδρα τοπικών και κρατικών αρχών.

Η Κόνιτσα δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς χτίστηκε. Στην ιστορία για πρώτη φορά αναφέρεται το 1319, όταν ο ηγεμόνας της Ηπείρου Συριάννης Παλαιολόγος έχτισε το φρούριό της, τα ερείπια του οποίου σώζονται ακόμη στη βόρεια όχθη του Αώου. Το 15ο αι. κυριεύθηκε από τους Τούρκους. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας ήταν έδρα καϊμακάμη και εστία πολλών Τουρκαλβανών και αναδείχτηκε σε σημαντικό εμπορικό και βιοτεχνικό κέντρο. Απελευθερώθηκε στις 24 Φεβρουαρίου και ενσωματώθηκε στην Ελλάδα το 1918. Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δοκιμάστηκε σκληρά και πυρπολήθηκε μεγάλο μέρος της κατά την υποχώρηση των Ιταλών. Πυρπολήσεις σπιτιών της κωμόπολης έγιναν και κατά τον Ιούλιο του 1943 από τους Γερμανούς.

Οδός ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΑΚΗ

Κοντογεωργάκης Μιχαήλ. Ταγματάρχης του ελληνικού στρατού. Γεννήθηκε στα Καλάβρυτα. Οι γονείς του είχαν εννέα παιδιά, ένα εκ των οποίων ήταν κληρικός. Παντρεύτηκε τη Βεροιώτισσα Ευδοξία Ντεμιτσάκα και είχαν δυο παιδιά (που ζουν σήμερα. Τον Γεώργιο (συνταξιούχο γιατρό) και τον Αντώνη (συνταξιούχο οικονομολόγο). Ήταν ακέραιος χαρακτήρας, με χριστιανικές αρχές. Πολέμησε στην Αλβανία το 1940. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου έχασε τη ζωή του, όταν το υπηρεσιακό του αυτοκίνητο ανατινάχτηκε από νάρκη στην περιοχή Σερβίων-Κοζάνης.

Οδός ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ ΦΩΤΗ (Παπάγου)

Κόντογλου Φώτης. Έλληνας συγγραφέας και ζωγράφος (1897-1965). Γεννήθηκε στο Αϊβαλί της Μ. Ασίας, τελείωσε το γυμνάσιο στη Σμύρνη και επειδή αγαπούσε τη θαλασσίνη ζωή, η οικογένειά του τον προόριζε για ναυτικό. Η κλίση του όμως στη λογοτεχνία και τη ζωγραφική, που εκδηλώθηκε πολύ νωρίς, ανάγκασε τους πλούσιους γονείς του να τον στείλουν στο Παρίσι για να σπουδάσει ζωγραφική.

Το 1919 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και εξέδωσε το πρώτο λογοτεχνικό του έργο με τίτλο: "Πέντρο Κάζας", μυθιστοριογραφία εμπνευσμένη από τη θαλασσίνη ζωή, που προκάλεσε εξαιρετική εντύπωση. Στη συνέχεια εξέδωσε πολλά βιβλία και δημοσίευσε πολλά άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά. Σαν πεζογράφος εμπνέεται από την πίστη του στην Ορθοδοξία και από τη θαλασσίνη ζωή. Κύρια χαρακτηριστικά των έργων του είναι η πρωτοτυπία, το προσωπικό ύφος, η θρη-

σκευτικότητα και η εξαιρετική αφηγηματικότητα.

Εκτός από τη λογοτεχνική παραγωγή, σημαντική είναι η προσφορά του στη ζωγραφική. Εργάστηκε σαν συντηρητής και σύμβουλος του Βυζαντινού Μουσείου της Αθήνας (1931-1932), του Κοπτικού Μουσείου Καΐρου (1933), του Μουσείου Κέρκυρας (1935) και αποκατάστησε πολλές εικόνες και τοιχογραφίες στο Μυστρά, στην Ομορφοκλησιά Αττικής κ.α. Επίσης, διακόσμησε και δημόσια κτήρια, όπως το δημαρχείο στην Αθήνα. Ο Κόντογλου διάθεσε όλο το ταλέντο του, τόσο στη ζωγραφική όσο και στη λογοτεχνία, στην υπηρεσία της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας. Το Χριστιανισμό θέλησε να τον συνδέσει με τις ανατολίτικες ρίζες με ένα βυζαντινισμό, γιατί πίστευε πως μόνο η βυζαντινή τέχνη είναι αληθινή και σ' αυτήν έμεινε προσκολλημένος. Αφιέρωσε ολόκληρη τη ζωή του στον τομέα της θρησκευτικής τέχνης, με αποτέλεσμα το παράδειγμα και η διδασκαλία του να ανοίξουν καινούργιους δρόμους για τους νέους καλλιτέχνες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΟΡΑΗ ΑΔ. (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Κοραής Αδαμάντιος. Γιατρός, διάσημος φιλόλογος και μεγάλος δάσκαλος του γένους (Σμύρνη 1748-Παρίσι 1833).

Ο πατέρας του Ιωάννης ήταν Χιώτης έμπορος και η Σμυρνιά μητέρα του Θωμαΐδα ήταν κόρη του φιλόλογου Αδαμάντιου Ρύσιου. Τα πρώτα γράμματα τα δίδάχτηκε στην περίφημη Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης. Όταν τελείωσε τις εγκύκλιες σπουδές του, επιδόθηκε με ζήλο στην εκμάθηση ξένων γλωσσών (έγινε τελικά κάτοχος δέκα γλωσσών) και στη μελέτη εκκλησιαστικών, αρχαίων και νέων συγγραφέων. Ο πατέρας του τον προόριζε για έμπορο, αλλά ο Κοραής ήθελε να φύγει και να σπουδάσει Ιατρική στη Γαλλία. Έτσι στις 9 Οκτωβρίου 1792 βρισκόταν στο Μονπελιέ της Γαλλίας, φοιτητής Ιατρικής. Τελείωσε, παρά τις οικονομικές δυσκολίες (οι γονείς του είχαν πεθάνει), τις σπουδές του το 1788. Ύστερα από λίγους μήνες έγινε πανηγυρικά μέλος της Ακαδημίας των Επιστημών του Μονπελιέ με τη μετάφραση του περίφημου έργου του Γερμανού Selle "Κλινική ιατρική" στη γαλλική γλώσσα.

Από το 1788 μέχρι το 1833 ο Κοραής εγκαταστάθηκε στο Παρίσι, όχι για να εξασκήσει το επάγγελμα του γιατρού, αλλά για να βοηθήσει στο διαφωτισμό των συμπατριωτών του και στην ανάσταση του υποδουλωμένου γένους. Το φτωχικό του σπίτι στο Παρίσι για πολλά χρόνια χρησίμεψε, όπως εύστοχα παρατηρήθηκε, σαν αληθινό υπουργείο Παιδείας του γένους. Από εκεί μέσα βγήκε και είδε το φως της δημοσιότητας μια ολόκληρη σειρά από 66 τόμους βιβλία. Το 1825 ίδρυσε "Ελληνικό Κομιτάτο", τον οποίου έγιναν μέλη και διάφοροι επιφανείς Γάλλοι και με τις ενέργειές του στάλθηκαν στην Ελλάδα πολεμοφόδια, φάρμακα, χρήματα, γιατροί. Όταν δημιουργήθηκε το πρώτο ελληνικό κράτος, ο Κοραής συνέχισε τον αγώνα του για την εδραίωση φιλελεύθερου πνεύματος.

Πέθανε σε ηλικία 85 χρονών, στις 6 Απριλίου 1833. Η κηδεία του ήταν πάνδημη. Όλοι οι Έλληνες του Παρισιού και πολλοί Γάλλοι που την παρακολούθησαν έκλαιγαν τον υπέρμαχο της ελευθερίας, το μεγάλο ανθρωπιστή, το διακεκριμένο

φιλόλογο, τον αγνό πατριώτη. Τον έθαψαν στο νεκροταφείο του Μονπαρνάς και χάραξαν το εξής επίγραμμα πάνω στον τάφο του, που ο ίδιος είχε συντάξει προτού πεθάνει: "Αδαμάντιος Κοραΐς, Χίος, υπό ξένην μεν, ίσα δε τη φύσάη μ' Ελλάδι πεφλημένην γην των Παρισίων κείμαι". Ύστερα από 44 χρόνια, στις 8 Απριλίου 1877, μεταφέρθηκαν τα οστά του στην Αθήνα και τοποθετήθηκαν σε μεγαλόπρεπο μνημείο του Α' νεκροταφείου. Δυο χρόνια νωρίτερα, στις 11 Μαΐου 1875, τοποθετήθηκε μπροστά από τα προπύλαια του πανεπιστημίου στην Αθήνα ο μαρμάρινος ανδριάντας του Κοραΐ, έργο του Έλληνα γλύπτη Γεώργιου Βρούτου, για να θυμίζει στη σπουδάζουσα νεολαία της Ελλάδας τις σοφές του υποθήκες και το ανεξόφλητο χρέος της προς αυτόν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΟΡΔΑΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Κορδάτος Γιάννης. Ιστορικός συγγραφέας και κοινωνιολόγος, με πλούσια συγγραφική δράση (1891-1961). Επηρεάστηκε από τη διαλεκτική του ιστορικού υλισμού και τη θεωρία των Μαρξ και Ένγκελς για τη σύνθεση της ιστορίας από την πάλη των κοινωνικών τάξεων.

Γεννήθηκε στη Ζαγορά του Πηλίου, όπου έμαθε τα πρώτα γράμματα και στη συνέχεια φοίτησε στη Νομική Σχολή του πανεπιστημίου της Αθήνας. Σαν φοιτητής αναμείχτηκε στο εργατικό και δημοτικιστικό κίνημα της χώρας και μαζί με άλλους συμφοιτητές του ίδρυσε τη "Φοιτητική συντροφιά", ενώ συγχρόνως έγινε μέλος της σοσιαλιστικής (κομμουνιστικής) οργάνωσης Βόλου. Όταν τελείωσε τις σπουδές του επιδόθηκε στη δημοσιογραφία και τη συγγραφή, βρίσκοντας έτσι τρόπο να διακηρύξει τις ιδέες του στις πλατύτερες μάζες του κοινού. Ίδρυσε μαζί με άλλους το Κομμουνιστικό κόμμα της Ελλάδας, του οποίου υπήρξε μέλος της κεντρικής επιτροπής και γραμματέας από το 1920 έως το 1924. Αποχώρησε όμως το 1924 εξαιτίας της διαφωνίας του με την τακτική του στο συνέδριο του Κομμουνιστικού κόμματος. Από τότε αφοσιώθηκε στη συγγραφή μεγάλου αριθμού ιστορικών, κοινωνιολογικών, ακόμη και θρησκευτικών έργων, ώστε δίκαια πήρε τον τίτλο του πλέον πολυγράφου σύγχρονου ιστορικού και κοινωνιολόγου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΟΡΟΜΗΛΑ ΠΡΟΞΕΝΟΥ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Κορομηλάς Λάμπρος (1854-1924). Πολιτικός και διπλωμάτης καριέρας, ο αρχηγός και συντονιστής του Μακεδονικού Αγώνα από τη θέση του Γενικού Προξένου της Ελλάδας στην τουρκοκρατούμενη Θεσ/νίκη (1894-1908). Το 1908 διορίστηκε πρεσβευτής στις Η.Π.Α. και κατά το 1910 έγινε υπουργός Εξωτερικών και έμεινε στο υπουργείο αυτό μέχρι το 1913. Δημοσίευσε πλήθος από επιστημονικές μελέτες με θέμα την Οικονομία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΟΡΥΣΧΑΔΩΝ (Προμηθέας)

(Οι) Κορυσχάδες. Χωριό επαρχίας και νομού Ευρυτανίας, που μετονομάστηκε το 1961 σε Κυψέλη.

Κατά την περίοδο της ιταλογερμανικής κατοχής (1941-1944) οι Κορυσχάδες έγιναν έδρα της κυβερνήσεως ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης), που συστάθηκε από το ΕΑΜ. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΚΟΡΥΤΣΑΣ (Καλλιθέα)

Κορυτσά. Πόλη της Β. Ηπείρου στην Αλβανία. Βρίσκεται στα βόρεια του Γράμμου, στον ποταμό Μόροβα. Απέχει από τα ελληνικά σύνορα 40 χλμ. Ιδρύθηκε (σως κατά τον 15ο αιώνα, κατά την εποχή των αγώνων του Σκεντέρμπεη εναντίον των Τούρκων και η ονομασία της, πιθανώς, προέρχεται από το *goritza*=αγριαχλαδιά.

Ο ποταμός Μόροβας χώριζε την πόλη σε δυο συνοικίες. Το Βαρόσι (χριστιανική) και τον Κοτσαμπά (μουσουλμανική). Υπέστη καταστροφές από τους Τουρκαλβανούς κατά την περίοδο των Ορλοφικών (1769-1770). Μετά την καταστροφή της γειτονικής της Μοσχόπολης, η Κορυτσά γνώρισε μεγάλη οικονομική και πνευματική ανάπτυξη με σχολεία, γυμνάσιο, παρθεναγωγείο, νυχτερινή σχολή κ.λπ. Οι κάτοικοί της πήραν μέρος στην Επανάσταση του 1821 και διέθεσαν χρήματα για την εξαγορά αιχμαλώτων. Το 19ο αι., για αντιπερισπασμό της αλβανικής προπαγάνδας με τη σύσταση του "Αλβανικού Συνδέσμου", ιδρύθηκε από τους Έλληνες κατοίκους η "Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα" και άλλα πνευματικά ιδρύματα. Ύστερα πήραν μέρος στο Μακεδονικό Αγώνα και γι' αυτό έχασαν τα προνόμιά τους.

Το 1912 η Κορυτσά καταλήφθηκε από τον ελληνικό στρατό, αλλά με το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας (1913) προσαρτήθηκε στην Αλβανία. Από το 1914 ως το 1917 αποτέλεσε τμήμα του ελληνικού κράτους. Αργότερα, το 1920, την κατέλαβαν οι Γάλλοι και την έδωκαν πάλι στην Αλβανία. Κατά τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο η Κορυτσά απελευθερώθηκε (22 Νοεμβρίου 1940) από τον ελληνικό στρατό, αλλά περιήλθε και πάλι στην Αλβανία. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΑΙΤΩΛΟΥ (Εθνικό Στάδιο)

Κοσμάς ο Αιτωλός. Άγιος, ιερομάρτυρας, εθναπόστολος και ισαπόστολος. Γεννήθηκε το 1714 στο Μέγα Δέντρο της Τριχωνίδας. Η εποχή που έζησε και έδρασε (1714-1779) ήταν κρίσιμη για το έθνος και για την εκκλησία. Αμάθεια, θρησκευτική και ηθική κατάπτωση, ομαδικός εξισλαμισμός, ληστεία, πειρατεία, καταπίεση, κυριαρχούσαν παντού. Το όνομα Κοσμάς (αντί του βαπτιστικού Κώστας) το πήρε στα 1758, όταν έγινε μοναχός. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε κοντά στον ιεροδιάσκαλο Γεράσιμο Λύτσοινα στη Σίγδιτσα Παρνασσίδας και μετά στα Λαμποτινά Ναυπακτίας από τον Ηπειρώτη ιεροδιάκονο Ανανία, τον οποίον διαδέχτηκε μετά το θάνατό του (1735) σαν δάσκαλος στο σχολείο εκείνο. Αργότερα φοίτησε στην

ονομαστή σχολή της Αγίας Παρασκευής Βρανιανών Αγοράφων. Εκεί, μαζί με τον αδερφό του το Χρυσάνθο, διδάχτηκε την ελληνική και χριστιανική παιδεία από το σοφό δάσκαλο Θεοφάνη. Πληρέστερη και βαθύτερη μόρφωση πήρε στην Αθωνιάδα σχολή του Αγίου Όρους. Εκεί μορφώθηκε θεολογικά, φιλολογικά και φιλοσοφικά και μυήθηκε στη μεγάλη ιδέα από το δάσκαλό του Ευγένιο Βούλγαρη. Βλέποντας την αμάθεια του υποδουλωμένου ελληνικού λαού, θέλησε να αναλάβει αποστολική δράση και να εργαστεί για τη γραμματική και χριστιανική μόρφωση των συμπατριωτών του. Το ιεραποστολικό του έργο πραγματοποίησε σε τέσσερις περιόδους (1759-62, 1763-73, 1775-77, 1777-79), κατά τις οποίες περιόδευσε σαν ιεροκήρυκας και εθναπόστολος σε διάφορα μέρη της Ελλάδας (Μακεδονία, Ήπειρος, Θεσσαλία, Δ. Στερεά, Εφτάνησα, Δωδεκάνησα, Κυκλάδες).

Πρώτα απέβλεπε στο να πείσει όλους και μάλιστα τους νέους να ενδιαφερθούν για τη μόρφωσή τους. Την θεωρούσε σαν απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση και εδραίωση της εθνικής ελευθερίας, της χριστιανικής ζωής, της ατομικής, οικογενειακής και κοινωνικής ειρήνης και προόδου. Πίστευε ακράδαντα πως χωρίς γλώσσα και θρησκεία το έθνος καταστρέφεται. Ιδιαίτερα επέμενε στη μόρφωση των ιερέων, οι οποίοι έτσι θα γίνονταν πνευματικοί ηγέτες, διδάσκαλοι και συνετοί σύμβουλοι του ποιμνίου τους. Θαυμαστή και αξιόλογη υπήρξε η προσπάθεια του Κοσμά του Αιτωλού για την ίδρυση σχολείων. Έλεγε: "Το σχολείο ανοίγει τις Εκκλησίες, το σχολείο ανοίγει τα μοναστήρια". Έτσι, πέτυχε μέχρι το 1779 να ανεγερθούν 210 σχολεία - έργο τεράστιο για την εποχή εκείνη.

Τα κηρύγματα του αγίου Κοσμά για τη διατήρηση της Κυριακής αργίας και εναντίον της πολυτέλειας, είχαν σαν αποτέλεσμα την πρόκληση του μίσους και το φθόνο των Εβραίων, που χρησιμοποιούσαν την Κυριακή σαν ημέρα παζαριού. Με ψεύτικες κατηγορίες και συκοφαντίες, με δωροδοκίες και απάτες κατόρθωσαν να τον διαβάλουν στους Τούρκους, οι οποίοι τον συνέλαβαν με διαταγή του Κουρτ Πασά. Τον κρέμασαν και τον έριξαν στον Άφο ποταμό. Η εκκλησιαστική και εθνική συνείδηση τον ονόμασε δάσκαλο, άγιο, εθναπόστολο, ισαπόστολο, μάρτυρα. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο το 1961 τον κατέταξε στο χορό των αγίων της Εκκλησίας μας και η μνήμη του γιορτάζεται την 24η Αυγούστου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ ΜΑΡΙΚΑΣ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Κοτοπούλη Μαρίκα. Μεγάλη Ελληνίδα ηθοποιός (1887-1954). Γεννήθηκε στην Αθήνα από γονείς ηθοποιούς, το θιασάρχη Δημήτριο και την Ελένη Κοτοπούλη. Μεγάλωσε στο θέατρο, ακολουθώντας το θίασο του πατέρα της, γι' αυτό δεν έκανε συστηματικές σπουδές. Στον οικογενειακό θίασο συχνά έπαιζε παιδικούς ρόλους. Σε ηλικία πέντε χρόνων έπαιξε στο "Μάκβεθ" και έντεκα χρόνων έπαιξε το ρόλο της κυρα-Γιάννενας, γριάς 70 χρονών στο έργο "Αγαπητικός της βοσκοπούλας". Από το 1894-1901 έπαιξε πολλούς ρόλους με επιτυχία στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη και άλλες πόλεις. Με την ίδρυση του Βασιλικού Θεάτρου προσλήφθηκε αμέσως και άρχισαν οι μεγάλες ερμηνευτικές επιτυχίες. Όλοι οι κριτικοί της εποχής αναγνώριζαν το μεγάλο υποκριτικό ταλέντο της (Νιρβάνας,

Ξενόπουλος, Χρηστομάνος, Καμπάνης κ.ά.). Το 1907 δημιούργησε δικό της θίασο και το 1908 εγκαταστάθηκε στο θέατρο "Νέα Σκηνή", που αργότερα μετονομάστηκε σε "Θέατρο Κοτοπούλη". Το 1929 με το Μυράτ και το Μελά ίδρυσε την "Ελευθερη Σκηνή" που συνέτεινε στην ανάπτυξη του ελληνικού θεάτρου, παρουσιάζοντας πολλά έργα του ευρωπαϊκού ρεπερτορίου. Τελευταία παράστασή της στην Αθήνα ήταν το "Έκτο πάτωμα" (1952). Στη Σύρο έδωσε την τελευταία παράστασή της ζωής της με το έργο "Σκιά" (1953).

Η Κοτοπούλη ερμήνευε εκατοντάδες ρόλους από την αρχαία τραγωδία, την κωμωδία και την επιθεώρηση, πάντα με μεγάλο εκφραστικό πλούτο. Αγαπήθηκε πολύ από το κοινό και δίκαια το όνομά της έγινε θρύλος για τις γενιές των νέων ηθοποιών. Το 1921 τιμήθηκε με το χρυσό σταυρό του Γεωργίου Α' και το 1923 με το αριστείο γραμμάτων και τεχνών του Υπουργείου Παιδείας. Το "Βραβείο Κοτοπούλη" καθιερώθηκε σαν φόρος τιμής στη μνήμη της και απονέμεται κάθε χρόνο στους ηθοποιούς που διακρίνονται. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗ Π.

Κουντουριώτης Παύλος. Έλληνας ναύαρχος και Πρόεδρος της Δημοκρατίας (1855-1935). Γεννήθηκε στην Ύδρα, σπούδασε τα εγκύκλια μαθήματα στην Αθήνα και κατόπι κατατάχθηκε στο ναυτικό με το βαθμό του δόκιμου β' τάξης (1874). Στη συνέχεια πήρε προαγωγή σε ανθυποπλοίαρχο (1881), υποπλοίαρχο (1884), πλωτάρχη (1895), αντιπλοίαρχο (1899), πλοίαρχο (1909) και αρχηγό του στόλου και αρχηγού του Επιτελείου Ναυτικού (1919). Σαν αρχηγός του στόλου κατέλαβε τη Λήμνο και τα νησιά του Αιγαίου και πρόσφερε μεγάλες υπηρεσίες στην Ελλάδα και τους συμμάχους της, γιατί εμπόδισε τη μεταφορά τουρκικών στρατευμάτων από τη θάλασσα. Το 1915 εχημάτισε υπουργός στην κυβέρνηση Σκουλούδη. Κατόπι ακολούθησε τον Ελ. Βενιζέλο και πήρε μέρος στο κίνημα της Θεσσαλονίκης (1916). Ήταν μάλιστα ένα από τα τρία μέλη της τριανδρίας (Βενιζέλος-Κουντουριώτης-Δαγκλής). Το 1917 έγινε υπουργός των ναυτικών. Στη συνέχεια έγινε ναύαρχος και διατέλεσε αντιβασιλιάς, μετά το θάνατο του Αλέξανδρου, μέχρι το 1920, οπότε παράδωσε την αντιβασιλεία στην αντιβασίλισσα Όλγα. Το 1923 ανέλαβε πάλι την αντιβασιλεία με την αναχώρηση του Γεωργίου Β'. Με την εγκατάσταση της Δημοκρατίας (1924) έγινε προσωρινός Πρόεδρος ως το 1926, οπότε κηρύχτηκε η δικτατορία του Πάγκαλου. Μετά την ανατροπή του Πάγκαλου έγινε προσωρινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας και το 1929 εκλέχτηκε κανονικός, αλλά παραιτήθηκε για λόγους υγείας. Πέθανε στο Παλαιό Φάληρο, αλλά η σωρός του μεταφέρθηκε στην Ύδρα και θάφτηκε κοντά στην προγονική του κατοικία, σ' ένα βράχο πάνω από τη θάλασσα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΡΗΤΗΣ

Κρήτη. Ελληνικό νησί στα νότια της ηπειρωτικής χώρας. Περιλαμβάνει τους νομούς: Ρεθύμνου, Χανίων, Ηρακλείου και Λασιθίου. Η Κρήτη βρίσκεται στην ανα-

τολική λεκάνη της Μεσογείου. Στα βόρεια βρέχεται από το Κρητικό πέλαγος, στα νότια από το Λυβικό, στα ανατολικά από το Καρπάθιο και στα δυτικά από το Ιόνιο. Το σχήμα της είναι μακρόστενο και έχει διεύθυνση από Δ προς Α. Το μήκος της είναι περίπου 260 χλμ, ενώ το μικρότερο πλάτος της 12 χλμ και το μεγαλύτερο 61 χλμ. Απέχει από το νοτιότερο άκρο της Πελοποννήσου 100 περίπου χλμ.

Όπως προκύπτει από τα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, αλλά και από διηγήσεις αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, φαίνεται ότι κατά την προϊστορική (νεολιθική) εποχή είχε ακμάσει στην Κρήτη ένας σημαντικός πολιτισμός. Οι πρώτοι άνθρωποι πήγαν στο νησί κατά το 6000 π.Χ. Οι Κρήτες της προϊστορικής εποχής λάτρευαν μια παχύσαρκη θεότητα, που προστάτευε τη γονιμότητα. Έθαβαν τους νεκρούς και έχτιζαν πρωτόγονους οικισμούς. Το τέλος του νεολιθικού αυτού οικισμού ήρθε με την εισβολή άλλων λαών, κατά το 3000 π.Χ.. Στην περίοδο αυτή άκμασε ένας άλλος σπουδαίος πολιτισμός, ο λεγόμενος μινωικός. Τα σπουδαιότερα πολιτιστικά κέντρα ήταν η Κνωσός, η Φαιστός και τα Μάλια. Στα ομηρικά έπη γίνεται λόγος για την Κρήτη, τις πόλεις, τους κατοίκους και το κλίμα του νησιού, καθώς και για το βασιλιά Ιδομενέα από την Κνωσό, που πήρε μέρος στην Τρωική εκστρατεία. Αντιπροσωπευτικά δείγματα του μεγάλου εκείνου πολιτισμού ήταν η δημιουργία μερικών θαυμάσιων αρχιτεκτονικών μνημείων (ανάκτορα της Κνωσού, της Φαιστού και των Μαλιών) και διάφορα άλλα δείγματα κεραμικής, σφραγιδογλυφίας, μικροπλαστικής και χρυσοχοΐας. Οι καταστρεπτικοί σεισμοί του 1700 και 1450 π.Χ. έφεραν το τέλος του αξιόλογου εκείνου πολιτισμού.

Την κάθοδο των Δωριέων και τη μετανάστευση των δωρικών φύλων από την Πελοπόννησο ακολούθησε αλλαγή στο πολίτευμα και τον τρόπο ζωής, που απόκτησε σπαρτιατική διάρθρωση. Κατά τους κλασικούς χρόνους αναπτύχθηκαν οι ανεξάρτητες πόλεις της Κρήτης, ιδίως στα παράλια και οργανώθηκε η οικονομική ζωή του νησιού με την κατασκευή δρόμων κ.λπ. Στην ελληνιστική εποχή οι αυτόνομες κρητικές πόλεις συνδέονταν με συμμαχία, αλλά γνώρισαν και καταστρεπτικές εμφύλιες έριδες. Είχαν δεσμούς με ελληνικές πόλεις, ιδίως της Μ. Ασίας, ενώ ο Φίλιππος Δ' της Μακεδονίας ασκούσε σημαντική επιρροή και μεσολαβούσε στις διενέξεις τους.

Κατά τη ρωμαϊκή εποχή (69 π.Χ.-337 μ.Χ.) η Κρήτη υποτάχθηκε στους Ρωμαίους. Η διάδοση του Χριστιανισμού στην Κρήτη άρχισε κατά το 63-66 μ.Χ. Τότε ιδρύθηκε στη Γόρτινα η πρώτη χριστιανική Εκκλησία με επίσκοπο τον Τίτο. Κατά τα βυζαντινά χρόνια αποτελούσε βυζαντινή επαρχία και είχε Βυζαντινό κυβερνήτη και μητροπολίτη, που διοριζόταν από το Πατριαρχείο. Το 824 καταλήφθηκε από τους Άραβες, για να ελευθερωθεί από τους Βυζαντινούς το 961 μ.Χ. Την εποχή των Σταυροφοριών ο Βονιφάτιος ο Μομφερατικός την πούλησε (1206) στους Ενετούς, που την οχύρωσαν με ισχυρά φρούρια, έδωξαν το μητροπολίτη, αλλά αναγνώρισαν την Ορθοδοξία.

Στο μεταξύ άρχισαν οι συνεχείς τουρκικές επιδρομές για την κατάκτηση του νησιού, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1669. Η πρώτη αξιόλογη επανάσταση στην Κρήτη κατά των Τούρκων είναι εκείνη του Δασκαλογιάννη το 1770 (σε συνεννόηση με τους Ρώσους) που απέτυχε οικτρά, αφού ο πασάς του Ηρακλείου - παρά

τη συμφωνία - σκότωσε το Δασκαλογιάννη και 75 Σφακιανούς συντρόφους του. Η Κρήτη πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821. Τις νικηφόρες νίκες όμως των Ελλήνων της Κρήτης διαδέχτηκαν καταστροφές από μέρους του πολυαριθμότερου τουρκοαιγυπτιακού στρατού και στόλου.

Με τον ερχομό του Καποδίστρια στην Ελλάδα, συνεχίστηκαν οι προσπάθειες για την απελευθέρωσή της. Έγιναν πολλά κινήματα (1841, 1858, 1866, 1878, 1905 κ.λπ.). Μετά την επανάσταση του 1909 ο στρατιωτικός σύνδεσμος κάλεσε το Βενιζέλο, ο οποίος έγινε πρωθυπουργός της Ελλάδας. Την 1η Οκτωβρίου 1912 οι Κρήτες αντιπρόσωποι έγιναν δεκτοί στην Ελληνική Βουλή και η Κρήτη διοικήθηκε από τριμελή επιτροπή μέχρι τη λήξη του πολέμου του 1912-13. Με τη συνθήκη του Λονδίνου (30 Μαΐου 1913) ο σουλτάνος παραιτήθηκε από τα δικαιώματά του πάνω στην Κρήτη, την οποία προσαρτήσε η Ελλάδα και τυπικά με διακοίνωση της ελληνικής κυβέρνησης προς τις δυνάμεις στις 14 Νοεμβρίου 1913.

Από τότε η ιστορία της Κρήτης είναι στενά συνυφασμένη με την ιστορία της Ελλάδας. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΡΟΝΟΥ

Κρόνος. Γιός του Ουρανού και της Γαίας, προελληνικός θεός, αδερφός των Τιτάνων, πατέρας των θεών Δία, Ποσειδώνα, Άδη, Ήρας, Δήμητρας και Εστίας. Μετά από την αγανάκτηση που ένιωσε η μητέρα του σε βάρος του Ουρανού, που ζηλόφθονα έθαβε κάθε δημιουργήμά της, έβαλε τον Κρόνο να κόψει τα γεννητικά όργανα του πατέρα του, για να αποφύγει νέα γονιμοποίηση. Ο Κρόνος πραγματοποίησε την επιθυμία της μητέρας του και επιπλέον κατέβασε από το θρόνο τον πατέρα του. Παρ' όλο που η βασιλεία του διακρινόταν για την εμφάνιση της ηθικής και της τάξης, έπεσε στο ίδιο σφάλμα με τον πατέρα του. Για ν' αποφύγει δηλ. την εκθρόνιση από κάποιο παιδί του, τα έτρωγε, μόλις τα γεννούσε η Ρέα, η γυναίκα του. Μετά από το φάγωμα πολλών παιδιών της η Ρέα έκρυψε το Δία, μόλις γεννήθηκε, με τη βοήθεια της μητέρας της Γαίας, σ' ένα σπήλαιο της Κρήτης κι έδωσε στον Κρόνο μια σπαργανωμένη πέτρα, που εκείνος χωρίς να υποψιαστεί τίποτα την κατάπιε. Ο Δίας σε λίγο ανέβηκε από την Κρήτη, έδωξε τον πατέρα του από τη βασιλεία, τον έδεσε και τον πέταξε στην τελευταία άκρη του Σύμπαντος. Έτσι ανέβηκε ο Δίας στο θρόνο που στερεοποιήθηκε μετά από πεισματώδεις αγώνες με τους Τιτάνες και τους Γίγαντες. Πρώτα απ' όλα ο Κρόνος αναγκάστηκε να φέρει στο φως τα παιδιά του που είχε καταπιεί, βγάζοντας πρώτη τη σπαργανωμένη πέτρα, την οποία πήρε ο Δίας και την έστησε κοντά στη θεία Πυθώ, στους πρόποδες του Παρνασσού, για να τη βλέπουν οι θνητοί. Η παράδοση αναφέρει ότι μετά από καιρό ο Δίας έλυσε τον Κρόνο και τον άφησε να κυβερνάει στα νησιά των Μακάρων. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ Κ.

Κρυστάλλης Κώστας. Ηπειρώτης ποιητής και πεζογράφος (Συρράχο 1868-Άρτα

1894).

Ο Κρυστάλλης καταγόταν από οικογένεια αγωνιστών της Πίνδου. Ο πατέρας Δημήτρης Κρυστάλλης, που ήταν μεγαλέμπορος στα Ιωάννινα, συντηρούσε με δικά του έξοδα επαναστατικό απόσπασμα και αγωνίστηκε σκληρά για να περιληφθεί το Συρράκο στην οροθετική γραμμή του νέου Ελληνικού κράτους (1811), χωρίς όμως αποτέλεσμα. Το πατρικό σπίτι του ποιητή αποτελούσε τόπο συγκέντρωσης των καπεταναίων. Σ' ένα τέτοιο περιβάλλον ήταν φυσικό η παιδική ψυχή του Κρυστάλλη να πλημμυρίσει από πατριωτικά συναισθήματα και η ποιητική του φαντασία να επηρεαστεί καίρια από αυτό. Έμαθε τα πρώτα του γράμματα στο δημοτικό σχολείο της γενέτειράς του. Το 1880 αποφοίτησε από το σχολείο αυτό, αλλά τον ίδιο χρόνο δέχτηκε και το πρώτο χτύπημα της μοίρας. Πέθανε η μητέρα του, που την υπεραγαπούσε, όπως φαίνεται από τα ποιήματά του. Στο αφιερωτικό ποίημα των "Σκιών του Άδου", φαίνεται όλος ο σπαραγμός του.

ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ

Μάνα μου! Έξης κι όλος μου χρυσός ήταν ο βίος.
Απέθανες, Σκοτείνιασεν, έγινε μαύρος, κρύος.
Τι μ' ωφελεί τον τάφο σου, τον έρημο, εμπρός μου
να βλέπω; Τι μ' ωφελούν τόσ' αγαθά του κόσμου,
όταν με λείπει η στοργή κι η μητρική καρδιά,
όταν φιλάκι μητρικό με λείπει και θωπεία;
Τι μ' ωφελεί μανούλα μου, στο μνήμα σου επάνω
να χύνω δάκρυα θερμά χωρίς να σε θερμάνω;
Ω χάρε! Χάρε άσπλαχνε! Που στους θανάτους χαίρεις.
Σκληρέ! Γνωρίζεις που χτυπάς; Γνωρίζεις πούθε παίρεις;

.....

Δώδεκα χρονών ο Κρυστάλλης ακολούθησε τον πατέρα του στα Ιωάννινα και γράφτηκε στην εκεί Ζωσιμαία σχολή. Στην πλούσια βιβλιοθήκη της σχολής είχε την ευκαιρία να μελετήσει ποίηση και ιστορία, που τον συγκινούσαν περισσότερο. Γύριζε βουνά και μοναστήρια, έψαχνε, άκουε και κατάγραφε ακούραστα. Το 1882 όμως δέχτηκε το δεύτερο χτύπημα της μοίρας του. Ο πατέρας του ξαναπαντρεύτηκε και η ζωή με τη μηριά του έγινε αφόρητη, όπως φαίνεται στο πιο κάτω ποίημά του (Συρράκο: 1888).

ΤΟ ΟΡΦΑΝΟ

Ένα μικρό παιδί προχθές στο δρόμο ξαπλωμένο
έπιανε την καρδούλα του κι έσκουζε το καημένο.

.....

Δεν έχω μάνα τ' ορφανό, ούτε κι αδέλφια έχω.
Έχω στο σπίτι μηριά, γι' αυτό στους δρόμους τρέχω,
ξέγυμνωμένο σαν φτωχό. Κι αν με πονεί η καρδιά μου,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέει πως κάνω επίτηδες στο σπίτι η μητριά μου
και με πεθαίνει στο δαρμό. Κι είναι μακριά ο πατέρας...
Πατέρας! είπα με το νου, όχι, δεν είναι!.. τέρας
κάλλια ονόμασέ τονε, τύραννο του παιδιού του
ειπέ του, όταν μητριά φέρει μες στον σπιτιού του
τη μέση. Λέγει πως μ' αυτή τα ορφανά γιατρεύει και του
σπιτιού του την ερμιά. Και όμως ας πιστεύει,
ότι περισσότερη ερμιά κι ορφάνια μέσα φέρει.
Τούτο καθένας από σας πατέρας ας το ξέρει.
Στο σπίτι είναι η μητριά
καταστροφή και ερμιά.

Άλλο χτύπημα για τον Κρυστάλλη ήταν το σταμάτημα των σπουδών του, γιατί ο οικονομικός μαρασμός παράσυρε και τον πατέρα του στη φτώχεια. Αυτός που ποθούσε να σπουδάσει, να μάθει, να γίνει σοφός, βρέθηκε ξαφνικά φυλακισμένος στο εμπορικό του πατέρα του. Όμως, κρυφά τις νύχτες καθόταν και έγραφε τις "Σκιές του Άδου". Ο βαλής των Ιωαννίνων Χιβζή Πασάς βλέποντας το περιεχόμενο του έργου του (που είχε για θέμα τις διάφορες μάχες της ελληνικής επανάστασης), διάταξε τη σύλληψη του ποιητή. Αυτός όμως κρυφά και με περιπετειώδη τρόπο έφυγε για την Αθήνα. Δούλεψε δυο χρόνια, κάτω από άθλιες συνθήκες, σ' ένα τυπογραφείο. Άρχισε να δημοσιεύει σε διάφορα περιοδικά ποιήματά του και πεζά. Το 1891, την άνοιξη, εγκατέλειψε επιτέλους τη σκληρή και ανθυγιεινή εργασία του στο τυπογραφείο και προσλήφθηκε στο προσωπικό του περιοδικού "Εβδομάς" του Ι. Δαμβέργη. Τον ίδιο χρόνο όμως (Αύγουστο), για άγνωστους λόγους, αποχώρησε από το περιοδικό και βρήκε μια δουλειά υπαλλήλου στους σιδηροδρόμους. Εξακολουθούσε να γράφει ("Ο τραγουδιστής του βουνού και της σάβης", "Ψωμοπάτης", "Πεζογραφήματα"). Η υγεία όμως του Κρυστάλλη, που λαβώθηκε στο τυπογραφείο, χειρότερεψε στους ΣΠΑΠ. Αρρωστος και κατάκοιτος έφτασε στην Άρτα, όπου τον περίμενε η αδερφή του Μαρία Βασιώτη. Τον περιποιήθηκε με γιατρούς και φάρμακα, αλλά ο ποιητής είχε φτάσει πια στην ακραία σωματική εξάντληση και πέθανε στις 22 Απριλίου 1894 από φυματίωση, σε ηλικία 26 μόνον χρονών. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Οδός ΚΤΕΝΙΔΗ ΦΙΛΩΝΑ (Καλλιθέα)

Κτενίδης Φίλωνας. Γιατρός από την Κρώμη του Πόντου. Σπούδασε στην Αθήνα και εργάστηκε στην πατρίδα του μέχρι τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ήρθε πρόσφυγας στη Θεσσαλονίκη και επιδόθηκε σε πληθωρική εθνική και κοινωνική δραστηριότητα. Είχε την πρωτοβουλία για την ίδρυση της Μονής Παναγίας Σουμελά, ίδρυσε το περιοδικό "Ποντιακή Εστία" και άφησε πλούσιο συγγραφικό έργο με ποντιακή λαογραφία. Πέθανε το 1964 και τάφηκε στην Παναγία Σουμελά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΥΔΩΝΟΧΩΡΙΟΥ (Κυψέλη)

Κυδωνοχώρι. Οικισμός, δυο χιλιόμετρα ανατολικά της Βέροιας. Παλιά λεγόταν Μουσταλή. Μετά την εγκατάσταση προσφύγων ονομάστηκε Κυδωνοχώρι, επειδή είχε πολλές κυδωνιές. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΥΚΛΑΔΩΝ (Κυψέλη)

Κυκλάδων νομός. Νησιώτικο σύμπλεγμα στο κεντρικό Αιγαίο, με πρωτεύουσα την Ερμούπολη Σύρου. Ο νομός Κυκλάδων αποτελείται από 39 μικρά και μεγάλα νησιά, από τα οποία κατοικούνται σήμερα μόνο τα 24. Τα νησιά αυτά περικλείονται μεταξύ του Μυρτώου Πελάγους στα Δ., του Κρητικού στα Ν. και του Ικάριου στα Α. και είναι διαταγμένα σε τρεις παράλληλες σειρές: την ανατολική, που αποτελεί προέκταση της Εύβοιας και περιλαμβάνει τα νησιά Άνδρο, Τήνο, Μύκονο, Ρήνεια, Δήλο, Νάξο και Αμοργό. Τη μεσαία, που περιλαμβάνει Γυάρο, Σύρο, Πάρο, Αντίπαρο, Σίκινο, Ίο, Θήρα και Ανάφη. Τη δυτική που είναι προέκταση της Λαυρεωτικής και περιλαμβάνει Μακρόνησο, Κέα, Κύθνο, Σέριφο, Κίμωλο, Μήλο και Φολέγανδρο. Οι Κυκλάδες πήραν το όνομά τους από τους αρχαίους Έλληνες, γιατί μοιάζουν σαν να σχηματίζουν κύκλο γύρω από το ιερό νησί της Δήλου. Όπως έχει αποδειχτεί από σχετικές έρευνες, τα νησιά αυτά ήταν πριν χιλιάδες χρόνια τα κορυφαία τμήματα οροσειρών της ξηράς που αποτελούσε συνέχεια της ηπειρωτικής Ελλάδας. Η ξηρά αυτή καταποντίστηκε μετά από μεγάλες κατακρμνήσεις και τη θέση της πήρε το Αιγαίο Πέλαγος. Το όνομα Κυκλάδες συναντιέται για πρώτη φορά στον Ηρόδοτο (5ος π.Χ. αι.). Έτσι τις αναφέρουν και ο Θουκυδίδης, ο Στράβωνας, ο Καλλίμαχος και ο Διονύσιος ο Περιηγητής. Πρώτοι κάτοικοι αναφέρονται οι Κάρες, οι Λέλεγες και οι Φοίνικες. Αργότερα οι Κρήτες εγκαταστάθηκαν μόνιμα στην περιοχή και δημιούργησαν τον κυκλαδικό πολιτισμό. Μετά την κάθοδο των Δωριέων (1100 π.Χ.) αποικίστηκαν από Ίωνες (Μήλος και Θήρα από Δωριείς).

Κατά τους Περσικούς Πολέμους οι Κυκλάδες λεηλατήθηκαν και καταλήφθηκαν από τους Πέρσες. Μετά την ήττα και αποχώρηση των Περσών (ναυμαχία Σαλαμίνας), εντάχθηκαν στην πρώτη Αθηναϊκή συμμαχία (478 π.Χ.) και στη δεύτερη (378 π.Χ.). Οι Ρωμαίοι τις κατάκτησαν το 2ο μ.Χ. αιώνα.

Κατά τους βυζαντινούς χρόνους δοκιμάστηκαν από επιδρομές των Σλάβων (675 μ.Χ.) και των Ενετών (1207 μ.Χ.). Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας δέχτηκαν πολλές πειρατικές επιδρομές. Χειρότερη δοκιμασία όμως γνώρισαν από τον αρνησιθρησκο Έλληνα Λέσβιο Χαϊρεντίν Βαρβαρόσσα, ο οποίος σαν αρχηγός του τουρκικού στόλου προξένησε το 1537 τρομερές καταστροφές στα νησιά και πήρε πολλούς αιχμαλώτους. Κατά την περίοδο της επανάστασης του 1821, παρά την αντίδραση τω καθολικών της Σύρου, Νάξου, Τήνου και Σαντορίνης και παρά την έλλειψη ισχυρού στόλου, πήραν μέρος στον αγώνα και πρόσφεραν πολύτιμες υπηρεσίες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΥΠΡΟΥ (Κτηνιατρείο)

Κύπρος. Το τρίτο σε έκταση νησί της Μεσογείου (μετά τη Σικελία και τη Σαρδηνία), βρίσκεται στην ανατολική Μεσόγειο, κοντά στα νότια παράλια της Μ. Ασίας. Πρωτεύουσά της είναι η Λευκωσία.

Το όνομά της προήλθε, κατά τη μυθολογία, από το όνομα του γιού ή της κόρης του Κινύρα, πρώτου βασιλιά της Κύπρου και πρώτου ιερέα της Αφροδίτης (η οποία κατά την παράδοση αναδύθηκε από τη θάλασσα κοντά στην Πάφο της Κύπρου, γι' αυτό και επονομάζεται Κύπρις), γι' αυτό και θεωρείται το νησί της Αφροδίτης.

Η Κύπρος κατοικήθηκε από την 5η χιλιετία π.Χ. από τους Τελχίνες (στους οποίους αποδίδεται η ανακάλυψη του χαλκού). Αργότερα πήγαν εκεί Αχαιοί και Δωριείς, οι οποίοι ίδρυσαν πολλές ελληνικές πόλεις (Σαλαμίνα, Πάφο, Σόλους, Κούριον, Κίτιον κ.ά.), που εξελίχθηκαν στα δέκα κυπριακά βασίλεια. Το 850 π.Χ. περίπου εγκαταστάθηκαν εκεί Φοίνικες, ενώ το 709 π.Χ. και το 670 π.Χ. κυριάρχησαν οι Ασσύριοι. Το 569-525 π.Χ. ήταν υπό την κυριαρχία των Αιγυπτίων και το 525 π.Χ. καταλήφθηκε από τους Πέρσες του Καμβύση. Απελευθερώθηκε από τον Κίμωνα, ενώ στους χρόνους του βασιλιά Ευαγόρα Α' έφθασε σε μεγάλη ακμή. Ακολούθησαν και πάλι οι Πέρσες και κατόπιν διαδοχικά ο Μ. Αλέξανδρος, οι Πτολεμαίοι, οι Ρωμαίοι (50 π.Χ.) και οι Βυζαντινοί (στον 4ο αι. επικράτησε οριστικά ο Χριστιανισμός).

Κατά τη Γ' Σταυροφορία (1191) περιήλθε στην κυριαρχία των Φράγκων (Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος, Ναΐτες, Λουζινιάν, Βενετοί), μέχρι το 1571, οπότε καταλήφθηκε από τους Τούρκους. Το 1878 η Κύπρος παραχωρήθηκε στην Αγγλία και το 1915 πήρε το καθεστώς της κτήσεως. Στην περίοδο αυτή έγιναν πολλές κινήσεις διαμαρτυρίας και το 1931 έγινε μεγάλη εξέγερση, που κατεστάλη βίαια. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η Κύπρος ζήτησε την αυτοδιάθεση (για ένωση με την Ελλάδα), αλλά το αίτημα αυτό απορρίφθηκε.

Ακολούθησε ο ένοπλος αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. με αρχηγό το στρατηγό Γ. Γρίβα-Διγενή (1956-1959) και το 1959 η Κύπρος ανακηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος (Κυπριακή Δημοκρατία) με πρόεδρο τον αρχιεπίσκοπο και Εθνάρχη Κύπρου Μακάριο, ψυχή του απελευθερωτικού αγώνα. Στη διάρκεια του αγώνα αυτού πολλοί Κύπριοι, ιδίως νέοι, έδωσαν τη ζωή τους για την ελευθερία του νησιού (Μ. Καραολής, Α. Δημητρίου, Ε. Παληκαρίδης, Γρ. Αυξεντίου κ.ά.). Μετά το 1959 εξακολούθησαν οι διενέξεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων με αποκορύφωμα την εισβολή των τουρκικών στρατευμάτων στις 20 Ιουλίου 1974 (α' φάση) και 14 Αυγούστου 1974 (β' φάση), που είχε σαν αποτέλεσμα την κατάληψη του βόρειου τμήματος του νησιού (40% του εδάφους). Διακόσιες χιλιάδες Ελληνοκύπριοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να γίνουν πρόσφυγες. Παρά την καταδίκη της τουρκικής αυτής ενέργειας από τον Ο.Η.Ε. και τις αποφάσεις να φύγουν τα τουρκικά στρατεύματα και να γυρίσουν οι Ελληνοκύπριοι πρόσφυγες στα σπίτια τους, η κατοχή παραμένει μέχρι σήμερα.

Ο Μακάριος Γ' παρέμεινε έως τις 3 Αυγούστου 1977 που πέθανε. Στις 3 Σεπτεμβρίου του ίδιου χρόνου αναδείχθηκε 2ος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ο

Σπύρος Κυπριανού, ο οποίος επανεκλέχθηκε στις 14-2-1983. Στις 22-2-1988 εκλέγεται ο Γιώργος Βασιλείου, οικονομικός παράγοντας της Μεγαλονήσου και παραμένει ως τις εκλογές του 1993, που έχασε από το Γλαύκο Κληρίδη, ο οποίος εκλέχθηκε νέος Πρόεδρος της Κύπρου. Στις εκλογές του 2003 νέος πρόεδρος της Κύπρου εκλέχθηκε ο Τάσος Παπαδόπουλος. (20-12-2002). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΚΥΡΗΝΕΙΑΣ (Καλλιθέα)

Κυρήνεια. Πόλη της Κύπρου. Είναι χτισμένη στη βόρεια παραλία του νησιού, σε απόσταση 28 χλμ από τη Λευκωσία.

Η σημερινή πόλη είναι χτισμένη στη θέση της παλιάς, η οποία ιδρύθηκε από Αχαιούς αποίκους κατά τα 1400-1200 π.Χ. και ονομάστηκε Κερύνεια. Στην αρχαιότητα η Κυρήνεια ήταν έδρα βασιλείου, το οποίο καταλύθηκε μαζί με τα άλλα βασίλεια της Κύπρου από τον Πτολεμαίο το Σωτήρα. Η Κυρήνεια απόχτησε σημασία σαν καλά οχυρωμένη πόλη από τη βυζαντινή περίοδο και μετά. Χάρη στο φρούριό της έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην ιστορία της Κύπρου. Πρωτοθεμελιώθηκε από τους Ρωμαίους, αλλά μεγάλωσε και ενισχύθηκε το φρούριο από τους Βυζαντινούς, τους Λουζινιάν και τους Ενετούς. Φαίνεται ότι στα χρόνια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας η πόλη περιβαλλόταν από τείχος με πύργους, πολλοί από τους οποίους σώζονται σήμερα. Το φρούριο της Κυρήνειας πολιορκήθηκε πολλές φορές από το Ριχάρδο το Λεοντόκαρδο, το Φρειδερίκο Βαρβαρόσσα, τους Γενουάτες και τους Τούρκους. Διατηρείται ως ιστορικό μνημείο. Η Κυρήνεια αποτέλεσε πάντοτε τον προμαχώνα στους επιδρομείς από βόρεια. Τους ορμίσκους κοντά στην Κυρήνεια χρησιμοποίησαν οι Τουρκοκύπριοι για τη λαθραία εισαγωγή όπλων και πυρομαχικών από την Τουρκία (1956-1964). Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 στην Κύπρο η Κυρήνεια κατέχεται από τα τουρκικά στρατεύματα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΥ (Εθν. Στάδιο)

Κύριλλος και Μεθόδιος. Άγιοι απόστολοι των Σλάβων. Ήταν αδερφοί που κατάγονταν από τη Θεσσαλονίκη και από ευγενή οικογένεια. Ο πατέρας τους ήταν αξιωματούχος του Βυζαντίου, στρατηγός του θέματος της Θεσσαλονίκης. Έχασαν τον πατέρα τους σε μικρή ηλικία και την ανατροφή και μόρφωσή τους ανέλαβε ο κηδεμόνας τους Λογοθέτης Θεόκτιστος.

Ο Κύριλλος, που ήταν γνωστός ως Κωνσταντίνος, γεννήθηκε το 827 και σπούδασε στο πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης έχοντας σαν δάσκαλο τον πατριάρχη Φώτιο.

Ο Μεθόδιος γεννήθηκε το 815 και μετά τις σπουδές του προτίμησε το διοικητικό κλάδο και διορίστηκε διοικητής των βόρειων επαρχιών της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Το 856 ο κηδεμόνας τους σκοτώθηκε από το Βάρδα και ο Κύριλλος κατάφυγε σε μοναστήρι στη Βιθυνία, όπου προηγούμενα είχε καταφύγει και ο αδερφός του Μεθόδιος. Όταν έγινε πατριάρχης ο Φώτιος, ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος

στάλθηκαν με αποστολή στους Χαζάρους της Κριμαίας για τη διάδοση του Χριστιανισμού. Κατόπιν πήγαν στη Μοραβία για τον ίδιο σκοπό. Όταν επέστρεψαν ο Μεθόδιος έγινε ηγούμενος της μονής Πολυχρόνιου και ο Κύριλλος διορίστηκε καθηγητής της φιλοσοφικής στην πατριαρχική σχολή των Αγίων Αποστόλων στην Κωνσταντινούπολη. Ο Κύριλλος δημιούργησε το σλαβονικό αλφάβητο και με τη βοήθεια του αδελφού του και των μαθητών του μετάφρασε στη σλαβική γλώσσα την Αγία Γραφή καθώς και λειτουργικά βιβλία. Οι δυο αδελφοί, έχοντας πίστη στην Ορθοδοξία και γνωρίζοντας τη σλαβική γλώσσα, ανάλαβαν ένα πολύ δύσκολο έργο, γιατί οι Φράγκοι κληρικοί δημιουργούσαν εμπόδια. Κατόρθωσαν να κηρύξουν το Χριστιανισμό στη Μοραβία και οι εκκλησίες της να υπαχθούν στο Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Κλήθηκαν από τον πάπα Νικόλαο Α', αλλά όταν πήγαν, βρήκαν στον παπικό θρόνο το διάδοχό του Αδριανό Β'. Κατά το χρόνο της παραμονής τους στη Ρώμη ο Κύριλλος ασπάστηκε το μοναχικό βίο και έμεινε εκεί, όπου και πέθανε το 869. Ο Μεθόδιος, αφού έπεισε τον πάπα να χρησιμοποιείται η σλαβονική γλώσσα στη λατρεία και μόνο το Ευαγγέλιο να διαβάζεται πρώτα λατινικά και έπειτα στη σλαβονική, έγινε αρχιεπίσκοπος Σίρμιου, έχοντας στη δικαιοδοσία του τη Μεγάλη Μοραβία, την Παννονία και τη Σλοβακία. Ο ανιψιός όμως του Ρατισλάβου Σβατοπόλκος, ακολουθώντας φιλοφραγκική πολιτική, συνέλαβε το Μεθόδιο, ο οποίος καταδικάστηκε από σύνοδο φιλοφραγκικών κληρικών, βασανίστηκε και φυλακίστηκε στη Βανυρία. Ύστερα από παραμονή τριών χρόνων στη φυλακή, απελευθερώθηκε με την επέμβαση του πάπα Ιωάννη Η'. Το 882 πήγε στην Κωνσταντινούπολη, όπου έγινε δεχτός από τον αυτοκράτορα και τον πατριάρχη με μεγάλες τιμές. Κατόπι επέστρεψε στη Μοραβία, όπου συνέχισε το έργο του μέχρι το 885, οπότε πέθανε. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΥΡΙΩΤΙΣΣΗΣ

Οδός Κυριωπίσης. Ονομάστηκε ΚΥΡΙΩΤΙΣΣΗΣ από τον ομώνυμο ενοριακό ναό "ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΩΤΙΣΣΗΣ" ή ΑΓΙΟΥ ΣΑΒΒΑ. Σύμφωνα με μαρτυρίες που υπάρχουν στον Β' τόμο της Ιστορίας της Βέροιας του κ. Γ. Χιονίδη (Έκδ. Θεσ/κη; 1970, σελ. 195), ο ενοριακός (σήμερα) ναός Κυριωπίσης οφείλει το όνομά του σε ομώνυμο Ναό της Κωνσταντινούπολης.

Ο ΑΓΙΟΣ ΣΑΒΒΑΣ είναι μουσαφίρης άγιος στην ΚΥΡΙΩΤΙΣΣΑ μεταφερθείσης της εικόνας του, κατά την παράδοση, από το χωριό Καστανιά, μετά την καταστροφή, το έτος 1822, από τον Λαμπούτ Πασά (Γιάννη Αλεξιάδη: Βεροιώτικες Αράδες. Σελ. 90).

Οδός ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ

α) Κωνσταντίνου Α' Μεγάλου (Βλέπε οδός Κωνσταντίνου Α' Μεγάλου).

β) Ελένης (αγίας). Σύζυγος του αυτοκράτορα Κωνσταντίου του Χλωρού και μητέρα του Μ. Κωνσταντίνου. Ήταν Ελληνίδα στην καταγωγή και γεννήθηκε (247) στο Δρέπανο Βιθυνίας. Ο αξιωματικός του Αυρηλιανού Κωνσταντίος Χλωρός

γνώρισε την Ελένη, όταν περνούσε από κει για κάποια εκστρατεία. Τη συμπάθησε, αλλά ο νόμος δεν επέτρεπε γάμο ευγενών αξιωματικών με γυναίκα από λαϊκά στρώματα (ο πατέρας της ήταν ξενοδόχος). Για το λόγο αυτό έκανε ειδικό νόμο και την παντρεύτηκε. Το 293 μ.Χ. προκειμένου να αναδειχτεί Καίσαρας της Γαλατίας, της Ιβηρίας και της Βρετανίας (οι σχετικοί νόμοι απαγόρευαν την άνοδο στα ανώτατα αξιώματα σ' αυτούς που είχαν σύζυγο από μη ευγενή και επίσημη οικογένεια) χώρισε την Ελένη και νυμφεύτηκε την ανιψιά του Αυγούστου της Δύσης Μαξιμιανού, Θεοδώρα.

Η Ελένη ήταν χριστιανή και την πίστη της αυτή μετέδωσε και στο γιό της Κωνσταντίνο, που ακολούθησε το στρατιωτικό επάγγελμα του πατέρα του Κωνσταντίου Χλωρού. Η Ελένη οπωσδήποτε επηρέασε το γιό της, ο οποίος έτρεφε ευνοϊκά αισθήματα για τους Χριστιανούς και τους υποστήριξε όταν έγινε Αύγουστος. Η εύνοια εκδηλώθηκε με το Διάταγμα των Μεδιολάνων (313) και αργότερα, όταν ο Κωνσταντίνος αναγνώρισε το Χριστιανισμό σαν επίσημη θρησκεία στο κράτος του.

Η Ελένη έχοντας την υλική και ηθική συμπαράσταση του αυτοκράτορα γιού της Μ. Κωνσταντίνου, αφιερώθηκε από το 320 σε έργα κοινωφελή και χριστιανικής φιλανθρωπίας. Πήγε στα Ιεροσόλυμα, όπου έμεινε ένα χρόνο. Εκεί πρωτοστάτησε στην ανέγερση χριστιανικών ναών. Αρχικά κατεδάφισε το Ναό της Αφροδίτης και στη θέση του, σύμφωνα με την παράδοση, χτίστηκε ο τάφος του Χριστού. Ο ιστορικός Ευσέβιος στην Εκκλησιαστική ιστορία του αναφέρει ότι μετά την κατεδάφιση του Ναού αυτού, αποκαλύφθηκε ο Πανάγιος Τάφος του Χριστού με τον Τίμιο Σταυρό του. Ύστερα η αγία Ελένη χρηματοδότησε την ίδρυση ναών στον τόπο της ανάστασης, στη Βηθλεέμ μέσα στη σπηλιά της γέννησης και στο όρος που έγινε η Θεία Ανάληψη. Ο Μέγας Κωνσταντίνος εκτιμώντας τις αρετές και την προσφορά της την ανακήρυξε Αυγούστα. Όταν η Κωνσταντινούπολη έγινε πρωτεύουσα του Βυζαντίου, υψώθηκαν στην αγορά οι στήλες "Κωνσταντίνου και Ελένης", μ' ένα σταυρό στη μέση και την επιγραφή: "Εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς, Ἀμήν". Πέθανε το 328 και η Εκκλησία μας την ανακήρυξε "ισαπόστολο" και αγία. Η μνήμη της γιορτάζεται στις 21 Μαΐου. Στην αγιογραφία εικονίζονται μαζί ο άγιος Κωνσταντίνος και η αγία Ελένη σε όρθια στάση, κρατώντας στη μέση τον Τίμιο Σταυρό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ (Εθν. Στάδιο)

Κωνσταντίνος Α' Μέγας, Γιός του Κωνσταντίου του Χλωρού και της Ελένης. Γεννήθηκε το 285 μ.Χ. στη Ναϊσός της Άνω Μοισίας (Νίσσα Σερβίας). Εκπαιδεύτηκε στη στρατιωτική τέχνη από τον πατέρα του και από νεαρή ηλικία παράμεινε σαν όμηρος στην αυλή του Διοκλητιανού πρώτα και του Γαλέριου αργότερα. Υπηρέτησε σαν αξιωματικός του ρωμαϊκού στρατού στην Περσία, Συρία, Αίγυπτο, Μ. Ασία και διακρίθηκε.

Όταν το 305 μ.Χ. ο πατέρας του Κωνσταντίνος έγινε Αύγουστος, αναχώρησε, με την άδεια του Γαλέριου, για τη Δύση να τον συναντήσει. Ο Κωνσταντίνος την εποχή εκείνη προσπαθούσε να κατακτήσει την Βρετανία. Εκεί ο Κωνσταντίνος ανάλαβε

τη διοίκηση του στρατού, νίκησε τους Σκώτους της Βρετανίας και τους άγριους λαούς που κατοικούσαν στα βόρεια του Ρήνου και κέρδισε την εμπιστοσύνη των ρωμαϊκών λεγεώνων και των βαρβάρων συμμάχων τους με την ανδρεία και τη συνεισφορά του διοίκησης. Έτσι, μετά το θάνατο του πατέρα του (306 μ.Χ.) όλος ο στρατός ανακήρυξε τον Κωνσταντίνο Καίσαρα της Δύσης. Αφού εξουδετέρωσε τον Μαξιμιανό και το γιό του Μαξέντιο (την παραμονή της μάχης κατά του Μαξεντίου, η παράδοση αναφέρει πως είδε στον ουρανό το σύμπλεγμα ΧΡ με την επιγραφή "in hoc vincas", που σημαίνει "εν τούτω νικά") στη Δύση και το Λικίνιο (μετά το θάνατο του Γαλερίου) στην Ανατολή, έμεινε απόλυτος κύριος όλης της αυτοκρατορίας. Σημειωτέον ότι οι δυο Αύγουστοι (Κωνσταντίνος και Λικίνιος) συναντήθηκαν το Μάρτιο του 313 στο Μεδιόλανο (Μιλάνο) και υπέγραψαν το περίφημο διάταγμα των Μεδιολάνων, με το οποίον διακηρύσσόταν πλήρης ανεξίτηλη ανειδίκευτη.

Στηριγμένος στα σωματικά του προσόντα και στα ψυχικά και ηθικά του χαρίσματα και κυρίως στην αγάπη των στρατιωτών του και μάλιστα των Χριστιανών, κατόρθωσε να κατακτήσει ένα απέραντο κράτος που εκτεινόταν από την Αγγλία και τη Βόρεια Θάλασσα, μέχρι τον Περσικό κόλπο. Δεν αποδείχτηκε μόνο εξαίρετος στρατηγός, αλλά και σωστός πολιτικός που ήξερε να συμπληρώνει τις στρατιωτικές του επιτυχίες με σωστούς νόμους και διοικητικά μέτρα.

Την άνοιξη του 337, αρρώστησε και πέθανε, αφού πρώτα βαπτίστηκε Χριστιανός από τον επίσκοπο Νικομήδειας Ευσέβιο. Θάφτηκε στην Κωνσταντινούπολη στο Ναό των Αγίων Αποστόλων.

Έργα του στον πολιτικό τομέα:

α) Μεταφορά της πρωτεύουσας από τη Ρώμη στη θέση του αρχαίου Βυζαντίου. Η ανέγερσή της άρχισε το Νοέμβριο του 324 και τα επίσημα εγκαίνια της πόλης έγιναν στις 11 Μαΐου 330. Ο Κων/νος ονόμασε την πόλη Νέα Ρώμη, αλλά ο λαός την ονόμασε Κωνσταντίνου-πόλη, ονομασία που τελικά επικράτησε.

β) Πλησίασε και έδειξε αγάπη και στοργή στους Χριστιανούς. Και αυτοί, σε ανταπόδοση, του αφοσιώθηκαν και τον βοήθησαν να πραγματοποιήσει τα όνειρά και τις φιλοδοξίες του. Χάρη στο δικό του ενδιαφέρον έγινε η πρώτη Οικουμενική Σύνοδος της Εκκλησίας το 325 στη Νίκαια της Βιθυνίας, στην οποία πήραν μέρος 318 επίσκοποι απ' όλη σχεδόν την Ανατολή, με πρόεδρο τον ίδιο. Υπήρξε ο θεμελιωτής του Χριστιανισμού σε παγκόσμια κλίμακα. Γι' αυτό και η ανατολική Εκκλησία τον κατάταξε στους αγίους και τον ονόμασε ισαπόστολο. Μαζί μάλιστα με τη μητέρα του Ελένη τιμά τη μνήμη τους στις 21 Μαΐου.

γ) Φρόντισε για την αναδιοργάνωση του στρατού και την οικονομική ανασυγκρότηση του κράτους και κυρίως τη νομοθεσία, με την οποία προσπάθησε να προστατέψει τους φτωχούς και αδύνατους από τους δυνατούς. Παρά τα ελαττώματά του - ήταν οξυθυμος και ευμετάβλητος στις αποφάσεις του και μερικές φορές σκληρός - ήταν ένας από τους μεγαλύτερους ηγέτες στο στρατιωτικό και πολιτικό τομέα. Από την ιστορία ονομάστηκε Μέγας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Καλλιθέα)

Κωνσταντινίδης Κωνσταντίνος. Έμπορος από τη Μασσαλία, από τους πρωτεργάτες της κίνησης για την ανεξαρτησία του Πόντου, Πρόεδρος του "Παμπόντιου Συνεδρίου" του Ελληνισμού του Πόντου, που συνήλθε στη Μασσαλία από τις 22 Ιανουαρίου έως τις 4 Φεβρουαρίου 1918. Γεννήθηκε το 1856 στην Τραπεζούντα. Πατέρας του ήταν ο περίφημος Καπετάν Γιωρ Πασάς, ισόβιος δήμαρχος της Κερασούντας και η μητέρα του ήταν Τραπεζούντια, από τη γνωστή οικογένεια του Χατζηκακούλογλου.

Τα παιδικά του χρόνια τα πέρασε στην Κερασούντα. Έφηβος έφυγε από εκεί για την Αθήνα, να συνεχίσει τις σπουδές του. Παρέμεινε στην πρωτεύουσα της Ελλάδας ως το 1878. Στα 22 του χρόνια έφυγε για τη Μασσαλία, όπου ζούσε ο θείος του, Διονύσιος Κωνσταντινίδης, που ασχολούνταν με το εμπόριο. Κοντά του παρέμεινε επί τέσσερα χρόνια. Στη συνέχεια, το 1883, ίδρυσε δικό του εμπορικό οίκο και επιδόθηκε στο εμπόριο με καταπληκτική επιτυχία. Μέσα σε λίγα χρόνια κατάφερε να γίνει ο μεγαλύτερος εισαγωγέας φουντουκιών της Μασσαλίας και ολόκληρης της Δυτικής Ευρώπης, κάνοντας τα φουντούκια γνωστά σε όλα τα ευρωπαϊκά εμπορικά λιμάνια.

Από το 1918 και έπειτα, ο Κωνσταντινίδης μπαίνει επικεφαλής της κίνησης για την ανεξαρτησία του Πόντου και προσφέρει σημαντικά ποσά, αλλά και τον προσωπικό του μόχθο, για τη διεξαγωγή του αγώνα.

Ο Κωνσταντινίδης, λίγο πριν πεθάνει, το 1930, είχε δωρίσει στην Εθνική Πινακοθήκη 44 πίνακές του μεγάλης αξίας. Τη μεγάλη του βιβλιοθήκη δώρισε στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΗΡΩΣ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Κωνσταντοπούλου Ηρώ. (1927-1944). Γεννήθηκε στη Σπάρτη, στις 16-7-1927 από γονείς Σπαρτιάτες. Η νεαρή αγωνίστρια της κατοχής εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στο σκοπευτήριο της Καισαριανής στις 5-9-1944.

Οργανώθηκε στην ΕΠΟΝ ενώ ήταν μαθήτρια Γυμνασίου. Η δράση της προκάλεσε τη βίαιη αντίδραση των ταγμάτων ασφαλείας. Στις αρχές του Ιουλίου (1944), έσπασαν την πόρτα του σπιτιού της, βρήκαν μόνη της την Ηρώ, και αφού τη βασάνισαν σκληρά μέσα στο σπίτι της, τη μετέφεραν στα κρατητήριά τους. Οι γονείς της κατόρθωσαν να την αποσπάσουν από τα κρατητήρια με χρήματα και μέσα. Οι προδότες όμως που την είχαν βάλει στόχο, δεν σταμάτησαν εδώ. Την κατάγγειλαν στα Ες Ες. Έτσι, στις 16-7-1944 τα Ες Ες μπλοκάρουν όλο το τετράγωνο που ήταν το σπίτι της Ηρώς, στην οδό Βεΐκου. Εκείνη την ημέρα είχε δώσει τις εξετάσεις της τελευταίας τάξης του Γυμνασίου. Τα Ες Ες τη βασάνισαν απάνθρωπα 4 ημέρες για να μαρτυρήσει τους συνεργάτες της στην οργάνωση και της υποσχέθηκαν πολλά αν ήθελε να συνεργασθεί μαζί τους. Η Ηρώ, αντί για απάντηση, χαστούκισε το διερμηνέα των Γερμανών. Από τα κρατητήρια τη μεταφέρουν στο Χαϊδारी και από

βραβείο, για το σθένος και τη γενναιότητα της μπροστά στους βασιανιστες και στο εκτελεστικό απόσπασμα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΘΑΝΟΥ (Πανόραμα)

Κωτσόπουλος Θάνος. Γεννήθηκε το 1911 στην Αθήνα. Διακεκριμένος ηθοποιός, πρωταγωνιστής, σκηνοθέτης του δραματικού θεάτρου και συγγραφέας. Εσπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Πτυχιούχος της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου. Ανέλαβε τους πρώτους ρόλους σε έργα του κλασσικού και του νεώτερου δραματολογίου. Έλαβε μέρος σε καλλιτεχνικές περιοδείες του Εθνικού Θεάτρου στο εξωτερικό. Συνεργάστηκε και με το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος. Από τα θεατρικά του έργα ο "Λυτρωμός" ανεβάστηκε από τη σκηνή του Εθνικού Θεάτρου το 1946 και "Ο πόλεμος τελείωσε" τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο του Καλοκαιρινείου διαγωνισμού το 1931. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΥ Ι.

Κωττούνιος (Κωπούνης) Ιωάννης. Έλληνας λόγιος από τη Βέροια (1572-1657) που χρημάτισε καθηγητής στα πανεπιστήμια Μπολόνιας και Πάντοβας. Μετά τη Ρώμη πήγε στην Πάντοβα και σπούδασε Θεολογία και Ιατρική. Στην Πάντοβα διδάξε ελληνικά στο εκεί πανεπιστήμιο για 13 χρόνια. Το 1632, μετά από πρόσκληση της ενετικής δημοκρατίας, ανέλαβε την έδρα της φιλοσοφίας του Παταβιανού πανεπιστημίου έχοντας ακροατήριο από όλο τον κόσμο. Έγινε γνωστός κυρίως από τη διδασκαλία της αριστοτελικής φιλοσοφίας. Είχε στενές σχέσεις με το Λέοντα Αλλάτιο, με τον οποίο συνεργάστηκε αρκετά στον επιστημονικό τομέα μέχρι το θάνατό του, μετά τον οποίο τιμήθηκε με τον τίτλο του υιού του Αγίου Μάρκου. Οι μελέτες του και οι επιστημονικές του δι-

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΣ
ΓΕΝ. 1572 ΠΑΝΤΟΒΑ
ΘΑΝ. 1657

ΒΕΡΟΙΑ

ληνική όσο και στη λατινική γλώσσα. Έγραψε “triplici statu animae rationalis ad aures ac tenorem Aristotelis” (δηλ. περί της κατά του Αριστοτέλη τριπλής κατάστασης του ορθού λόγου) και “Ελληνικών επιγραμμάτων βιβλία τρία”. Πιστεύεται ότι είχε αλληλογραφία με το Λονδοβίκο ΙΔ', προς τον οποίο λέγεται ότι πολλές φορές είχε κάνει νύξη για το υπόδουλο ελληνικό γένος. (Απ. Δ.Σ. 53/76)

Οδός ΚΩΦΙΔΗ ΜΑΤΘΑΙΟΥ (Καλλιθέα)

Κωφίδης Ματθαίος. Εκλεκτό μέλος της κοινωνίας της Τραπεζούντας του Πόντου. Είχε εκλεγεί τέσσερις φορές βουλευτής και αγωνίστηκε ακούραστα και θαρραλέα για την ανεξαρτησία του Πόντου. Καταδικάστηκε σε θάνατο από τα έκτακτα δικαστήρια των Νεοτούρκων (Αμάσεια) και εκτελέστηκε με απαγχονισμό, το Σεπτέμβριο του 1921. Είχε γεννηθεί στην Κρώμνη το 1855. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΑΔΟΜΥΛΩΝ

Λαδόμυλοι. Περιοχή όπου παλιά υπήρχαν οι λαδόμυλοι, που έβγαζαν το “σαμό-λαδο”. Αρκετοί οι λαδομυλωνάδες, όπως τους αναφέρει ο Γιάννης Αλεξιάδης στο βιβλίο του: “ΒΕΡΟΙΩΤΙΚΕΣ ΑΡΑΔΕΣ”. Όπως: Ο Τζετ Βέης, Γεωργιάδης, Μαλούτας, Σαράφογλου, Τσιράκογλου, Βελτσιδής κ.λπ.

Οδός ΛΑΕΡΤΗ (Εργοχώρι)

Λαέρτης. Βασιλιάς της Ιθάκης, γιός του Αρκείσιου και της Χαλκομέδουσας, εγγονός του Κέφαλου, σύζυγος της Αντίκλειας, κόρης του Αυτόλυκου. Σύμφωνα με μια παράδοση, ο Αυτόλυκος είχε κλέψει τα βόδια του Σίσυφου. Ο τελευταίος από ένα σημάδι που είχε κάνει με πυρωμένο σίδηρο στις χηλές των ζώων, ανακάλυψε τον κλέφτη. Πηγαίνοντας να ζητήσει τα κλεμμένα βόδια του από τον Αυτόλυκο, γνώρισε την κόρη του που ήταν αρραβωνιασμένη με το Λαέρτη και κατόρθωσε να τη βιάσει. Καρπός της ένωσης αυτής ήταν ο Οδυσσέας, που ήρθε στον κόσμο ύστερα από το γάμο της Αντίκλειας με το Λαέρτη, ο οποίος νόμιζε τον ήρωα δικό του γιό. Κατά την περίοδο της νεότητάς του ο Λαέρτης, ως ηγεμόνας των Κεφαλλοντιών, κυρίευσε την πόλη Νήρικο, που βρισκόταν στην αντικρινή από την Ιθάκη ακτή. Μερικοί συγγραφείς υποστηρίζουν πως ο Λαέρτης πήρε μέρος και στην αργοναυτική εκστρατεία. Κατά τη διάρκεια του Τρωικού πολέμου, αγνοώντας την τύχη του Οδυσσέα, είχε αποσυρθεί στα χτήματά του τσακισμένος από την αγωνιώδη αναμονή. Όταν επέστρεψε ο πολυπλόκατος γιός του, ο Λαέρτης τον βοήθησε, αν και γέρος, να καταπνίξει - μετά τη μνηστηροφανία - την εξέγερση των συγγενών των μνηστήρων, σκότωσε μάλιστα ακοντίζοντάς τον και τον αρχηγό τους Ευπείθη, πατέρα του Αντίνοου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΑΜΠΕΤΗ ΕΛΛΗΣ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Λαμπέτη Έλλη. (Ψευδώνυμο της Έλλης Λούκου). Ελληνίδα ηθοποιός του θεάτρου και του κινηματογράφου. Γεννήθηκε στα Βύλλια Αττικής το 1928 και σπούδασε στη δραματική σχολή της Μαρίκας Κοτοπούλη. Εργάστηκε: με το θίασο Μουσούρη (1944-1945), στο Θέατρο Τέχνης (1946-1948), με το θίασο Κατερίνας και με το Εθνικό Θέατρο. Συγκρότησε θίασο με τους Γ. Παπά και Δ. Χορν (1956-1958). Το

1961 δημιούργησε δικό της θίασο. Διακρίθηκε ιδιαίτερα σε δραματικούς ρόλους. Το 1951 βραβεύτηκε με το έπαθλο Μαρίκας Κοτοπούλη. Πέθανε στις 2-9-1983, σε ηλικία 55 χρονών, ύστερα από πολύχρονη αρρώστια. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΑΜΠΡΑΚΗ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Λαμπράκης Γρηγόριος. Γιατρός, βαλκανιονίκης και βουλευτής (Κερασίτσα Αρκαδίας 1912-Θεσσαλονίκη 1963). Το 1950 έγινε υφηγητής της ιατρικής και διευθυντής νοσοκομείου. Παράλληλα ασχολήθηκε και με τον αθλητισμό. Πήρε μέρος πολλές φορές στους βαλκανικούς αγώνες και επανειλημμένα κατάκτησε χρυσό μετάλλιο, πρωτεύοντας στο άλμα σε μήκος και τριπλούν. Στα τελευταία χρόνια της ζωής του ασχολήθηκε και με την πολιτική. Το 1961 εκλέχτηκε βουλευτής του Πειραιά, σαν ανεξάρτητος συνεργαζόμενος με την Αριστερά. Ως αντιπρόεδρος της "Ελληνικής Επιτροπής για τη Βαλκανική Συνεννόηση" πήρε μέρος σε διάφορα συνέδρια τόσο στην Αγγλία όσο και την Ελλάδα. Στις 22 Μαΐου 1963 στη Θεσσαλονίκη, ύστερα από μια ομιλία του, που είχε οργανώσει η "Ελληνική Επιτροπή για τη Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη", δολοφονήθηκε χτυπημένος από ένα τρικύκλο, που οδηγούσε ο Σπύρος Γκοτζαμάνης, μέλος της οργάνωσης "Σύνδεσμος Αγωνιστών και Θυμάτων Εθνικής Αντιστάσεως Βορείου Ελλάδος". Η κηδεία του έγινε στην Αθήνα. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Οδός ΛΑΜΨΑΚΟΥ (Σαλαμίνα)

Λάμψακος. Αρχαία μικρασιατική πόλη του Ελλήσποντου, στην περιοχή της Μυσιάς, που απέχει από την πόλη Καρδία της Θρακικής χερσονήσου μόνο 5 χλμ περίπου. Το πρώτο της όνομα ήταν Πιτυούσα. Στα μέσα του 6ου π.Χ. αιώνα περιήλθε στους Πέρσες, αλλά διατηρούσε την αυτονομία της. Στην Ιωνική επανάσταση καταστράφηκε από τις περσικές δυνάμεις του Δαυρίσκου. Ο Θεμιστοκλής, εξόριστος στην αυλή του Αρταξέρξη, πήρε σαν δώρο τη Λάμψακο μαζί με άλλες πόλεις, όπως ήταν τότε το περσικό έθιμο. Ύστερα από τους θριάμβους του Κίμωνα, πήρε μέρος στη συμμαχία της Δήλου, στην οποία έδινε φόρο δώδεκα τάλαντα. Το καλοκαίρι του 411 π.Χ. αποστάτησε από την Αθηναϊκή συμμαχία, αλλά κυριεύτηκε από τους Αθηναίους (410 π.Χ.), για να ελευθερωθεί από το Σπαρτιάτη ναύαρχο Λύσανδρο (405 π.Χ.).

Όταν οι Αθηναίοι Τιμόθεος και Καλλίστρατος ίδρυσαν τη δεύτερη ναυτική ηγεμονία της Αθήνας, η Λάμψακος προσχώρησε σ' αυτή. Λίγο αργότερα όμως αποστάτησε πάλι (357-355). Στο λεγόμενο δεύτερο συμμαχικό πόλεμο ο Αθηναίος στρατηγός Χάρης την κυρίεψε και τη λεηλάτησε. Τον καιρό του Μ. Αλεξάνδρου η Λάμψακος μαζί με το Ίλιο και τις γύρω πόλεις αποτέλεσαν ομοσπονδία ("Κοινόν") ελεύθερων πόλεων. Ο Λυσίμαχος την κατέλαβε το 302 π.Χ. αλλά την ανακήρυξε ελεύθερη. Ακολούθησε η υποταγή της στο Δημήτριο Πολιορκητή, που ήθελε να διακόψει την επικοινωνία του Λυσίμαχου με τη Θράκη. Η Λάμψακος πήγε

με το μέρος της Ρώμης κατά τον πόλεμό της εναντίον του Αντίοχου και διατήρησε την αυτονομία της μέχρι το 190 π.Χ. Η πόλη ήταν μεγάλη και πλούσια, με μεγάλη πολιτιστική ανάπτυξη. Περίφημα ήταν τα νομίσματά της ("λαμπακηνοί στατήρες"). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΑΟΔΙΚΕΙΑΣ (Κάτωθι Πιερίων)

Λαοδίκεια (η Πάραλος). Την έχτισε ο Σέλευκος ο Νικάτορας στη θέση της φοινικικής πόλης Ραμιθά, δίνοντάς της το όνομα της μητέρας του. Βρισκόταν στη συριακή ακτή, απέναντι από την Κύπρο. Στην περιοχή της καλλιεργούνταν πολλά αμπέλια. Το λιμάνι της ήταν αξιόλογο. Στα χριστιανικά χρόνια ήταν έδρα επισκόπου και αποτελούσε το επίνειο της Αντιόχειας. Ο Ταγκρέδος την κυριέψε το 1102. Καταστράφηκε δυο φορές από σεισμό (1170 και 1287). Το σημερινό της όνομα είναι Ελ-Λατακίε. Είναι έδρα ορθόδοξου Μητροπολίτη. Το 1958 οι αρχαιολογικές ανασκαφές αποκάλυψαν ολόκληρη πόλη, και συμπεραίνεται πως ήταν σημαντικό εμπορικό κέντρο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΑΡΝΑΚΑΣ (Παπάγου)

Λάρνακα. Σημαντική πόλη της Κύπρου, στα νοτιοανατολικά παράλια του νησιού, στο μυχό του κόλπου της Λάρνακας. Είναι πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας και έδρα του μητροπολίτη Κιτίου.

Η πόλη είναι χτισμένη εκεί όπου άλλοτε υπήρχε μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της αρχαίας Κύπρου, το Κίτιο. Το όνομά της το πήρε στα χρόνια της φραγκοκρατίας πιθανότατα από ένα ναό του Λαρνάκιου Δία που βρισκόταν εκεί κοντά. Μέχρι τότε ονομαζόταν Αλυκές. Την ίδια εποχή η επικράτηση στην Αμμόχωστο της παροικίας των Γενουατών, που ήταν εχθρικοί προς τους βασιλιάδες Λουζινιάν, βοήθησε ν' αναπτυχθεί η Λάρνακα σε εμπορική πόλη. Μεταξύ των δυο λιμανιών - επίνειων της Λευκωσίας - Λάρνακας και Αμμοχώστου αναπτύχθηκε εμπορικός ανταγωνισμός. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας το λιμάνι της Λάρνακας ήταν αδιαφιλονίκητα το πρώτο του νησιού, γιατί από αυτό γίνονταν όλες οι εισαγωγές και οι εξαγωγές. Από το τέλος του 18ου αι. έγινε συνοικισμός και στην παραλία με το όνομα Σκάλα. Οι δυο συνοικισμοί ενώθηκαν σε μια πόλη και επικράτησε το όνομα Λάρνακα. Κατά την αγγλοκρατία το λιμάνι έχασε τη σπουδαιότητά του, γιατί οι Άγγλοι κατέργησαν το αποκλειστικό δικαίωμα της διακίνησης των εισαγωγών δια μέσου αυτού και παραχώρησαν ελευθερία εισαγωγής-εξαγωγής σ' όλα τα λιμάνια του νησιού, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί πολύ η Αμμόχωστος.

Η Λάρνακα, μέχρι το 1974, είχε 25.000 κατοίκους. Μετά την τουρκική εισβολή ο πληθυσμός αυξήθηκε αρκετά με την εγκατάσταση προσφύγων και φτάνει τις 40.000 κατοίκους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΑΧΑΝΑ (Καλλιθέα)

Λαχανάς. Χωριό του νομού Θεσσαλονίκης. Το όνομά του το πήρε από το Σάμι-ο οπλαρχηγό Κώστα Λαχανά, που αγωνίστηκε στην περιοχή το 1813.

Στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο το χωριό καταλήφθηκε από τους Βούλγαρους χωρίς μάχη. Έμεινε στη ζώνη της βουλγαρικής στρατιωτικής κατοχής μέχρι το Β' Βαλκανικό Πόλεμο. Την άμυνα της περιοχής είχε μια βουλγαρική ταξιαρχία με το συνταγματάρχη Πέτεφ μέχρι που ενισχύθηκε και έφτασε να έχει δεκατρία τάγματα πεζικού.

Στα υψώματα του Λαχανά επιτέθηκαν οι Έλληνες με την Ι και VI μεραρχία (δεκαοχτώ τάγματα πεζικού). Πλεονεκτούσαν σε πεζικό, αλλά όχι σε πυροβολικό. Η επίθεση άρχισε στις 19 Ιουνίου (1913) και μέχρι το βράδυ είχαν καταλάβει το Λευκοχώρι και το Βερτίκι. Την άλλη μέρα κατέλαβαν το ύψωμα Κλάπε και το χωριό Λυγκοβάνι. Την 21η καταλήφθηκαν τα υψώματα Παλιόκαστρο, Προφήτης Ηλίας και το χωριό Λαχανάς μετά από γενική επίθεση του πεζικού με έντονη προετοιμασία του πυροβολικού. Στην επίθεση σκοτώθηκε ο διοικητής του τέταρτου συντάγματος Παπακυριαζής. Οι Βούλγαροι εγκατέλειψαν την περιοχή φεύγοντας προς τη γέφυρα του Στρυμόνα. Έτσι νίκησαν τα ελληνικά όπλα με απώλειες 1.354 άνδρες της Ιης μεραρχίας και 1.347 της VI. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΕΣΒΟΥ (Κυψέλη)

Λέσβου νομός. Νομός ο οποίος αποτελείται από τα νησιά Λέσβο, Λήμνο, Άγιο Ευστράτιο και πολλά μικρά, ακατοίκητα, βραχώδη νησιά που βρίσκονται στα ΒΑ του Αιγαίου. Πρωτεύουσα: Η Μυτιλήνη.

Κατά την άποψη των ιστορικών η ζωή στη Λέσβο άρχισε πριν από το 3000 π.Χ. Κατά τη μυθολογία ο πρώτος εποίκισμός του νησιού έγινε από το Μακαρέα, από τις πέντε κόρες του οποίου (Μυτιλήνη, Μέθυμνα, Ίσσα, Πύρρα και Αρίσβη) και τους τέσσερις γιούς (Έρεσσο, Κερδάολο, Μέανδρο και Λεύκιππο), πήραν τα ονόματα οι σπουδαιότερες πόλεις του νησιού. Από το όνομα του γαμπρού του Λέσβου, που πήρε την κόρη του Μήθυμνα, ονομάστηκε ολόκληρο το νησί Λέσβος.

Στον Τρωικό πόλεμο οι Λέσβιοι πήγαν με το μέρος των Τρώων γι' αυτό και το νησί λεηλατήθηκε από τους Αχαιούς. Υποτάχθηκε η Λέσβος στους Πέρσες, Αθηναίους, Σπαρτιάτες και πάλι Αθηναίους. Μετά την κατανauμάχηση των Αθηναίων το 405 π.Χ. στους Αιγός Ποταμούς, απαλλάχθηκαν από την αθηναϊκή κυριαρχία. Μετά από πολλές παλινδρομήσεις από τους Αθηναίους προς τους Σπαρτιάτες, υποτάχθηκε στους Πέρσες. Το 332 ο στρατηγός του Μ. Αλεξάνδρου Ηγέλοχος έδωξε τους Πέρσες. Μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου το νησί πέρασε στην κυριαρχία των Πτολεμαίων.

Δέκα οκτώ χρόνια υποδουλώθηκαν στους Ρωμαίους. Τότε ο Πομπήιος, χάρις στον εξέχοντα Λέσβιο ιστορικό Θεοφάνη, έδωσε αυτονομία και διάφορα προνόμια στη Λέσβο, η οποία επανάκτησε την παλιά της αίγλη.

Το 52 πέρασε από τη Λέσβο ο Απόστολος Παύλος και ίδρυσε την πρώτη Χρι-

χρησιμποιήθηκε σαν τόπος εξορίας (η αυτοκράτειρα Ειρήνη πέθανε εξοριστή στη Μυτιλήνη το 803). Το 1354 παραχωρήθηκε από τον αυτοκράτορα Ιωάννη Ε' Παλαιολόγο στο Γενουάτη ευγενή Φραγκίσκο Γατελούζο σαν προίκα για το γάμο του με την αδερφή του αυτοκράτορα Μαρία. Το Γατελούζο διαδέχτηκε ο γιός του Ιάκωβος (1376-1397) και μετά ο Φραγκίσκος Β' (1397-1401), που σκοτώθηκε (1401) από ισχυρό σεισμό. Τον διαδέχθηκε ο ανήλικος γιός του Δωρόνιος (1401-1449), ο οποίος το 1449 παραιτήθηκε χάρι του γιού του Δομίνικου (1449-1458), ο οποίος από την αρχή ήρθε σε προστριβές με το Μωάμεθ Β'. Το 1458 ο Δομίνικος δολοφονήθηκε από τον αδερφό του Νικόλαο με τη δικαιολογία ότι σκόπευε να παραδώσει το νησί στους Τούρκους. Το 1462 η Λέσβος πολιορκήθηκε και κυριεύτηκε από τους Τούρκους (7 Σεπτεμβρίου). Αυτοί τη λεηλάτησαν και έσφαξαν πολλούς από τους κατοίκους της.

Επακολούθησε οικονομική και πνευματική παρακμή του νησιού και η δυσβάστακτη σκλαβιά. Μετά τη δημιουργία του ελεύθερου Ελληνικού κράτους, η Λέσβος εξοκολούθησε να στενάζει κάτω από τον τουρκικό ζυγό. Τέλος στις 8 Νοεμβρίου 1912 τα ελληνικά πολεμικά με τον Παύλο Κουντουριώτη αποβίβασαν τμήματα του ελληνικού στρατού και μετά από πεισματώδη αντίσταση της ισχυρής τουρκικής φρουράς απελευθέρωσαν το νησί. Το 1919 ο ελληνικός στρατός εξόρισε για την κατάκτηση της Σμύρνης και της υπόλοιπης Μ. Ασίας, με πρωτοπόρα τη μεραρχία Αρχιεπαύλους, η οποία είχε συσταθεί από κατοίκους της Λέσβου, Σάμου και Χίου. Το 1922, μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, η Λέσβος δέχτηκε το μεγαλύτερο τμήμα του ελληνικού στρατού που εγκατέλειπε την ασιατική ακτή και των Ελλήνων προσφύγων της Μ. Ασίας. Το 1941 κυριεύτηκε από τους Γερμανούς, οι οποίοι αποχώρησαν το 1944. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ (Καλλιθέα)

Λευκωσία. Πρωτεύουσα της Κύπρου. Βρίσκεται στο βόρειο-κεντρικό τμήμα του νησιού. Η αρχαία της ονομασία ήταν "Λήδρα" ή "Λήδρον" ή "Λέδραι". Ίσως από το όνομα του Λεύκωνα, του γιού του Πτολεμαίου Α', που την ανακαίνισε και την εξωοράισε, μετονομάστηκε αργότερα σε Λευκόθεο, απ' όπου προήλθε η σημερινή ονομασία Λευκωσία. Από τις ανασκαφές που έγιναν στο βουνό "Λιοντάρι", 6 χλμ από τη σημερινή θέση της πόλης, βρέθηκαν τα ερείπια της αρχαίας Λήδρας. Τα ερείπια της αρχαίας νεκρόπολης (3000-1200 π.Χ.) βρίσκονται σε απόσταση 2 χλμ από τη Λευκωσία.

Η σημερινή Λευκωσία αποτελείται από την παλιά και τη νέα πόλη. Η πρώτη περιβάλλεται από τείχος που χτίστηκε μάλλον κατά τη βυζαντινή περίοδο και άλλαξε ριζικά τον καιρό των Βενετών. Η περιφέρειά του από 6.400 μ. περιορίστηκε τότε σε 4.830 μ. και γκρεμίστηκαν κατά την επανακατασκευή του πολλοί ναοί καθώς και τάφοι με ιστορικό ενδιαφέρον.

Η Λευκωσία είναι πρωτεύουσα της Κύπρου σχεδόν από το 1192, όταν ο Γάλλος σταυροφόρος Λουζινιάν Γουίδων απόκτησε την κυριαρχία του νησιού. Στους Τούρ-

κους περιήλθε το 1570, ύστερα από πολιορκία 45 ημερών. Το 1878 οι Τούρκοι πούλησαν την Κύπρο στους Άγγλους και η Λευκωσία ορίστηκε πάλι πρωτεύουσα από το 1925, όταν το νησί έγινε αγγλική αποικία. Μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, έγινε έδρα της κυβέρνησης του νέου κράτους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΕΩΝΙΔΟΥ

Ο Λεωνίδας ο Α'. Ήταν βασιλιάς της Σπάρτης, γιός του Αλεξανδρίδου και δίδυμος αδελφός του Κλεόμβροτου, από το γένος των Αγιαδών. Διαδέχθηκε στο θρόνο τον αδελφό του Κλεομένη Α', το 488 π.Χ. Ήταν παντρεμένος με την κόρη του Κλεομένου, Γοργώ, με την οποία απέκτησε ένα γιό, τον Πλείσταρχο.

Κατά τους Περσικούς Πολέμους οχυρώθηκε με 300 Σπαρτιάτες και 700 Θεσπιείς, που είχαν αρχηγό το Δημόφιλο, το 480 π.Χ., με σκοπό να εμποδίσουν την προέλαση των Περσών. Όταν ο Ξέρξης, βασιλιάς, του ζήτησε να παραδώσει τα όπλα και ν' αφήσει ελεύθερη τη δίοδο στον περσικό στρατό, ο Λεωνίδας απάντησε με την περίφημη φράση "Μολών λαβέ", (βλέπε: οδό Θερμοπυλών). Στη μάχη που έγινε εκεί, σκοτώθηκαν όλοι οι Σπαρτιάτες και οι Θεσπιείς καθώς και ο Λεωνίδας, πιστός στο καθήκον και τους νόμους της πατρίδας του.

Οδός ΑΗΜΝΟΥ (Κυψέλη)

Λήμνος. Ελληνικό νησί στο Β. Αιγαίο, στα νότια του Θρακικού Πελάγους. Είναι επαρχία του νομού Λέσβου με πρωτεύουσα τη Μύρινα. Η Μύρινα είναι παλιά κωμόπολη και διατηρεί την ιστορική όψη της. Κοντά της βρίσκονται τα ερείπια της αρχαίας Μύρινας, που μαζί με την Ηφαιστεία υπήρξαν οι δυο σημαντικές πόλεις του νησιού κατά την αρχαιότητα.

Η Λήμνος κατά την αρχαιότητα ήταν γνωστή και με τα ονόματα Αιθαλία, Δίπολις και Υψιπύλιον και είχε πολιούχο Θεό τον Ήφαιστο. Πρώτοι κάτοικοί της θεωρούνται οι Πελασγοί Τυρηνοί ή Θράκες Σίντιες, στους οποίους αποδίδεται η διάδοση της σιδηρουργίας και της βιοτεχνίας κατασκευής όπλων. Κατά τους προϊστορικούς χρόνους φαίνεται ότι το νησί πέρασε μια περίοδο μητριαρχίας. Κατά τους ιστορικούς χρόνους (510 π.Χ.) το νησί καταλήφθηκε από το Μιλτιάδη και διανεμήθηκε στους Αθηναίους κληρούχους. Καταλήφθηκε από τους Πέρσες. Το 479 π.Χ. (ναυμαχία Σαλαμίνας) την ξαναπήραν οι Αθηναίοι. Το 405 π.Χ. την κατέλαβε ο Σπαρτιάτης Λύσανδρος. Το 396 π.Χ. ο Κόνωνας την επανέφερε στους Αθηναίους. Το 322 π.Χ. την κατέλαβαν οι Μακεδόνες και το 168 π.Χ. οι Ρωμαίοι. Κατά τους βυζαντινούς χρόνους υπαγόταν στο θέμα Αιγαίου και με τις σταυροφορίες κατακτήθηκε από τους Ενετούς (1204), ανακτήθηκε από το Βυζάντιο (1269). Στις αρχές του 15ου αι. κυριεύθηκε από τους Γενουάτες Γατελούζους της Λέσβου και κατόπι από τους Τούρκους. Το 1456 την ξαναπήραν οι Ενετοί, αλλά λίγο αργότερα την κατέλαβε ο Μωάμεθ Β', για να τη δώσει, μαζί με την Ίμβρο, στο Δημήτριο Παλαιολόγο. Ύστερα από μια περίοδο ενετικής κυριαρχίας πέρασε στην τουρ-

νική κατοχή το 1467. Απελευθερώθηκε από τον ελληνικό στόλο το 1912, όταν αυτός, κάτω από την ηγεσία του ναυάρχου Π. Κουντουριώτη, νίκησε τον τουρκικό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΟΓΟΘΕΤΗ ΖΑΦΕΙΡΑΚΗ (Προμηθέας)

Λογοθέτης Ζαφειράκης, Πρόκριτος της Νάουσας και λογοθέτης (αρχιλογιστής). (Τέλη 18ου αι. - αρχές 19ου αι.). Το 1806 φυλακίστηκε από τον Αλή Πασά στα Ιωάννινα με την αδερφή του, αλλά μετά τέσσερα χρόνια μεσολάβησε ο γραμματέας του Αλή Πασά Μαρίνογλου και αποφυλακίστηκε. Στη συνέχεια έστειλε την αδερφή του στη Νάουσα και ο ίδιος έμεινε κοντά στο Μαρίνογλου τέσσερα χρόνια. Το 1814 διορίστηκε επιστάτης στα Αθίγγανα, αλλά έφυγε κρυφά και πήγε στα Ζαγαροχώρια και κατόπι στη Νάουσα.

Όταν ξέσπασε η επανάσταση ο Χουρσίτ σκότωσε τον εικοσάχρονο γιό του Ζαφειράκη, που ήταν αιχμάλωτος στα Ιωάννινα, μαζί με άλλους 76. Το 1822 ο Ζαφειράκης μαζί με τον Καρατάσο και το Γάτσο επαναστάτησαν στη Νάουσα, αλλά επειδή το κίνημα απέτυχε, πήγε στα βουνά, όπου σκοτώθηκε, πολεμώντας μαζί με άλλους 25 στρατιώτες του. Οι Τούρκοι βασάνισαν τη γυναίκα του και ο Πασάς Αβδούλ Αμπούδ σκότωσε έναν από τους γιούς του, που ήταν όμηρος στη Θεσσαλονίκη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΟΡΔΟΥ ΒΥΡΩΝΑ (Πανόραμα)

Βύρωνας Λόρδος, Διάσημος Άγγλος ποιητής και μεγάλος φιλέλληνας.

Ο Βύρωνας ήταν γόνος αριστοκρατικής οικογένειας, πέρασε όμως δύσκολα παιδικά χρόνια. Το 1798 πέθανε ο παππούς του Γεώργιος Γκόρντον και ο Βύρωνας κληρονόμησε μεγάλη ακίνητη περιουσία και τον τίτλο του Λόρδου. Εγκαταστάθηκε με τη μητέρα του στο Νότιγγαμ, όπου έγινε μια προσπάθεια για θεραπεία της αναπηρίας του ποδιού του χωρίς επιτυχία.

Φοίτησε αρχικά στο σχολείο του Γκλένο στο Λονδίνο και συνέχισε τις σπουδές του στο περίφημο Harrow School. Εκεί έμεινε 4 χρόνια. Στη συνέχεια παρακολούθησε επί δυο χρόνια μαθήματα στο Καίμπριτζ.

Το 1809 έφυγε από την Αγγλία και επισκέφτηκε τη Λισσαβώνα, τα Γάδεις, το Γιβραλτάρ, τη Μάλτα. Τέλος αποβιβάστηκε στην Πρέβεζα, απ' όπου ήρθε στα Ιωάννινα και συνάντησε στο Τεπελένι τον Αλή Πασά. Κατόπιν διέσχισε όλη την ηπειρωτική Ελλάδα και τα Χριστούγεννα του 1809 έφτασε στην Αθήνα, όπου βρήκε την ευκαιρία, μέσα σε δέκα εβδομάδες, να επισκεφτεί τα μνημεία της αρχαιότητας. Από την Αθήνα πήγε στη Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη και πάλι Αθήνα, όπου πέρασε αρκετό χρονικό διάστημα κάνοντας εκδρομές στην Πελοπόννησο και τη Στερεά.

Η έκρηξη της ελληνικής επανάστασης συγκίνησε βαθειά τον ευαίσθητο και φιλελεύθερο ποιητή. Το Μάιο του 1823 εκλέχτηκε μέλος του φιλελληνικού κομιτάτου του Λονδίνου. Στις 15-7-1823 ο ποιητής ξεκίνησε από την Ιταλία με το ναυλωμένο μπρίκι "Ηρακλής", φορτωμένο εφόδια και στις 3-8-1823 αγκυροβόλησε στο

Αργοστόλι της Κεφαλλονιάς.

Στις αρχές του Γενάρη του 1824 ο Βύρωνας έφτασε στο Μεσολόγγι, όπου έγινε δεκτός με ενθουσιασμό. Κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών του 1824 ασχολήθηκε με την επισκευή των οχυρώσεων της πόλης, την οποίαν ανέλαβε με προσωπικά του έξοδα και με την οργάνωση μιας Ταξιαρχίας πυροβολικού. Ανάλαβε επίσης την οργάνωση και τη διεύθυνση ενός στρατιωτικού σώματος 500 Σουλιωτών, οι οποίοι περιφέρονταν χωρίς αρχηγό μετά το θάνατο του Μάρκου Μπότσαρη.

Στις 9-4-1824, ο Βύρωνας γυρνώντας από τον καθημερινό του περίπατο μέσα σε δυνατή νεροποντή, αισθάνθηκε δυνατό ρίγος. Τις επόμενες μέρες έμεινε στο κρεβάτι κάτω από την επίβλεψη τελείως ανειδίκευτων γιατρών, αρνήθηκε όμως κατηγορηματικά να εγκαταλείψει το Μεσολόγγι, για να μεταφερθεί σε υγιεινότερο μέρος. Πέθανε στις 19-4-1824.

Ο θάνατος του Βύρωνα βύθισε σε βαρύ πένθος την επαναστατημένη Ελλάδα, η οποία τόσες ελπίδες είχε στηρίζει σ' αυτόν. Ο νεκρός εκτέθηκε σε λαϊκό προσκύνημα για μερικές μέρες στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου, ενώ τον επικήδειο εκφώνησε ο μετέπειτα ιστορικός της επανάστασης Σπυρίδωνας Τρικούπης. Με την ίδια ευκαιρία ο Διον. Σολωμός έγραψε τη γνωστή ωδή, που αρχίζει με τους παρακάτω στίχους:

Λευτεριά, για λίγο πάψε
να χτυπάς με το σπαθί.
Τώρα σίμωσε και κλάψε
εις του Μπαίρον το κορμί.

Στις 26 Μαΐου η σορός του Βύρωνα φορτώθηκε σε ειδικό βρετανικό πλοίο και μεταφέρθηκε στην Αγγλία, όπου θάφτηκε στην οικογενειακή κρύπτη (16-7-1824). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΟΥΗ ΣΠΥΡΟΥ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Λούης Σπύρος. Έλληνας ολυμπιονίκης (1872-1940). Γεννήθηκε στο Μαρούσι Αττικής. Το 1896 πήρε μέρος στους πρώτους Ολυμπιακούς Αγώνες (Αθήνα) και, παρ' όλο που ήταν απροετοίμαστος, νίκησε, διατρέχοντας τα 40 χιλιάμ. του Μαραθώνα σε 2 ώρες και 58' και 50". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ (Εργοχώρα)

Λουκιανός ο Σαμοσατέας. Ο διασημότερος από τους σοφιστές του 2ου μ.Χ. αι. (περίπου 120-200 μ.Χ.).

Γεννήθηκε στα Σαμόσατα, μια μικρή πόλη της βόρειας Συρίας, κοντά στον Ευφράτη ποταμό και αργότερα εξελληνίστηκε. Οι γονείς του ήταν φτωχοί και γι' αυτό από μικρό τον έβαλαν κοντά σε κάποιο θείο του λιθοξόο, για να μάθει την ερμολογική τέχνη και να σταδιοδρομήσει σαν επαγγελματίας. Γρήγορα όμως επαναστάτησε με τους βάρβαρους τρόπους του θείου του, τον εγκατέλειψε και γύρισε στους

γονείς του, με την αποφαση να απούδασει. Μετα τις στοιχειώδεις σπουδές του στα Σαμόσατα πήγε στην Ιωνία, σπούδασε ρητορική και γύρω στο 150 μ.Χ. άρχισε να δικηγορεί στην Αντιόχεια. Πολύ γρήγορα όμως άφησε τη δικηγορία και άρχισε τις περιπλανήσεις σαν σοφιστής. Περιόδευσε και έδωσε διαλέξεις στις πόλεις της Ιωνίας, της Ελλάδας, της Ιταλίας. Στη Ρώμη γνώρισε τον πλατωνικό φιλόσοφο Νιγρίνο, γοητεύτηκε από την προσωπικότητά του και έγινε οπαδός του. Μετά τη Ν. Γαλατία και τα Σαμόσατα (160 μ.Χ.), πήγε στην Αθήνα (165 μ.Χ.) όπου για είκοσι χρόνια περίπου επιδόθηκε στη συγγραφή διαλόγων, λιβέλων και στωπικών διηγήσεων. Γέρος πια μπήκε στην υπηρεσία του αυτοκράτορα Σεβήρου, ο οποίος του ανάθεσε ανώτερο δικαστικό αξίωμα στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Εκεί φαίνεται ότι πέθανε προς το τέλος του 2ου μ.Χ. αι. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΟΥΝΤΕΜΗ ΜΕΝΕΛΑΟΥ (Οικ. Μέσης)

Λουντέμης Μενέλαος. Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του Έλληνα ποιητή, πεζογράφου και κριτικού Δημήτρη Γρηγορίου Βαλασιάδη (Αγ. Κυριακή Ανατ. Θράκης: 1905 - Αθήνα: 1977).

Σε ηλικία δέκα χρονών βρέθηκε στη Μακεδονία χωρίς κανένα πόρο ζωής και για να επιβιώσει, αναγκάστηκε να ασχολείται με διάφορα επαγγέλματα. Αργότερα επέστρεψε στην Αθήνα και συνέχισε τη σταδιοδρομία του "πολυτεχνίτη". Το λογοτεχνικό του παρόν το έδωσε το 1935 με το διήγημα "Οι καμπάνες του Τραμόντο". Η καθιέρωση όμως στον κόσμο των γραμμών ήρθε το 1936 με το μυθιστόρημα: "Τα πλοία δεν άραξαν ποτέ", που του χάρισε την ίδια χρονιά το μεγάλο κρατικό βραβείο πεζογραφίας.

Το έργο του Λουντέμη αγαπήθηκε τόσο πολύ, ώστε να θεωρείται το περισσότερο διαβασμένο, μετά το έργο του Καζαντζάκη.

Αναμείχθηκε στο ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα και έδρασε στην Εθνική Αντίσταση, κατά τη διάρκεια της Κατοχής. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΟΥΤΡΟΥ

Λουτρό (από το ρήμα: Λούω):

1. Βούτημα του σώματος σε θερμό ή ψυχρό νερό για καθαρισμό ή θεραπεία: "θαλάσσια λουτρά".

2. Το μέρος του σπιτιού ή το οίκημα όπου λούζεται κανείς: "η πετσέτα κρέμεται στο λουτρό".

3. (πληθ.) Λουτρά: Ιαματικές πηγές με τις αναγκαίες για τους αρρώστους εγκαταστάσεις: "πήγα στα λουτρά για τους ρευματισμούς μου".

4. (φρ.) "έμεινα στα κρύα του λουτρού" = έπεσα έξω στις προσδοκίες μου, "τον άφησε στα κρύα του λουτρού" = τον ξεγέλασε, "λουτρό αίματος" = για ομαδικούς φόνους.

Οδός ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ (Κτηνιατρείο)

Λυκούργος. Μεγάλος νομοθέτης της Σπάρτης. Έζησε, κατά το Θουκυδίδη, στα 800 π.Χ. Βαστούσε από βασιλική γενιά, τους Ηρακλείδες, και δεύτερος γιός του βασιλιά της Σπάρτης Ευνόμου. Σαν πέθανε ο πατέρας του, ανέβηκε στο θρόνο ο μεγαλύτερος αδερφός του Πολυδέκτης. Ο Πολυδέκτης όμως πέθανε και τότε ο Λυκούργος παρουσίασε στο λαό, το γιό του αδερφού του, που μόλις είχε γεννηθεί. Ο λαός χάρηκε τόσο πολύ, που τον ονόμασε Χαρίλαο. Όσπου να μεγαλώσει ο Χαρίλαος, οι Σπαρτιάτες παρακάλεσαν το Λυκούργο να βασιλεύσει εκείνος.

Όταν το παιδί πια μεγάλωσε, ο Λυκούργος του παρέδωσε την εξουσία και έφυγε από τη Σπάρτη. Πήγε στην Κρήτη, στην Αίγυπτο και στη Μ. Ασία για να σπουδάσει τους νόμους και τον πολιτισμό τους. Στο μεταξύ, στη Σπάρτη γινόντουσαν μεγάλες ταραχές. Ο λαός επαναστάτησε και σκοτώθηκε και ο βασιλιάς Χαρίλαος. Ο Λυκούργος, όταν έμαθε όλα αυτά, στην αρχή έστειλε έναν περίφημο τραγουδιστή, το Θαλήτα, να τους συμφιλιώσει με το τραγούδι και την κιθάρα του. Οι Σπαρτιάτες όμως παρακάλεσαν το Λυκούργο να γυρίσει ο ίδιος στη Σπάρτη. Ο Λυκούργος επέστρεψε και θέσπισε καινούργιους νόμους, αυστηρούς, που δόξασαν τη Σπάρτη. Οι νόμοι του Λυκούργου όριζαν να είναι δυο βασιλιάδες στη Σπάρτη. Ίδρυσε τη Γερουσία, που ετοίμαζε τους νόμους και δίκαιζε εκείνους που τους παρέβαιναν. Επίσης, θέσπισε την αρχή των πέντε Εφόρων, που είχαν την ανώτατη εξουσία μέσα στη Σπάρτη και δίκαιζαν και τους ίδιους τους βασιλιάδες. Ίδρυσε ακόμη την Εκκλησία του Δήμου, δηλ. συνέλευση του λαού, που την αποτελούσαν όλοι οι Σπαρτιάτες από 30 χρονών και πάνω. Αυτή διάλεγε τους Γερουσιαστές και τους Εφόρους. Ύστερα μοίρασε τη γη σε ίσα μερίδια και κάθε πολίτης πήρε από ένα κομμάτι για να το καλλιεργεί, χωρίς να έχει το δικαίωμα να το πουλήσει. Κατάργησε τα χρυσά νομίσματα και τα έκανε σιδερένια και βαριά για να μη θαμπώνονται οι Σπαρτιάτες από το ασημί και το χρυσό. Καθιέρωσε επίσης τα συσσίτια, όπου έτρωγαν μαζί όλοι οι Σπαρτιάτες, από τον άρχοντα ως τον πιο φτωχό, το ίδιο φτωχό, τον περίφημο “μέλανα ζωμό” και όρισε πώς να ανατρέφουν οι Σπαρτιάτες τα παιδιά τους.

Σύμφωνα με το νόμο αυτό, μόλις το παιδί γεννιόταν, έπρεπε οι γονείς του να το παρουσιάσουν στους Εφόρους. Αυτοί αν έβλεπαν ότι το μωρό ήταν ελαττωματικό ή ασθενικό, το έριχναν σε μια χαράδρα του Ταΰγετου, τον Καιάδα. Τα γερά παιδιά τα έδιναν στους γονείς να τα αναθρέψουν ως εφτά χρονών και έπειτα τα έπαιρνε και τα ανάτρεφε η πολιτεία. Τους μάθαιναν να σέβονται τους μεγαλύτερους, να τιμάνε τους γονείς τους και τα συνήθιζαν στη σκληραγωγία, στην πείνα, στο κρύο και στη δίψα. Χειμώνα-καλοκαίρι φορούσαν τον ίδιο χιτώνα και γύμναζαν το σώμα τους. Γράμματα μάθαιναν λίγα, αλλά με την ανατροφή που έπαιρναν γίνονταν καλοί πολίτες και άριστοι πολεμιστές. Το ίδιο ανατρέφονταν και τα κορίτσια. Όταν γίνονταν μητέρες και παρέδιδαν την ασπίδα στο γιό τους, του έλεγαν την περίφημη φράση: “ή ταν ή επί τας”, δηλ. ή να τη φέρεις νικητής ή να σε φέρουν πάνω σ’ αυτήν.

Ο Λυκούργος, αφού θέσπισε τους νόμους αυτούς, κάλεσε τους Σπαρτιάτες να

τον υποσχεθούν πώς θα τους σεβαστούν και θα τους ακολουθήσουν ωσότου αυτός γυρίσει από τους Δελφούς, όπου θα πήγαινε για να πάρει χρησμό. Στους Δελφούς, όμως, ο Λυκούργος πήρε χρησμό που έλεγε πως αν οι Σπαρτιάτες φυλάξουν τους νόμους του, θα γίνουν ο πιο πλούσιος και δοξασμένος λαός. Τότε ο Λυκούργος σκέφτηκε να μην ξαναγυρίσει στη Σπάρτη, αλλά να φύγει για την Κρήτη.

Εκεί έζησε αρκετό καιρό και σαν ένιωθε πως θα πεθάνει, έδωσε εντολή να κάψουν το σώμα του και να σκορπίσουν τη στάχτη του στη θάλασσα. Φοβόταν μήπως οι Σπαρτιάτες τη μεταφέρουν στην πατρίδα τους και πουν πως μ' αυτόν τον τρόπο ελευθερώνονταν από τον όρκο που του είχαν δώσει, ότι δηλ. θα φύλαγαν τους νόμους του ώσπου να γυρίσει πίσω. Πραγματικά οι Σπαρτιάτες φύλαξαν τους νόμους του Λυκούργου και τον τίμησαν σαν θεό. Προς τιμήν του μάλιστα γιόρταζαν τους αθλητικούς αγώνες, τα Λυκούργεια.

Οδός ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ

Λύσανδρος, Σπαρτιάτης στρατηγός (5ος-4ος αι. π.Χ.) στον οποίο η Σπάρτη όφειλε την τελική νίκη της εναντίον των Αθηναίων κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Ήταν γιός του Ηρακλείδη Αριστόκριτου, ενώ η μητέρα του καταγόταν από εἰλωτες. Το 408 π.Χ. του ανατέθηκε η διοίκηση του πελοποννησιακού στόλου της Ιωνίας που βρισκόταν σε κατάσταση διάλυσης, μετά την ήττα του από τον αθηναϊκό στόλο στην Κυζικό. Ο Λύσανδρος με τις στρατηγικές και διπλωματικές του ικανότητες, κατόρθωσε να κερδίσει τη φιλία και την υποστήριξη του Κύρου του νεώτερου, να οργανώσει τα ολιγαρχικά πολιτεύματα πολλών πόλεων της Μ. Ασίας και τέλος να νικήσει τον αθηναϊκό στόλο κοντά στο Νότιο. Όταν τον επόμενο χρόνο ο διάδοχός του στη διοίκηση του στόλου Καλλικρατίδας νικήθηκε από τους Αθηναίους στις Αργινούσες, το συμβούλιο των συμμαχικών πόλεων της Μ. Ασίας ζήτησε από τους Σπαρτιάτες να διορίσουν και πάλι ναύαρχο το Λύσανδρο. Επειδή όμως, σύμφωνα με τους νόμους της Σπάρτης, δεν επιτρεπόταν να διοριστεί δεύτερη φορά ο ίδιος ναύαρχος, του δόθηκε στο τέλος του 405 η ουσιαστική διοίκηση του στόλου, ενώ ονομαστικά μόνο έγινε ναύαρχος ο Άρακος.

Στη δεύτερη αυτή αποστολή, ο Λύσανδρος ανέπτυξε εξαιρετική δραστηριότητα. Ανανέωσε τη φιλία του με τον Κύρο το νεώτερο, αναδιοργάνωσε το στόλο στην Έφεσο και τέλος, αφού κυρίεψε τη Λάμψακο, επιτέθηκε αιφνιδιαστικά εναντίον του αθηναϊκού στόλου και πέτυχε την περίφημη νίκη στους Αιγός ποταμούς. Ο αθηναϊκός στόλος διαλύθηκε, αιχμαλωτίστηκαν 170 πλοία, ενώ 4.000 Αθηναίοι αιχμάλωτοι θανατώθηκαν από τους Σπαρτιάτες.

Στο τέλος του 405 π.Χ. απόκλεισε από τη θάλασσα την Αθήνα και το 404 π.Χ. πέτυχε την παράδοσή της. Αφού καθιέρωσε στην Αθήνα την αρχή των "Τριάκοντα Τυράννων", επέστρεψε θριαμβευτικά στη Σπάρτη στο τέλος του 404 π.Χ. Πολλές πόλεις του απόδωσαν τιμές ημίθεου και χαρακτηριστικό είναι ότι οι Σάμιοι ολιγαρχικοί μετονόμασαν τα Ηραία σε Λυσάνδρεια και τελούσαν προς τιμήν του θυσίες. Η υπερβολική αυτή δόξα του μεγάλωσε τη φιλοδοξία του και σκέφτηκε ν' αλλάξει το πολίτευμα της Σπάρτης, ν' αντικαταστήσει την κληρονομική βασιλεία με αιρε-

τή και να γίνει ο ίδιος βασιλιάς. Τα σχέδιά του όμως αυτά προκάλεσαν την αντίδραση των Σπαρτιατών, που προσπάθησαν να τον παραγκωνίσουν. Το 395 διορίστηκε αρχιστράτηγος των Σπαρτιατών εναντίον των Βοιωτών και σκοτώθηκε στη μάχη κοντά στην Αλίαρτο. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΛΥΣΙΟΥ

Λυσίας. Ο μεγαλύτερος ρήτορας του 5ου π.Χ. αι. και ένας από τους σπουδαιότερους ρήτορες της αρχαιότητας. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 445 π.Χ. περίπου. Πατέρα είχε τον Κέφαλο, πλούσιο Συρακούσιο, που ήρθε και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα σαν μέτοικος, έπειτα από παρακίνηση του Περικλή. Διατηρούσε στον Πειραιά, ο Κέφαλος, εργοστάσιο κατασκευής ασπίδων.

Ο Λυσίας, μετά το θάνατο του πατέρα του (430 π.Χ.), έφυγε με τα αδέρφια του Πολέμαρχο και Ευθύδημο στους Θούριους της Κάτω Ιταλίας, όπου έμεινε μέχρι το 412 π.Χ. Εκεί σπούδασε τη ρητορική τέχνη. Μετά την ατυχή εκστρατεία των Αθηναίων στις Συρακούσες, ο Λυσίας μαζί με τα αδέρφια του γύρισαν στην Αθήνα, διατηρώντας το εργοστάσιο του πατέρα τους, από όπου κέρδιζαν αρκετά χρήματα.

Το τέλος του Πελοποννησιακού Πολέμου και η επιβολή των τριάντα τυράννων στην Αθήνα είχε καταστρεπτικές συνέπειες για την οικογένεια του ρήτορα. Ο αδερφός του Πολέμαρχος δολοφονήθηκε από τον τύραννο Ερατοσθένη, η περιουσία τους δημεύτηκε και ο Λυσίας μόλις που πρόλαβε και γλίτωσε φεύγοντας στα Μέγαρα. Από κει έκανε το παν για την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Αθήνα, βοηθώντας με χρήματα και όπλα και θέτοντας στη διάθεση του στρατηγού Θρασύβουλου το εργοστάσιο για την επιτυχία του σκοπού του.

Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας και την πτώση των τριάντα τυράννων ο Λυσίας γύρισε στην Αθήνα. Μάλιστα ο νικητής Θρασύβουλος πρότεινε στην Εκκλησία του δήμου να τιμηθεί ο Λυσίας με το δικαίωμα του Αθηναίου πολίτη για τη μεγάλη του προσφορά στην αποκατάσταση της δημοκρατίας. Η πρόταση τελικά απορρίφθηκε για τυπικούς λόγους και ο Λυσίας έμεινε ως το τέλος της ζωής του ισοτελής, δηλ. προνομιούχος μέτοικος που δεν πλήρωνε το μετοίκιο (ετήσιο φόρο) και δε χρειαζόταν προστάτη, δηλ. Αθηναίο πολίτη για να τον εκπροσωπεί σε διάφορες δημόσιες σχέσεις στις αρχές και στα δικαστήρια. Στα επόμενα χρόνια ο Λυσίας ασκούσε το επάγγελμα του λογογράφου, έγραφε δηλ. με αμοιβή λόγους (του αποδίδουν 425) που εκφωνούνταν στα δικαστήρια από κατηγορούς ή κατηγορούμενους. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΛΥΣΙΠΠΟΥ (Εργοχώρι)

Λύσιππος. Αρχαίος Έλληνας γλύπτης και χαλκουργός του 4ου π.Χ. αι., ιδρυτής της σχολής της Σικυώνας, από τους μεγαλύτερους γλύπτες της αρχαίας εποχής. Υπήρξε ο επίσημος ανδριαντοποιός του Μ. Αλεξάνδρου. Ήταν πολύ γνωστός στην αρχαιότητα και οι αρχαίοι συγγραφείς μιλάνε πολύ γι' αυτόν. Ήταν αυτοδίδαχτος

καλλιτέχνης και δε δούλεψε κοντά σε μεγάλο καλλιτέχνη της εποχής του. Αν και δούλεψε για λίγο κοντά στον Εύπομπο και θεωρείται συνεχιστής της πολυκλείτειας παράδοσης, ο ίδιος παραδεχόταν για δάσκαλό του μόνο τη φύση, το ρεαλισμό της οποίας έχει αποδώσει ζωντανά σ' όλα τα έργα του.

Γεννήθηκε το 370 π.Χ. περίπου στη Σικυώνα και γρήγορα απόχτησε μεγάλη φήμη για την τέχνη του, που αντίδρασε εναντίον της πραξιτέλειας παράδοσης των κουρασμένων και ονειρικών θεών με τον έντονο ρεαλισμό και τη βίαιη κίνηση των μορφών του. Γρήγορα δημιούργησε δική του καλλιτεχνική σχολή και εργαστήρι. Η φήμη του συντέλεσε, ώστε να κληθεί από το Φύλιππο στην αυλή της Μακεδονίας, όπου γνώρισε τον Αλέξανδρο, όταν ακόμη ήταν παιδί δώδεκα χρονών. Στην ατμόσφαιρα της μακεδονικής αυλής, ο Λύσιππος συναντήθηκε με τον Απελλή, τον Αριστοτέλη κ.ά. Έτσι στο διάστημα από το 340 μέχρι το 320 π.Χ. ο Λύσιππος επηρέασε την τέχνη του 4ου αιώνα με τη μορφή του Μ. Αλεξάνδρου. Στη Μακεδονία βρέθηκε και το 314 στην αυλή του τότε βασιλιά Κάσσανδρου, ενώ το 306 αναφέρεται ότι δούλεψε το άγαλμα του Σέλευκου και πέθανε πιθανόν στο τέλος του αιώνα.

Η σχολή του Λύσιππου, ο οποίος επηρέασε σημαντικά την τέχνη του 4ου π.Χ. αι. και της ελληνικής εποχής, είχε πολλούς μαθητές. Από αυτούς σπουδαιότεροι υπήρξαν ο Ευτυχίδης, που δημιούργησε την Τύχη της Αντιόχειας, ο Χάρης από τη Λίνδο, που κατασκεύασε τον Κολοσσό της Ρόδου, σε απομίμηση του Κολοσσίου Δία που ο Λύσιππος έφτιαξε για τους Ταραντίνους κ.ά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΛΥΤΡΑ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ (Οικ. Μέσης)

Λύτρας Νικηφόρος. Έλληνας ζωγράφος του 19ου αι. από την Τήνο, ένας από τους μεγαλύτερους ζωγράφους της νεώτερης ελληνικής ζωγραφικής. Γεννήθηκε το 1832 στο χωριό Πύργος της Τήνου και ο πατέρας του ήταν μαρμαρογλύπτης. Έτσι τα πρώτα του χρόνια τα πέρασε σ' ένα παραδοσιακό περιβάλλον λαϊκής τέχνης, όπου από παιδί έμαθε να ζωγραφίζει. Το 1850 ήρθε στην Αθήνα και γράφτηκε στη Σχολή Καλών Τεχνών, όπου την εποχή εκείνη επικρατούσε η καλλιτεχνική παράδοση του Ευρωπαϊκού ακαδημαϊσμού (γερμανικός και γαλλικός). Από τους δασκάλους του Λύτρα, αυτός που άσκησε μεγάλη επίδραση πάνω του ήταν ο Βαυαρός ζωγράφος Λούντβιχ Τιρς, τον οποίον και βοηθούσε ο νεαρός Λύτρας στη διδασκαλία, αλλά και στη ζωγραφική. Από το 1860 έως το 1866 βρισκόταν στο Μόναχο με κυβερνητική υποτροφία για ευρύτερες σπουδές. Το 1865 γνωρίστηκε με το Γύζη και από τότε συνδέθηκαν οι δυο καλλιτέχνες με φιλία. Πέθανε στην Αθήνα το 1904. Το έργο του είναι σπουδαίο και θεωρείται σταθμός της νεώτερης ελληνικής ζωγραφικής. Περισσότεροι από μια γενιά ζωγράφοι πέρασαν απ' τα χέρια του (με τη διδασκαλία του στη Σχολή Καλών Τεχνών) και μ' αυτόν τον τρόπο επηρέασε βαθιά την ελληνική ζωγραφική του 20ού αιώνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΒΛΙΑ ΛΟΡΕΝΤΖΟΥ (Οικ. Μέσης)

Μαβίλης Λορέντζος. Έλληνας λυρικός ποιητής. Γεννήθηκε το 1860 στην Ιθάκη και πέθανε το 1912 στο Δρίσκο.

Ο Μαβίλης παρακολούθησε τα εγκύκλια μαθήματά του στο ονομαστό εκπαιδευτήριο της Κέρκυρας (όπου είχαν εγκατασταθεί οι γονείς του) "Καποδίστριας" και είχε σοφούς δασκάλους (Ι. Ρωμανό, Π. Βλάχο, Σ. Κασαίτη), οι οποίοι ενέπνευσαν στην ψυχή του νεαρού μαθητή τους την αγάπη και το χρέος προς την πατρίδα. Η σημαντικότερη γνωριμία του Λορέντζου υπήρξε ο Ιάκωβος Πολυλάς, ο οποίος επέδρασε στη διαμόρφωση του πατριωτικού του χαρακτήρα κατά τρόπο αποφασιστικό.

Σε ηλικία 18 χρονών γράφτηκε στη νομική σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας. Τον επόμενο χρόνο (1879), ύστερα από σύσταση του Ι. Πολυλά, έφυγε για τη Γερμανία, όπου έζησε τη ζωή του φοιτητή δεκατέσσερα ολόκληρα χρόνια. Σπούδασε φιλολογία και φιλοσοφία σε πολλά γερμανικά Πανεπιστήμια. Επίσης, επιδόθηκε σε γλωσσολογικές μελέτες και στη σπουδή της σανσκριτικής γλώσσας. Το 1892 ξαναγύρισε στην Κέρκυρα, όπου έμεινε μακριά από κοινωνικές επαφές.

Το 1896 πήρε μέρος σαν εθελοντής στην κρητική επανάσταση. Κατά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, οργάνωσε δικό του σώμα από 70 Κερκυραίους εθελοντές. Στη φονική μάχη των Πέντε Πηγαδιών τραυματίστηκε στο χέρι. Το 1910, ύστερα από επίμονη προτροπή φίλων του, πολιτεύτηκε με το φιλελεύθερο συνδυασμό του Κ. Ζαβιτσιάνου στην Κέρκυρα και εκλέχτηκε βουλευτής. Κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους το 1912, κατατάχτηκε σαν στρατιώτης στο σώμα των Γαριβαλδινών. Αλλά ο διοικητής του Αλέξ. Ρώμας τον πειθανάγκασε να αναλάβει τη διοίκηση ενός λόχου. Οι Γαριβαλδινοί, ύστερα από πεντάωρη μάχη, κατόρθωσαν να καταλάβουν τα ηπειρωτικά βουνά του Δρίσκου. Την επόμενη μέρα, οι Τούρκοι έκαναν αντεπίθεση. Η μάχη κράτησε τρεις μέρες. Το πρωί της τέταρτης μέρας ο Λορέντζος δέχτηκε μια σφαίρα, που του τρύπησε πέρα για πέρα τα δυο μάγουλα και, ενώ πήγαινε προς το χειρουργείο, μια δεύτερη σφαίρα τον χτύπησε στο λάρυγγα και τον σκότωσε (29-11-1912).

Ο θερμός πατριώτης και ο ακαταπόνητος μαχητής υπήρξε συνάμα και αξιόλογη φυσιογνωμία των ελληνικών γραμμάτων. Εκτός από το πρωτότυπο ποιητικό του έργο, έγραψε μεταφράσεις και ορισμένα πεζά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Μαδοντος. Ελληνική πόλη του Ελλησπόντου, στη θρακική ακτή. Ιδρύθηκε από αποίκους της Μυτιλήνης γύρω στον 7ο π.Χ. αι. και αργότερα έγινε μέλος της Αθηναϊκής συμμαχίας (5ος π.Χ. αι.). Στην εποχή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας ήταν αξιόλογο οικονομικό κέντρο χάρη στο εμπόριο και τη ναυτιλία. Μέχρι και το 1923 ήταν καθαρά ελληνική και πλούσια μικρή πόλη. Μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών, οι κάτοικοί της την εγκατέλειψαν και οι περισσότεροι ήρθαν στη Χαλκιδική, όπου ίδρυσαν τη Νέα Μάδυντο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΚΕΔΟΝΑ (Παπάγου)

Μακεδόνας. Γιός του Δία και της Θυίας (κόρης του Δευκαλίωνα) ή του Λυκάονα, του βασιλιά της Αρκαδίας ή του Αιόλου. Σύμφωνα με τη μυθολογία από αυτόν πήρε το όνομά της η Μακεδονία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Μακεδονική Άμυνα. Μυστική πατριωτική οργάνωση, που ιδρύθηκε από τον Ίωνα Δραγούμη, για την καθοδήγηση και άμυνα των ορθόδοξων Ελλήνων της Μακεδονίας, στις προσπάθειες εκσλαβισμού τους από τους Βούλγαρους Εξαρχικούς Κομιτατζήδες. Ο Δραγούμης ίδρυσε την οργάνωση όταν τον τοποθέτησαν υποπρόξενο στο ελληνικό προξενείο του Μοναστηρίου, το Νοέμβριο του 1902. Με τη βοήθεια της οργάνωσης και του ιδρυτή της οργανώθηκε ο Μακεδονικός Αγώνας στην περιοχή, μοιράστηκαν όπλα και πολεμοφόδια που έφταναν από την Ελλάδα και γινόταν η υποδοχή των Εθελοντών Μακεδονομάχων που έρχονταν από την ελεύθερη πατρίδα για να πολεμήσουν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΩΝ

Μακεδονομάχοι. Αρχηγοί, οπλαρχηγοί και απλοί αγωνιστές, που αγωνίστηκαν για την απελευθέρωση της Μακεδονίας (Βλέπε: Πλατεία: Μακεδονικού αγώνα). (Απ. Δ.Σ. 49/61)

Οδός ΜΑΛΑΚΑΣΗ ΜΙΛΤΙΑΔΗ (Οικ. Μέσης)

Μαλακάσης Μιλτιάδης. Έλληνας λυρικός ποιητής (Μεσολόγγι 1869-Αθήνα 1943). Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στη γενέτειρά του, όπου μαθητής ακόμη εκδήλωσε την ποιητική του κλίση γράφοντας στίχους εύθυμους και σατιρικούς. Το 1885 ήρθε στην Αθήνα, όπου συνέχισε τις σπουδές του στο γυμνάσιο. Το 1888 γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας, αλλά δεν πήρε ποτέ το πτυχίο του, γιατί στο μεταξύ στράφηκε ολοκληρωτικά προς την ποίηση. Από το 1892

άρχισε να δημοσιεύει λυρικά ποιήματα στα φιλολογικά περιοδικά της εποχής του. Αποφασιστικής σημασίας υπήρξε η γνωριμία του με τον Ελληνογάλλο ποιητή Ζαν Μορεάς (Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλο), του οποίου έγινε ο πιο θερμός οπαδός και θαυμαστής του. Το 1904, μαζί με τον Κ. Χατζόπουλο και το Λάμπρο Πορφύρα και άλλους ίδρυσε την Εταιρεία "Εθνική Γλώσσα", της οποίας διατέλεσε και γενικός γραμματέας. Το 1908 παντρεύτηκε την Ελίζα Δεληγιώργη, κόρη του γνωστού Μεσολογγίτη πολιτικού Επαμ. Δεληγιώργη και ταξίδεψε στο Παρίσι (1909) και από εκεί στην Κωνσταντινούπολη, ύπερα από πρόσκληση των εκεί δημοτικών. Το 1917 διορίστηκε κοσμήτορας της βιβλιοθήκης της βουλής και τη θέση αυτή την κράτησε μέχρι το 1937. Το 1923 τιμήθηκε με το Εθνικό Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών. Το 1932 εκλέχτηκε Πρόεδρος της "Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών". Το 1943 αρρώστησε και νοσηλεύτηκε στον "Ευαγγελισμό" μαζί με το συμπατριώτη του Αντώνη Τραυλαντώνη. Τον ίδιο χρόνο πέθαναν στο ίδιο νοσοκομείο και οι δυο. Εκτός από το πρωτότυπο ποιητικό του έργο, ο Μαλακάσης μας άφησε και μεταφράσεις ξένων ποιημάτων καθώς και έργο πεζογραφικό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΛΑΚΟΥΣΗ

Μαλακούση Ευδοξία (συζ. Ιωάννου Μαλακούση). Γεννήθηκε στη Βέροια από ευσεβείς γονείς. Ήταν θεοσεβούμενη, αγαθή και φιλόπονη. Η μεγάλη της πίστη φανερώθηκε την επομένη της 4ης Φεβρουαρίου 1898, όταν πήρε φωτιά και καιγόταν η εκκλησία του Αγίου Αντωνίου. Αυτή με κίνδυνο της ζωής της, μέσα από τις φλόγες και τους καπνούς, μπήκε στην εκκλησία και έσωσε τα άγια λείψανα.

Όλοι οι κάτοικοι της πόλης την εκτιμούσαν και τη θαύμαζαν για την καλή της καρδιά και τα χριστιανικά της έργα. Πέθανε, απολαμβάνοντας τη γενική εκτίμηση και το μεγάλο θαυμασμό του κόσμου που έζησε και αγάπησε. Μεταβίβασε στην εκκλησία του Αγίου Αντωνίου ολόκληρη την περιουσία της, που υπολογίστηκε τότε σε πέντε χιλιάδες (5.000) χρυσές λίρες. Ήτοι:

1. Ένα σπίτι στη Βέροια
2. Ένα χάνι
3. Τρία εύφορα χωριά: Το Μυλωβό, την Μπρασιάτα και το Χολυβά, καθώς λέγει το δημοτικό τραγούδι και αναδείχτηκε με αυτόν τον τρόπο αρχόντισσα Κυρά.

Ο Δήμος Βεροίας, για να την τιμήσει, ονόμασε το δρόμο, πλάι στον Ι. Ναό Αγίου Αντωνίου, "οδό Ευδοξίας Μαλακούση".

Την δεκαετίαν του 1970, ο αείμνηστος Ιωάννης Αλεξιάδης και άλλοι παλαιοί Βεροιοί είχαν εκφράσει την επιθυμία να στηθεί στο πάρκο του Ιερού Ναού Προτομή της ευεργέτιδος. Πλην όμως, μέχρι σήμερα ουδέν επ' αυτού εγένετο, με τη δικαιολογία ότι δεν υπάρχει φωτογραφία της. Δεν γνωρίζω εάν οι προτομές των ηρώων λ.χ. του 1821 επιλοτεχνήθηκαν με βάση τη φωτογραφία τους...

Για την ιστορία αναφέρω εδώ τι έγραφε ο αείμνηστος Γιάννης Αλεξιάδης και τι, αργότερα, η κ. Βούλα Χατζίκου (την οποία ευχαριστώ από καρδιάς), σχετικά με την προτομή της Ευδοξίας Μαλακούση:

Ο αναγνώστης μας κ. Ιωάννης Αλεξιάδης, μας γράφει για την οφειλόμενη τιμή προς την ευεργέτιδα του Ιερού Ναού Αγ. Αντωνίου Ευδοξία Μαλακούση.

“Κάθε χρόνο, την τετάρτη Κυριακή των Νηστειών, έχει καθιερωθεί να γίνεται στον Ιερόν Ναόν Αγίου Αντωνίου, μνημόσυνο υπέρ της μεγάλης ευεργέτιδος του Ι. Ναού Ευδοξίας Μαλακούση.

Τα τελευταία χρόνια ουδείς λόγος εγένετο και ουδεμία επισημότης εδίδετο, εκτός της φωνής μόνον του καθ’ όλα αξίου ιερέως κ. Παναγιώτου Χαλκιά, όστις κατά την μεγάλην είσοδον επρόφερε εις μνημόσυνο το όνομα Ευδοξία.

Ευτυχώς ήλθε το πλήρωμα του χρόνου και εις το προχθεσινόν μνημόσυνο, κατά γενόμενον μεγαλοπρεπές συλλειτουργόν, ηκούσθη η φωνή, όλως αυθορμητώς και άνευ ουδεμιάς υπενθυμίσεως, του αρχιμανδρίτου κ. Χρυσόστομου Κακουλίδου, νέου Πρωτοσυγγέλλου της Ι. Μητροπόλεως “Υπέρ της Ευδοξίας Μαλακούση”, δι’ ωραίας δε και συντόμου ομιλίας ετιμήθη η ευεργέτις και πάντες οι δωρητές. Θεωρούμεν υπεχρέωσίν μας να τον ευχαριστήσωμεν δημοσία ως και τον ανωτέρω αναφερόμενον συνεφημέριόν του. Γνωρίζουν να τιμούν τους προσφέροντας ή εργασθέντας εις τον Ιερόν Ναόν.

Επί τη ευκαιρία, ανακοινώ παλαιάν φιλοδοξίαν να κατασκευάσωμεν ανδριάντα εις μνήμην της Ευδοξίας Μαλακούση. Εξησφάλισα τότε με πολλές ερεύνas και φωτογραφίαν της. Υπάρχει και σχετικός φάκελλος εις το γραφείον του Ι. Ναού. Η φιλοδοξία αυτή δεν κατέστη δυνατόν τότε να πραγματοποιηθεί. Ήδη παρέδωσα την φωτογραφίαν εις την Εκκλησιαστικήν Επιτροπήν και πιστεύω ότι επ’ αυτού θα κινηθεί ο ευγενέστατος κ. Χρυσόστομος, ο εργατικώτατος κ. Παναγιώτης ως και ο Σεβασμιώτατος”. Ι. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ (Εφημ. “ΒΕΡΟΙΑ” 19-4-75).

Επίσης του ιδίου: “ΣΥΝΕΦΙΑΣΜΕΝΗ ΒΕΡΟΙΑ”. Σελίδα 20 - “ΒΕΡΟΙΩΤΙΚΕΣ ΑΡΑΔΕΣ”. Σελίδα 93).

Και η κ. Βούλα Χατζίκου.

ΕΥΔΟΞΙΑ ΜΑΛΑΚΟΥΣΗ

“Η ευεργέτισσα Ευδοξία Μαλακούση έδωσε όλη την περιουσία της 5.000 χρυσές λίρες, για να χτιστεί η σημερινή εκκλησία του πολιούχου μας Αγίου Αντωνίου, που είχε καταστραφεί από πυρκαγιά τη νύχτα της 4ης Φεβρουαρίου 1898. Μετά το θάνατο της κυράς της Μαλακούσινας, η εκκλησία καθόρισε να τελείται το ετήσιο μνημόσυνό της την τετάρτη Κυριακή των νηστειών. Για αρκετά χρόνια αυτή την Κυριακή, τη γιόρταζαν πολύ οι Βεργιώτες. Η Εκκλησία ασφικτιούσε από τον κόσμο που πήγαινε να ανάψει ένα κερί στη μνήμη της, να πάρει λίγα κόλλυβα για το “Θεός σχωρέστην” και “άγιο μύρο στα κόκαλά της”.

Σήμερα που εξακολουθεί να γίνεται και θα γίνεται πάντα στη μνήμη της αρχιερατικό μνημόσυνο, λίγοι είναι εκείνοι που γνωρίζουν πως ο πολιούχος μας έγινε από δωρεά της κυράς της Μαλακούσινας. Ίσως μια μαρμαρίνη στήλη με τ’ όνομά

της στον αυλόγηρο της εκκλησίας, θα μας θύμιζε τη θεάριστη πράξη της αρχόντισσας, αφού δε βρέθηκε φωτογραφία της για να γίνει η προτομή της.

Στη μνήμη της.

Βεργιώτισσα Αρχόντισσα Βεργιώτισσα Κυρά.
 Όταν σε γέννα η μάνα σου ήταν γιορτή μεγάλη
 κι όταν σε μύρωνε ο παπάς και είπε τ' όνομά σου
 ο Άγιος σε στεφάνωσε και σούδωσε τη χάρη
 αιώνια τ' άγιο μύρο του νάναι στα κόκαλά σου.
 Ήταν μια νύχτα ξάστερη μια νύχτα του Φλεβάρη
 που ζώστηκε ολόγυρα με φλόγες η εκκλησιά
 μαύροι καπνοί σκεπάσανε τ' αστέρια το φεγγάρι
 κ' έγινε η νύχτα ζοφερή μια τρομερή νυχτιά.
 Χτυπούσανε τα σήμαντρα χτυπούσαν οι καμπάνες
 πλαλούν με τρόμο οι Χριστιανοί να σβύσουν τη φωτιά
 ορμούν στις φλόγες, η Κυρά, φτωχοί και αρχοντάδες
 και σώζουν τ' "Άγια λείψανα" από τη συμφορά.
 Τ' Άγια δισκοπότηρα και οι χρυσές καντήλες
 τα ολόχρυσά τα λάβαρα τ' άμφια τα χρυσά
 τ' άγια εικονίσματα με τις χρυσές τις πύλες
 λιώμα και στάχτη γίνανε πριν σβύσει η νυχτιά.
 Στέκει βουβός ο Δέσποτας με μάτια δακρυσμένα
 τριγύρω του οι Χριστιανοί ζητούν παρηγοριά
 ψάχνουν στις στάχτες ψάχνουνε, ψάχνουν μέσ' τα καμένα
 βρίσκουν τον Τίμιο Σταυρό ορθό σε μια γωνιά.
 Θαύμα... φωνάζουν οι πιστοί κ' η νύχτα πριν τελειώσει
 πριν σβύσουνε τα δάκρυα από τη συμφορά
 σηκώνεται η αρχόντισσα και πριν να ξημερώσει
 γονάτισε στο Δέσποτα και τούπε ταπεινά:
 Όλο το βίός μου Δέσποτα στον Άγιο το χαρίζω
 τσιφλίκια, σπίτια, μαγαζιά κι όλα μου τα φλουριά.
 Ξαναχτυπούν τα σήμαντρα χτυπούν και οι καμπάνες
 κι' ο ήχος τους χαρμόсуνα σκορπάει τη χαρά
 τρέχουνε τώρα οι Χριστιανοί ανάβουνε λαμπάδες
 ΑΝΑΣΤΑΣΗ... φωνάζουνε θα γίνει η Εκκλησιά.
 Να ζήσεις Μαλακούσινα αρχόντισσα μεγάλη
 Να ζήσεις Μαλακούσινα αρχόντισσα Κυρά.
 Βούλα Χατζίκου εφημ. (ΒΕΡΟΙΑ: 30-4-93)
 Εις το εξής το λόγο έχει το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο του Προσκυνήματος.

Μανανάκια Αδελφοί. Πρωτοπόροι φωτογράφοι και κινηματογραφιστές στα Βαλκάνια. Γεννήθηκαν στην Αβδέλλα των Γρεβενών.

Ο Γιάννης Μανανάκιος γεννήθηκε στις 18 Μαΐου του 1878 και ο Μιλτιάδης στις 9 Σεπτεμβρίου 1882.

Τα δυο αδέλφια κατάφεραν να είναι - πέρα από πρωτοπόροι του βαλκανικού κινηματογράφου - ιστοριογράφοι και εθνογράφοι της βαλκανικής χερσονήσου, για εξηνταέξι περίπου χρόνια, αφήνοντας ένα έργο - φωτογραφικό και κινηματογραφικό - ανεκτίμητης αξίας.

Με την φωτογραφική και την κινηματογραφική μηχανή τους απαθανάτισαν αμέτρητες σκηνές, σε μια περίοδο (6 1/2 δεκαετιών) κατά την οποία συνέβησαν: η επανάσταση των Νεοτούρκων, η πτώση της οθωμανικής αυτοκρατορίας στα Βαλκάνια, οι Βαλκανικοί Πόλεμοι και η διαμόρφωση των σύγχρονων βαλκανικών κρατών, γεγονότα του Πρώτου αλλά και του Δεύτερου Παγκόσμιου, καθώς και άλλα γεγονότα, μεγίστης ιστορικής σημασίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ ΝΙΚΗΦ. (Κυψέλη)

Μανδηλαράς Νικήφ. Δικηγόρος της Αθήνας, γνωστός για τη δημοκρατική του τοποθέτηση, που, κατά πάσα πιθανότητα, τον δολοφόνησαν άνθρωποι της Χούντας των Συνταγματαρχών, στις αρχές της εφτάχρονης δικτατορίας 1967-1974. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΝΙΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ (Κτηνιατρείο)

Μάνιος Καλλίνικος. Ιεροδιάκονος. Γεννήθηκε στη Βέροια. Ήταν ένας από τους ανθρώπους που συνέβαλαν στην πνευματική ανόρθωση των Ελλήνων στην Τουρκοκρατία.

Την 1-10-1642, σε ηλικία 18 χρονών (ενώ ήταν διάκονος) έγινε δεκτός στο Ελληνικό Κολλέγιο του Αγίου Αθανασίου στη Ρώμη. Μετά από 5 χρόνια σπουδών (1647) ο Καλλίνικος φεύγει από το Κολλέγιο του Αγίου Αθανασίου και περνά στο Κολλέγιο Urbano di Propagande Fide, όπου έμεινε ως τις 17 Αυγούστου 1649, όταν αναχώρησε για την πατρίδα του τη Βέροια, όπου και edίδάξε. (Μακεδονικά (π) Τομ. 13ος (1973 σελ. 217. Δημοσίευμα: Μάρκου Φώσκολου). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ (Προμηθέας)

Μαραθώνας. Αρχαιότατη πόλη και σημερινή κωμόπολη της Αττικής που βρίσκεται στα βορειοανατολικά του νομού.

Το όνομα του Μαραθώνα είναι στενά συνδεδεμένο με την ιστορία του Ελληνικού Έθνους από τα αρχαία χρόνια. Λέγεται ότι πήρε την ονομασία του είτε από

τον Αρκάδα Μαραθών, που συνόδευσε τους Διόσκουρους όταν εξεστράτευαν εναντίον του Θησέα για να πάρουν πίσω την αδερφή τους Ελένη, είτε από το φυτό μάρραθος, που αφθονούσε εκεί. Ακόμη, κατά τη μυθολογία, η σπηλιά του Μαραθώνα ήταν η διαρκής διαμονή των Νυμφών. Στο μέρος αυτό ο Θησέας σκοτώσε τον τρομερό ταύρο του Μαραθώνα που λυμαινόταν την περιοχή. Ο ήρωας Μαραθώνας που συνδέθηκε με την περιοχή (χάρισε και τ' όνομά του στην πεδιάδα), ήταν γιός του Εποπέα που καταδιώχτηκε από τον πατέρα του κι έφτασε εκεί.

Το σημαντικότερο όμως γεγονός που έγινε στο Μαραθώνα ήταν η περίφημη μάχη στις 13 Σεπτεμβρίου του 490 π.Χ. Οι Έλληνες με επικεφαλής το Μιλτιάδη, με 10.000 Αθηναίους οπλίτες και 1.000 Πλαταιείς, πολέμησαν τους Πέρσες που είχαν αρχηγούς το Δάτη και τον Αρταφέρνη με 100.000 άνδρες.

Στη μάχη, όπου διακρίθηκε το στρατηγικό μυαλό του Μιλτιάδη και η ανδρεία των πολεμιστών του, οι Πέρσες έπαθαν πραγματική πανώλεθρία και αναγκάστηκαν να φύγουν πανικόβλητοι αφήνοντας 6.400 νεκρούς και αρκετούς αιχμαλώτους. Η μάχη συνεχίστηκε και στα παράλια του κόλπου του Μαραθώνα, όπου οι Έλληνες καταδίωξαν τους Πέρσες. Ο ηρωισμός των Ελλήνων πολεμιστών ήταν μεγαλειώδης. Τρανταχτή απόδειξη ανδρείας αποτελεί το περιστατικό με τον Κυνέγειρο, ο οποίος ακινητοποίησε με τα χέρια του ένα πλοίο του εχθρού, με αποτέλεσμα να του κοπούν και τα δυο!

Στη μάχη σκοτώθηκαν 192 Έλληνες πολεμιστές, μεταξύ των οποίων και οι στρατηγοί Καλλίμαχος και Σησιλαος, ενώ ο αγγελιοφόρος Νικίας που μετέφερε το μήνυμα της νίκης στην Αθήνα, πρόλαβε να πει το “νενικήκαμεν” και μετά ξεψύχησε. Προς τιμήν του γεγονότος αυτού, καθιερώθηκε διεθνώς στους νεότερους χρόνους το αγώνισμα του Μαραθωνίου Δρόμου, μήκους 42 χλμ. περίπου, όση και η απόσταση ανάμεσα στο Μαραθώνα και την Αθήνα.

Στην περιοχή του Μαραθώνα βρέθηκαν αρκετά μνημεία, ερείπια από τείχη και τεχνικούς τύμβους. Στο χωριό Βρανάς, υπολογίζεται ότι υπήρχε ο παλιός δήμος του Μαραθώνα. Κοντά στα ερείπια που ήρθαν στο φως, βρέθηκαν και τρία αγάλματα από τον αρχαιολόγο Ληκ.

Το πιο σημαντικό από τα μνημεία που έχουν διασωθεί είναι ο τύμβος του Μαραθώνα, που στήθηκε από τους Αθηναίους προς τιμή των 192 πεσόντων Ελλήνων κατά τη μάχη. Ξακουστό είναι επίσης το επίγραμμα του Σιμωνίδη που αναγράφτηκε στη στήλη του Αριστίωνα: “Ελλήνων προμαχούντες Αθηναίοι Μαραθώνι, Χρυσόφρων Μήδων εστόρεσαν δύναμιν”.

Ο τύμβος ανακαλύφθηκε το 1884 από το Σλήμαν. Σύμφωνα με στοιχεία που μας δίνει ο Πανσανίας, στην πεδιάδα του Μαραθώνα υπήρχαν και άλλοι δυο τύμβοι, ο ένας για τους Πλαταιείς και ο άλλος για τους δούλους που έπεσαν πολεμώντας.

Μάχη έγινε στο Μαραθώνα και στις 6 Ιουλίου 1824, ανάμεσα στους Έλληνες υπό τους Ι. Γκούρα και Διον. Ευμορφόπουλο και τους Τούρκους του Ομέρ Πασά της Καρύστου, με απόλυτη επικράτηση των Ελλήνων. (Απ. Δ.Σ. 101/85)

Οδός ΜΑΡΚΟΥ

Μάρκου Στέργιος. Γεννήθηκε στη Θήβα και ήταν απόφοιτος της Ιατρικής Σχολής Αθηνών. Εγκαταστάθηκε στη Βέροια, όπου επί 40 χρόνια άσκησε την ιατρική. Παντρεύτηκε την Ευθυμία Μαλακούση και απέκτησε 4 παιδιά. Τους δίδυμους: Γιάγκο και Μιχάλη, το Μάρκο που πέθανε σε ηλικία 14 χρονών και μια κόρη, την Ιφιγένεια, μετέπειτα σύζυγο του φαρμακοποιού Αριστοτέλη Βλάχου. Ο Γιάγκος (Ιωάννης) εχρημάτισε και δήμαρχος Βεροίας (1924-1929).

Στις αρχές του 1900 κληρονόμησε τους θείους του που ζούσαν στη Θήβα και έκτισε στη Βέροια μεγάλο και επιβλητικό αλευρόμυλο, γνωστό μέχρι σήμερα ως "ο μύλος του Μάρκου". Εσωτερικά ερειπωμένος από πυρκαγιά, περιήλθε στο Υπουργείο Πολιτισμού, και τώρα, κατόπιν ειδικής ανακαίνισης, λειτουργεί ως λαμπρό Βυζαντινό Μουσείο. Ο Στέργιος Μάρκου πέθανε στη Βέροια το 1918, σε ηλικία 83 χρονών.

Οδός 25ης ΜΑΡΤΙΟΥ (Εργοχώρι)

Την Άνοιξη του 1821 απ' άκρη σ' άκρη της ελληνικής γης αντήχησε αποφασιστικά το σύνθημα "Ελευθερία ή Θάνατος", με σκοπό την αποτίναξη της τουρκικής κατοχής. Τετρακόσια περίπου χρόνια περίμενε ο Ελληνισμός την άγια αυτή μέρα και ήρθε σε μια ώρα που κανείς δεν έλπιζε το ξημέρωμά της. Η πνευματική προετοιμασία τόσων χρόνων απέδωσε καρπούς. Οι λόγιοι και οι διδάσκαλοι του Γένους κατάφεραν να διατηρήσουν τα κρυφά σχολεία και να μεταλαμπαδεύσουν στα Ελληνόπουλα τη φλόγα της ελευθερίας.

"Σε γνωρίζω" Ελευθερία, θα πει ο εθνικός μας ποιητής Διον. Σολωμός, "από την κόψη του σπαθιού την τρομερή". Η αδούλωτη ελληνική ψυχή σημείωσε υπέροχες ηρωικές πράξεις, πολύνεκρες εκατόμβες στα πεδία των μαχών.

Σημαντικοί σταθμοί στην ιστορία του Γένους μας: Το Σούλι, τα Ψαρά, η Χίος, τα Δερβενάκια, το Μανιάκι, το Μεσολόγγι, η Νάουσα, η Τρίπολη και μεγάλα ονόματα αγωνιστών: Ρήγας Φεραίος, Αθαν. Διάκος, ο Πετρόμπεης, ο Κολοκοτρώνης, ο Μακρυγιάννης, ο Παπαφλέσσας, η Μαντώ Μαυρογένους κ.ά.

Το νόημα της ονομασίας της οδού "25ης Μαρτίου" είναι τόσο ανυπερβλητό όσο και απλό. Έχει σκοπό να διδάξει τους σημερινούς Έλληνες και κυρίως τους σημερινούς νέους, να τους γαλουχήσει για το ανυπόταχτο και ακέραιο εκείνο εθνικό φρόνημα, που διατήρησε την ελληνική γενιά σ' όλο της το μεγαλείο μέχρι σήμερα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ ΜΑΝΤΩΣ

Μαυρογένους Μαντώ. Ηρώιδα της επανάστασης του 1821, κόρη του Νικ. Μαυρογένη, πλούσιου εμπόρου και πρώην σπαθάρη της Μολδαβίας. Η Μαντώ ήταν το μικρότερο παιδί της οικογένειας, που από χρόνια ήταν εγκατεστημένη στην Τερ-

γέστη. Μεγάλωσε σε άνετο περιβάλλον περιπολιχισμένη από τους καλύτερους δασκάλους της εποχής. Μετά το θάνατο του πατέρα της έφυγε από την Τεργέστη και πήγε στην Τήνο, όπου συνέχισε τις σπουδές της κοντά στο θείο της παπα-Μαύρο. Στην Ελλάδα της δόθηκε η δυνατότητα να γνωρίσει τη μαρτυρική ζωή των σκλαβωμένων Ελλήνων και να νιώσει την καταπίεση και την τυραννία των Τούρκων κατακτητών. Όταν ξέσπασε η επανάσταση, η νεαρή γυναίκα πήγε στη Μύκονο, που ήταν η πατρίδα της μητέρας της, και άνοιξε το αρχοντικό της στους Έλληνες αγωνιστές. Γρήγορα το σπίτι της έγινε ο τόπος συγκέντρωσης συμβούλων επαναστατών της Μυκόνου. Αλλά δεν περιορίστηκε μόνο σ' αυτό. Γεμάτη ενθουσιασμό πρόσφερε τα χρήματά της για να εξοπλίσει δυο πολεμικά πλοία, με τα οποία κατεδίωξε Αλγερινούς πειρατές που έκαναν επιδρομή στο νησί. Γρήγορα η Μαντώ έγινε θρύλος για τη γενναιότητά της και οι Μυκονιάτες την έκαναν αρχηγό τους. Ήταν τόσο δυναμική, ώστε δε δίστασε να δημιουργήσει ανδρικό στρατιωτικό σώμα, που το συντηρούσε με δικά της έξοδα και ως επικεφαλής του οποίου πήρε μέρος στην εκστρατεία εναντίον της Καρύστου και σε πολλές άλλες μάχες. Μπορούσε να επιβάλλεται στους στρατιώτες της, γι' αυτό τη θαύμαζαν και την εκτιμούσαν και οι συνεργάτες της οπλαρχηγοί. Πίστευε ότι οι Έλληνες έπρεπε να αγωνιστούν να κάνουν γνωστό στους άλλους Ευρωπαίους το δίκαιο αγώνα τους. Έτσι, σαν γυναίκα απευθύνε έκκληση στις Γαλλίδες γυναίκες να βοηθήσουν ηθικά και οικονομικά την ελληνική επανάσταση. Ύστερα από το τέλος της επανάστασης εγκαταστάθηκε στο Ναύπλιο, έχοντας χάσει το μεγαλύτερο μέρος από την περιουσία της.

Η ελεύθερη πια Ελλάδα την τίμησε όπως έπρεπε. Με ψήφισμα της συνέλευσης της δόθηκε σπίτι κοντά στο σπίτι του Δημήτριου Υψηλάντη. Σύμφωνα με την παράδοση, δυνατός έρωτας ένωσε τους δυο αγωνιστές. Την ηθική ικανοποίηση της την πρόσφερε ο κυβερνήτης Καποδίστριας, που με διάταγμά του της απόνευμε τον τίτλο του αρχιστρατήγου. Δυστυχώς όμως, μετά το θάνατό του, ο τίτλος ξεχάστηκε και ο αδίστακτος Κωλέτης την απέλασε στη Μύκονο κατηγορώντας την για τις σχέσεις της με τον Υψηλάντη, με τον οποίο (ο Κωλέτης) είχε πολιτικές διαφορές. Η Μαντώ πέθανε ταπεινωμένη, ξεχασμένη και φτωχή το 1848 στη Μύκονο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Μαυρομιχάλης Πέτρος (Πετρόμπεης). Ο τελευταίος ηγεμόνας της Μάνης, ο πιο γνωστός της μεγάλης οικογένειας των Μαυρομιχαλαίων (1765-1848). Ήταν γιός του Πιέρρου Μαυρομιχάλη και έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην προπαγανδιστική και τη διεξαγωγή της επανάστασης του 1821. Το 1806 βοήθησε τους καταδιωκόμενους κλέφτες να περάσουν από την Πελοπόννησο στα Εφράνησα, το 1818 μνήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και στις 23 Μαρτίου 1821 μπήκε στην Καλαμάτα μαζί με τον Κολοκοτρώνη και άλλους οπλαρχηγούς. Στη συνέχεια εκλέχτηκε πρόεδρος της πελοποννησιακής γερούσιας και βοήθησε με κάθε μέσο την επανάσταση. Ο αδελφός του Κωνσταντίνος και ο γιός του Γεώργιος δολοφόνησαν τον πρώτο κυβερνήτη της Ελλάδας Καποδίστρια.

Οδός MAXΗΣ ΓΙΑΝΝΙΤΣΩΝ (Κυψέλη)

Οι Τούρκοι την πόλη των Γιαννιτσών την θεωρούσαν ιερή, γιατί εκεί τάφηκαν ο Γαζή Αχμέτ Εβρενός, ο πρώτος Τούρκος στρατηλάτης που ήρθε στη Μακεδονία και άλλοι διαπρεπείς Οθωμανοί. Στα Γιαννιτσά έγινε η κυριότερη μάχη του Α' Βαλκανικού Πολέμου (18-20 Οκτωβρίου 1912) που έκρινε την τύχη της Θεσσαλονίκης. Ο ελληνικός στρατός, ύστερα από σκληρή μάχη, νίκησε τα τουρκικά στρατεύματα, κατέλαβε τα Γιαννιτσά λεηλατημένα και πυρπολημένα, προχώρησε και απελευθέρωσε τη Θεσσαλονίκη. Οι περισσότεροι μουσουλμάνοι έφυγαν και οι υπόλοιποι με τη συνθήκη της Λωζάνης ανταλλάχθηκαν με Έλληνες που ήρθαν πρόσφυγες από τη Μ. Ασία.

Η ιστορία του Γ.Ε.Σ., γράφει σχετικά:

“Την πρωίαν της 17ης Οκτωβρίου Ημιλαρχία και τμήμα Πεζικού της VI Μ.Π. (Μεραρχίας Πεζικού), εκινήθησαν επί του άξονος Νάουσα - Σκύδρα - Έδεσσα τας οποίας εύρον άνευ τουρκικών στρατευμάτων. Αι τουρκικαί δυνάμεις που ευρίσκοντο εις τας πόλεις αυτάς, μετά την είσοδο της Στρατιάς εις Βέροιαν, συνεπτύχθησαν εις τα Γιαννιτσά όπου και ενώθησαν μετά των λοιπών υποχωρούντων τμημάτων. Το εσπέρας της 17ης Οκτωβρίου το Στρατηγείον της Στρατιάς εγκαταστάθη εις Σ.Σ. Ναούσης, ολοκληρωθείσης έτσι της καταλήψεως της Ναούσης.

Μετά την τοιαύτην εξέλιξιν των επιχειρήσεων, η Ελληνική Στρατιά επειγόμενη να φθάσει εις Θεσσαλονίκην εκινήθη προς Γιαννιτσά τα οποία κατέλαβε την 20ήν Οκτωβρίου μετά πείσμονα μάχη εκ συναντήσεως και εν συνεχεία καταδιώκουσα χαλαρώς τα υποχωρούντα τουρκικά τμήματα αφίχθη εις Θεσσαλονίκην, απελευθέρωσασα και αυτήν την 26ην Οκτωβρίου, ημέραν της εορτής του Πολιούχου της πόλεως Αγίου Δημητρίου...”. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΕΛΑ ΠΑΥΛΟΥ

Μελάς Παύλος, Μόνιμος υπολοχαγός του ελληνικού στρατού. Αποτελεί την επιφανέστερη φυσιογνωμία του Μακεδονικού Αγώνα. Ήταν γιός του Μιχαήλ Μελά. Γεννήθηκε στη Μασσαλία το 1870, την εκπαίδευσή του όμως την πήρε στην Αθήνα. Το 1891 αποφοίτησε από τη Σχολή Ευελπίδων με το βαθμό του ανθυπολοχαγού του πυροβολικού. Βαθιά απογοητευμένος από την εθνική δοκιμασία του 1897 και φλεγόμενος από την επιθυμία να δει ελεύθερα και τα υπόλοιπα ελληνικά εδάφη, οργανώθηκε στο Μακεδονικό Κομιτάτο (οργάνωση για την απελευθέρωση της Μακεδονίας, που ιδρύθηκε το 1900). Τον Ιούλιο του 1904 κατόρθωσε να μπει στη Μακεδονία με το ψευδώνυμο Πέτρος Δέδες και το επάγγελμα του ζωέμπορου. Αφού συνεννοήθηκε με τον Έλληνα πρόξενο της Θεσσαλονίκης Λάμπρο Κορομηλά, για τη δράση αντάρτικων ομάδων, επέστρεψε στην Αθήνα.

Ο Παύλος Μελάς, τον Αύγουστο του 1904, ζήτησε και πήρε πεντάμηνη άδεια από το στρατό. Είχε αφήσει να πιστεύουν ότι θα πήγαινε ταξίδι στην Ευρώπη. Εκείνος όμως πήγε στη Θεσσαλία και πέρασε κρυφά στη Μακεδονία, όπου συγκρότησε σώμα 38 ενόπλων Μακεδόνων, Κρητών και Κυπρίων. Με το ψευδώνυ-

νο “Καπετάν Μίκης Ζέζας”, έσπειρε μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα τον πανικό στους κομιτατζήδες και τους Τούρκους. Τη νύχτα όμως της 13ης προς 14η Οκτωβρίου 1904, η ένοπλη ομάδα του Μελά, μετά από προδοσία της συμμορίας Βούλγαρων του Μήτρου Βλάχου, περικυκλώθηκε από πολυάριθμο τουρκικό σώμα, όπου και έπεσε ηρωικά σε ηλικία 34 χρονών. Ο Μελάς, απρόμητος καθώς ήταν, υποτίμησε τον κίνδυνο και δεν έσπευσε να μετακινηθεί έγκαιρα. Όταν αποφάσισε να διασπάσει τον τουρκικό κλοιό ήταν αργά. Πολεμώντας σαν λιοντάρι, λαβώθηκε θανάσιμα από τουρκικό βόλι, δίνοντας τη ζωή του για τα ιδανικά του. Εννέα από τα παλικάρια του πιάστηκαν από τους Τούρκους και τους κομιτατζήδες, οι οποίοι τους κατάσφαξαν. Το πτώμα του Μελά, το πήραν οι διασωθέντες άνδρες του. Παρόλο που κινδύνευαν να πέσουν στα χέρια των διωκτών τους, θεώρησαν αδιανόητο ν’ αφήσουν στους Τούρκους τον αρχηγό τους, έστω και νεκρό. Όταν όμως διαπίστωσαν ότι ήταν αδύνατο να τον κουβαλούν άλλο, τον άφησαν, αλλά έκοψαν το κεφάλι του για να μην το αναγνωρίσουν οι Τούρκοι και το έθαψαν στο παρεκκλήσι της Αγίας Παρασκευής. Το σώμα του το έθαψε ο μητροπολίτης Καστοριάς Γερμανός Καραβαγγέλης στο βυζαντινό ναό των Ταξιαρχών. Το έθνος, τιμώντας τη μνήμη του, ονόμασε το χωριό Στάτισσα Παύλος Μελάς και έστησε ανδριάντα του εθνομάρτυρα στην Καστοριά και μνημείο του στην Αθήνα.

Να πώς θρηνεί ο Κωστής Παλαμάς, με τους ωραίους του στίχους, το θάνατο του παλικαριού, Παύλου Μελά:

“Σε κλαίει λαός. Πάντα γλωρό να σειέται το χορτάρι
στον τόπο που σε πλάγιασε το βόλι, ω παλικάρι!
Πανάλαφρος ο ύπνος σου, του Απριλή τα πουλιά
σαν του σπιτιού σου να τ’ ακούς λογάκια και φιλιά
και να σου φτάνουν του χειμώνα οι καταρράχτες
σαν τουφεκιού αστραπόβροντα και σαν πολέμου κράχτες.

Πλατιά του ονειρίου μας η γη και απόμακρη. Και γέρνεις εκεί και σβεις γοργά.

Ιερή στιγμή. Σαν πιο πλατιά τη δείχνεις και τη φέρνεις σαν πιο κοντά”.

Οδός ΜΕΛΕΑΓΡΟΥ (Εργοχώρι)

Μελέαγρος. Γιός της Αλθαίας από τον Ερμή, νόμιμης γυναίκας του βασιλιά της Καλυδώνας Οινέα. Είναι ο ήρωας που σκότωσε μαζί με την Αταλάντη τον Καλυδόνιο κάπρο.

Στη γέννηση του Μελέαγρου παρουσιάστηκαν οι τρεις Μοίρες. Η πρώτη, η Κλωθώ, είπε να γίνει γενναίοκαρδος. Η δεύτερη, η Λάχεση, προφήτεψε πως θα γινόταν μεγάλος ήρωας. Η τρίτη, η Άτροπος, είπε ότι θα πέθαινε αμέσως όταν καιγόταν εντελώς το ξύλο που ήταν στη φωτιά. Τότε η Αλθαία τράβηξε το ξύλο που ήταν στη φωτιά, το έσβησε και το φύλαξε σ’ ένα κιβώτιο.

Ο Οινέας σε μια γιορτή για τη συγκομιδή των καρπών είχε φιλοξενήσει όλους τους θεούς, αλλά δεν είχε θυσιάσει κανένα ζώο. Οργίστηκε η Άρτεμη και έστειλε έναν τρομερό αγριόχοιρο με φοβερούς χαυλιόδοντες, που προξενούσε μεγάλες

καταστροφές στα εύφορα χωράφια του Οινέα. Για να απαλλάξει την περιοχή από το θηρίο, ο Οινέας διοργάνωσε κυνήγι, όπου πήραν μέρος οι θείοι του Μελέαγρου - αδελφοί της Αλθαίας - και οι περισσότεροι ήρωες της εποχής. Στο κυνήγι διακρίθηκε ιδιαίτερα η Αταλάντη, η οποία και επλήγωσε θανάσιμα τον κάπρο, που υπόκυψε τελικά από τα χτυπήματα του Μελέαγρου. Αυτός τότε της πρόσφερε τα τρόπαια του κυνηγιού, το κεφάλι και το δέρμα του αγριόχοιρου. Αυτό δεν μπόρεσαν να το ανεχθούν οι θείοι του. Φιλονίκησαν και ο Μελέαγρος τους σκότωσε. Οργισμένη η Αλθαία για το θάνατο των αδερφών της, πήρε το μισοκαμένο ξύλο από το κιβώτιο, το έριξε στη φωτιά και, όταν κάηκε, ο Μελέαγρος πέθανε αμέσως.

Ο μύθος του Μελέαγρου αναφέρεται διαφορετικά στην Ιλιάδα. Μετά το κυνήγι του κάπρου, η Άρτεμη υποκίνησε μεγάλο πόλεμο μεταξύ Αιτωλών και Κουρητών για την απόκτηση της κεφαλής του αγριόχοιρου. Όσο καιρό πολεμούσε ο Μελέαγρος, ο ευνοούμενος του Άρη, οι Αιτωλοί νικούσαν. Όταν όμως ο Μελέαγρος έμαθε ότι η μητέρα του παρακαλούσε τον άρχοντα του Κάτω Κόσμου να βρει το θάνατο ο γιός της, επειδή σκότωσε τα αδέρφια της, αποχώρησε από τον πόλεμο και έμεινε κοντά στη γυναίκα του, την ωραία Κλεοπάτρα. Μάταια οι γέροι της Καλυδώνας τον παρακαλούσαν να προχωρήσει εναντίον του εχθρού. Οι Κουρήτες μπήκαν στην πόλη και έφτασαν μέχρι την κατοικία του. Η γυναίκα του τον παρακάλεσε γονατιστή να βγει στη μάχη. Τότε αυτός πήρε τα όπλα και έδιωξε τους εχθρούς.

Η ομηρική εκδοχή δεν αναφέρει τίποτα για το θάνατο του Μελέαγρου, ο οποίος, σύμφωνα με άλλους αφηγητές, σκοτώθηκε από τα βέλη του Απόλλωνα που πολεμούσε μαζί με τους Κουρήτες. Η Αλθαία και η Κλεοπάτρα αυτοκτόνησαν, όταν έμαθαν το θάνατό του. Οι αδερφές του απαρηγόρητες έκλαιγαν στον τάφο του. Η Άρτεμη συγκινήθηκε από τον πόνο τους και τις μεταμόρφωσε σε πουλιά, τις μελεαγρίδες, (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΕΝΕΛΑΟΥ (Πανόραμα)

Μενέλαος. Γιός του Ατρέα και της Αερόπης, αδερφός του Αγαμέμνονα, εγγονός του Πέλοπα, βασιλιάς της Σπάρτης. Γυναίκα του είχε την ωραία Ελένη, την κόρη του Τυνδάρεου, την οποία άρπαξε ο Πάρις, ο γιός του Πριάμου και έγινε αιτία του Τρωικού πολέμου.

Ο Μενέλαος αναγκάστηκε να φύγει από τις Μυκήνες διωγμένος από το Θυέστη. Πέτυχε να παντρευτεί την Ελένη, παρά το συναγωνισμό άλλων σπουδαίων ηρώων και να κληρονομήσει το βασίλειο της Σπάρτης. Μετά από δέκα χρόνια, ο νεαρός πρίγκιπας Πάρις, γιός του Πριάμου, βασιλιά της Τροίας, πήγε στη Λακωνία με τη συνοδεία του Αινεία, γιού της θεάς του έρωτα, και έγινε δεκτός στη Σπάρτη από το Μενέλαο, ο οποίος μετά από λίγες μέρες έπρεπε να ταξιδέψει στην Κρήτη. Κατά τη διάρκεια της απουσίας του ο Πάρις απήγαγε με τη θέλησή της την Ελένη. Η αγγελιοφόρος των Θεών η Ίριδα έφερε την είδηση στο Μενέλαο. Αυτός πήγε αμέσως στον Αγαμέμνονα, τον αδερφό του στις Μυκήνες, ο οποίος έστειλε ανθρώπους του στους άλλοτε μνηστήρες της Ελένης και τους θύμισε τον όρκο τους για υποστήριξη προς αυτόν που θα γινόταν άνδρας της. Ο Μενέλαος πήρε μέρος στην εκστρατεία

με εξήντα πλοία. Στην Τροία μονομάχησε και πλήγωσε τον Πάρη, πληγώθηκε ελαφρά από τον Πάνδαρο, σκότωσε τους Σκαμάνδριο, Πείσανδρο, Υπερήνορα, Δόλοπα και Θόαντα, καθώς και τους Εύφορβο και Ποδή, για να πάρει το σώμα του νεκρού Πάτροκλου, και τέλος ήταν μεταξύ αυτών που κλείστηκαν στο Δούρειο Ίππο. Κατά την άλωση σκότωσε το Δηίφοβο και αφού πήρε την Ελένη, περιπλανήθηκε για οκτώ χρόνια πριν γυρίσει στην πατρίδα του, περνώντας από την Κύπρο, Φοινίκη, Αιθιοπία, Λιβύη και Αίγυπτο. Τέλος έφτασε στη Σπάρτη, όπου έζησε με την Ελένη. Ο Μενέλαος είχε το προνόμιο να μεταφερθεί από τους θεούς, χωρίς να πεθάνει, στα Ηλύσια Πεδία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός 10ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

10η Μεραρχία. Πρόκειται για την πρώην “Μεραρχία Σμύρνης”. Είχε πρώτο Μέραρχο τον Υποστράτηγο Διονύσιο Σταυρόπουλο, μετά τον Υποστράτηγο Δημ. Καμμένο και Υποστράτηγο Χασαπίδη. Το 1923 εγκαταστάθηκε στο Επιτροπικό του Αγίου Αντωνίου, όπου ήταν τα γραφεία της και αργότερα μεταστεγάστηκε στα στρατιωτικά κτίρια (όπου είναι σήμερα η Στρατιωτική Λέσχη Αξιωματικών Φρουράς Βεροίας) με διοικητή τον Υποστράτηγο Γεώργιο Μαυροσκότη και εν συνεχεία τον Υποστράτηγο Χρ. Κίτσο, μέχρι του πολέμου του 1940.

Οδός ΜΕΡΣΙΝΑΣ (Κάτωθι Πιερίων)

Μερσίνα ή Μερσίν. Πόλη της Τουρκίας, πρωτεύουσα της επαρχίας Ιτζέλ στη ΝΑ Μ. Ασία. Το 1921 κατοικούσαν εκεί 3.000 Έλληνες. Ονομάστηκε έτσι από τις μυρτιές των κήπων της. Χρησιμοποιείται σαν επίνειο της Ταρσού και των Αδάνων. Περιβάλλεται από εκτεταμένους αμπελώνες και κήπους. Το λιμάνι της είναι το τρίτο της Τουρκίας σε σπουδαιότητα. Στα ΝΔ της Μερσίνας βρίσκονται τα ερείπια της αρχαίας πόλης Σόλοι της Κιλικίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ (Παπάγου)

Μεσημβρία. Αρχαιότατη θρακική πόλη, ΒΔ της Αγγιάλου, στα μεθόρια της Κάτω Μοισίας και τη βαλκανική παραλία του Εύξεινου, που τώρα ανήκει στη Βουλγαρία. Κατά τον ιστορικό Ηρόδοτο χτίστηκε από εξόριστους Βυζαντινούς και Καρχηδόνιους. Η πόλη μαρτυρείται και κατά την εκστρατεία του Δαρείου κατά των Σκυθών (400 π.Χ.). Ο Στράβωνας αναφέρει ότι την έκτισαν οι Μεγαρείς και της έδωσαν το όνομα Μενεβρία από τον οικιστή Μένα και τη λέξη βρία=πόλη στα θρακικά. Η μεγάλη ναυτική ικανότητα των κατοίκων της, ο φυσικός πλούτος της περιοχής και το αυτόνομο πολίτευμα της χώρας, που διατηρήθηκε μερικώς και κατά το διάστημα της εξουσίας των βασιλιάδων της Θράκης, καθώς και κατά τον καιρό της μακεδονικής εξουσίας, έφεραν την πόλη σε μεγάλη ακμή.

Κατά την κλασική περίοδο διατηρούσε σημαντική θέση στη λεγόμενη Πεντά-

πολη του Ευξείνου, την οποίαν αποτελούσαν οι τότε σπουδαίες ελληνικές πόλεις εκεί. Κατά τους ελληνικούς χρόνους ανήκε στο βασίλειο του Λυσιμαχου και αργότερα, κατά τη βυζαντινή εποχή, λόγω της ευημερίας της, της δραστηριότητας των κατοίκων της και κυρίως λόγω της στρατηγικής θέσης της διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην ιστορία. Στην πόλη αυτή ανατράφηκε ο Βυζαντινός αυτοκράτορας Λέοντας Γ' ο Ίσαυρος (717-741). Στην περιοχή της, στις 13 Απριλίου 1814, έπαθε πανώλεθρία ο φοβερός Βούλγαρος ηγεμόνας Κρούμος από το Λέοντα τον Ε' τον Αρμένιο. Κατά τη Δ' Σταυροφορία η πόλη καταλαμβανόταν πότε από τους Βούλγαρους και πότε από τους Βυζαντινούς μέχρι το 1261, οπότε ο Μιχαήλ ο Παλαιολόγος κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη από τους Λατίνους. Ο Μιχ. Παλαιολόγος την έταξε, μαζί με την Αγγιάλο, σαν προίκα στο Βούλγαρο ηγεμόνα Κωνσταντίνο. Μέχρι το 1453 που κατακτήθηκε από τους Τούρκους, τη διεκδικούσαν Βυζαντινοί και Βούλγαροι. Μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, ανήκει στη Βουλγαρία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΕΣΗΜΕΡΗ ΠΕΡΙΚΛΗ (Καλλιθέα)

Μεσημέρης Περικλής. Διοικητής (αντισυνταγματάρχης) του 16ου συντάγματος του ΕΛΑΣ. Συνελήφθη αιχμάλωτος σε μάχη στο Βέρμιο και σκοτώθηκε από τους Γερμανούς στις 22-27/4/1944. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

Μητρόπολη. 1. α) Η επισημότερη εκκλησία μιας πόλης β) Η έδρα, η κατοικία και η περιοχή που διοικεί ένας μητροπολίτης γ) Η θρησκευτική εξουσία του μητροπολίτη 2. Το κύριο πολιτιστικό, θρησκευτικό κτλ. κέντρο ενός τόπου, λ.χ. "Μέκκα, η μητρόπολη του Μωαμεθανισμού".

Από ιστορικής άποψης: Μητρόπολη: κάθε πόλη από την οποίαν αποικίστηκαν άλλες πόλεις. Οι πόλεις που ιδρύονταν λέγονταν αποικίες. Έτσι η Πάρος ήταν μητρόπολη της Θάσου και η Θάσος αποικία της Πάρου.

Οδός ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΑΡΣΕΝΙΟΥ (Κτηνιατρείο)

Μητροπολίτης Αρσένιος

Ο νομικός, τ. βουλευτής και ιστορικός κ. Γεώργιος Χ. Χιονίδης στην ομιλία του: "Ο Μητροπολίτης της Βέροιας Αρσένιος, πρώτος δολοφονηθείς Ιεράρχης, από τους Τούρκους", που διοργανώθηκε με πρωτοβουλία των μελών της Λέσχης LIONS Βέροιας (17-5-1997), γράφει τα εξής:

"...Είναι καιρός, όμως, να σας δώσω το "Συναξάρι" του οσιομάρτυρα, του Αρσενίου, ο οποίος δολοφονήθηκε από τους Τούρκους... Όταν οι Τούρκοι έκαμαν επιδρομές, πραγματοποιώντας λεηλασίες στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και την υποδούλωσαν με τη συγκατάθεση του Θεού, εξαιτίας του απειράριθμου πλήθους των

Ο μητροπολίτης είχε ενδοτενιώσει την αποστολική διδασκαλία, σύμφωνα με την οποία όσοι επιλέγουν το ιερατικό στάδιο πρέπει να πολιτεύονται επάξια, αντάξια. Ο Αρσένιος ήταν πραγματικά άξιος μαθητής του Ιησού, διακρινόμενος για τη νηφαλιότητα, για την ευθυμία, για την καταδεκτικότητα, για τη διδακτική δεινότητα, για την πραότητα και για τη φιλανθρωπία του, διότι ήταν ο προστάτης των ορφανών και των χηρών, ο ευεργέτης των φτωχών και η παρηγοριά όσων υπέφεραν. Έτσι ζούσε τον βίο του, ο ενάρετος μητροπολίτης της Βέροιας, βαδίζοντας σύμφωνα με την αποστολική διδασκαλία. Και πέθανε βίαια, αφού προηγουμένως, γαλουχημένος με τα νάματα της χριστιανικής θρησκείας και αφού ποίμανε με επιτυχία, έθρεψε ψυχοπνευματικά (και μάλιστα κατάλληλα) τους Χριστιανούς του. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την επέμ-

ως προς την πίστη τους.

Ο οσιομάρτυρας, αν και φρουρούνταν συνεχώς και αγρύπνως από τους Τούρκους, ευλογούσε, υμνολογώντας τον Χριστό και έψαλλε, λέγοντας: "Ας γίνει το θέλημά Του", έπεισε δε και τους άλλους (με τη βοήθεια του Θείου Πνεύματος), να έχουν τις ίδιες σκέψεις και να μείνουν πιστοί στη θρησκεία τους.

Τελικά, έσφαξαν, οι Τούρκοι, τον μητροπολίτη, αφού τον έσυραν στη φυλακή, γυμνόν (ντυμένον, μόνο, με τον χιτώνα), ασκεπή και ξιπόλητον, όπως είχε συμβεί και με τον Κύριον ημών Ιησού Χριστόν, ενώ ο ίδιος έψελνε το "Ευλογητός ο Θεός", βρισκόμενος σε τόπο, ο οποίος ήταν, προηγουμένως, θυσιαστήριο. Έγειρε το κεφάλι του μπροστά στον άπιστον δήμιο, ψάλλοντας πάντοτε προς τον Κύριον και λέγοντας με γλυκύτητα προς τον δολοφόνο, τον πρωταίτιον Τούρκο: "Γιατί αναζητείς ματαιώς και άλλους ανθρώπους για να τους σκοτώσεις, αφού δεν υπάρχουν άλλοι υπαίτιοι για όσα έγιναν, παρά εγώ, μονάχα;".

Ο δήμιος τον αποκεφάλισε με οικτρόν τρόπο και έριξε το σώμα του ως τροφή στα θηρία, στα πτηνά και στους σκύλους, αλλ' όμως τα ζώα δεν το κατασπάραξαν, διότι το σεβάστηκαν, λες και καταλαβαν για ποιόν πρόκειται.

Ιερωμένοι της Βέροιας ζήτησαν ύστερα, από τον Τούρκον τύραννο, το σώμα του Αρσενίου και το μετέφεραν στον Ιερόν ναό θείου μάρτυρα, όπου, αφού το περιποιήθηκαν, το έθαψαν, με όσες τιμές επέτρεπαν οι τότε περιστάσεις...". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (Οικ. Μέσης)

Μητρόπουλος Δημήτριος. Μια από τις μεγαλύτερες φυσιογνωμίες της σύγχρονης ελληνικής μουσικής. Πολύπλευρη προσωπικότητα διεθνούς κύρους, διακρίθηκε σαν πιανίστας, μαέστρος και συνθέτης. Καθιερώθηκε στο παγκόσμιο μουσικό στερέωμα σαν ένας από τους τελειότερους μαέστρους και έχει διευθύνει κατά καιρούς τις μεγαλύτερες ορχήστρες του κόσμου. Γεννήθηκε στην Αθήνα (1896) και πέθανε στο Μιλάνο (1960). Σπούδασε πρώτα στο Ωδείο της Αθήνας, πιάνο, ανώτερα θεωρητικά και σύνθεση. Έπειτα (1920-1921) τελειοποίησε τις σπουδές του στις Βρυξέλλες και στο Βερολίνο, πάντα κοντά σε αξιόλογους δασκάλους. Ο Μητρόπουλος στάθηκε μια δόξα της Ελλάδας στο παγκόσμιο μουσικό χώρο. Στα 1946 τιμήθηκε με το Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών και υπήρξε μέλος της Ακαδημίας της Αθήνας (επίτιμο από το 1959).

Τα έργα του χαρακτηρίζονται από πρωτοποριακό ύφος και συντέλεσαν, πριν ακόμη και από το έργο του Ν. Σκαλκώτα, στην προετοιμασία του εδάφους για τη δημιουργία της νεώτερης ελληνικής σχολής σύγχρονης μουσικής. Ιστορικά, θα λέγαμε πως ο Δημήτριος Μητρόπουλος είναι ο πρώτος Έλληνας συνθέτης που χρησιμοποίησε στο έργο του τη νεώτερη μουσική τεχνική, έτσι όπως αυτή διαμορφώθηκε από τον Κλωντ Ντεμπυσσύ και κατόπι. Το έργο του γενικά χαρακτηρίζεται από μια απέραντη αγάπη, αγάπη στη μουσική, πάθος για την πιστή εκτέλεση και απόδοση ενός μουσικού έργου, αγάπη για την Ελλάδα, στην οποία προσέδωσε ακτινοβολία σαν κορυφαίος μαέστρος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΗΤΡΟΦΑΝΟΥΣ

Μητροφάνης ο Κριτόπουλος, Πατριάρχης Αλεξανδρείας και σπουδαίος λόγιος (1589-1639). Γεννήθηκε στη Βέροια της Μακεδονίας και ήταν γιός του προύχοντα Θεόδωρου. Τα εγκύκλια μαθήματα διδάχτηκε στην πατρίδα του και στον Άθω. Σε ηλικία 18 χρονών πήγε στην Οξφόρδη και σπούδασε για πέντε χρόνια. Άλλα πέντε χρόνια έπειτα περιόδεψε στην Αγγλία, Γερμανία, Ελβετία με εντολή του Κυρίλλου Λούκαρη. Στις χώρες αυτές γνωρίστηκε και εκτιμήθηκε από πολλούς διαπρεπείς Ευρωπαίους. Εκεί είχε την ευκαιρία να γνωρίσει τα εκκλησιαστικά πράγματα της Ευρώπης και να συγκεντρώσει στοιχεία για τις διαπραγματεύσεις, που θα είχαν σαν σκοπό την ένωση διαμαρτυρουμένων και ορθόδοξων, την οποία θεωρούσε συνετή. Εξάλλου του δόθηκε η ευκαιρία να μορφωθεί πλατιά και να αγαπήσει τα κλασικά γράμματα που βρίσκονταν σε άνθιση στη Γερμανία. Μέχρι το 1630 δίδαξε στην Ελληνική Σχολή της Βενετίας. Έπειτα πήγε στην Αλεξανδρεία, όπου το 1633 χειροτονήθηκε μητροπολίτης Μέμφιδας της Αιγύπτου από το γέροντα πατριάρχη Αλεξανδρείας Γεράσιμο Σπαρταλιώτη, τον οποίο διαδέχτηκε στο θρόνο το 1636. Μετά από τρία χρόνια (1639) και σε ηλικία μόλις 40 χρονών ο Μητροφάνης πέθανε στη Βλαχία. Παρά το γεγονός ότι δεν αγαπούσε τη δημοτική γλώσσα, έγραψε πολλά έργα σ' αυτή, γιατί πίστευε πως μόνο μ' αυτή είναι δυνατόν να μορφωθούν οι Έλληνες.

Τα σπουδαιότερα από τα έργα του είναι: "Γραμματική της απλής ελληνικής", "Μεταφράσεις της Καινής Διαθήκης εις το απλοελληνικόν", "Συμπληρώματα και διορθώσεις στο λεξικό της δημοτικής του Μεϋρσίου", "Οδοιπορικόν" κ.ά.

Οδός ΜΙΑΟΥΛΗ

Μιαούλης Ανδρέας. Ναύαρχος του ελληνικού στόλου στην επανάσταση του 1821 και μια από τις σημαντικότερες προσωπικότητες του αγώνα (1769-1835). Καταγόταν από ναυτική οικογένεια, η οποία είχε εγκατασταθεί στην Ύδρα. Ήταν γιός του Δημήτρη Βώκου. Το όνομα Μιαούλης το πήρε μόνο ο ίδιος και οι απόγονοί του, ενώ όλα τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας κράτησαν το οικογενειακό τους: Βώκος.

Νεαρός ακόμη κατόρθωσε να ναυπηγήσει πλοίο με πλήρωμα 150 ναύτες και γρήγορα κέρδισε πολλά χρήματα. Εκτός του ότι ήταν ρισκοκίνδυνος, τον βοήθησαν και οι περιστάσεις, γιατί το 18ο αι. είχαν ξεσπάσει οι ναπολεόντιοι πόλεμοι, που έδιναν μεγάλες δυνατότητες για εύκολο πλουτισμό. Το 1816 ο Μιαούλης βρισκόταν οριστικά εγκατεστημένος στην Ύδρα, πήρε μέρος στην πολιτική ζωή του νησιού και έγινε αρχηγός των συντηρητικών.

Όταν ξέσπασε η επανάσταση, όλοι οι παράγοντες του νησιού συμφώνησαν ότι έπρεπε να του δοθεί η αρχηγία της ναυτικής δύναμης του νησιού. Από τον πρώτο χρόνο άρχισε η δράση του. Το Σεπτέμβριο του 1821 ναυμάχησε με το στόλο του Καρά Αλή, επιτυχώς. Το 1822 νίκησε τον τουρκικό στόλο του Μεχμέτ έξω από την Πάρο. Νέοι επιχειρήσεις είχαν αλληλεπιδράσει, αλλά ο Μιαούλης υπέστη σημαντική ήττα στην

σε τον τουρκικό στόλο υπό τον Αμπντουλάχ να παραιτηθεί από την προσπάθειά του να ανεφοδιάσει την τουρκική φρουρά του Ναυπλίου, που αβοήθητη πλέον υποχρεώθηκε να παραδοθεί στους επαναστατημένους Έλληνες. Το Σεπτέμβριο του 1824 χτύπησε, με άλλους Έλληνες ναυάρχους, τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο μέσα στο λιμάνι της Αλικαρνασού και του προκάλεσαν σύγχυση. Οι προσπάθειες όμως του Μιαούλη να εμποδίσει τον επόμενο χρόνο (1825) την απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο απέτυχαν. Ο γενναίος θαλασσομάχος παρουσίασε και αξιοσημείωτη δράση στην πολιορκία του Μεσολογγίου.

Ύστερα από τους αγώνες τόσων χρόνων, ο Καποδίστριας, μετά την αναχώρηση του Κόχραν από την Ελλάδα, τον διόρισε ναύαρχο των ελληνικών ναυτικών δυνάμεων. Οι δυο αυτοί σπουδαίοι άνδρες διαφώνησαν για τα πολιτικά ζητήματα της εποχής και ο Μιαούλης αντιπολιτεύτηκε τον Καποδίστρια. Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια, ο Μιαούλης διορίστηκε (1832) επικεφαλής της πρεσβείας, η οποία συγκροτήθηκε για να πάει στο Μόναχο να προσφέρει στον Όθωνα το θρόνο της Ελλάδας. Ύστερα από τον ερχομό του Όθωνα, έγινε αρχηγός του Ναυτικού Διευθυντηρίου. Πήρε το 1834 το παράσημο του μεγαλόσταυρου του Σωτήρος και διορίστηκε σύμβουλος επικράτειας (1835). Πέθανε στις 11 Ιουλίου 1835 από φυματίωση και τάφηκε στον Πειραιά, στην ακρογιαλιά που σήμερα είναι γνωστή με το όνομα "Ακτή Μιαούλη". Η καρδιά του φυλάγεται στο υπουργείο των ναυτικών μέσα σε ασημένια θήκη.

Οδός ΜΙΕΖΗΣ

Μιέζα. Ο νομικός και τ. βουλευτής κ. Γ. Χ. Χιονίδης, γράφει (Ιστορία της Βεροίας. Τόμ. 1ος, σελ.97 - 100. Βέροια 1960):

"Την Μιέζαν αναφέρει ο Πλούταρχος, γράφων, ότι ο βασιλεύς της Μακεδονίας Φίλιππος ο Β', πατήρ του Μ. Αλεξάνδρου, εκάλεσεν εις την Μακεδονίαν τον Σταγειρίτην Αριστοτέλην και ανέθεσεν εις αυτόν την τελειοποίησιν της μορφώσεως του υιού του. Ως τόπος διαμονής της διδασκαλίας ο Φίλιππος προσδιώρισε το Νυμφαίον, το οποίον ευρίσκετο πέριξ της πόλεως Μιέζης... Δυστυχώς ο Πλούταρχος δεν αναφέρει λεπτομερείας δια την θέσιν του Νυμφαίου και της Μιέζης.

Ο Αρριανός (2ος αι. μ. Χρ.) ομιλεί δια τον εκ Μιέζης Τριήραρχον Πευκέσταν, ο οποίος υπηρετεί εις τον στόλον του Μ. Αλεξάνδρου και διεκρίθη, ανδραγαθήσας εις Μαλλούς...

Ο Πλίνιος γράφει απλώς, ότι η Μιέζα έκειτο εις την Μακεδονίαν και ότι εις την περιοχὴν της υπήρχον σπήλαια και σταλακτίται. Δεν προσδιορίζει, όμως, και αυτός την ακριβή θέσιν της πόλεως.

Ο Κλαύδιος Πτολεμαῖος (108 - 160 μ. Χρ.) τοποθετεί την Μιέζαν, ως και το Νυμφαίον, εις την Ημαθίαν, μη αναφέρον, ομοίως, περισσότερας λεπτομερείας.

Ο Στέφανος Βυζάντιος, πολύ μεταγενέστερος τούτων, σημειώνει περισσότερας λεπτομερείας δια την ονομασίαν της πόλεως, αλλά δεν προσδιορίζει την θέσιν ταύτης.

Γράφει, λοιπόν, ο Στ. Βυζάντιος, ότι η Μιέζα (ή και Μύεζα κατά τον Κλαύδιον

Πτολεμαίων) ή Στρυμόνιον οφείλει την ονομασίαν της εις την ομώνυμον θυγατέρα του Βέρητος, του υιού του Μακεδόνης, όπως έγραφεν ο Θεαγένης εις τα "Μακεδονικά" του. Διότι ο Βέρης εγέννησε τρία τέκνα, την Μιέξαν, την Βέροϊαν και (τον) Ολγανον, από τα οποία υπάρχει και επώνυμος ποταμός και πόλις Βέροια και τόπος Στρυμόνος. Εκ της διατυπώσεως του κειμένου του Στεφάνου Βυζαντίου ("εκαλείτο" και ουχί καλείται) συνάγομεν, ότι παλαιότερον (προ της εποχής του Στ. Βυζαντίου) η πόλις ωνομάζετο Στρυμόνιον ή και Στρυμόνιον ή και ότι η Μιέξα δεν υπήρχεν, ίσως κατά την εποχήν του...

Το ότι συνεπώς, οι αρχαίοι συγγραφείς δεν καθορίζουν την θέσιν της Μιέξης, ίσως, να οφείλεται και εις την έλλειψιν ενός σταθερού και γνωστού σημείου, όπως είναι ο Αλιάκμων ποταμός. Μόνον η πόλις Βέροια ευρίσκετο πλησίον της πόλεως Μιέξης (και η οροσειρά του Βερμίου) και την γειτονίαν αυτήν υπαινίσσονται, μάλλον, ο Στέφανος Βυζάντιος και ο Θεαγένης γράφοντες, ότι η Μιέξα και η Βέροια ήσαν αδελφαί, θυγατέρες του Βέρητος..."

Οδός ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ (Προμηθέας)

Μικρά Ασία. Η δυτικότερη χερσόνησος της Ασίας, η πιο κοντινή στην Ευρώπη. Πολιτικά ανήκει στην Τουρκία. Ο όρος Μικρά Ασία χρησιμοποιήθηκε από το Λατίνο εκκλησιαστικό συγγραφέα Π. Ορόσιο τον 5ο αι. μ.Χ. Τα αρχαία χρόνια (ελληνικά μέχρι ρωμαϊκά) στη Μ. Ασία ανήκαν οι χώρες: Πόντος, Παφλαγονία, Βιθυνία (στα βόρεια παράλια της Μυσίας στο Αιγαίο), η Λυδία, η Ιωνία (στα παράλια της Λυδίας), η Καρία, η Λυκία (στα παράλια ανάμεσα στο Καρπάθιο και Παμφύλιο Πέλαγος), η Πισιδία, η Παμφυλία (ανάμεσα στα νοτιώτατα ακρωτήρια της Μ. Ασίας), η Κιλικία στα ΝΑ, η Φρυγία, η Ισαυρία (άγονη και ορεινή κατοικημένη από τους πολεμιστές Ίσαυρους), η Λυκαονία (γυμνή και ψυχρή), η Γαλατία και η Καππαδοκία ανατολικά.

Αρχαιότεροι κατακτητές της θεωρούνται οι Χεττίτες ή Χετταίοι (ινδοευρωπαϊκής καταγωγής). Τον 12ο αι. οι Φρύγες και κατόπιν οι Μυσοί. Γύρω στο 1100 οι Αχαιοί και άλλες ελληνικές φυλές έφτασαν στη Μ. Ασία: Αιολείς, Ίωνες, Φρύγες, Λυδοί κ.λπ. Άλλοι μικρασιατικοί λαοί ήταν: οι Λυκάονες, οι Πισίδες, οι Κάρες και οι Λύκιοι. Το 546 υπετάγησαν στους Πέρσες.

Την άνοιξη του 334 ο Μ. Αλέξανδρος νίκησε τον περσικό στρατό στο Γρανικό και απελευθέρωσε τις Σάρδεις, τις αιολικές και ιωνικές πόλεις, τη Λυδία, Παμφυλία και Κιλικία. Το 190 π.Χ. η Μ. Ασία υποτάχθηκε στους Ρωμαίους και έγινε ρωμαϊκή επαρχία. Με την εξάπλωση του Χριστιανισμού, παρατηρήθηκε μεγάλη αλλαγή στη Μ. Ασία. Η νέα θρησκεία συνετέλεσε στη διάδοση του ελληνισμού, αφού οι λειτουργίες και τα κηρύγματα γίνονταν στα ελληνικά. Όταν το 395 μ.Χ. χωρίστηκε το Δυτικό Ρωμαϊκό κράτος από το Ανατολικό (Βυζαντινό), η Μ. Ασία ήταν χώρα πυκνοκατοικημένη και πλούσια.

Για 1.000 χρόνια η Μ. Ασία αποτέλεσε ανεκτίμητο κομμάτι της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και ο ελληνισμός εδραιώθηκε σε όλη την έκτασή της. Οι ελληνικές τέ-

χνες και τα γράμματα άνθισαν και επικράτησε η ελληνική γλώσσα. Από τις ελληνικές αποικίες ξεχώρισαν βασιλικές δυναστείες, στρατηγοί και συγγραφείς. Τον 11ο αι. εμφανίστηκαν οι Σελτζούκοι Τούρκοι από τις μογγολικές στέπες και έφτασαν μέχρι τον Ελλήσποντο. Οι Οθωμανοί Τούρκοι εμφανίστηκαν μετά την παρακμή των Σελτζούκων. Πήραν το όνομά τους από τον ιδρυτή του Οθωμανικού κράτους Οσμάν ή Οθμάν. Έφτασαν μέχρι την Προύσα πολεμώντας τους Βυζαντινούς. Με τα χρόνια η τουρκική κυριαρχία επεκτάθηκε. Την εποχή του σουλτάνου Βαγιαζίτ Α' (1389-1402) προσπάθησαν να συνενώσουν τις ηγεμονίες. Στις αρχές του 15ου αι. κατείχαν το μεγαλύτερο τμήμα της Μ. Ασίας. Το 1402 νικήθηκαν από τους Μογγόλους του Ταμερλάνου, οι οποίοι κατέκτησαν τη δυτική Μ. Ασία. Μετά την αποχώρηση των Μογγόλων, ο Μουράτ Β' βασίλευσε 30 χρόνια. Ο γιός του Μωάμεθ ο Πορθητής κυριέψε την Κωνσταντινούπολη (29 Μαΐου 1453) και από τότε οι Τούρκοι επικράτησαν στη Μ. Ασία. Το ελληνικό στοιχείο από το 18ο αι. προόδευσε οικονομικά και πνευματικά. Έλληνες μετανάστες αποίκισαν τα ερημωμένα εδάφη και συγχωνεύτηκαν με τους ντόπιους. Ανάδειξαν επιστήμονες, βιομήχανους, τραπεζίτες. Το τουρκικό κράτος εφάρμοσε ευνοϊκή τακτική για τους Έλληνες μετά από πιέσεις της Ρωσίας και των δυνάμεων της Δύσης. Ύστερα από τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) έγιναν απελάσεις Ελλήνων, εκτοπίσεις και αποδεκατισμοί (1914-1919). Μετά την απόφαση της διάσκεψης ειρήνης στο Παρίσι (1919), με την οποία δόθηκε στην Ελλάδα το μεγαλύτερο μέρος από το βίλαετι του Αϊδινίου, άρχισε η μικρασιατική εκστρατεία. Κράτησε μέχρι το 1922 και τελείωσε με την ήττα των Ελλήνων και το ξεριζώμα του Ελληνισμού, που επισημοποιήθηκε με τη συμφωνία της Λωζάνης (1923) για την ανταλλαγή των πληθυσμών.

Οδός ΜΙΛΗΤΟΥ

Μίλητος. Περίφημη αρχαία ιωνική πόλη στα παράλια της Μ. Ασίας. Αποικίστηκε από τους Ίωνες τον 11ο π.Χ. αι. Από τις πιο πλούσιες πόλεις της Μ. Ασίας, έγινε πνευματικό κέντρο και ανάδειξε περίφημους φιλόσοφους και ιστορικούς, όπως ήταν ο Θαλής, ο Αναξίμενης, ο Αναξίμανδρος, ο Εκαταίος, ο Κάδμος. Από τις επιδρομές των Κιμμέριων τον 7ο αι. π.Χ. δεν έπαθε σοβαρές ζημιές. Οι Λυδοί και κατόπιν οι Πέρσες έγιναν διαδοχικά κύριοι της Μιλήτου. Στην περσική κατάκτηση εξεγέρθηκε με τις άλλες ιωνικές πόλεις (499 π.Χ.). Μετά από σφοδρή πολιορκία κυριεύτηκε με έφοδο το 494 π.Χ. και καταστράφηκε. Μετά τη νίκη των Ελλήνων κατά των Περσών στη Μυκάλη (479 π.Χ.) ξανάγινε ελεύθερη, χτίστηκε από την αρχή και προσχώρησε στην Αθηναϊκή συμμαχία. Αποσκίρτησε από την ομοσπονδία το 412. Κυριεύτηκε από τους Πέρσες το 402-401. Αντιστάθηκε στο Μ. Αλέξανδρο το 334 π.Χ. που την κατέλαβε με έφοδο μετά από ισχυρή επίθεση. Από τότε η πόλη άκμαζε και ευημερούσε στο εμπόριο. Παρά τη σχετική αυτονομία της, στα ελληνιστικά χρόνια πέρασε διαδοχικά στην κατοχή των Πτολεμαίων, Σελευκιδών και Ατταλιδών, ακμάζοντας πάντα. Οι Μιλήσιοι πήραν το μέρος των Ρωμαίων στον πόλεμό τους με τον Αντίοχο. Στράφηκαν εναντίον τους στον πόλεμο του Μιθριδάτη, γι' αυτό επιβλήθηκε ολιγαρχικό πολίτευμα σαν τιμωρία από τους Ρωμαίους το 78

σε. Υπήρξε εδρα επισκόπου και στο γειτονικό μοναστήρι του Λάτμου αναπτύχθηκε ένα σημαντικό κέντρο χριστιανικής παιδείας. Από τα νομίσματα που έκοψε, τα παλιότερα (700-494 π.Χ.) ήταν χρυσοί στατήρες από ήλεκτρο με παραστάσεις λιο-νταριών. Τα ασημένια νομίσματα του Διδυμαίου Απόλλωνα ανήκουν στον 4ο αι. π.Χ. Χρησιμοποίησε πολλούς τύπους νομισμάτων ανάλογα με τις πολιτικές τύχες στις διάφορες εποχές (ασημένια, δραχμές, περσικούς στατήρες, ροδιακές δραχ-μές, αττικά τετράδραχμα του Μ. Αλεξάνδρου). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ (Καλλιθέα)

Μιλτιάδης, Ένδοξος Αθηναίος στρατηγός, πρωτεργάτης της νίκης των Ελλή-νων στο Μαραθώνα (540-489 π.Χ.). Γεννήθηκε στην Αθήνα και ήταν ανιψιός του πολιτικού αντιπάλου του Πεισίστρατου Μιλτιάδη, ο οποίος αποίκισε στη Θρακι-κή χερσόνησο. Το 524 έγινε άρχοντας της Αθήνας και το 518 εγκαταστάθηκε στη Θρακική χερσόνησο. Εκεί παντρεύτηκε την Ηγησιπύλη, που ήταν κόρη του Όλο-ρου, του βασιλιά των Θρακών. Από το γάμο του αυτό απόχτησε το γιό του Κίμω-να, το μετέπειτα περίφημο στρατηγό.

Το 494 επέστρεψε στην Αθήνα και κατάφερε, παρά τις κατηγορίες των Αλκμε-ωνιδών, οι οποίοι υποστήριζαν ότι όταν ήταν στη Θράκη την κυβέρνησε τυραννικά, να επιβληθεί και να παραμερίσει από την πολιτική σκηνή το Θεμιστοκλή.

Το 491 εκλέχτηκε ένας από τους 10 στρατηγούς των Αθηναίων και όταν το 490 οι Πέρσες εισέβαλαν στην Ελλάδα, ο Μιλτιάδης έπεισε τους υπόλοιπους συστρα-τηγούς του να αντιμετωπίσουν τους εχθρούς στο Μαραθώνα (Βλέπε: Οδός: Μα-ραθώνος).

Ένα χρόνο μετά το λαμπρό του κατόρθωμα στο Μαραθώνα, ο Μιλτιάδης πρό-τεινε στους Αθηναίους να του αναθέσουν την κατάληψη νησιών του Αιγαίου, που είχαν αποστατήσει. Δεν μπόρεσε όμως να καταλάβει την Πάρο και έτσι εκτέθηκε στα μάτια των συμπατριωτών του και έπεσε σε δυσμένεια.

Έπρεπε, αν και βαριά πληγωμένος, να λογοδοτήσει για τα αίτια της αποτυχί-ας, επειδή κατηγορήθηκε από τον Ξάνθιππο, της οικογένειας των Αλκμεωνιδών, ότι άδικα παράσυρε το δήμο σε ανωφελή εκστρατεία, κινούμενος τάχα από προ-σωπικά κίνητρα. Το δικαστήριο έκρινε ότι έπρεπε να πληρώσει 50 τάλαντα χρη-ματική αποζημίωση, ένα αξιосέβαστο χρηματικό ποσό. Ο νικητής του Μαραθώ-να δεν ήταν σε θέση να πληρώσει το πρόστιμο, γι' αυτό, αν και βαριά τραυματι-σμένος, κλείστηκε στη φυλακή, όπου και πέθανε, επειδή το πληγωμένο του πόδι προσβλήθηκε από γάγγραινα. Τη χρηματική υποχρέωση του πατέρα του προς το δήμο ξεπλήρωσε ο γιός του Κίμωνας. Φαίνεται ότι αργότερα οι Αθηναίοι κατάλα-βαν το τι όφειλαν στο μεγάλο μαραθωνομάχο, γι' αυτό τον έθαψαν με όλες τις τι-μές στο Μαραθώνα, εκεί όπου αναπαύονταν οι ψυχές των άλλων συμπολεμιστών του. (Απ. Δ.Σ. 107/71)

Οδός MINΩA (Εργοχώρι)

Μίνωας. Γιός του Δία και της Ευρώπης, βασιλιάς της Κρήτης και νομοθέτης. Άλλοι αφηγητές ισχυρίζονται ότι ήταν γιός του Αστέριου και αδέρφια του ήταν ο Ραδάμανθης και ο Σαρπηδόνας. Επειδή ο Μίνωας διαφώνησε με το Σαρπηδόνα για τη διαδοχή του θρόνου της Κρήτης, ο Σαρπηδόνας πήγε στη Λυκία, της οποίας έγινε βασιλιάς. Ο Ραδάμανθης βασίλευσε στο νησί των Μακάρων. Ο Μίνωας είχε γυναίκα του την Πασιφάη, κόρη του Ήλιου και της Περσηίδας. Από την Πασιφάη ο Μίνωας απόχτησε τον Κατρέα, το Δευκαλίωνα, το Γλαύκο, τον Ανδρόγεω, την Ακακαλλίδα, την Αριάδνη και τη Φαίδρα και πολλά άλλα παιδιά με άλλες γυναίκες.

Επειδή ο γιός του Ανδρόγεως σκοτώθηκε από τους Αθηναίους, ο Μίνωας εκστράτευσε εναντίον της Αθήνας, και τους υποχρέωσε να πληρώνουν φόρο αίματος, δηλ. να στέλνουν κάθε χρόνο επτά νέους και επτά νέες για τροφή του Μινώταυρου. Αυτόν το φόρο τον κατάργησε ο Θησέας με το γνωστό άθλο του. Ο Μίνωας με τα σοφά μέτρα που εφάρμοσε και τις λαμπρές κατακτήσεις, κατόρθωσε να καταστήσει την Κρήτη θαλασσοκράτειρα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός MINΩTH (Πανόραμα)

Μινωτής Αλέξης. Έλληνας ηθοποιός και σκηνοθέτης. Γεννήθηκε στα Χανιά το 1900. Την πρώτη του εμφάνιση έκανε στα Χανιά με το θίασο Βεάκη, στην τραγωδία "Οιδίπους τύραννος". Αργότερα συνεργάστηκε με το θίασο της Μαρίκας Κοτοπούλη (1925-30). Συγκρότησε δικό του θίασο (1930-31), με τον Αιμ. Βεάκη και την Κατίνα Παξινού. Από το 1932-42 έγινε στέλεχος του Εθνικού Θεάτρου. Το 1942 έφυγε στη Μέση Ανατολή και από εκεί στις Η.Π.Α. όπου παρέμεινε μέχρι το 1947. Από το 1951 έγινε ηθοποιός και σκηνοθέτης στο Εθνικό Θέατρο και από το 1974 γενικός διευθυντής στο ίδιο θέατρο. Τιμήθηκε με τον αργυρό σταυρό, τον ταξιάρχη του τάγματος Γεωργίου Α' και τον ανώτερο ταξιάρχη Γερμανίας. Πέθανε στις 11-11-1990. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Μοναστήρι (ον). Ο δρόμος αυτός έχει το όνομα της όμορφης πόλης που υπήρξε ελληνική και σήμερα βρίσκεται στο κρατίδιο των Σκοπίων.

Κατά την αρχαιότητα στην περιοχή του Μοναστηρίου βρισκόταν η πόλη Ηράκλεια, της οποίας τα ερείπια σώζονται ακόμα κοντά στο Μοναστήρι. Η Ηράκλεια ήταν πρωτεύουσα της Λυγκηστιδας του βασιλείου της Μακεδονίας και ονομαζόταν μετά την κατάλυση του Μακεδονικού κράτους Πελαγονία, μαζί με την κοιλάδα. Η σημερινή πόλη φαίνεται ότι χτίστηκε τον 9ο ή 10ο αι. Στα βυζαντινά χρόνια ονομαζόταν Βουτέλιο. Την κατέλαβαν οι Βούλγαροι το 972 και την ονόμασαν Βιτώλια. Το 1014 η πόλη κυριεύτηκε από το Βασίλειο Β' το Βουλγαροκτόνο. Μονα-

στήρι ονόμασαν οι Τούρκοι την πόλη, που την κατέλαβαν το 1382, από κάποιο μοναστήρι που χρησίμευε ως έδρα του μητροπολίτη Πελαγονίας. Κατά το 19ο αι. το Μοναστήρι αναδείχτηκε σε δεύτερη από άποψη πληθυσμού πόλη της Μακεδονίας μετά τη Θεσσαλονίκη και κέντρο βιοτεχνικό και στρατιωτικό. Με ελληνικό τον πληθυσμό της κατά τα 3/4, αποτελούσε σπουδαίο κέντρο του Ελληνισμού με γυμνάσιο και πολλά σχολεία, νοσοκομεία, λέσχες, ναούς και μητρόπολη. Στο τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ού αι. αποτέλεσε κέντρο ανταγωνισμού και αντικείμενο διεκδίκησης μεταξύ Ελλήνων - Βούλγαρων, Σέρβων, Βλάχων και Τούρκων (εξέγερση "Ίλιντεν", κέντρο κομιτατζήδων κατά το μακεδονικό αγώνα κτλ). Το 1912 απελευθερώθηκε από τους Σέρβους, οι οποίοι την κατέλαβαν και ανάγκασαν τον αξιόλογο ελληνικό πληθυσμό να φύγει και να εγκατασταθεί στη Φλώρινα, στη Θεσσαλονίκη και σ' άλλες ελληνικές πόλεις. Κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο το κατέλαβαν οι Γερμανοί (1941) και το παρέδωσαν στους Βούλγαρους, οι οποίοι αποχώρησαν το 1944. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΟΡΑΒΑ

Μοράβας. Ποταμός της Γιουγκοσλαβίας, δεξιός παραπόταμος του Δούναβη. Σχηματίζεται από τη συμβολή δυο μικρότερων ποταμών, του Ζαπάντα Μοράβα και του Γιούζντα Μοράβα, που πηγάζουν από τη Β. Σερβία. Εκβάλλει στο Δούναβη. Διαρρέει εύφορη και εκτεταμένη κοιλάδα και είναι πλωτός με σχεδίες και μικρά πλοία από την πόλη Κούπριγια και κάτω. Στις εκβολές του σχηματίζει δέλτα.

Οδός ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ (Κάτωθι Πιερίων)

Μοσχόπολη ή Βοσκόπολη. Ιστορική κωμόπολη της Β. Ηπείρου. Βρίσκεται δυτικά της Κορυτσάς, βορειοδυτικά της Καστοριάς και νοτιοδυτικά των Πρεσπών. Είναι χτισμένη στη δεξιά όχθη του ποταμού Άψου, πάνω σε οροπέδιο ύψους 1.240 μ.

Η Μοσχόπολη χτίστηκε πιθανόν το 14ο αι. από κτηνοτρόφους Μακεδόνες, οι οποίοι ήταν ορθόδοξοι και είχαν ελληνική συνείδηση, όπως μαρτυρεί η κατοπινή άνθιση των ελληνικών γραμμάτων στην πόλη. Μέχρι το τέλος του 17ου αι. διατήρησε τον κτηνοτροφικό της χαρακτήρα. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του μητροπολίτη Αθήνας Μελέτιου, το 1684 οι περισσότεροι από τους κατοίκους της ήταν βοσκοί προβάτων. Βαθμιαία όμως, από τα μέσα του 17ου αι., άρχισε και η βιομηχανική της ανάπτυξη, η οποία κορυφώθηκε στις αρχές του 18ου αι. Ιδρύθηκαν βιοτεχνίες ταπήτων, μάλλινων υφασμάτων και ειδών χαλκούργιας και χρυσοχοίας, που ήταν έργα λεπτής τέχνης. Η ίδρυση των βιοτεχνιών και η ζωηρή οικονομική κίνηση που επακολούθησε, προσέλκυσε πολλούς κατοίκους από τις γύρω περιοχές, με συνέπεια τη μεγάλη αύξηση του πληθυσμού της πόλης, η οποία έγινε από τα σημαντικότερα κέντρα της Βαλκανικής. Υπολογίζεται ότι στις αρχές του 18ου αι. ο πληθυσμός της πλησίαζε τις 50.000 κατοίκους. Από τη Μοσχόπολη ξεκινούσαν την εποχή αυτή τα καραβάνια με προϊόντα τοπικά ή ανατολίτικα και περνώντας το Μονα-

σπήρι, το Βελιγράδι και το ουγγρικό Ζέμουν, έφταναν μέχρι τη Βουδαπέστη και τη Βιέννη. Τα τοπικά προϊόντα έφταναν επίσης στις αγορές της Βενετίας, της Τεργέστης, της Θεσσαλονίκης, της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης.

Ανάλογη ήταν και η πνευματική ανάπτυξη. Από το 17 αι. αναδείχτηκαν αξιόλογοι πνευματικοί άνδρες (Ι. Χαλκέας, Διονύσιος Μάντουκας: μητροπολίτης Καστοριάς, ο φιλόσοφος και γιατρός Δημ. Πάμπερης, Δανιήλο Μοσχολίτης, που έγραψε βιβλία για τους αγγλόγλωσσους της Βαλκανικής κ.ά.). Ιδρύθηκαν: τυπογραφείο (1720), η εκκλησία του Αγίου Νικολάου (1726), το "Ελληνικόν Φροντιστήριο" (1730) ("Νέα Ακαδημία" από το 1744), ορφανοτροφείο, φτωχοκομείο.

Το 1768-69, ενώ διεξαγόταν ο ρωσοτουρκικός πόλεμος, αλβανικά ληστρικά σώματα, διέπραξαν λεηλασίες και ωμότητες στη Μοσχόπολη. Οι κάτοικοί της την εγκατέλειψαν ομαδικά στις 2 Σεπτεμβρίου του 1769 και εγκαταστάθηκαν στην Κορυτσά, το Μοναστήρι, τη Θεσσαλονίκη, τη Φιλιππούπολη, τη Λάρισα, τις Σέρρες και το Ζέμουν. Μόνο λίγοι απόμειναν στην άλλοτε πλούσια πόλη. Από τότε δεν κατάφερε να ορθοποδήσει. Μετά την ανακήρυξη της αυτονομίας της Βόρειας Ηπείρου (1914), το 1916 μπήκαν στη Μοσχόπολη σώματα ατάκτων Αλβανών, που κατάστρεψαν σπίτια και βεβήλωσαν εκκλησίες. Στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τα ελληνικά στρατεύματα ελευθέρωσαν τη Μοσχόπολη, αλλά μετά τη λήξη του πολέμου η περιοχή παράμεινε κάτω από την κυριαρχία της Αλβανίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΟΥΜΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Μούμογλου Δημήτριος. Γεννήθηκε στη Βέροια το 1905. Εισάγεται στη Σχολή Ευελπίδων στην Αθήνα, απ' όπου αποφοιτά το 1929. Στον πόλεμο του 1940 - 41 πολέμησε με το βαθμό του λοχαγού, τραυματίστηκε στο κεφάλι, αλλ' επέζησε.

Παντρεύτηκε την Ευανθία Χατζηνικολάου, επίσης από τη Βέροια, με την οποία αν απέκτησε μια κόρη: την Καλλιόπη (Μούμογλου-Τσουπαροπούλου, την οποία ευχαριστώ για τις πληροφορίες της).

Την 21ην Οκτωβρίου 1948, ευρισκόμενος σε διατεταγμένη υπηρεσία στο χωριό Μελίτζη, θυσίασε τη ζωή του, όταν σκέπασε με τα χέρια του την καπνίζουσα χειροβομβίδα, σώζοντας έτσι τους στρατιώτες, στην αυλή του σχολείου, όπου είχαν στρατοπεδεύσει.

Οδός ΜΟΥΡΟΥΖΗ

Μουρούζης. Όνομα ιστορικής οικογένειας Ελλήνων από το Φανάρι της Κωνσταντινούπολης. Οι Μουρούζηδες ήταν όλοι άνθρωποι μεγάλης μόρφωσης και πέτυχαν πολλά αξιώματα και υψηλές θέσεις από τους σουλτάνους της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

1) Κωνσταντίνος (1730-1787). Εγένετο (1774) μέγας διερμηνέας της Υψηλής Πύλης.

2) Αλέξανδρος (1750-1806). Μέγας διερμηνέας του αυτοκρατορικού διβανίου

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

- Ηγεμόνας Μολδαβίας.

3) Δημήτριος (1768-1812). Μέγας διερμηνέας της Υψηλής Πύλης. Ίδρυσε, με την άδεια του σουλτάνου, την εν Κουρού Τσεσμέ Μεγάλη του Γένους Σχολή.

4) Γεώργιος (1771-1793). Μέγας διερμηνέας, ομοτράπεζος και φίλος του σουλτάνου Σελήμ.

5) Παναγιώτης (1769-1812).

6) Κωνσταντίνος (γιός του Αλέξανδρου) (1789-1821).

7) Νικόλαος (επίσης γιός του Αλέξανδρου) (1791-1821) (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΟΥΣΤΑΚΛΗ ΣΠΥΡΟΥ (Προμηθέας)

Μουστακλής Σπύρος. Αξιωματικός του Ελληνικού στρατού, που βασανίστηκε και έμεινε ανάπηρος από τη στρατιωτική αστυνομία (ΕΣΑ) της δικτατορίας των συνταγματαρχών (1967-1974). Στο αντιδικτατορικό κίνημα του Ναυτικού - που δεν εκδηλώθηκε ουσιαστικά - προοριζόταν για φρουράρχος της νησιωτικής πόλης που οι κινηματίες θα όριζαν για έδρα της προσωρινής τους ελεύθερης κυβέρνησης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΠΑΡΔΑΛΕΞΗ ΠΑΥΛΟΥ

Ο Μπαρδαλέξης Παύλος, (οικογ. Μπαδραλέξη: Τσελιγκάδες από την Αβδέλλα): Μικρότερος γιος του τσέλιγκα Δημήτρη Μπαδραλέξη. Πήγε στην Αθήνα, τελείωσε το γυμνάσιο και γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο.

Ελαβε μέρος σε όλες τις κινήσεις των φοιτητών που είχαν γίνει στην πρωτεύουσα και με τις οποίες ζητούσαν την πραγματοποίηση της "Μεγάλης ιδέας" (την ένωση της Μακεδονίας με την υπόλοιπη Ελλάδα).

Το 1867, διέκοψε τις σπουδές του, επέστρεψε στο σπίτι του (περιοχή Βεροίας) και ανέλαβε τη διαχείριση της επιχείρησης του τσέλιγκα πατέρα του, σαν εγγράμματος που ήταν. Παντρεύτηκε την κόρη του τσέλιγκα Στέργιου Χατζηγώγου, από το Ξηρολίβαδο.

Την 1η Μαρτίου 1878, ο Παύλος Μπαρδέξης, ο δεσπότης, ο Παναγιώτης Βέρος, ο Σιαφαρίκας, ο καπετάν Σπανοβαγγέλης, ο Πέτρος Μπαδραλέξης κ.ά., συγκεντρώθηκαν στον Κολινδρό, σήκωσαν την επαναστατική σημαία και κήρυξαν την ένωση, τούτης της περιφέρειας, με την Ελλάδα. Όμως το κίνημα απέτυχε, γιατί δεν είχε καμιά βοήθεια από την Ελλάδα.

Ο Παύλος Μπαρδαλέξης επικηρύχθηκε από τις τουρκικές αρχές, κατέφυγε στην Αθήνα, όπου παρέμεινε επί 18 ολόκληρα χρόνια. Επιδοτούνταν από το ελληνικό κράτος με εξήντα δραχμές το μήνα. Μετά από πολλές ενέργειες και ρουσφέτια, κατόρθωσε να πάρει αμνηστία από το σουλτάνο και να γυρίσει στην πατρίδα του για την οποία τόσο αγωνίστηκε.

(Βλέπε: Γ. Χ. Χιονίδης: ΟΙ ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΙΩΤΗ (ΠΑ-

Θεσ?κη 1984) (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΠΕΚΙΑΡΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ (Προμηθέας)

(Ο.Τ. 403 και 402 - Από Ύδρας - Πύρρου) (Απόφ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ ΝΙΚΟΥ (Προμηθέας)

Μπελογιάννης Νίκος (1915-1952). Μαχητικός κομμουνιστής με μεγάλη δράση στην Εθνική Αντίσταση, κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Μετά την απελευθέρωση πιάστηκε για κατασκοπεία, δικάστηκε από στρατοδικείο και καταδικάστηκε σε θάνατο. Εκτελέστηκε μαζί με άλλους 4 συνεργάτες του στο Γουδί, το Μάρτιο του 1952. Οι κομμουνιστές θεωρούν σκευωρία την κατηγορία για κατασκοπεία. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΜΠΙΖΑΝΙΟΥ

Μπιζάνι. Μικρό βουνό της Ηπείρου (864 μ.), 15 χλμ νότια των Ιωαννίνων. Στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο μαζί με τα βουνά Καστρίτσα και Μεγάλη Τσούκα αποτέλεσαν την οχυρή περιοχή Μπιζανίου για την άμυνα των Ιωαννίνων. Το χειμώνα του 1912-13 γύρω της έγιναν πολλές επιχειρήσεις ανάμεσα στις ελληνικές και τις τουρκικές δυνάμεις και κατάληξαν στην κατάληψή της από τους Έλληνες. Τα οχυρωματικά έργα ήταν μόνιμα εφοδιασμένα με 110 πυροβόλα και περιβάλλονταν από προωθημένα σημεία αντίστασης (Δρίσκος, Ολύτσικας, Μανωλιάσα, Αετοράχη). Η οχύρωση έγινε από τους Τούρκους με την επίβλεψη Γερμανών στρατιωτικών και μηχανικών. Το σώμα στρατού Ηπείρου με το στρατηγό Σαπουντζάκη επιχείρησε να κυριέψει τα προωθημένα σημεία αντίστασης με τις μάχες του Δρίσκου, Πεστών και Αετοράχης (24 Νοεμβρίου - 21 Δεκεμβρίου 1912), χωρίς να κατορθώσει να κατακτήσει το Μπιζάνι. Στη συνέχεια οι Τούρκοι ενισχύθηκαν με νέες δυνάμεις. Για να διατηρηθεί η υπεροχή των ελληνικών στρατευμάτων, μεταφέρθηκαν στην Ήπειρο δυο μεραρχίες και βαρύ πυροβολικό. Την αρχηγία της στρατιάς ανέλαβε ο γενικός αρχηγός στρατού Ηπείρου - Μακεδονίας διάδοχος Κωνσταντίνος. Στις 7 Ιανουαρίου 1913 η επίθεση του στρατηγού Σαπουντζάκη δεν είχε αποτέλεσμα. Στις 20 Φεβρουαρίου οι Έλληνες με ηγέτη το διάδοχο κυριέψαν την οχυρή περιοχή του Μπιζανίου. Ο δρόμος για τα Ιωάννινα άνοιξε και σε μικρό χρονικό διάστημα έγινε η κατάληψη.

Οδός ΜΠΟΤΣΑΡΗ ΜΑΡΚΟΥ

Μπότσαρης Μάρκος. Ηρωικός αγωνιστής της επανάστασης του 1821. Ήταν γιός του Κίτσου, πρωτοστάτη στους αγώνες των Σουλιωτών εναντίον του Αλή Πασά. Γεννήθηκε στο Σούλι το 1790 και σκοτώθηκε στο Κεφαλόβρυσο Καρπενησίου στις

9 Αυγούστου 1823. Υπηρετήσε σαν υπαξιωματικός του ηπειρωτικού συντάγματος που συγκροτήθηκε από Γάλλους στα Εφτάνησα, όπου υπηρετούσε και ο πατέρας του σαν ταγματάρχης.

Όταν ο σουλτάνος συγκρούστηκε με τον Αλή Πασά, ο Μπότσαρης συμμετείχε με τα σουλτανικά στρατεύματα, για να φθείρει τον Αλή. Επειδή όμως ο σουλτάνος δεν επανέφερε τους εξόριστους Σουλιώτες στην πατρίδα τους, όπως είχε υποσχεθεί, συναντήθηκε με τον παλιό του εχθρό Αλή Πασά, συνομολόγησε συνθήκη και υποσχέθηκε να είναι μαζί του, αν εκείνος επέτρεπε ελεύθερη εγκατάσταση των Σουλιωτών στην πατρίδα τους. Έτσι, πρωτοστάτης αυτός με τους Σουλιώτες, ανάλαβε τον αγώνα εναντίον των σουλτανικών στρατευμάτων.

Επειδή όμως τα σουλτανικά στρατεύματα περικύκλωσαν το Σούλι, την εποχή που είχε ξεσπάσει η ελληνική επανάσταση, ο Μπότσαρης συναντήθηκε με την προσωρινή ελληνική κυβέρνηση, παρουσίασε τη μεγάλη σημασία της διατήρησης του Σουλίου ελεύθερου, και πέτυχε να γίνει η εκστρατεία του Μαυροκορδάτου στη δυτική Στερεά, που όμως απέτυχε. Μετά την αποτυχία αυτής της εκστρατείας, με τα απομεινάρια του ελληνικού στρατού, επιδίωξε να περάσει από τα Πέντε Πηγάδια στο Σούλι. Τον πρόδωσε όμως ο παλιός εχθρός του οπλαρχηγός Γώγος στους Τούρκους και θα καταστρέφονταν, αν δεν κατόρθωνε με σκληρό αγώνα να ανοίξει δρόμο ανάμεσά τους κοντά στην Πλάκα, στις 30 Ιουνίου 1822, αφήνοντας στους Τούρκους τα εφόδια που προόριζε για το Σούλι. Στις 4 Ιουλίου 1822 πήρε μέρος στη δεύτερη άτυχη μάχη, που έγινε στο Πέτα, αλλά ο ηρωισμός του δεν κατόρθωσε να εμποδίσει τη διάλυση του ελληνικού στρατοπέδου και τον αποδεκατισμό των φιλελλήνων.

Μετά την πτώση του Σουλίου ο Μάρκος Μπότσαρης ακολούθησε το Μαυροκορδάτο στο Μεσολόγγι, όπου αναδείχτηκε ένας από τους ικανότερους οπλαρχηγούς της άμυνας κατά την πρώτη πολιορκία. Αργότερα, μέσα σε κλίμα αναρχίας και δολοπλοκιών που επικράτησε στην επαναστατημένη Ελλάδα, ο Μπότσαρης διατήρησε φήμη αγνού και τίμιου αγωνιστή. Γι' αυτό η ελληνική κυβέρνηση τον έκαμε αρχιστράτηγο και του έστειλε το δίπλωμα. Εκείνος, για να αποπλίσσει τους ζηλόφθονους οπλαρχηγούς, έσχισε το δίπλωμα λέγοντας: "Όποιος είναι άξιος, παίρνει αύριο το δίπλωμα μπροστά στον εχθρό". Όταν ο Μουσταή Πασάς της Σκόδρας με 8.000 επίλεκτους Αλβανούς ακολουθώντας την κοιλάδα του Αχελώου έφτασε και στρατοπέδωσε στο Κεφαλόβρυσο Καρπενησίου, ο Μπότσαρης ανάλαβε να τον εμποδίσει. Σχεδιάζε να επιτεθεί με 350 Σουλιώτες από την πεδιάδα στις 9 Αυγούστου 1823, ενώ οι άλλοι οπλαρχηγοί θα κατέβαιναν από τα γύρω βουνά. Επειδή όμως κανένας δεν τον ακολούθησε, εκτός από τον Κίτσο Τζαβέλα, ο Μπότσαρης έκανε την επίθεση με τους δικούς του, αφνιδίασε τους Τούρκους, τους έτρεψε σε φυγή, εκτός από μερικούς που κλείστηκαν σε μια μάντρα με τον Πασά και τον Τζελαλεδίντση. Ο Μπάρκος Μπότσαρης τραυματισμένος στο δεξιό βουβώνα, επιτέθηκε και, καθώς σήκωσε το κεφάλι να ελέγξει, χτυπήθηκε στο μέτωπο από σφαίρα και έπεσε νεκρός. Μεταφέρθηκε στο Μεσολόγγι και θάφτηκε με τιμές. (Απ. Δ.Σ. 161/67)

Οδός ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑΣ

Μπουμπουλίνα Λασκαρίνα. Ηρωίδα της ελληνικής επανάστασης (1776-1825). Ήταν θυγατέρα του Υδραίου πλοίαρχου Σταυριανού Πινότση και της Σκεύως, κόρης του επίσης Υδραίου πρόκριτου Κοκκίνη. Γεννήθηκε στις φυλακές της Κωνσταντινούπολης, όπου η μητέρα της είχε πάει να επισκεφτεί το φυλακισμένο άντρα της. Βαφτίστηκε στην Κωνσταντινούπολη και ονομάστηκε Λασκαρίνα από τον άρχοντα της Μάνης Μουρτζίνο. Το 1788 η Λασκαρίνα παντρεύτηκε το Σπετσιώτη πλοίαρχο Δημήτρη Γιάννουζα και, όταν εκείνος δολοφονήθηκε από Αλγερινούς πειρατές (1797), παντρεύτηκε το 1801 τον επίσης Σπετσιώτη πλούσιο πλοίαρχο Δημήτρη Μπούμπουλη. Από τους δυο γάμους της απόκτησε πέντε παιδιά. Αλλά και ο δεύτερος σύζυγός της δολοφονήθηκε από πειρατές το 1811 κοντά στην Ισπανία και η Λασκαρίνα έμεινε χήρα και κληρονόμος περιουσίας 300 χιλιάδων ταλάντων περίπου. Την περιουσία αυτή διεκδίκησε η τουρκική κυβέρνηση, επειδή ο άνδρας της βοήθησε τους Ρώσους, αλλά με τη βοήθεια του Ρώσου πρόκριτου Στρογιάνοφ κατόρθωσε να τη διασώσει.

Στην Κωνσταντινούπολη, όπου βρέθηκε για τη διεκδίκηση της κληρονομιάς του άνδρα της, μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και αφιερώθηκε με μεγάλο ζήλο στην απελευθέρωση της πατρίδας της. Επιστρέφοντας στις Σπέτσες ναυπήγησε το περίφημο πλοίο "Αγαμέμνων", από τα μεγαλύτερα της εποχής εκείνης, που στοίχισε 25.000 δόσηλα. Με το πλοίο αυτό, που ήταν έτοιμο το 1820 και άλλα τρία μικρότερα, άρχισε τον αγώνα. Διάθεσε τα πάντα για την πατρίδα, διατηρώντας με έξοδά της όχι μόνο τα πλοία, αλλά και στρατεύματα στην ξηρά. Με την έκρηξη της επανάστασης, καπετάνισσα η ίδια στον "Αγαμέμνονα" και τα παιδιά της σε δυο άλλα πλοία, εισόρησε στον Αργολικό κόλπο και απόκλεισε το Ναύπλιο από τη θάλασσα. Μετά αποβιβάστηκε στους Μύλους και ενίσχυσε με τρόφιμα και πολεμοφόδια τους αγωνιζόμενους στο Άργος, που τη δέχτηκαν θριαμβευτικά. Τότε σκοτώθηκε και ο γιός της Ιωάννης Γιάννουζας, στη μάχη με τον Κεχαγιάμπη. Πήρε μέρος στον αποκλεισμό της Μονεμβασιάς, στην πολιορκία και την άλωση της Τριπολιτσάς και του Ναυπλίου, καθώς και στην αντιμετώπιση της εκστρατείας του Δράμαλη. Στην Τρίπολη μπήκε έφιππη σε λευκό άλογο και έσωσε τα χαρέμια του Χουρσίτ από τη μανία των Ελλήνων. Διέτρεξε όλη την Πελοπόννησο μαζί με τον Κολοκοτρώνη, τον Πλαπούτα και άλλους οπλαρχηγούς, εμψυχώνοντας με το παράδειγμά της τους αγωνιζόμενους Έλληνες.

Το 1825 επέστρεψε στις Σπέτσες για να περάσει ήσυχα τη ζωή της με τις ανιμνήσεις και τα απομεινάρια της περιουσίας της. Σκοτώθηκε στις 22 Μαΐου 1825 σ' ένα επεισόδιο που έγινε στο σπίτι της με τον ετεροθαλή αδερφό της Λάζαρο Ορλόφ και άλλους συγγενείς. Θάφτηκε στον ιδιόκτητο ναό του Αγίου Ιωάννη. Ο "Αγαμέμνων" ανατινάχτηκε από τον Ανδρέα Μιαούλη στις ταραχές του 1831. Θρύλοι και παραδόσεις δημιουργήθηκαν γύρω από τον ηρωισμό της και η ζωή της αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τη λαϊκή και λόγια μούσα.

Οδός ΜΥΚΗΝΩΝ (Κάτωθι Ανοίξεως)

Μυκήνες, Αρχαία ελληνική πόλη στην Αργολίδα, μια από τις ενδοξότερες της προϊστορικής Ελλάδας, ήταν περίφημη για τον πλούτο της ("Πολύχρυσοι Μυκήναι"). Η ονομασία της, κατά την παράδοση, προέρχεται από τη Μυκήνη, κόρη του βασιλιά του Άργους Ίναχου. Στην Τίρυνθα ο Περσέας έκτισε τις Μυκήνες και τους έδωσε αυτό το όνομα ή γιατί του έπεσε εκεί ο "μύκης" (θήκη) από το ξίφος του ή γιατί ενώ διψούσε βρήκε ένα μύκητα (φυτό που μοιάζει με το μανιτάρι) και τραβώντας τον είδε την πηγή Περσεΐα, που υπάρχει μέχρι και σήμερα. Η παράδοση λέει ότι τις Μυκήνες ίδρυσε ο Περσέας, γιός του Δία και της Δανάης, κόρης του βασιλιά του Άργους Ακρυσίου. Οι Περσεΐδες, οι απόγονοι δηλ. του πρώτου βασιλιά των Μυκηνών, Περσέα, βασίλευσαν ως την εποχή που σκοτώθηκε από τους Ηρακλείδες ο τελευταίος γόνος της δυναστείας των Περσίδων, ο Ευρυσθέας, εγγονός του Περσέα.

Μετά το θάνατο του Ευρυσθέα, το θρόνο των Μυκηνών πήρε μια καινούργια βασιλική γενιά, αυτή του Ατρέα και ο πιο ονομαστός βασιλιάς της υπήρξε ο Αγαμέμνονας. Οι Μυκήνες πήραν μέρος στον Τρωικό Πόλεμο υπό την ηγεσία του Αγαμέμνονα, που ήταν και ο γενικός αρχηγός της εκστρατείας κι εκεί διαδραματίστηκαν, μετά την επιστροφή του Αγαμέμνονα, τα τραγικά γεγονότα που συνδέονται με τον οίκο των Ατρείδων (Κλυταιμνήστρα, Αίγισθος, Ηλέκτρα, Ορέστης). Ιστορικά, η εποχή ακμής των Μυκηνών τοποθετείται στην υστεροελλαδική ή μυκηναϊκή περίοδο (1600-1100 π.Χ.), μετά την οποία η πόλη παρήκμασε. Η παρακμή της άρχισε με την κάθοδο των Δωριέων (1100 π.Χ.) και ολοκληρώθηκε με την καταστροφή της από τους Αργείους το 468 π.Χ.

Ο Γερμανός αρχαιολόγος Ερρίκος Σλήμαν, παρακινούμενος από την περιγραφή των Μυκηνών από τον Όμηρο ως "ευρυάγνιαν, πολύχρυσον", έκανε ανασκαφές στην Ακρόπολη των Μυκηνών το 1876 και ανακάλυψε θολωτούς τάφους, αγγεία σπάνιας τέχνης που χρονολογούνται στα 1666-1100 π.Χ. και είναι χαρακτηριστικά του μυκηναϊκού πολιτισμού. Το έργο του Σλήμαν συνέχισαν ο καθηγητής Πανεπιστημίου Χρ. Τσούντας, το 1888, ο έφορος αρχαιοτήτων Σταματάκης και η Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία, το 1952, με τον έφορο αρχαιοτήτων Παπαδημητρίου.

Οι ανασκαφές έδειξαν ότι την ακρόπολη των Μυκηνών την περιέβαλε ισχυρό τείχος (το θεωρούσαν έργο των Κυκλώπων) με λίγες πύλες, από τις οποίες σπουδαιότερη ήταν η λεγόμενη Πύλη των Λεόντων, που πήρε το όνομά της από το ανάγλυφο που βρίσκεται στο πάνω μέρος και λέγεται ότι φτιάχτηκε από τους Πελοπίδες, οι οποίοι κυβέρνησαν από το 1400 έως το 1050 π.Χ. Μέσα στην ακρόπολη βρέθηκαν πολλά σπουδαία ευρήματα καθώς και τα ερείπια των ανακτόρων. Βρέθηκαν επίσης και περίφημοι κυκλικός περίβολος των βασιλικών τάφων. Μέσα στους τάφους βρέθηκαν χρυσά αγγεία, στέμματα, πολύτιμοι λίθοι, δείγματα της ανάπτυξης του μυκηναϊκού πολιτισμού.

Στις Μυκήνες αναπτύχθηκε ένας από τους μεγαλύτερους προϊστορικούς ελληνικούς πολιτισμούς, ο Μυκηναϊκός, που είναι εφάμιλλος του σχεδόν σύγχρονού του Μινωικού πολιτισμού. Σήμερα στη θέση αυτή των παλαιών Μυκηνών υπάρχει

το χωριό Χαρβάτι και τα ερείπια της Ακρόπολης, που θυμίζουν εποχές. Από τα σωζόμενα ερείπια σπουδαιότερα είναι ο θηλοπότης τάφος), ο θολωτός τάφος της Κλυταιμνήστρας, η Πύλη του Αιόλεως, ο ναός, η Περσεία δεξαμενή κ.ά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΥΡΙΒΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗ (Οικ. Κυδα)

Μυριβήλης Στράτης. Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του μυθιστοριογράφου Σταματόπουλου Στράτη του Χαράλαμπου (Στράτης) (Αθήνα 1969).

Μετά τις γυμνασιακές του σπουδές στη Μυτιλήνη, σπούδασε νομικά στην Αθήνα. Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους, στο μακεδονικό μέτωπο και στη μικρασιατική εκστρατεία. Μετά το 1922 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και εφάρμοξε "Δημοκρατία", πολιτικό όργανο του Παπαναστασίου. Από τη ζωή του συνεργάστηκε ως χρονογράφος ή λογοτεχνικός συνεργάτης αθηναϊκές εφημερίδες. Παράλληλα υπήρξε από το 1924 Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (Ε.Ι.Ρ.). Το 1958 εκλέχθηκε πολλά χρόνια υπήρξε πρόεδρος της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογιστών και πρόεδρος των συνεργαζομένων λογοτεχνικών σωμάτων. Ήταν μέλος της Ένωσης Συντακτών Η.Ε.Α. και τακτικό μέλος της Ένωσης Γραμμάτων και Τεχνών.

Ο Μυριβήλης έγραψε κυρίως μυθιστορήματα, αλλά και λυρικά πεζά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΜΥΤΙΛΕΚΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Μυτιλέκας Κωνσταντίνος του Δημητρίου και της Καλλιόπης. Γεννήθηκε στη Βέροια το 1914. Τσαγγάλης το επάγγελμα. Παντρεύτηκε την Τριανταφυλλιά Κολιτσακίδου και είχε δυο παιδιά (σήμερα εν ζωή):

Οδός ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Μυτιλήνη, Δήμος της επαρχίας Μυτιλήνης, του νομού Λέσβου. Είναι χτισμένη πάνω ακριβώς από την αρχαία πόλη, πολλά λείψανα της οποίας ανακαλύφθηκαν με τις διάφορες ανασκαφές. Στο δυτικό μέρος της πόλης το 1958 ανακαλύφθηκαν ερείπια αρχαίου θεάτρου, που ήταν ένα από τα μεγαλύτερα θέατρα της αρχαίας Ελλάδας, με θαυμάσια ακουστική και χωρητικότητα 15.000 θεατών. Οι κάτοικοι της πόλης ασχολούνται με το εμπόριο, τη βιοτεχνία και τη βιομηχανία και των προαστίων με την καλλιέργεια της ελιάς και την κηπουρική.

Το όνομά της προέρχεται από το όστρακο "μύτιλος", που αφθονεί και σήμερα στις ακρογιαλιές της, σύμφωνα με άλλους από το όνομα της Μυτιλήνης, κόρης του Μάκαρα και κατ' άλλους από το όνομα του Μύτωνα, γιού της Μυτιλήνης και του Ποσειδώνα. Ο Στράβωνας γράφει για τη Μυτιλήνη: "Η δε πόλις κατασκευάσται της πάσι καλώς". Τον 11ο π.Χ. αι. η Μυτιλήνη και ολόκληρο το νησί κυριεύτηκε από τον Αίολο Πενθίλο, γιό του βασιλιά των Μυκηνών Ορέστη, και τον 6ο αι. φονεύτηκε ο τελευταίος απόγονος του Πενθίλου από το σοφό Πιπτακό. Η Μυτιλήνη κατά τον 6ο αιώνα γνώρισε μεγάλη ακμή. Απόκτησε μεγάλη δύναμη στη θάλασσα και αναπτύχθηκαν το εμπόριό της, τα γράμματα και οι τέχνες. Τότε άκμασαν και οι φιλόσοφοι Αλκιππος, Θεόφραστος, Φανεός, Πραξιφάνης και Λεσβώνακτας, οι ποιητές Αλκαίος, Ξενοφάνης, Ήρινα, Παμφίλη, Δαμοφίλη και Σαπφώ, η οποία διατηρούσε στη Μυτιλήνη και περίφημη σχολή, οι ρήτορες Αισχίνης, Ερμείας και οι μουσικοί Τέρπανδρος, Αρίονας, Κηπίονας, Θεόλυτος, Κρατίνος, Κινησίας κ.ά.

Το 481 π.Χ. υποδουλώθηκε στους Πέρσες, το 406 π.Χ. ο Σπαρτιάτης ναύαρχος Καλλικρατίδας την πολιορκήσε, αλλά η πολιορκία λύθηκε με την επέμβαση των Αθηναίων. Το 88 π.Χ. υποτάχθηκε στους Ρωμαίους. Το 62 π.Χ. ο Πομπήιος, χάρη στο Λέσβιο φίλο του Θεοφάνη, την κήρυξε αυτόνομη. Το 52 μ.Χ. την επισκέφθηκε ο Απόστολος Παύλος, ο οποίος ίδρυσε χριστιανική εκκλησία. Το 1204 καταλήφθηκε από τους Ενετούς και το 1244 προσαρτήθηκε στην αυτοκρατορία της Νίκαιας. Το 1354 η Μυτιλήνη και ολόκληρη η Λέσβος δόθηκε από τον Ιωάννη Ε' Παλαιολόγο σαν προίκα στο Φραγκίσκο Γατελούζο, που παντρεύτηκε την αδερφή του πριγκίπισσα Μαρία. Στις 19 Σεπτεμβρίου 1462 καταλήφθηκε από τους Τούρκους και έμεινε υπόδουλη μέχρι τις 8 Νοεμβρίου 1912, οπότε ελευθερώθηκε από τον ελληνικό στόλο. Από το 1941 μέχρι το 1944 μαζί με την υπόλοιπη Ελλάδα έζησε κάτω από την κυριαρχία των Γερμανών και μετά την απελευθέρωση ακολουθεί την πρόοδο της υπόλοιπης Ελλάδας.

Οδός ΝΑΟΥΣΗΣ

Νάουσα. Δήμος της επαρχίας Νάουσας του νομού Ημαθίας. Η πόλη είναι χτισμένη στους ανατολικούς πρόποδες του Βερμίου, σε υψόμετρο 360 μ., κάτω από την κορυφή Ντούρλια (2.027 μ.) και μπροστά της εκτείνεται η απέραντη πεδιάδα της Ημαθίας.

Πολλοί υποστηρίζουν πως το όνομά της η Νάουσα το πήρε από την παραφθορά του παλιού της ονόματος Νέα Αυγούστα (Νια Αυγούστα>Νιάουστα>Νιάουσα>Νάουσα), πράγμα που προϋποθέτει την ύπαρξη παλιού ρωμαϊκού ή βυζαντινού συνοικισμού. Άλλοι υποστηρίζουν ότι το Νάουσα προέρχεται από τη μετοχή του ρήματος νέω (=ρέω)>νάουσα (ρέουσα), για τα πολλά νερά της. Μάλλον η Νάουσα χτίστηκε λίγο μετά την τουρκική κατάληψη της Βέροιας και της περιοχής της (1385-1386). Με τα προνόμια που της δόθηκαν άκμασε πολύ γρήγορα στη γεωργία, βιομηχανία, εμπόριο και γράμματα. Η μεγάλη οικονομική της άνθιση προσέλκυσε τον Αλή Πασά των Ιωαννίνων, ο οποίος την κατέλαβε και την κράτησε στην κυριαρχία του από το 1804 μέχρι το 1812. Στις 12 Φεβρουαρίου του 1822, στα πλαίσια της γενικής εξέγερσης, οι Ναουσαίοι ύψωσαν τη σημαία της επανάστασης με πρωτοστάτες τον "άρχοντα" λογοθέτη Ν. Ζαφειράκη και τους οπλαρχηγούς του Βερμίου Καρατάσο, Γάτσο και Σιούγκαρη. Μετά την αποτυχημένη προσπάθεια για την κατάληψη της Βέροιας, οι επαναστάτες κλείστηκαν στη μονή Δοβρά και αμύνθηκαν για αρκετό καιρό, προκαλώντας μεγάλες καταστροφές στους Τούρκους. Το Μάρτιο του 1822 άρχισε η πολιορκία της Νάουσας από τον Πασά Εμπού Λουμπούτ, που τελείωσε με την κατάληψη της πόλης στις 12/13 Απριλίου. Την παράδοση της πόλης ακολούθησαν σφαγές, λεηλασίες και ανδραποδισμοί, ενώ πολλές από τις Ναουσαίες, για να αποφύγουν τα δεινά της αιχμαλωσίας, πνίγηκαν μαζί με τα παιδιά τους στην Αραπίτσα. Για τις θυσίες αυτές η Νάουσα, με Β. Δ. της 17-8-55 ανακηρύχθηκε "ηρωική πόλη". Στην περίοδο του μακεδονικού αγώνα (1904-1908) έδωσε και πάλι η Νάουσα το παρόν και αποτέλεσε το ορμητήριο των αγωνιστών εναντίον των κομιτατζήδων. Απελευθερώθηκε στις 17 Οκτωβρίου 1912.

Οδός ΝΗΡΕΑ

Νηρέας. Γιός του Πόντου και της Γης από τη Δωρίδα. Γέννησε 50 θυγατέρες, τις Νηρηίδες, με τις οποίες κατοικούσε στα βάθη της θάλασσας, μάλλον στο Αι-

γαίο Πέλαγος. Εκτός από αυτές απόκτησε και ένα μοναδικό γιό, το Νηρέη. Ο Νηρέας κυριάρχησε στη θάλασσα πριν από τον Ποσειδώνα και ξεχώριζε ακόμα και από τον αρχαιότερο εκατόγχειρα της θάλασσας Βριάρεο για τη σοφία του και την αγάπη του για την αλήθεια. Ο Ησίοδος και ο Πίνδαρος επαινούν την ευθυκρισία και τη δικαιοσύνη του. Όταν ο Ηρακλής πήγαινε για τα μήλα των Εσπερίδων και έχασε το δρόμο, σε κάποιον κόλπο της Μεσογείου συνάντησε το Νηρέα, πάλεψε μαζί του και τον νίκησε. Ο Νηρέας σαν έπαθλο για τη νίκη του, του έδειξε το δρόμο που οδηγούσε στον κήπο των Εσπερίδων. Πολλοί καλλιτέχνες εμπνεύστηκαν από την πάλη αυτή του Ηρακλή με το Νηρέα.

Οδός ΝΙΚΑΙΑΣ (Βικέλα)

Νίκαια (Μ. Ασίας). Πόλη της Τουρκίας στην αρχαία Βιθυνία, της ΒΔ Μ. Ασίας. Ιδρύθηκε από Μακεδόνες στις όχθες της λίμνης Ασκανίας με το όνομα Ατταία. Καταστράφηκε από τους Μισσούς πριν τον 4ο αι. Ξαναχτίστηκε από τον Αντίγονο το Μονόφθαλμο το 316 και ονομάστηκε Αντιγόχεια. Ο Λυσίμαχος την ονόμασε Νίκαια (301 π.Χ.), για να τιμήσει τη σύζυγό του. Έχτισε περίβολο με μεγαλοπρεπείς πύλες και γυμνάσιο. Στην εποχή του προόδευσε σαν κέντρο της Βιθυνίας και βασιλική πρωτεύουσα. Το 10ο. αι π.Χ. κυριεύθηκε από το Μιθριδάτη. Στα ρωμαϊκά χρόνια εξακολούθησε να ακμάζει εμπορικά. Οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες τη φρόντισαν και περισσότερο ο Κλαύδιος και ο Αδριανός (117 και 138 π.Χ.), που έχτισαν νέα οικοδομήματα και μαρμαρίνες πύλες στο βόρειο και ανατολικό τείχος, που σώζονται μέχρι σήμερα. Σαν εμπορικό κέντρο και διαμετακομιστικός σταθμός διατήρησε το προνόμιο να κόβει νομίσματα. Έγινε χριστιανικό κέντρο και επισκοπική έδρα τα τελευταία χρόνια της ρωμαϊκής κυριαρχίας. Υπαγόταν στην επαρχία Ποντικής τον καιρό του Μ. Κωνσταντίνου. Το 325 εκεί έγινε η Α' Οικουμενική Σύνοδος. Η πόλη καταστράφηκε από ισχυρό σεισμό και ξαναχτίστηκε από τον αυτοκράτορα Ουάλη. Διακοσμήθηκε με κτήρια, μέγαρα, ναούς και μοναστήρια από τον Ιουστινιανό. Χάρη στην οχυρή θέση της ήταν το προπύργιο των Βυζαντινών ενάντια στους Άραβες. Το 1078 έγινε το αρχηγείο του στασιαστή στρατηγού Νικηφόρου Βοτανειάτη, ο οποίος μετά από επίθεση κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη και ορκίστηκε αυτοκράτορας. Τον ίδιο χρόνο η Νίκαια έπεσε στα χέρια των Σελτζούκων, αλλά την ξαναπήραν οι Βυζαντινοί τον καιρό του Αλεξίου Α' Κομνηνού σε συνεργασία με τους Φράγκους της Α' Σταυροφορίας (1097). Το 1183 επαναστάτησε με τους Καντακουζηνούς ενάντια στον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Α' Κομνηνό. Η στάση καταπνίγηκε και οι κάτοικοι τιμωρήθηκαν σκληρά. Όταν οι Έλληνες ξαναπήραν την Κωνσταντινούπολη από τους σταυροφόρους, η Νίκαια έγινε πρωτεύουσα του θέματος. Το 1330 την πολιορκήσαν οι Τούρκοι και μετά δυο χρόνια την κυρίεψαν. Ορίστηκε πρωτεύουσα του κράτους και άρχισε να ακμάζει. Όταν μεταφέρθηκε η πρωτεύουσα στην Προύσα, έπεσε στην αφάνεια. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΝΙΚΗΣ (Παπάγου)

Νίκη. Η παρούσα οδός αναφέρεται στην πανάρχαια θεότητα Νίκη, που προσωποποιούσε τη νίκη στους πολέμους ή τους αθλητικούς αγώνες. Ήταν κόρη του Τιτάνα Πάλλαντα και της Στυγός και αδερφή της Βίας, του Ζήλου και του Κράτους. Πολέμησε με το Δία εναντίον των Τιτάνων. Τη Νίκη έδιναν οι θεοί Δίας και Αθηνά και γι' αυτό σε πολλά αγάλματά τους παριστάνονταν να κρατούν τη Νίκη απ' το ένα χέρι. Σιγά-σιγά ταυτίστηκε με την Αθηνά, που πήρε το επίθετο Νίκη.

Κατά την παράδοση, η θεά πήρε το προσωνύμιο αυτό μετά τη Γιγαντομαχία, αναφέρεται δε μόνο για νίκη σε αμυντικό και όχι σε κατακτητικό πόλεμο. Η θεά Νίκη παριστάνεται ως νέα και ωραία κοπέλα με πτέρυγες στους ώμους και στεφάνι στο κεφάλι. Ο χιτώνας της, μακρύς ή κοντός, συνήθως ανεμίζει. Η μορφή αυτή της Νίκης αποδίδεται στο γλύπτη Αρχέρμο.

Τα πιο γνωστά και τα πιο ωραία από τα αγάλματα της Νίκης που έχουν διασωθεί, είναι του γλύπτη Παιωνίου, που έστησαν στην Ολυμπία οι Μεσσήνιοι για τη νίκη τους στη Σφακτηρία (425 π.Χ.) και η Νίκη της Σαμοθράκης, έργο της σχολής του Σκόπα, ανάθημα του Δημητρίου του Πολιορκητή για τη νίκη του κοντά στην Κύπρο (306 π.Χ.). Στην Ακρόπολη των Αθηνών υπάρχει ο κομψός ναός της Απτέρου Νίκης, δηλαδή της Αθηνάς (οι Αθηναίοι ήθελαν τη Νίκη "άπτερος", δηλ. χωρίς φτερά, για να μην μπορεί να πετάξει κι έτσι να μένει πάντα μαζί τους), έργο του Καλλικράτη. Ο ναός της Απτέρου Νίκης κατεδαφίστηκε το 1687 από τους Τούρκους, οι οποίοι με τα μέλη του έκτισαν στον ίδιο τόπο πυροβολείο και δεξαμενή. Η πρώτη αναστήλωσή του έγινε το 1835-36 και η δεύτερη το 1935-39.

Νίκη ονομάζεται και η υπεροχή απέναντι στον εχθρό ή στον αντίπαλο, η επικράτηση και κατ' επέκταση η κατατρόπωσή του. Είναι, επίσης, η επιτυχία, ο θρίαμβος, η πνευματική, ηθική και υλική υπεροχή. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΝΙΚΙΑ (Παπάγου)

Νικίας. Αρχαίος Αθηναίος πολιτικός και στρατηγός. Έζησε περίπου μεταξύ 470 και 413 π.Χ. Ήταν γόνος πλούσιας οικογένειας, αλλά παρ' όλα αυτά ασχολήθηκε με τα κοινά από τις τάξεις του δημοκρατικού κόμματος, όπου συμμετείχαν κυρίως χωρικοί και χτηματίες. Το όνομά του έμεινε ιστορικά συνδεδεμένο με μια κύρια φάση του Πελοποννησιακού Πολέμου, την εκστρατεία των Αθηναίων στη Σικελία. Ο Νικίας ήταν φιλειρηνικός και τασσόταν υπέρ της σύναψης ειρήνης με τους Σπαρτιάτες με ευνοϊκούς όρους. Αν και πολλές φορές βρέθηκε στρατηγός των Αθηναίων να πολεμάει με θάρρος στις διάφορες πολεμικές επιχειρήσεις, ερχόταν σε οξεία αντίθεση με το φιλοπόλεμο Κλέωνα και τους ολιγαρχικούς. Τελικά, με ενέργειές του ο Νικίας κατόρθωσε μετά από πολλούς αγώνες να κλείσει τη "Νικίειο Ειρήνη" με τους Σπαρτιάτες (421 π.Χ.). Τότε στη Σπάρτη βασιλιάς ήταν ο φιλειρηνικός Πλειστοάνακτας. Παρ' όλα αυτά οι Αθηναίοι με τις προτροπές του Αλκιβιάδη παρασύρθηκαν στην υποστήριξη μιας νέας εκστρατείας κατά της Σπάρτης. Αυτή τη φορά όμως η όλη επιχείρηση θα γινόταν στη Σικελία, της οποίας τις πόλεις επηρέ-

αζε η Σπάρτη. Ο Νικίας παρά την αντίθεση του υποτάχθηκε στις βεληνεείς της αθηναϊκής εκκλησίας του δήμου και ακολούθησε σαν στρατηγός μαζί με τον Αλκιβιάδη και το Λάμαχο. Τα γεγονότα που ακολούθησαν (420-418 π.Χ.) κατάληξαν στη συντριβή και ολοσχερή διάλυση του εκστρατευτικού σώματος των Αθηναίων. Ο Νικίας, αποκλεισμένος και άρρωστος, προσπάθησε να οδηγήσει το στρατό σε απελπισμένη έξοδο, αλλά σκοτώθηκε κοντά στον ποταμό Αρσίναρο, ενώ από τους άνδρες του ελάχιστοι διασώθηκαν. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΝΙΟΒΗΣ (Εργοχώρι)

Νιόβη. Θυγατέρα του Τάλαντου και αδερφή του Πέλοπα. Παντρεύτηκε τον Αμφίονα, βασιλιά των Θηβών, με τον οποίο απέκτησε επτά γιούς και επτά θυγατέρες. Η Νιόβη ζούσε ευτυχισμένη μαζί με τον άνδρα της και τα παιδιά της μέχρι την ημέρα που καυχήθηκε ότι είναι ανώτερη από τη Λητώ, μητέρα του Απόλλωνα και της Άρτεμης, η οποία είχε μόνο ένα γιό και μια κόρη. Ο Απόλλωνας και η Άρτεμη εκδικήθηκαν τη Νιόβη, σκοτώνοντας με τα βέλη τους όλα τα παιδιά της. Ο Δίας λυπήθηκε τη Νιόβη και τη μεταμόρφωσε σε λιθάρι, ενώ ισχυρή θύελλα την άρπαξε και τη μετέφερε στη Φρυγία, στο όρος Σίπυλο, όπου από ένα βράχο, που έχει τη δική της μορφή, εξακολουθούν να αναβλύζουν δάκρυα. Λέγεται ότι ο ίδιος ο Φειδίας παρότρυνε σε σύμπλεγμα τη Νιόβη και τα παιδιά της. Επίσης, υπάρχουν ωραιότες σχετικές αγγειογραφίες και αγάλματα που διασώθηκαν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΝΙΡΒΑΝΑ ΠΑΥΛΟΥ (Πανόραμα)

Νιρβάνας Παύλος. Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του δημοσιογράφου και λογοτέχνη Πέτρου Αποστολίδη (Μαριανούπολη Ρωσίας 1866-Αθήνα 1937).

Πατέρας του ήταν ο Σκοπελίτης Κώστας Αποστολίδης και μητέρα του η Χιώτισσα Μαριέττα Ράλλη. Όταν ακόμη ήταν παιδί, η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στον Πειραιά. Σπούδασε Ιατρική στην Αθήνα και όταν αποφοίτησε κατατάχτηκε στο πολεμικό ναυτικό σαν ανθυπίατρος, όπου υπηρέτησε 32 ολόκληρα χρόνια. Το 1922 αποστρατεύτηκε με το βαθμό του αρχίατρου. Όλα αυτά τα χρόνια, αλλά και μέχρι το θάνατό του, παράλληλα με την επαγγελματική του σταδιοδρομία, ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και τη λογοτεχνία. Συνεργάστηκε ως χρονογράφος με εφημερίδες και περιοδικά. Από λογοτεχνικά είδη καλλιεργήσε την ποίηση, το μυθιστόρημα, το διήγημα, το θέατρο και τη μελέτη (επιστημονική, φιλοσοφική και κριτική). Το 1928 εκλέχτηκε μέλος της Ακαδημίας της Αθήνας στην τάξη των γραμμάτων και των τεχνών.

Οι ειδικοί ανιχνεύουν στο έργο του Νιρβάνα πολλές ξένες επιδράσεις (Ίψεν, Νίτσε, Ντ' Αννούτσιο κ.ά.). Σ' ολόκληρη όμως την πνευματική παραγωγή διαπιστώνεται χάρη, κομψότητα, στοχαστική διάθεση, ισορροπία και πολιτισμός. Και γενικά κατέχει σημαντική θέση ανάμεσα στους πνευματικούς ανθρώπους της νεότερης Ελλάδας κατά τα πρώτα 30 χρόνια του 20ού αιώνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΞΑΝΘΗΣ (Κυψέλη)

Ξάνθη. Πόλη της Δυτικής Θράκης, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού. Βρίσκεται κάτω από τα τελευταία υψώματα της Ροδόπης, στην αρχή της πεδιάδας, η οποία εκτείνεται προς τα νότια μέχρι το Θρακικό πέλαγος, το οποίο απέχει 20-25 χλμ. Η περιοχή της διαρρέεται από το μικρό ποταμό Ξάνθη, στην όχθη του οποίου είναι χτισμένη η πόλη.

Η πόλη αναφέρεται κατά τους βυζαντινούς χρόνους με το όνομα Ξάνθεια, αλλά οι σχετικές με την αρχαία ιστορία πληροφορίες δεν είναι απόλυτα εξακριβωμένες. Ο Εκαταίος (560-490 π.Χ.) αναφέρει το λαό των Ξάνθων, ενώ ο Στράβωνας (περίπου 63 π.Χ.-21 μ.Χ.) την πόλη Ξάνθεια, που θα έπρεπε να ανήκε στο θρακικό λαό των Κικόνων. Μόνο μετά τον 9ο αιώνα τα ιστορικά στοιχεία για την Ξάνθεια είναι ασφαλή. Η πόλη ήταν έδρα επισκόπου και αργότερα (αρχές 14ου αι.) μητροπολίτη. Ήταν οχυρωμένη και είχε σημαντική θέση στην ταραχώδη ιστορία των χρόνων εκείνων. Το 1361 την κατέλαβαν οι Τούρκοι, αλλά στα χρόνια της Τουρκοκρατίας διατήρησε τη σπουδαιότητά της και είχε ανθηρή οικονομία, σαν κέντρο της γεωργικής περιοχής, με τα περίφημα αρωματικά καπνά. Κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους καταλήφθηκε πρώτα από τους Βούλγαρους (1912) και κατόπι από τον ελληνικό στρατό (1913). Επιδικάστηκε στη Βουλγαρία με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου, αλλά έγινε πάλι ελληνική μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο καταλήφθηκε από τα γερμανικά και κατόπι από τα βουλγαρικά στρατεύματα και απελευθερώθηκε το 1944. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΞΑΝΘΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (Παπάγου τέarma)

Ξάνθος Εμμανουήλ. Ένας από τους ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας και ένα από τα πιο δραστήρια στελέχη της. Γεννήθηκε το 1772 στην Πάτμο, όπου και σπούδασε στην Πατμιάδα σχολή. Σε ηλικία 20 χρονών εγκατέλειψε το νησί του για να ασχοληθεί με το εμπόριο. Τελικά εγκαταστάθηκε το 1810 στην Οδησσό, κοντά στο μεγαλύτερο Βασίλειο Ξένο.

Το 1814 συναντήθηκε στην Οδησσό με τους Σκουφά και Τσακάλωφ και αποφάσισαν από κοινού το σχηματισμό της Φιλικής Εταιρείας. Απώτερος σκοπός τους ήταν η απελευθέρωση και η κοινωνική αποκατάσταση των υποδούλων Ελλήνων. Αναφορικά με τη μύηση των μελών, την εξάπλωσή τους και τον τρόπο εργασίας τους κάτω από τον Οθωμανό κατακτητή δεν δυσκολεύτηκαν. Απλά αντίγραψαν τις

μεθόδους του τεκτονισμού, πολύ γνωστές και στους τρεις. Το Δεκέμβριο του 1814 εγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου το εμπορικό του κατάστημα έγινε διοικητικό κέντρο της Φιλικής Εταιρείας. Το 1820 ο Ξάνθος ανάλαβε να βρει το κατάλληλο πρόσωπο για αρχηγό της Φιλικής Εταιρείας. Μετά την άρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια, στράφηκε στο στρατηγό υπασπιστή του τσάρου πρίγκιπα Αλέξανδρο Υψηλάντη, ο οποίος και δέχτηκε να γίνει αρχηγός.

Ο Ξάνθος επισκέφτηκε την Πελοπόννησο, όπου ανέπτυξε πολύμορφη δράση. Το 1827, με την άφιξη του Καποδίστρια, αποσύρθηκε στο Βουκουρέστι, χωρίς πια να ασχολείται καθόλου με τα κοινά. Μάλιστα στην Ελλάδα πίστευαν ότι είχε πεθάνει. Το 1834 ο Αναγνωστόπουλος δημοσίευσε λίβελο κατηγορώντας τον για παράλογη διασπάθιση των χρημάτων της Εταιρείας. Τότε ο Ξάνθος αναγκάστηκε να έρθει στην Αθήνα για να αποκρούσει την κατηγορία. Το 1845 δημοσιεύτηκαν τα "Απομνημονεύματα περί της Φιλικής Εταιρείας", που έδιναν την πραγματική εικόνα ενός αγώνα αναγκασμένου να βρίσκεται στο σκοτάδι. Κάθε λασπολογία σίγασε. Τιμημένος με το χρυσό σταυρό του Σωτήρα ο Ξάνθος, δε δέχτηκε ούτε και αυτή την ελαχίστη τιμή της ελληνικής κυβέρνησης του Όθωνα. Στην Αθήνα έζησε παραγκωνισμένος και πάμφτωχος μέχρι τις 28 Νοεμβρίου 1852 που πέθανε. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΞΕΝΟΚΡΑΤΗ (Παπάγου)

Ξενοκράτης ο Χαλκηδόνιος (396-314 π.Χ.). Μαθητής του Πλάτωνα και για 25 χρόνια (339-314) διευθυντής της Ακαδημίας μετά το Σπεύσιππο (395-334). Για την προσωπικότητα και το έργο του οι πληροφορίες δεν είναι πολύ ασφαλείς. Ωστόσο βέβαιο είναι πως παρακολούθησε ή μελέτησε την πυθαγόρεια διδασκαλία και δέχτηκε την επίδρασή της. Από το Διογένη το Λαέρτιο, συγγραφέα των αρχών του 3ου μ.Χ. αι., μαθαίνουμε πως ήταν άνθρωπος αγνός με χαρακτήρα επιβλητικό, αλλά και μυαλό δυσκίνητο κατά τη μαρτυρία του δασκάλου του Πλάτωνα που, συγκρίνοντας τον Ξενοκράτη και τον Αριστοτέλη, έλεγε: "τω μύωπος δει, τω δε χαλινού", δηλ. "ο ένας θέλει σπιρούνι, ενώ ο άλλος χαλινάρι". Κάποτε, όταν κάποιο μικρό πουλί κυνηγημένο από γεράκι κατάφυγε στον κόρφο του, ο Ξενοκράτης χάρηδεψε το πουλί και είπε: "τον ικέτην δει μη εκδιδόναι", δεν πρέπει να παραδίνουμε εκείνον που μας ζητάει άσυλο. Το συγγραφικό έργο του Ξενοκράτη είναι πλουσιότατο. Φτάνει πάνω από 110 βιβλία. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Ξενόπουλος Γρηγόριος, Μεγάλος Νεοέλληνας πεζογράφος, θεατρικός συγγραφέας και δημοσιογράφος (1867-1951).

Γεννήθηκε στις 8-12-1867 στο Φανάρι της Κωνσταντινούπολης και ήταν το πρώτο παιδί των γονιών του, που έκαναν άλλα πέντε παιδιά. Ο πατέρας του Διονύσιος Ξενόπουλος του Στασινού ήταν Ζακυνθινός. Στα χρόνια του Όθωνα έφυγε για την

Πολη και ειναι εμπορος. Η μητέρα του, η Ευθαλία Θωμά, ήταν Φαναριώτισσα.

Δέκα μήνες μετά τη γέννηση του συγγραφέα (Οκτώβριος 1868) η οικογένεια έφυγε από την Κωνσταντινούπολη και εγκαταστάθηκε στη Ζάκυνθο, που μόλις πριν λίγα χρόνια (1864) είχε ενωθεί με τη μητέρα Ελλάδα. Εκεί ο Γρηγόριος τελείωσε το γυμνάσιο με άριστα και το 1883, δεκάξι χρονών, πήγε στην Αθήνα να σπουδάσει. Για πέντε ολόκληρα χρόνια παρακολούθησε στο πανεπιστήμιο φυσικομαθηματικά, φιλολογικά, φιλοσοφικά και βιολογικά μαθήματα, χωρίς όμως να τελειώσει τις σπουδές του, γιατί αφοσιώθηκε στη λογοτεχνία και δημοσιογραφία (1887). Πρώτα έγινε διευθυντής του λογοτεχνικού περιοδικού "Εστία" και αργότερα της "Νέας Εστίας" (1927) καθώς και της "Διαπλάσεως των Παιδών", όπου επί τριάντα χρόνια δημοσίευσε τις περίφημες επιστολές του προς τους νέους, με το θρυλικό ψευδώνυμο "Φαίδων". Παράλληλα τύπωνε και την πλούσια λογοτεχνική παραγωγή του: μυθιστορήματα, διηγήματα, θεατρικά, κριτικές μελέτες κ.λπ. Για το σύνολο της λογοτεχνικής του παραγωγής τιμήθηκε το 1912 με παράσημο, το 1922 με το Εθνικό Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών και το 1929 με βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών. Τέλος το 1931 έγινε ακαδημαϊκός. Πέθανε στις 15 Ιανουαρίου 1951, σε ηλικία 77 χρονών. Θεωρείται ο σημαντικότερος πεζογράφος της εποχής του.

Οδός ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Ξενοφώντας ο Αθηναίος. Αρχαίος Έλληνας ιστορικός και φιλόσοφος (περ. 431-355 π.Χ.).

Ήταν γιός του Γρύλλου και της Διοδώρας, από το δήμο Ερχιέων. Ο πατέρας του ήταν εύπορος και ανήκε στην τάξη των ιππέων. Γι' αυτό και ο Ξενοφώντας πήρε καλή μόρφωση. Υπήρξε μαθητής του σοφιστή Πρόδικου και αργότερα παρακολούθησε τη διδασκαλία του Σωκράτη. Το 401 π.Χ., ύστερα από πρόσκληση του φίλου του Πρόξενου του Βοιωτού, πήγε στις Σάρδεις και πήρε μέρος στην εκστρατεία του Κύρου του Νεώτερου κατά του αδερφού του Αρταξέρξη Β' του Μνήμονα, βασιλιά των Περσών. Μετά το φόνο του Κύρου στα Κούναξα και τη με δόλο εξόντωση των Ελλήνων στρατηγών από τον Τισσαφέρνη, οι "μύριοι" Έλληνες μισθοφόροι τον διέλεξαν στρατηγό τους και εκείνος τους οδήγησε με επιτυχία, αφού ξεπέρασε μεγάλους κινδύνους, ανάμεσα από τα υψώματα της Αρμενίας, πρώτα στην Τραπεζούντα και τέλος στο Βυζάντιο. Μετά ακολούθησε το στενό του φίλο και βασιλιά των Σπαρτιατών Αγησίλαο στη Βοιωτία (394 π.Χ.) εναντίον των Θηβαίων, συμμάχων των Αθηναίων. Έτσι στη μάχη της Κορώνειας πολέμησε μαζί με τους Σπαρτιάτες και κατά της ίδιας του της πατρίδας. Για το λόγο αυτό οι Αθηναίοι τον εξόρισαν και δήμευσαν την περιουσία του. Οι Λακεδαιμόνιοι όμως τον αποζημίωσαν πλουσιοπάροχα, προσφέροντάς του ως δώρο μεγάλο χτήμα κοντά στο Σκιλλούντα, που απείχε μια ώρα περίπου από την Ολυμπία. Εκεί ο Ξενοφώντας έζησε μαζί με τη σύζυγό του Φύλησά και τους δυο γιούς του, το Γρύλλο και το Διόδωρο, 20 περίπου χρόνια. Εκεί ασχολήθηκε με έργα αγροτικά και τη συγγραφή των βιβλίων του. Μετά τη μάχη στα Λεύκτρα (370 π.Χ.) οι Ηλείοι κατέλαβαν το Σκιλλούντα, αφαίρεσαν από τον Ξενοφώντα την ιδιοκτησία του και τον εξανάγκασαν να φύγει

στην Κόρινθο μαζί με την οικογένειά του και λίγους υπηρέτες. Από εκεί κατόρθωσε να ακυρώσει το ψήφισμα της εξορίας του. Το 362 π.Χ. οι δυο γιοί του, με δική του εντολή, πήραν μέρος στη μάχη της Μαντινείας. Σ' αυτή σκοτώθηκε ο Γρύλλος, το όνομα του οποίου δόθηκε στο γιό που απόχτησε αργότερα ο Διόδωρος. Τέλος και ο ίδιος πέθανε στην Κόρινθο το 355 π.Χ., χωρίς να ξαναγυρίσει στην Αθήνα ούτε μετά την ακύρωση του ψηφίσματος της εξορίας του.

Τα έργα του διαιρούνται συνήθως σε τρεις κατηγορίες: ιστορικά, φιλοσοφικά και διδακτικά. Θεωρήθηκε από πολλούς φιλοσόφους και τεχνοκρίτες, όχι μόνο Έλληνες, αλλά και Ρωμαίους, υπόδειγμα αφελούς ύφους και γλωσσικής καθαρότητας, σε σημείο ώστε να του αποδοθεί ο τίτλος της "αττικής μέλισσας". (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδησσός. Πόλη και λιμάνι στη δημοκρατία της Ουκρανίας. Είναι χτισμένη στη δυτική παραλία του Εύξεινου Πόντου, ανατολικά των εκβολών του Δνειότερου. Αποτελεί σημαντικό πνευματικό κέντρο.

Η Οδησσός ή Ορδησσός ιδρύθηκε σαν αποικία των Μιλησίων στα ΒΔ της σημερινής πόλης. Αργότερα οι Ρωμαίοι έχτισαν εκεί κοντά την *Istrianorum Portus*. Οι πόλεις αυτές εξαφανίστηκαν τον 3ο και 4ο αιώνα. Μέχρι το 14ο αι. δεν αποικίστηκε η περιοχή, οπότε ο Τάταρος ηγεμόνας Χατζή Μπέης έχτισε ένα φρούριο στη θέση της σημερινής Οδησσού. Το φρούριο κυριέψε ο αρχηγός των Λιθουανών Όλγκερντ το 1396 και αργότερα πέρασε διαδοχικά στην κατοχή των Πολωνών, Λιθουανών (μέχρι το 16ο αι.) και των Τάταρων. Οι Τούρκοι έχτισαν το φρούριο Γενή Ντουνιά, τον καιρό της κυριαρχίας τους. Με τη συνθήκη του Ιάσιου (1792) ολόκληρη η περιοχή της Οδησσού δόθηκε στους Ρώσους. Η πόλη ξαναχτίστηκε το 1794 και πήρε το όνομα της αρχαίας ελληνικής αποικίας. Αρκετοί Έλληνες δημιούργησαν παροικία στην Οδησσό. Το 1816 εκεί ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία από τους Ξάνθο, Σκουφά και Τσακάλωφ.

Μετά την πτώση του Κερένσκι, τον Οκτώβριο του 1917, οι Ουκρανοί κυριέψαν την Οδησσό, αλλά διώχτηκαν από τους εργάτες, που ίδρυσαν σοβιετ. Οι Αυστριακοί και Γερμανοί μπήκαν στην πόλη το Μάρτιο του 1918. Αργότερα εγκαταστάθηκαν οι Ουκρανοί, που ζήτησαν τη βοήθεια των στρατευμάτων της Αντάντ. Το 1920 την κατέλαβαν οι μπολσεβίκοι. Στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πολιορκήθηκε από τα γερμανικά στρατεύματα (Αύγουστος 1941), βομβαρδίστηκε από την αεροπορία και, το πυροβολικό τους και έπαθε μεγάλες ζημιές. Μετά την ηρωική αντίσταση τα ρωσικά στρατεύματα αποσύρθηκαν (Οκτώβριος 1941), όταν κυριεύθηκε η Β. Κριμαία από τους Γερμανούς. Απελευθερώθηκε στις 10 Απριλίου 1944 και αμέσως άρχισαν τα έργα ανοικοδόμησης της καταστραμμένης πόλης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΟΔΥΣΣΕΩΣ (Βύλλα Βικέλα)

Οδυσσέας. Ο ήρωας που μετά τον Αχιλλέα κατέχει τη μεγαλύτερη θέση στα ομηρικά έπη. Είναι ο γνωστός βασιλιάς της Ιθάκης, ο "πολυμήχανος" Οδυσσέας, ο οποίος πήρε μέρος στον Τρωικό πόλεμο, περιπλανήθηκε και ύστερα από 20 χρόνια γύρισε στην πατρίδα του, σκότωσε τους μνηστήρες της γυναίκας του και πήρε πάλι τη βασιλεία στα χέρια του.

Πηνελόπη, κόρη του Ικάριου. Πήρε μέρος στον Τρωικό πόλεμο με δώδεκα πλοία και αναδείχτηκε ανδρείος πολεμιστής, χρήσιμος σύμβουλος και μεσίτης.

Τα χρόνια περνούσαν, πολλοί ανδρείοι χάθηκαν, αλλά η Τροία δεν έπεφτε. Τότε ο Οδυσσεύς πρότεινε τη λύση του Δούρειου Ίππου. Το ξύλινο κινητό φρούριο κατασκευάστηκε, μπήκε μέσα ο ίδιος και άλλοι ήρωες. Την κατάλληλη στιγμή ο Οδυσσεύς και ο Μενέλαος πρώτοι πήδησαν έξω, ακολούθησαν οι άλλοι πολεμιστές και πέτυχαν τη νίκη των Ελλήνων - την άλωση και καταστροφή της Τροίας. Ύστερα από την άλωση της Τροίας για δέκα ολόκληρα χρόνια περιπλανήθηκε στη Μεσόγειο θάλασσα. Επέστρεψε, μετά από πολλές περιπέτειες στην Ιθάκη, όπου με τη βοήθεια του γιού του Τηλέμαχου και του βοσκού Εύμαιου σκότωσε τον ένα μετά τον άλλο όλους τους μνηστήρες, αναγνωρίστηκε από την πιστή Πηνελόπη και η ζωή του πέρασε ευτυχισμένα κοντά στους ειρηνικούς υπηκόους του. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΟΙΔΙΠΟΔΑ (Εργοχώρι)

Οιδίποδας. Βασιλιάς της Θήβας, γιός του Λαΐου και της Ιοκάστης. Ύστερα από τραγικά γυρίσματα της μοίρας, σκότωσε τον πατέρα του και παντρεύτηκε τη μητέρα του.

Ο Κάδμος, εκτός από τις τρεις κόρες του, είχε κι ένα γιό, τον Πολύδωρο - γενάρχη της δυναστείας των Λαβδακιδών. Ο γιός του Λάβδακου, ο Λαΐος, αναγκάστηκε να καταφύγει στην Πελοπόννησο, όταν κατέλαβαν τη Θήβα ο Αμφίωνας και ο Ζήθος. Ξαναγύρισε στην πατρίκη γη μετά το θάνατο του άτεχνου Αμφίονα. Παντρεύτηκε την Ελικαστή ή Ιοκάστη - θυγατέρα του Μενοικέα, η οποία είχε αδερφό τον Κρέοντα. Σύμφωνα με χρησμό του Μαντείου των Δελφών, έπρεπε το ζευγάρι να αποφύγει την απόχτηση αγοριού, γιατί αυτό θα σκότωνε τον πατέρα του, θα έπαιρνε ως σύζυγο τη μητέρα του και θα βύθιζε την οικογένεια στη συμφορά και το αίμα. Αλλά ο Λαΐος νικημένος από τον πόθο και το κρασί απόχτησε ένα γιό και τον έδωσε να τον εκθέσουν στον Κιθαιρώνα, αφού προηγουμένως τρύπησε τα πόδια του με χρυσές βελόνες. Ο δούλος όμως που πήρε το παιδί το παράδωσε σ' ένα βοσκό και αυτός με τη σειρά του το δώρισε στο άτεκνο βασιλικό ζευγάρι της Κορίνθου, τον Πόλυβο και τη Μερόπη, οι οποίοι το υιοθέτησαν. Όταν μεγάλωσε ο Οιδίποδας (το όνομα θα πει: αυτός που έχει πρησμένα πόδια), σ' ένα συμπόσιο κάποιος μεθύσιμένος τον φανέρωσε πως άλλοι είναι οι γονείς του. Ο νέος ζήτησε εξηγήσεις, αλλά επειδή το βασιλικό ζευγάρι αρνήθηκε να απαντήσει, έφυγε κρυφά και πήγε να ρωτήσει το θεό στους Δελφούς.

Η Πυθία δεν του αποκάλυψε την καταγωγή του, αλλά τον συμβούλεψε να μην επιστρέψει στην πατρίδα του, γιατί εκεί θα σκότωνε τον πατέρα του και θα έπαιρνε ως σύζυγο τη μητέρα του. Τότε ο Οιδίποδας, πιστεύοντας ότι ήταν γιος του Πόλυβου, αποφάσισε να μην επιστρέψει στην Κόρινθο και πήρε άλλο δρόμο μέσα από τη Φωκίδα. Ο δρόμος του γιού κατέληγε στο δρόμο του πατέρα σ' ένα στενό μο-

της Θήβας πρόσταξε το νέο να παραμερίσει για να περάσει πρώτος, αλλά αυτός αρνήθηκε. Τότε, καθώς κινήθηκαν βίαια τα άλογα, ένα από αυτά πάτησε τον Οιδίποδα στο πόδι, ενώ ο Λαΐος τον χτύπησε με το μαστίγιο. Τυφλωμένος από οργή ο γιός και χωρίς να γνωρίζει ποιόν είχε μπροστά του, χτύπησε και σκότωσε τον πατέρα του και τον ηνίοχο.

Ο Οιδίποδας έφτασε στη Θήβα όπου, μετά το θάνατο του Λαΐου, κυβερνούσε ο αδερφός της Ιοκάστης, ο Κρέοντας. Η πολιτεία ήταν αναστατωμένη, γιατί είχε παρουσιαστεί ένα τέρας, η Σφίγγα, που είχε κεφάλι και στήθος γυναίκας, πόδια και ουρά λιονταριού και φτερούγες αετού. Καθόταν πάνω σ' ένα βράχο και έλεγε στους περαστικούς ένα δύσκολο αίνιγμα. Τους έλεγε: "Τι είναι ταυτόχρονα δίποδο, τρίποδο, τετράποδο;". Όποιος δεν έλυνε το αίνιγμα τον έσπρωχνε στο βάρathρο και τον σκότωνε. Σχετικός χρησμός έλεγε ότι η Σφίγγα θα φονευόταν, όταν κάποιος έλυνε το αίνιγμα. Γι' αυτό ο Κρέοντας είχε υποσχεθεί σ' εκείνον που θα έλυνε το αίνιγμα το θρόνο της Θήβας και την Ιοκάστη για γυναίκα του. Ο Οιδίποδας παρουσιάστηκε στο τέρας, έλυσε το αίνιγμα και η Σφίγγα από το κακό της έπεσε από το βράχο και σκοτώθηκε. Έτσι ο νέος έγινε βασιλιάς της Θήβας και σύζυγος της μητέρας του. Με την Ιοκάστη απέκτησε δυο γιούς, τον Ετεοκλή και τον Πολυνείκη και δυο κόρες, την Αντιγόνη και την Ισμήνη. Ύστερα από αρκετά χρόνια έπεσε λοιμός στην πόλη και το μαντείο που ρωτήθηκε είπε πως ο λοιμός οφείλεται στο γιό του Λαΐου, που ζει στην πόλη, είναι φονιάς του πατέρα του και σύζυγος της μητέρας του. Τότε αποκαλύφθηκε το φοβερό μυστικό από το μάντη Τειρεσία. Η Ιοκάστη απαγχονίστηκε, ενώ ο Οιδίποδας αυτοτυφλώθηκε και διώχτηκε από τη Θήβα. Φεύγοντας καταράστηκε τους γιούς του να αλληλοσκοτωθούν για το θρόνο, επειδή τον άφησαν ανυπεράσπιστο. Οδηγημένος από την κόρη του Αντιγόνη έφτασε στην Αττική, όπου πέθανε μέσα σ' ένα δάσος αφιερωμένο στις Ευμενίδες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός 16ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

16ης Οκτωβρίου. Οδός που ονομάστηκε έτσι σε ανάμνηση της ημερομηνίας που απελευθερώθηκε η Βέροια από τους Τούρκους το 1912.

Για την ημέρα αυτή ο ιστορικός κ. Γεώργιος Χιονίδης έχει κάνει μια σύντομη και συναρπαστική εργασία με τίτλο: "Η απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας, σύμφωνα με αφηγήσεις αυτοπτών μαρτύρων". Η προσωπικότητα των αυτοπτών μαρτύρων και η αμεσότητα των εντυπώσεων και των συναισθημάτων τους, συναρπάζουν και συγκινούν. "Όταν μπήκε στην πόλη ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός (γράφει ο κ. Χιονίδης) ο ανήσυχος και ζωντανός λαρχος Μάνος, που το ίδιο έκανε και σε άλλες πόλεις, όλος ο κόσμος τον υποδέχθηκε, ενώ πολλοί Βεροιώτες είχαν βγει προς τις δυτικές εξόδους της πόλεως για να προϋπαντήσουν τους ελευθερωτές. Οι Έλληνες βέβαια, παραληρούσαν από χαρά. Πετούσαν τα φέσια τους και έκλαιγαν ψάλλοντας ή αναφωνώντας "Χριστός Ανέστη". Όμως δεν υστερούσαν με δηλώσεις υποταγής και οι Τούρκοι κάτοικοι της πόλεως, ιδιαίτερα οι πρού-

σημειώματα τους, που τα φωλιαζαν κρυφά στις καρδιές τους. Έτσι στην επίσημη παράδοση της πόλεως που έγινε από το Μητροπολίτη, μετείχε και ο Τούρκος δήμαρχος (και πρέπει να σημειωθεί το περίεργο γεγονός, ότι έμεινε τούτος στο αξίωμα τούτο της πόλεως μας μέχρι και τον Αύγουστο του 1916, όπως άλλωστε έγινε και σε όσες άλλες πόλεις, που βρέθηκε να υπάρχει Τούρκος εκλεγμένος δήμαρχος) όπως και στην επίσημη θρησκευτική λειτουργία που έγινε στη Μητρόπολη...".

Ο κ. Γ. Χιονίδης αναφέρεται στις εντυπώσεις του Στράτου Κτεναβέα, που περιλαμβάνει πολλά στιγμιότυπα από τις μεγάλες ώρες της απελευθέρωσης και της Βέροιας και της Νάουσας. Για τη Βέροια της εποχής εκείνης, τονίζει: "Εφάινετο η πόλις αυτή ως ένα μεγάλο μπουκέτο πρασινάδας και αρώματος εις το οποίον εξήχον λευκάζοντες μιναρέδες από διάφορα σημεία. "Τι ωραία πόλις, τι θαυμάσιο μέρος; Η γη της επαγγελίας", ήταν αι εκπληκτικά αναφωνήσεις των ανδρών. Και μέσα εις τοιαύτην πόλιν τι δεν θα εύρισκον; Ήτο το αναγκαίον συμπτέρασμά των. Αγωνιούσαν, λοιπόν, τότε θα δοθεί η άδεια εισόδου εις την πόλιν..."

Η ιστορία του Γ.Ε.Σ. γράφει τα εξής, σχετικά με την κίνηση των μονάδων για την απελευθέρωση της Βέροιας:

... Την 18.35 ώραν (14-10-12) το Γενικόν Στρατηγείον εξέδωσε γενική διαταγή δια την 15ην Οκτωβρίου καθ' ην η Ιη Μ.Π. (Μεραρχία Πεζικού) θα εβάδιζε εις Σφηκιά, η Πα Μ.Π. θα προήλανε εντός του στενού του Τριποτάμου, η IVη Μ.Π. προς Ξερολίβαδον, η Vη Μ.Π. προς Κουμαριά, η Vη Μ.Π. προς Πτολεμαίδα με εντολή να καλύψει το αριστερό και τα νώτα της Στρατιάς και η IIIη Μ.Π. θα ηκολούθει την Παν Μ.Π.

Την 20ην ώραν έστειλε ειδικές οδηγίες στην Ιη Μ.Π. όπως εν ανάγκη βοηθήσει τον αγώνα στα στενά Τριποτάμου και διερχόμενη τον Αλιάκμονα επιτεθεί κατά των νώτων του εχθρού όταν ο στρατός εξήρχετο προς Βέροϊαν και συνήντα αντιστάσεις.

Την 20.10 ώραν απέστειλε οδηγίες στην IVην Μ.Π. να χρησιμοποιήσει την οδό προς Ξερολίβαδο και να συνδράμει τον αγώνα της Πας και IIIης Μ.Π. χωρίς να ανακόψει την πορείαν της προς Βέροϊα.

Την 15ην Οκτωβρίου συμφώνως προς τας διαταγάς η Πα Μ.Π. εκινήθη προτιθέμενη να επιτεθεί δια της εμπροσθοφυλακής της.

Την 10.15 ώρα εβλήθη υπό εχθρικού πυροβολικού το οποίον εσίγησε κατόπιν επιτυχούς βολής του φίλιου πυροβολικού. Την 12.00 ώραν ο εχθρός βαλόμενος και υπό σφοδρού πυρός Πεζικού ανετράπη εγκαταλείψας οκτώ (8) βλητοφόρα πλήρη πυρ/κών, κατέστρεψε δε την παρά τον Άγιον Ιωάννην λιθίνην γέφυρα. Η φάλαγγα εξηκολούθησε την προχώρησιν μέχρι το εσπέρας και κατηλύσθη παρά το χάνι Τριποτάμου. Η IIIη ηκολούθη την Παν Μ.Π. και διενυνκτέρευσε στον Πολύμυλον.

Η IV Μ.Π. ξεκίνησε την 6ην ώραν προς Ξερολίβαδο κινουμένη εις φάλαγγα κατ' άνδρα. Η παρά τον αυχένα Μαγούλα υπάρχουσα Τουρκική δύναμις απεχώρησε άμα τη αφίξει της φάλαγγος εγκαταλείψας σκηνάς και κτήνη. Ακολούθως τμήματα της Μεραρχίας επετέθησαν κατά του εχθρού προ του χωρίου Ξερολίβαδο αναγκάσαντες τούτον προς εσπευσμένη υποχώρηση.

ρος, Γενικός Λογιστής του Ελληνικού Οικισμού η αρμοδιότης καταλαμβάνει, δι' ους Τούτοι
κοι την νύκτα απεχώρησαν.

Το Γενικόν Στρατηγείον αφιχθέν εις Πολύμυλον ανέφερε εις το Υπουργείον Στρατιωτικών την υποχώρησιν του εχθρού, εξέδωσε δε την 21ην ώραν γενική διαταγή κινήσεως της Στρατιάς δια την 16ην Οκτωβρίου, δι' ης ορίζετο όπως:

Η Ιη Μ.Π. δια Σφηκιάς και Πολυδένδρου κινηθεί προς τους ΝΑ της Βεροίας πόρους του Αλιάκμονα ποταμού.

Η Ια Μ.Π. κατευθυνθεί προς Βέροια δια της αμαξιτής οδού.

Η ΙΙη Μ.Π. ακολουθεί την Παν Μ.Π. εις απόστασιν δυο (2) χίλιον.

Η ΙVη Μ.Π. προελάσει προς Βέροϊαν και η Vη Μ.Π. εκ Κουμαριάς κινηθεί προς Τουρκοχώρι (Πατρίς).

Την 16ην Οκτωβρίου η Ιη Μ.Π. κινηθείσα την 5ην πρωινήν ώραν έφθασε τας μεταμεσημβρινάς ώρας μεταξύ των χωρίων Βεργίνα και Αγία Βαρβάρα, όπου και διανυκτέρευσε, αποφασίσασα την διέλευσιν του ποταμού δια την επομένη. Το απόσπασμα Ευζώνων διέβη ακολούθως τον Αλιάκμονα, έφθασε στη Βέροια και την 17ην ώραν κατηυλίσθη εις Διαβατό.

Η Ια Μ.Π. επανέλαβε την 5ην ώραν την κίνησιν της προς Βέροια όπου έφθασε την 11ην ώραν και κατηυλίσθη Βορείως του Σιδηρ. Σταθμού Βεροίας.

Η ΙΙη Μ.Π. ακολουθούσε την Παν Μ.Π. διέβη την Βέροια και κατηυλίσθη και αυτή Βορείως του Σιδηρ. Σταθμού.

Η ΙVη Μ.Π. εκινήθη εκ Κουμαριάς την 8ην ώραν, διήλθε δια της Δυτ. παρυφής την Βέροια και έφθασε εις Τουρκοχώρι την 15.30 ώραν.

Ούτω την εσπέρα της 16ης Οκτωβρίου ολοκληρώθη η κατάληψις της περιοχής Βέροια-Βαρβάρες.

Οδός 28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Τρία γράμματα περιζκλείουν το ηθικό μεγαλείο των Ελλήνων στις κρισιμότερες στιγμές της ιστορίας: ΟΧΙ. Μ' αυτή τη λέξη απάντησε ο περήφανος λαός μας στη φασιστική επίθεση της Ιταλίας, με πρώτο τον πρωθυπουργό Ιωάννη Μεταξά.

“... μετά λύσεως κατά του ύπουλου και άνανδρου επιδρομέως όστις θέλει να εισέλθει εις το ιερόν της πατρίδος μας έδαφος και αναμνησθήτε των ενδόξων παραδόσεών μας. Δείξατε εις αυτόν ότι δυνάμεθα να του δώσωμεν την αυτήν απάντησιν ην έδωσαν και οι πρόγονοί μας εις τους Πέρσας επιδρομείς. Ο Θεός ας ευλογήση τα όπλα μας και ας βοηθήσει τον τίμιον αγώνα μας, διότι θα πολεμήσωμεν υπέρ βωμών και εστιών και υπέρ της τιμής και της ελευθερίας της πατρίδος...”. Με αυτά τα θερμά πατριωτικά λόγια παρότρυνε ο Στρατηγός της 8ης Μεραρχίας Χρήστος Κατσιμήτρος τους διοικητές των μονάδων του, όταν τα ραδιόφωνα και οι σειρήνες καλούσαν όλο το λαό στο υπέρτατο προσκλητήριο. Και ο ηρωικός λαός μας έσπευσε να υπερασπιστεί την πατρίδα, τα σπίτια του, τις οικογένειές του, τη θρησκεία του, το έθνος ολόκληρο.

...Οι τελευταίες δραματικές ώρες δεν χρεωσθήκη να χρεωστούμε για να σκεφτείται την απάντησή του ο Έλληνας. Άρπαξε μόνο τ' όπλο του και σκαρφώλωσε στα βουνά της Πίνδου, για να προτάξει το στήθος του άφοβα στον εχθρό. Κανένας συμβιβασμός δεν ήταν ικανός για την οπισθοχώρηση. Ούτε οι ασύγκριτα τεράστιες δυνάμεις του εχθρού σε εξοπλισμό και έμπνευχο υλικό τον δειλίασαν. Φόρεσε το χαλί και με το σύνθημα "Αέρα" ρίχτηκε ενάντια στον εχθρό. Οι μακραίωνες εθνικές παραδόσεις της φυλής μας βρήκαν απήχηση για άλλη μια φορά. Ούτε ο Λεωνίδα φοβήθηκε τον Ξέρξη, ούτε κι ο Παπαφλέσσας τον Ιμπραήμ. Το ΟΧΙ του 1940 ακούστηκε σαν εκείνο το ηρωικό "Μολών λαβέ" του Λεωνίδα, κι ακόμη, σαν την απάντηση του τελευταίου των Παλαιολόγων: "Τη δε πόλιν ου δίδομεν".

Τι μεγαλείο φωλιάζει στην αδούλωτη ελληνική ψυχή! Εξαπλάσιοι και πάνοπλοι οι Ιταλοί, λίγοι και σχεδόν άοπλοι οι Έλληνες. Κι όμως αυτό δεν ήταν εμπόδιο. Η αριθμητική υπεροχή δεν στάθηκε ικανή να νικήσει το ψυχικό σθένος. "Θέλει αρετή και τόλμη η ελευθερία", λέει ο ποιητής μας Ανδρέας Κάλβος

Ο ελληνικός στρατός αντέταξε όλο του το είναι ενάντια στην αδικία. Αμύνθηκε για να υπερασπίσει το χώρο που του ανήκε εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια. Ποτέ δε θέλησε να κατακτήσει ξένη ιδιοκτησία. Γι' αυτό, άλλωστε, επικρότησαν την προσπάθειά του όλες οι δημοκρατικές συνειδήσεις της Ευρώπης, που φυσικά δεν περιέμεναν μια παρόμοια ανδραγαθία από μια χούφτα Έλληνες και εξεπλάγησαν, ενώ οι εχθροί μανιώθηκαν περισσότερο, γιατί είχαν εξευτελιστεί στα μάτια ολόκληρου του κόσμου (τότε επιτέθηκε και η Γερμανία).

Την Ελλάδα βρήκαν σκληρές μέρες, μα δε δειλίασε. Οι επιτυχίες του στρατού της, μεγάλες και μικρές, καθώς και η πίστη για το δίκαιο του ιερού αγώνα, έδιναν κουράγιο και ελπίδες για την αίσια έκβασή του. Η αξία του αγώνα είχε τεράστια απήχηση στους φοβισμένους λαούς της Ευρώπης και η ελπίδα για τη νίκη άρχισε να θαμποφέγγει.

Ο πόλεμος κράτησε μέχρι τον Οκτώβριο του 1944. Τότε, στις 12 του μήνα, οι Έλληνες εξαλλοι από ενθουσιασμό χαιρέτησαν την υποστολή της Σβάστίκας από την Ακρόπολη. Τη χώρα εγκατέλειψε και ο τελευταίος Γερμανός και η κατοχή τελείωσε. Ο Γερμανός στρατιώτης που υπέστειλε τη σημαία του ναζισμού, τη δίπλωσε υπό μάλης και αποχώρησε ταπεινωμένος.

Οδός ΟΛΓΑΝΟΥ

Όλγανος. Στον αγρό Ι. Σέπκα του χωριού Κοπανός βρέθηκε μαρμαρίνη προτομή που εικονίζει νέο άντρα. Στη βάση της υπάρχει χαραγμένη η επιγραφή ΟΛΓΑΝΟΣ (γιός του μυθικού Βέρητος). Το έργο αυτό άριστης τέχνης και εργασίας, άγνωστου ντόπιου γλύπτη του 2ου μ.Χ. αιώνα, ήλθε στο φως τυχαία. Η προτομή βρίσκεται στο Μουσείο Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Βεροίας.

Ο Όλγανος, κατά τη μυθολογία, ήταν ποτάμιος Θεός.

Δημόσιον Κεντρικόν Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ολυμπιάδα, κόρη του Νεοπτολεμίου και αδερφή του βασιλιά των Μολοσσών της Ηπείρου Αλέξανδρου. Σε ηλικία δεκαεπτά χρονών συναντήθηκε με το Φίλιππο Β' της Μακεδονίας στη Σαμοθράκη, όπου είχαν πάει για να μυηθούν στα μυστήρια των Καβείρων. Ο Φίλιππος την ερωτεύτηκε και τον παντρεύτηκε το 357 π.Χ. Το 356 π.Χ. απόχτησε τον Αλέξανδρο. Επίσης με το Φίλιππο απόχτησε και μια κόρη, την Κλεοπάτρα.

Υπήρξε δυναμική γυναίκα, όμορφη, με ισχυρή θέληση, άμετρη φιλοδοξία και βίαια συναισθήματα. Ήταν υπερβολική στις εκδηλώσεις της, χωρίς αίσθηση του μέτρου. Διαπνεόταν από θρησκευτική μανία για το Διόνυσο, όμοια μαινάδα και παρ'άσερνε με το παράδειγμά της και άλλες γυναίκες στις οργιαστικές διονυσιακές τελετές. Ο Αλέξανδρος την εμπόδιζε να αναμιχτεί στις κρατικές υποθέσεις, πράγμα όμως που έκανε, σε μεγάλο βαθμό, μετά το θάνατό του. Θανατώθηκε, μετά την παράδοσή της στον Κάσσανδρο, το 316 π.Χ. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΓΕΩΡΓΑΚΗ (Προμηθέας)

Ολύμπιος Γεωργάκης, Αρματολός της περιοχής του Ολύμπου. Γεννήθηκε το 1772 στο Λιβάδι Ελασσόνας και ήταν γιός του αρματολού Νικόλαου Λάζου. Δεκαοχτώ χρονών ο Γεωργάκης κατατάχτηκε στο αρματολικό σώμα του πατέρα του και στη συνέχεια του θείου του Χριστόδουλου. Για τα σωματικά και πνευματικά του προτερήματα ο θείος του τον διόρισε πρωτοπαλικάρο. Τότε ονομάστηκε Ολύμπιος, όνομα που από τότε διατήρησε.

Το 1798 ο Αλή Πασάς θέλησε με κάθε τρόπο να εξοντώσει τους αρματολούς και κλέφτες του Ολύμπου. Γι' αυτό το σκοπό έστειλε εναντίον τους το γιό του Μουχτάρ με 20.000 Αλβανούς. Στη μεγαλύτερη μάχη που έδωσαν οι κλέφτες εναντίον τους το 1799 πήρε μέρος και ο Ολύμπιος. Μετά την ατυχή έκβαση της μάχης αυτής οι αρματολοί και κλέφτες κατάφυγαν στη Σκόπελο και ο Ολύμπιος, επικεφαλής σώματος αρματολών, κατάφυγε στη Σερβία, όπου πολέμησε στο πλευρό του Σέρβου οπλαρχηγού Καραγεώργη.

Το 1803 αναχώρησε για το Βουκουρέστι, όπου δημιούργησε στρατιωτικό σώμα με εντολή του ηγεμόνα των παραδουνάβιων χωρών Κωνσταντίνου Υψηλάντη. Μετά πέρασε στη Ρωσία, όπου κατατάχτηκε στο ρωσικό στρατό, φτάνοντας μέχρι το βαθμό του συνταγματάρχη. Το 1820 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου ο Αλέξανδρος Υψηλάντης τον διόρισε αρχιστράτηγο των παραδουνάβιων ηγεμονιών. Πολέμησε με γενναιότητα στο Δραγατσάνι και μετά την καταστολή του κινήματος εξοκολούθησε με το φίλο του Γιάννη Φαρμάκη τον πόλεμο εναντίον των Τούρκων. Το Σεπτέμβριο του 1821 πολιορκήθηκαν από ισχυρές τουρκικές δυνάμεις στο μοναστήρι του Σέκου. Ο Φαρμάκης παραδόθηκε τελικά, με όρους, για την ασφάλεια της ζωής του, αλλά οι Τούρκοι τον εξόντωσαν. Ο Γεωργάκης αρνήθηκε να παραδοθεί. Ανατίναξε την πυριτιδαποθήκη και μαζί με τους έντεκα συντρόφους του έγινε ολοκαύτωμα. (Απόφ. Δ.Σ. 44/93)

Ολυμπίου, ο ψηλότερο βουνό της Ελλάδας. Εξιστορείται στα όρη της Ορεστιάδας και της Μακεδονίας. Είναι πολύκορφο βουνό. Πάνω από τον ποταμό Ενιπέα υψώνονται σαν πυραμίδες οι ψηλότερες κορυφές του. Η ψηλότερη είναι ο Μύτικας ή Πάνθεο (2.917,2 μ.).

Ο Όλυμπος είναι γνωστός κυρίως από τη μυθολογία. Οι αρχαίοι μας πρόγονοι πίστευαν πως η ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου ήταν κέντρο της Ελλάδας και όλης της οικουμένης. Ακόμα πίστευαν πως πάνω από το βουνό αυτό υπήρχε ουράνια θολωτή στέγη από χαλκό, που επεκτεινόταν σ' όλη τη γη, στηριγμένη πάνω στις ψηλότερες κορυφές του. Κατά τον Όμηρο και οι Μούσες γεννήθηκαν στον Όλυμπο, γι' αυτό τις ονόμαζε Ολυμπιάδες. Από τον Όλυμπο πήραν το όνομα και οι αγώνες - ονομάστηκαν Ολυμπιακοί - που θέσπισε ο Αρχέλαος (413-300 π.Χ.) βασιλιάς της Μακεδονίας, στο Δίο της Πιερίας προς τιμή του Ορφέα και των Μουσών.

Κατά τους αρχαίους χρόνους ο Όλυμπος αποτελούσε φυσικό φρούριο στη διάβαση από τη Μακεδονία στη Θεσσαλία ή και αντίθετα. Δεν υπάρχουν πληροφορίες για το ανέβασμά του κατά τους παλιούς χρόνους. Στη σύγχρονη εποχή πρώτοι ανέβηκαν στον Όλυμπο οι δυο Ελβετοί Φρειδ. Μουασσονά και Δανιήλ Μπωντ-Μπωζόν μαζί με το Λιτοχωρινό κυνηγό Χρήστο Κάκαλο στις 2 Αυγούστου 1913. Από τότε πολλοί Έλληνες και ξένοι ανέβηκαν στις κορυφές του.

Σήμερα, παρουσιάζει από κάθε πλευρά μεγάλο ενδιαφέρον. Πλήθη κόσμου ανεβαίνουν κάθε μέρα στις κορυφές του: περιηγητές ορειβάτες, χιονοδρόμοι, γεωλόγοι, φωτογράφοι, βοτανολόγοι, ζωγράφοι. Ξένοι ειδικοί ερευνητές επισκέπτονται τον Όλυμπο για να μελετήσουν από κοντά τα ωραιότατα και σπάνια φυτά του, από τα οποία συγκεντρώνονται πολλά για τους βοτανικούς κήπους και τα ξένα πανεπιστημιακά μουσεία. (Απ. Δ.Σ. 49/61)

Οδός ΟΜΗΡΟΥ

Όμηρος, Ο μεγαλύτερος ποιητής του κόσμου και όλων των αιώνων, που έζησε τον 9ο π.Χ. αι., ο αθάνατος του έντεχνου λόγου, αυτός που τον γέννησε και τον δίδαξε, ο πλάστης του ρυθμού, του μέτρου, της καλλιτέλειας, ο πρώτος των πρώτων. Ο πατέρας των ποιητών.

Για τη ζωή του τίποτα δεν είναι σίγουρο. Ούτε πότε γεννήθηκε ξέρουμε, ούτε και πού γεννήθηκε. Υπάρχουν μόνο μύθοι και υποθέσεις. Η πατρίδα του δεν είναι γνωστή με βεβαιότητα. Επτά πόλεις φιλονικούσαν, γιατί τον πίστευαν δικό τους, αλλά και πολλές άλλες ακόμα. Το πιο πιθανό είναι πως γεννήθηκε στη Χίο.

Η παράδοση λέγει ότι γεννήθηκε τυφλός και ότι το πρώτο του όνομα ήταν Μελισσηγένης ή Μελισσηγενής. Μητέρα του ήταν η νύμφη Κριθηίδα και πατέρας του ο Μαϊωνάς και πως το συνηθισμένο του όνομα ήταν Όμηρος. Το συμπέρασμα πως ήταν τυφλός, βγήκε από την ετυμολογία του ονόματός του, που έδωσε ο Έφορος ο Κυμαίος: Όμηρος, είπε, είναι ο μη οράν, εκείνος που δεν βλέπει. Άλλοι πιστεύουν πως δόθηκε για όμηρος όταν ήταν ακόμα νήπιο. Ως τόπος θανάτου του ομολο-

ήσαν ποιοι τους χαρακτήρες και οι ήρωες είναι ομοιογενείς. Πολλοί ισχυρίζονται ότι η "Ιλιάδα" και η "Οδύσσεια" δεν είναι γραμμένα από το ίδιο πρόσωπο, επειδή δεν έχουν το ίδιο ύφος. Το ζήτημα αυτό απασχόλησε πλήθος ειδικών χωρίς να υπάρχει σύμφωνη κατάληξη.

Ο Μ. Αλέξανδρος είχε πάντα την "Ιλιάδα" κάτω από το προσκέφαλό του και ο Γκαίτε ποτέ δεν αποχωριζόταν την ομηρική ποίηση. Και τα δυο αυτά βιβλία είναι παγκοσμίως γνωστά, έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες και στην ελληνική υπάρχουν διάφορες μεταφράσεις. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΟΡΕΣΤΟΥ

Ορέστης, γιός του Αγαμέμνονα, του βασιλιά των Μυκηνών και της Κλυταιμνήστρας. Όταν ήταν μικρός εξήσε το δραματικό επεισόδιο του φόνου του πατέρα του από τη μάνα του και τον εραστή της. Έφυγε τότε από τις Μυκήνες βρίσκοντας καταφύγιο σε μια φιλική οικογένεια, στο παλάτι του βασιλιά Στρώφιου στη Φωκίδα, όπου μεγάλωσε μαζί με το γιό του βασιλιά, τον Πυλάδη, που από τότε έγινε ο αχώριστος φίλος του.

Όταν ανδρώθηκε, γύρισε στο Άργος, οκτώ χρόνια μετά τη δολοφονία του πατέρα του και πήρε εκδίκηση σκοτώνοντας τους φονιάδες του, τον Αίγισθο και την Κλυταιμνήστρα. Από τότε, όμως, ο Ορέστης, εξαιτίας της μητροκτονίας, άρχισε να καταδιώκεται μέρα και νύχτα από Ερινύες, τις φοβερές τύψεις, που τον τυραννούσαν κι έκαναν τη ζωή του μαρτύριο (λένε ότι έπασχε από επιληψία), ώσπου δέχτηκε τον ευεργετικό καθαρισμό του Απόλλωνα στους Δελφούς και αθωώθηκε στη συνέχεια για την πράξη του σε δικαστήριο που έγινε στην Αθήνα.

Μαζί με τον αφοσιωμένο φίλο του Πυλάδη, ο Ορέστης πήγε στη χώρα των Ταύρων, όπου βρισκόταν η αδερφή του Ιφιγένεια, ιέρεια της θεάς Άρτεμης. Αφού την ελευθέρωσε, την πήρε μακριά από τη χώρα των Ταύρων, όπου θυσιάζαν ανθρώπους στη θεά Άρτεμη κι έτσι απαλλάχτηκε από την τυραννία των τύψεων.

Όταν ήρθε η ώρα του να παντρευτεί, αναζήτησε την εξαδέλφη του Ερμιόνη (την κόρη του Μενέλαου και της Ελένης), με την οποία ήταν αρραβωνιασμένος από παιδί. Ο θεός του όμως, Μενέλαος, αθέτησε το λόγο του, την εποχή που πολεμούσε στην Τροία κι έταξε την Ερμιόνη στο Νεοπτόλεμο, το γιό του Αχιλλέα. Γι' αυτό το λόγο ο Ορέστης σκότωσε το Νεοπτόλεμο, πήρε την Ερμιόνη κι έγινε βασιλιάς, όχι μόνο στο Άργος αλλά και στις Μυκήνες. Την παντρεύτηκε και η βασιλεία του ήταν μακρόχρονη και ειρηνική, ενώνοντας αργότερα το βασίλειό του με το βασίλειο της Σπάρτης, στο οποίο ανέβηκε ως διάδοχος του Μενέλαου.

Τον Ορέστη διαδέχτηκε στο θρόνο της Σπάρτης ο γιός του Τισαμενός, κατά τη βασιλεία του οποίου ήρθαν στην Πελοπόννησο οι Ηρακλείδες και το Άργος κατέλαβε ο Τήμενος, τη Μεσσηνία ο Κρεσφόντης και τη Λακεδαίμονα ο Αριστόδημος. (Απόφ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΟΡΕΣΤΩΝ (Παπάγου τέρμα)

Ορέσται: Λαός της Ηπείρου. Πήρε, κατά την παράδοση, την ονομασία από τον Ορέστη. Κατοικούσε στην περιοχή που ονομαζόταν Ορεστίδα ή Ορεστιάδα, στα σύνορα Μακεδονίας και Ηπείρου. Η περιοχή αυτή αργότερα αποτέλεσε τμήμα της Μακεδονίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΟΡΦΕΑ (Κυψέλη)

Ορφέας. Ποιητής, μουσικός και ήρωας της αρχαιότητας. Ο αρχαιότερος ποιητής και μουσικός.

Όλες οι διηγήσεις αναφέρουν πως ήταν γιός κάποιας μούσας. Οι περισσότερες πηγές συμφωνούν πως ήταν η Καλλιόπη. Δεν ανήκε σε καμιά φυλή ή γένος, παρότι στην ομάδα των μαθητών και οπαδών του. Στο γιό και μαθητή του έδιναν το όνομα Μουσαίος. Ως θείο πατέρα του θεωρούσαν τον Απόλλωνα. Άλλοι αφηγητές υποστηρίζουν ότι ήταν γιός του βασιλιά της Θράκης Οίαγρου (η λέξη οίαγρος σημαίνει κάποιον ερημικό κυνηγό, κάποιον που κυνηγά μόνος του). Στη χώρα των Ολύμπων Μουσών, την Πιερία, μεγάλωσε ο Ορφέας. Λένε πως δάσκαλός του ήταν ο ίδιος ο Απόλλωνας. Πήγε στην Αίγυπτο, μυστήθηκε στα μυστήρια από Αιγύπτιους ιερείς και μετά γύρισε στη Θράκη, όπου ίδρυσε τα μυστήρια του Βάχχου.

Εκεί που ήταν αξεπέραστος ο Ορφέας ήταν η μουσική. Στα δασωμένα φαράγγια του Όλυμπου συγκέντρωνε γύρω του με τους μαγικούς ήχους της λύρας και του τραγουδιού του τα άγρια θηρία. Η δύναμη του τραγουδιού και της λύρας ήταν τέτοια, ώστε, λένε, φτεροκοπούσαν γύρω από το κεφάλι του αναρίθμητα σμήνη πουλιών και πως από τα βαθυγάλανα νερά της θάλασσας πηδούσαν μπροστά του τα ψάρια. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

Νικοδήμος ο Αγιορείτης. Λόγιος μοναχός και συγγραφέας θρησκευτικών βιβλίων. Έζησε στα χρόνια της τουρκοκρατίας (1749-1809). Γεννήθηκε στη Νάξο και καταγόταν από την αρχοντική οικογένεια Καλλιβούρτση. Διδάχτηκε τα πρώτα γράμματα στη Νάξο και μετά πήγε στη Σμύρνη όπου έγινε μαθητής του Ιερόθεου Βουλησιμά. Το 1775 πήγε στο Άγιο Όρος, όπου ανέπτυξε μεγάλη πνευματική δράση στη μονή Διονυσίου και επιδόθηκε στη μελέτη και συγγραφή βιβλίων. Αναδείχτηκε ένας από τους ηγέτες της κίνησης των κολλυβάδων, γι' αυτό και κατακρίθηκε από τη σύνοδο της Κωνσταντινούπολης, αλλά μετά από λίγο αποκαταστάθηκε. Επιδόθηκε στη μελέτη της πατερικής παράδοσης και αγωνίστηκε για την αναζωογόνηση του πνευματικού βίου στο Άγιο Όρος. Το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης τον αναγνώρισε άγιο το 1955. Το έργο του οσίου Νικοδήμου του Αγιορείτη είναι εντυπωσιακό και άσκησε μεγάλη επίδραση στη ζωή του Αγίου Όρους. Έγραψε δεκάδες έργα, μεταξύ των οποίων: "Φιλοκαλία των ιερών νηπτικών" (1782), "Περί της συνεχούς μεταλήψεως των αχράντων του Χριστού μυστηρίων" (1783), "Εξομολο-

μη-εξουσιοδοτούμενο. Η αντίθεση και ο αποκλεισμός, η σκληρά και πνευματικά προβλήματα. Μεταξύ των έργων αυτών είναι το “Θεοτοκάριον” (ερμηνεία 62 υμνολογικών κανόνων στη Θεοτόκο), το “Εορτοδρόμιον” (ερμηνεία κανόνων δεσποτικών και θεομητορικών γιορτών) και η “Νέα Κλίμαξ” (ερμηνεία των 75 βαθμών της οκτώηχου με έντονο μυστικιστικό πνεύμα). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΟΥΡΑΝΗ Κ. (Οικ. Μέσης)

Ουράνης Κώστας. Λυρικός ποιητής από τους σημαντικότερους της μεταπολεμικής γενιάς. Το πραγματικό του όνομα ήταν Κώστας Νέαρχος. Καταγόταν από το Λεωνίδι της Αρκαδίας, γεννήθηκε όμως στην Κωνσταντινούπολη το 1890. Ακολούθησε εγκύκλια μαθήματα στο Ναύπλιο, συνέχισε τις σπουδές του στην αμερικανική Ροβέρτειο Σχολή της Κωνσταντινούπολης και συμπλήρωσε τις σπουδές του, πάνω στις πολιτικές επιστήμες, στη Γαλλία, Βέλγιο και Ελβετία. Το 1920 τοποθετήθηκε γενικός πρόξενος της Ελλάδας στη Λισαβόνα. Το 1924 επέστρεψε στην Ελλάδα και ανέλαβε τη διεύθυνση της εφημερίδας “Ελεύθερος Λόγος”. Σύγχρονα δημοσίευε συνεργασίες του και στις εφημερίδες “Ελεύθερο Βήμα” και “Ελεύθερος Τύπος”. Σύζυγός του υπήρξε η Ελένη Ουράνη-Νεγρεπόντη, γνωστή με το ψευδώνυμο Άλκης Θρύλος.

Ο Ουράνης έζησε πολλά χρόνια στις χώρες της Ευρώπης και αργότερα πραγματοποίησε πολλά ταξίδια. Η παραμονή του στην Ευρώπη και η γνώση της γαλλικής, αγγλικής και ισπανικής γλώσσας, του έδωσε την ευκαιρία να έρθει σε άμεση επαφή με την ευρωπαϊκή λογοτεχνία. Τη μελέτησε πλατιά και την παρουσίασε στην Ελλάδα με αισθητικές μελέτες που δημοσίευσε το περιοδικό “Μούσα”. Οι μελέτες αυτές στάθηκαν πολύ χρήσιμες, γιατί άνοιξαν καινούργιους δρόμους στις πνευματικές αναζητήσεις της εποχής και φώτισαν ποιητές άγνωστους μέχρι τότε στην Ελλάδα. Η ποίησή του μελαγχολική, γλυκιά, τρυφερή, φεύγει από τη μεγαλοστομία και τους υψηλούς τόνους και κατεβαίνει στη νοσταλγική ρέμβη των λεπτών ψυχών.

Ο Ουράνης εκτός από ποιητής υπήρξε και σπουδαίος πεζογράφος. Υπήρξε μια γνήσια λυρική φωνή και το έργο του, το ποιητικό και το πεζογραφικό, διατηρεί και σήμερα όλη τη γοητεία που εξάσκησε και στον καιρό του. Πέθανε το 1953. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΟΥΡΑΝΙΑΣ

Ουρανία. Μια από τις Μούσες, κόρη του Δία και της Μνημοσύνης ή της Αρμονίας, ή, σύμφωνα με άλλη παράδοση, κόρη του Ουρανού και της Γης. Εικονίζεται άλλοτε στεφανωμένη με άστρα να κρατά διαβήτη, το σύμβολο της αστρονομίας, και άλλοτε μ’ ένα λεπτό ραβδί ν’ ακουμπά μια σφαίρα που βρίσκεται μπροστά της.

Οδός ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ Κ. (Καλλιθέα)

Κωνσταντίνος. Ο τελευταίος τραγικός αυτοκράτορας του Βυζαντινού αυτοκρατορά Μανουήλ Παλαιολόγου. Γεννήθηκε το 1405 και πέθανε το 1453 με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους.

Ήταν δεσπότης των περιοχών της αυτοκρατορίας που βρίσκονταν στην Πελοπόννησο. Από το 1427 έζησε στην Πελοπόννησο, όπου μάταια προσπάθησε να αδέρφια του που μάχονταν για την εξουσία και να πετύχει την επανένωση της Πελοποννήσου.

Μετά την εκδίωξη από εκεί των Φράγκων, το Δεσποτάτο Βοιωτίας και Πελοποννήσου, ενώ οι αδελφοί του ήταν ηγεμόνες των Δεσποτάτων Αρκαδίας και Μεσσηνίας. Το 1443 απέκτησε και το Δεσποτάτο του Μυστρά και της ολόκληρης σχεδόν της Πελοποννήσου. Ανοικοδόμησε το τείχος (Μοναστήριον) και υπέταξε το Νέριο Β' Ατταλίου, δούκα των Αθηνών. Ο σουλτάνος Μουράτ ο Β' επιτέθηκε εναντίον του Κωνσταντίνου. Ο Κωνσταντίνος αναγκάστηκε να πληρώσει φόρο. Στις 6 Ιανουαρίου 1453, ο Κωνσταντίνος αποθανόντας αδελφό του αυτοκράτορα Ιωάννη, ως αυτοκράτορα. Το κράτος που πήρε στα χέρια του ο Κωνσταντίνος δεν ήταν μόνο η Κωνσταντινούπολη, αφού την υπαίθρο την είχαν και οι άλλες περιοχές.

Ήταν απελπιστική για το νέο αυτοκράτορα που είχε χάσει όλους τους φίλους και είχε να αντιμετωπίσει τους Τούρκους που απειλούσαν τη βασιλεία του. Ο Κωνσταντίνος είχε σκοπό να καταλάβει την Κωνσταντινούπολη και να την επανενώσει με την πρόταση ("Το δε την πόλιν σοι δούναι ουτ' εμόν εστί ουτ' αλλοιούτων εν ταύτη...") και αποφάσισε να αμυνθεί με ελάχιστες, σε αριθμό, δυνάμεις.

Εννέα από τις 20-29 Μαΐου στις αλλεπάλληλες επιθέσεις των Τούρκων έπεσε στις 29 Μαΐου μαχόμενος ηρωικά στην Πύλη του Αγίου Γεωργίου. Διηγείται: "Δεν υπάρχει χριστιανός να μου πάρει το κεφάλι", ενώ οι Τούρκοι τον και καταλάμβαναν την Πόλη.

Ο θάνατος του τραγικού αυτοκράτορα, έκανε τεράστια εντύπωση στην λαϊκή φαντασία, που ποτέ δεν παύει να μιλάει για τον αυτοκράτορα. Ο θρύλος του "μαρμαρωμένου βασιλιά" που δημιουργήθηκε γύρω από τον θάνατό του, θα ξαναδώσει στο Έθνος την παλιά του αί-

γλη. Μνημείο του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου έχει στηθεί στο νέο Μυστρά, όπου πραγματοποιείται κάθε χρόνο στις 29 Μαΐου η επέτειος με την γιορτή των "Παλαιολογίων". (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΠΑΥΛΟΥ (Οικ. Κυδωνοχωρίου)

Παλαιολόγος Παῦλος. Δημοσιογράφος, χρονογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1895 και σπούδασε νομικά στην Αθήνα. Γρήγορα τον τράβηξε η δημοσιογραφία, με την οποία ασχολήθηκε από τα είκοσι χρόνια του. Ωστόσο σύντομα πέρασε από την ενεργό δημοσιογραφία (ρεπορτάζ) στο χρονογράφημα. Χρόνια ολόκληρα κατείχε την αντίστοιχη στήλη στην εφημερίδα "Βήμα". Θεωρείται ο τελευταίος χρονογράφος της παλιάς φρουράς, που άρχισε με τον Κονδυλάκη και το Νιρβάνα και συνεχίστηκε με το Μωραϊτίνη και το Σπύρο Μελά.

Χιλιάδες είναι τα χρονογραφήματά του και άπειρα τα θέματα με τα οποία έχει ασχοληθεί. Μεγάλο μέρος από τη δουλειά του αυτή (χρονογράφημα) είναι αφιερωμένο στους αγώνες της Ελληνίδας γυναίκας για τη χειραφέτησή της.

Άλλο είδος του λόγου στο οποίο έχει διακριθεί είναι το θέατρο και τα ταξιδιωτικά κείμενα. Πέθανε στην Αθήνα στις 14-12-1984. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΛ. ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

Παλαιών Πατρών ΓΕΡΜΑΝΟΣ (1771-1826). Ιερωμένος και μέλος της Φιλικής Εταιρείας, συγκαταλέγεται ανάμεσα στις μεγάλες μορφές της εθνεγερσίας. Γεννήθηκε στη Δημητσάνα και πέθανε στο Ναύπλιο. Στις 22 ή 23 Μαρτίου 1821 ύψωσε το λάβαρο της Επανάστασης και ευλόγησε τα όπλα των οπλαρχηγών στο μοναστήρι της Αγίας Λαύρας στα Καλάβρυτα Αχαΐας. Τα "Απομνημονεύματα" που έγραψε, είναι από τα πιο αντικειμενικά και πολύτιμα στοιχεία που αφορούν στην ιστορία της ελληνικής επανάστασης του 1821. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΛΑΜΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ (Κτηνιατρείο)

Παλαμάς Γρηγόριος. Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης και διαπρεπής θεολόγος (1296-1359).

Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη από πατέρα συγκλητικό και αυλικό, που καταγόταν από τη Μ. Ασία. Σπούδασε φιλοσοφία στην Κωνσταντινούπολη με την προστασία του αυτοκράτορα Ανδρόνικου Β', γιατί ορφάνεψε σε ηλικία 7 χρονών. Ο καθηγητής του Θεόδωρος Μετοχίτης θαύμασε την πραγματεία του για τον Αριστοτέλη μπροστά στους επίσημους των ανακτόρων. Αφιερώθηκε στην ασκητική φιλολογία και άσκηση σε ηλικία 17 χρόνων, όπου τον καθοδήγησε ο Φιλαδελφείας Θεόκλητος. Τον μιμήθηκαν στη μοναχική ζωή η μητέρα του Καλή και τα αδέρφια του Θεοδόσιος, Μακάριος, Επίχαρης και Θεοδότη στο Πατίκιο όρος αρχικά.

Ύστερα μόνασε στο Άγιο Όρος (Βατοπέδι, Μ. Λαύρα και Γλωσσία).

Το 1325 μαζί με άλλους ερημίτες άφησε το Άγιο Όρος αποφεύγοντας τις τουρκικές επιδρομές, για να πάει στα Ιεροσόλυμα. Δεν προχώρησε όμως πέρα από τη Θεσσαλονίκη. Εκεί χειροτονήθηκε ιερέας το 1326. Για 5 χρόνια μόνασε στη Βέροια (Ι. Μονή Τιμ. Προδρόμου) και για λίγο πήγε στην Πόλη για το θάνατο της μητέρας του. Οι σερβικές επιδρομές τον διώχνουν στον Άθωνα, όπου γίνεται ηγούμενος της Μονής Εσφιγμένου και μετά ησυχαστής. Τότε ήρθε από την Ιταλία (Καλαβρία) στην Κωνσταντινούπολη και ύστερα στη Θεσσαλονίκη ο εγωιστής φιλόσοφος και μοναχός Βαρλαάμ. Αυτός παραξήγησε τη νοερή προσευχή των Αγιορειτών μοναχών, με την οποία έβλεπαν θείο φως και έτσι ο Γρηγόριος πολέμησε για τρία χρόνια στη Θεσσαλονίκη το Βαρλαάμ με συζητήσεις και βιβλία. Τελικά η σύνοδος της Κωνσταντινούπολης το 1341 καταδίκασε το Βαρλαάμ. Μετά το 1341 ο Παλαμάς διώχτηκε και φυλακίστηκε. Το 1346 χειροτονείται αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, όπου έρχεται σαν ειρηνευτής. Τότε καταπολέμησε τον ησυχαστή Νικηφόρο Γρηγορά. Πηγαίνοντας από την Τένεδο στην Κωνσταντινούπολη αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους, για τους οποίους πίστευε πως μπορούν να γίνουν χριστιανοί. Αφού ελευθερώθηκε με λύτρα, αντιμετώπισε το Γρηγορά στην Πόλη. Από το 1355-1359 έδρασε στη Θεσσαλονίκη, όπου, ύστερα από 12 χρόνια αρχιερατείας, πέθανε το 1359 σε ηλικία 63 χρονών. Θυμιάστηκε ως θαυματουργός και το 1368 ανακηρύχτηκε άγιος και η μνήμη του τιμάται τη Β' Κυριακή της Μ. Τεσσαρακοστής. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΛΑΜΑ ΚΩΣΤΗ

Παλαμάς Κωστής. Ο μεγαλύτερος Νεοέλληνας ποιητής, ο εθνικός μας ποιητής μετά το Σολωμό, ο ιδρυτής της νέας αθηναϊκής σχολής. Παράλληλα με την ποίηση ασχολήθηκε με την πεζογραφία, τη δημοσιογραφία και την κριτική, γι' αυτό θεωρείται ένας από τους σπουδαιότερους εκπρόσωπους της λογοτεχνίας μας.

Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1859 από πατέρα δικαστικό. Σε ηλικία επτά χρονών έμεινε ορφανός από πατέρα και μητέρα. Η ορφάνια προκάλεσε σκληρά δράματα στην παιδική του ψυχή, ένα από τα οποία ήταν η φυγή από την πραγματικότητα. Όταν ήταν ακόμη εννιά χρονών, άρχισε να γράφει στίχους και να διαβάζει με πάθος τον Ουγκώ, το Βαλαωρίτη και τους ρομαντικούς της λόγιας παράδοσης. Το 1876 ήρθε στην Αθήνα για να σπουδάσει νομική. Από τότε αφοσιώθηκε στην ποίηση και επιδόθηκε συγχρόνως στη δημοσιογραφία. Έγινε τακτικός συνεργάτης πολλών εφημερίδων της εποχής του. Οι δημοσιογραφικές συνεργασίες του Παλαμά ήταν λυρικά και σατυρικά ποιήματα, χρονογραφήματα, εντυπώσεις, πολιτικά σχόλια, κριτικά και καλλιτεχνικά σημειώματα, διηγήματα. Η γλώσσα που χρησιμοποιούσε ήταν η δημοτική.

Στις 27 Δεκεμβρίου 1887 παντρεύτηκε την αγαπημένη του Μαρία Βάλβη, από την οποία απόχτησε τρία παιδιά: το Λέανδρο, τη Ναυσικά και τον Άλκη, του οποίου ο θάνατος το 1898 τον έκανε να γράψει το ποίημα "Τάφος" και το "Ο πρώτος λόγος των παραδείσων". Στις 15 Οκτωβρίου 1897 διορίστηκε γενικός γραμματέας

στο πανεπιστήμιο και στη θέση αυτή δούλεψε μέχρι το Μάρτιο του 1928. Το 1914 τιμήθηκε με το εθνικό αριστείο γραμμάτων και τεχνών και όταν το 1926 συστάθηκε η Ακαδημία της Αθήνας, διορίστηκε μέλος της από τους πρώτους. Το 1927 εκλέχτηκε επίτιμος δημότης Θεσσαλονίκης και το 1930 πρόεδρος της Ακαδημίας της Αθήνας. Τα 50 χρόνια της φιλολογικής του ζωής, το 1936, γιορτάστηκαν με μεγαλοπρέπεια στα "Ολύμπια". Το πανεπιστήμιο του έδωσε σύνταξη ίση με το μισθό του και ο δήμος Αθηναίων ισόβιο επίδομα. Τα τελευταία χρόνια του τα πέρασε αποτραβηγμένος στο ασκητικό του γραφείο, αφοσιωμένος πάντα στην ποίηση και την κριτική. Πέθανε το Φεβρουάριο του 1943, στα χρόνια της κατοχής, σαράντα μέρες μετά το θάνατο της αγαπημένης του γυναίκας. Η κηδεία του έγινε στις 28 Φεβρουαρίου και υπήρξε ιστορική. Χιλιάδες λαού πλημμύρισαν το Α' Νεκροταφείο της Αθήνας, συνοδεύοντας τον ποιητή στην τελευταία του κατοικία, ενώ ο Άγγελος Σικελιανός ξεπροβοδούσε το μεγάλο νεκρό με το θαυμάσιο ποίημα-εμβατήριο:

Ηχήστε, οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα, πέρα ως πέρα...
Βογγήστε, τύμπανα πολέμου... οι φοβερές
σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα!
Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα! Ένας λαός,
σηκώνοντας τα μάτια του, τη βλέπει.
Κι ακέραιος φλέγεται ως με τ' άδυτο ο ναός,
κι από ψηλά νεφέλη δόξας τονε σκέπει.
..... (Απ. Δ.Σ. 328/82)

Οδός ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΔΕΞΙΑΣ

Η οδός Παναγίας Δεξιάς ονομάστηκε έτσι από τον ομώνυμο Ναό που βρίσκεται εκεί.

Οδός ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΟΥΜΕΛΑ (Παπάγου)

Παναγία Σουμελά. Εικόνα της Παναγίας, έργο του ευαγγελιστή Λουκά, που, κατά την παράδοση, φιλοτεχνήθηκε το 56 μ.Χ. Η εικόνα βρισκόταν στη φημισμένη σε όλη τη χριστιανική Ανατολή μονή του Πόντου, που σύμφωνα με την παράδοση είχε χτιστεί τον 4ο μ.Χ. αι. στο βουνό Μελάς του Πόντου, από τους Αθηναίους μοναχούς Βαρνάβα και Σωφρόνιο. Την εικόνα έφερε ο μοναχός Αμβρόσιος Σουμελιώτης από τον Πόντο το 1931 και αρχικά φυλάχτηκε στο Βυζαντινό Μουσείο της Αθήνας μαζί με άλλα κειμήλια. Στις 15 Αυγούστου του 1951 μεταφέρθηκε η εικόνα της Παναγίας στη νέα της στέγη. Και αυτή είναι η Μονή στο νομό Ημαθίας. Βρίσκεται πάνω από το χωριό Καστανιά, στο κατάφυτο δάσος του Βερμίου, σε υψόμετρο 1.228 μ. Κάθε χρόνο, το Δεκαπενταύγουστο, η γιορτή της Παναγίας συγκεντρώνει τους Πόντιους όλης της χώρας στον ιερό αυτό χώρο, όπου ζουν στιγμές αναγέννησης. Υπάρχουν ξενώνες για τη φιλοξενία των επισκεπτών. Με τα έσοδα

του σωματείου "Παναγία Σουμελά" ιδρύθηκε και διατηρείται στη Θεσσαλονίκη το ομώνυμο πνευματικό κέντρο με αξιόλογη βιβλιοθήκη. Επίσης προσφέρει στέγη και τροφή σε πολλούς φοιτητές. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΝΑΓΟΥΛΗ ΑΑ. (Προμηθέας)

Παναγούλης Αλέκος (1939-1976). Από τους κορυφαίους Έλληνες αντιστασιακούς της εποχής της δικτατορίας των συνταγματαρχών στην Ελλάδα (1967-1974). Αποπειράθηκε να δολοφονήσει μόνος του το δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο, αλλά απέτυχε και πιάστηκε. Καταδικάστηκε σε θάνατο, αλλά αργότερα πήρε χάρη. Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Ελλάδα, πολιτεύτηκε και βγήκε βουλευτής με την Ένωση Κέντρου και Νέων Δυνάμεων, για να γίνει λίγο αργότερα ανεξάρτητος. Βρήκε τραγικό θάνατο σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα που θεωρήθηκε ύποπτο. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΠΑΝΔΩΡΑΣ (Εργοχώρι)

Πανδώρα. Μορφή της ελληνικής μυθολογίας, η πρώτη γυναίκα στον κόσμο. Για να τιμωρήσει τους ανθρώπους που δέχτηκαν τη φωτιά - την οποία έκλεψε ο Προμηθέας - ο Δίας έδωσε εντολή στον Ήφαιστο να κατασκευάσει το ταχύτερο το ομοίωμα ενός ντροπαλού κοριτσιού. Όλοι οι Θεοί το στόλισαν με διάφορα στολίδια. Ο Ερμής της έδωσε φωνή και το ονόμασε Πανδώρα, επειδή όλοι οι θεοί του Ολύμπου την χάρισαν κάτι. Ακόμα χάρισαν στην Πανδώρα και μια πυξίδα (δοχείο), που περιείχε τάχα γαμήλια δώρα. Ο Δίας την έστειλε με τον Ερμή στον Προμηθέα για γυναίκα του. Αυτός όμως δεν τη δέχτηκε και ο Ερμής, με εντολή του Δία πάντοτε, την πήγε στον Επιμηθέα, αδερφό του Προμηθέα. Παρά τη συμβουλή του Προμηθέα να μη δεχτεί ποτέ δώρο από το Δία, για να μην προέλθει από αυτό κακό στους ανθρώπους, ο Επιμηθέας δέχτηκε με προθυμία μεγάλη την ωραία Πανδώρα. Όταν την πήγε στο σπίτι, η Πανδώρα ξεσκέπασε το δοχείο και απλώθηκαν παντού συμφορές. Η γυναίκα αμέσως έκλεισε το δοχείο, αλλά όλα τα δεινά είχαν φτερουγίσει. Μόνο την ελπίδα κατόρθωσε να κλείσει μέσα. Προηγουμένως το ανθρώπινο γένος ζούσε χωρίς δυστυχίες, χωρίς κόπους, χωρίς αρρώστιες, που φέρνουν το θάνατο. Τώρα νύχτα και μέρα έρχονταν αρρώστιες στους ανθρώπους, ολέθριες και άφωνες, γιατί ο Δίας τους στέρησε επίτηδες τη φωνή. Μ' αυτά τα κακά και συγκεκριμένα με τις αρρώστιες, ήρθε και ο θάνατος στον κόσμο. Με το θάνατο ολοκληρώθηκε ο χωρισμός μεταξύ των ανθρώπων και των αθάνατων θεών. Το δημιούργημα, η μάνα όλων των θνητών γυναικών, λεγόταν Πανδώρα, που σημαίνει ακόμη η τα πάντα δωρούμενη, η γενναιοδωρη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ (Πανόραμα)

Πανεπιστήμιο. Ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα έρευνας και προαγωγής των επι-

περιηγήσει, ηρώων της και βασανιστή, που είναι και των κοπαδιών. Ταρταρούσαν και οδού στις Μαινάδες, τους Σιληνούς και τους Σάτυρους στη συνοδεία του Διόνυσου.

Είχε ιδιαίτερη προσωπικότητα και η λατρεία του, περιορισμένη αρχικά Πελοπόννησο και ιδίως Αρκαδία, διαδόθηκε πολύ αργότερα και στην υπόλοιπη χώρα.

Κατά την επικρατέστερη άποψη ο Πάνας θεωρείται γιός του Ερμή και της νύμφης Δρυόπης. Ονομάστηκε έτσι, επειδή η γέννησή του προκάλεσε χαρά σε όλους τους θεούς. Ο Πάνας ήταν συνοδός των Νυμφών, προστάτης των κοπαδιών και αποστολή του ήταν να κάνει γόνιμα τα κοπάδια.

Η λατρεία του γενικεύθηκε στην Ελλάδα και εξαπλώθηκε μέχρι την Ασία. Ο Πάνας θεωρήθηκε ως καθολική θεότητα. Ένας σχετικός ορφικός ύμνος λέει μεταξύ άλλων:

“... τον Πάνα, το σύνολο του κόσμου, τον ουρανό, τη θάλασσα, την κυρίαρχη γη και το αθάνατο πυρ, γιατί αυτά είναι τα μέλη του Πάνα...”. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΞΙΝΟΥ ΚΑΤΙΝΑΣ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Παξινού Κατίνα. Κορυφαία Ελληνίδα ηθοποιός. Γεννήθηκε στον Πειραιά το 1900 και πέθανε το 1973 στην Αθήνα. Σπούδασε φωνητική μουσική στη Γενεύη, Βιέννη και Βερολίνο. Για πρώτη φορά εμφανίστηκε στην όπερα του Μητρόπουλου, ερμηνεύοντας τη Βεατρίκη στην ομώνυμη όπερα. Στο θέατρο πρόξας πρωτοεμφανίστηκε το 1929 με το θίασο Μαρίκας Κατοπούλη στο έργο “Γυμνή γυναίκα” του Μπαταίγ. Το 1930 συγκρότησε θίασο με το σύζυγό της Αλέξη Μινωτή και τον Αιμίλιο Βεάκη. Από το 1931 μέχρι το 1940 συνεργάστηκε με το Εθνικό Θέατρο, ερμηνεύοντας κορυφαίους ρόλους: “Αγαμέμνων” (Κλυταιμνήστρα), “Άννα Κρίστι”, “Ιππόλυτος” (Φαίδρα) κ.ά. Το 1942 προσλήφθηκε από την κινηματογραφική εταιρεία “Παραμάουντ” για το έργο “Για ποιόν χτυπά η καμπάνα” του Χεμινγκουάι, στο οποίο έπαιξε το ρόλο της Πιλάρ, που της χάρισε το βραβείο Όσκαρ, το 1944. Το 1947, στην Αμερική, έπαιξε στην ταινία “Το πένθος ταιριάζει στην Ηλέκτρα”, που της χάρισε το βραβείο Κοκτώ. Ήρθε στην Ελλάδα, ξαναπήγε στην Αμερική.

για την οριστική καθιέρωση του Φεστιβάλ της Επιδαύρου και οι ερμηνείες της σ' αυτό έμειναν κλασικές στο ελληνικό θέατρο. Εκτός από τα βραβεία που αναφέραμε, τιμήθηκε επίσης με το χρυσό ανώτερο Ταξiάρχη Γεωργίου Α' και τον ανώτερο Ταξiάρχη Γερμανίας. Η μεγάλη αυτή τραγωδός θεωρείται μια από τις μεγαλύτερες καλλιτεχνίδες του θεάτρου του 20ού αι. και τίμησε το ελληνικό όνομα σ' όλο τον κόσμο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΠΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Παπάς Εμμανουήλ. Ένας από τους σημαντικότερους αρχηγούς της επανάστασης του 1821 στη Μακεδονία (1772-1821). Γεννήθηκε στη Δοβίστα των Σερρών και από πολύ μικρός άρχισε να ασχολείται με το εμπόριο. Κατάφερε να αποκτήσει μεγάλη περιουσία και να επηρεάσει μ' αυτή και με την προσωπικότητά του γενικά τους Τούρκους άρχοντες. Ιδιαίτερα στενές ήταν οι σχέσεις του με τον τοπάρχη Ισμαήλ Μπέη. Επειδή όμως ήρθε σε σύγκρουση με το γιό του Ισμαήλ Μπέη Γιουσούφ, αναγκάστηκε να καταφύγει στην Κωνσταντινούπολη (Οκτώβριος 1817), όπου μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία (21 Δεκεμβρίου 1819) και έγινε αρχιταμίας της. Πριν εκραγεί η επανάσταση του 1821, είχε έρθει σε συνεννόηση με τον Αλέξανδρο Υψηλάντη, από τον οποίο πήρε εντολή να προετοιμάσει το έδαφος και να ξεσηκώσει τους κατοίκους της Μακεδονίας εναντίον των Τούρκων. Για το σκοπό αυτό αγόρασε τρόφιμα, όπλα και πολεμοφόδια στην Κωνσταντινούπολη, τα φόρτωσε στο καράβι του Αινίτη Χατζή Βισβίζη και στις 23 Μαρτίου 1821 ξεκίνησε για το Άγιο Όρος. Τα πράγματα έδειχναν ευνοϊκά, γιατί οι μοναχοί ήταν αγαναχτισμένοι από τις τουρκικές αυθαιρεσίες της τελευταίας διετίας και ακόμη πολλοί απ' αυτούς είχαν κιάλας μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία.

Δυστυχώς όμως, ούτε η κατάλληλη προετοιμασία είχε γίνει ούτε και οι επαναστατικές ιδέες συμβιβάζονταν με τον ιδεολογικό κόσμο των μοναχών και με το αγιορείτικο καθεστώς. Ο Εμμανουήλ Παπάς αποβιβάστηκε στη μονή του Εοφιγμένου και συναντήθηκε με τον ηγούμενό της Ευθύμιο και με τους επικεφαλής των μοναστηριών, με τους οποίους κατάστρωσε τα σχέδια της εξέγερσης στη Χαλκιδική, οργάνωσε τον τρόπο στρατολογίας των μοναχών και χωρικών και μελέτησε την οικονομική πλευρά της επανάστασης. Η επανάσταση ξεκίνησε από τον Πολύγυρο (17 Μαΐου 1821), όπου οι κάτοικοι, τρομαγμένοι από τις κινήσεις των τουρκικών στρατευμάτων που προσπαθούσαν να προλάβουν την εξέγερση, άρπαξαν τα όπλα, πάτησαν το διοικητήριο, σκότωσαν τους φρουρούς και το διοικητή (βοεβόδα) και στη συνέχεια προετοιμάστηκαν για να αποκρούσουν τα τουρκικά σώματα που είχαν σταλεί εναντίον τους. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν όλο το καλοκαίρι, αλλά οι επαναστάτες δεν μπόρεσαν ν' αντέξουν στην άνιση αναμέτρηση και περιορίστηκαν στις χερσονήσους του Αγίου Όρους και της Κασσάνδρας. Στις 30 Οκτωβρίου έπεσε η Κασσάνδρα και ακολούθησαν φόνοι, λεηλασίες, ανδραποδισμοί, ακολασίες, βιασμοί και κάθε είδους βιαιότητες σε βάρος των κατοίκων και των προσφύγων.

αναχώρησε με άλλους κοσμικούς και μοναχούς για την Ύδρα. Στη διάρκεια όμως του ταξιδιού πέθανε από καρδιακή προσβολή. Αργότερα η ελεύθερη πατρίδα τίμησε τους αγώνες και τον πατριωτισμό του μεγάλου τέκνου της Εμμανουήλ Παπά και το χωριό όπου γεννήθηκε, η Δοβρίτσα, πήρε το όνομά του.

Οδός ΠΑΠΑΓΟΥ (Παπάγου)

Παπάγος Αλέξανδρος, Έλληνας στρατιωτικός και πολιτικός (1883-1955).

Σπούδασε σε στρατιωτικές σχολές του Βελγίου. Στον ελληνικό στρατό κατατάχτηκε το 1906 με το βαθμό του ανθυπάρχου. Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) και υπηρέτησε στο γενικό επιτελείο. Το 1917 αποτάχτηκε από το στρατό, αλλά επανήλθε και πάλι, για να πάρει μέρος στη μικρασιατική εκστρατεία ως επιτελάρχης μεραρχίας ιππικού. Μετά την καταστροφή αποτάχτηκε για δεύτερη φορά. Ξαναγύρισε το 1926 και το 1935 έγινε αρχηγός κινήματος για να επαναφέρει πραξικοπηματικά τη βασιλεία. Το 1936 έγινε γενικός επιθεωρητής στρατού και στον πόλεμο του 1940 ανέλαβε την αρχιστρατηγία. Το 1943 πιάστηκε από τους Γερμανούς και οδηγήθηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Γερμανία. Μετά την απελευθέρωση ξαναγύρισε στην Ελλάδα και το 1947 πήρε το βαθμό του στρατηγού. Το 1949 έγινε αρχιστράτηγος. Το 1951 ίδρυσε το κόμμα του "Ελληνικού Συναγερμού" και από το 1952 μέχρι το 1955 ήταν πρωθυπουργός της χώρας.

Από τα γεγονότα που συνέβησαν κατά τη διάρκεια της πρωθυπουργίας του (1952-1955) το σημαντικότερο είναι η κρίση του κυπριακού προβλήματος, το οποίο από τότε έμελλε να γίνει η κυριότερη φροντίδα όλων των μετέπειτα κυβερνήσεων και να επηρεάσει βαθύτατα την πολιτική και εθνική πορεία της χώρας.

Στις 27 Οκτωβρίου 1949 ο Παπάγος ονομάστηκε στρατάρχης και είναι ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός που πήρε αυτόν τον τίτλο. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΙΩΑΝΝΗ (ΣΤΑΪΚΟΥ) (Προμηθέας)

Παπαδάκης Ιωάννης. Γεννήθηκε το 1897. Εμπούδασε εμπορικά. Η πολιτική σταδιοδρομία και η δράση αρχίζει από τη νεαρή του ηλικία, όταν πρόσφερε εθελοντικά τις υπηρεσίες του στο Κίνημα Εθνικής Αμυνας του 1916.

Και στους δυο Παγκόσμιους Πολέμους υπηρέτησε, ως έφεδρος αξιωματικός, σε μονάδες του μετώπου.

Το 1922 (υπηρετών στις Σέρρες, ως υπολοχαγός) πρωτοστάτησε στο επαναστατικό κίνημα του Πλαστήρα. Μετά το Γ.Ε.Σ. τον έστειλε στη Βουλγαρία, σε χώρα εχθρική, από όπου πρόσφερε ανεκτίμητες Εθνικές υπηρεσίες.

Όταν αποστρατεύτηκε, αναμίχθηκε στην πολιτική, ηγηθείς των βουλευτικών συνδυασμών των Φιλελευθέρων. Εξελέγη 8 φορές βουλευτής και διετέλεσε δυο

Υπήρξε μεταξύ των 17 πληρεξουσίων οι οποίοι καταψήφισαν την βουλή τον διάπαιτορα Πάγκαλον.

Κατά το Κίνημα 1935, ενοχοποιηθείς, παραπέμφθηκε και καταδικάστηκε από το στρατοδικείο Λάρισας.

Στην Αθήνα, μετά την είσοδο των Γερμανών, πρωτοστάτησε στην περίθαλψη και αποστολή στα χωριά τους, των αναπήρων, τραυματιών και απολυθέντων στρατιωτών εκ Βορείου Ελλάδος.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής οργάνωσε στην περιφέρεια Βέροιας την περίθαλψη των απόρων και των καταφυγόντων προσφύγων, κυρίως εξ Ανατολικής Μακεδονίας.

Μετά την απελευθέρωση, ως Υπουργός Γεν. Διοικήτης, επί Κυβερνήσεως Σοφούλη του 1946, συνετέλεσε στην αποκατάσταση του Κράτους στις βουλγαροκρατηθείσες περιοχές ως Υπουργός δε Συγκοινωνιών, το 1951-1952, της Κυβέρνησης Πλαστήρα-Βενιζέλου, εργάστηκε με επιτυχία στην αναδιοργάνωση των Τ.Τ.Τ.

Έχει εκδόσει πολυσέλιδο (552 σελίδες) βιβλίο (1974) με τίτλο: "Μισός αιώνας πολιτικών αγώνων και εθνικής δράσης", που το προλογίζουν ο Γεώργιος Μαύρος και ο Γ. Χ. Χιονίδης.

Για τις υπηρεσίες του προς την πατρίδα έτυχε τιμητικών διακρίσεων. Ήτοι: του μεταλλίου στρατιωτικής αξίας, του Γαλλικού πολεμικού Σταυρού, του Σερβικού παρασήμου ανδρείας, του Ιταλικού πολεμικού Σταυρού (του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου), των μεταλλίων των δυο Παγκοσμίων Πολέμων, του παρασήμου της Βουλής και του Σταυρού του Φοίνικος. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Παπαδιαμάντης Αλέξανδρος. Κορυφαία μορφή της νεοελληνικής λογοτεχνίας (Σκιάθος 1851-1911).

Ο πατέρας του παπα-Αδαμάντιος Εμμανουήλ (1818-1895) ήταν απόγονος ναυτικών, κάτοχος των ελληνικών γραμμάτων και θρέμμα της εκκλησιαστικής παράδοσης των κολλυβάδων της Σκιάθου, που είχαν ιδρύσει τη μονή του Ευαγγελισμού στο νησί τους. Η μητέρα του Αγγελική (Γκιουλώ) Μωραΐτη προερχόταν από αρχοντική πελοποννησιακή οικογένεια. Ο Αλέξανδρος ήταν το τρίτο από τα έξι παιδιά και γεννήθηκε στη Σκιάθο στις 4 Μαρτίου 1851. Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στο αλληλοδιδασκτικό σχολείο της γενέτειράς του. Τον Ιούλιο του 1872 ταξίδεψε στο Άγιο Όρος, όπου έμεινε λίγους μήνες "χάριν προσκυνήσεως". Το 1873 φοίτησε στην τέταρτη τάξη του Βαρθάκειου της Αθήνας. Τον επόμενο χρόνο πήρε το απολυτήριο του γυμνασίου με το χαρακτηριστικό "καλώς" και γράφτηκε στη φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας και το 1875 γράφτηκε στο δεύτερο έτος της φιλολογίας, αλλά δεν πήρε ποτέ πτυχίο. Με πρόφαση τις σπουδές του έμεινε και φυτοζωούσε στην Αθήνα με προγυμνάσεις.

Το 1879 πρωτοεμφανίστηκε στα γράμματα με το μυθιστόρημά του "Η Μετανάστις". Το 1880 στρατεύτηκε. Τον επόμενο χρόνο με αναρρωτική άδεια επισκέφτη-

κε τη Σκιάθο και στις 13 Ιουνίου απολύθηκε από το στρατό. Το έργο του είναι τεράστιο: Ποιήματα, διηγήματα, μυθιστορήματα.

Σε όλη του τη ζωή ο Παπαδιαμάντης υπήρξε ένας κοσμοκαλόγερος. Το έργο του και η ζωή του φωτιζόταν από το φως της χριστιανικής θρησκείας. Δεν έχανε ευκαιρία να διακηρύττει τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, όχι μόνο έμμεσα με τα διηγήματά του, αλλά και άμεσα με τα άρθρα και τις μελέτες του.

Μια τόσο θρησκευόμενη φύση είναι φυσικό να αντλεί τα θέματά της μέσα από τη θρησκευτική παράδοση και τη ζωή απλών ανθρώπων και μάλιστα του νησιού του, με το οποίο έμεινε δεμένος σ' όλη του τη ζωή κι όταν ακόμη βρισκόταν μακριά του.

Η φύση είναι η δεύτερη πηγή εμπνεύσεων του συγγραφέα.

Και η τρίτη περιοχή από την οποία αντλεί τις εμπνεύσεις του, είναι τα ελληνικά ήθη.

Πέθανε στις 3 Ιανουαρίου 1911 στο αγαπημένο του νησί και αναπαύτηκε κάτω από το μυρωμένο χώμα του.

Ο νομπελίστας ποιητής μας Οδυσσεάς Ελύτης στο "Άξιον Εστί" του χαρίζει μιαν εξαιρετική θέση:

"Όπου και να σας βρίσκει το κακό, αδελφοί,

όπου και να θολώνει ο νους σας,

μνημονεύετε Διονύσιο Σολωμό

και μνημονεύετε Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη.

Η λαλιά που δεν ξέρει από ψέμα

θα αναπαύσει το πρόσωπο του μαρτυρίου". (Απ. Δ.Σ. 328/82)

Οδός ΠΑΠΑΛΑΖΑΡΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (Παπάγου)

Παπαλαζάρου Γεώργιος. Βεροιώτης, μέλος της Φιλικής Εταιρείας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. (Εθν. Στάδιο)

Παπανικολάου Γεώργιος. Έλληνας γιατρός. Γεννήθηκε στην Κύμη της Εύβοιας το 1883 και πέθανε το 1962. Διετέλεσε καθηγητής της ανατομικής και της ιστολογίας στο Πανεπιστήμιο Κόρνελ των Η.Π.Α. Το 1932 εκλέχτηκε επίτιμο μέλος της Ακαδημίας της Αθήνας. Έγινε διάσημος για τις έρευνές του για την πρόωμη διάγνωση του καρκίνου. Το 1928 περιέγραψε την ομώνυμη μέθοδο (μέθοδος Παπανικολάου) για τη διάγνωση του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας (Pap test). Η μέθοδος αυτή έχει επεκταθεί σήμερα και στην πρόωμη διάγνωση καρκινωμάτων και σε άλλα σημεία του σώματος (π.χ. στόμα, βρόγχοι κ.λπ.). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ ΙΩΑΝΝΗ (Οικ. Μέσης) (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑ (Πανόραμα)

Παπαντωνίου Ζαχαρίας. Δημοσιογράφος, πεζογράφος, ποιητής, αισθητικός της τέχνης και ακαδημαϊκός (1877-1940).

Γεννήθηκε στο Καρπενήσι και όταν τελείωσε τον πρώτο κύκλο των σπουδών του, πήγε στην Αθήνα το 1890. Μετά την ολοκλήρωση των εγκύκλιων σπουδών του, φοίτησε στην ιατρική σχολή και στη σχολή ζωγραφικής, αλλά πολύ σύντομα ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία. Εργάστηκε (1893) στην “Ακρόπολη”, στην “Εφημερίδα των συζητήσεων”, στο “Σκριπ”. Δημοσίευσε χρονογραφήματα και διάφορα πολιτικά άρθρα. Αργότερα πήγε στο Παρίσι ως ανταποκριτής της εφημερίδας “Εμπρός”. Στη γαλλική πρωτεύουσα έμεινε τρία χρόνια. Από εκεί έστειλε ανταποκρίσεις και έγραφε ακόμη σε δυο γαλλικά φύλλα σχετικά με την πολιτική του Γεωργίου Α' και με άλλα θέματα. Το 1911 επέστρεψε στην Αθήνα και εξακολούθησε να συνεργάζεται με το “Εμπρός”, γράφοντας για τρία χρόνια το τακτικό του χρονογράφημα. Το 1912 εγκατέλειψε οριστικά την επαγγελματική δημοσιογραφία. Διορίστηκε νομάρχης στη Ζάκυνθο και κατόπι στις Κυκλάδες και στην Καλαμάτα. Το 1919 διορίστηκε διευθυντής της Εθνικής Πινακοθήκης. Χρημάτισε επίσης καθηγητής της εφαρμοσμένης γυναικείας διακοσμητικής στο Αμαλίοιο ορφανοτροφείο και καθηγητής της ιστορίας της τέχνης και αισθητικής στη Σχολή Καλών Τεχνών. Το 1932 τιμήθηκε με το αριστείο γραμμάτων και το 1938 εκλέχτηκε ακαδημαϊκός. Πέθανε από συγκοπή καρδιάς το 1940. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Οικ. Μέσης)

Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος. Κορυφαίος Νεοέλληνας ιστορικός (1815-1891). Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Την άνοιξη του 1821 κατάφυγε στην Οδησό της Ρωσίας και το 1830 επέστρεψε στην Ελλάδα, όπου μαθήτευσε στη Σχολή της Αίγινας, με δάσκαλο το Γ. Γεννάδιο. Αργότερα συνέχισε τις σπουδές του στη Γαλλία και τη Γερμανία, χωρίς όμως και να τις ολοκληρώσει. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα διορίστηκε υπάλληλος του υπουργείου Δικαιοσύνης. Ξαν υπάλληλος του υπουργείου (1843), εξέδωσε την ιστορική πραγματεία “Περί της εποικίσεως Σλαβικών τινων φύλων εις την Πελοπόννησον”. Στη μελέτη αυτή αντικρούει τις γνωστές απόψεις του Φαλμεράνερ για εκσλαβισμό των Ελλήνων και υποστηρίζει ότι οι Σλάβοι που κατέβηκαν στην Πελοπόννησο αφομοιώθηκαν από τον ελληνικό πληθυσμό της. Έγραψε πλήθος άλλων ιστορικών μελετών. Το 1860 εξέδωσε τον πρώτο τόμο της “Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους”, το μεγάλο κλασικό του έργο. Δυο χρόνια μετά εκδόθηκε ο δεύτερος τόμος του, ενώ το 1865 οι δυο τόμοι κυκλοφόρησαν σε δεύτερη βελτιωμένη έκδοση. Μέχρι το 1872 το έργο είχε συμπληρωθεί με τρεις ακόμη τόμους. Τέλος το 1877 εξέδωσε σ' έναν τόμο “Τον επίλογο της ιστορίας του Ελληνικού Έθνους”, έργο που αποτελεί σύννοψη της πεντάτομης ιστορίας του.

Η ιστορία του Παπαρρηγόπουλου θεωρείται μνημείο της ελληνικής ιστοριογραφίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

στης. Την επομένη χρονιά έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην αντιμετώπιση της μεγάλης εκστρατείας του Δράμαλη και η συμβολή του στην επιτυχία της ελληνικής νίκης υπήρξε ουσιαστική.

Ο Ιμπραήμ, στις 11 Φεβρουαρίου 1825, έκανε απόβαση στην Πελοπόννησο. Ο Παπαφλέσσας οχύρωσε το ορεινό και δύσβατο Μανιάκι Μεσσηνίας. Σκοπός του ήταν να δημιουργήσει εμπόδια στην αιγυπτιακή προέλαση και να δώσει σε όλους τους Έλληνες το έμπρακτο παράδειγμα της αντίστασης, που εκείνη την κρίσιμη ώρα ήταν απαραίτητη περισσότερο από κάθε άλλη φορά. Η μεγάλη και άνιση μάχη έγινε στις 20 Μαΐου 1825. Ο Παπαφλέσσας και όλοι σχεδόν οι συμπολεμιστές του σκοτώθηκαν. Ο σύγχρονος με τα γεγονότα Φωτάκος διηγείται ότι ο Ιμπραήμ μετά τη μάχη αναζήτησε το πτώμα του Παπαφλέσσα. Το έστησε όρθιο και θαύμασε τον άνδρα. Ο Παπαρηγόπουλος δίνοντας το χαρακτηρισμό του Παπαφλέσσα, σημειώνει τα εξής: "υπήρξε ανήρ έχων όλα τα ελαττώματα και όλα τα προτερήματα του κρατίστου συνωμότου, το πλανάν και πλανάσθαι, το τολμάν και θνήσκειν". (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΑΡΘΕΝΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Πανόραμα)

Παρθένης Κωνσταντίνος. Έλληνας ζωγράφος. Γεννήθηκε το 1878 στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και πέθανε το 1967 στην Αθήνα. Η αισθητική του ωριμότητα φάνηκε από τα πρώτα έργα του, που άρχισε να φιλοτεχνεί πολύ μικρός. Κέρδισε τα πρώτα του χρήματα σε ηλικία 16 χρονών, παρουσιάζοντας την προσωπογραφία του Γ. Αβέρωφ και μερικά άλλα έργα. Τις πρώτες σπουδές του στη ζωγραφική τις έκανε στην Αλεξάνδρεια και τις συνέχισε στη Ρώμη και τη Βιέννη. Μετά πήγε στο Παρίσι, όπου συμπλήρωσε τις σπουδές του και έκανε τις πρώτες εκθέσεις. Το

1903 ήρθε για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Έκανε την πρώτη του έκθεση στο Ζάππειο και κέρδισε το πρώτο βραβείο της “πριγκίπισσας Σοφίας”. Το 1920 έκανε μια ενδιαφέρουσα αναδρομική έκθεση στο Ζάππειο και κέρδισε το εθνικό αριστείο των τεχνών. Το 1929 διορίστηκε καθηγητής στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, από την οποία παραιτήθηκε το 1946. Στο διάστημα αυτό πήρε μέρος σε εκθέσεις: του Παρισιού (1937), στην Μπιεννάλε της Βενετίας (1938), στη Διεθνή Έκθεση της Ν. Υόρκης (1939) κ.ά. Από το 1946 μέχρι το θάνατό του έζησε απομονωμένος, με τακτισμένα νεύρα, αδιαφορώντας για τις εξελίξεις στον κοινωνικό και καλλιτεχνικό χώρο. Ο θάνατός του, το 1967, ήταν η αρχή για μια σειρά δικαστικών αγώνων για την κατανομή της περιουσίας του ανάμεσα στους απογόνους του και έφερε στο προσκήνιο την τραγικότητα της προσωπικής του ζωής. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΡΜΕΝΙΔΗ (Εργοχώρι)

Παρμενίδης. Προσωκρατικός φιλόσοφος (540-470; π.Χ.). Γεννήθηκε στην Ελέα της Κάτω Ιταλίας, όπου βρισκόταν και η περίφημη φιλοσοφική σχολή του Ξενοφάνη, η γνωστή Ελεατική σχολή. Στην αρχή ασχολήθηκε με την πολιτική και μάλιστα έδωσε στην πατρίδα του πολύ καλούς νόμους, όπως μας πληροφορεί ο Πλούταρχος: “ο Παρμενίδης θέσπισε για την πατρίδα του άριστους νόμους, ώστε οι αρχές της πόλης κάθε χρόνο να εξορκίζουν τους πολίτες να μένουν πιστοί στους νόμους του Παρμενίδη” (προς Κολώτην 32 ρ. 11.261). Δάσκαλοί του υπήρξαν ο ιδρυτής της Ελεατικής σχολής Ξενοφάνης, που τον διαδέχτηκε μάλιστα στη διεύθυνση, και ο πυθαγόρειος Αμεινίας, που τον παρακίνησε αποτελεσματικά να ασχοληθεί με τη φιλοσοφική έρευνα. Ο Παρμενίδης, φιλόσοφος με εξαιρετικά πνευματικά προσόντα, κατόρθωσε, συνδυάζοντας τις φιλοσοφικές θεωρίες που άκουσε, να διατυπώσει πρωτότυπες φιλοσοφικές απόψεις, που αποτέλεσαν τη βάση για τις κατοπινές φιλοσοφικές αναζητήσεις. Τις νέες αυτές φιλοσοφικές απόψεις τις διατύπωσε σ’ ένα ποίημά του “Περί φύσεως”, από το οποίο σώθηκαν μόνο 150 στίχοι. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΣΑΛΙΔΗ Γ. (Καλλιθέα)

Πασαλίδης Ιωάννης. Γνωστός Έλληνας πολιτικός, γιατρός στο επάγγελμα και ποντιακής καταγωγής. Γεννήθηκε στον Καύκασο της Ρωσίας το 1885. Ήταν ο πρώτος δημιουργός πολιτικού φορέα της Αριστεράς μετά τη λήξη του Εμφυλίου 1946-1949. Ηθικός, έντιμος, και μετριοπαθής πολιτικός, δεν δίστασε να παραιτηθεί από το Κομμουνιστικό κόμμα, όταν διαπίστωσε ότι αυτό εξακολουθεί να επιδιώκει επαναστατική τακτική στην Ελλάδα. Πέθανε στη Θεσ/νίκη, στη διάρκεια της δικτατορίας (1969), σε ηλικία 84 χρονών. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

1895). Σπούδασε στο Παρίσι και διορίστηκε καθηγητής της φυσικής στην Ντιζόν (1848) και της χημείας στο Στρασβούργο (1852). Το 1857 διετέλεσε διευθυντής της Ecole Normale του Παρισιού και το 1867 καθηγητής στη Σορβόνη. Σε ηλικία 26 χρόνων δημοσίευσε το "Μνημόνιο κρυσταλλογραφίας". Με έρευνές του από το 1848 έβαλε τις βάσεις στη στερεοχημεία. Το 1854, πρύτανης της Ακαδημίας της Λίλλης, άρχισε να μελετά τις ζυμώσεις και δημοσίευσε έρευνες για τη γαλακτική, αλκοολική, βουτυρική και άλλες. Ο Παστέρ ακόμη μελέτησε το σχηματισμό του ξυδιού και τις ασθένειες του κρασιού. Για την αποφυγή της αλλοίωσης του κρασιού εφάρμοσε τη θέρμανση στους 55ο C, τη λεγόμενη "παστερίωση". Το 1879 ανακάλυψε τη σπουδαιότητα των προληπτικών εμβολιασμών μελετώντας τη χολέρα των ορνίθων. Κατασκεύασε το εμβόλιο κατά του άνθρακα και μελέτησε το μικρόβιο του ερυθράσματος των γουρουνιών. Με το Ρου, το 1881, άρχισε τις έρευνες και μελέτες για τη λύσσα. Το 1885 παρασκεύασε το περίφημο αντιλυσσικό εμβόλιο και έγινε πια διάσημος. Κατά το διάστημα 1870-1886 δούλεψε με τη συνεργασία των Σαμπερλάν και Ρου πάνω στον άνθρακα των προβάτων. Ακόμα ανακάλυψε το μικρόβιο που σήμερα λέγεται "σταφυλόκοκκος" και που είναι το αίτιο των δοθινών και της οστεομυελίτιδος και το "στρεπτόκοκκο", το μικροβιακό παράγοντα της επιλόχειας λοίμωξης.

Οι έρευνες, οι μελέτες και οι ανακαλύψεις του Παστέρ έδωσαν νέα μορφή σε πολλούς τομείς της επιστήμης, όπως στην ιατρική, κτηνιατρική, χειρουργική, υγιεινή κ.λπ. Υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους ευεργέτες του ανθρώπινου γένους και μεγάλος επιστήμονας.

Οδός ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΚΥΡΙΛΛΟΥ Β' (Κοιμήτjρια)

Κύριλλος Β', ο Κονταρής. Γεννήθηκε στη Βέροια. Κατόρθωσε να φοιτήσει στη θεολογική σχολή των Ιησουιτών, που υπήρχε στο Γαλατά της Πόλης. Το 1618 έγινε μητροπολίτης Βεροίας, που παρέμεινε μέχρι το 1632, οπότε πέτυχε να γίνει οικουμενικός πατριάρχης, διατηρώντας και τη μητρόπολη της Βέροιας.

Έτσι στις 6 Οκτωβρίου του 1632 ανέβηκε στο θρόνο της Πόλης, με τη βοήθεια, όπως φαίνεται, των Ιησουιτών, αλλά έμεινε πατριάρχης μόνο 6 μέρες (!) και στις 12 του ίδιου μήνα εξορίστηκε στο νησί της Τενέδου. Μετά από λίγο κατόρθωσε να επιτύχει τη λήξη της εξορίας του και ξαναεπέστρεψε στη Βέροια, όπου ασκούσε τις αρμοδιότητες του μητροπολίτη. Έτσι νίκησε ο άλλος Κύριλλος, ο πρώτος, Λούκαρης.

Ο Κονταρής κατόρθωσε, με τη βοήθεια των γνωριμιών του, να ξαναγίνει πατριάρχης το Μάρτιο του 1634 (ή 1635), αφού εξόρισε τον προηγούμενο πατριάρχη Αθανάσιο, τον Πατελάρο, στη Ρόδο. Έτσι ο Κύριλλος ο δεύτερος, έμεινε πατριάρχης 16 μήνες, οπότε ξαναεξορίστηκε στη Ρόδο, με την αιτιολογία πως ήταν φιλάργυρος. Διάδοχος ήταν ο εχθρός του Νεόφυτος (1636), που παραιτήθηκε μετά ένα

χρονο. Κατόπιν ανέβηκε στο θρόνο, για πέμπτη φορά (!) ο Κύριλλος Α' ο Λούκαρης στις 8 Μαρτίου του 1638. Ο Λούκαρης παρέμεινε πατριάρχης μέχρι τις 9 Ιουνίου του ίδιου χρόνου (ή σύμφωνα με άλλη γνώμη μέχρι το 1639), οπότε εξορίστηκε. Υπάρχει μια άποψη, πως και ο Κονταρής ήταν ηθικός αυτουργός και υπεύθυνος για το θάνατο του Λούκαρη.

Οπωσδήποτε ο Κονταρής ανέβηκε για τρίτη φορά στο θρόνο της Πόλης τον Ιούνιο του 1638 και διατηρήθηκε μέχρι το 1639, οπότε πνίγηκε απ' τους Τούρκους στην Καρθαγένη. (Γ. Χ. Χιονίδη: Σύντομη ιστορία του Χριστιανισμού στην περιοχή της Βεροίας. Σελ. 35). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΝΗΦΩΝΑ Α'

Νήφωνας Α'. Πατριάρχης Κωνσταντινούπολης (1311-1314). Γεννήθηκε στη Βέροια. Εγένετο κατ' αρχήν μοναχός εις την Μ. Λαύρα του Αγίου Ορους και στη συνέχεια μητροπολίτης Κυζίκου και οικουμενικός Πατριάρχης. Ήταν δραστήριος και φίλεργος, αλλά φιλάργυρος και αμόρφωτος. Παρέστη στα εγκαίνια των αγιογραφιών του Γ. Καλλιέργη στην Εκκλησία του Χριστού στη Βέροια και θεωρείται ο κτίτορας του ναού των (δώδεκα) Αγίων Αποστόλων της Θεσσαλονίκης. Τελικά παραιτήθηκε του θρόνου και πέθανε ως μοναχός. (Γ. Χ. Χιονίδη: Ιστορία της Βεροίας: Τόμ. 2ος, σελ. 130 - 131. Θεσ/νίκη 1970). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΙΩΑΚΕΙΜ

Πατριάρχης Ιωακείμ Γ'. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης και κατόπι οικουμενικός πατριάρχης (1834-1912). Το 1863 έγινε πρωτοσύγκελος του πατριαρχείου και την επόμενη χρονιά χειροτονήθηκε μητροπολίτης Βάρνας, αργότερα Θεσσαλονίκης (1874) και πατριάρχης (1878, 1904). Προικισμένος με πολλές αρετές και πνευματικά χαρίσματα, επιβλήθηκε στο ποίμνιό του. Κατά την πρώτη πατριαρχεία του (1878-1884) επισκεύασε το πατριαρχικό μέγαρο, αποπεράτωσε το κτίριο της Μεγάλης του Γένους Σχολής, ανασύστασε το πατριαρχικό τυπογραφείο, ίδρυσε την εφημερίδα του πατριαρχείου "Εκκλησιαστική αλήθεια" (1880-1923) και πρωτοστάτησε στη σύσταση πολυάριθμων εκπαιδευτικών και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων. Παραιτήθηκε το 1884 σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την περικοπή των προνομίων της Εκκλησίας από τον Αβδούλ Χαμίτ. Κατά τη δεύτερη πατριαρχεία του (1901-1912) βελτίωσε τα οικονομικά του πατριαρχείου και χειρίστηκε με διπλωματική ικανότητα τα ακανθώδη ζητήματα που προέκυψαν από τη στάση των Νεότουρκων και τον ελληνοβουλγαρικό ανταγωνισμό. Εξέδωσε τα "Ευαγγελικά Διδάγματα". Τιμήθηκε με ελληνικά και ξένα παράσημα.

Οδός ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ

Πάτροκλος. Ομηρικός ήρωας, γιός του αργοναύτη Μενοίτιου και της Σθενέλης.

Ανάγκαστηκε να εγκαταλείψει παιδί ακόμη τη χώρα των Οπουντιών Λοκρών, ύστερα από τον ακούσιο φόνο ενός συμπαίχτη του και να καταφύγει στη Φθία. Ο Πηλέας τον κράτησε στο παλάτι και τον ανάθρεψε μαζί με το γιό του, τον Αχιλλέα. Τα δυο παιδιά μεγάλωσαν μαζί και συνδέθηκαν με αδελφική φιλία. Όταν ο Αχιλλέας έφυγε για την Τροία, τον ακολούθησε και ο Πάτροκλος. Κατά την “μήνιν” του Αχιλλέα αποσύρθηκε και αυτός από τον πόλεμο. Όταν όμως είδε τις ατυχίες των Ελλήνων, πήρε τον οπλισμό του Αχιλλέα και οδήγησε τους Έλληνες στη μάχη. Κατόρθωσε να αποκρούσει τους Τρώες, αλλά ο ίδιος βρήκε το θάνατο από τον Έκτορα. Ο Αχιλλέας εκδικήθηκε το φόνο του φίλου του, σκοτώνοντας τον Έκτορα. Κατόπι οργάνωσε αγώνες προς τιμή του Πάτροκλου και τον έθαψε με τιμές.

Οδός ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ

Παυσανίας. Αρχηγός των ελληνικών στρατευμάτων στη μάχη των Πλαταιών, όπου οι Έλληνες νίκησαν πανηγυρικά τους Πέρσες. Παρασύρθηκε όμως από τα πολλά λάφυρα των βαρβάρων κι έτοι στερημένος καθώς ήταν, έδωσε την άδεια στον εαυτό του να ντύνεται και να ζει με πολυτέλεια.

Αυτό θεωρήθηκε από τους Σπαρτιάτες ως προδοσία των αρχών της Σπάρτης και ο Παυσανίας κατηγορήθηκε, διότι, διατελώντας υπό την επήρεια των κατορθωμάτων του, στο τέλος του Περσικού Πολέμου, ανταρχικός και φιλόδοξος όπως ήταν, άρχισε να συμπεριφέρεται αντίθετα προς το συμφέρον της Ελλάδας. Αμφισβήτησε το ρόλο των εφόρων στη Σπάρτη και φερόταν τυραννικά στους συμμάχους των ιωνικών πόλεων.

Με οδηγό, τέλος, την αρχομανία και ματαιοδοξία του, ήρθε σε δόλιες συνεννοήσεις με τους Πέρσες. Οι έφοροι τον κάλεσαν σε απολογία και του αφαίρεσαν κάθε αξίωμα. Αυτό όμως δε σταμάτησε τον προδοτικό ρόλο του και μέσα στην ίδια τη Σπάρτη. Οι έφοροι προσπάθησαν να τον συλλάβουν, αλλά αυτός βρήκε καταφύγιο στο ναό της Χαλκιοίκου Αθηνάς. Η ίδια η μητέρα του έβαλε τον πρώτο λίθο στον αποκλεισμό του ναού, για να πεθάνει από κρύο και δίψα. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ

Πεισίστρατος. Γιός του Ιπποκράτη. Γεννήθηκε γύρω στο 600 π.Χ. Έγινε πολύ δημοφιλής στους Αθηναίους την εποχή του Σόλωνα, ο οποίος ήταν συγγενής του. Σχημάτισε δικό του κόμμα: των “Διακρίων” (ορεινών). Για να κερδίσει τη συμπάθεια των Αθηναίων αυτοτραυματίστηκε και μπήκε στην αγορά λέγοντας ότι του επιτέθηκαν οι εχθροί του και ζήτησε σωματοφυλακή. Ο δήμος, παρά την αντίθετη γνώμη του Σόλωνα, του παραχώρησε φρουρά από 50 “κορυνηφόρους”. Ο Πεισίστρατος χρησιμοποίησε αυτή τη δύναμη και κατέλαβε την Ακρόπολη και την εξουσία το 560 π.Χ. Μετά έξι χρόνια ο Λυκούργος και ο Μεγακλής συμμάχησαν, τον έδιωξαν και δήμευσαν την περιουσία του, αλλά μετά από δώδεκα χρόνια ο Μεγακλής συμμάχησε με τον Πεισίστρατο, του έδωσε σύζυγο την κόρη του και τον βοή-

Όταν διώχτηκε για δεύτερη φορά, κατάφυγε στην Αττικά από τους Θηβαίους και με αρκετούς άνδρες ε τον Μαραθώνα και στη συνέχεια συγκρούστηκε νίκησε και κατέλαβε για τρίτη φορά την εξουσί- εξουσία μέχρι τον θάνατόν του (528 π.Χ.) και τον και Ήπαραχος.

ΕΛΛΑΣ (Εθν. Στάδιο)

δα τον είχε επηρεάσει πολύ στο χαρακτήρα και ιδιαίτερα στην απλότητα και λιτότητα της ζωής, αρετές για τις οποίες ξεχώριζε ο Επαμεινώνδας. Υπήρξε γενναίοδωρος και μεγαλόψυχος προς τους συμπολίτες του και διάθεσε όλη του την περιουσία σε κοινωνωφελείς σκοπούς. Στο στρατιωτικό τομέα έδειξε εξαιρετικές ικανότητες. Ήταν δημιουργός του περίφημου "Ιεροῦ Λόχου", που έπαιξε σημαντικό ρόλο στις πολεμικές επιχειρήσεις των Θηβαίων και ξανάζησε το 1821 με τον "Ιερό Λόχο" του Δραγατσανίου.

Σκοτώθηκε πολεμώντας εναντίον του τυράννου Φερών Αλεξάνδρου (364 π.Χ.) κοντά στην τοποθεσία "Κυνός Κεφαλαί". Για το θάνατό του δεν θρήνησαν μόνο οι Θηβαίοι αλλά και οι Θεσσαλοί που ζήτησαν με επιμονή να ταφεί στον τόπο τους. Οι Θηβαίοι δέχτηκαν τελικά και ο Πελοπίδας θάφτηκε στη Θεσσαλία με πολύ μεγάλες τιμές. Για τη ζωή και τη δράση του έγραψε στους "Παράλληλους Βίους" ο ιστορικός Πλούταρχος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ (Κυνέλη)

Πελοπόννησος. Το νοτιότερο διαμέρισμα της ηπειρωτικής Ελλάδας και η μεγαλύτερη χερσόνησος της χώρας. Με τη διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου όμως έχει αποκοπεί η εδαφική συνέχεια με τη Στερεά Ελλάδα και η Πελοπόννησος μπορεί να θεωρηθεί νησί.

Η Πελοπόννησος διαιρείται στους νομούς Αργολίδας, Κορινθίας, Αχαΐας, Ηλείας, Αρκαδίας, Μεσσηνίας και Λακωνίας.

Δεν είναι ακόμη γνωστό με βεβαιότητα ποιοί ήταν οι πρώτοι κάτοικοι της Πελοποννήσου, αλλά αναφέρονται οι Καύκιωνες και προπάντος οι Πελασγοί. Σπουδαία θέση μεταξύ των πρωτοελλαδικών οικισμών έχει η Λέρνη, όπου τα ερείπια που βρέθηκαν μαρτυρούν έναν πολύ σπουδαίο πολιτισμό. Κατά το 2100 παρατηρούνται καταστροφές σε πολλά μέρη, που δείχνουν την εισβολή άλλων λαών.

Η Πελοπόννησος υπήρξε η καρδιά του αρχαίου ελληνισμού, με τις μεγάλες πόλεις της - Σπάρτη, Κόρινθος, Ολυμπία, Μυκήνες, Άργος κ.ά. - που έγραψαν τις πιο λαμπρές σελίδες του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και της ιστορίας μας. Από το Μοριά ξεκίνησε και η Εθνεγερσία του 1821 για να αναστήσει το τουρκοκρατούμενο τότε Έθνος μας.

Στην Πελοπόννησο πήρε μορφή και η πολιτική συγκρότηση του Ελληνικού κράτους. Η πρώτη εθνοσυνέλευση συγκλήθηκε στην Επίδαυρο και η δεύτερη στο Άστρος. Το Ναύπλιο έγινε πρωτεύουσα του ελεύθερου κράτους και εκεί εγκαταστάθηκε ο πρώτος κυβερνήτης της χώρας, ο Ιωάννης Καποδίστριας, που άρχισε το δύσκολο έργο της ανασυγκρότησης. Τα μικρόψυχα πολιτικά πάθη όμως δεν του επέτρεψαν να το αποτελειώσει και η δολοφονία του άφησε βαθιά ίχνη στις κατοπινές δραματικές περιπέτειες του Έθνους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΕΝΤΖΙΚΗ (Οικ. Κυδωνοχωρίου)

Πεντζίκης Γεώργιος. Ένας θαρραλέος και θερμός πατριώτης, από μεγάλη οι-

κογένεια της Θεσσαλονίκης, που έδωσε και άλλους αξιόλογους γόνους. Ο Γ. Πεντζίκης ήταν από τους στενούς συνεργάτες του Προξένου Λάμπρου Κορομηλά στην προετοιμασία και συνεχή ενίσχυση του Μακεδονικού Αγώνα, καθώς και ένας από τους ιδρυτές της "Οργάνωσης Θεσσαλονίκης", που ενεργοποιούσε τον πληθυσμό της πόλης για να αναχαιτίσει τη βουλγαρική προπαγάνδα και τρομοκρατική δράση των Βουλγάρων (1904). Γόνος της οικογένειας υπήρξε και ο λογοτέχνης Νίκος-Γαβριήλ Πεντζίκης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Πέργαμος, Αρχαία πόλη της Μ. Ασίας, πρωτεύουσα κράτους των διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου. Το βασίλειο της Περγάμου ήταν μικρό, αλλά η πόλη θεωρείται ότι ήταν η κομψότερη από όλες τις άλλες ελληνικές πόλεις.

Η κυρίως ιστορία της αρχίζει από το 293 π.Χ., όταν ο βασιλιάς Λυσίμαχος άφησε στην ακρόπολη (πέργαμος σημαίνει φρούριο, ακρόπολη) ως φρούραρχο και ταμία το στρατηγό Φιλέταιρο. Οι βασιλικοί θησαυροί έφταναν τα 9.000 τάλαντα και ο Φιλέταιρος τους οικειοποιήθηκε μόλις πληροφορήθηκε το θάνατο του βασιλιά. Έτσι ίδρυσε ένα μικρό ανεξάρτητο κράτος και το διοίκησε 20 περίπου χρόνια.

Το 264 π.Χ. πέθανε ο ιδρυτής του κράτους της Περγάμου και τον διαδέχτηκε ο γιός του Ευμένης (264-241 π.Χ.). Εκείνος όμως που οργάνωσε ουσιαστικά το βασίλειο ήταν ο Άτταλος ο Α' (241-197 π.Χ.). Από αυτόν όλοι οι βασιλιάδες της Περγάμου πήραν το όνομα Ατταλίδες. Το μικρό τους όνομα ήταν πάντα Άτταλος ή Ευμένης. Το σημαντικότερο γεγονός στα χρόνια του Άτταλου Α' είναι η νίκη του εναντίον των Γαλατών, η οποία ήταν αποφασιστική για την τύχη του κράτους του: στερεώθηκε η βασιλική εξουσία, εξασφαλίστηκε η κυριαρχία του στις γύρω περιοχές και στο εξής αντιμετωπιζόταν από όλους ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο βασίλειο, όπως όλα τα άλλα της εποχής εκείνης. Τον Άτταλο Α' διαδέχτηκε ο γιός του Ευμένης Β' (197-150 π.Χ.), πιστός σύμμαχος των Ρωμαίων. Η φιλορωμαϊκή πολιτική χαρακτήριζε και τους επόμενους δυο βασιλιάδες Άτταλο Β' (159-138 π.Χ.) και Άτταλο Γ' (138-133 π.Χ.). Ο τελευταίος μάλιστα έφτασε στο σημείο να αφήσει με διαθήκη ως κληρονόμους του κράτους του τους Ρωμαίους. Οι Ρωμαίοι όρισαν την πόλη στρατιωτικό και πολιτικό κέντρο της Μ. Ασίας και φρόντισαν για την ανάπτυξη του εμπορίου της. Στα χριστιανικά χρόνια έγινε έδρα επισκοπής και αργότερα πέρασε στη βυζαντινή εξουσία. Ακολούθησε η τουρκική κατάκτηση και η ολοκληρωτική καταστροφή της αρχαίας πόλης. Το 1450 οι Τούρκοι ξανάχτισαν την πόλη στους πρόποδες του λόφου, αλλά η παλιά Πέργαμος είχε περάσει πια στην ιστορία. Από το 1864 μ.Χ. άρχισαν οι αρχαιολογικές έρευνες στην περιοχή και έφεραν στο φως πλήθος ευρημάτων.

Οδός ΠΕΡΔΙΚΑ

Περδίκας. Με το όνομα αυτό είναι γνωστοί τέσσερις Μακεδόνες ηγεμόνες:

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

του Περδίκαν. Στις 25 Μαΐου 1993, με τους δύο μεγαλύτερους αδελφούς του και την Παι-
ταστάθηκε στη Μακεδονία, όπου το 700 π.Χ. ίδρυσε το βασίλειό του.

2) Ο Β', γιός του βασιλιά Αλέξανδρου Α', τον οποίον διαδέχθηκε στο θρόνο της Μακεδονίας το 455 π.Χ. Στην αρχή είχε και συνάρχοντες τους δυο αδελφούς του, από το 436 όμως βασίλευσε μόνος του. Κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο συνδέ-
θηκε με τους Σπαρτιάτες, τους οποίους έβαλε να καταλύσουν την κυριαρχία των Αθηναίων στα παράλια της Μακεδονίας (424 π.Χ.).

3) Ο Γ', γιός του Αμύντα Β'. Βασίλευσε από το 365-360, οπότε σκοτώθηκε σε μάχη, ενώ πολεμούσε εναντίον των Ιλλυριών.

4) Ονομαστός στρατηγός του Μ. Αλεξάνδρου, που διακρίθηκε στη μάχη των Γαυ-
γαμήλων. Υπήρξε πιστός στον Αλέξανδρο και διακρίθηκε για τη σύνεση και τη με-
τριοπάθειά του. Μετά το θάνατο του Αλέξανδρου, έγινε επίτροπος του ετεροθαλή
αδελφού του Αρριδαίου και γενικός αρχηγός των στρατευμάτων της Μακεδονίας.
Ήρθε όμως σε σύγκρουση με τους άλλους διαδόχους του Αλέξανδρου, με αποτέ-
λεσμα να καταστραφεί ο στρατός του στην Αίγυπτο, όπου και δολοφονήθηκε από
δυο αξιωματικούς του μέσα στη σκηνή του: τον Σέλευκο και Αντίγονο.

Οδός ΠΕΡΔΙΚΑΡΗ ΠΡΟΞΕΝΟΥ

Περδικάρης Πρόξενος. Ήταν ο πρώτος πρόξενος της Αμερικής στην Ελλά-
δα, στο πρώτο μισό του 19ου αι. Γεννήθηκε στη Βέροια. Τον διεκδικούν όμως και
οι Ναουσάιοι, απ' όπου έφυγε-σώθηκε στα χρόνια της επανάστασης: 1821-1822,
(Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΕΡΔΙΚΗ ΝΑΝΟΥ (Προμηθέας)

Περδίκης Νάνος. Βεροιώτης, μέλος της Φιλικής Εταιρείας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Περικλής. Στρατηγός και πολιτικός της αρχαίας Αθήνας (490-429 π.Χ.).

Η οικογένειά του ανήκε στην Ακαμαντίδα φυλή και στο δήμο του Χολαργού.
Και η πατρική και η μητρική του γενιά είχαν τα πρωτεία στην Αθήνα. Πατέρας του
ήταν ο Ξάνθιππος, ο ένδοξος στρατηγός που είχε νικήσει τους Πέρσες στη Μυκά-
λη και μητέρα του η Αγαρίστη, εγγονή του Κλεισθένη, του θεμελιωτή της αθηναϊ-
κής δημοκρατίας.

Η ανατροφή και η μόρφωσή του ήταν πολύ επιμελημένες. Δάσκαλο της μουσι-
κής είχε τον περίφημο σοφιστή Δάμωνα (ή, κατά τον Αριστοτέλη, το μουσικό Πυ-
θοκλείδη). Παρακολούθησε επίσης και τη διδασκαλία του φυσικού φιλόσοφου
Ζήνωνα, του Ελεάτη, από τον οποίον έμαθε τη χρήση των διαλογισμών. Εκείνος
όμως που περισσότερο από όλους - κατά τον Πλούταρχο - συνδέθηκε με τον Πε-

με το Σπέρμα της ζωής και την αρετή του πολιτικού καταβολή του. Σπέρμα της ζωής του έταξε να στερεώσει το δημοκρατικό πολίτευμα και να λαμπρύνει την πατρίδα του. Υπήρξε, όπως πολύ σωστά ειπώθηκε, "η ψυχή της πόλης του σε μια εποχή που αυτή ήταν η ψυχή της Ελλάδας".

Πρώτη του προσπάθεια ήταν να επιτρέπεται να εκλέγονται άρχοντες όλοι οι Αθηναίοι πολίτες. Έτσι, πέτυχε την εξίσωση των πολιτών, που χρόνια ολόκληρα τη ζητούσαν οι κατώτερες τάξεις. Για την πνευματική καλλιέργεια των πολιτών καθιέρωσε τα θεωρικά. Δίνονταν δηλ. δωρεάν εισιτήρια στο λαό για να παρακολουθεί τις θεατρικές διδασκαλίες.

Το 449 π.Χ. ο Περικλής πήρε την απόφαση να ανεγείρει μόνος του (λόγω άρνησης του πανελλήνιου συνέδριου που εκάλεσε) τα καταστραμμένα ιερά της Αθήνας και δε διάταξε για το σκοπό αυτόν να χρησιμοποιήσει ένα μέρος και από τα κεφάλαια του συμμαχικού ταμείου. Με τον τρόπο αυτό άρχισε μια περίοδος εκπληκτικών έργων στην Αθήνα και ιδιαίτερα στην Ακρόπολη. Δημιουργήθηκαν τότε τα ωραιότερα κτίρια και τα πιο θαυμάσια γλυπτά που αντίκρουσε ποτέ η ανθρωπότητα. Ο Περικλής ανάθεσε την παρακολούθηση των εργασιών στο φίλο του και έξοχο καλλιτέχνη Φειδία, που με τη μεγαλοφυΐα του κατόρθωσε να κάνει αθάνατη την Αθήνα. Το πρόγραμμα της οικοδομικής δραστηριότητας περιλάμβανε: το χτίσιμο ολομάραρου ναού της Αθηνάς (του Παρθενώνα) στην Ακρόπολη, την κατασκευή μνημειακής εισόδου στον ιερό Βράχο (των Προπυλαίων), την ανέγερση του ναού της Αθηνάς Νίκης και την ίδρυση του Ερέχθειου. Από όλα αυτά ο Περικλής αξιώθηκε να δει και να χαρεί τα εγκαίνια μόνο των Προπυλαίων και του Παρθενώνα. Τα υπόλοιπα τελείωσαν μετά το θάνατό του, κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου. Στις αρχές αυτού του πολέμου έπληξε την Αθήνα λοιμός, που πρόσβαλε και τον Περικλή, ο οποίος υπέκυψε στο μοιραίο το 429 π.Χ.

Οδός ΠΕΡΣΕΦΟΝΗΣ

Περσεφόνη. Η βασίλισσα του Κάτω Κόσμου, σύζυγος του Πλούτωνα. Ήταν κόρη της Δήμητρας και η λατρεία της συνδυάστηκε σε μεγάλο βαθμό με εκείνη της μητέρας της, γι' αυτό και τη θεωρούσαν και θεά της βλάστησης.

Η μεγάλη σχέση της Περσεφόνης με τη μητέρα της (Δήμητρα) φαίνεται πως διαμορφώθηκε μετά τον Όμηρο, οπότε παρουσιάζεται τρυφερή και χαριτωμένη παρθένα, που αγαπά τα αθώα παιχνίδια. Οι κύριες γιορτές που ήταν αφιερωμένες σ' αυτές ήταν τα Θεσμοφόρια και οι γιορτές της Ελευσίνας, γιορτές που στην αρχή σχετίζονταν μόνο με τη σπορά και τη συγκομιδή των καρπών, κυρίως του σιταριού. Με τον καιρό οι γιορτές αυτές πήραν άλλη μορφή καθαρά συμβολική. Το σιτάρι που με τη σπορά θάβεται κάτω από το χώμα και πεθαίνει για να ξαναγεννηθεί με τη μορφή του σταχυού, ενέπνευσε τους ανθρώπους της εποχής την αισιό-

Οι περιπέτειες του ήρωα και τα κατορθώματά του ενέπνευσαν πολλούς αρχαίους αλλά και νεώτερους καλλιτέχνες, οι οποίοι δημιούργησαν πολλά δράματα, γλυπτά και ζωγραφικά αριστουργήματα. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΣΩΤ. (Παπάγου)

Πέτρουλας Σωτήρης. Φοιτητής της Ανωτάτης Εμπορικής στην Αθήνα. Σκοτώθηκε στις 21-7-1965, στις μεγάλες πολιτικές ταραχές και συγκρούσεις διαδηλωτών της Αριστεράς και του Κέντρου με την Αστυνομία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΕΤΣΑΒΑΙΩΝ (Προμηθέας)

Πετσαβαίοι. Κατετάνιοι του 1821 από τα Πιέρια. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΗΓΑΣΟΥ (Εργοχώρι)

Πήγασος. Φτερωτό άλογο, γιός του Ποσειδώνα και της Μέδουσας, που πετάχτηκε από το σώμα της μητέρας του μαζί με το Χρυσάορα, όταν ο Περγέας της έκοψε το κεφάλι. Σύμφωνα με άλλη μυθική παράδοση, ο Πήγασος γεννήθηκε κοντά στις "Πηγές" του Ωκεανού, απ' όπου πήρε το όνομά του. Μετά τη γέννησή του ανέβηκε στον Όλυμπο, όπου χρησιμοποιούνταν για τη μεταφορά των κεραινών από το εργαστήριο του Ήφαιστου στο παλάτι του Δία.

Ο Ησίοδος αναφέρει ότι στην Ακροκόρινθο ο Πήγασος έπληξε τη γη με τις οπλές του και δημιουργήθηκε η πηγή Πειρήνη, γι' αυτό το φτερωτό άλογο ονομαζόταν και "Πειρηναίος πώλος". Επίσης, από τα χτυπήματα των ποδιών του Πήγασου ανάβλυσαν οι πηγές Αγανίππη και Ιπποκρήνη του Ελικώνα. Στους αλεξανδρινούς χρόνους - αλλά και σήμερα - θεωρούσαν τον Πήγασο ως σύμβολο της ποιητικής έμπνευσης και έξαρσης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΗΛΕΩΣ

Πηλέας. Γιός του Αιακού και της Ενδηίδας - θυγατέρας του Χείρωνα ή του Σκείρωνα - αδερφός του Τελαμώνα ή σύμφωνα με άλλους απλός φίλος του και ετερομήτριος αδερφός του Φώκου, βασιλιάς της θεσσαλικής Φθίας των Μυρμιδόνων. Επειδή ο Φώκος ήταν από όλους ανώτερος στα αγωνίσματα, ο Πηλέας και ο Τελαμώνας αποφάσισαν να τον δολοφονήσουν. Μια μέρα που οι τρεις νέοι γυμνάζονταν στη δισκοβολία, ο Τελαμώνας έριξε το δίσκο καταπάνω στο Φώκο και τον σκότωσε. Ο Τελαμώνας έγινε βασιλιάς της Σαλαμίνας, ενώ ο Πηλέας πήγε στη θεσσαλική Φθία. Εκεί του έκανε θερμή υποδοχή ο βασιλιάς Ευρυτίνας και του έδωσε ως σύζυγο την κόρη του Αντιγόνη και ως προίκα το ένα τρίτο του βασιλείου του. Γαμπρός και πεθερός πήραν μέρος στο κυνήγι του Καλυδώνιου Κάπρου, όπου ο Πηλέας άθελά του σκότωσε με το ακόντιο τον Ευρυτίνα. Μετά απ' αυτό πήγε στην

τον ωραίο ξένο, αλλά επειδή δεν ανταποκρίθηκε, από σεβασμό στον οικοδεσπότη, η Αστυδάμεια έστειλε μήνυμα στην Αντιγόνη, τη σύζυγο του Πηλέα, ότι, τάχα, ο Πηλέας θα παντρευόταν τη Στερώπη, τη θυγατέρα του Άκαστου. Μόλις πήρε το μήνυμα η Αντιγόνη, απαγχονίστηκε, χωρίς όμως αυτό να ικανοποιήσει την Αστυδάμεια, η οποία ήθελε να ολοκληρώσει την εκδίκησή της. Γι' αυτό κατηγόρησε τον Πηλέα ότι προσπάθησε να την κάνει ερωμένη του. Ο Άκαστος δεν θέλησε να τον σκοτώσει ο ίδιος, αλλά τον οδήγησε στο Πήλιο τάχα για κυνήγι, στην πραγματικότητα όμως για να κατασπαραχθεί από τα θηρία. Ο Πηλέας όμως επέζησε και μάλιστα επιστρέφοντας στον Ιωλκό σκότωσε την Αστυδάμεια και τον Άκαστο.

Απόγονος του Δία και του Αιακού ο Πηλέας είχε την τιμή αργότερα να παντρευτεί τη θεά Θέτιδα - μια από τις πολλές θυγατέρες του θεού Νηρέα. Καρπός της ένωσης αυτής ήταν ο Αχιλλέας.

Ο Πηλέας πήρε μέρος, εκτός από το κυνήγι του Καλυδωνίου Κάτρου, στην αργοναυτική εκστρατεία, στην πρώτη κατάκτηση της Τροίας από τον Ηρακλή και στην εκστρατεία του Ηρακλή εναντίον των Αμαζόνων. Πέθανε σε βαθιά γεράματα. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ

Πηνελόπη. Θυγατέρα του βασιλιά της Σπάρτης - σύμφωνα με άλλους των Αμικλών - Ικάρου, αδερφού του Τυνδάρεου και της Περίβοιας.

Μόλις ο Οδυσσεύς ανακηρύχτηκε βασιλιάς της Ιθάκης, παντρεύτηκε την Πηνελόπη. Για να την κερδίσει ο ήρωας αγωνίστηκε σε αγώνισμα δρόμου που οργάνωσε ο Ικάριος μεταξύ των υποψηφίων και ενίκησε. Ο πεθερός του πρότεινε στον Οδυσσέα και μετά στην κόρη του να μείνουν στην Σπάρτη, πράγμα που αρνήθηκαν και οι δυο. Ο Ικάριος καταδίωξε τους φυγάδες και όταν τους έφτασε πρότεινε στην Πηνελόπη να εκφέρει τη γνώμη της. Αυτή δήλωσε πως θα ακολουθήσει το σύζυγό της. Τελικά ο Οδυσσεύς την πήρε μαζί του στην Ιθάκη και απόκτησε μαζί της ένα γιό, τον Τηλέμαχο.

Ο Όμηρος παρουσιάζει την Πηνελόπη σαν πρότυπο συζυγικής πίστης, μητρικής στοργής και γυναικείας σωφροσύνης. Χαρακτηρίζεται ωραία σαν την Αφροδίτη, άμεμπτη και συνετή. Όταν ο Οδυσσεύς έφυγε για την Τροία, άφησε εντολή να παντρευτεί, αν χανόταν στον πόλεμο. Αλλά η Πηνελόπη, αν και πιεζόταν από ισχυρούς μνηστήρες, οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί στα ανάκτορα της Ιθάκης και νέμονταν τα αγαθά του παλατιού, δε λύγισε. Τους ξεγελούσε λέγοντάς τους ότι θα παντρευόταν έναν απ' αυτούς, όταν θα τελείωνε ένα υφαντό που έφτιαχνε στον αργαλειό. Το υφαντό όμως δεν τελείωνε ποτέ, γιατί τη μέρα το ύφαινε και τη νύχτα το ξέφαινε. Έτσι παρέμεινε πιστή 20 ολόκληρα χρόνια, προσμένοντας το σύζυγό της, τον Οδυσσέα. (Βλέπε: Οδός: Οδυσσέως). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΙΕΡΙΩΝ ΜΟΥΣΩΝ

Πιερίδες Μούσες. Οι Μούσες ήταν θυγατέρες της Μνημοσύνης και του Δία. Ήταν θεότητες της ποίησης, της λογοτεχνίας, της μουσικής, του χορού, της αστρονομίας, της φιλοσοφίας και κάθε πνευματικής αναζήτησης. Διακρίνονται συνήθως δυο κύριες ομάδες Μουσών: οι ονομαζόμενες "Πιερίδες" Μούσες, επειδή προέρχονται από την Πιερία και γειτονεύουν με τον Όλυμπο. Οι Πιερίδες Μούσες σχετίζονται με τον μύθο του Ορφέα και με τη σημαντική λατρεία του Διόνυσου στη Θράκη. Η δεύτερη ομάδα Μουσών ονομάζονται "Ελικωνίδες" Μούσαι, που σχετίζονται με το όρος Ελικώνα της Βοιωτίας και με τον Απόλλωνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΙΕΡΙΩΝ

Πιέρια. Βουνά της Μακεδονίας, μεταξύ του Ολύμπου και της βαθιάς κοιλάδας του Αλιάκμονα, πάνω από την οποία υψώνονται απότομα, απέναντι από το Βέρμιο. Καταλαμβάνουν τις βορειοδυτικές περιοχές του νομού Πιερίας, το νοτιοανατολικό άκρο του νομού Κοζάνης και το νότιο του νομού Ημαθίας. Τα Πιέρια, όπως και ο Όλυμπος, είναι πολύκορφα. Η ψηλότερη κορυφή τους βρίσκεται στο δυτικό μέρος του χωριού Μηλιά και λέγεται Φλάμπουρο (2.199 μ.). Σύμφωνα με μια παράδοση, ονομάστηκε έτσι από το φλάμπουρο (σημαία) που είχαν κάποτε στήσει οι κλέφτες στην κορυφή του. Τα Πιέρια είναι κατάφυτα και έχουν την ίδια περιήγηση βλάστηση με εκείνη που έχει και ο Όλυμπος: βελανιδιά, οξιά, ορεινή πεύκη, έλατο κ.λπ. Έχουν πολλές φυσικές ομορφιές και άφθονες πηγές, που τα νερά τους πέφτουν σε βαθιές χαράδρες, σχηματίζοντας πολλά μικρά ποτάμια. Σύμφωνα με τη μυθολογία ήταν κατοικία των Πιερίδων Μουσών. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας ήταν λημέρι και καταφύγιο των κλεφτών.

Οδός ΠΙΝΔΑΡΟΥ

Πίνδαρος. Ο μεγαλύτερος λυρικός ποιητής της ελληνικής αρχαιότητας (518-438 π.Χ.).

Οι γονείς του Πίνδαρου ήταν Θηβαίοι αριστοκράτες από το γένος των Αιγιδίων, οι οποίοι είχαν σχέσεις με ιερά και μαντεία και προπαντός με τους Δελφοί.

Κατά την αρχαία παράδοση ο Πίνδαρος τα πρώτα μαθήματα μουσικής τα δίδαχθηκε από τον αυλητή πατέρα του, το Δαϊάφαντο, και δασκάλους στην ποιητική τέχνη είχε δυο γυναίκες, τις ποιήτριες Μυρτίδα και Κόριννα. Σύντομα ξεπέρασε στην τέχνη τους ποιητές και αυλητές της πατρίδας του και πήγε στην Αθήνα, για να συμπληρώσει τις σπουδές του. Εκεί είχε δασκάλους τους διασημότερους ποιητές και μουσικούς της εποχής του, όπως τον Αγαθοκλή και τον Απολλόδωρο καθώς και το Λάσο τον Ερμιονέα.

Μετά την εκπαίδευσή του άρχισε να ασκεί την τέχνη του λυρικού ποιητή όχι μόνο στην ιδιαίτερη πατρίδα του, αλλά και σ' ολόκληρη την Ελλάδα, συνθέτοντας ποι-

ήματα της χορικής λυρικής ποίησης ύστερα από παραγγελία ιδιωτών, πόλεων και ηγεμόνων. Με τον τρόπο αυτόν ο Πίνδαρος απόκτησε με τον καιρό το χαρακτήρα εθνικού ποιητή, όπως ακριβώς ο Σιμωνίδης. Το 475 π.Χ. επισκέφτηκε στη Σικελία τους βασιλείς Θήρωνα και Ιέρωνα κι έτσι παραβρέθηκε σε μια από τις εκρήξεις του ηφαίστειου της Αίτνας. Ύστερα από πέντε χρόνια (470 π.Χ.) στον α' Πυθιονικό του περιγράφει το συγκλονιστικό αυτό θέαμα. Από τις πόλεις ύμνησε με τα ποιήματά του το Άργος, τη Ρόδο, την Τένεδο, τα Άβδηρα, τις Αχαρνές, την Αθήνα κ.ά. Στον ύμνο του για την Αθήνα εκφράζει το μεγάλο του θαυμασμό προς τους νικητές του Μαραθώνα και αποκαλεί την πόλη τους "Αθήνας ιοστεφάνους, λιπαράς, ακοιδήμους, κλεινάς, Ελλάδος έρεισμα και δαϊμόνιον πολίεθρον". Γι' αυτό και οι Αθηναίοι, τιμώντας τον, του έδωσαν 10.000 δρχ. και τον έκαναν πρόξενό τους. Μεγάλες επίσης τιμές του πρόσφεραν και όλοι οι άλλοι Έλληνες, ενώ η φήμη του παράμεινε αμείωτη και μετά το θάνατό του. Απόδειξη είναι το γεγονός ότι πολύ αργότερα ο Μέγας Αλέξανδρος καταστρέφοντας τη Θήβα για την αποστασία της, εξαίρεσε το σπίτι του Πίνδαρου με την εξής εντολή: "Πινδάρου του μουσοποιού την στέγην μη καίετε".

Η παράδοση, που σόλισε τη ζωή του με πολλούς θρύλους, διηγείται για το θάνατό του την άποψη ότι τον βρήκε στο θέατρο του Άργους, όπου ο ποιητής ξεψύχησε στην αγκαλιά του αγαπημένου του φίλου Θεόξενου. Καλλιέργησε όλα τα είδη της μελικής ποίησης: ύμνους, παιάνες, διθύραμβους, προσόδια, παρθένια, υπορχήματα, εγκώμια, θρήνους και επινίκιους. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΙΝΔΟΥ

Πίνδος. Η μεγαλύτερη οροσειρά της ελληνικής χερσονήσου στη δυτική Ελλάδα. Αποτελεί συνέχεια των Δειναρικών Άλπεων προς νότο. Ο Κορινθιακός κόλπος διακόπτει την επέκτασή της νοτιότερα. Πολλοί από τους γεωγράφους θεωρούν τα όρη της Πελοποννήσου προεκτάσεις της. Το συνολικό μήκος της ξεπερνά τα 200 χλμ. Σχηματίστηκε κατά τον Καινοζωικό αιώνα. Τα εδάφη της είναι απότομα, κυρίως στη δυτική πλευρά και πλούσια σε δάση και έλατα, πεύκα και οξιές, στα οποία ζουν αγριόχοιροι, λύκοι, ελάφια, αρκούδες και άλλα ζώα.

Σπουδαιότερα ελληνικά βουνά της οροσειράς είναι ο Σμόλικας, ο Γράμμος, η Τύμφη, τα Αθαμανικά όρη, η Γκιώνα, ο Παρνασσός, τα Βαρδούσια, ο Τυμφρηστός, το Παναιτωλικό, ο Τόμαρος και το Μιτσικέλι. Από τα όρη της Πίνδου πηγάζουν οι ποταμοί Αχελώος, Πηνειός, Άραχθος, Αώος, Αλιάκμονας και άλλοι μικρότεροι.

Η Πίνδος, κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, ήταν κέντρο κλεφτών. Κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο, όμως, (1940-1941), η Πίνδος έγινε τόπος σημαντικών πολεμικών επιχειρήσεων, που δόξασαν τα ελληνικά όπλα. Η Μάχη της Πίνδου έγινε το έπος του στρατού μας, που εξυμνεί τα ηρωικά κατορθώματά του.

Οι στρατιωτικές επιτυχίες της Πίνδου προκάλεσαν ιδιαίτερες εντυπώσεις στους διεθνείς κύκλους, δημιουργώντας καινούργια δεδομένα για τη συνέχεια του πολέμου. Η Ελλάδα απέδειξε ότι και επιτιθέμενη γράφει σελίδες δόξας. Στην Πίνδο η Ιταλία του Μουσολίνι νικήθηκε κατά κράτος! Μεγάλες επίσης μάχες έγιναν στην Πίν-

δο στην περίοδο του Εμφυλίου (1946-49), ιδίως στα όρη Γράμμος και Βίτσι.

Οδός ΠΛΑΠΟΥΤΑ

Πλαπούτας Δημήτριος. Αγωνιστής του 1821 και στενός συνεργάτης και συμπολεμιστής του Θ. Κολοκοτρώνη. Πολλές φορές χρειάστηκε να αντικαταστήσει το Γέρο του Μοριά στη γενική αρχηγία του στρατού και διακρίθηκε στις μάχες που δόθηκαν στην Κόρινθο, στην Πάτρα, το Άργος και αλλού. Καταδικάστηκε κι αυτός, μαζί με τον Κολοκοτρώνη, σε θάνατο, αλλά πήρε χάρη 2 χρόνια αργότερα. Επί Όθωνα διατέλεσε γεροϋσιαστής και υπασπιστής του βασιλιά. Έγινε αντιστράτηγος και πολλές φορές βουλευτής. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΛΑΣΤΗΡΑ (Εθν. Στάδιο)

Πλαστήρας Νικόλαος. Έλληνας στρατιωτικός και πολιτικός (1883-1953). Γεννήθηκε στην Καρδίτσα, όπου και τελείωσε τις γυμνασιακές του σπουδές. Ύστερα κατατάχτηκε στο στρατό, φοίτησε στη σχολή υπαξιωματικών και πήρε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους, όπου και διακρίθηκε φτάνοντας στο βαθμό του ταγματάρχη. Κατά τη διάρκεια του εθνικού διχασμού τάχτηκε με το μέρος του Βενιζέλου και προσχώρησε στο κίνημα της Θεσσαλονίκης. Πήρε μέρος στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, στο μακεδονικό μέτωπο, σαν διοικητής τάγματος και διακρίθηκε ιδιαίτερα στη μάχη του Σκρα, με την οποία προάχτηκε για ανδραγαθία σε ταγματάρχη και κατόπι σε αντισυνταγματάρχη. Η δράση του συνεχίστηκε με την ίδια πάντα επιτυχία κατά την εκστρατεία της Ουκρανίας (1919), οπότε προάχτηκε σε συνταγματάρχη. Τέλος, κατά τη διάρκεια της μικρασιατικής εκστρατείας διακρίθηκε στις μάχες του Σαγγάριου (1921) και του Καλεζί-Νταγ (1922). Η υποχώρηση του αποσπάσματος του λίγο αργότερα έγινε με παραδειγματική τάξη, πράγμα που είχε ευεργετικές συνέπειες σ' ολόκληρο τον τομέα του μετώπου. Αποστρατεύτηκε με το βαθμό του αντιστράτηγου και τιμήθηκε από τη βουλή σαν "άξιος της πατρίδος". Ασχολήθηκε με την πολιτική και λίγο πριν τις εκλογές του 1950 ίδρυσε την Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου (ΕΠΕΚ). Πέθανε τον Ιούλιο του 1953. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΛΑΤΑΙΩΝ (Σαλαμίνα)

Πλαταιές. Η αρχαιότερη ιστορική πόλη της Βοιωτίας, λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Θήβα. Κατά τον Πανσανία, ονομάστηκε έτσι από το όνομα της κόρης του Ασωπού, Πλαταίας.

Μετά τη θριαμβευτική νίκη των Ελλήνων στη Σαλαμίνα, οι Πέρσες αποχώρησαν. Ο Μαρδόνιος, όμως, που είχε μείνει στη Θεσσαλία, τόλμησε να επιτεθεί για άλλη μια φορά εναντίον της Ελλάδας. Τότε οι Πέρσες υπό την αρχηγία του και με σύμμαχους τους Θηβαίους, τους Μήδες, τους Μακεδόνες (300 χιλιάδες στρατιώτες), παρατάχθηκαν στη μια όχθη του ποταμού Ασωπού, στις Πλαταιές, ενώ από

την άλλη βρίσκονταν οι ελληνικές δυνάμεις.

Οι Σπαρτιάτες αρχικά είχαν αρνηθεί να ανταποκριθούν στην πρόσκληση των Αθηναίων για βοήθεια σ' αυτή την επιχείρηση, αλλά φοβούμενοι μήπως οι Αθηναίοι συμπράξουν με τους Πέρσες σε βάρος τους, αποφάσισαν κι έστειλαν 5.000 στρατιώτες με αρχηγό τον Πανσανία. Αρχηγός των Αθηναίων ήταν ο Αριστείδης. Μαζί με τους Λακεδαιμόνιους συμάχησαν Τεγεάτες, Κορίνθιοι, Ποτιδαιάτες, Αρκάδες, Ορχομένιοι, Σικυνώνιοι, Επιδαύριοι, Τροιζήνιοι, Μυκηναίοι και Τυρίνθιοι. Ερμιονείς, Χαλκιδείς, Λευκάδιοι και πολλοί άλλοι ακόμη, συνολικά 110.000 άνδρες. Τελικά όμως πολέμησαν οι Λακεδαιμόνιοι και οι Τεγεάτες.

Καθώς είχαν στρατοπεδεύσει στην πεδιάδα των Πλαταιών, ο Μαρδόνιος είχε μείνει ήσυχος βασιζόμενος στο άξιο ιππικό του, που δεν είχαν οι Έλληνες. Ύστερα από πολλές μέρες αναβολής της επίθεσης, άρχισε η περιβάλλουσα μάχη (Αύγουστος του 481 π.Χ.), κατά την οποία οι Έλληνες πήραν την τέλεια εκδίκηση για το θάνατο του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες. Ο Σπαρτιάτης Αρίμνητος σκότωσε το Μαρδόνιο και οι Πέρσες πανικοβλημένοι έφυγαν πριν την ώρα τους για την Ασία. Από τη στρατιά του Μαρδονίου μόνο λίγες χιλιάδες πολεμιστών σώθηκαν.

Κοσμοϊστορική ήταν η σημασία της μάχης των Πλαταιών, γιατί η Ελλάδα ελευθερώθηκε για πάντα από την ξένη εισβολή. Μεταξύ των Ελλήνων όμως παρουσιάστηκαν έριδες όσον αφορά τη διεκδίκηση των αριστείων. Τη νίκη αμαύρωσε η διχόνοια, με αποτέλεσμα το αριστείο να μη δοθεί ούτε στους Αθηναίους ούτε στους Σπαρτιάτες, αλλά παραδόθηκε στους Πλαταιείς. Βέβαιο, όμως, είναι ότι η κοινή γνώμη της Ελλάδας ανακήρυξε αναμφισβήτητα διαπρέψαντες τους Λακεδαιμόνιους και τον Πανσανία, αφού Σπαρτιάτης σκότωσε το Μαρδόνιο, συντελώντας αποφασιστικά στη νίκη.

Από τότε η πόλη των Πλαταιών κηρύχθηκε ιερή και απαράβιαστη και, αφού ξαναχτίστηκε με τη βοήθεια των Αθηναίων, έζησε μέχρι τα χρόνια του Πελοποννησιακού Πολέμου ειρηνικά και ήσυχα. Αποφασίστηκε επίσης να γιορτάζονται εκεί αργώνες, "τα Ελευθέρια", σε ανάμνηση της νίκης, σ' όνομα του Δία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΛΑΤΑΝΩΝ

Πλάτανος. Το μοναδικό γένος φυτών της οικογένειας των πλατανιδών, που ανήκει στην τάξη των ροδωδών (δικοτυλίδονα), το γνωστό πλατάνι. Περιλαμβάνει ψηλόκορφα φυλλοβόλα δέντρα με χοντρό κορμό που διακλαδίζεται σε χαμηλό σχετικά ύψος. Ο γκριζοπράσινος φλοιός του ξεκολλά σε μεγάλες και λεπτές πλάκες, εκτός από τη βάση του κορμού που έχει σκουρότερο χρώμα και δεν ξεφλουδίζεται. Τα μακρόμορφα φύλλα είναι μεγάλα, παλαμοειδή, λοβωτά, γυαλιστερά, πράσινα στην πάνω επιφάνεια, χνουδωτά και ωχρά στην κάτω. Τα μόνονικα άνθη σχηματίζουν σφαιρικές ταξιανθίες σε πυκνά κεφάλια. Οι καρποί είναι μικρά αχαίνια σε σφαιρικές καρποταξίες. Όταν ανοίγουν, ελευθερώνονται λεπτά σπέρματα, με μικρές καστανές τρίχες στη βάση τους. Τα πλατάνια είναι επιβλητικά διακοσμητικά δέντρα, με κούφιο συνήθως εσωτερικό κορμό. Προτιμούν τα υγρά εδάφη και πολλαπλασιάζονται εύκολα.

γραφικαίος Διονύσιος, ο γερμανοεθνιστής Αρβιντς Σπρίνγκερ και οι μουσικοί Έρνοστ νας και Μέτελλος ο Ακαραγαντίνοσ. Κατά τα πρώτα χρόνια της νεότητάς του ασχολήθηκε με την ποίηση και είχε σκοπό να πάρει μέρος σε δραματικούς αγώνες κατά τα Διονύσια. Γρήγορα όμως στράφηκε προς τη φιλοσοφία. Πρώτος δάσκαλός του υπήρξε ο Κρατύλος, ο οποίος του δίδαξε τη φιλοσοφία του Ηράκλειτου. Αποφασιστική όμως επίδραση άσκησε πάνω στο νεαρό φιλόσοφο η διδασκαλία του Σωκράτη, κοντά στον οποίο μαθήτευσε εννιά χρόνια. Μετά το θάνατο του Σωκράτη (399 π.Χ.) πήγε μαζί με άλλους μαθητές του αδικωχαμένου φιλόσοφου στα Μέγαρα, όπου έμεινε για λίγο κοντά στον άλλοτε συμμαθητή του και ιδρυτή της Μεγαρικής σχολής Ευκλείδη. Από εκεί πήγε στην Αίγυπτο (395 π.Χ.), όπου διδάχτηκε από τους Αιγύπτιους ιστορία, μαθηματικά και αστρονομία. Επισκέφτηκε πολλές φορές την Κάτω Ιταλία και τη Σικελία. Τα ταξίδια του αυτά είχαν μεγάλη επίδραση στην κατοπινή πνευματική εξέλιξη του φιλόσοφου. Το 388 π.Χ. ίδρυσε στην Αθήνα την περίφημη σχολή του, την Ακαδημία, η οποία πήρε το όνομα αυτό από την τοποθεσία της σχολής, που ήταν αφιερωμένη στον ήρωα Ακάδημο. Οι μαθητές της σχολής αυτής αποτελούσαν επιστημονικό σύνδεσμο που διατηρήθηκε μέχρι τα χρόνια του Ιουστινιανού, οπότε (529 μ.Χ.) ο Βυζαντινός αυτός αυτοκράτορας έδιωξε και τα τελευταία μέλη της σχολής, τα οποία κατέφυγαν στην Περσία.

Ο Πλάτωνας μας άφησε 36 συγγράμματα. Εκτός από την "Απολογία", όλα τα άλλα είναι γραμμένα σε διαλογική μορφή. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΛΟΥΜΠΙΔΗ ΝΙΚ. (Οικ. Λαζοχωρίου)

Πλουμπίδης Νικ. Ανώτατο στέλεχος του Κ.Κ.Ε., από τις πιο τραγικές φυσιογνωμίες (Λαγκάδια Αρκαδίας: 1902 - εκτελέστηκε στο δάσος του Δαφνιού, στην Αθήνα, το 1953).

Δάσκαλος στην Ελασσόνα από το 1924. Το 1931 συνελήφθηκε για τη συνδικαλιστική του δράση (1926: μέλος του Κ.Κ.Ε.), φυλακίστηκε για τρεις μήνες και απολύθηκε. Από τότε αφιέρωσε όλες του τις δυνάμεις στο συνδικαλισμό και το κόμμα

του. Αναδείχθηκε ηγετικό στέλεχος της Ενωτικής Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΕΓΣΕΕ). Τον Μάιο του 1939 συνελήφθηκε και μεταφέρθηκε, επειδή ήταν ήδη φυματικός, στο τότε σανατόριο "Σωτηρία". Πήρε μέρος στην εντυπωσιακή ομαδική απόδραση των εκεί κρατουμένων κομμουνιστών την άνοιξη του 1941. Συνέβαλε στην ανασυγκρότηση της Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε. και στη συνέχεια στην οργανωτική συγκρότηση του ΕΑΜ και το Δεκέμβριο του 1942 εξελέγη μέλος του Πολ. Γραφείου του Κ.Κ.Ε. Μετά τον εμφύλιο, ο Πλουμπίδης ήταν επικεφαλής της παράνομης πολιτικής οργάνωσης στο εσωτερικό. Η υπό τον Ζαχαριάδη ηγεσία, που είχε καταφύγει στις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες, τον κατηγορήσε ως συνεργάτη των διωκτικών αρχών και των Αμερικανών, θεωρώντας ως απόπειρα παραπλάνησης του κόμματος την επιστολή του προς τις αρχές, με την οποία ο Πλουμπίδης προσφερόταν να παραδοθεί και να δικαστεί ο ίδιος ως πραγματικός καθοδηγητής της παράνομης οργάνωσης, με τον όρο να μην εκτελεστεί ο Νίκος Μπελογιάννης (ο οποίος είχε σταλεί από την ηγεσία ως αντικαταστάτης του Πλουμπίδη). Στην κατηγορία αυτή επέμενε η εξόριστη ηγεσία ακόμη και μετά τη σύλληψη (25-12-1952) και την εκτέλεση (14-8-1953) του Πλουμπίδη, ο οποίος στο μεταξύ υπέμενε με κάρτερά το προσωπικό του δράμα, δίνοντας δείγματα ακλόνητης αφοσίωσης στο κόμμα του, τόσο κατά τη δίκη όσο και κατά την εκτέλεσή του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Πλούταρχος. Συγγραφέας, ιστορικός, βιογράφος και ηθικοφιλόσοφος (46-127 περ. μ.Χ.).

Γεννήθηκε στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας από πλούσια οικογένεια, γι' αυτό και είχε φροντισμένη και αξιόλογη μόρφωση. Τον πατέρα του τον έλεγαν Νίκαρχο ή Αυτόβουλο, άγνωστο όμως είναι το όνομα της μητέρας του. Είχε δυο αδέρφια, το Λαμπρία και τον Τίμωνα. Γυναίκα του ήταν η Τιμοξένα, με την οποία απόκτησε τέσσερα αγόρια και ένα κορίτσι, που πέθανε όμως πολύ μικρό.

Τα πρώτα γράμματα τα διδάχτηκε στη Χαιρώνεια. Ύστερα πήγε στην Αθήνα, όπου παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας κοντά στον πλατωνικό φιλόσοφο Αμμόνιο τον Αιγύπτιο. Επιπλέον ασχολήθηκε με τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες και τη ρητορική. Ωστόσο καμιά από τις παραπάνω γνώσεις δεν τον τράβηξε τόσο όσο τα διάφορα ηθικά προβλήματα της εποχής του, στα οποία αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος της συγγραφικής του παραγωγής.

Ταξίδεψε σε πολλά μέρη είτε γιατί στελνόταν με ειδικές αποστολές από την πατρίδα του είτε γιατί ήθελε να ικανοποιήσει τη φιλομάθειά του. Όλα του τα ταξίδια (Αθήνα, Ρώμη, Θεσπίες, Κόρινθο, Αιδηψό, αλλά και έξω από την Ελλάδα) τον βοήθησαν και γνώσεις να αποκτήσει και γνωριμίες να κάνει με σπουδαίες προσωπικότητες του καιρού του.

Το συγγραφικό έργο του Πλούταρχου φτάνει τους έντεκα τόμους, από τους οποίους οι τέσσερις των "Παράλληλων Βίων" και οι επτά των "Ηθικών". Το ογκώδες αυτό έργο αποχτά ιδιαίτερη σημασία για τις ικανότητες του συγγραφέα, αν σκεφτεί κανείς πως γράφτηκε σε μια μικρή πόλη, τη Χαιρώνεια, χωρίς πνευματική κί-

χού. Ολη αυτή η συγγραφική οργάνωση για την επικοινωνία των δύο έργων με τους τίτλους: "Παράλληλοι Βίοι" και "Ηθικά". (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΟΛΕΜΗ Ι.

Πολέμης Ιωάννης. Ποιητής. Γεννήθηκε το 1862 στην Αθήνα. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και αργότερα (1888-1890) πήγε με υποτροφία του δήμου Αθηναίων στο Παρίσι, όπου σπούδασε αισθητική. Επιστρέφοντας στην Αθήνα ασχολήθηκε με την ποίηση, την οποία καλλιέργησε σε ολόκληρη τη ζωή του. Παράλληλα εργάστηκε ως υπάλληλος του υπουργείου παιδείας, αργότερα ως υπογραμματέας του Πανεπιστημίου και από το 1915 ως γραμματέας της Σχολής Καλών Τεχνών. Ο Ι. Πολέμης υπήρξε επίσης ιδρυτής και πρώτος πρόεδρος της Εταιρείας Θεατρικών Συγγραφέων. Μαζί με τους Κ. Παλαμά, Γ. Δροσίνη και Ν. Καμπά αποτέλεσαν τους πρωτοπόρους δημοτικιστές, που απάλλαξαν την ποίηση από την καθαρεύουσα και το ρομαντισμό της λογοτεχνικής σχολής της Αθήνας. Βραβεύτηκε κατά καιρούς σε διάφορους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς (Φιλαδέλφεια, Αβερύφειος κ.ά.) και το 1918 τιμήθηκε με το εθνικό αριστείο γραμμάτων και τεχνών. Πέθανε το 1924 στην Αθήνα από γριπώδη βρογχοπνευμονία. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Οδός ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ (Πανόραμα)

Πολιτικοί πρόσφυγες. Το πρόβλημα των πολιτικών προσφύγων προέκυψε για την Ελλάδα στο τέλος της δεκαετίας του 1940, όταν κατά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου πολλοί από τους μαχητές της κομμουνιστικής παράταξης, καθώς και πολίτες που απειλούνταν εξαιτίας της υποστήριξής τους προς αυτήν, κατάφυγαν στις σοσιαλιστικές χώρες της Ευρώπης. Ένας μεγάλος αριθμός απ' αυτούς επαναπατρίστηκε αργότερα, ιδιαίτερα μετά την πτώση της δικτατορίας και την ομαλοποίηση της πολιτικής κατάστασης της χώρας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΟΛΥΒΙΟΥ

Πολύβιος. Αρχαίος Έλληνας ιστορικός. Γεννήθηκε στη Μεγαλόπολη της Αρκαδίας το 205 π.Χ. περίπου και ήταν γιός του στρατηγού της Αχαϊκής συμπολιτείας Λυκόρτα. Αναμείχτηκε και ο ίδιος στην πολιτική ζωή της Αχαϊκής συμπολιτείας, παίρνοντας το βαθμό του ίππαρχου. Το 168 π.Χ., μετά την υποταγή της Μακεδονίας στους Ρωμαίους, ήταν ένας από τους 1.000 Αχαιούς προκρίτους που οδηγήθηκαν σαν όμηροι στη Ρώμη. Εκεί ο Πολύβιος προσλήφτηκε σαν δάσκαλος των παιδιών του Αιμίλιου Παύλου και πολύ γρήγορα συνδέθηκε με στενή φιλία με το μαθητή του Σκιπίωνα Αιμιλιανό. Ο Πολύβιος ακολούθησε το Σκιπίωνα σε όλες τις εκστρατείες του και ήταν αυτόπτης μάρτυρας της πολιορκίας και της άλωσης της Καρχηδόνας. Κατά την εκστρατεία αυτή μάλιστα του δόθηκαν όλα τα εφόδια και

μέσα για να πραγματοποιήσει έρευνες στα παράλια της Αφρικής και της Ιβηρικής χερσονήσου. Αργότερα, κατά το 145 π.Χ., μετά από εντολή των Ρωμαίων εργάστηκε με επιτυχία για την αναδημιουργία του πολιτεύματος της Αχαϊκής συμπολιτείας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ (Κυψέλη)

Πολύγυρος. Κωμόπολη και πρωτεύουσα του νομού Χαλκιδικής. Απέχει από τη Θεσσαλονίκη 69 χιλ. Από το 1971 λειτουργεί στον Πολύγυρο αρχαιολογικό μουσείο με αρχαιολογικά ευρήματα της Χαλκιδικής.

Σύμφωνα με πληροφορίες αρχαίων συγγραφέων η περιοχή της Χαλκιδικής είχε αποικιστεί από Έλληνες των νότιων επαρχιών στα αρχαϊκά χρόνια. Κοντά στον Πολύγυρο υπήρχαν οι μικρές πόλεις Σκώλος ή Στώλος και η Απολλωνία. Μια επιγραφή του 2ου ή του 1ου π.Χ. αιώνα ονομάζει τον Πολύγυρο Πολύαρο. Το σημερινό της όνομα αναφέρεται για πρώτη φορά σε ένα βυζαντινό Χρυσόβουλο, το οποίο είχε εκδοθεί από τον αυτοκράτορα Νικηφόρο Γ' το Βοτανειάτη (1078-1081) και με το οποίο παραχωρούνταν αρκετά χτήματα της περιοχής του Πολυγύρου στη μονή των Ιβήρων του Αγίου Όρους. Οι κάτοικοι του Πολυγύρου (μερικοί των οποίων ήταν μέλη της Φιλικής Εταιρείας), πήραν μέρος στην επανάσταση της Χαλκιδικής το 1821, αλλά νικήθηκαν, οπότε κάηκε ο Πολύγυρος. Το 1854 ο Τσάμης Καρατάσος διοργάνωσε και πραγματοποίησε εξέγερση εναντίον των Τούρκων, χωρίς όμως επιτυχία. Το ίδιο αποτέλεσμα είχε και μια άλλη εξέγερση των κατοίκων της πόλης το 1878. Το 1904 οι κάτοικοι του Πολυγύρου πήραν μέρος στο μακεδονικό αγώνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΟΛΥΖΩΙΔΗ (Αγ. Κυριακή)

Πολυζωίδης Αναστάσιος. Λόγιος, νομομαθής και πολιτικός (1802-1873). Γεννήθηκε στο Μελένικο της Μακεδονίας και σπούδασε νομικά και ιστορία στο Γκράτινγκεν, στη Βιέννη και στο Βερολίνο. Όταν κηρύχτηκε η επανάσταση, εγκατέλειψε τις σπουδές του και προσπάθησε να κατέβει στη Μολδοβλαχία για να συναντήσει τον Αλέξ. Υψηλάντη. Η καταστροφή όμως του Ιερού Λόχου τον ανάγκασε να επιστρέψει στη Βιέννη, απ' όπου αργότερα πήγε στο Μεσολόγγι και έγινε συνεργάτης και γραμματέας του Μαυροκορδάτου. Πήρε μέρος στην Α' εθνοσυνέλευση και συνέβαλε στη σύνταξη του συντάγματος, καθώς και της περίφημης διακήρυξης του 1822, με την οποίαν καταβαλλόταν προσπάθεια να αποδειχτεί στην απολυταρχική Ευρώπη ότι ο πόλεμος εναντίον των Τούρκων ήταν ιερός και εθνικός και ότι δε στηριζόταν σε διωγαγωγικές και ιδιωφελείς αρχές. Το 1823 στάλθηκε μαζί με το Λουριώτη και τον Ορλάνδο στην Αγγλία και πέτυχε τη σύναψη δανείου. Το 1827 πήρε μέρος στην εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας σαν πληρεξούσιος και τον επόμενο χρόνο πήγε στο Παρίσι, όπου συμπλήρωσε τις σπουδές του. Όταν τελείωσε επέστρεψε στην Ελλάδα, της οποίας κυβερνήτης ήταν ο Καποδίστριας και πλαισίωσε την αντιπολιτευτική παράταξη των φιλελεύθερων συνταγματικών, εκδίδοντας την

εφημερίδα "Απολλών", η οποία όμως κατασχέθηκε. Αργότερα η αντιβασιλεία διορίσε τον Πολυζωΐδη πρόεδρο του Πρωτοδικείου Ναυπλίου και πρόεδρο του έκτακτου δικαστηρίου. Επειδή όμως αρνήθηκε να υπογράψει την καταδίκη του Κολοκοτρώνη και των άλλων οπλαρχηγών, τους οποίους το έκτακτο δικαστήριο καταδίκασε σε θάνατο για προδοσία, καταδιώχθηκε και φυλακίστηκε. Όταν ενηλικιώθηκε ο Όθωνας, οι κατάδικοι αγωνιστές ελευθερώθηκαν και παρασημοφορήθηκαν και ο Πολυζωΐδης διορίστηκε αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου και σύμβουλος Επικρατείας. Το 1837 διορίστηκε υπουργός Παιδείας και υπουργός Εσωτερικών. Μετά την εκθρόνιση του Όθωνα, διορίστηκε νομάρχης Αττικοβοιωτίας και αργότερα αποτραβήχτηκε από τη δημόσια ζωή. (Απ. Δ.Σ. 60/74)

Οδός ΠΟΛΥΝΕΙΚΗ (Εργοχώρι)

Πολυνείκης. Γιός του Οιδίποδα και της Ιοκάστης, αδερφός του Ετεοκλή. Μετά το θάνατο του Οιδίποδα βασιλεύει ανασταλώς για ένα χρόνο ο καθένας. Όταν ο Πολυνείκης υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τη Θήβα, πήγε στο Άργος όπου βασιλεύει ο Άδραστος. Κουρασμένος αποκοιμήθηκε κάτω από την πύλη του παλατιού. Κάποιος που έφτασε μετά απ' αυτόν του ζήτησε να του παραχωρήσει τη θέση. Ήταν ο Τυδέας, ο γιός του Οινέα, εξόριστος και αυτός από την πατρίδα του. Φιλονίκησαν και πιάστηκαν στα χέρια, αλλά ο Άδραστος τους αντιλήφτηκε και τους χώρισε. Επειδή όμως κάποιος μάντης του είχε πει ότι θα πάντρευε τις δυο θυγατέρες του, τη μια με κάπρο και την άλλη με λιοντάρι και επειδή τα ζώα αυτά απεικονίζονται στις ασπίδες των δυο ξένων, αποφάσισε να τους κάνει γαμπρούς του. Ο Πολυνείκης πήρε την Αργεία και ο Τυδέας την Δηϊπύλη. Ταυτόχρονα ο Άδραστος τους υποσχέθηκε να τους βοηθήσει να γυρίσουν στις χώρες τους. Αποφάσισε να αρχίσει από τον Πολυνείκη. Έτσι οργανώθηκε η εκστρατεία εναντίον της Θήβας. Εκεί μονομάχησαν τα δυο αδέρφια - ο Πολυνείκης και ο Ετεοκλής - και αλληλοσκοτώθηκαν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ (Κάτωθι Πιερών)

Πολυτεχνείο Εθνικό Μετσόβειο. Ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα εφαρμοσμένων επιστημών και επιστημονικής έρευνας, ισότιμο με το πανεπιστήμιο. Η ιδιότητά του με το πανεπιστήμιο θεσπίστηκε στην ουσία με το νόμο 980/17, με τον οποίον η σχολή των μηχανολόγων μετατράπηκε σε ανώτατη σχολή μηχανολόγων-ηλεκτρολόγων και ιδρύθηκαν οι νέες σχολές, αρχιτεκτόνων, χημικών μηχανικών και αγρονόμων-τοπογράφων μηχανικών. Αλλά πέρα από την ίδρυση ανώτατων σχολών, ο νόμος 980/17 διαμόρφωσε και το διοικητικό μηχανισμό του Πολυτεχνείου στη σημερινή του μορφή. Σήμερα θεωρείται ισότιμο με πολλά ξένα Πολυτεχνεία και πανεπιστήμια.

Στο Πολυτεχνείο έγινε το Νοέμβριο του 1973 η αιματηρή φοιτητική εξέγερση κατά της δικτατορίας του 1967. (Απ. Δ.Σ. 404/80 και 44/93)

Πόντος. Η βορειοανατολική παραλία της Μ. Ασίας και ιδίως το τμήμα ανάμεσα στον ποταμό Άλη και στο ακρωτήριο Ιασόνιο (λίγο νοτιότερα από το Βατούμ).

Η ιστορία του Πόντου αρχίζει με την εγκατάσταση των Ελλήνων, η οποία συμπίπτει με τις αρχές του 8ου αι. π.Χ. Πρώτοι οι Μιλήσιοι ίδρυσαν τη Σινώπη και την Αμισό. Άποικοι από τη Σινώπη ίδρυσαν την Κερασούντα και την Τραπεζούντα. Ο Μιθριδάτης ο Ευπάτορας ίδρυσε το βασίλειο του Πόντου (120-63 π.Χ.). Ακολούθησε η ρωμαϊκή κατάκτηση, η οποία οριστοκοποιήθηκε μόνο ύστερα από σκληρούς πολέμους, τους γνωστούς μιθριδατικούς. Ως βυζαντινή επαρχία η περιοχή αυτή, με πρωτεύουσα την Τραπεζούντα, ήταν το τελευταίο ελληνικό οχυρό ενάντια στους Πέρσες αρχικά και τους Λαζούς αργότερα.

Το κράτος του Πόντου υπόκειψε τελευταίο στην τουρκική επίθεση (1461: Σουλτάνος Μεχμέτ Β'). Από εκκλησιαστική άποψη χωριζόταν σε έξι επαρχίες. Ο πληθυσμός του έφτανε τα 2.000.000, από τα οποία το 1/4 περίπου ήταν Έλληνες.

Ακολούθησε η ελληνική εκστρατεία στη Μ. Ασία, γεγονός που έδωσε αφορμή για διωγμούς, οι οποίοι κατέληξαν αληθινή γενοκτονία μετά την ελληνική υποχώρηση. Ο μισός περίπου ελληνικός πληθυσμός του Πόντου εξοντώθηκε, ενώ ο υπόλοιπος βρήκε καταφύγιο στην Ελλάδα. Το ποντιακό στοιχείο, δραστήριο και προοδευτικό, γρήγορα κατόρθωσε να αναπτυχθεί και να παίξει σοβαρό ρόλο στη σύγχρονη κοινωνία της χώρας μας, τόσο από οικονομική όσο και από γενικότερη πολιτιστική άποψη. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΟΡΦΥΡΑ ΛΑΜΠΡΟΥ (Πανόραμα)

Πορφύρας Λάμπρος. Ποιητής, από τις γνησιότερες φωνές του νεοελληνικού λυρισμού. Γεννήθηκε στη Χίο το 1879 και το πραγματικό του όνομα ήταν Δημήτρης Σύψωμος. Από μικρός εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, όπου και πέρασε ολόκληρη τη ζωή του. Γράφτηκε στη νομική σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά μια σοβαρή αρρώστια τον εμπόδισε να τελειώσει τις σπουδές του. Για ένα μικρό διάστημα ταξίδεψε στη Γαλλία, Αγγλία και Ιταλία, όπου ήρθε σε άμεση επαφή με την καλλιτεχνική και πνευματική κίνηση της εποχής του. Ο πατέρας του τον προέριζε για υπαλληλική σταδιοδρομία στα μεγάλα καταστήματα Ράλλη, που βρίσκονταν στην Καλλιούτα. Αυτός όμως εγκαταστάθηκε μόνιμα στον Πειραιά και αφιερώθηκε στην ποίηση, αγνοώντας τις υποδείξεις του πατέρα του.

Την εμφάνισή του στη φιλολογική ζωή την έκανε το 1894, όταν ήταν δεκαπέντε χρονών. Το 1920 κυκλοφόρησε η πρώτη και μοναδική του, όσο ζούσε, ποιητική συλλογή "Σκιές". Μέσα στη συλλογή αυτή περιέχονται αριστουργηματικά ποιήματα, που αποπνέουν γνήσιο άρωμα λυρισμού και ευαισθησίας.

Ο Λάμπρος Πορφύρας πέθανε στις 5 Δεκεμβρίου 1932 σε ηλικία 52 χρονών στον Πειραιά, από ακατάσχετη αιμορραγία του στομάχου. Δυό χρόνια μετά το θάνατό του τυπώθηκε η δεύτερη ποιητική του συλλογή "Μουσικές φωνές" (1934), που συνεχίζει με τον ίδιο λυρισμό να τραγουδάει τις απλές στιγμές της ανθρώπι-

Οδός ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ

Ποσειδώνας. Θεός της θάλασσας, των λιμνών, των ποταμών και των σεισμών.

Ήταν γιός του Κρόνου και της Ρέας και σύμφωνα με τη μυθολογική παράδοση, αμέσως μετά τη γέννησή του, τον κατάπιε ο πατέρας του, ο οποίος αργότερα τον έβγαλε ή τον έριξε στη θάλασσα. Κατά το μοίρασμα του κόσμου ο Ποσειδώνας πήρε τη θάλασσα, εκτοπίζοντας το Νηρέα και έκτισε τα ανάκτορά του στο βυθό της κοντά στις Αιγές της Εύβοιας. Σύζυγός του ήταν η νηρηίδα Αμφιτρίτη, από την οποία απόχτησε τον Τρίτωνα, τη Ρόδο και τη Βενθεσικύμη. Γνωστές όμως ήταν και οι ερωτικές του περιπέτειες με άλλες γυναίκες, όπως τη Δήμητρα, τη Μέδουσα (από την οποία απόχτησε το Χρυσάορα και τον Πήγασο), τη Γαία κ.ά. Σαν παιδιά του μνημονεύονται και πολλά τέρατα ή σκληροί άνδρες, όπως ο Βούσιρης, ο Άμυκος, ο Κερκύωνας, ο Σκίρωνας, ο Σίνης, ο Πιτυοκάμπτης, ο Προκρούστης, ο Κύνκλας, ο Πολύφημος, ο Κύκνος, ο Ωρίωνας, ο Ότος και ο Εφιάλτης. Ο Ποσειδώνας έτρεφε άσβεστο μίσος εναντίον των Τρώων και στη διάρκεια του τρωικού πολέμου πήρε πολλές φορές το μέρος των Ελλήνων. Στην Οδύσσεια ο Ποσειδώνας αναφέρεται σαν εχθρός του Οδυσσέα, τον οποίον εμποδίζει να επιστρέψει στην πατρίδα του, επειδή είχε τυφλώσει το γιό του Πολύφημο.

Οδός ΠΟΥΛΑΝΤΖΑ ΝΙΚ. (Οικ. Μέσης)

Πουланτζάς Νίκος. Έλληνας κοινωνιολόγος. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1936 και αυτοκτόνησε στο Παρίσι το 1979. Άρχισε τις σπουδές του φοιτώντας στη νομική σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών, απ' όπου αποφοίτησε το 1958. Κατόπι συνέχισε στα πανεπιστήμια της Χαϊδελβέργης και του Μόναχου. Το 1962 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι και εκλέχθηκε επιμελητής της έδρας της φιλοσοφίας του δικαίου στη νομική σχολή του Παρισιού. Σε όλα τα χρόνια, μέχρι το 1967, ταξίδευε συχνά στην Ελλάδα, συμμετείχε σε σεμινάρια και εκδηλώσεις και είχε ενεργό δράση στο πλευρό των αριστερών δυνάμεων. Από το 1967 συμμετείχε ενεργά στο αντιστασιακό κίνημα των Ελλήνων του εξωτερικού, παίρνοντας μέρος στο Π.Α.Μ. και αργότερα εντάχθηκε στο Κ.Κ.Ε εσωτερικού. Την ίδια εποχή εκλέχθηκε καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Βενσέν. Μετά τη μεταπολίτευση συνέχισε έντονα την πολιτική του δραστηριότητα, ήταν μέλος της κεντρικής επιτροπής του Κ.Κ.Ε. εσωτερικού, ενώ στις εκλογές του 1977 ήταν υποψήφιος βουλευτής επικράτειας της "Συμμαχίας". Η αυτοκτονία του τον Οκτώβριο του 1979 συγκλόνισε τον πολιτικό και πνευματικό κόσμο της Ευρώπης. Στην προσωπική του ζωή ο Πουланτζάς ήταν παντρεμένος με τη θετή κόρη της Σιμόν ντε Μπωβουάρ και του Ζαν Πωλ Σαρτρ. Άφησε πλούσιο συγγραφικό έργο. Περιλαμβάνει: δεκάδες δημοσιεύσεις, άρθρα, συνεντεύξεις, πολεμικές κ.ά. Το έργο του εκδόθηκε σε πέντε βιβλία: "Πολιτική εξουσία και κοινωνικές τάξεις" (1968), "Φασισμός και δικτατορία" (1970), "Οι τάξεις στο σύγ-

χρονο καπιταλισμό” (1974), “Η κρίση των δικτατοριών” (1975) και “Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός” (1977). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ

Πραξιτέλης. Αθηναίος γλύπτης που έζησε τον 4ο π.Χ. αι. Ήταν γιός του Κηφισόδοτου του πρεσβύτερου, που ήταν επίσης γλύπτης και πατέρας των γλυπτών Κηφισόδοτου και Τίμαρχου. Οι πηγές που έχουν διασωθεί δεν συμφωνούν σχετικά με τη χρονολογία δράσης και ακμής του Πραξιτέλη. Ο Πλίνιος τοποθετεί την ακμή του στην 104η Ολυμπιάδα (364-361), ο Πανσανίας αναφέρει ότι έδρασε γύρω στο 340 π.Χ., ο Βιτρούβιος ότι ασχολήθηκε με τη διακόσμηση του μανυσωλείου της Αλικαρνασσού το 351 π.Χ. και ο Στράβωνας ότι έκανε τη διακόσμηση του βωμού του ναού της Άρτεμης στην Έφεσο μετά το 356 π.Χ. Γύρω στο 350 π.Χ. γνωρίστηκε με τη Φρύνη, η οποία πολλές φορές πόζαρε γι' αυτόν. Έτσι η καλλιτεχνική δραστηριότητα του Πραξιτέλη μπορεί να τοποθετηθεί ανάμεσα στο 370-330 π.Χ. Το τελευταίο έργο του για το οποίο έχουμε στοιχεία, ένα άγαλμα του οποίου η βάση βρέθηκε στα Λεύκτρα με την επιγραφή “Πραξιτέλης Αθηναίος εποίησεν”, τοποθετείται γύρω στα 330 π.Χ. Ο Πραξιτέλης εργάστηκε σε πολλές πόλεις της Ελλάδας και της Μ. Ασίας. Τα θέματα που αγαπούσε ήταν κυρίως οι απεικονίσεις θεών και λίγες ερωτικές παραστάσεις. Δούλεψε, όπως αναφέρουν οι πηγές, τόσο σε ορείχαλκο όσο και σε μάρμαρο, με ιδιαίτερη όμως προτίμηση στο τελευταίο. Τα σπουδαιότερα από τα έργα του είναι:

1) Το σύμπλεγμα των αγαλμάτων της Λητώς με τα παιδιά της 2) Ο Ερμής της Ολυμπίας 3) Η “Κνίδια Αφροδίτη” 4) Η “Βραυρωνία Άρτεμη” 5) Ο “Έρωτας των Θεσπιών” 6) “Άγαλμα Φρύνης” 7) Ο “Απόλλωνας σαυροκτόνος” 8) “Σάτυροι”. (Απ. Δ.Σ. 104/71 και 44/93)

Οδός ΠΡΟΝΟΙΑΣ

1) Πρόνοια. Το σύνολο των μέτρων που παίρνει η οργανωμένη κοινωνία, το κράτος, για την προστασία των μελών του κοινωνικού συνόλου που έχουν ανάγκη βοήθειας ή περίθαλψης. Η προστασία της υγείας του λαού, της μητρότητας, της παιδικής ηλικίας κ.τ.λ. είναι μέτρα κοινωνικής πρόνοιας που παίρνονται από το κράτος ή τους διάφορους οργανισμούς και κοινωφελή ιδρύματα.

2) Πρόνοια. Παλιό προάστιο του Ναυπλίου, του οποίου σήμερα είναι συνοικία. Στην Πρόνοια έγινε το 1832 η δ' Εθνοσυνέλευση, που είχε σαν θέμα συζητήσεως την εκλογή του βασιλιά Όθωνα και την ψήφιση του συνταγματικού πολιτεύματος. Η Συνέλευση της Πρόνοιας διαλύθηκε από Ρουμελιώτες επαναστάτες. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΡΟΥΣΗΣ (Καλλιθέα)

Προύσα. Πόλη της Τουρκίας, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού, στα βορειο-

δυτικά της Μ. Ασίας και στα νότια της Προποντίδας. Σύμφωνα με τις αρχαίες πληροφορίες και κυρίως του Στράβωνα, η πόλη ιδρύθηκε τον 6ο αι. π.Χ. από το βασιλιά Προύσια. Αντίθετα ο Πλίνιος ο Νεώτερος αναφέρει ότι ιδρύθηκε από το βασιλιά Προύσιο Α' (263-180 π.Χ.), ύστερα από συμβουλή του Καρχηδόνιου στρατηγού Αννίβα.

Στα χρόνια του Τραϊανού η Προύσα απόκτησε μεγάλη βιβλιοθήκη και λουτρά, από πρωτοβουλία του διοικητή της Πλίνιου του Νεώτερου. Η πόλη εξάλλου σ' όλη τη διάρκεια της ρωμαϊκής κατοχής είχε αποκτήσει πολλά προνόμια, που φρόντισε να εξασφαλίσει ο Δίωνας ο Χρυσόστομος. Κατά τα βυζαντινά χρόνια η Προύσα εξακολούθησε να διατηρεί την ομορφιά και τη σπουδαιότητά της. Ο ίδιος ο Ιουστινιανός φρόντισε να την κοσμήσει με διάφορα κτήρια. Την ίδια εποχή στην περιοχή γύρω από την πόλη ιδρύθηκαν πολλά μοναστήρια, με σπουδαιότερη τη μονή του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, την οποία ίδρυσε η Ειρήνη η Αθηναία. Το 950 μ.Χ. καταστράφηκε από τους Άραβες και το 1097 κυριεύθηκε από τους Σελτζούκους. Το 1184 η πόλη ανακαταλήφθηκε από τον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Κομνηνό και αργότερα, το 1204, αντιστάθηκε με επιτυχία στις επιδρομές των Φράγκων. Το 1326 την κατέλαβαν οριστικά οι Τούρκοι, οπότε και έμεινε στα χέρια τους μέχρι τον Ιούνιο του 1920. Στο διάστημα 1920-1922 την Προύσα κατείχαν οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις. Μετά την αποχώρησή τους όμως η πόλη έγινε και πάλι τουρκική. Με την ανταλλαγή των πληθυσμών πολλοί κάτοικοί της μετανάστεψαν στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να διαλυθεί η ντόπια ελληνική κοινότητα που είχε μεγάλη δραστηριότητα.

Οδός ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ (Κέντρο)

Ηλίας και Ηλιού, Προφήτης της Παλαιάς Διαθήκης. Καταγόταν από την πόλη Θεσβών, που ήταν ανατολικά του Ιορδάνη και γι' αυτό λέγεται και Θεσβίτης. Έδρασε την εποχή των βασιλέων Αχαάβ (875-854 π.Χ.) και Οχοζία, οπότε εμφανίστηκε ο συγκρητισμός (ανάμειξη των θρησκειών) και πολλοί Ισραηλίτες παρασύρθηκαν στην ειδωλολατρία. Αντιμέτωπος με θάρρος τον Αχαάβ και τη γυναίκα του Ιεζάβελ, στους οποίους προείπε ότι ο Θεός θα έστελνε τριετή ανομβρία στη χώρα, γιατί προστάτεψαν τη λατρεία του Βάαλ. Όταν η ανομβρία έπεσε, ο Ηλίας κατάφυγε στο χείμαρρο Χοράθ κυνηγημένος από το βασιλιά σαν υπεύθυνο της ξηρασίας, όπου ένας κόρακας τον έτρεφε με ψωμί και κρέας. Στην πόλη Σαρεπτά της Σιδωνίας φιλοξενήθηκε από μια φτωχή χήρα γυναίκα και έκανε δυο θαύματα: πολλαπλασίασε το λίγο λάδι και αλεύρι και ανάστησε το παιδί της που είχε πεθάνει.

Η αναμέτρηση του "αληθινού" Θεού και του "ψεύτικου" Βάαλ έγινε στο βουνό Καρμήλιο, όπου συμφωνήθηκε να χτιστούν δυο θυσιαστήρια, ένα για το Βάαλ και ένα για το Θεό του Ηλία. Οι ιερείς του Βάαλ απότυχαν στην προσπάθεια να ανάψουν τα ξύλα του βωμού τους με φωτιά από τον ουρανό, ενώ ο Ηλίας με την προσευχή του κατέβασε φωτιά από τον ουρανό στο θυσιαστήριο. Η Ιεζάβελ όμως συνέχισε το διωγμό εναντίον του και η Ηλίας βαδίζοντας 40 μέρες έφτασε στο Σινά, όπου του φανερώθηκε ο Θεός σαν λεπτός ψίθυρος αύρας. Σύμφωνα με τη βιβλική

διηγήσει, ο Ηλίας εξαφανίστηκε με ένα πυρίνο αρμα στον ουρανό. Στη μεταμόρφωση του Χριστού παρουσιάστηκε δίπλα του και ο Ηλίας. Η Εκκλησία γιορτάζει τη μνήμη του στις 20 Ιουλίου.

Οδός ΠΡΩΤΑΓΟΡΑ (Εργοχώρι)

Πρωταγόρας. Ένας από τους σημαντικότερους σοφιστές της αρχαιότητας, συμπατριώτης του φιλόσοφου Δημόκριτου. Γεννήθηκε στα Άβδηρα της Θράκης, ανάμεσα στο 490 και 485 και πέθανε το 411 π.Χ. Σαν δάσκαλος γύρισε πολλές πόλεις του τότε γνωστού κόσμου, Σικελία, Κάτω Ιταλία και περισσότερο έμεινε στην Αθήνα, όπου συνδέθηκε φιλικά με τον Περικλή, τον Ευρυπίδη κ.ά. Πριν από τον Πελοποννησιακό Πόλεμο φαίνεται ότι καταγινόταν με τη μελέτη των φυσικών φαινομένων. Αυτό το συμπεραίνουμε πρώτα από πληροφορία του Διογένη του Λαέρτιου, σύμφωνα με την οποία ο Πρωταγόρας ήταν γνωστός και μάλιστα βοηθός του Δημόκριτου και δεύτερο από τον υπαινιγμό του κωμωδιογράφου Εύπολη, ο οποίος στην κωμωδία του "Κόλακες" διακωμωδούσε το φυσικό Πρωταγόρα που καταπιανόταν με αστρονομικά ζητήματα. Επειδή όμως αργότερα αυτές οι σπουδές έπαψαν να έχουν πέραση, άρχισε να διδάσκει πολιτειολογία και ρητορική, προσαρμόζοντας έτσι τη διδασκαλία του στις απαιτήσεις της εποχής.

Σκοπός της διδασκαλίας του ήταν να μορφώνει τους νέους, να τους διδάσκει την αρετή και πάνω απ' όλα να τους μαθαίνει την πολιτική τέχνη. Στη ρητορική ο Πρωταγόρας καλλιεργήσε όλα τα είδη του ρητορικού λόγου και περισσότερο τον επιδειχτικό. Πέρα από τη ρητορική ασχολήθηκε με τη γλώσσα κι έγινε ο εισηγητής της γραμματικής. Η παράδοση αποδίδει στον Πρωταγόρα τις διακρίσεις των χρόνων του ρήματος, των διαφόρων ειδών των προτάσεων και των τριών γενών των ουσιαστικών. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΠΡΩΤΕΑ (Καλλιθέα)

Πρωτέας. Θαλάσσια θεότητα του ελληνικού πανθέου, γιός του θεού της θάλασσας και της Φοινίκης. Κατοικούσε στα βάθη της θάλασσας και μόνο λίγες ώρες της ημέρας - το μεσημέρι - έβγαινε στην ακτή. Ο πατέρας του Ποσειδώνας του είχε αναθέσει να φυλάει τα θαλάσσια ζώα - περισσότερο από όλα τις φώκιες - και σαν αντάλλαγμα του χάρισε την ικανότητα της μαντικής, μαζί με αυτήν της αλλαγής των μορφών. Συννά γι' αυτό, άλλαζε μορφές, προτιμώντας ιδιαίτερα αυτές των ζώων, αλλά και της φωτιάς και του νερού. Ο Όμηρος, που τον ονομάζει "άλιον γέροντα", τον αναφέρει στην "Ιλιάδα" να προλέγει τα μέλλοντα στο Μενέλαο. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ (Καλλιθέα)

Πτολεμαίοι. Η μεγάλη δυναστεία των Μακεδόνων της Αιγύπτου, που κυβερ-

Η απελευθέρωση των Ελλήνων οργανώθηκε στον Ιερό ναό (552 π.Χ.), όπου ταυτόχρονα χρησιμοποιήθηκαν οι οργανώσεις, παράλληλα με τη φιλοσοφική μόρφωση των οπαδών τους (πυθαγόρειοι), είχαν σαν σκοπό να ασκήσουν πολιτική εξουσία στις πόλεις. Έτσι, οι πυθαγόρειοι απόκτησαν μεγάλη πολιτική δύναμη, ταυτόχρονα όμως η πολιτική τους αυτή ανάμειξη όχι μόνο μείωσε το κύρος τους, αλλά προκάλεσε διωγμούς αργότερα. Ο ίδιος ο Πυθαγόρας πέρασε από δίκη με την κατηγορία ότι ήταν άθεος και ότι διέφθειρε τους νέους με τη διδασκαλία του. Κατόρθωσε βέβαια να αθωωθεί τότε, αναγκάστηκε όμως να φύγει σαν εξόριστος στο Μεταπόντιο, όπου και πέθανε από την πείνα μέσα στο ναό των Μουσών, γιατί είχε πάψει να πιστεύει στη ζωή. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΠΥΘΙΑΣ (Καλλιθέα)

Πυθία. Η ιέρεια στο ναό του Απολλωνα στους Δελφούς. Έδινε χρησμούς σ' εκείνους που έρχονταν στο μαντείο να πληροφορηθούν για την έκβαση μελλοντικών υποθέσεών τους. Το όνομα το πήρε είτε από το δράκοντα Πύθωνα που σκότωσε ο Απολλώνας είτε, κατά το Στράβωνα, από το θέμα πυθ- του ρήματος πυνθάνομαι (=ζητώ να μάθω, πληροφορούμαι). Καθόταν πάνω στον προφητικό τρίποδα, που ήταν ντυμένος από το δέρμα του δράκοντα και τοποθετημένος στο άδυτο του ιερού, πάνω από χάσμα, από τον οποίον έβγαιναν αναθυμιάσεις. Οι αναθυμιάσεις, που ανέπνεε η Πυθία, η πίκρα από το μάσημα των φύλλων δάφνης και το

Οδός ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ

Ρήγας Φεραίος ή Βελεστινλής. Πρόδρομος και πρωτομάρτυρας της ελληνικής επανάστασης, λόγιος και διαφωτιστής. Γεννήθηκε στο Βελεστίνο (αρχαίες Φερές) της Θεσσαλίας το 1757 και πέθανε το 1798 στο Βελιγράδι όπου στραγγαλίστηκε από τους Τούρκους. Το πραγματικό του όνομα ήταν Αντώνης Κυριαζής. Γύρω από τη ζωή και τη δράση του Ρήγα γράφτηκαν πολλά και πλάστηκαν πολλοί μύθοι. Ωστόσο βέβαιο είναι πως έφυγε μικρός από την πατρίδα του κι έζησε πολλά χρόνια στη Ρουμανία. Στη μόρφωσή του επίδρασε αποφασιστικά η προσωπικότητα του Δ. Καταρτζή ή Φωτιάδη, λόγιου της Ρουμανίας, του οποίου οι φιλοσοφικές απόψεις και οι θέσεις πάνω στο γλωσσικό πρόβλημα προσανατόλισαν σωστά το νεαρό Ρήγα πάνω στον ελληνικό διαφωτισμό. Ο Χριστόφορος Περραιβός, συναγωνιστής και βιογράφος του Ρήγα, αναφέρει πως “ο Καταρτζής γοητευθείς υπό των προτερημάτων του Ρήγα, ηγάπησεν αυτόν πατρικώς...”.

Ο Ρήγας διακρινόταν για τον επαναστατικό ενθουσιασμό, την οργανωτική ικανότητα και δραστηριότητα και την πίστη στη μόρφωση του λαού, που τη θεωρούσε απαραίτητη προϋπόθεση του ξεσηκωμού του. Έτσι έγινε ένας λαϊκός διαφωτιστής και δάσκαλος του απλού υπόδουλου λαού, μεταφράζοντας από τη γαλλική έργα που διαβάζονταν από τα πλατιά λαϊκά στρώματα.

Ο Ρήγας ήταν και ποιητής. Με το θαυμάσιο ποίημά του “Ο Θούριος” έκανε να σκιρτούν οι ψυχές των ραγιαδών από επαναστατικό παλμό. Ο “Θούριος” που αποτελείται από 126 στίχους, έγινε το πιο αγαπημένο τραγούδι των σκλαβωμένων, γιατί είναι γεμάτο από πατριωτική πνοή, όπως φαίνεται από το παρακάτω απόσπασμα:

Ως τότε, παλληκάρια, να ζώμεν στα στενά,
μονάχοι σαν λιοντάρια, στες ράχες, στα βουνά;
Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπομεν κλαδιά,
να φεύγωμ' απ' τον κόσμο και την πικρήν σκλαβιάν;
Να χάνωμεν αδέλφια, πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;
Κάλλιο 'ναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή.

.....

Οδός ΡΩΜΑΙΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ (Κτηνιατρείο)

Ρωμαίος Κωνσταντίνος. Ακαδημαϊκός, εκπαιδευτικός και αρχαιολόγος. Γεννήθηκε στα Βούρβορα Κυνουρίας το 1874. Σπούδασε φιλολογία και αρχικά δίδαξε σε γυμνάσιο (1905-1908). Γρήγορα όμως έδειξε το μεγάλο του ενδιαφέρον για τον αρχαιολογικό μας πλούτο. Διετέλεσε έφορος αρχαιοτήτων και μετά προϊστάμενος της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και έφορος του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Με την ίδρυση του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης ανέλαβε την έδρα της ιστορίας της ελληνικής τέχνης στη φιλοσοφική σχολή. Το 1940 εκλέχθηκε ομότιμος καθηγητής και το 1945 ακαδημαϊκός. Το σημαντικό του έργο είναι η ανασκαφή της Βεργίνας, πρώτα του ανακτόρου και μετά της νεκρόπολης. Ο μαθητής του Μανώλης Ανδρόνικος, καθηγητής της αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, συνέχισε τις ανασκαφές και τις έρευνες και έφτασε το 1978 στην ανακάλυψη της παλιάς πρωτεύουσας των Μακεδόνων βασιλιάδων, ανατρέποντας έτσι ό,τι πίστευε μέχρι τότε η ιστορία. Το σύγγραμμά του Ρωμαίου «Ο Μακεδονικός τάφος της Βεργίνας» (1951) ήταν η βάση και η πρώτη υπόνοια. Ο Ρωμαίος πέθανε το 1966, σε μια εποχή που οι πιστώσεις για τις ανασκαφές της Βεργίνας είχαν περικοπεί. Σπουδαίο σύγγραμμά του σαν ιστορικού αρχαίας τέχνης είναι και «Ο έφηβος του Μαραθώνος» (1925). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΡΩΜΑΝΟΥ ΜΕΛΩΔΟΥ (Πανόραμα)

Ρωμανός ο Μελωδός. Επιφανής Βυζαντινός υμνογράφος. Αναγνωρίζεται από τους νεότερους μελετητές του έργου του σαν ο μεγαλύτερος εκκλησιαστικός ποιητής και υμνογράφος της Ορθόδοξης Εκκλησίας και ο νέος Πίνδαρος της εκκλησιαστικής ποίησης. Γεννήθηκε στην Έμεσα της Συρίας γύρω στα τέλη του 5ου μ.Χ. αι. Ήταν διάκονος στη Βηρυτό και στα χρόνια της αυτοκρατορίας του Αναστασίου Α' εγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου υπηρέτουσε ως διάκονος στο ναό των Βλαχερνών. Δεν έχουμε πολλά στοιχεία για τη ζωή του, παρά ελάχιστες πληροφορίες που μας δίνει ο ίδιος σε μερικούς από τους ύμνους του. Πιθανόν να πέθανε γύρω στα 555.

Ο συναξαριστής αναφέρει για το Ρωμανό ότι έγραψε γύρω στα 1.000 κοντάκια και οίκους, αριθμός που θεωρείται από πολλούς υπερβολικός. Στον αριθμό αυτό

περιλαμβάνονται και άλλοι σύντομοι ύμνοι. Σήμερα αναφέρονται με το όνομα του Ρωμανού του Μελωδού 85 κοντάκια και ακαθόριστος αριθμός άδελων ποιημάτων στα λειτουργικά βιβλία.

Ο Ρωμανός έχει τη δύναμη να αποδίδει όλο το μεγαλείο και το βάθος της ψυχής με λίγους στίχους. Καλύτεροι από τους ύμνους του θεωρούνται αυτοί που αναφέρονται στη Γέννηση του Χριστού, στην Υπαπαντή, στην Ανάσταση, στη Δεύτερη Παρουσία κ.ά. Είναι άγιος της Ορθόδοξης Εκκλησίας και η μνήμη του γιορτάζεται την 1η Οκτωβρίου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΡΩΜΑΝΟΥ Δ' ΔΙΟΓΕΝΗ (Καλλιθέα)

Ρωμανός Δ' Διογένης. Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (1068-1071). Γιός του διάσημου στρατηγού Κωνσταντίνου Διογένη, γεννήθηκε γύρω στο 1025. Κατατάχτηκε πολύ νέος στο στρατό κι ως στρατηγός στη Βουλγαρία διακρίθηκε καταπνίγοντας την επανάσταση των Πετσενέγων. Επί βασιλείας του Κωνσταντίνου Δούκα έπεσε σε δυσμένεια και υποχρεώθηκε να αποσυρθεί στην πατρίδα του Καππαδοκία, όπου έζησε σαν ιδιώτης. Κατά την εποχή αυτή το κράτος βρισκόταν σε κρίσιμη κατάσταση, κυρίως λόγω των εξωτερικών κινδύνων. Η κατάσταση επιδεινώθηκε, όταν με το θάνατο του αυτοκράτορα ο θρόνος έμεινε κενός. Τη λύση έδωσε η αυτοκράτειρα Ευδοκία, η οποία παντρεύτηκε το Ρωμανό και τον ανέβασε στο θρόνο. Ο νέος αυτοκράτορας ασχολήθηκε αμέσως δραστήρια με την ανασύνταξη του στρατού. Ύστερα από σκληρούς αγώνες ολόκληρη η Μ. Ασία (μέχρι τον Ευφράτη ποταμό και την Αρμενία) απαλλάχτηκε από τουρκικές λεηλασίες. Κατά την τρίτη και τελευταία του εκστρατεία (Μάρτιος 1071), ηττήθηκε από το σουλτάνο Αλπ-Αρσλάν και πιάστηκε αιχμάλωτος. Ο σουλτάνος τον ελευθέρωσε και ο Ρωμανός ξεκίνησε για την Κωνσταντινούπολη, όπου όμως ο Μιχαήλ Ζ' Δούκας είχε γίνει αυτοκράτορας. Ο Ρωμανός προσπάθησε να αντιδράσει, τελικά όμως συνθηκολόγησε για να μη γίνει αίτιος εμφύλιου πολέμου. Οι αντίπαλοί του όμως τον συνέλαβαν, τον τύφλωσαν και τον φυλάκισαν. Πέθανε σε λίγες μέρες, ενώ η γυναίκα του Ευδοκία υποχρεώθηκε να γίνει μοναχή. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΡΩΣΟΠΡΟΣΦΥΓΩΝ (Πανόραμα)

Ρωσοπρόσφυγες. Ελληνικοί πληθυσμοί που κατάφυγαν στην Ελλάδα από τη Ρωσία. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Σαλαμίνα. Νησι, όπου έγινε η περιφημη ναυμαχία, μια από τις μεγαλύτερες ναυτικές συγκρούσεις και αποτελεί σταθμό στην παγκόσμια ιστορία. Γιατί φανερώθηκε η μεγαλύτερη στρατιωτική τακτική των Ελλήνων και το αποκορύφωμα της γενναιοψυχίας τους.

Κατά τη διάρκεια της μάχης των Θερμοπυλών κι ενώ ο Λεωνίδας με τους στρατιώτες του έπεφταν νεκροί, ο στόλος του Ξέρξη έπλεε απειλητικός προς τα νότια. Ο ελληνικός στόλος διατηρούσε τον έλεγχο στα στενά της Εύβοιας, στο ακρωτήριο Αρτεμίσιο, για τον κίνδυνο ενίσχυσης των Περσών από τη μεριά της θάλασσας.

Η ναυμαχία που ακολούθησε ήταν πεισματική και κράτησε περίπου τρεις ημέρες, μα οι Έλληνες αναγκάστηκαν να τη διακόψουν όταν έμαθαν το θάνατο του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες, για να καταλάβουν καίριες θέσεις στον κόλπο της Σαλαμίνας και να προετοιμάσουν την άμυνα της Ελλάδας. Ο Ξέρξης προχωρούσε, καίγοντας και λεηλατώντας το καθετί στο διάβα του.

Μέσα στην απόγνωση τους οι Αθηναίοι πείστηκαν από το Θεμιστοκλή να εγκαταλείψουν τελειώς την πόλη και με την προστασία του στόλου, όσοι απ' αυτούς μπορούσαν να κρατήσουν όπλα, να καταφύγουν στη Σαλαμίνα. Ασφαλείς, λοιπόν, οι βάρβαροι όρμησαν στην άδεια πόλη, πυρπόλησαν και λήστεψαν τους ναούς της, στέλνοντας τα λάφυρα στην Ασία.

Από την άλλη, οι Σπαρτιάτες, βλέποντας το κίνδυνο εξάπλωσης του πολέμου στα νότια, οχύρωσαν τον Ισθμό της Κορίνθου με τείχος. Μετά από σύσκεψη του Ευρυβιάδη (Σπάρτη) με το Θεμιστοκλή (Αθήνα) επιλέχτηκε η θέση της Σαλαμίνας για τη μάχη (Σεπτέμβριο 480 π.Χ.). Λόγω της ευφυίας και της διορατικότητας του Θεμιστοκλή, η ναυμαχία είχε τα καλύτερα αποτελέσματα. Εξαιτίας του περιορισμένου θαλάσσιου χώρου και λόγω της απειρίας τους, οι Πέρσες νικήθηκαν από τους Έλληνες.

Η νίκη των ελληνικών πλοίων έδιωξε τους Πέρσες από την Ελλάδα (προς το παρόν, γιατί οι Πέρσες επιχείρησαν πάλι, στις Πλαταιές αυτή τη φορά), έσωσε την Ευρώπη από βάρβαρη κατάκτηση και εδραιώθηκε φυσικά το ναυτικό μεγαλείο της Ελλάδας. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΣΑΜΑΡΙΝΙΩΤΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Σαμαρινιώτης Απόστολος. Σημαντικό στέλεχος της Εθνικής Αντίστασης και επί-

Αργότερα εποίκησαν το νησί Κεφαλλήνιοι, Θεσσαλοί και Αρκάδες. Μετά την αρχή της πρώτης π.Χ. χιλιετίας εγκαταστάθηκαν και Ίωνες στη Σάμο.

Υποδουλώθηκε στους Πέρσες και το 352 π.Χ. την κατέλαβε ο Αθηναίος Τιμόθεος και εγκατέστησε κληρούχους από την Αττική, ενώ πολλοί Σάμιοι εκτοπίστηκαν στη Μ. Ασία. Κατά τη μακεδονική κυριαρχία, με διάταγμα του Μ. Αλεξάνδρου (322 π.Χ.) οι πρόσφυγες επανήλθαν στην πατρίδα τους και οι Αθηναίοι κληρούχοι αναγκάστηκαν να φύγουν. Η Σάμος όμως διατήρησε τους δεσμούς της με την Αθήνα καθώς και το δημοκρατικό της πολίτευμα και την αυτονομία.

Κατά τους ελληνιστικούς χρόνους κυριάρχησαν κατά καιρούς στο νησί οι Πτολεμαίοι, οι Σελευκίδες και ο Φίλιππος Ε' της Μακεδονίας. Κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους πέρασε δυσάρεστες περιπέτειες, αλλά και ευνοήθηκε από διαφόρους αυτοκράτορες και αξιωματούχους.

Κατά τους βυζαντινούς χρόνους δέχτηκε επιδρομές πειρατών και βαρβάρων. Το 1261 παραχωρήθηκε σαν τιμάριο από τον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Κομνηνό στην επιφανή οικογένεια των Μελισσηνών. Στα τέλη του 15ου αι. κατέλαβαν το νησί οι Ενετοί, αλλά το παραχώρησαν στους Τούρκους. Στις 18 Απριλίου 1821, κηρύχτηκε η επανάσταση, καταλήφτηκε η πρωτεύουσα χώρα, διώχτηκαν οι τουρκικές αρχές και διορίστηκε διοικητής ο Λυκούργος Λογοθέτης. Ο αγώνας των Σαμίων κατά τα επτά χρόνια της επανάστασης ήταν μεγαλειώδης.

Το 1828 η Σάμος αποτέλεσε τμήμα του ελεύθερου Ελληνικού κράτους και το Λυκούργο Λογοθέτη αντικατέστησε ο εκπρόσωπος της ελληνικής κυβέρνησης Ιωάννης Κωλέτης, αλλά με τη συνθήκη του Λονδίνου του 1830 δεν περιελήφτηκε στα όρια της ελληνικής επικράτειας. Το 1912 η Σάμος επαναστάτησε, η μικρή συμβολική τουρκική φρουρά οδηγήθηκε στην απέναντι μικρασιατική ακτή και η επαναστατική συνέλευση κήρυξε στις 11 Νοεμβρίου την ένωση με την Ελλάδα, η οποία έγινε πραγματικότητα τον Μάρτιο του 1913, όταν αποβιβάστηκαν τα ελληνικά στρατεύματα στο νησί. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΑΜΨΟΥΝΤΟΣ

Σαμψούντα (Βλέπε: Οδός Αμισού) (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΑΠΦΟΥΣ

Σαπφώ. Αρχαία Ελληνίδα ποιήτρια. Γεννήθηκε στην Ερεσό της Λέσβου τα τέλη

ται σύγχρονη του Αλκαίου και του Πιπτακού, που ήταν και συμπατριώτες της. Για τη ζωή της πολύ λίγες πληροφορίες έχουμε και αυτές αντιφατικές. Από το "Πάριον μάρμαρον" και από τον Οβίδιο πληροφορούμαστε ότι, εξαιτίας πολιτικών ταραχών στο νησί της, έφυγε μαζί με άλλους συμπατριώτες της, οπαδούς της αριστοκρατικής μερίδας, για τη Σικελία. Η μετανάστευση αυτή πιθανολογείται μεταξύ 604 και 592 π.Χ. Μετά από μερικά χρόνια γύρισε στην πατρίδα της. Στη Μυτιλήνη η Σαπφώ ίδρυσε μουσική και ποιητική σχολή, για να μορφώσει τα αριστοκρατικά κορίτσια. Σ' αυτή δίδασκε μουσική, χορό και τραγούδι, καλούς τρόπους, αισθητική της ενδυμασίας, διακοσμητική και άλλα παρόμοια. Σ' αυτήν έρχονταν κορίτσια και από άλλες πόλεις (Μίλητο, Φώκαια, Γυάρο). Κατηγορήθηκε για αφύσικο ερωτικό προσανατολισμό προς το γυναικείο φύλο. Για το ποιητικό της όμως ταλέντο τίποτα το αρνητικό δεν εκφράστηκε. Μάλιστα γι' αυτό θαυμάστηκε από όλους τους Έλληνες. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΑΡΑΝΤΑΠΟΡΟΥ (Καλλιθέα)

Σαραντάπορο. Χωριό της Θεσσαλίας. Είναι μια στενή δίοδος από όπου περνάει ο δρόμος που ενώνει τα Σέρβια και την Κοζάνη. Στο Σαραντάπορο έγινε η πρώτη σοβαρή ελληνοτουρκική μάχη κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο 1912-1913. Η μάχη του Σαραντάπορου (ελληνικές απώλειες: Νεκροί: 20 αξιωματικοί και 130 οπλίτες. Τραυματίες: 26 αξιωματικοί και 870 οπλίτες), επηρέασε αποφασιστικά την εξέλιξη των επιχειρήσεων του Α' Βαλκανικού Πολέμου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΑΡΑΦΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ (Προμηθέας)

Σαράφης Στέφανος. Στρατιωτικός από τα Τρίκαλα της Θεσσαλίας. Πολύ νεαρός βοήθησε τη διακίνηση όπλων που προορίζονταν για το Μακεδονικό αγώνα. Αργότερα κατατάχτηκε στο στρατό με το βαθμό του μόνιμου λοχία. Πολέμησε στους Βαλκανικούς Πολέμους και προβιβάστηκε επ' ανδραγαθία. Αργότερα, έγινε αξιωματικός και προσχώρησε στο κίνημα Εθνικής Άμυνας της Θεσ/νίκης. Στη γερμανική κατοχή ήταν ο στρατιωτικός αρχηγός του ΕΛΑΣ. Το 1951 εκλέχτηκε βουλευτής, αλλά η εκλογή του ακυρώθηκε. Ξαναβγήκε βουλευτής με την ΕΔΑ το 1956, αλλά σκοτώθηκε σε τροχαίο ατύχημα το 1957, σε ηλικία 67 χρονών.

Οδός ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΕΛΙΟΥ (Κτηνιατρείο)

Σβαρνόπουλος Στέλιος. Ο ποιητής της Βέροιας. Γεννήθηκε (18-2-1926) και πέθανε (27-7-1987) στη Βέροια, όπου τελείωσε το Δημοτικό σχολείο και τις γυμνασιακές του σπουδές. Πέτυχε στο Πανεπιστήμιο, χωρίς όμως να μπορέσει να συνεχίσει. Έγινε υπάλληλος της Ενώσεως Συνεταιρισμών, όπου υπηρέτησε μέχρι τη σύνταξή του, με επιτυχία και ευδοκιμότητα. Διάβαζε συνέχεια βιβλία ποιητικά και λογοτε-

χνικά για την πνευματική του επιμόρφωση, ευχαρίστηση και ανάταση.

Ήταν ο αγαπητός συνθέτης και τραγουδιστής της γενέθλιας γης Βέροιας. Οι ασυνήθιστες ικανότητες στο στίχο, στη λογοτεχνία, στη γλωσσολογία, με μυθοπλαστική δεινότητα, με μεστή και θυμόσοφη διάθεση, κατόρθωνε να συνθέτει κείμενα με απαράμιλλο κάλλος, πρωτότυπα και ανεπανάληπτα, με μοναδική καλλιέργεια, ώστε να έχουν έντονη την προσωπική σφραγίδα του (Γ. Χιονίδης). Διακρίθηκε δε και ως χρονογράφος στην εβδομαδιαία εφημερίδα "ΒΕΡΟΙΑ". Πολλά κείμενά του και ποιήματα ανατυπώθηκαν σε αυτοτελή βιβλία, όπως και λεξικό του βερσιώτικου γλωσσικού ιδιώματος.

Ο Δήμος τον τίμησε με μετάλλιο μεγάλου πνευματικού ανθρώπου της Βέροιας, η δε προτομή του στολίζει την είσοδο της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βεροίας. Στη βάση της προτομής υπάρχει το εξής επίγραμμα:

ΑΓΑΠΗ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΣΟΥ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ
ΑΠΟ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ, ΠΟΙΗΤΗ, ΔΕΝ ΕΙΧΕΣ ΑΛΛΗ!
ΚΑΘΕ ΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙ ΜΕΛΩΔΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΟΥ,
ΕΣΥ 'ΣΟΥΝ Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ, ΚΙ ΟΠΩΣ ΕΠΡΕΠΕ
ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΤΕΜΕΝΟΣ ΑΥΤΟ ΤΟ ΙΕΡΟ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ
ΘΡΟΝΙΑΣΤΗΚΕ Η ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΣΟΥ.
ΘΩΜΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
ΒΕΡΟΙΑ 2001 (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΒΟΡΩΝΟΥ ΝΙΚΟΥ (Οικ. Μέση)

Σβορώνος Νίκος, Ιστορικός και καθηγητής (Λευκάδα 1911-2000) δασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και το 1936 ως το 1939 ως συντάκτης του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας. Ως έφεδρος ανθυπολοχαγός, πολέμησε στο αλβανικό μέτωπο κατά την Ιταλική Κατοχή της Ελλάδας έλαβε ενεργό μέρος στην Εθνική Αντίσταση ως μέλος του ΕΑΜ. Μετά τον πόλεμο, συνέχισε τις σπουδές του στο Παρίσι μετροφία της γαλλικής κυβέρνησης (1945) και το 1947 προσελήφθη ως Υποτρόφου Επιστημονικών Ερευνών της Γαλλίας, όπου εργάστηκε για 12 χρόνια (1947-1969) - και ενώ κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο στην Ελλάδα το

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

- ύστερα από είκοσι χρόνια αναγκαστικής παραμονής στο εξωτερικό - επέστρεψε στην Ελλάδα. Δίδαξε Βυζαντινή Ιστορία στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Κρήτης (1981-1984) και, ως επισκέπτης καθηγητής, σε άλλα ελληνικά Πανεπιστήμια. Το 1976 αναγορεύθηκε επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Διετέλεσε πρόεδρος του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (1983-1986) και μέλος του συμβουλίου άλλων επιστημονικών ιδρυμάτων. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΕΡΒΙΩΝ (Προμηθέας)

Σέρβια. Δήμος της επαρχίας και του νομού Κοζάνης. Είναι χτισμένα σε μικρή απόσταση από τη δεξιά όχθη της τεχνητής λίμνης του Αλιάκμονα και στο δημόσιο δρόμο Κοζάνης-Λάρισας.

Η ίδρυση της κωμόπολης ανάγεται στους πρώτους αιώνες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Λόγω της στρατηγικής της θέσης σύντομα απόκτησε μεγάλη αξία. Το φρούριο των Σερβίων - σωστό άπαρτο κάστρο - διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο την εποχή αυτή και για τον πρόσθετο λόγο ότι βρισκόταν μπροστά από τις Σιδηρές Πύλες, το σημαντικότερο πέρασμα από τη Δ. Μακεδονία στη Θεσσαλία. Το 10ο αιώνα τα Σέρβια καταλήφθηκαν από τον Τσάρο των Βουλγάρων Σαμουήλ, αλλά το 1001 απελευθερώθηκαν από το Βασίλειο Β' Βουλγαροκτόνο. Το 1204 κύριοι της πόλης έγιναν οι Φράγκοι και από το 1216 η πόλη περιήλθε στο δεσποτάτο της Ηπείρου. Το 1341 την κατέλαβαν οι Σέρβοι, αλλά το 1350, μετά από πολιορκία, παραδόθηκε και πάλι στους Βυζαντινούς. Το 1389 έπεσε στα χέρια των Τούρκων, οι οποίοι εκδιώχθηκαν τον Οκτώβριο του 1912. Η πόλη καταστράφηκε από τους Γερμανούς το 1943. Τα Σέρβια ήταν έδρα μητρόπολης, η οποία μεταφέρθηκε στην Κοζάνη το 1745, γιατί οι διωγμοί ήταν μεγάλοι και γιατί είχε αυξηθεί ο πληθυσμός της Κοζάνης, στην οποία δεν κατοικούσαν Τούρκοι, (Απ. Δ.Σ. 121/85)

Οδός ΣΕΡΡΩΝ (Κυψέλη)

Σέρρες. Πόλη της Α. Μακεδονίας, πρωτεύουσα του νομού Σερρών.

Η πόλη είναι χτισμένη στη θέση της αρχαίας Σίρις ή Σίρρας, πρωτεύουσας των Σιριοπαιδώνων. Αναφέρεται από τον Ηρόδοτο με την ονομασία Σίρις ή Παιονική.

Υπήρξε έδρα επισκοπής από το 2ο ή 3ο αι. μ.Χ. και ήταν σημαντική πόλη τον 5ο αι. μ.Χ., με ισχυρό φρούριο. Με το σημερινό της όνομα αναφέρεται κατά τους βυζαντινούς χρόνους. Στα χρόνια του αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά ανακαινίστηκε και μετατράπηκε σε φρούριο-προμαχώνα της αυτοκρατορίας εναντίον των Βούλγαρων και των Σέρβων. Κατά το Μεσαίωνα δέχτηκε τις επιδρομές των Ούνων, των Καταλανών και των Βούλγαρων. Κατακτήθηκε από τους Φράγκους κατά τη Δ' Σταυροφορία και το 1206-1245 από τους Βούλγαρους. Το 1345 κατακτήθηκε από το Στέφανο Δουσάν της Σερβίας. Από το 1371 μέχρι το 1383 πέρασε στους Βυζα-

ντινούς. Το 1383 την κατέλαβαν οι Τούρκοι. Κατά την τουρκοκρατία ήταν σπουδαία πόλη, διατήρησε την ελληνικότητά της, άκμασε αρκετά με την παραγωγή βαμβακιού και σημείωσε αξιόλογη πνευματική και εθνική δράση. Πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821 με αρχηγό τον Εμμ. Παπά. Στα τέλη του 19ου αι. οι Βούλγαροι κοιμισατζήδες προσπάθησαν να εκβουλαρίσουν τον πληθυσμό της πόλης και της γύρω περιοχής. Οι Έλληνες όμως αντέδρασαν με τη δημιουργία αντάρτικων ομάδων, οι οποίες έδρασαν κατά το μακεδονικό αγώνα (1904-1908). Το 1912 την κατέλαβαν οι Βούλγαροι και απελευθερώθηκε το 1913 (29 Ιουνίου), αφού την προηγούμενη ημέρα πυρπολήθηκε από τον εχθρό. Κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο την ξαναπήραν οι Βούλγαροι (1916), οι οποίοι την κράτησαν μέχρι το 1918, οπότε την ανακατέλαβαν οι ελληνικές δυνάμεις. Κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (1941-1944) παραδόθηκε από τους Γερμανούς πάλι στους Βούλγαρους, για να ελευθερωθεί τον Οκτώβριο του 1944. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΕΦΕΡΗ Γ.

Σεφέρης Γεώργιος. Νεοέλληνας ποιητής με διεθνή ακτινοβολία, αφ' ου (1963) τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ για τη λογοτεχνία (Σμύρνη: 1900 - Αθήνα: 1971).

Το πραγματικό του όνομα ήταν Σεφεριάδης Γεώργιος. Ο πατέρας του, Στυλιανός Σεφεριάδης (1873-1951) υπήρξε καθηγητής της νομικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών στην έδρα του διεθνούς δικαίου και ακαδημαϊκός, καθώς επίσης και λογοτέχνης. Το κυριότερο έργο του ήταν η ποιητική συλλογή: "Από το συρτάρι μου". Το οικογενειακό περιβάλλον του Σεφέρη κατά συνέπεια παρουσίαζε ενδιαφέροντα όχι μόνο επιστημονικά αλλά και λογοτεχνικά και επίδρασε αποφασιστικά τόσο στην επαγγελματική του σταδιοδρομία όσο και στην ποιητική του επίδοση. Είχε και δυο νεότερα αδέρφια, τον Άγγελο και την Ιωάννα, η οποία επίσης ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία και αργότερα παντρεύτηκε τον Κωνσταντίνο Τσάτσο, Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας (1975-1980).

Το 1914, με την κήρυξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου η οικογένεια Σεφεριάδη μετακόμισε στην Αθήνα. Εκεί ο Σεφέρης φοίτησε στο Πρότυπο Κλασικό Γυμνάσιο, απ' όπου αποφοίτησε το 1917. Τον επόμενο χρόνο η μητέρα του (Δέσπω Σεφεριάδου το γένος Γ. Τενεκίδη) με τα τρία παιδιά της πήγε στο Παρίσι, όπου ο σύζυγός της εργαζόταν από καιρό ως δικηγόρος. Ο Σεφέρης έμεινε εκεί μέχρι το 1924, σπουδάζοντας νομικά και παράλληλα καλλιεργώντας τη λογοτεχνία. Κατά τη διετία 1924-1926 πήγε στο Λονδίνο, με σκοπό να τελειοποιήσει τα αγγλικά του, προκειμένου να πάρει μέρος στις εξετάσεις του υπουργείου Εσωτερικών. Με το εφόδιο αυτό γύρισε στην Αθήνα και το 1926 διορίστηκε ακόλουθος του υπουργείου Εξωτερικών, αρχίζοντας έτσι τη διπλωματική του σταδιοδρομία, την οποίαν ακολούθησε μέχρι το τέλος της ζωής του.

Το 1960 το Πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ τίμησε το Σεφέρη με τον τίτλο του επίτιμου διδάκτορα της φιλολογίας. Το 1961 του απονεμήθηκε το αγγλικό βραβείο "Ουίλλιαμ Φόουλ", πράγμα που συνέβαινε για πρώτη φορά σε ξένα ποιήματα. Το 1963 του απονεμήθηκε (πρώτη φορά σε Έλληνα) το βραβείο Νόμπελ της λο-

γοτεχνίας. Ύστερα από το γεγονός αυτό ακολούθησαν οι εξής διακρίσεις: ανακηρύχτηκε επίτιμος διδάκτορας της φιλοσοφικής σχολής των Πανεπιστημίων: Θεσσαλονίκης (1964), Οξφόρδης (1964), Πρίνστον Η.Π.Α. (1965), εκλέχτηκε επίτιμο μέλος της Αμερικανικής Ακαδημίας Τεχνών και Επιστημών (1966) και έταίρος του Ινστιτούτου Ανώτατων Μελετών του Πρίνστον (1968) και του προσφέρθηκε η έδρα του καθηγητή της ποίησης στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ (1968). Πέθανε στις 20 Σεπτεμβρίου 1971 στο νοσοκομείο "Ευαγγελισμός" και θάφτηκε στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών.

Ο Σεφέρης ξεκίνησε ως παραδοσιακός ποιητής. Στη "Στροφή" του βρίσκουμε μέτρο και ομοιοκαταληξία, καθώς και λυρισμό, που συνηθίζονταν παλιότερα και μέχρι τους συμβολιστές. Από την εποχή όμως του "Μυθιστορήματος" προσχώρησε στη μοντέρνα ποίηση και έμεινε οριστικά πια σ' αυτή. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Οδός ΣΗΜΑΝΙΚΑ ΙΩΑΝΝΟΥ (Καλλιθέα)

Σημανίκας Ιωάννης. Οπλαρχηγός. Γεννήθηκε στη Νάουσα το 1876. Υπήρξε ένας από τους γενναίωτους οπλαρχηγούς του Μακεδονικού Αγώνα. Έλαβε μέρος σε πολλές συμπλοκές εναντίον Βουλγαρικών συμμοριών και Τουρκικών αποσπασμάτων, σε διάφορες περιοχές της Μακεδονίας, όπου το Βουλγαρικό κομμάτι ασκούσε συνέχεια βία και τρομοκρατία εναντίον των Ελλήνων. Το σώμα του Καπετάν Σημανίκα βρισκόταν σε διαρκή κίνηση. Οι Βούλγαροι κομιτατζήδες τον αντιμετώπιζαν εκεί που δεν το περίμεναν.

Ο οπλαρχηγός Σημανίκας είχε υπό τις διαταγές του τους πιο επίλεκτους άνδρες του Μακεδονικού Αγώνα. Ενεργούσε κεραυνοβόλα και αποτελεσματικά εναντίον των κομιτατζήδων. Για τις στρατιωτικές επιτυχίες του, ο αρχηγός του Μακεδονικού Αγώνα Κων/νος Μαζαράκης του έστειλε την πιο κάτω επιστολή:

Αγαπητέ μου Καπετάν Σημανίκα

Έρχομαι να σε συγχαρώ ολοψύχως δια τας λαμπράς σας επιτυχίας και δια την ομηρικήν πάλην την οποίαν διεξηγάγετε μετά των θυσιασθέντων ηρωικών σας παλληκαριών.

Μετά εξαιρέτου εκτιμήσεως

Κων/νος Μαζαράκης (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ (Προμηθέας)

Σικελιανός Άγγελος. Μεγάλος Έλληνας ποιητής. Γεννήθηκε στη Λευκάδα στις 15 Μαρτίου 1884 και πέθανε στην Αθήνα, στην κλινική "Παμμακάριστος" στις 16 Ιουνίου 1951. Την άνοιξη του 1907, σε ηλικία 23 χρονών, έγραψε στη Λυβική έρημο το πρώτο μεγάλο του ποιητικό έργο, τον "Αλαφροίσκιωπο". Σημαντικά γεγονότα στη ζωή του ποιητή ήταν ο γάμος του με τη βαθύπλουτη Αμερικανίδα Εύα Πάλμερ, που του έδωσε την οικονομική άνεση για την επιτέλεση των σκοπών και των σχεδίων του, οι δελφικές γιορτές του 1927 και 1930, που τον ύψωσαν σε παγκόσμιο πλάνο και η κατοχή, που τον έφερε πιο κοντά στο δοκιμαζόμενο λαό και του γάρι-

σε την ευκαιρία να βάλει στη διάθεση του λαού αυτού όλες του τις ικανότητες. Το σημαντικότερο γεγονός της κατοχής συνέβηκε το Φεβρουάριο του 1943 (27), που πέθανε ο Παλαμάς. Από στόμα σε στόμα το τραγικό μαντάτο γέμισε την πόλη. Και την άλλη μέρα στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών ο "πολιορκημένος" αλλά "ελεύθερος" λαός της Αθήνας είχε συγκεντρωθεί για να συνοδέψει στην τελευταία του κατοικία το μεγάλο ποιητή. Και εκεί, κάτω από τα πολυβόλα του εχθρού, πάνω από το συγκεντρωμένο λαό, ακούστηκε η φωνή του Σικελιανού:

Ηχήστε, οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα, πέρα ως πέρα.
Βογγεΐστε τύμπανα πολέμου. Οι φοβερές
σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα.

Κι όταν τελείωσε, το μυριόστομο πλήθος γονατιστό έψαλε τον εθνικό ύμνο, αφήφώντας τα πολυβόλα του εχθρού.

Ο Σικελιανός υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους ποιητές του ελληνικού πανθέου. Ύψωσε το νεοελληνικό λόγο μέχρι το ύψος του Σολωμού και του Παλαμά, τουλάχιστον, και τον έκανε να σταθεί ισότιμα μπροστά στον παγκόσμιο και στον αρχαίο κλασικό. Η αξία του έργου του έχει επισημανθεί απ' όλους τους μελετητές της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Έχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις γύρω από τις ιδέες του και την ποίησή του και όλοι τον μέτρησαν με τα μέτρα που εκτιμούν τους μεγάλους. (Απ. Δ.Σ. 101/85)

Οδός ΣΙΜΩΝΙΔΗ (Εργοχώρι)

Σιμωνίδης ο Κεΐος. Χορικός ποιητής και επιγραμματοποιός. Γεννήθηκε το 556 π.Χ. περίπου στη μικρή πόλη Ιουλίδα του νησιού Κέω, που σήμερα ονομάζεται Κέα ή Τζιά. Πέθανε γύρω στο 468-466 στη Σικελία, συγκεκριμένα στον Ακράγαντα, σε ηλικία 90 περίπου χρόνων. Στην αρχή ασχολήθηκε με το χορό, αλλά γρήγορα στράφηκε προς την ποίηση, όπου διέπρεψε. Δυστυχώς από τα έργα του σώθηκαν μόνο αποσπάσματα. Σαν ποιητής επέφερε πολλές καινοτομίες μεγαλύτερες απ' αυτές του Στησίχορου. Ασχολήθηκε με όλα τα είδη της ποίησης. Σπουδαία είναι τα εγκώμιά του, τα οποία πολλές φορές έγραφε κατά παραγγελία. Εκεί όμως που διακρίθηκε περισσότερο ο Σιμωνίδης και που οφείλει ένα μεγάλο μέρος της δόξας του είναι τα επιγράμματά του. Το γνωστότερο και αξιολογότερο ίσως είναι το επιτύμβιο σ' αυτούς που έπεσαν στις Θερμοπύλες:

"Ω ξειν, αγγέλειν Λακεδαιμονίοις, ότι τήδε κείμεθα τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι".

Επίσης διακρίνεται το επίγραμμα που έγραψε για τους Αθηναίους μαραθονομάχους:

"Ελλήνων προμαχοῦντες Αθηναίοι Μαραθώνι

Χρυσοφόρων Μήδων εστόρεσαν δύναμιν". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

κία στον Πόντο. Γύρω στο 630 π.Χ. οι Μιλήσιοι αποίκισαν την πόλη και με την εμπορική δραστηριότητά τους αφομοίωσαν τους άλλους πληθυσμούς, με αποτέλεσμα να αναδειχθεί σε αξιόλογο πνευματικό και οικονομικό κέντρο. Ίδρυσε μάλιστα και αποικίες, όπως την Τραπεζούντα, την Κερασούντα και τον Κοτύωρα. Υπήρξε πατρίδα του κυνικού φιλόσοφου Διογένη. Κατά τον 5ο αι. π.Χ. (εποχή Περίκλη) αποικίστηκε από Αθηναίους, αλλά γρήγορα οι κάτοικοι της πόλης ανάκτησαν την ελευθερία τους. Το 368 π.Χ. την κατέλαβαν οι Πέρσες (Δατάμας, σατράπης της Καππαδοκίας) για να ακολουθήσουν ο Μ. Αλέξανδρος και οι διάδοχοί του. Το 2ο αι. π.Χ. έγινε πρωτεύουσα του βασιλιά του Πόντου Φαρνάκη Α' (183 π.Χ.). Ακολούθησε η ρωμαϊκή κατάκτηση (71 π.Χ.) από το Ρωμαίο στρατηγό Λούκιλλο και έγινε ρωμαϊκή αποικία (47 π.Χ.). Κατά τη ρωμαϊκή περίοδο γνώρισε μεγάλη ακμή, σε αντίθεση με τη βυζαντινή περίοδο που έπεσε σε παρακμή. Οι Σελτζούκοι Τούρκοι πολλές φορές την κατέλαβαν, αλλά πάντοτε οι Βυζαντινοί την έπαιρναν πίσω. Το 1461 μ.Χ. όμως παραδόθηκε στο Μωάμεθ Β' τον Πορθητή και ερημώθηκε. Η όλη περιοχή μαζί με τη Σινώπη ακολούθησε την πορεία του Τουρκικού κράτους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΙΟΡΜΑΝΩΛΑΚΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Σιορμανωλάκης Αναστάσιος. Γεννήθηκε το 1852 στη Βέροια. Ήταν γιος του Εμμανουήλ Αναστασίου Σιορμανωλάκη, ιατρού, και της Ευδοξίας το γένος Βικέλλα. Κατά την έναρξη του Μακεδονικού Αγώνα, αναλαμβάνει την προεδρία του Κέντρου Αντίστασης "Εθνική Αμυνα". Η οργάνωση αυτή, στην περίοδο του Μακεδονικού Αγώνα, ήταν σαν μια Φιλική Εταιρεία, που πήρε την απόφαση να μνησεί τους Μακεδόνες στους σκοπούς του Εθνους, να απελευθερώσει τα πάτρια εδάφη και να διώξει τους Τούρκους και τους Βούλγαρους Κομιτατζήδες.

Πολλές φορές οι Βούλγαροι προσπάθησαν να δολοφονήσουν τον Σιορμανωλάκη, με επιθέσεις τους στο αγρόκτημά του στο Μακροχώρι, αλλά αυτός, με το θάρρος και τη γενναιότητά του, αλλά και τη βοήθεια των συνεργατών του γλίτωνε. Ομως πιάστηκε αργότερα, με τον φίλο του γιατρό Δημήτριο Τούσα και εξορίστηκε από την τουρκική κυβέρνηση στο Σαρή Σαμπάν (Χρυσούπολη).

Για τις υπηρεσίες, που πρόσφερε στον Εθνικό Μακεδονικό Αγώνα, τιμήθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση με παράσημο και από το λαό της Βέροιας, που τον εξέλεξε πρώτο βουλευτή της.

Πέθανε το 1924 (άγamos) σε ηλικία 71 χρονών, δωρίζοντας στον Δήμο Βεροίας ένα σπίτι απέναντι από την εκκλησία της Παναγίας Φανερωμένης κι ένα τμήμα οικοπέδου στον αυλόγυρο του τότε Γυμνασίου της πόλης (σημερινό Δημαρχείο).

Ο Δήμος Βεροίας, τιμώντας την προσφοράν του, ονόμασε (19-10-76) ένα δρό-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αρετής, κόρης του Ατλάντα. Ήταν κατά τη μυθολογία ιδρυτής της Κορίνθου, που πρώτα λεγόταν Εφύρα. Αναφέρεται από τον Όμηρο στην "Ιλιάδα" σαν ο πιο σοφός και πανούργος από όλους τους ανθρώπους. Σκοτώθηκε από το Θησέα.

Σύμφωνα με άλλη παράδοση, τιμωρήθηκε από το Δία, επειδή είχε κάνει γνωστή στον Ασωπό την αρπαγή της κόρης του από τον πατέρα των θεών. Έστειλε τότε ο Δίας το Θάνατο στο Σίσυφο, αλλά αυτός με την πανουργία του κατόρθωσε να τον δέσει. Όταν όμως ο Θάνατος απελευθερώθηκε από τον Άρη και ανάγκασε το Σίσυφο να τον ακολουθήσει, εκείνος ζήτησε από τη γυναίκα του να μην του αποδώσει τις νεκρικές τιμές. Στον Άδη ο Σίσυφος συνάντησε τον Πλούτωνα και τον παρακάλεσε να τον αφήσει να επιστρέψει στη Γη για να τιμωρήσει τη γυναίκα του, επειδή δεν τον είχε τιμήσει όσο έπρεπε, δίνοντας την υπόσχεση ότι θα επέστρεφε μετά την τιμωρία. Πολύ γρήγορα όμως ξέχασε την υπόσχεσή του και ο Δίας αναγκάστηκε να στείλει τον Ερμή για να τον οδηγήσει με τη βία στον Κάτω Κόσμο. Εκεί για τιμωρία καταδικάστηκε να ανεβάζει συνέχεια έναν πελώριο βράχο στην κορυφή ενός ψηλού βουνού, που πάντα όμως κατρακυλούσε μόλις πλησίαζε στην κορυφή. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΚΑΛΚΩΤΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ (Οικ. Μέσης)

Σκαλκώτας Νικόλαος. Έλληνας μουσουργός (1904-1949). Από 5 χρονών διαφαίνεται η μουσική του ιδιοφυΐα, κυρίως στο βιολί. Πρώτο βραβείο του Ωδείου Αθηνών (1920). Παίρνει την Αβερώφειο υποτροφία και πηγαίνει στο Βερολίνο (1921-1924). Στην αρχή σπουδάζει βιολί και αργότερα σύνθεση. Το 1928 παίρνει την υποτροφία του Εμμ. Μπενάκη, η οποία του επιτρέπει να συνεχίσει τις σπουδές του στη Γερμανία, όπου παίζονται οι πρώτες συνθέσεις του, που προκαλούν ευμενή σχόλια. Το 1933 επιστρέφει στην Αθήνα. Εργάζεται στην κρατική ορχήστρα και εξακολουθεί αθόρυβα να συνθέτει, χωρίς όμως να αναγνωρίζεται το έργο του. Μετά το θάνατό του, ο οίκος "Universal Edition", που εδρεύει στη Βιέννη, Λονδίνο και Ζυρίχη, εκδίδει τα έργα του, τα οποία προκαλούν τα ευμενέστατα σχόλια των ξένων μουσικοκριτικών. Έτσι ο Σκαλκώτας επιβάλλεται έστω και μετά θάνατον, ως μουσική ιδιοφυΐα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΚΑΡΙΜΠΑ ΓΙΑΝΝΗ (Πανόραμα)

Σκαρίμπας Γιάννης (1897-1984). Ιδιόρρυθμος ποιητής, πεζογράφος και ιστορικός συγγραφέας.

Γεννήθηκε (1897) στο χωριό Αγία Ευθυμία της επαρχίας Παρνασσίδας. Μια

πληροφωρία ριγογράφου του λέει ότι γεννήθηκε μέσα σ' ένα βράσιον τρενού, με το οποίο η οικογένειά του πήγαινε να εγκατασταθεί στο Αίγιο, όπου ο πατέρας του δούλευε ως υπάλληλος τελωνείου. Εκεί εξήσε τα πρώτα παιδικά του χρόνια, αποκομίζοντας πάμπολλες εμπειρίες από τη δυστυχία της ελληνικής επαρχίας. Η καλύτερη, συγκριτικά με τους άλλους, οικογενειακή του κατάσταση και η έμφυτη έφεση για μόρφωση, του επέτρεψε να τελειώσει το σχολαρχείο στο Αίγιο και το γυμνάσιο στην Πάτρα. Μετά το τέλος των εγκύκλιων σπουδών του κατατάχθηκε εθελοντικά στο στρατό και πήρε μέρος στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, έχοντας μάλιστα το βαθμό του έφεδρου ανθυπολοχαγού. Όταν απολύθηκε από το στρατό, εγκαταστάθηκε στη Χαλκίδα της Εύβοιας, όπου εργάστηκε για πολλά χρόνια ως εκτελωνιστής. Παράλληλα όμως ασχολήθηκε με τα προβλήματα των ανθρώπων της πόλης του, που φαίνεται πως τον επηρέασαν στο έργο του. Στην ειδική παρουσίαση της ζωής στην ύπαιθρο από τη λογοτεχνία της εποχής του (μεσοπόλεμος) αντέδρασε με το έργο του "Καημοί στο Γρυπονήσι", που αποτελεί μια "φωνή διαμαρτυρίας" απέναντι στην τάση αυτή.

Το συγγραφικό έργο του Σκαρίμπα αποτελείται από ποιήματα, διηγήματα, θεατρικά έργα, μυθιστορήματα, ιστορικά δοκίμια και κανονικά άρθρα ενάντια στους φορείς των κατεστημένων ιδεών. Εκείνο που, κυρίως, προέχει στο Σκαρίμπα είναι το ύφος του: είναι ζωντανό, με λαϊκίζουσες εκφράσεις, με ειρωνείες, συντακτικές ιδιομορφίες και εκπλήξεις. Γενικά η γραφή του Σκαρίμπα είναι συνειρμική, ο λόγος του εικονοκλαστικός και με πολιτικές προεκτάσεις. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΚΟΥΦΑ (Παπάγου Τέρμα)

Σκουφάς Νικ. Ένας από τους ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας (1780-1819). Το όνομά του οφείλεται στο επάγγελμα που ασκούσε στην Άρτα: πουλούσε σκούφους. Από την πατρίδα του την Άρτα διώχτηκε από τον Αλή Πασά και εγκαταστάθηκε ως έμπορος στην Οδησσό. Εκεί συνδέθηκε με τον Αθανάσιο Τσακάλοφ και τον Παναγιώτη Αναγνωστόπουλο. Οι τρεις τους το 1818 ίδρυσαν τη Φιλική Εταιρεία, με σκοπό να ετοιμάσουν το υπόδουλο ελληνικό γένος για τη μεγάλη εξέγερση. Στην ουσία αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας ήταν ο Σκουφάς, αλλά οι ατυχίες της ζωής του δεν τον άφησαν να επιβληθεί σε μεγάλο κύκλο Ελλήνων πατριωτών. Κύρια αιτία του γεγονότος αυτού στάθηκαν οι αποτυχίες του στο εμπόριο και η πτώχευσή του. Μερικοί μάλιστα, που κινούνταν από ιδιοτέλεια, θέλησαν τότε να συγκοφαντήσουν το Σκουφά διαδίδοντας ότι η δράση του στην Εταιρεία οφειλόταν αποκλειστικά στην πρόθεσή του να εκμεταλλευτεί τις συνδρομές των μελημένων, για να πετύχει με τον τρόπο αυτόν την ανόρθωση των οικονομικών του. Φυσικά όλα αυτά ήταν κακόβουλα ψεύδη, γιατί ο Σκουφάς υπήρξε άνθρωπος με αυστηρές ηθικές αρχές και όχι μόνο δεν αποκόμισε οφέλη από την εθνική του δράση, αλλά και οικονομικές ζημιές έπαθε εξαιτίας της και η υγεία του κλονίστηκε ανεπανόρθωτα, με αποτέλεσμα να οδηγηθεί πρόωρα στο θάνατο (31-7-1819). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΚΡΑ

Σκρα ντι Λέγκεν (αλβανικά=λίκνον από βράχους). Όρος και ομώνυμο χωριό της επαρχίας Παιονίας, του νομού Κιλκίς, σε υψόμετρο 560 μ. (το βουνό: υψόμ. 1.097 μ.). Η κωμόπολη αυτή έμεινε στην ιστορία, γιατί κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο έγινε εκεί μια από τις φοβερότερες στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Την περιοχή κατείχαν οι Βούλγαροι κι ενοχλούσαν τα συμμαχικά στρατεύματα. Αποφασίστηκε η κατάληψη του Σκρα από τον ελληνικό στρατό. Η επιχείρηση έγινε το Μάιο του 1918. Παρόλο που οι Βούλγαροι αντιστάθηκαν γερά, τελικά η περιοχή καταλήφθηκε από τους Έλληνες. Ήταν η πρώτη νίκη του ελληνικού στρατού στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και είχε ως αποτέλεσμα την ανακούφιση των συμμαχικών στρατευμάτων του στρατηγού Γκνγιομά, που δρούσαν στο Μακεδονικό Μέτωπο.

Στη μάχη αυτή πήρε το "βάπτισμα του πυρός" ο Λάκωνας στρατιωτικός Κωνσταντίνος Δαβάκης. Ο πρωτότειρος πολεμιστής έδειξε εξαιρετική ανδρεία και σύνεση, τόση ώστε να κάνει τους ανωτέρους του να τον θαυμάζουν, αλλά και τους στρατιώτες του να τον αγαπούν και να τον σέβονται.

Οδός ΣΜΥΡΝΗΣ

Σμύρνη. Μεγάλη πόλη των δυτικών παραλίων της Μ. Ασίας. Στη θέση της σημερινής Σμύρνης υπήρχε προϊστορικός οικισμός της 3ης χιλιετίας, όπως αναφέρεται από το Στράβωνα. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι κοντά στο προϊστορικό αυτό οικισμό ιδρύθηκε κατά τα τέλη του 11ου αιώνας από τους Αιολείς η ελληνική Σμύρνη. Οι Σμυρναίοι όμως θεωρούσαν σαν πρώτο οικιστή της πόλης τους τον Τάνταλο και διεκδικούσαν ακόμη την τιμή για την πόλη τους ότι υπήρξε η γενέτειρα του Ομήρου.

Στις αρχές του 7ου αι. οι Κολοφώνιοι κατέλαβαν τη Σμύρνη και στα τέλη του 7ου αι. την κατέστρεψε ο Λυδός Αλυάττης. Η νέα πόλη ιδρύθηκε από το Μ. Αλέξανδρο και σ' αυτήν συγκεντρώθηκαν οι απόγονοι των κατοίκων της παλιάς Σμύρνης. Κατά την ελληνιστική εποχή, χάρη στην εύνοια των επίγονων, του Αντίγονου του Μονόφθαλμου και του Λυσίμαχου, οχυρώθηκε, μεγάλωσε και έγινε η ωραιότερη πόλη της Μ. Ασίας. Η ακμή συνεχίστηκε και κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, ακόμη και μετά την καταστροφή από σεισμούς του 178 μ.Χ., οπότε ξαναχτίστηκε από τον αυτοκράτορα Μάρκο Αυρήλιο.

Η Σμύρνη διατήρησε τη θέση της και κατά τη βυζαντινή εποχή, οπότε ενισχύθηκε η οχύρωσή της. Θεωρούνταν η σπουδαιότερη πόλη της αυτοκρατορίας σε ασιατικό έδαφος και μεταξύ των μεγάλων έργων της περιόδου εκείνης (5ος και 6ος αι.) είναι το υδραγωγείο, τμήματα του οποίου σώζονται μέχρι σήμερα.

Η οθωμανική κυριαρχία της πόλης χρονολογείται από το 1424, οπότε η Σμύρνη εκπορθήθηκε από το Σουλτάνο Μουράτ Β'. Κατά την τουρκοκρατία ο ελληνικός πληθυσμός υπόφερε πολύ από την έλλειψη ασφάλειας και νομικής προστασί-

λήρων και τερματισμό η καταστροφή της Σμύρνης από τη φονιά. Μεταξύ των σφαίων της αχαλίνωτης τουρκικής θηριωδίας ήταν και ο μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος.

Όσοι από τους Έλληνες και Αρμένιους διασώθηκαν από τους φόνους, τις απαγωγές και την αιχμαλωσία, μεταφέρθηκαν και εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΟΛΩΜΟΥ

Σολωμός Διονύσιος. Από τους μεγαλύτερους Νεοέλληνες ποιητές, ο εθνικός μας ποιητής, ιδρυτής της εφτάνησιακής σχολής, που επηρέασε σημαντικά τη μετέπειτα ποιητική δημιουργία στον τόπο μας.

Γεννήθηκε στη Ζάκυνθο τον Απρίλιο του 1798. Πατέρας του ήταν ο αριστοκράτης κόμης Νικόλαος Σολωμός, κρητικής καταγωγής και μητέρα του η Αγγελική Νίκη, υπηρέτρια του πατέρα του. Μετά το θάνατο του πατέρα του, ο κηδεμόνας του Ν. Μεσσαλάς τον έστειλε να μορφωθεί στην Ιταλία. Το 1815 γράφτηκε στη νομική σχολή του πανεπιστημίου της Παβίας, αλλά στην πραγματικότητα παρακολουθούσε φιλολογία. Γνωρίστηκε με τους δυο μεγάλους Ιταλούς ποιητές Μόντι και Μαντσόνι, των οποίων η επίδραση στο έργο του Σολωμού είναι μεγάλη.

Το 1818, ξαφνικά, άφησε τις σπουδές του τελευταίου έτους, πάνω που θα έπαιρνε το πτυχίο - ίσως γιατί κατάλαβε πως θα του ήταν άχρηστο - και γύρισε στη Ζάκυνθο. Εξαιρετικά σημαντική στάθηκε η γνωριμία του με το Σπ. Τρικούπη το 1822. Με την παρότρυνσή του ο Σολωμός σε σύντομο χρονικό διάστημα έδωσε πολλά έργα, που δείχνουν την επίμονη προσπάθειά του να υποτάξει τη δημοτική γλώσσα.

Στα τέλη Νοεμβρίου του 1828 ο ποιητής έφυγε για την Κέρκυρα, όπου εγκα-

ταστάθηκε μόνιμα. Εκεί τον δέχτηκαν με χαρά και σεβασμό. Δημιούργησε κύκλο θαυμαστών και μαθητών, ανάμεσα στους οποίους ξεχώριζαν ο Ιάκωβος Πολυλάς, ο Γεράσιμος Μαρκοράς, ο Ιούλιος Τυπάλδος, ο Ανδρέας Λασκαράτος, ο Αντώνιος Μανούσος και άλλοι νέοι ποιητές.

Ο Σολωμός προτού πεθάνει σωματικά, είχε σβήσει πνευματικά. Τα τελευταία του χρόνια είχε κυριευτεί από μια παράξενη νωθρότητα, που την ενίσχυε η αλκοολική του κατάσταση. Το νευρικό του σύστημα ήταν φοβερά κλονισμένο και με την παραμικρή αφορμή μάλωνε. Πέθανε στις 9 Φεβρουαρίου 1857, προφέροντας, κατά το Μαρκορά, τους στίχους από τον “Ύμνο”:

Φως στο χέρι, φως στο πόδι
κι όλα γύρω σου είναι φως.

Ο Σολωμός με το έργο του, αποσπασματικό στο μεγαλύτερο μέρος, αναδείχτηκε σαν ο μεγαλύτερος Νεοέλληνας ποιητής και θεμελίωσε τον πνευματικό μας πολιτισμό. Τις μεγαλύτερες εμπνεύσεις του τις έντυσε με το πνεύμα και την ατμόσφαιρα του αγωνιζόμενου έθνους, χρησιμοποιώντας στις περισσότερες από αυτές τον εθνικό μας στίχο, τον ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο. Δίκαια λοιπόν πήρε τον τίτλο του εθνικού μας ποιητή. (Απ. Δ.Σ. 248/78)

Οδός ΣΟΛΩΝΟΣ (Παπάγου)

Σόλωνας. Μεγάλος νομοθέτης και ποιητής, ένας από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας. Γεννήθηκε γύρω στο 640 π.Χ. στην Αττική. Στην αρχή ασχολήθηκε με το εμπόριο και με δικό του πλοίο ταξίδεψε σε όλα τα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου, ανακαλύπτοντας έτσι καινούργιους ορίζοντες.

Για πρώτη φορά γίνεται γνωστός στα 604 π.Χ., όταν έγραψε την ελεγεία “Σαλαμίν”. Στα 594 π.Χ., η αθηναϊκή πολιτεία του ανέθεσε να ειρηνεύσει τις δυο αντίθετες μερίδες, των αριστοκρατών και του λαού, που με τις συγκρούσεις τους απειλούσαν να καταστρέψουν το αθηναϊκό κράτος. Έτσι ο Σόλωνας αναλαμβάνοντας απεριόριστη εξουσία, προχώρησε σε μια ριζοσπαστική, οικονομική και πολιτική μεταρρύθμιση.

Απαγόρευσε τη δουλεία για χρέη και κατάργησε όλα τα μέχρι τότε χρέη των χωρικών για τα κτήματά τους, με την περίφημη “σεισάχθεια”. Τέλος, χώρισε τους πολίτες σε τέσσερις κατηγορίες, ανάλογα με το εισόδημά τους, σε μεγάλους γαιοκτήμονες, σε ιππείς, σε μικρούς καλλιεργητές και σε ημερομίσθιους. Στα ανώτερα αξιώματα μπορούσαν ν’ ανέβουν μόνο οι πολίτες της πρώτης κατηγορίας. Η μεταρρύθμιση του Σόλωνα δεν ικανοποίησε ούτε τους αριστοκράτες, που τη θεώρησαν επαναστατική, ούτε το λαό, που τη θεώρησε συντηρητική. Γι’ αυτό ο Σόλωνας έφυγε από την Αθήνα κι έζησε για πολλά χρόνια μακριά της και μόνο στα χρόνια του Πεισίστρατου ξαναγύρισε.

Η πολιτική ισότητα ανάμεσα στις διάφορες τάξεις της Αθήνας έγινε μόλις στα τέλη του 6ου π.Χ. αι. από τον Κλεισθένη. Του Σόλωνα σώθηκαν μερικά μόνο αποσπάσματα ποιημάτων, καθώς και μερικά από τα σοφά αποφθέγματά του. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Σουλι. Ομάδα ηπειρωτικών χωριών στα Ν των Ιωαννίνων. Βρίσκονται πάνω στα βουνά Μούργα, Ζαβρούχο και Τούρλια, κοντά στη συμβολή των ποταμών Αχέρο-ντα και Τσαγκαριώτικου. Οι πρώτοι κάτοικοι του Σουλίου ήρθαν από τη Β. Ήπει-ρο και αναμείχτηκαν με τους Ηπειρώτες που κατοικούσαν στις γύρω περιοχές. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας τα Σουλιωτοχώρια οργανώθηκαν σε ένα είδος στρατιω-τικής ομοσπονδίας, στην οποία αρχικά μετείχαν μόνο τέσσερα χωριά, αλλά πολύ σύντομα έγιναν έντεκα. Η στρατιωτική κοινότητα του Σουλίου ήταν αυτοδιοικούμε-νη και πλήρωνε απλώς κάποιο φόρο στην τουρκική κυβέρνηση της Κωνσταντινού-πολης. Η σκληρή ζωή και γενικά η φύση του τοπίου και των ενασχολήσεών τους, είχαν κάνει τους Σουλιώτες τραχείς και πολεμικούς. Ακόμη και οι γυναίκες και τα παιδιά τους, από πολύ μικρά, ήξεραν να χρησιμοποιούν τα όπλα.

Μετά το Ρωσοτουρκικό πόλεμο, ο Αλή Πασάς, με σουλτανικό φιρμάνι, που του έλυνε τα χέρια, επεχείρησε τρεις εκστρατείες εναντίον των Σουλιωτών. Στην τρί-τη εκστρατεία, οι Σουλιώτες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους. Η έξοδος έγινε στις 16 Δεκεμβρίου 1803. Όμως ο Βελής, ο γιός του Αλή Πασά δεν κράτησε τη συμφωνία και επιτέθηκε στους Σουλιώτες την ώρα που αποχωρούσαν. Πολλές Σουλιώτισσες που αποκλείστηκαν στο Ζάλογγο, προτίμησαν το θάνατο παρά την ταπείνωση (χορός του Ζαλόγγου). Λίγοι μόνο Σουλιώτες κατόρθωσαν να σω-θούν φτάνοντας στην Πάργα και από εκεί στα Επτάνησα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΟΦΙΑΣ (Καλλιθέα)

Σοφία. Στην ελληνική αρχαιότητα σήμαινε τη γνώση, τη φιλοσοφία και αργότε-ρα μόνο την αρετή. Σοφός ήταν αυτός που εξέταζε την αιτία, τη φύση και το σκο-πό της ύπαρξης του ανθρώπου και του κόσμου, την ύπαρξη του Θεού, την προ-νοια, αλλά και διάφορα θέματα συγχρόνως. Για πολλά χρόνια αργότερα η σοφία πήρε τη σημασία της πλήρους γνώσης της αλήθειας για την ουσία των όντων. Σή-μερα θα υποστηρίζαμε πως η σοφία δεν είναι η πολυμάθεια, αλλά είναι η φρόνη-ση, η γνώση, η εμπειρία, η πνευματική ικανότητα και η δεξιότητα να εξετάζει κα-νείς τα όντα. Με στενότερη ακόμη έννοια, η ανθρώπινη σοφία δηλώνει και τη γνώ-ση των θεϊκών πραγμάτων αλλά και των καθηκόντων του ανθρώπου. Η ύψιστη σο-φία, η απόλυτη γνώση της αλήθειας, του αγαθού και του ωραίου, αποδίδεται στο Θεό. (Απ. Δ.Σ. 146/60, 120/93)

Οδός ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ (Προμηθέας)

Σοφοκλής. Μεγάλος τραγικός ποιητής της αρχαίας Ελλάδας. Δεν γνωρίζουμε ακριβώς τη χρονολογία της γέννησής του, αλλά πιθανότερη θεωρείται αυτή του Πά-ριου Χρονικού που τοποθετείται στο 497/6. Ο άγνωστος πάλι συγγραφέας του βίου του μας οδηγεί στα 495/4. Σαν τόπος γέννησής του αναφέρεται η Αθήνα και μάλι-στα ο δήμος Κολωνού. Πατέρας του ήταν ο Σόφιλλος, αρκετά πλούσιος Αθηναί-

ος, που του εξασφάλισε μια καλή μορφωση, ιδιαίτερα στη μουσική και τη γυμναστική. Τη μουσική τη διδάχτηκε από τον περίφημο δάσκαλο Λάμπρο. Από τον βίο του Σοφοκλή μαθαίνουμε ότι μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, έφηβος, ηγούνταν του χορού που έγινε για τη μεγάλη νίκη. Εδώ επιχειρείται και ένας συσχετισμός ανάμεσα στους τρεις μεγάλους τραγικούς ποιητές: Ο Αισχύλος πήρε μέρος στην ίδια ναυμαχία σαν πολεμιστής και ο Ευριπίδης γεννήθηκε ακριβώς την ημέρα που έγινε η ναυμαχία. Από μικρός μελέτησε πολύ τον Αισχύλο, τον οποίο θαύμαζε σαν μεγάλο τραγικό ποιητή και τον Όμηρο. Στο σαμιακό πόλεμο (441-440) ήταν στρατηγός μαζί με τον Περικλή, με τον οποίο συνδέθηκε με στενή φιλία. Από μια επιγραφή διαπιστώνεται ακόμη ότι ο Σοφοκλής το 443-442 υπήρξε και πρόεδρος των ελληνοταμιών. Για πρώτη φορά σαν ποιητής παρουσιάστηκε σε διαγωνισμό το 468 π.Χ. σε ηλικία 28 χρονών. Κριτές στον αγώνα ήταν ο Κίμωνας και οι εννιά στρατηγοί του, που γύρισαν νικητές από τους πολέμους κατά των βαρβάρων.

Ο Σοφοκλής με την τραγωδία του "Τριπτόλεμος", νίκησε για πρώτη φορά τον Αισχύλο. Για το θάνατό του (406 με 405 π.Χ.) υπάρχουν πολλές εκδοχές. Η πιθανότερη ίσως άποψη είναι πως πέθανε από χαρά για τη νίκη του στον τελευταίο δραματικό αγώνα της ζωής του.

Από τα 123 έργα που αποδίδονται στο Σοφοκλή, σήμερα σώζονται επτά ολόκληρες τραγωδίες, 400 στίχοι από το σατυρικό δράμα "Ιχνηυταί" και μερικά αποσπάσματα από διάφορα άλλα έργα. Οι τίτλοι των τραγωδιών που σώθηκαν είναι κατά χρονολογική σειρά: "Αίας", "Αντιγόνη", "Τραχίνιαι", "Οιδίπους Τύραννος", "Ηλέκτρα", "Φιλοκτήτης" και "Οιδίπους επί Κολωνώ". (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΣΟΦΟΥ

Πρόκειται περί του Λέοντος ΣΤ' του Σοφού, αυτοκράτορα του Βυζαντίου (886 - 912 μ. Χ.). Ήταν γιος του Βασιλείου Α', του ιδρυτή της μακεδονικής δυναστείας. Αγαπούσε με πάθος τις πνευματικές ενασχολήσεις και δεν ενδιαφέρθηκε πολύ για το στρατό και τη διοίκηση του κράτους. Αξιόλογο θεωρείται το νομοθετικό του έργο, που αποτελεί συνέχεια της νομοθεσίας του πατέρα του. Εξέδωσε συλλογή νόμων, τα "Βασιλικά", σε 60 βιβλία και το "επαρχιακόν βιβλίον". Η ιδιωτική του ζωή προκάλεσε σάλο, γιατί οι τέσσερις γάμοι του ήρθαν σε αντίθεση και με το νόμο και με την Εκκλησία.

Στα χρόνια της βασιλείας του η αυτοκρατορία έπαθε μεγάλες καταστροφές από τους Βουλγάρους, τους Σαρακηνούς και τους Ρώσους. Γενικά η βασιλεία του Λέοντα ΣΤ' του Σοφού μπορεί να ειπωθεί ότι αποτελεί σειρά αποτυχημένων ενεργειών στο εξωτερικό και το εσωτερικό, οι οποίες αποτελούν παρένθεση ανάμεσα στα λαμπρά επιτεύγματα των προηγούμενων και των επόμενων αυτοκρατόρων.

Οδός ΣΠΑΡΤΑΚΟΥ

Σπάρτακος. Ονομαστός μονομάχος από τη Θράκη, νομιδικής καταγωγής. Ήταν ο αρχηγός της εξέγερσης των δούλων που συντάραξε την ιταλική χερσόνησο κατά

να διαφύγουν, άρχισε να λεηλατεί την περιοχή της Καμπανίας. Η Ρώμη, μπροστά στον κίνδυνο, έστειλε αλληπάλληλες στρατιωτικές δυνάμεις, που όμως δεν μπόρεσαν να καταβάλουν τους στασιαστές. Αντίθετα η δύναμή τους μεγάλωνε μέχρι που έφτασε τις 70.000 άνδρες. Διακρίνοντας όμως ο Σπάρτακος πως δεν θα μπορούσε για πολύ να επιτίθεται και να νικά τους Ρωμαίους, θέλησε να φύγει από το ιταλικό έδαφος και γι' αυτό στράφηκε προς τις Άλπεις. Οι έντονες διαμαρτυρίες όμως των ατάκτων του, καθώς και οι πλημμύρες του Πάδου, δεν του επέτρεψαν την πορεία και αναγκάστηκε να στραφεί εναντίον της Ρώμης, με συνολική δύναμη 120.000 ανδρών. Στη μάχη που έγινε στην περιοχή Λευκανίας το 71 π.Χ., οι ρωμαϊκές δυνάμεις του Λικίνιου Κράσσου διάλυσαν το άτακτο σώμα των δούλων. Ο Σπάρτακος σκοτώθηκε στη μάχη, ενώ τα υπολείμματα της στρατιάς του αποδεκατίστηκαν στην Ετρουρία από τον Πομπήιο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΠΑΡΤΗΣ (Κυψέλη)

Σπάρτη. Πόλη και πρωτεύουσα του νομού Λακωνίας. Η σημερινή Σπάρτη είναι χτισμένη πάνω στην αρχαία πόλη και διαδέχτηκε το Μυστρά ως πρωτεύουσα του νομού Λακωνίας. Δημιουργοί του βαυαρικού ρυμοτομικού σχεδίου της πόλης υπήρξαν οι Γερμανοί Στάουφερτ και Σάουμπερτ (1834).

Σύμφωνα με την παράδοση, οι Δωριείς με αρχηγούς τους Ηρακλείδες Προκλή και Ευρισθένη, γιούς του Αριστόδημου, εγκαταστάθηκαν στην πάνω κοιλάδα του Ευρώτα, τη Λακεδαίμονα, στις αρχές του 10ου π.Χ. αι. Η σπαρτιατική κοινωνία που δημιουργήθηκε, διαιρέθηκε σύμφωνα με τα πρότυπα της δωρικής σε τρεις φυλές και 30 φράτρες ή ωβές, στις οποίες υπερίσχυσαν οι Αγιάδες, οι Ευρυποντίδες και οι Αιγείδες. Η Σπάρτη διαιρέθηκε σε τρεις τάξεις: Τους εἰλωτες (δούλους), τους περίοικους και τους κυρίαρχους Σπαρτιάτες. Η θέση των εἰλωτων ήταν μειονεκτική, ενώ τα προνόμια είχαν συγκεντρωθεί στις άλλες δυο τάξεις. Η γη χωρίστηκε σε τεμάχια και μοιράστηκε στους Δωριείς.

Η βάση του πολιτεύματος ήταν η συνέλευση του λαού, που ονομαζόταν Απέλλα. Η Απέλλα διάλεγε με ψήφο 28 ηλικιωμένους που ονομάζονταν γερονσιαστές και συγκροτούσαν τη Γερουσία. Αργότερα προστέθηκε ο θεσμός των Εφόρων. Οι Έφοροι ήταν πέντε και ελεγόνταν μια φορά το χρόνο από την Απέλλα.

Η Απέλλα, οι πέντε Έφοροι και η Γερουσία (στην οποία έπαιρναν μέρος και οι δυο βασιλιάδες), αποτελούσαν το πολίτευμα, ένα συνδυασμό διπλής βασιλείας και δημοκρατίας.

Η όλη διαμόρφωση της σπαρτιατικής ζωής και πολιτεύματος συνδέθηκε με το όνομα του νομοθέτη Λυκούργου (9ος αι. π.Χ.).

Στα τέλη του 6ου αι. π.Χ., η Σπάρτη αναδείχτηκε σε μεγάλη δύναμη και η φήμη της ξεπέρασε τα όρια της Ελλάδας. Το 545 π.Χ., ο βασιλιάς των Λυδών Κροίσος, σύναψε συμμαχία με τη Σπάρτη, ζητώντας βοήθεια εναντίον της περσικής απειλής.

Μετά το Β' Μεσσηνιακό πόλεμο η ζωή στη Σπάρτη διαμορφώθηκε σε αυστηρότερη βάση και απαγορεύτηκε κάθε επικοινωνία με τον άλλο κόσμο. Σ' αυτό το γεγονός οφείλεται και η πνευματική στείρωση που επικράτησε τον 6ο αι. π.Χ., σε αντίθεση με τον 7ο αι., κατά τον οποίο η Σπάρτη αναδείχτηκε σε σπουδαίο καλλιτεχνικό κέντρο.

Στις αρχές του 5ου αι., η Σπάρτη βρισκόταν σε μεγάλη ακμή και, εγκαταλείποντας τον αυστηρό απομονωτισμό της, συμμετείχε στην αντιμετώπιση του περσικού κινδύνου μαζί με όλους τους Έλληνες. Η Σπάρτη ανέλαβε την αρχιστρατηγία του στρατού ξηράς. Η θυσία του Λεωνίδα και των τριακοσίων οπλιτών του στις Θερμοπύλες εξασφάλισε στη Σπάρτη τη μεγάλη δόξα και ηθική αίγλη. Οι συνεχείς πόλεμοι όμως εξασθένησαν τη δύναμή της και μείωσαν αισθητά τον πληθυσμό της.

Οι Σπαρτιάτες δεν εμπόδισαν, όπως υποστήριξαν μερικοί, τον πολιτισμό των ανθρώπινων αντιλήψεων, αλλά στάθηκαν αιώνια παραδείγματα με την ελικρίνεια του συνοπτικού τους λόγου και με την υπεράνω της ζωής τους αφοσίωση στην πατρίδα. Η Σπάρτη είναι η πόλη της ανδρείας και της λογικής. Είναι εκείνη που γέννησε τους Λυκούργους και τους Λεωνίδες, τους πρωτοπόρους του χρέους, της τιμής και του καθήκοντος.

Στα 338 π.Χ. δυο ικανοί βασιλιάδες, ο Άγις Δ' και ο Κλεομένης Γ' προσπάθησαν να σώσουν την πόλη από την τελική καταστροφή μ' ένα πρόγραμμα κοινωνικών μεταρρυθμίσεων. Η Σπάρτη άρχισε να παρακμάζει στα 221 π.Χ., μετά από την ήττα της στη μάχη της Σελλασίας, όπου ο βασιλιάς της Κλεομένης Γ' νικήθηκε από το βασιλιά της Αχαϊκής Συμπολιτείας Αντίγονο. Αργότερα, στα 146 π.Χ., διαλύθηκε μετά από τη ρωμαϊκή κατάκτηση.

Μετά τον Κλεομένη Γ', η χώρα για τρία συνεχή χρόνια μαστιζόταν από αναρχία. Έγινε τύραννος ένας μισθοφόρος από τον Τάραντα, ο Μαχανίδας και μετά από αυτόν ο Νάβης (206-192 π.Χ.). Η πόλη προσαρτήθηκε στην Αχαϊκή Συμπολιτεία του Φιλοποίμενα (192 π.Χ.), όπου παρέμεινε ως το 146 π.Χ.

Στα βυζαντινά χρόνια αναφέρεται ένας μικρός συνοικισμός με το όνομα Λακεδαιμονία. Κέντρο της περιοχής έγινε από το 1249 ο Μυστράς, όπου και μετοίκησαν οι κάτοικοι της παλιάς Σπάρτης, ο οποίος και αποτέλεσε ακτινοβόλο πνευματικό κέντρο του Ελληνισμού. Όταν στα 1462 ξέσπασε ο πόλεμος ανάμεσα στους Τούρκους και τους Ενετούς, οι Λάκωνες πήγαν με το μέρος των Ενετών. Αλλά αυτοί τους εγκατέλειψαν και έτσι όλη η Λακωνική υπέκυψε στην Τουρκοκρατία εκτός από τη Μάνη.

Με την έκρηξη της Επανάστασης του 1821, η Λακωνία ήταν από τις πρώτες περιοχές που απελευθερώθηκαν από το Θόδωρο Κολοκοτρώνη, τον Πετρώμπεη Μαυρομιχάλη και πολλούς Λάκωνες οπλαρχηγούς, που αγωνίστηκαν επάξια για την απελευθέρωση του Ελληνικού Έθνους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΠΕΤΣΩΝ

Σπέτσες. Νησί κοντά στην αργολική χερσόνησο που βρίσκεται δεξιά στην είσοδο του Αργολικού Κόλπου. Απέχει από τον Πειραιά 51 ναυτικά μίλια. Κοντά στις

μπουλο. Το εοσάφρος του νησιού είναι κατ'αφ'εατο από Λευκα και κυπαρισσία. Υπάρχει μια οροσειρά που διασχίζει το νησί και η ψηλότερη κορυφή της είναι ο Προφήτης Ηλίας με 219 μέτρα. Η οικονομία του νησιού στηρίζεται στην αλιεία, τον τουρισμό και τη ναυτιλία.

Στην αρχαιότητα το νησί λεγόταν Πιτυούσα ή Πιτυόνησος, δηλ. νησί γεμάτο πεύκα. Κατά το μεσαίωνα ονομάστηκε Σπέτσες από τους ναυτικούς της Βενετίας, της Γένοβας και άλλους.

Οι κάτοικοι των Σπετσών πήραν μέρος στον πόλεμο της Ρωσίας κατά των Τούρκων το 1770 και οι Τούρκοι τους τιμώρησαν, καταστρέφοντας το νησί. Την ίδια χρονιά οι κάτοικοι κατέβηκαν στην παραλία κι έκτισαν την πόλη που συναντάμε σήμερα. Το 1790 οι Σπετσιώτες βοήθησαν το στόλο του Λάμπρου Κατσώνη και γι' αυτό πάλι τιμωρήθηκαν σκληρά από τους Τούρκους.

Στις 3 Απριλίου 1821, πρόσχώρησε πρώτο το νησί των Σπετσών από τα ναυτικά νησιά στην Επανάσταση. Οι υπηρεσίες του νησιού στην Επανάσταση υπήρξαν πραγματικά ανεκτίμητες. Ο στόλος του απόκλεισε τα φρούρια της Μονεμβασίας και του Ναυπλίου. Οι Σπετσιώτες με αρχηγό τους τη θρυλική Μπουμπουλίνα πήραν μέρος στην άλωση της Τρίπολης. Ο στόλος του νησιού αχρήστευε τα τουρκικά πλοία στο Αιγαίο κι έδινε βοήθεια με όλους τους τρόπους στους αγωνιζόμενους Έλληνες.

Οι Σπετσιώτες πολέμησαν επίσης κατά του Δράμαλη, βοήθησαν τη Σάμο, τις Βόρειες Σποράδες, βοήθησαν τους πολιορκημένους του Μεσολογγίου και συνέχισαν ν' αγωνίζονται μέχρι τον ερχομό του Καποδίστρια. Σήμερα στην τοποθεσία Ντάπια, υάρχει το αρχοντικό της Μπουμπουλίνας, που έχει γίνει μουσείο, του Μπότσαρη, του ευεργέτη των Σπετσών Ανάργυρου κ.ά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΠΟΡΑΔΩΝ (Κάτωθι Ελγάς)

Σποράδες. Από τους αρχαίους έτσι ονομάζονταν τα διασπαρμένα στο Αιγαίο, το Κρητικό και το Καρπάθιο πέλαγος νησιά, που βρίσκονταν έξω από τον κυκλαδικό κύκλο. Στα νεώτερα χρόνια επικράτησε να λέγονται Ανατολικές Σποράδες τα νησιά που βρίσκονται κοντά στη Μικρασιατική ακτή, εκτός από τα Δωδεκάνησα, Θρακικές Σποράδες, η Θάσος, η Σαμοθράκη, η Λήμνος, ο Άγιος Ευστράτιος και η Ίμβρος, Δυτικές Σποράδες τα νησιά Ύδρα, Σπέτσες και Πόρος και Θεσσαλικές ή Βόρειες Σποράδες η συστάδα των νησιών που βρίσκεται ανατολικά της χερσονήσου της Μαγνησίας και της βόρειας Εύβοιας. Από όλες τις παραπάνω ονομασίες διατηρείται σήμερα μονάχα η ονομασία Βόρειες Σποράδες ή απλά Σποράδες, που περιλαμβάνει τα νησιά: Σκιάθο, Σκόπελο, Αλόνησσο, Πελαγονήσι ή Κυρά-Παναγιά, Σκάντζουρα, Περιοτέρα ή Ξηρό, Γιούρα, Ψαθούρα, Πιπέρι και άλλα μικρά ερημόνησα. Τα νησιά αυτά αποτελούν τα ψηλότερα τμήματα παλιότερης στεριάς, ενωμένης με τη Μαγνησία, που καταποντίστηκε. Διοικητικά υπάγονται στην επαρχία Σκοπέλου του νομού Μαγνησίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΤΑΔΙΟΥ

Στάδιο. Χώρος υπαίθριος ή στεγασμένος, προορισμένος για την τέλεση γυμνικών αγώνων (αγώνες δρόμου και αρματοδρομίες). Τα πρώτα στάδια άρχισαν να χτίζονται από την ομηρική εποχή, όταν δηλ. άρχισαν να τελούνται και οι αγώνες. Αποτελούνταν από ένα ισοπεδωμένο στίβο, που είχε μήκος ενός σταδίου (196 μ.) και πλευρικά πρανή για να κάθονται οι θεατές και να βλέπουν τους αθλητές που αγωνίζονταν. Η κατασκευή των σταδίων γινόταν συνήθως έξω από τις πόλεις ή τα ιερά, για λόγους χώρου. Στα στάδια, εκτός από τους αγώνες δρόμου, τελούνταν και οι αγώνες του δίαυλου, του δόλιχου, του παγκράτιου και του πένταθλου. Αργότερα, κατά τη ρωμαϊκή εποχή, τελούνταν θηριομαχίες και μονομαχίες, ενώ στους βυζαντινούς χρόνους αναγγέλονταν οι αποφάσεις για τους κατάδικους. Το πρώτο στάδιο που χτίστηκε ήταν το στάδιο της Ολυμπίας και αργότερα παρόμοια στάδια χτίστηκαν σε πολλές άλλες πόλεις της αρχαίας Ελλάδας (Στάδια: Αθήνας, Δελφών, Ισθμίας, Αιζανών, Μαγνησίας, Πέργης, Νεμέας, Θήβας, Επίδαυρου, Δήλου κ.α.).

Τα σημερινά στάδια είναι πολύ πιο μεγάλα και διαφορετικά από τα αρχαία. Από την άποψη του μεγέθους διακρίνονται σε μικρά ή δημοτικά ή σωματειακά και σε ολυμπιακά στάδια. Κατασκευάζονται από σκυρόδεμα και άλλα υλικά, όπως είναι ο χάλυβας, τα πλαστικά κ.ά. Οι στίβοι είναι στρωμένοι με ειδικές επενδύσεις και χορτοτάπητα και διαθέτουν κέντρα συλλογής και μετάδοσης αποτελεσμάτων και άλλων αθλητικών ειδήσεων. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΣ (Οικ. Κυδωνοχωρίου)

Σταθοπούλου Παναγιώτα. Αγωνίστρια της Εθνικής Αντίστασης. Στις 22 Ιουλίου 1943 το ΕΑΝ διατάζει γενική απεργία. Τριακόσιες χιλιάδες (300.000) διαδηλωτές ξεχύνονται στους δρόμους της πρωτεύουσας. Ξετρελαμένοι οι κατακτητές χρησιμοποιούν τα τανκς τους. Γίνονται αιματηρές συγκρούσεις. Η Παναγιώτα Σταθοπούλου, αφού έβγαλε τα παπούτσια της, σκαρφαλώνει σ' ένα τανκ και χτυπά με τακουνιές τους οδηγούς του. Σπρώχνεται βάνουσα, πετιέται στο δρόμο και το τανκ περνά πάνω από το κορμί της. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Κυψέλη)

Στερεά Ελλάδα. Γεωγραφικό διαμέρισμα της νοτιοκεντρικής Ελλάδας, που περιλαμβάνει τις ηπειρωτικές περιοχές στα νότια της Θεσσαλίας και Ηπείρου, μέχρι τον Πατραϊκό, Κορινθιακό και Σαρωνικό κόλπο, καθώς και το νησί Εύβοια. Στην έκτασή του (περίπου 24.000 τ. χλμ.) ανήκουν οι νομοί Αττικής (και η περιφέρεια της πρωτεύουσας), Εύβοιας, Βοιωτίας, Φθιώτιδας, Φωκίδας, Ευρυτανίας και Αιτωλοακαρνανίας.

Από ιστορική-πολιτική άποψη η Στερεά Ελλάδα δεν αποτέλεσε ποτέ μια χωριστή ενότητα. Η ονομασία αυτή υιοθετήθηκε μετά την απελευθέρωση, για διάκρι-

ση του ηπειρωτικού τμήματος του κράτους - που δεν περιελάμβανε ακόμη τη Θεσσαλία - από την Πελοπόννησο και τα νησιά.

Το 146 π.Χ. οι Ρωμαίοι κυριάρχησαν παντού και η Στερεά Ελλάδα, μαζί με τις άλλες ελληνικές χώρες, αποτέλεσε τμήμα της αυτοκρατορίας τους. Κατά τους βυζαντινούς χρόνους ανήκε αρχικά στη διοίκηση της Μακεδονίας και αργότερα (8ος αι.) στο θέμα Ελλάδας. Πολυάριθμες υπήρξαν οι βαρβαρικές επιδρομές στο διάστημα αυτό και αργότερα (Γότθοι: 3ος αι. - Σλάβοι και Άβαροι: 6ος αι. - Βούλγαροι: 10ος αι. - Νορμανδοί: Δ' Σταυροφορία: 12ος αι. - Καταλανοί: 14ος αι.). Το 1387 εμφανίστηκαν οι Τούρκοι. Κατά την τουρκοκρατία η Στερεά υπαγόταν αρχικά στη διοίκηση της Σόφιας και κατόπι του Μοναστηριού, αργότερα όμως αποτέλεσε μαζί με τη Θεσσαλία ιδιαίτερη διοικητική περιοχή.

Η συμβολή της Στερεάς Ελλάδας στον απελευθερωτικό αγώνα του έθνους υπήρξε αποφασιστική (Αθ. Διάκος: Αλαμάνοι - Οδυσσέας Ανδρούτσος: Χάνι της Γραβιάς - Μάρκος Μπότσαρης και εποποιία του Μεσολογγίου: 1823-1825 - Καραϊσκάκης, η μεγαλύτερη στρατιωτική ιδιοφυΐα της επανάστασης).

Στα πλαίσια του ελεύθερου Ελληνικού κράτους η Στερεά Ελλάδα βρέθηκε πάντα στην πρωτοπορία των αγώνων για την ελευθερία και πλήρωσε βαρύ φόρο αίματος. Κατά την τελευταία εχθρική κατοχή, το γνωστό από τις δυο μεγάλης σημασίας νικηφόρες επιχειρήσεις της επανάστασης Δίστομο (Μάιος 1825 και Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1827), εξαιτίας της ανταρτικής δράσης στην περιοχή του, καταστράφηκε ολοκληρωτικά από τους Γερμανούς και οι κάτοικοί του, ακόμη και νήπια, δολοφονήθηκαν άνανδρα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΣΤΡΑΒΩΝΑ (Καλλιθέα)

Στράβωνας. Γεωγράφος της αρχαιότητας, ιστορικός και στωικός φιλόσοφος. Πατρίδα του ήταν η Αμάρεια του Πόντου. Η γέννησή του τοποθετείται γύρω στο 65 π.Χ. Πέθανε το 19 μ.Χ. Καταγόταν από εύπορη και επιφανή οικογένεια και δέχτηκε επιμελημένη αγωγή και μόρφωση. Έκανε πολλά ταξίδια και μπόρεσε να σπουδάσει σε αρκετές σχολές, όπως της Νύσσας, της Ρώμης και της Αλεξάνδρειας. Σαν δασκάλους του είχε τότε τους σπουδαιότερους γραμματικούς και ρητοροδιδάσκλους. Μερικά από τα μέρη που επισκέφτηκε ήταν η Μ. Ασία, η Συρία, τα ελληνικά νησιά, η Αλεξάνδρεια και γενικότερα η Αίγυπτος και οι περιοχές της Αρμενίας, Αιθιοπίας και του Εύξεινου Πόντου. Τα ταξίδια του αυτά του έδωσαν την ευκαιρία να συλλέξει το απαραίτητο υλικό που χρησιμοποίησε στα δυο μεγάλα του έργα:

1. "Ιστορικά υπομνήματα". Σκοπός του έργου αυτού του Στράβωνα ήταν να διδάξει τους πολιτικούς και να δώσει μια ώθηση στην ηθική και πολιτική φιλοσοφία.

2. "Γεωγραφικά". Είναι το έργο με το οποίο συνδέεται σήμερα το όνομα του Στράβωνα, ένα πολύ σπουδαίο έργο και σημαντικό μνημείο της γεωγραφικής επιστήμης. Σαν σύνολο γνώσεων που απόχτησε μελετώντας ιστορικούς και γεωγράφους και προσωπικών εμπειριών, υπήρξε πολύ χρήσιμο στους μετέπειτα επιστήμονες και φιλόφους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Στρατός. 1. Άνδρες ένοπλοι που έχουν οργανωθεί για πολεμικούς σκοπούς. 2. Το σύνολο των πολεμικών δυνάμεων μιας χώρας σε άνδρες και πολεμικό υλικό. 3. Το στρατιωτικό επάγγελμα και όσοι ανήκουν σ' αυτό.

Το σύνολο στρατιωτικών δυνάμεων που διατηρείται και οργανώνεται από ένα κράτος κάτω από ενιαία διοίκηση. Ο στρατός σαν οργανωμένο σύνολο στρατιωτικών μονάδων εμφανίστηκε από το 2500 π.Χ., όταν οι Αιγύπτιοι συγκέντρωσαν κάτω από μια διοίκηση τις στρατιωτικές δυνάμεις των επαρχιών τους, για να αποκρούσουν τις επιδρομές διάφορων βαρβαρικών λαών.

Σήμερα, οι περισσότερες χώρες στηρίζουν την ισχύ των στρατών τους στην καθολική στρατολογία. Η μεραρχία εξακολουθεί να αποτελεί τη βασική μεγάλη μονάδα των στρατών του κόσμου.

Ο Στρατός αποτελείται από διάφορα όπλα, σώματα και υπηρεσίες. Στη χώρα μας έχουμε:

Κλάδοι: Στρατός Ξηράς, Ναυτικό, Αεροπορία.

Όπλα: Πεζικό, Πυροβολικό, Τεθωρακισμένα, Διαβιβάσεις, Μηχανικό.

Σώματα: Υγιειονομικό, Μεταφορών, Δικαστικό, Κτηνιατρικό, Υλικού Πολέμου, Οικονομικού ελέγχου, Οικονομ. Υπηρεσιών.

Υπηρεσίες: Θρησκευτική κ.λπ. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ (Κυψέλη)

Συρακούσες. Πόλη και λιμάνι της Σικελίας, στο ανατολικό τμήμα. Σημαντικό εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο του νησιού.

Οι Συρακούσες ήταν κορινθιακή αποικία, που ιδρύθηκε το 734 π.Χ. Αναπτύχθηκε γρήγορα, επεκτάθηκε εδαφικά και επιβλήθηκε γρήγορα σ' όλες τις ελληνικές πόλεις της Σικελίας. Το λιμάνι, η καίρια θέση της και το εύφορο έδαφός της συνετέλεσαν στο να αποκτήσει τεράστιο πλούτο, ακόμη και να δημιουργήσει η ίδια αποικίες στη Σικελία και τη νότια Ιταλία.

Διοικήθηκε από τυράννους. Μετά το θάνατο του τελευταίου τυράννου Ιέρωνα Β' (269-215 π.Χ.), οι Συρακούσες πήραν το μέρος των Καρχηδονίων στη διαμάχη τους με τη Ρώμη, πράγμα που προκάλεσε την περίφημη πολιορκία της πόλης από τους Ρωμαίους (212 π.Χ.). Τους Συρακούσιους βοήθησε αποτελεσματικά στις δύσκολες αυτές στιγμές ο μεγάλος μαθηματικός Αρχιμήδης, ο οποίος σκοτώθηκε με την κατάληψη της πόλης από τους πολιορκητές της, μετά από τρία χρόνια πεισματικής αντίστασης. Οι Ρωμαίοι λεηλάτησαν και κατέστρεψαν ολοκληρωτικά τις Συρακούσες. Στα κατοπινά χρόνια η πόλη κατακτήθηκε από τους Βανδάλους τους Οστρογότθους, τους Βυζαντινούς (535 μ.Χ.), τους Άραβες (878 μ.Χ.) και τους Νορμανδούς (1085). Από τότε η ιστορία της ακολουθεί εκείνη της Σικελίας. Το 1693 και το 1757 καταστράφηκε ένα σημαντικό μέρος εξαιτίας σεισμών, ενώ κατά τον Ιούλιο του 1943 ερειπώθηκε από τους βομβαρδισμούς τη γερμανικής αεροπορίας, που στόχευαν στη ματαίωση της απόβασης των συμμάχων. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

ταίως της ανήκει στην γενίαν των Συροπόλων ή Συροπόλων, γιατί και οι τοις αὐτοῖς τῆς τῆς 1822 Ἰωάννης καὶ Γεώργιος Συροί ἢ Συροπόλοι. Εἶναι ἀγνωστο, ἀν ἀπὸ τὴν ἴδια οἰκογένεια καταγόταν καὶ ὁ μέγας σκευοφύλαξ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Ἰωάννης Συροπόλος καὶ ὁ κληρικὸς Σίλβεστρος Συροπόλος, συγγραφεὺς τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1439), γιατί τὸ ἐπίθετο συναντᾶται τόσο στὴ Σμύρνη ὥς καὶ στὴν Κωνσταντινούπολιν κ.α. (Γ. Χ. Χιονίδης: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΥΤΗΣ. Τόμος 2ος Σελ. 133-134). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδὸς ΣΩΖΟΠΟΛΕΩΣ (Κάτωθι Πιερίων)

Σωζόπολη. 1. Αρχαία πόλη τῆς Μ. Ἀσίας. Τὴν κατέλαβαν οἱ Σελτζούκοι Τούρκοι καὶ τὴν ἀνάκτησε γιὰ λογαριασμό τοῦ Βυζαντίου ὁ αυτοκράτορας Ἰωάννης Κομνηνός.

2. Πόλη τῆς Βουλγαρίας στὸν Εὐξείνιο Πόντο καὶ στὸ νότιο τμήμα τοῦ κόλπου τοῦ Πύργου. Ἡ ὀνομασία Σωζόπολη δόθηκε στὰ βυζαντινὰ χρόνια. Χτισμένη στὴ θέση τῆς ἀρχαίας Ἀπολλωνίας, ἀποικίας τῶν Μιλήσιων, διαθέτει μεγάλες ἀλυσὲς καὶ εἶναι κέντρο ζωοτροφῆς ἐμπορίου ξυλείας. Παλαιότερα στὴν πόλιν κατοικοῦσαν ἀρχετοὶ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι διέθεταν καὶ μητρόπολιν. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδὸς ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Σωκράτης, Κορυφαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος. Γεννήθηκε τὸ 470 π.Χ. στὴν Ἀθήνα. Πατέρας τοῦ ἦταν ὁ γλύπτης Σωφρονίσκος καὶ μητέρα τοῦ ἡ μαμὴ Φαινάρη. Κατὰ τὸν Πλάτωνα, πήρε μέρος σὲ τρεῖς ἐκστρατείες: στὴν Ποτεΐδαια (432-429 π.Χ.), στὸ Δῆλιο (424 π.Χ.) καὶ στὴν Ἀμφίπολιν (422 π.Χ.). Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς τρεῖς αὐτὲς περιπτώσεις, ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐγκατέλειπε τὴν Ἀθήνα.

Ἔμαθε τὴν τέχνην τοῦ πατέρα τοῦ καὶ ἡ μόρφωσή τοῦ ἦταν μέτρια. Στὴ φιλοσοφία ἦταν αὐτοδίδακτος, μα οἱ μεταγενέστεροί τοῦ “ἔδωσαν” γιὰ δάσκαλο τὸν Ἀρχέλαο. Εἶχε σχέση με τοὺς σοφιστὲς καὶ σὰν ἀποστολὴ τοῦ εἶχε νὰ ξυπνήσει τοὺς

συμπολίτες του από τη διανοητική νάρκη και να τους κάνει ν' αναλογιστούν το νόημα της ζωής και το καλό τους. Στο σκοπό αυτό αφιέρωσε όλη του τη ζωή, μέσα στη μεγαλύτερη φτώχεια, δίπλα στη γυναίκα του την Ξανθίππη, με τέλεια παραμέληση του εαυτού του, χωρίς την παραμικρότερη αμοιβή.

Υπόδειγμα ολιγάρεκας, δικαιοσύνης, ηθικής, αγνότητας και ευσέβειας, λεπτός και έξυπνος, ήταν για όλους γενικά τους ανθρώπους αντικείμενο θερμής λατρείας. Με την κριτική που έκανε στο δημοκρατικό πολίτευμα και με τον έλεγχο ανθρώπων, απέκτησε, όπως ήταν φυσικό, πολλούς εχθρούς.

Δεν άφησε συγγράμματα. Μοναδική πηγή είναι τα στοιχεία που δίνουν γι' αυτόν ο Ξενοφώντας και ο Πλάτωνας. Ο Σωκράτης δεν ασχολήθηκε, όπως οι προηγούμενοί του, με μεταφυσικά και γνωσιολογικά προβλήματα, αλλά ξεκίνησε από τον άνθρωπο που αποτελεί το κύριο αντικείμενο της φιλοσοφικής του έρευνας.

Ο φιλόσοφος αυτός εξέτασε τα πάντα από την άποψη του ηθικού ζητήματος και όλη του η έρευνα διέπεται από ηθικές αρχές. Σκοπός του ήταν η ηθική βελτίωση των ανθρώπων. Αυτό όμως δεν μπορούσε να γίνει με κηρύγματα, παρά μόνο αν κατάφερε με προσωπική επικοινωνία να τους παρακινήσει να δουλέψουν οι ίδιοι πάνω στον εαυτό τους. Αλλά αυτό είχε σαν προϋπόθεση την αυτοεπίγνωση (γνώθι σαυτόν). Έτσι ο Σωκράτης έφτασε σε μια περίεργη μέθοδο δοκιμής των ανθρώπων, που την ασκούσε με τη συνομιλία πρόσωπο με πρόσωπο, με τη διαλεκτική, όπως ονομάστηκε. Μέθοδος και στη μαιευτική του, που μ' αυτή ζητούσε να ξαναγεννήσει μέσα στους ανθρώπους την ορμή για το καλό. Έλεγε χαρακτηριστικά: "εν οίδα ότι ουδέν οίδα", δηλ. "ένα ξέρω ότι τίποτα δεν ξέρω".

Ο Σωκράτης ζητούσε πίσω από τα ήθη που κυριαρχούσαν στην εποχή του, την ηθικότητα, πίσω από το δίκαιο που ίσχυε, τη δικαιοσύνη, πίσω από τις καθιερωμένες σταθερές αρχές, τη συμβίωση των ανθρώπων. Σημαντική υποχρέωση των ανθρώπων πίστευε ότι ήταν η φροντίδα της ψυχής τους. Ήταν βέβαιος ότι μια πραγματική δυστυχία υπάρχει όταν κάποιος κάνει κακό και πραγματική ευτυχία όταν κάνει καλό. Επειδή, λοιπόν, δεν θέλει κανείς να είναι δυστυχισμένος, έτσι κανείς δεν είναι θεληματικά κακός (ουδείς εκών κακός). Δίδασκε ακόμη ότι σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αδικούμε κανέναν ούτε και τους εχθρούς μας και ότι είναι καλύτερο να αδικείται κανείς παρά να αδικεί και προτιμότερο να υποβληθεί σε κάθε βάσανο, ακόμη και στο θάνατο, παρά να κάνει αδικία.

Με την πολιτική δεν ασχολήθηκε ο Σωκράτης. Ούτε θεωρητικά ούτε πρακτικά. Υπήρξε όμως πάντα φιλόνομος πολίτης και στην ειρήνη και τον πόλεμο. Το 399 π.Χ. με την κατηγορία ότι εισάγει στην πόλη των Αθηνών "καινά δαιμόνια" δικάστηκε και καταδικάστηκε σε θάνατο και πέθανε αφού ήπιε κώνειο. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΣΩΣΙΠΑΤΡΟΥ (Κοιμητήρια)

Σωσίπατρος. Μαθητής του Αποστόλου Παύλου, επίσκοπος και ισαπόστολος.

Ο Απ. Παύλος στην τρίτη περιοδεία του, επιστρέφοντας από την Ελλάδα και κατευθυνόμενος προς τη (Μ) Ασία, δέχτηκε στη συνοδεία του και το Σώπατρο τον Βεροία.

Κατά την Εκκλησιαστική Παράδοση, όπως διασώζεται στους Συναξαριστές ο (Σώπατρος ή) Σωσίπατρος χειροτονήθηκε από τον Παύλο επίσκοπος στο Ικόνιο. Μετά από ένα χρονικό διάστημα ο Σωσίπατρος μαζί με τον επίσκοπο της Ταρσού Ιάσωνα, ο οποίος καταγόταν από την Ταρσό, αλλά διδάχθηκε το Χριστιανισμό στη Θεσσαλονίκη, όπου έσωσε και τον Παύλο κατά τη δεύτερη περιοδεία του, πριν έλθει αυτός στη Βέροια, πήγαν στην Κέρκυρα (νησί ειδωλολατρικό) για να κηρύξουν το Χριστιανισμό.

Οι ηγέτες των ειδωλολατρών της Κέρκυρας αντέδρασαν κατά της διδασκαλίας των Σωσίπατρου και Ιάσωνα και τους κατάγγειλαν στον διοικητή ("βασιλέα") του νησιού Κυρκυλλίνον με την κατηγορία ότι edίδασκαν για άλλον Θεό και όχι για τον θεοποιημένο αυτοκράτορα της Ρώμης. Έτσι οι δυο μαθητές κλείστηκαν στη φυλακή και έκαναν χριστιανούς και τους άλλους φυλακισμένους επτά ληστές, καθώς και το δεσμοφύλακα Αντώνιο. Ο βασιλιάς διέταξε και έκαψαν τους επτά χριστιανούς, πρώην ληστές, μέσα σε λέβητες γεμάτους λάδι, πίσσα και θειάφι. Ο δεσμοφύλακας αποκεφαλίστηκε. Κατόπιν όμως, πίστεψε και η κόρη του βασιλιά, η Κερκύρα. Τότε, κατ' απαίτησιν των ειδωλολατρών θανατώθηκε και η θυγατέρα του διοικητή.

Οι δυο απόστολοι ήσαν ακόμη στη φυλακή. Ο (βασιλεύς) διοικητής κατεδίωξε τους Χριστιανούς, αλλά τελικά πνίγηκε και ο νέος (βασιλιάς) διοικητής Δατιανός ελευθέρωσε τους αποστόλους, αλλά μετ' ολίγον τους συνέλαβε και τους έριξε σε λέβητα με πίσσα. Οι Ισαπόστολοι δεν έπαθαν τίποτε. Ο βασιλιάς, εν συνεχεία, θανάτωσε τον Σώπατρον ή Σωσίπατρον, αλλά τελικά πίστεψε και ο ίδιος, δεχθείς τη διδασκαλία του Ιάσωνα. Οι Κερκυραίοι έκτισαν Ναόν προς τιμήν του Ιάσωνα (ο οποίος "ετελειώθη εν ειρήνη") και του Βεροιά Σωσιπάτρου (Σωπάτρου). Η μνήμη τους γιορτάζεται στις 29 Απριλίου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός TANTALΟΥ

Τάνταλος. Γιός του Δία ή του Τιμώλου, βασιλιάς της Φρυγίας. Σύζυγός του ήταν η Διώνη, κόρη του Άτλαντα, και σύμφωνα με άλλους η Ευρυάνασσα, κόρη του Πακτώλου. Ήταν αρκετά πλούσιος και ευνοούμενος των Θεών, γι' αυτό γινόταν δεχτός στα γεύματα και τις συγκεντρώσεις τους. Η μεγάλη του ευτυχία όμως τον οδήγησε σε πράξεις, οι οποίες έγιναν η αιτία της καταστροφής του. Η φοβερότερη πράξη του ήταν ότι προσκάλεσε σε γεύμα τους Θεούς και τους πρόσφερε για τροφή το σώμα του γιού του Πέλοπα, τεμαχισμένο και μαγειρεμένο, για να διαπιστώσει αν είναι δυνατόν να εξαπατηθούν. Κανένας από τους Θεούς δεν άγγιξε το κρέας. Μόνο η Δήμητρα, πάνω στη στενοχώρια της για το χαμό της κόρης της, έφαγε ένα κομμάτι κρέας από τον ώμο του Πέλοπα. Με εντολή του Δία ο Ερμής επανέφερε στη ζωή τον Πέλοπα και την ωμοπλάτη την αντικατέστησε με τεχνητή, από ελεφαντοστό. Ο Τάνταλος καταδικάστηκε σε αφόρητη πείνα και δίψα, γιατί οι καρποί και το άφθονο νερό που ευρίσκοντο κοντά του εξαφανιζόντουσαν, όταν εκείνος επιχειρούσε να φάει και να πιεί. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός TAPANTA (Κυψέλη)

Τάραντας. Πόλη της Ιταλίας στην Απουλία, πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας. Τα ναυπηγεία της είναι από τα μεγαλύτερα της Ιταλίας.

Ο Τάραντας, κατά τη μυθολογία, ιδρύθηκε από το γιό του Ποσειδώνα Τάραντα, ο οποίος αφού σώθηκε από ναυάγιο έφτασε στο σημείο εκείνο. Λόγω της θέσης του αναπτύχθηκε ραγδαία και απόκτησε εμπορικές σχέσεις με τις γύρω πόλεις, αλλά και τόση δύναμη, ώστε άρχισε να δημιουργεί αποικίες. Η ακμή του υπήρξε ιδιαίτερα μεγάλη μετά την παρακμή της Σύβαρης, οπότε έγινε η πρώτη πόλη της Μεγάλης Ελλάδας. Στα τέλη του 3ου π.Χ. αι. πολιορκήθηκε από τους Ρωμαίους, αλλά με τη βοήθεια του βασιλιά της Ηπείρου Πύρρου κατόρθωσε να σωθεί. Το 272 όμως δεν άντεξε και υποτάχθηκε στη Ρώμη. Το 215 π.Χ. τον κατέλαβαν οι Καρχηδόνιοι και το 209 π.Χ. τον ανακατέλαβαν οι Ρωμαίοι. Μετά τη διάλυση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας τον κατάκτησαν διαδοχικά οι Γότθοι, οι Λογγοβάρδοι, οι Βυζαντινοί, οι Άραβες, οι Νορμανδοί, οι Γερμανοί, οι Ανδεγαβοί, οι Αραγόνιοι, οι Αψβούργοι, οι Βουρβόνοι και τελευταίοι οι Γάλλοι του Ναπολέοντα. Κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ο Τάραντας ήταν ένα από τα σημαντικότερα πολεμικά λιμάνια της Ιταλίας. Κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ο μεγάλος ναύσταθμός του βομβαρδίστηκε από τη βρετανική αεροπορία και έπαθε τεράστιες καταστροφές. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΑΣΣΟΥ (Χαράκτη) (Πανόραμα)

Τάσος. Ζωγράφος και χαράκτης (Αναστάσιος Αλεβίζος). Γεννήθηκε το 1914, στη Μεσσηνή Μεσσηνίας και σε νεαρή ηλικία εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου ζυμώθηκε με την προσφυγιά της Ιωνίας. Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών, με δασκάλους τον Παρθένη και τον Κεφαλληνό. Ενταγμένος στην Αριστερά, ο Τάσος φιλοτέχνησε όλες τις τοιχογραφίες και τα πανό, τη δεκαετία του 1940, του ΕΑΜ.

Το έργο του είναι τεράστιο: εικονογράφησε περισσότερα από 100 βιβλία, φιλοτέχνησε 120 ελληνικά γραμματόσημα, αγιογράφησε πολλούς ναούς και δημιούργησε εκατοντάδες ξυλογραφίες, που αντλούν τα θέματά τους από τον καθημερινό μόχθο των ανθρώπων και την ιστορία των ηρώων-μαρτύρων του λαού μας.

Πέθανε στις 16-10-1985. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΕΙΡΕΣΙΑ (Καλλιθέα)

Τειρεσία. Διάσημος Θηβαίος τυφλός μάντης. Ήταν γιός του Ενήρη και της Χαρικλούς. Στην αρχή ήταν άνδρας, αλλά μεταμορφώθηκε σε γυναίκα και αργότερα πάλι σε άνδρα. Σχετικά με την τύφλωσή του υπάρχουν διάφορες εκδοχές. Κατά μια από αυτές τον τύφλωσε η Αθηνά, επειδή την είδε να λούζεται, ενώ σύμφωνα με άλλη, η τύφλωση επιβλήθηκε σαν τιμωρία από την Ήρα, η οποία θύμωσε, γιατί ο Τειρεσίας υποστήριζε ότι οι άνδρες συμβάλλουν περισσότερο από τις γυναίκες στη γενετήσια σχέση. Η Ήρα είχε διαφωνήσει με το Δία πάνω σ' αυτό το θέμα και κάλεσαν τον Τειρεσία για κριτή, επειδή διετέλεσε προηγουμένως και άνδρας και γυναίκα. Ο Δίας, μετά την τύφλωση, του έδωσε το χάρισμα της μαντικής τέχνης και τη διάρκεια της ζωής επί επτά γενεές. Κατά τον Πανσανία, ο τάφος του Τειρεσία βρισκόταν στο όρος Τυφλώσσιο, ενώ στη Θήβα βρισκόταν μόνο κenoτάφιο. Στη Θήβα ακόμα υπήρχε οινοσκοπείο του και στον Ορχομένο μαντείο του. Η δράση του πάντως εντοπίζεται κυρίως στη Θήβα. Αποτελούσε τον κυριότερο σύμβουλο όλων των Θηβαίων βασιλιάδων. Στο μύθο του Οιδίποδα είναι βασικό πρόσωπο. Πέθανε, όταν η Θήβα καταλήφτηκε από τους επίγονους. Ο Όμηρος αναφέρει ότι ασκούσε και στον Άδη τη μαντική τέχνη. Μάλιστα ο Οδυσσέας τον επισκέφτηκε στον Άδη για να ζητήσει τη συμβουλή του. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΤΕΝΕΔΟΥ (Κέντρο περιοχής Πιερίων)

Τένεδος. Νησί του ΒΑ Αιγαίου κοντά στον Ελλήσποντο. Η απόστασή του από την τουρκική ακτή είναι τρία ναυτικά μίλια. Σήμερα, διοικητικά υπάγεται στην Τουρκία και έχει την ονομασία Μποζτά Αντά.

Κατά την αρχαιότητα η Τένεδος είχε διάφορες ονομασίες, όπως ο Λεύκοφρυς και Κάκυδνα. Το σημερινό όνομά της λέγεται ότι το πήρε από το γιό του Κύκνου, τον Τέννη. Κατά τη διάρκεια του Τρωικού πολέμου αποτέλεσε ορμητήριο των πολιορκητών της Τροίας. Αργότερα κατακτήθηκε από τους Πέρσες και κατόπι από

ρώθηκε από το Μ. Αλέξανδρο και έμεινε κάτω από την ηγεμονία των Μακεδόνων μέχρι τη ρωμαϊκή εποχή. Κατά τη βυζαντινή περίοδο, αλλά και κατά την τουρκοκρατία, έμεινε στο περιθώριο, παρά τη μεγάλης σημασίας στρατηγική θέση που κατέχει. Κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο (1912) απελευθερώθηκε από τον ελληνικό στόλο, που εμπόδιζε μάλιστα την έξοδο του τουρκικού από τον Ελλήσποντο, με τη συνθήκη της Λωζάνης (1923) όμως, η Ελλάδα αναγκάστηκε να την παραχωρήσει στην Τουρκία, παρά την αντίθεση της συντριπτικής πλειοψηφίας των κατοίκων της που ήταν Έλληνες. Σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης, οι κάτοικοι είχαν ορισμένα προνομιακά δικαιώματα (π.χ. ελληνικά, σχολεία, εκκλησίες), που σχεδόν ποτέ όμως δεν τήρησαν οι τουρκικές κυβερνήσεις, με αποτέλεσμα τον οικονομικό, πολιτικό και πνευματικό μαρυσμό της άλλοτε ακμαίας Τένεδου και την παράλληλη μείωση του ελληνικού στοιχείου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΕΡΖΑΚΗ ΑΓΓΕΛΟΥ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Τερζάκης Άγγελος, Λογοτέχνης, θεατρικός συγγραφέας και ακαδημαϊκός, μια από τις κορυφαίες μορφές των ελληνικών γραμμάτων (1907-1979).

Ο Τερζάκης γεννήθηκε στο Ναύπλιο. Μετά τις εγκύκλιες σπουδές του στην πατρίδα του, πήγε στην Αθήνα και σπούδασε νομικά. Το 1928 πήρε το πτυχίο της νομικής σχολής και εργάστηκε σαν επαγγελματίας δικηγόρος μόνο για δυο χρόνια. Τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του τα αφιέρωσε στη λογοτεχνία, της οποίας εξαιρετικά δείγματα άρχισε να παρουσιάζει ήδη από μαθητής γυμνασίου και γενικότερα στην πνευματική δημιουργία. Στο μεταξύ νέος ο Τερζάκης άρχισε να ασχολείται με την πολιτική. Επηρεασμένος από τις προοδευτικές ιδέες που κυκλοφορούσαν την εποχή του μεσοπολέμου στην Ευρώπη, έγινε σοσιαλιστής. Το 1937, αναγνωρισμένος πια συγγραφέας, διορίστηκε γενικός γραμματέας του Εθνικού Θεάτρου, θέση που διατήρησε μέχρι το 1940. Μετά τον πόλεμο, το 1942, διορίστηκε καλλιτεχνικός διευθυντής και κατόπι, μέχρι το 1944, υπηρεσιακός γενικός διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου. Μετά την απελευθέρωση, ξαναδιορίστηκε καλλιτεχνικός διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου και διατήρησε τη θέση του μέχρι το 1968 και από το 1974 μέχρι το 1975. Παράλληλα από το 1949 δίδασκε δραματολογία και ιστορία του Θεάτρου στη δραματική σχολή του Εθνικού Θεάτρου. Το 1969 τιμήθηκε από την Ακαδημία της Αθήνας με το αριστείο των γραμμάτων, ενώ στη συνεδρία της 28ης Μαρτίου 1974 η ολομέλεια της Ακαδημίας τον εξέλεξε μέλος της στην τάξη των Γραμμάτων και των Καλών Τεχνών. Τιμήθηκε ακόμη με το Α' κρατικό βραβείο μυθιστορήματος το 1938 και το 1940 με το Α' κρατικό βραβείο Θεάτρου. Το δοκίμιό του "Προσανατολισμός στον αιώνα" πήρε βραβείο της Ομάδας των Δώδεκα. Τέλος, βραβείο του απένευμε και το ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας. Πέθανε στις 3 Αυγούστου 1979 αφήνοντας πίσω του ένα τεράστιο σε ποσότητα και αξία έργο (Διηγήματα, μυθιστορήματα, θεατρικά έργα).

Γενικά ο Τερζάκης υπήρξε για τα ελληνικά γράμματα μια υποδειγματική μορφή και θα είναι ένας από τους σημαντικότερους εκπρόσωπους της "Γενιάς του 30". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

πέρασε στην Πελοπόννησο και πήρε μέρος σε μάχες. Φύση ασθενική όμως καθώς ήταν, αρρώστησε και επέστρεψε στη Ζάκυνθο.

Στα χρόνια του Καποδίστρια ξαναγύρισε στην ελεύθερη πια Ελλάδα και εργάστηκε ως καθηγητής ξένων γλωσσών στην Πάτρα και ελληνικής ιστορίας στη Σχολή Ευελπίδων, που τότε βρισκόταν στο Ναύπλιο. Αργότερα μπήκε στο δικαστικό κλάδο και υπηρέτησε ως δικαστής σε πολλές πόλεις. Έτσι στα 1833 πήρε μέρος στη δίκη του Κολοκοτρώνη, οπότε μαζί με τον Πολυξωΐδη αρνήθηκε να υπογράψει την καταδικαστική απόφαση, γιατί τη θεωρούσε άδικη. Για την πράξη του αυτή δικάστηκε, αλλά αθωώθηκε. Πάντως υποχρεώθηκε να παραιτηθεί από το δικαστικό κλάδο. Το 1844 διορίστηκε στη Βιβλιοθήκη της Βουλής. Στη θέση αυτή έμεινε μέχρι το θάνατό του.

Το έργο του Τερτσέτη διακρίνεται σε λογοτεχνικό και ιστορικό. Το πρώτο αποτελείται από ποιήματα, διηγήματα, περιγραφές και μερικούς πανηγυρικούς λόγους. Όμως, το βασικό ιστορικό έργο του Τερτσέτη είναι η καταγραφή των απομνημονευμάτων των αγωνιστών του 1821 Κολοκοτρώνη, Νικηταρά και μερικών άλλων. Αυτή έγινε με υπαγόρευση των ίδιων των αγωνιστών και σε πολλά άλλα σημεία διατηρεί τη γλώσσα και το προσωπικό τους ύφος. Εκτός από την ιστορική τους αξία, αποτελούν σπουδαία γλωσσικά μνημεία μιας ορισμένης εποχής. (Απ. Δ.Σ. 60/79)

Οδός ΤΕΡΨΙΧΟΡΗΣ (Καλλιθέα)

Τερψιχόρη. Μούσα, που ήταν προστάτιδα των χορευτικών τραγουδιών και της χορευτικής τέχνης γενικότερα, κόρη του Δία και της Μνημοσύνης. Ήταν μητέρα των Σειρήνων, του Υμναίου, του Λίνου και του Ρήσου. Προστάτιδα των χορικών ασμάτων και της ορχηστρικής τέχνης (απ' όπου και το όνομά της: τέρπω+χορός), συνόδευε το Διόνυσο κατά τις νυκτερινές τελετές. Παριστάνεται κρατώντας διάφορα μουσικά όργανα (τρίγωνο, λύρα, αυλό, ψαλτήριο, κιθάρα κ.ά.). Ιερό φυτό της ήταν ο κισσός. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΤΖΑΒΕΛΛΑ

Τζαβέλας. Επώνυμο μιας από τις γνωστότερες οικογένειες - φάρες - του Σουλίου. Κατάγονταν από τη νότια Αλβανία απ' όπου ήρθαν στο Σούλι κατά τα μέσα του 16ου αι. Πήραν ενεργότατο μέρος στους αγώνες των Σουλιωτών - συχνά ως πολέμαρχοι - κι αργότερα της ελληνικής ανεξαρτησίας. Κυριότερα από τα μέλη της είναι:

1. Λάμπρος (1750-1795). 2. Φώτος: γιός του Λάμπρου (1774-1813). 3. Μόσχω, Γυναίκα του Λάμπρου Τζαβέλα. 4. Κίτσος, Γιός του Φώτου Τζαβέλα (1801-1855). 5. Γιώργης, Γιός του Φώτου Τζαβέλα (σκοτώθηκε στη μάχη του Φαλήρου). 6. Ζυγούρης, Τριτότοκος γιός του Λάμπρου Τζαβέλα (σκοτώθηκε στη μάχη της Καλιακούδας: 1823). 7. Νικόλαος, Γιός του Φώτου Τζαβέλα (υπηρετήσε στα Εφτάνησα στο ρωσικό, το γαλλικό και τον αγγλικό στρατό). 8. Νικόλαος, Εγγονός του Φώτου Τζαβέλα, Αξιωματικός του ελληνικού στρατού, Σκοτώθηκε στη Μ. Ασία (Αύγουστος 1921). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ (Καλλιθέα)

Τηλέμαχος, Γιός του Οδυσσέα και της Πηνελόπης. Όταν ο πατέρας του πήγε στην Τροία, ο Τηλέμαχος ήταν νήπιος. Μόλις έγινε 20 χρονών, απελπισμένος από την καθυστέρηση επανόδου του πατέρα του, πήγε σε διάφορες πόλεις για να τον αναζητήσει. Τον συνόδευε και η θεά Αθηνά με τη μορφή του Μέντορα. Ύστερα από πολλές περιπέτειες και αφού πήγε στην Πύλο, στη Σπάρτη και σε άλλα μέρη, γύρισε στην Ιθάκη. Βρήκε τον πατέρα του στην καλύβα του χοιροβοσκού Εύμαιου και αφού έγινε η αναγνώριση, κατάστρωσε μαζί του σχέδιο εξολόθρευσης των μνηστήρων. Πατέρας, γιός και ο πιστός Εύμαιος απάλλαξαν το παλάτι από τους υποψήφιους σφετεριστές του θρόνου. Μετά ο Τηλέμαχος ξενιτεύτηκε, γιατί κάποιος σχετικός χρησμός έλεγε πως ο πατέρας του θα σκοτωνόταν από το ίδιο του το χέρι. Ο Οδυσσέας όμως σκοτώθηκε από τον Τηλέγονο, γιο του από την Κίρκη. Ο Τηλέμαχος πήρε γυναίκα του την Κίρκη, από την οποία απόχτησε τη Ρώμη ή το Ρώμο. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΤΙΡΥΝΘΑΣ (Σαλαμίνα)

Τίρυνθα, Οχυρή πόλη και ακρόπολη της μυκηναϊκής εποχής, που βρίσκεται 16 περίπου χιλιόμετρα νότια των Μυκηνών. Είναι χτισμένη πάνω σ' ένα χαμηλό λόφο, είναι μικρότερη από αυτή των Μυκηνών και εκτείνεται κατά μήκος από Β προς Ν. Διατηρείται σε καλή κατάσταση και από μακριά δίνει την εντύπωση πλοίου. Απέχει μερικά χιλιόμετρα από το Άργος και λιγότερα από το Ναύπλιο. Η έκταση της ακρόπολης είναι περίπου 20 στρέμματα και η περίμετρος των τειχών 725 μ. Όπως στις Μυκήνες, έτσι και εδώ, πάνω στον οχυρωμένο λόφο βρισκόταν από την υστεροελλαδική εποχή η ακρόπολη, όπου έμενε ο βασιλιάς με το περιβάλλον του και η φρουρά. Ο λαός έμενε στον κάμπο, όπου καλλιεργούσε τα χωράφια και σε περίπτωση εχθρικής επιδρομής μπορούσε να καταφύγει στην ακρόπολη για ασφάλεια και άμυνα. Γύρω από την ακρόπολη είχε διαμορφωθεί έτσι ένα είδος πόλης.

Κατά την παράδοση, τα τείχη της Τίρυνθας έχτισε ο Προίτος, αδερφός του βασιλιά του Άργους Ακρίσιου. Γρήγορα ήρθε σε ρήξη με τον αδερφό του, ο οποίος τον νίκησε και έτσι ο Προίτος αναγκάστηκε να φύγει στη Λυκία. Με τη βοήθεια των Λύκιων επέστρεψε αργότερα και κατέλαβε την Τίρυνθα, την οποία οχύρωσε

κατακτήσει η Τραπεζούντα γύρω του 1080, ταπεινά, όπως υποστήριξε ο Σπυρίδων Λαμπρόπουλος, η λεγόμενη ρωμαϊκή ειρήνη.

Στις αρχές του 3ου αι. μ.Χ. έχασε τα παλιά της προνόμια, γιατί υποστήριξε ανταπαιτητές του αυτοκρατορικού θρόνου. Λίγο αργότερα έπαθε μεγάλες καταστροφές εξαιτίας των επιδρομών των Γότθων. Μετά τον 5ο αι. η Τραπεζούντα έγινε βάση του βυζαντινού στρατού για τις επιχειρήσεις του εναντίον των Περσών και των Αράβων λίγο αργότερα. Τυπικά η βυζαντινή κυριαρχία στην Τραπεζούντα έληξε στα 1204 μ.Χ., με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους. Αμέσως μετά δημιουργήθηκε ανεξάρτητο κράτος, το οποίο καταλύθηκε από τους Τούρκους το 1461 μ.Χ. Το γεγονός αυτό δεν συνοδεύτηκε από την άμεση υποταγή του πληθυσμού, ο οποίος αντιστάθηκε με πείσμα στις δασύνειδες και ορεινές περιοχές του εσωτερικού. Οι σκληρές μάχες και οι διωγμοί που ακολούθησαν την οριστική υποταγή, είχαν ως συνέπεια την πλήρη σχεδόν εξαφάνιση του χριστιανικού πληθυσμού της περιοχής. Η αναγέννησή του άρχισε κυρίως από το 17ο αι., οπότε η περιοχή έγινε πόλος έλξης νέων πληθυσμών, οι οποίοι εργάζονταν στα εκεί ορυχεία. Έτσι η Τραπεζούντα για μια ακόμη φορά ξανάγινε αξιόλογο αστικό κέντρο, ένα από τα σπουδαιότερα του Τουρκικού κράτους. Η ανάπτυξη αυτή συνεχίστηκε σ' όλο το 18ο και 19ο αι. και διακόπηκε μόνο με τη μικρασιατική καταστροφή (1922), οπότε ο ελληνικός πληθυσμός υποχρεώθηκε να την εγκαταλείψει και να ζητήσει καταφύγιο στην Ελλάδα. Βασικός τομέας της οικονομικής δραστηριότητας ήταν το εμπόριο. Η συσσώρευση πλούτου είχε σαν συνέπεια την ανάπτυξη της Παιδείας και γενικότερα του πολιτισμού (ίδρυση σχολείων, χτίσιμο εκκλησιών). Στο έργο του τελευταίου Μητροπολίτη Τραπεζούντος Χρύσανθου "Η Εκκλησία της Τραπεζούντος" αναφέρονται πολλά σχετικά για τη ζωή και τα μνημεία της πόλης. (Απ. Δ.Σ. 146/60)

του Τεπελενιού και βορειοδυτικά της Κλεισούρας και σχηματίζει με το βουνό Λουτζερίτσα τα στενά της Κλεισούρας, που εμποδίζουν την προσπέλαση προς τον Αυλώνα. Η στρατηγική σημασία της περιοχής αυτής και του όρους γενικότερα έγινε ιδιαίτερα φανερή κατά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-41, οπότε στην περιοχή έγιναν πολλές και σκληρές μάχες.

Οδός ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ ΤΗΛΕΦΑΝΗ (Καλλιθέα)

Ο Τριανταφυλλίδης Τηλεφάνης, του Τριαντάφυλλου και της Ελπίδας, γεννήθηκε στη Βεργίνα το Μάρτιο του 1926 και πέθανε στη Βέροια στις 19-9-1978. Εφοίτησε στην Ιατρική Σχολή (μέχρι το 3ο έτος), αλλά διέκοψε για λόγους πολιτικούς. Ιδιωτικός υπάλληλος (Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Κεντρικής - Δυτικής Μακεδονίας), έγγαμος, με τρία παιδιά (Ευφροσύνη, Τριαντάφυλλος, Χριστόφορος). Διετέλεσε επί σειρά ετών δημοτικός σύμβουλος του Δήμου Βεροίας. Αγαπητός και δραστήριος. Υπήρξε ο ιδρυτής του Φιλοπροόδου Συνδέσμου "Η ΚΑΛΛΙΘΕΑ".

Ο Δήμος Βεροίας τον τίμησε με το να δώσει το όνομά του σε μια οδό της πόλης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΡΙΚΟΥΠΗ ΧΑΡΙΛΑΟΥ (Πανόραμα)

Τρικούπης Χαρίλαος, Κορυφαίος Έλληνας πολιτικός του 19ου αιώνα.

Γεννήθηκε στο Ναύπλιο στις 23 Ιουλίου 1832. Πατέρας του ήταν ο Σπυρίδωνας Τρικούπης, ιστορικός και πολιτικός της επανάστασης του 1821. Η μητέρα του Αικατερίνη ήταν αδερφή του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου. Νουνός του ήταν ο ναύαρχος Ανδρέας Μιαούλης.

Φοίτησε στο γυμνάσιο της Αθήνας, όταν γυμνασιάρχης ήταν ο Γεώργιος Γεννάδιος και είχε ιδιαίτερη κλίση στα μαθηματικά. Μετά τις γυμνασιακές του σπουδές φοίτησε για τρία χρόνια στη νομική σχολή του νέου τότε πανεπιστημίου της Αθήνας και στη συνέχεια ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Παρίσι.

Το 1856 διορίστηκε επίσημα γραμματέας της ελληνικής πρεσβείας στο Λονδίνο. Τα χρόνια της διπλωματικής του δραστηριότητας στην Αγγλία αποδείχτηκαν πολύ γόνιμα και αποφασιστικά για τη μελλοντική του πολιτική σταδιοδρομία: Γνώρισε καλά και από κοντά την άρχουσα τάξη της Αγγλίας, εξοικειώθηκε με τον τρόπο σκέψης των Άγγλων και, το σπουδαιότερο, μελέτησε και έμαθε καλά όλο το μηχανισμό της βρετανικής διπλωματίας, η οποία την εποχή εκείνη δέσποζε σ' ολόκληρη την οικουμένη.

Ο Χαρίλαος Τρικούπης κυβέρνησε την Ελλάδα σε τρεις μεγάλες περιόδους: 1882-1885, 1887-1890 και 1892-1895. Η διακυβέρνησή του υπήρξε συνετή και αποδοτική για το έθνος. Στην τελευταία όμως περίοδο τα εμπόδια που τον παρουσι-

ασηκαν αποδειχτηκαν μοιραία: δοκίμασε να δώσει οριστική λύση στο οικονομικό πρόβλημα, αλλά δεν μπόρεσε να συνάψει δάνεια με ευνοϊκούς όρους στο εξωτερικό. Αναγκάστηκε να καταφύγει σε βαριά φορολογία, αλλά ούτε και έτσι κατόρθωσε να βελτιώσει την κατάσταση. Τελικά, κήρυξε την πτώχευση ("δυστυχώς, επτωχεύσαμεν", είτε στη βουλή το Δεκέμβριο του 1893), η οποία είχε ανυπολόγιστες συνέπειες για τη χώρα μας και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Οι αντίπαλοί του εκμεταλλεύτηκαν τη λαϊκή δυσφορία και το αποτέλεσμα ήταν στις επόμενες εκλογές ο Τρικούπης να μη βγει ούτε βουλευτής. Αποσύρθηκε τότε από την πολιτική (1895) και σε λίγους μήνες πέθανε στις Κάννες της Γαλλίας (11-4-1896). Ο νεκρός του μεταφέρθηκε στον Πειραιά και η κηδεία του προκάλεσε πανελλήνιο πένθος. Ο λαός είχε κιόλας ξεχάσει την πίκρα του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΡΙΠΟΤΑΜΟΥ

Τριπόταμος. Το όνομα αυτό έχει ένας μικρός ποταμός που διασχίζει τη Βέροια. Ο ποταμός αυτός σχηματίζεται από τρία ρέματα, που ενώνονται σε ένα, περίπου 500 μέτρα έξω και ΒΑ του χωριού Τριπόταμος, κοντά στα τελευταία σπίτια που υπάρχουν σήμερα στο ΝΔ άκρο της Βέροιας. Το πρώτο ρέμα είναι το Ασπρονέρι, το δεύτερο είναι αυτό που αντλεί τα επιφανειακά νερά από την περιοχή το παλιού οικισμού Τορμάνης και που ήταν Νοτιοδυτικά του χωριού Τριπόταμου. Το τρίτο και σπουδαιότερο είναι το ρέμα που αντλεί τα επιφανειακά του νερά από τις περιοχές του Ανατολικού Βερμίου. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΤΡΙΠΤΟΛΕΜΟΥ (Καλλιθέα)

Τριπτόλεμος. Θεός και ήρωας της ελευσινιακής λατρείας, του οποίου υπήρχε ναός στην Ελευσίνα και στην Αθήνα, κοντά στο ιερό της Δήμητρας και της Περσεφόνης. Αναφέρεται για πρώτη φορά στον ομηρικό ύμνο προς τη Δήμητρα (600 π.Χ.), στον οποίο παρουσιάζεται να εισάγει μαζί με το βασιλιά Κελεό τα μυστήρια της Δήμητρας στο τελεστήριο. Λίγο αργότερα συνδέθηκε με την καλλιέργεια του σιταριού και τη διάδοσή του σ' όλο τον κόσμο. Θεωρείται ο εφευρέτης του αρότρου και ο πρώτος που έσπειρε στο Ράριο πεδίο της Ελευσίνας σιτάρι και κριθάρι. Στην ελληνική και ρωμαϊκή μυθολογία ο Τριπτόλεμος συνδέθηκε με την ορφική λατρεία και θεωρούνταν γιός του Κελεού και της Μετάνειρας ή του Ωκεανού και της Γαίας. (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΤΡΟΙΑΣ (Καλλιθέα)

Τροία. Σπουδαιότατη αρχαία πόλη της ΒΔ Μ. Ασίας, πρωτεύουσα της Τρωάδας και έδρα του βασιλιά Πριάμου, ονομαστή δε για την δεκαετή πολιορκία της από τους Αχαιούς (Τρωικός πόλεμος). Η Τροία βρισκόταν κοντά στην παλιά κοίτη του ποταμού Σκάμανδρου. Περιβαλλόταν από ισχυρά τείχη και είχε οχυρωμένη ακρό-

πολη που ονομαζόταν Ίλιον, όπου και τα ανάκτορα του Πριάμου.

Τη θέση της αρχαίας Τροίας καθόρισε πρώτος ο αρχαιολόγος Ερ. Σλήμαν, ο οποίος και ανέσκαψε τα ερείπιά της. Οι ανασκαφές συνεχίστηκαν αργότερα και από τον Δαίρπφελντ και από άλλους Γερμανούς αρχαιολόγους, οι οποίοι έφεραν στο φως ερείπια διαφόρων εποχών (προϊστορικής, ομηρικής και νεώτερης) και πολυάριθμα πήλινα αγγεία, καθώς και χάλκινα, χρυσά και αργυρά σκεύη μεγάλης αρχαιολογικής αξίας. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΤΡΥΦΩΝΟΣ

1) Τρύφων. Άγιος της Ορθοδόξου Εκκλησίας από την Λάμψακο της Φρυγίας. Ήταν χηνοτρόφος. Εμαρτύρησε επί Δεκίου (249-251). Γιορτάζεται την 1η Φεβρουαρίου.

2) Τρύφων. Έλληνας γραμματικός από την Αλεξάνδρεια, γιός του Αμμωνίου, σύγχρονος του αυτοκράτορα Τιβερίου.

Έγραψε πολλά έργα, από τα οποία σώζονται μόνον δυο: "Πάθη λέξεως" και "Περί τρόπων".

Οδός ΤΣΑΚΑΛΟΦ (Παπάγου Τέρμα)

Τσακάλοφ Αθανάσιος. Ο νεώτερος από τους τρεις ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας (1788-1851). Οι άλλοι δυο ήταν ο Σκουφάς και ο Ξάνθος.

Γεννήθηκε στα Γιάννενα από οικογένεια που καταγόταν από τον Τίρναβο. Ο πατέρας του, γουνέμπορος στη Μόσχα, τον πήρε μαζί του, όταν πληροφορήθηκε τις επικίνδυνες για το γιό του προθέσεις του Μουχτάρ, γιού του Αλή. Τις πρώτες σπουδές του τις είχε κάνει στα Γιάννενα και συνέχισε κατόπι στη Μόσχα και στο Παρίσι, όπου μαζί με άλλους ίδρυσε το "Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον", μια οργάνωση με απελευθερωτικούς σκοπούς. Το 1814 σε συνεργασία με το Νικόλαο Σκουφά και τον Εμμανουήλ Ξάνθο ίδρυσε στην Οδησσό της Ρωσίας τη Φιλική Εταιρεία. Οι ίδιοι σύνταξαν και το καταστατικό της, καθώς και τον κρυπτογραφικό κώδικα με τον οποίον θα έπρεπε να συνεννοούνται στο μέλλον για να μην προδοθεί η συνωμοτική τους δράση. Στον κώδικα αυτόν ο Τσακάλοφ φερόταν με τα ψηφία ΑΒ, ο Σκουφάς με τα ΑΓ και ο Ξάνθος με τα ΑΔ. Οι προσπάθειές του να μνησούν και άλλα μέλη στην Εταιρεία στην αρχή περιορίστηκαν στην Οδησσό. Ύστερα επεκτάθηκαν και σε άλλες πόλεις της Ρωσίας και τελικά αποφασίστηκε να δράσουν και στην υπόδουλη Ελλάδα. Μέσα στα πλαίσια της τακτικής αυτής ο Τσακάλοφ πραγματοποίησε αποστολή στη Θεσσαλία, για να συναντηθεί με τον Άνθιμο Γαζή, στη Σμύρνη και στην Πελοπόννησο. Εκεί οι ενέργειές του έγιναν γνωστές από την τουρκική διοίκηση, πράγμα που τον ανάγκασε να καταφύγει στην Ιταλία. Όταν ξέσπασε η επανάσταση βρέθηκε, στην αρχή, στο πλευρό του Αλέξανδρου Υψηλάντη και στη συνέχεια πήρε μέρος στους αγώνες της νότιας Ελλάδας. Μετά την απελευθέρωση ξαναγύρισε στη Μόσχα, όπου έζησε τα τελευταία χρόνια της ζωής του. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

για Σουλτάνα και η κατασκευή του μενζουριόμου. Για το 1916 μέχρι το θάνατο του (17-5-1936) εκλεγόταν συνεχώς βουλευτής Κορινθίας. Διετέλεσε υπουργός Δικαιοσύνης (1915), υπουργός Εσωτερικών (1920) στην κυβέρνηση του Δημ. Γούναρη και στην οικουμενική κυβέρνηση του 1927, πρωθυπουργός για τρεις μήνες ύστερα από τις εκλογές του Σεπτεμβρίου 1932 και από 5-3-1933 έως 10-10-1935, οπότε και ανατράπηκε πραξικοπηματικά.

Οδός ΤΣΑΡΟΥΧΗ ΓΙΑΝΝΗ (Οικ. Μέσης)

Τσαρούχης Γιάννης. Έλληνας ζωγράφος και σκιτσογράφος του 20ού αιώνα, από τους μεγάλους Έλληνες καλλιτέχνες με ευρωπαϊκές διαστάσεις. Γεννήθηκε στον Πειραιά το 1910 και πέθανε στην Αθήνα το 1989. Από μικρός είχε κλίση για τη ζωγραφική και γοητευόταν από τα σκίτσα του Καραγκιόζη που έφτιαχνε ο Σωτήρης Σπαθάρης. Φοίτησε στην Ανώτερη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας. Γρήγορα όμως άφησε τη σχολή για να δουλέψει στα εργαστήρια του Βικάτου (1930) και του Παρθένη (1932). Ακόμη σπούδασε κοντά στο Φώτη Κόντογλου. Η γνωριμία του με το έργο του Κόντογλου και η φιλία του με τον ίδιο τον καλλιτέχνη τον επηρέασε πολύ. Από αυτόν ο Τσαρούχης διδάχτηκε τα μυστικά και τις ομορφιές της βυζαντινής αγιογραφίας. Κοντά του στάθηκε από το 1929 μέχρι το 1934 αφοσιωμένος μαθητής του. Γνώρισε με κάθε λεπτομέρεια την τεχνική και τις μεθόδους της βυζαντινής ζωγραφικής και προσπάθησε να αξιοποιήσει το έργο του. Το 1934 χώρισε από τον Κόντογλου και γοητευμένος από τις αφίσες του Καραγκιόζη ασχολήθηκε με τη σκηνογραφία. Το 1935 πήγε στο Παρίσι όπου γνώρισε το έργο του Ματίς, στο οποίο βρήκε την ενθάρρυνση να ελευθερωθεί η χρωματική του ιδιοφυΐα από τα δεσμά της βυζαντινής τέχνης. Το 1936 επέστρεψε στην Αθήνα και, μετά τον πόλεμο, ασχολήθηκε βασικά με τις σκηνογραφίες και τα εξώφυλλα των βιβλίων και κατά δεύτερο λόγο με τη ζωγραφική.

Το έργο του Τσαρούχη χαρακτηρίζεται από την εξαιρετική του χρωματική ευαισθησία, από μια οξύτατη αίσθηση χρώματος και οικονομία εκφραστικών μέσων. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΣΕΛΕΠΟΓΛΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ (Προμηθέας)

Τσελέπογλου Ευθύμιος. Δήμαρχος Βεροίας: 1964-1967 και 1975-1978.

Γεννήθηκε στη Μ. Ασία το 1913 και πέθανε στη Βέροια στις 16-12-1981. Το

επάγγελμά του ήταν επιπλοποιός.

Παντρεύτηκε τη Βασιλική Λογοθέτη και απέκτησε δυο παιδιά. Διακρινόταν για το ήθος του, τη δημοκρατικότητα, την ειλικρίνεια, την ευθύτητα, τη λαϊκότητα, την εργατικότητα και τον ήρεμο χαρακτήρα του. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΤΣΙΜΙΣΚΗ (Βικέλα)

Τσιμισκής Ιωάννης. Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (925-976). Γεννήθηκε στην Καππαδοκία. Ήταν ανιψιός του Νικηφόρου Φωκά. Πήρε την προσωνομία Τσιμισκής, η οποία στην αρμενική γλώσσα σημαίνει μικρόσωμος. Υπηρετούσε αρχικά στο θέμα των Αρμενιακών με το Νικηφόρο Φωκά, ο οποίος ήταν τότε δομέστικος. Όταν ο παρακοιμώμενος Ιωσήφ θέλησε να συλλάβει το Νικηφόρο, ο Τσιμισκής του ανακοίνωσε όλα τα συνωμοτικά σχέδια και τον παρακίνησε να ανακηρυχτεί αυτοκράτορας. Έγινε τότε αυτοκράτορας και διόρισε τον Τσιμισκή δομέστικο της Ανατολής, ο οποίος τότε πέτυχε και μεγάλη νίκη κατά των Αράβων (963). Το 969 έπεσε στη δυσμένεια του Νικηφόρου, γιατί τον υποπτεύθηκε για συνωμοσία, οπότε του αφαίρεσε όλα τα αξιώματα. Η σύζυγός του όμως Θεοφανώ, που είχε ερωτευθεί τον Τσιμισκή, μεσολάβησε στο Νικηφόρο και τον έπεισε να καλέσει τον πρώην δομέστικο στην Κωνσταντινούπολη. Εκεί έγιναν κρυφές συναντήσεις και καταστρώθηκε το σχέδιο της συνωμοσίας. Στις 10 Δεκεμβρίου 969 ο Νικηφόρος δολοφονήθηκε μέσα στα ανάκτορα και την επόμενη μέρα ο Τσιμισκής ανακηρύχθηκε αυτοκράτορας. Ο Τσιμισκής πολέμησε νικηφόρα κατά των Ρώσων του Σβιατοβλάβ και κατά των Αράβων. Θεωρείται ένας από τους πιο ικανούς στρατηγούς της "Βυζαντινής εποποιΐας". Πέθανε στις 10 Ιανουαρίου του 976 από τύφο. Τον διαδέχτηκε ο Βασίλειος Β', απόγονος της μακεδονικής δυναστείας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΣΙΡΚΑ ΣΤΡΑΤΗ (Πανόραμα)

Τσίρκας Στρατής. Ένας από τους σημαντικότερους Νεοέλληνες πεζογράφους. Το πραγματικό του όνομα ήταν Γιάννης Χατζηανδρέας. Γεννήθηκε το 1911 στο Κάιρο, αλλά καταγόταν από την Ίμβρο. Έζησε στο Κάιρο και τα τελευταία χρόνια της ζωής του στην Αθήνα, όπου και πέθανε στις 27 Ιανουαρίου 1980. Στην Αίγυπτο εργάστηκε σαν λογιστής σε τράπεζα και σε μεγάλες εταιρείες. Ένα από τα σημαντικότερα έργα του Τσίρκα είναι η μελέτη του "Ο Καβάφης και η εποχή του" (1958), για το οποίο πήρε το κρατικό βραβείο μυθιστορηματικής βιογραφίας. Αλλά το βιβλίο που καθιέρωσε τον Τσίρκα σαν κορυφαίο συγγραφέα κι έδωσε αίγλη και λάμψη σ' όλο του το έργο είναι το πολυδιαβασμένο και πολυσυζητημένο "Ακυβέρνητες Πολιτείες". Το 1973 ανακηρύχθηκε στη Γαλλία σαν ο σημαντικότερος ξένος πεζογράφος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια. Έγραψε πολλά έργα για το θέατρο και τον κινηματογράφο και συνεργάστηκε με πολλά περιοδικά και εφημερίδες με χρονογραφήματα, ευθυμογραφήματα και διηγήματα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΣΟΥΛΑΚΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Τσούλακας Κωνσταντίνος. Μακεδόνας εκπαιδευτικός που απέδειξε πρώτος ότι η λεγόμενη "σλαβομακεδονική" γλώσσα είναι κατασκευάσμα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΤΣΟΥΠΕΛΗ ΑΝΤ. (Κέντρο)

Τσούπελης Αντώνιος. Ήταν γιός του Αναστασίου Τσούπελη και γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1858. Σπούδασε ιατρική στο Λονδίνο και άσκησε τη γενική ιατρική στη Βέροια, ενώ παράλληλα ασχολείτο έντονα και με το εμπόριο. Άγαμος και λιτοδίαιτος, δημιούργησε σεβαστή περιουσία, ιδίως δασική, στο Κουστοχώρι, όπου άλλωστε έζησε τον περισσότερο χρόνο μαζί με τον αδερφό του Μανώλη. Η κατοικία του στη Βέροια ευρίσκεται στη δεξιά πλευρά του Ιερού Ναού Αγίου Ιωάννου.

Πέθανε το 1936 σε ηλικία 78 χρονών στην κλινική του Σόλωνα Αντωνιάδη.

Λίγο πριν τον θάνατό του, συνέταξε τη διαθήκη του, αφήνοντας σχεδόν ολόκληρη την περιουσία του στο Δημοτικό Νοσοκομείο της Βέροιας, με σκοπό την ίδρυσή και λειτουργία πλήρους νοσοκομείου.

Ο δήμος τίμησε τη χειρονομία του και τον ανακήρυξε μεγάλο ευεργέτη. Η κηδεία του έγινε με δημοτική δαπάνη, δόθηκε το όνομά του σε δρόμο της πόλης, το δε Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο της Βέροιας απεκάλυψε πριν λίγα χρόνια ειδική μαρμαρίνη πλάκα προς τιμήν του. Στο νοσοκομείο επίσης άφησε και τη βιβλιοθήκη του, μέρος της οποίας υπάρχει σήμερα στους υπόγειους χώρους της Νέας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Βέροιας (Απ. Δ.Σ. 283/76)

Οδός ΤΥΡΤΑΙΟΥ (Αγ. Κυριακή)

Τυρταίος. Αρχαίος Έλληνας ελεγειακός ποιητής, που έζησε στα μέσα του 7ου π.Χ. αι. Ήταν γιός του Αρχέμβροτου. Κατά το Σουίδα, άκμασε στα χρόνια της 35ης Ολυμπιάδας (640-637 π.Χ.), αλλά και οι εσωτερικές ενδείξεις των ποιημάτων του συμπίπτουν με τη χρονολογία αυτή. Πιο δυσεπίλυτο στάθηκε το ζήτημα της καταγωγής του. Κατά παράδοση ήταν Αθηναίος, που οι συμπατριώτες του τον έστειλαν στην Σπάρτη ύστερα από ένα χρησμό ως στρατηγό κατά το Β' μεσσηνιακό πόλεμο. Αθηναίο τον ονομάζει και ο Πλάτωνας. Κατά το Σουίδα ήταν "Λάκων ή Μιλήσιος". Σήμερα η έρευνα δέχεται την άποψη ότι ήταν Λακεδαιμόνιος.

Ο Τυρταίος έγραψε διάφορες ποιητικές συλλογές. Σήμερα από την ποίηση του Τυρταίου μας σώζονται πολύ λίγοι στίχοι, γύρω στους 150 μόνο. Όλοι τους ανήκουν στο ίδιο ποιητικό και ιδεολογικό κλίμα. Γραμμένα σε ελεγειακά δίστιχα, είναι κυρίως προτροπές για ανδρεία ή έχουν πολιτικό περιεχόμενο.

Από τα πιο χαρακτηριστικά ποιήματά του, όπου προβάλλεται η περιφρόνηση προς το θάνατο την ώρα που ο πολεμιστής αγωνίζεται για την υπεράσπιση της πατρίδας, είναι το ακόλουθο παρορμητικό πολεμικό άσμα:

Άγετ', ω Σπάρτας ευάνδρω
κώροι πατέρων πολιατάν
λαία μεν ίτυν προβάλεσθε,
δόρυ δ' ευτόλμως άνχεσθε,
μη φειδόμενοι τας ζωάς,
ου γαρ πάτριον τα Σπάρτα.

(Εμπρός, παιδιά πατέρων πολιτών της εύανδρης Σπάρτης, με τ' αριστερό χέρι την ασπίδα προτείνετε, με το δεξί υψώστε toλμηρά το δόρυ, μη λογαριάζοντας τη ζωή σας, γιατί αυτό - το να λυπάστε τη ζωή σας - δεν είναι πατροπαράδοτο στη Σπάρτη). (Απόφ. Δ.Σ. 101/85 και 120/93)

Υάκινθος. Ο καινός νεός από τα παλαιά του ποσειδη τον Αμύνκλα, Αμύνκλα, τον οποίο ερωτεύτηκε ο Απόλλωνας. Γύρω από το όνομα και τον τραγικό θάνατο του όμορφου νέου πλάστηκαν γοητευτικές ιστορίες, που συγκίνησαν τους αρχαίους αλλά και τους νεότερους συγγραφείς.

Κατά την παράδοση, στην οποία αναφέρονται ο Πανσανίας, ο Ευριπίδης κ.ά., τον Υάκινθο σκότωσε άθελά του ο Απόλλωνας. Ο βαρύν δίσκος που πετούσε ο θεός, ξέφυγε από τα χέρια του εξαιτίας του Ζέφυρου και του Βορρά, έπεσε πάνω σ' ένα βράχο και μετά εκσφενδονίστηκε πάνω στον Υάκινθο, χτυπώντας τον στο κεφάλι. Μετά το ατύχημα ο θεός ένιωσε φρίκη και έσπευσε να βοηθήσει το φίλο του, αλλά ήταν πλέον αργά. Το κεφάλι του Υάκινθου είχε γείρει, όπως το ανοιξιάτικο λουλούδι, τη στιγμή που κόβεται ο τρυφερός μίσχος.

Ο Απόλλωνας έκλαψε γοερά για τον ωραίο νέο που πέθανε τόσο άδοξα. Όση ώρα ο Απόλλωνας θρηνούσε, από τη γη, που είχε βαφτεί κόκκινη από το αίμα, φύτρωσε "ένα βαθυκόκκινο πεντάμορφο λουλούδι, ο Υάκινθος, που έκανε αθάνατο το όνομα του παληκαριού". Στο φυτό αυτό τον μεταμόρφωσε ο Απόλλωνας, ο οποίος χάραξε στα φύλλα του τα γράμματα ΥΑ (Υάκινθος Αμύνκλα). Ο Απόλλωνας έθαψε τον Υάκινθο κάτω από το βωμό του στο τέμενος των Αμυκλών. Εκεί, στα τέλη του 6ου αι. π.Χ., ο Βαθυκλής έκανε το θρόνο του Αμυκλαίου Απόλλωνος. Ο ωραίος νέος Υάκινθος φαίνεται ότι αποτελεί εξέλιξη μιας πανάρχαιας θεότητας που σχετίζεται με τη βλάστηση και τη γονιμότητα, καθώς και την εναλλαγή των εποχών.

Εκτός από τις Αμύνκλες, ο Υάκινθος λατρευόταν και σε άλλες περιοχές, όπως στη Θήρα, την Κάλυμνο, τη Ρόδο, την Κω και τη Γόρτυνα Κρήτης, όπου έφθασαν διωγμένοι κάτοικοι της Λακωνικής μετά την κάθοδο των Δωριέων. Τέλος, η αρχαία ελληνική τέχνη εμπνεύστηκε πολλές φορές από τη ζωή και το τραγικό τέλος του Υάκινθου. Σα λουλούδι, διακόσμησε το θρόνο του Απόλλωνα και σήμερα στολίζει μια αίθουσα του Μουσείου Σπάρτης. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΥΔΡΑΣ (Προμηθέας)

Ύδρα. Βραχώδες και άνυδρο νησί του Αργοσαρωνικού, απέναντι από την Αργολίδα. Το έδαφός του είναι ορεινό και πετρώδες και η ψηλότερη κορυφή του είναι ο Έρωτας, με ύψος 397 μ. Επειδή θεωρείται ένα από τα ομορφότερα νησιά της Με-

σογείου, παρουσιάζει μεγάλη τουριστική κίνηση. Με ειδικό διάταγμα θεωρήθηκε διατηρητέος οικισμός και απαγορεύεται κάθε προσθήκη ή φθορά χωρίς άδεια.

Σύμφωνα με πληροφορίες αρχαίων συγγραφέων, το νησί στην αρχαιότητα ονομαζόταν εκτός από Ύδρα και Υδρέα, Υδρή και Υδρεία. Παλαιότερα είχε διατυπωθεί η υπόθεση ότι το νησί δεν είχε κατοικηθεί στην αρχαιότητα, γιατί οι πηγές δεν ανέφεραν σχεδόν ποτέ την Ύδρα. Όμως τα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα καταρρίπτουν κάθε σχετική υπόθεση.

Ως αρχαιότεροι κάτοικοι της Ύδρας θεωρούνται οι Δρύοπες, ενώ ο Ησύχιος αναφέρει τους Δόλοπες. Κατά τον Ηρόδοτο, ορισμένοι Σάμιοι επαναστάτησαν κατά του τυράννου του νησιού Πολυκράτη, απέτυχαν να τον ανατρέψουν, έφυγαν από τη Σάμο, πέρασαν από τη Σίφνο και αγόρασαν την Ύδρα. Στη συνέχεια την πούλησαν στην Τροιζήνα και έφυγαν για την Κρήτη.

Το 1460, ομάδες αλβανικής καταγωγής ελληνορθοδόξων Πελοποννησίων, πέρασαν και εγκαταστάθηκαν στην Ύδρα αποφεύγοντας τους Τούρκους. Οι κάτοικοι αυτοί ήταν λίγοι, αλλά μετά εγκαταστάθηκαν στην Ύδρα διάφορες οικογένειες από άλλες περιοχές της Ελλάδας. Η τεράστια πύκνωση του πληθυσμού οδήγησε τους κατοίκους στη θάλασσα, στο εμπόριο και τις μεταφορές. Οι συνθήκες του Κάρλοβιτς και του Κιουτσούκ Καϊναρτζή ευνόησαν τη ναυτιλία των Υδραίων. Όταν ξέσπασε η επανάσταση του 1821 πρόσφεραν μεγάλες υπηρεσίες στον αγώνα, τόσο από άποψη έμψυχου υλικού, όσο και από πλοία, πυρομαχικά και χρήματα. Στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, το νησί είχε αριστοκρατικό πολίτευμα. Τη διοίκηση ασκούσαν οι ευπορότεροι κάτοικοι που λέγονταν νοικοκυραίοι. Το διοικητικό σύστημα ήταν καλά οργανωμένο και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ (Κοιμητήρια)

Υψηλάντης. Επιφανής ελληνική οικογένεια, της οποίας πολλά μέλη επρωτοστάτησαν στην απελευθέρωση της Ελλάδας από τον τουρκικό ζυγό. Σπουδαιότεροι ήταν:

1). Ιωάννης: Έζησε στην Κωνσταντινούπολη στα τέλη του ΙΖ' και τις αρχές του ΙΗ' αι. Κατείχε πολλά υπουργήματα στην Πύλη και κατόρθωσε να παράσχει πολλές υπηρεσίες στο Γένος. Κατηγορηθείς, συνελήφθηκε και αποκεφαλίστηκε.

2). Αθανάσιος: Εγγονός του Ιωάννου, από τους επιφανέστερους Έλληνες του ΙΗ' αι., αρχίατρος του Μ. Βεζύρη.

3). Ιωάννης: Γιός του Αθανάσιου, μέγας διερμηνέας της Υ. Πύλης.

4). Αλέξανδρος (1726-1806): Σαν μέγας διερμηνέας της Υ. Πύλης, κατάφερε να ματαιώσει την απόφαση για τη σφαγή των Ελλήνων, οι οποίοι, τη υποκινήσει της Ρωσίας, επαναστάτησαν (1770). Αργότερα, σαν ηγεμόνας της Βλαχίας (1774), επέτυχε την παραχώρηση πολλών προνομίων στην χώρα αυτή, την οποία οργάνωσε και την έκανε ένα μικρό ελληνικό κράτος. Κατά το Ρωσοτουρκικό πόλεμο (1806) συνελήφθηκε (σαν αίτιος των επαναστατικών κινημάτων μέσα στην Τουρκία) και αποκεφαλίστηκε.

κού έργου του. Υποβοήθησε την επανάσταση των Σέρβων. Μετά την αποτυχία της επανάστασης, έφυγε για τη Ρωσία και προκάλεσε την εισβολή των Ρώσων στις παραδουνάβιες περιοχές. Πέθανε στο Κίεβο και άφησε πέντε γιούς: Αλέξανδρο, Δημήτριο, Γεώργιο, Νικόλαο και Γρηγόριο.

6) Αλέξανδρος (1792-1828): Πρωτότοκος γιός του Κωνσταντίνου. Κατατάχτηκε στο ρωσικό στρατό και διακρίθηκε στους Ναπολεόντειους πολέμους. Στη μάχη της Δρέσδης (1813) έχασε το δεξί του χέρι. Ποθούσε, όπως και οι πρόγονοί του, την απελευθέρωση του Γένους. Αφού έγινε αρχηγός των Φιλικών, ξεσήκωσε τους χριστιανικούς λαούς της Τουρκίας. Εγκαταλείφθηκε όμως και από τους Σέρβους και από τους Ρώσους. Έτσι με λίγους Έλληνες, το Φεβρουάριο του 1821, εισέβαλε στις παραδουνάβιες ηγεμονίες με τα αδέρφια του Γεώργιο και Νικόλαο και εκήρυξε την επανάσταση. Ηττήθηκε όμως στη μάχη του Δραγατσανίου, διέλυσε το στρατό του και κατέφυγε στην Αυστρία όπου συνελήφθηκε και φυλακίστηκε. Με τη μεσολάβηση του Τσάρου ελευθερώθηκε (1827) και την επόμενη χρονιά πέθανε από καρδιακό νόσημα που προήλθε από τις κακουχίες στη φυλακή.

7) Δημήτριος (1793-1832): Λοχαγός του ρωσικού στρατού. Το Μάρτιο του 1821 ο αδελφός του Αλέξανδρος τον έστειλε στην Πελοπόννησο, όπου διηύθυνε την πολιορκία της Τριπολιτσάς και πέτυχε την πτώση της Ακροκορίνθου. Έγινε πρόεδρος του Βουλευτικού το 1822, διακρίθηκε στη μάχη των Δερβενακίων και κατά την εισβολή του Ιμπραήμ διέπρεψε στους Μύλους και τα Βέρβена. Όταν ήλθε ο Καποδίστριας, διορίστηκε στρατάρχης της Αν. Ελλάδας και κέρδισε την, αποφασιστική για τον αγώνα νίκη, μάχη της Πέτρας.

8). Γρηγόριος (1835-1886): Ανωψός των προηγούμενων. Μετά την έξωση του Όθωνα, προτάθηκε ως υποψήφιος για τον Ελληνικό θρόνο. Παιδιά του ήσαν: Ο Εμμανουήλ (γενν. 1877), ο οποίος με δικά του χρήματα εξόπλισε στρατιωτικό σώμα και έλαβε μέρος στην τελευταία Κρητική Επανάσταση (1896), και ο Θεόδωρος (γενν. 1881), ο οποίος διετέλεσε σταυλάρχης του βασιλιά Κωνσταντίνου. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΦΑΕΘΟΝΑ (Εργοχώρι)

Φαέθονας. Γιός του Ήλιου και της Κλυμένης ή, σύμφωνα με άλλους, του ίδιου θεού και της Ρόδης. Είναι γνωστή η παράδοση που αναφέρεται στην κατακεραυνώσή του από το Δία. Όταν κάποια μέρα ζήτησε από τον πατέρα του να του επιτρέψει να οδηγήσει κι αυτός μια φορά το άρμα του, δεν μπόρεσε να το κρατήσει στη σωστή πορεία, με αποτέλεσμα να πέσει χαμηλότερα και να κινδυνέψει να κάψει τον κόσμο. Ο Δίας έδωσε τη λύση κεραυνώνοντάς τον και ρίχνοντάς τον στον Ηριδανό ποταμό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΦΑΙΔΡΑΣ (Εργοχώρι)

Φαίδρα. Μυθικό πρόσωπο, κόρη του Μίνωα και της Πασιφάης, σύζυγος του Θησέα. Ερωτεύθηκε το θετό γιό της Ιππόλυτο, αλλά αυτός δεν ανταποκρίθηκε στον έρωτά της. Η Φαίδρα για να τον εκδικηθεί τον κατηγορήσε στο Θησέα ότι προσπάθησε να τη βιάσει. Ο Θησέας καταράστηκε το γιό του και παρακάλεσε τον Ποσειδώνα να τον εκδικηθεί. Ο θεός έστειλε ένας τέρας μπροστά στο άρμα του Ιππόλυτου που έτρεχε στην παραλία και τρόμαξε τα άλογα, με αποτέλεσμα να τον πετάξουν στην θάλασσα, όπου και πνίγηκε. Τελικά όμως η θεά Άρτεμη αποκάλυψε την αθωότητα του Ιππόλυτου και η Φαίδρα αυτοκτόνησε με απαγχονισμό. Τον απαγχονισμό της Φαίδρας παράστησε ο Πολύγνωτος στη Λέσχη των Κνίδιων στους Δελφούς. Το μύθο της Φαίδρας χρησιμοποίησε ο Ευριπίδης στην τραγωδία του "Ιππόλυτος" και ο Σενέκας στην τραγωδία "Φαίδρα". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΦΕΙΔΙΑ

Φειδίας. Αρχαίος Έλληνας γλύπτης και αρχιτέκτονας του 5ου π.Χ. αι., από τους μεγαλύτερους δασκάλους της αρχαίας ελληνικής αλλά και παγκόσμιας γλυπτικής. Η παράδοση τον θέλει ως τον μεγαλύτερο γλύπτη της ελληνικής αρχαιότητας, γιατί συνδέθηκε με τα έργα της Ακρόπολης της Αθήνας (Παρθενώνας). Πότε ακριβώς γεννήθηκε δεν είναι γνωστό. Υποθέτουν πως γεννήθηκε στην Αθήνα στις αρχές του 5ου π.Χ. αιώνα και η ακμή της δημιουργίας του συμπίπτει με την περίοδο της εκτέλεσης των μεγαλεπίβολων έργων του Περικλή στην Αθήνα, των οποίων είχε τη γενική εποπτεία.

Στην αρχή στράφηκε προς τη ζωγραφική και αργότερα προς τη γλυπτική, που

μεγάλος δαυτίδας. Η περίοδος της μαθητείας του διαρκεί μεχρι το 460 π.Χ. περίπου. Μετά το 460 αρχίζει η περίοδος της ακμής του, στη διάρκεια της οποίας δημιούργησε τα έργα της Ακρόπολης της Αθήνας. Στα έργα της Ακρόπολης δούλεψε μέχρι το 438 π.Χ., όταν καταδικάστηκε για ασέβεια και κατάχρηση του χρυσού και έφυγε στην Ολυμπία. Μετά το 438 αρχίζει η τρίτη περίοδος της καλλιτεχνικής του δημιουργίας. Στη διάρκεια της φιλοτέχνησε το άγαλμα του Ολύμπιου Δία. Πολλοί μελετητές του Φειδία δέχονται ότι πρώτα δημιούργησε το άγαλμα του Ολύμπιου Δία και το 446 π.Χ. ο Περικλής τον κάλεσε στην Αθήνα, όπου ανάλαβε την εποπτεία των έργων της Ακρόπολης και πέθανε στην Αθήνα, ίσως στη φυλακή, αφού προηγουμένως καταδικάστηκε. Τέλος, υπάρχει και μια τρίτη εκδοχή της καλλιτεχνικής δράσης του Φειδία. Κατά το Μύλλερ ο Φειδίας δούλεψε στην Αθήνα μέχρι το 438 π.Χ., καθιερώθηκε καλλιτεχνικά, ύστερα πήγε στην Ολυμπία, όπου έμεινε μέχρι το 432 π.Χ. και έφτιαξε τον Ολύμπιο Δία και επέστρεψε στην Αθήνα, όπου καταδικάστηκε για υπεξαίρεση χρυσού και ελεφαντοστού και πέθανε στη φυλακή.

Το έργο του Φειδία χαρακτηρίζεται από μια βαθιά ανθρωπιά, από το μεγάλο πλούτο της πλαστικής φόρμας, το βαθύ πνευματικό νόημα, τη δύναμη και τη σοφότητα ελευθερία του. Ήταν αριστοτέχνης στο λάξεμα του μαρμάρου, γνώστης των προβλημάτων της οπτικής παραμόρφωσης λόγω προοπτικής, μεγάλος καλλιτέχνης στην εκτέλεση και την τοποθέτηση των έργων. Υπήρξε αναμφισβήτητα ένας από τους μεγαλύτερους γλύπτες της αρχαιότητας και μεγάλος δάσκαλος της πλαστικής. (Ατ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΦΕΡΩΝΟΣ (Καλλιθέα)

Φέρων. Ο νομικός, ιστορικός και τ. βουλευτής Γ. Χ. Χιονίδης, γράφει (Ιστορία της Βεροίας, τόμ. 1ος, σελ. 49 - 50, Βέροια 1960):

"Περί του ιδρυτού της πόλεως της Μακεδονικής Βεροίας πρώτος γράφει ο Στέφανος Βυζάντιος, ο οποίος στηρίζεται εις τα "Μακεδονικά" του Θεαγένους και κατά τον οποίον δύο εκδοχαί υπήρχον δια τον χτίτορα, ιδρυτήν της πόλεως. Είτε, δηλαδή, ονομάσθη η Βέροια ούτω προς τιμήν του ιδρυτού αυτής Φέρωνος, είτε εκ του ονόματος της θυγατρός του Βέρητος, ο οποίος ήτο υιός του Μακεδόνης. Ας ιδώμεν ποία εκ των δύο απόψεων είναι η ορθή:

α) Φέρων και Βέροια. Κατά την πρώτην εκδοχήν ο Φέρων ίδρυσε την Βέροϊαν και η Βέροια ονομάσθη προς τιμήν του Φέρου, αλλά οι αρχαίοι Μακεδόνες μετέτρεψαν το όνομα εις Βέροϊαν, διότι χαρακτηριστικόν γνώρισμα της ιδιομορφίας της γλώσσης των (αλλά και των γλωσσών και άλλων λαών και φυλών) ήτο το να μετετρέπεται το Φ εις Β.

Ποίος όμως ήτο ο Φέρων, που ίδρυσε την Βέροϊαν; Ο Tafel ονομάζει αυτόν ήρωα, τούτον δε φαίνεται, ότι ακολουθεί και ο Μ. Δήμιτσας. Εις την Μεγάλην Ελληνικήν Εγκυκλοπαίδειαν ο Φέρων αναφέρεται ως στρατηγός και προς υποστήριξιν της γνώμης αυτής γίνεται παραπομπή εις τον Μελέτιον, αλλά ο Μελέτιος δεν ονομάζει τον Φέρωνα στρατηγόν (Μελετίου "Γεωγραφία" σελ. 472: "... παρά του

Φέρωνος, ὃν αὐτοὶ Βέρωνα ἐλάλουν...").

Το μόνο ἀσφαλές συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ὁ Φέρων δὲν ἦτο Μακεδὼν...

Καταλήγομεν, κατ' ἀνάγκην, εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προ-
ῆλθεν ἡ λέξις Βέροια ἐκ τοῦ ονόματος τοῦ Φέρωνος, ὁ ὁποῖος μάλιστα δὲν εἴμεθα
βέβαιοι, εἰάν υπήρξε πράγματι..." (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΦΙΛΗΜΩΝΟΣ

Φιλήμονας. Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανούς, ἀγαπητὸς μαθητὴς τοῦ Απο-
στόλου Παύλου, πλούσιος καὶ κύριος δούλων, στον ὁποῖο ὁ Παῦλος ἐπέστειλε τὴν
"πρὸς Φιλήμονα" ἐπιστολὴ ἀπὸ τῆς Ρώμης, ὅπου ἦταν φυλακισμένος. Ἡ ἐκκλησία τὸν
κατάταξε στους 70 ἀποστόλους. Ἡ μνήμη τοῦ γιορτάζεται στίς 22 Νοεμβρίου.

Οδός ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Φιλικὴ Εταιρεία. Μυστικὴ πολιτικὴ οργάνωση ποὺ προετοίμασε τὴν ἐπανάστα-
ση τοῦ 1821. Ὁ πρῶτος πυρήνας τῆς οργάνωσης δημιουργήθηκε στὴν Ὀδησσὸς τῆς
Ρωσίας στα 1814 ἀπὸ μερικοὺς Ἑλλήνες ἐμπόρους, ἀνάμεσα στους ὁποῖους ξεχω-
ρίζουν οἱ Σκουφάς, Ξάνθος, Τσακάλοφ, Ἀναγνωστόπουλος καὶ Σέκερης. Ἡ μύη-
ση τῶν νέων μελῶν γινόταν σταδιακὰ καὶ ὁ υποψήφιος ἀποχτοῦσε κάθε φορὰ και-
νούργιο τίτλο (βλάμης, συστημένος, ιερέας, ἀφιερωμένος). Οἱ φιλικοὶ φρόντιζαν
πάντα νὰ καλύπτουν τὴν ἔλλειψη ἐνὸς ἀνάτατου διοικητικοῦ οργάνου με τὴν ἀνα-
φορὰ σὲ μιὰ μυστηριώδη ἀρχή, γιὰ τὴν ὁποῖαν ἀφήναν νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι ἀνήκει σὲ
μιὰ σπουδαία προσωπικότητα τοῦ ρωσικοῦ κράτους, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται καὶ ὁ
ἴδιος ὁ Τσάρος.

Ἀργότερα, ὅταν ἡ Εταιρεία ἔκρινε ὅτι ἔφτασε ἡ στιγμή γιὰ τὴν κήρυξη τῆς ἐπα-
νάστασης (1820), ἀποφάσισε νὰ λύσει ὀριστικὰ τὸ πρόβλημα τῆς ηγεσίας. Μετὰ τὴν
ἀρνήση τοῦ Καποδίστρια, ὁ Ξάνθος, με δική του ἐντελὴς πρωτοβουλία, προσέφερε
τὴν ηγεσία στον Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη, ὁ ὁποῖος δέχτηκε τὴν πρόταση.

Μετὰ τὴν ἐκρηξὴ τῆς ἐπανάστασης, ἡ Εταιρεία διαλύθηκε. Ἐκτοτε κατηγορή-
θηκε γιὰ ὅλες τὶς στρατιωτικὲς καὶ διπλωματικὲς ἀποτυχίες τοῦ ἀγῶνα. Πρὸς υπε-
ράσπιση τῆς Εταιρείας, ὁ Ἰωάννης Φιλήμων ἐγράψε τὸ περίφημο "Δοκίμιον ιστο-
ρικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Εταιρείας". (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ (Οικ. Μέσης)

Φιλίππιδης Νικόλαος. Καταδιωχθεὶς Μακεδὼνας εκπαιδευτικὸς καὶ ἐθνικὸς
ἀγωνιστής. Πρῶτος συγγραφέας τῆς ἐξιστόρησης τῆς ἐπανάστασης τῆς Νάουσας
καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ τῆς Βέροιας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

ντα Γ' και της Ευρυδίκης και πατέρα του Μ. Αλεξάνδρου. Ο ικανότατος Φίλιππος άλλαξε τη μορφή του Μακεδονικού κράτους και το μεταμόρφωσε στην ισχυρότερη δύναμη του ελληνικού κόσμου της εποχής του. Συνένωσε όλους τους Έλληνες στο όραμα της συντριβής του Περσικού κράτους και της επέκτασης της ελληνικής δύναμης και πραγματοποίησε την πρώτη εκστρατεία στη Μ. Ασία, με τον Παρμενίωνα, τον Αμύντα και τον Αττάλο. Δολοφονήθηκε από τον αξιωματικό του Πανυσανία, ο οποίος υπήρξε όργανο συνωμοσίας των πλούσιων αριστοκρατών που έχασαν τις εξουσίες που ασκούσαν από το παρασκήνιο, μετά τη συγκέντρωση όλων των εξουσιών στα δικά του χέρια. Ο θάνατος του Φιλίππου είχε πολύ μεγάλη σημασία για την εξέλιξη των γεγονότων, γιατί το συνετό πολιτικό διαδεχτηκε ένας μεγάλος οραματιστής, ο γιός του Αλέξανδρος.

Οδός ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ (Παπάγουν)

Φιλίππουπολη. Η δεύτερη πόλη της Βουλγαρίας μετά τη Σόφια, έδρα ομώνυμης διοικητικής περιφέρειας. Βρίσκεται στις όχθες του Έβρου, στην κοιλάδα που σχηματίζεται ανάμεσα στα βουνά της Ροδόπης και του κεντρικού Αίμου.

Πρώτοι κάτοικοί της ήταν οι Θράκες και μέχρι τον 5ο αι. π.Χ. ήταν γνωστή σαν Ευμολτία ή Πονηρόπολη. Το 341 π.Χ. καταλήφθηκε από το Φίλιππο Β' το Μακεδόνα, που την οχύρωσε και εγκατέστησε μακεδονική φρουρά. Ονομάστηκε Φιλίππουπολη κατά τον 2ο αι. π.Χ. Μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση πήρε διαδοχικά τα ονόματα Φλαβία, Ουλπία και Τριμόντιουμ. Κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής κυριαρχίας αναπτύχθηκε πολύ και γνώρισε μεγάλη οικοδομική δραστηριότητα (ναοί, στάδιο, θέατρο, επιβλητικά μνημεία). Το ελληνικό στοιχείο κυριαρχούσε, καθώς και αργότερα κατά τη βυζαντινή εποχή. Το 250 τη λεηλάτησαν οι Γότθοι, αργότερα οι Ούννοι και άλλοι βάρβαροι λαοί. Η βυζαντινή κυριαρχία - με εξαίρεση τις περιόδους κατά τις οποίες η πόλη είχε καταληφθεί από τους Βούλγαρους και τους Φράγκους - διατηρήθηκε μέχρι το 1363, οπότε επικράτησαν οι Τούρκοι. Το 1878 η Φιλίππουπολη έγινε πρωτεύουσα της αυτόνομης, αλλά κάτω από την τουρκική κυριαρχία, περιοχής της Ανατολικής Ρωμυλίας. Το 1885 περιήλθε στη Βουλγαρία και μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο μετονομάστηκε σε Πλόβντιβ. Η σημαντική και πολιτιστικά πολύ δραστήρια ελληνική κοινότητα της πόλης άρχισε να φθίνει στις αρχές του 20ού αιώνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΦΙΛΙΠΠΩΝ (Σαλαμίνα)

Φίλιπποι. Αρχαία πόλη της Μακεδονίας ΒΔ του Παγγαίου. Μέχρι το 358 π.Χ. ονομαζόταν Κρηνίδες. Το 358 π.Χ. μετονομάστηκε σε Φίλιπποι, όταν ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος Β' τη βοήθησε αποτελεσματικά στον αγώνα της κατά των Θρακών. Από τότε με την ενεργή βοήθεια του Φιλίππου, η πόλη γνώρισε με-

γάλη ανάπτυξη την οποία και διατήρησε για πολλούς αιώνες. Ο Φίλιππος έχτισε πολλά οικοδομήματα, έφτιαξε δρόμους, ανάπτυξε την καλλιέργεια της πεδιάδας αποξηραίνοντας τα γύρω έλη, εκμεταλλεύτηκε τα γύρω χρυσωρυχεία και οχύρωσε την πόλη. Όταν το 168 π.Χ. η Μακεδονία υποτάχθηκε στους Ρωμαίους, οι Φίλιπποι ήταν πρωτεύουσα μιας ανεξάρτητης ομόσπονδης πολιτείας. Μετά τη γνωστή μάχη των Φιλίππων το 42 π.Χ. ανάμεσα στους δολοφόνους του Καίσαρα, Βρούτο και Κάσσιο, από τη μια μεριά και του Αντώνιου και Οκταβιανού από την άλλη, όπου νικήθηκαν οι πρώτοι, η πόλη των Φιλίππων έγινε ανεξάρτητη ρωμαϊκή αποικία με το προνόμιο της κοπής ρωμαϊκών νομισμάτων.

Το 53 μ.Χ., όταν την επισκέφτηκε ο Απόστολος Παύλος περνώντας για πρώτη φορά στην Ευρώπη, η πόλη βρισκόταν σε πολύ μεγάλη ανάπτυξη και ήταν μια από τις σπουδαιότερες μακεδονικές πόλεις. Βρισκόταν πάνω στην Εγνατία οδό που ένωνε την Κωνσταντινούπολη με το Δυρράχιο διαμέσου Θεσσαλονίκης. Η ανάπτυξη της συνεχίστηκε μέχρι το 15ο αι., όταν με την κατάλυση του Βυζαντινού κράτους η πόλη ερημώθηκε. Σήμερα εκεί κοντά βρίσκεται η ομώνυμη κωμόπολη της επαρχίας Καβάλας και δυο χιλιόμετρα πιο δυτικά η κωμόπολη Κρηνίδες, ενώ στη θέση της παλιάς πόλης των Φιλίππων υψώνονται επιβλητικά τα ερείπια, από το τείχος, τη ρωμαϊκή αγορά, το θέατρο το οποίο λειτουργεί και σήμερα για παραστάσεις αρχαίων τραγωδιών και Ναούς. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΦΙΛΩΝΟΣ (Προμηθέας)

Φίλωνας. Αρχαίος Έλληνας αρχιτέκτονας από την Ελευσίνα. Έζησε τον 4ο π.Χ. αιώνα και θεωρείται από τους καλύτερους της προχριστιανικής εποχής. Άφησε και συγγραφικό έργο σχετικό με την Αρχιτεκτονική.

Σπουδαιότερο από τα έργα του θεωρείται η Σκευοθήκη, η οποία κτίσθηκε επί Λυκούργου στον Πειραιά και κήκε το 86 π.Χ. Περιλάβαινε τα εξαρτήματα 1.000 πλοίων. Άλλο ήταν η δωδεκάστηλη στοά του Τελεστήριου στην Ελευσίνα. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΦΙΛΩΤΑ (Προμηθέας)

Φιλώτας. Μακεδόνας στρατηγός του Μ. Αλεξάνδρου. Γιός του περίφημου στρατηγού Παρμενίωνα ο Φιλώτας ανήκε στο στενό περιβάλλον του βασιλιά. Πήρε μέρος στην εκστρατεία κατά της Ασίας ως αρχηγός του ιππικού. Από τη θέση αυτή έπαιξε αξιόλογο ρόλο στις μάχες της Ισού και των Γαυγαμήλων. Αντιτάχθηκε στην πολιτική του Αλεξάνδρου που είχε ως στόχο την εξισωτική αφομοίωση των Ασιατών και πήρε μέρος σε διάφορες συνωμοτικές κινήσεις στις οποίες όμως ο ρόλος του δεν είναι καθαρά διευκρινισμένος. Μετά την έκρηξη και καταστολή του αντιπειθαρχικού κινήματος στην Ώπη ο Φιλώτας δικάστηκε μπροστά στο μακεδονικό στρατό με την κατηγορία ότι δεν αποκάλυψε τη συνωμοσία, παρ' όλο που συναντούσε το βασιλιά δυο φορές την ημέρα. Ο Φιλώτας καταδικάστηκε σε θάνατο και η ποινή εκτελέστηκε αμέσως με ακοντισμό. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΦΛΕΜΙΝΓΚ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Φλέμινγκ σερ Αλέξαντερ. Άγγλος γιατρός και μικροβιολόγος (1881-1955). Διατέλεσε καθηγητής της μικροβιολογίας στην ιατρική σχολή του νοσοκομείου Saint Mary του Λονδίνου. Το 1922 ανακάλυψε με τον Άλλισον τη λυσοζύμη, μια αντισηπτική ουσία που βρίσκεται κυρίως στα δάκρυα, στα λευκά αιμοσφαίρια και στις ρινικές εκκρίσεις. Στο διάστημα 1927-1929 μελέτησε το μύκητα *penicillium notatum* και ανακάλυψε ότι εκκρίνει μια ουσία, την πενικιλίνη, που έχει την ιδιότητα να αναστέλλει την ανάπτυξη καλλιεργειών στρεπτόκοκκων. Ο Φλέμινγκ όμως την εποχή εκείνη δεν είχε τη δυνατότητα να παράγει την πενικιλίνη με χημικές μεθόδους και σε μεγάλη κλίμακα. Το 1939 τις εργασίες του Φλέμινγκ συνέχισαν οι σερ Χάουαρντ Φλόρεϋ και Ερνοστ Τσαϊν, με αποτέλεσμα μετά το 1940 να αρχίσει να παράγεται η πενικιλίνη σε βιομηχανική κλίμακα. Η ανακάλυψη αυτή ανάτρεψε ριζικά τις θεραπευτικές μεθόδους της ιατρικής και έσωσε εκατομμύρια ανθρώπους, ενώ ταυτόχρονα σημείωσε την αρχή μιας νέας εποχής στην ανακάλυψη των αντιβιοτικών. Ο Φλέμινγκ το 1942 έγινε μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας και το 1944 του απονεμήθηκε ο τίτλος του ιππότη (σερ). Το 1945 του απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ Ιατρικής, μαζί με τους Φλόρεϋ και Τσαϊν. Το 1952 ανακηρύχτηκε ξένος εταίρος της Ακαδημίας Αθηνών, ενώ τιμήθηκε με διάφορες διακρίσεις από πολλές χώρες. Το 1953 παντρεύτηκε με την Ελληνίδα βοηθό του Αμαλία Κατσούρη. (Απ. Δ.Σ. 408/80)

Οδός ΦΛΕΜΙΝΓΚ ΑΜΑΛΙΑΣ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Φλέμινγκ Αμαλία. Η Ελληνίδα Αμαλία Κατσούρη, βοηθός του Φλέμινγκ σερ Αλέξαντερ, τον οποίον παντρεύτηκε το 1953 (Βλέπε: Οδός Φλέμινγκ Αλέξανδρου). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΦΛΩΡΙΝΗΣ (Αγία Κυριακή)

Φλώρινα. Πόλη της Δ. Μακεδονίας, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού και επαρχίας. Βρίσκεται στο λεκανοπέδιο του ποταμού Εριγώνα, κοντά στα ελληνογιουγκοσλαβικά σύνορα, σε υψόμετρο 660 μ.

Ιδρύθηκε από τους Βυζαντινούς. Την ονομασία της πήρε από την πυκνή χλωρίδα που υπάρχει γύρω της (χλωρός, φλωρός). Κατά τη βυζαντινή περίοδο δέχτηκε πολλές επιδρομές και αρκετές καταστροφές. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας ο Χριστιανικός πληθυσμός λιγόστεψε και οι εκκλησίες έγιναν τζαμιά. Με την επανάσταση του 1821 οι κάτοικοι της ξεσηκώθηκαν αλλά γρήγορα αναγκάστηκαν να σταματήσουν τις επαναστατικές ενέργειες, όταν έμαθαν την καταστροφή της Νάουσας και την άφιξη πολλών Τούρκων. Το 1862 συστήθηκε το Πανολαβικό κομιτάτο και μέχρι την απελευθέρωση της πόλης οι Έλληνες κάτοικοι της προσπάθησαν να αντισταθούν στην αναπτυσσόμενη βουλγαρική κοινότητα και προπαγάνδα της. Αργότερα το ελληνικό στοιχείο, ιδιαίτερα μετά τον άτυχο πόλεμο του 1897, είχε να

αντιμετωπίζει και την ανάλογη προπαγάνδα των Σέρβων και Ρουμάνων. Η ίδρυση του Μακεδονικού κομιτάτου αποτέλεσε γεγονός μεγάλης σημασίας για τη διατήρηση του ελληνικού χαρακτήρα της περιοχής. Η πολιτιστική και πολιτικοστρατιωτική δραστηριότητα των Ελλήνων ήταν τόσο σημαντική στις αρχές του 20ού αι., ώστε να στρέψει ακόμα και το μουσουλμανικό πληθυσμό προς την ιδέα της υποβοήθησης της επέκτασης της ελληνικής επικράτειας προς την περιοχή. Κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους απελευθερώθηκε χωρίς μάχη στις 7 Νοεμβρίου 1912.

Οδός ΦΟΙΒΟΥ (Προμηθέας)

Φοῖβος (επὶ κληση του Απόλλωνα ως φωτοδότη. Βλέπε: οδός Απόλλωνα). Σημαίνει καθαρός, αγνός, λαμπρός. Στην αρχαιότητα ο Φοῖβος εθεωρείτο σαν ιδιαίτερη θεότητα του φωτός.

Ὡς θεός της μαντικής είχε μάντισσες την Πυθία, την Κασσάνδρα και τις Σίβυλλες για να δίνουν τους χρησμούς του. Ὡς θεός της μουσικής έπαιζε κιθάρα και λύρα και ήταν αρχηγός των Μουσών (Μουσηγέτης). Εμβλήματά του ήταν η λύρα, το τόξο, ο τρίπους και το γεράκι.

Είχε και άλλα προσωνύμια. Ορισμένα απ' αυτά είναι: "Λύκειος", επειδή το χειμώνα κατοικούσε στην Υπερβόρεια Λυκία, "Πύθιος", επειδή σκότωσε με το τόξο του το δράκοντα Πύθωνα, "Λοῖμιος", γιατί κατά τον Τρωικό Πόλεμο βοήθησε τους Τρώες στέλνοντας αρρώστιες στους Αχαιούς, "Δελφίνιος", επειδή προστάτευε τους ναυαγούς, "Νόμιος", "Θαργήλιος", "Αγραῖος", "Επικούρειος", "Παιάν", "Παιών" κ.ά. Σε αγώνες με κριτή τον Τμώλον δυσареστήθηκε και τράβηξε τ' αυτιά του Μίδα, που από τότε έγιναν γαῖδουρινά ("Μίδας έχει ὠτα ὄνου"). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΦΡΙΞΟΥ

Φρίξος (Βλέπε οδός: Έλλης) (Απ. Δ.Σ. 120/93)

Οδός ΦΡΥΝΗΣ (Προμηθέας)

Φρύνη. Η ωραιότερη και διασημότερη εταίρα της ελληνικής αρχαιότητας. Γεννήθηκε στις Θεοπιές Βοιωτίας γύρω στο 371 π.Χ. και πέθανε στην Αθήνα το 310. Το όνομά της ήταν Μνησαρέτη, αλλά λόγω της ωχρότητάς της της έδωσαν το όνομα Φρύνη. Καταγόταν από φτωχή οικογένεια και στην αρχή άσκησε το επάγγελμα της αυλητρίδας. Εξαιτίας όμως της ομορφιάς της απόχτησε τόσο πλούτο, που προσφέρθηκε να χτίσει την καταστραμμένη από τον Μ. Αλέξανδρο Θήβα, αν δέχονταν να βάλουν στην πύλη την εξής επιγραφή: "Αλέξανδρος με κατέσκαψεν, ανέστησε δε Φρύνη η εταίρα", πράγμα που δεν δέχτηκαν οι Θηβαίοι. Πολλοί σπουδαίοι γλύπτες εμπνεύστηκαν τη μορφή των αγαλμάτων της Αφροδίτης από αυτήν (Φρύνη) και ειδικότερα ο Πραξιτέλης (Κνιδία Αφροδίτη, Αφροδίτη της Κω). (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Φώκας Νικηφόρος. Γνώστος κυρίως ως Νικηφόρος Β' Φώκας. Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (963-969). Γιος του στρατηγού Βάρδα Φωκά γεννήθηκε το 912 μ.Χ. και καταγόταν από τη γνωστή οικογένεια των Φωκάδων, οι οποίοι ήταν μεγαλοχτηματίες της Μ. Ασίας. Πολύ νέος κατατάχτηκε στον αυτοκρατορικό στρατό και έφτασε στα ανώτατα αξιώματα. Στα 960 ανάλαβε μεγάλη στρατιωτική επιχείρηση, με σκοπό να απαλλάξει την Κρήτη από την αραβική κατοχή, η οποία διαρκούσε 140 περίπου χρόνια. Η επιχείρηση ήταν επιτυχής. Για να ενισχύσει το χριστιανικό πληθυσμό του νησιού, φρόντισε να σταλούν εκεί έποικοι από τη Μ. Ασία, καθώς και ιεραπόστολοι, μεταξύ των οποίων και ο γνωστός Νίκωνας ο "Μετανοείτε".

Στις 15-3-963 πέθανε ο αυτοκράτορας Ρωμανός Β' και η γυναίκα του Θεοφανώ ανακηρύχθηκε αντιβασίλισσα και επίτροπος των ανήλικων παιδιών του. Αντιδρώντας στην πράξη αυτή τα στρατεύματα της Μ. Ασίας ανακήρυξαν αυτοκράτορα το Νικηφόρο (14-8-963), ο οποίος ήρθε στην Κωνσταντινούπολη (είχε αναλάβει εκστρατεία κατά των Αράβων της Ανατολής), όπου παντρεύτηκε τη Θεοφανώ και ανακηρύχθηκε επίσημα αυτοκράτορας, αφού υποσχέθηκε ότι θα σεβαστεί τα δικαιώματα των νόμιμων διαδόχων. Αμέσως μετά στράφηκε και πάλι κατά των Αράβων της Ανατολής. Τότε οι Βούλγαροι εκμεταλλευόμενοι την απουσία του εισέβαλαν στις βυζαντινές επαρχίες. Ο Νικηφόρος κάλεσε σε βοήθεια τους Ρώσους, οι οποίοι νίκησαν τους Βούλγαρους, αρνούνταν όμως κατόπι να εγκαταλείψουν τη χώρα. Ο Νικηφόρος ετοιμάστηκε να εκστρατεύσει εναντίον τους, αλλά δολοφονήθηκε από τον Ιωάννη Τσιμισκή. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΦΩΚΑΙΑΣ (Σαλαμίνα)

Φώκαια. Αρχαία παραλιακή πόλη της Μ. Ασίας στο στόμιο του Ερμαίου κόλπου, ΒΔ της Σμύρνης. Ιδρύθηκε τον 8ο π.Χ. αι. από Αθηναίους και αποίκους της Φωκίδας, στους οποίους και οφείλει την ονομασία της. Από ιωνική πόλη εξελίχτηκε σε αιολική. Διέθετε δυο λιμάνια, το Ναύσταθμο και το Λαμπτήρα. Οι κάτοικοί της είχαν τη φήμη μεγάλων θαλασσοπόρων και ίδρυσαν στη Δύση αξιόλογες αποικίες, όπως τη Μασσαλία (600 π.Χ.), την Αλαλία στην Κορσική (565 π.Χ.), την Αντίπολη κ.ά. Όταν ο Κύπριος Άρπαγός κατέλαβε την πόλη, οι κάτοικοί της κατέφυγαν στις αποικίες τους, κυρίως στην Αλαλία. Εκεί προσπάθησαν να μονοπωλήσουν την εκμετάλλευση των μεταλλείων, αλλά νικήθηκαν σε ναυμαχία από τους Ετρούσκους και τους Καρχηδόνιους. Μετά την κατάληψη και της Αλαλίας επέστρεψαν στην πατρίδα τους. Το 189 π.Χ. η Φώκαια έπεσε στα χέρια των Ρωμαίων. Σήμερα λέγεται Παλαιά Φώκια ή Φώκες και είναι η Εσκή Φώτζια των Τούρκων. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή και την ανταλλαγή των πληθυσμών, αρκετοί κάτοικοί της κατέφυγαν στη δυτική ακτή του κόλπου της Κασσάνδρας, όπου ίδρυσαν τη Νέα Φώκαια. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΦΩΚΙΩΝΟΣ (Προμηθέας)

Φωκίωνας. Σπυδαίος στρατηγός, πολιτικός και ρήτορας. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 402 π.Χ. και ήταν μαθητής του Πλάτωνα. Στην πολιτική αναμείχτηκε ως μετριοπαθής φιλιππιζοντας και αντέπαλος του Δημοσθένη. Ως στρατηγός πήρε μέρος σε πολλές μάχες και διακρίθηκε. Μετά τη μάχη της Χαιρώνειας ως μέλος της τριμελούς αθηναϊκής αντιπροσωπείας διαπραγματεύτηκε την ειρήνη με το Φίλιππο, την οποίαν υποστήριξε μετά το θάνατο του τελευταίου, καθώς και του Αλέξανδρου αργότερα. Στην τελευταία όμως περίπτωση, οι Αθηναίοι δεν ακολούθησαν την πολιτική του, με αποτέλεσμα την κήρυξη του λαμιακού πολέμου, την ήττα και την υποταγή της Αθήνας στον Αντίπατρο. Μετά το θάνατο του τελευταίου, ο στρατηγός Πολυσπέρχοντας υποσχέθηκε στους Αθηναίους αυτονομία και επαναφορά του δημοκρατικού πολιτεύματος, αν εξεγείρονταν εναντίον του Κάσσανδρου, γιού του Αντίπατρου. Τότε ο Φωκίωνας, προσπαθώντας να προλάβει νέες επιπλοκές, έγινε ύποπτος στους Αθηναίους, με συνέπεια να κατηγορηθεί για προδοσία και να καταδικαστεί σε θάνατο. Η ποινή εκτελέστηκε αμέσως με κώνειο, ενώ το πτώμα ρίχτηκε έξω από τα όρια της Αττικής. Αργότερα ο Αθηναίοι άλλαξαν γνώμη και του έστησαν ανδριάντα. (Απ. Δ.Σ. 104/71)

Οδός ΦΩΤΙΑΔΗ ΝΙΚΟΥ (Προμηθέας)

Φωτιάδης Νίκος. Αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης. Γεννήθηκε το 1907 στον Τριτόταμο. Σκοτώθηκε από τους Γερμανούς στις 9-4-1943. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Αθήνα, στο Πανεπιστήμιο της οποίας σπούδασε νομικά, αλλά επιδόθηκε στη δημοσιογραφία. Αργότερα ασχολήθηκε με την έκδοση βιβλίων και της εφημερίδας "Χρόνος", η οποία στάθηκε το μαχητικό και θαρραλέο όργανο προβολής και διακήρυξης κάθε προοδευτικής πολιτικής και κοινωνικής κίνησης. Στα περισσότερα χρονογραφημάτά του με ειρωνεία και σαρκασμό αναφερόταν σε παλιές και άγνωστες σελίδες της περιόδου 1908-1915.

2. Χαιρόπουλος Χρίστος. Δημοσιογράφος, θεατρικός συγγραφέας και μουσικοσυνθέτης, γιός του προηγούμενου. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1909 και ανέπτυξε αξιόλογη δράση και σαν θεατρικός συγγραφέας και σαν μουσικοσυνθέτης. Υπήρξε συνεργάτης πολλών εφημερίδων και περιοδικών. Έγραψε πολλά θεατρικά έργα άλλοτε μόνος του και άλλοτε με τη συνεργασία των γνωστών θεατρικών συγγραφέων: Σπ. Μελά, Δ. Γιαννουκάκη, Χρ. Γιαννακόπουλου, Αλ. Σακελλάριου. Έγραψε και δημοσίευσε μυθιστορήματα και ιστορικά αναγνώσματα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΑΛΕΠΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ (Οικ. Μέσης)

Χαλεπάς Γιαννούλης. Έλληνας γλύπτης του 19ου-20ού αι., μια από τις τραγικότερες μορφές της νεώτερης ελληνικής τέχνης (1851-1938). Γεννήθηκε (1851) στην Τήνο. Ο πατέρας του ήταν μαρμαράς. Πήγε στο γυμνάσιο Σύρου και σπούδασε για ένα διάστημα στην εκεί εμπορική σχολή. Το 1870 βρέθηκε στην Αθήνα ως φοιτητής στο Πολυτεχνείο, όπου μαθήτευσε κοντά στο γλύπτη Λ. Δρόση (1836-1882). Οι σπουδές του διάρκεσαν τρία χρόνια, στη διάρκεια των οποίων ο Χαλεπάς απόδειξε το ταλέντο του. Μια κεφαλή σατύρου ανήκει σ' αυτή την περίοδο της δημιουργίας του. Μαζί με τη διάκρισή του πήρε μια υποτροφία για να συνεχίσει τις σπουδές του στο Μόναχο. Εκεί φοίτησε για τρία ακόμη χρόνια στην Ακαδημία Καλών Τεχνών κοντά στο γλύπτη Βίτμαν και γύρισε στην Αθήνα, όπου εγκαταστάθηκε οριστικά και άρχισε την καλλιτεχνική του δημιουργία. Το 1878 δουλεύοντας τη σύνθεσή "Η Μήδεια που σκοτώνει τα παιδιά της" έπαθε νευρικό κλονισμό και νοσηλεύτηκε για 24 χρόνια στο δημοτικό φρενοκομείο της Κέρκυρας. Μετά την ανάρρωσή του πήγε στην Τήνο, όπου έμεινε 15 χρόνια και αφοσιώθηκε σε αγροτικές απασχολήσεις, ενώ σε στιγμές νηφαλιότητας ασχολούνταν με τη γλυπτική.

Το έργο του Χαλεπά είναι αντάξιο της παράδοσης και του σύγχρονου ευρωπαϊ-

ϊκού ρεαλισμού που έσβησε με το Ροντέν. Τα έργα του βρίσκονται κυρίως στο μικρό μουσείο της Τήνου, σε συλλογές φιλότεχνων, στο Α' νεκροταφείο της Αθήνας κ.α. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ

Χαλκοκονδύλης Δημήτριος. Έλληνας λόγιος της Αναγέννησης (Αθήνα 1423-Μιλάνο 1511). Οι πληροφορίες μας για τα νεανικά του χρόνια και τις σπουδές του είναι ελάχιστες. Αντίθετα πολύ γνωστή μας είναι η σταδιοδρομία του στην Ιταλία. Αρχικά διατέλεσε καθηγητής της ελληνικής φιλολογίας στο πανεπιστήμιο της Πάδουας. Στη συνέχεια προσκλήθηκε από το Λαυρέντιο των Μεδίκων στη Φλωρεντία για να αναλάβει την έδρα της ελληνικής φιλολογίας. Επίσης προσκλήθηκε από τον ηγεμόνα Λουδοβίκο Σφόρτσα και δίδαξε στο Μιλάνο, όπου και πέθανε. Μεγάλη υπήρξε η συμβολή του στην αναγέννηση των γραμμάτων της Ιταλίας. Έγραψε στην αρχαία ελληνική γλώσσα τα "Ερωτήματα συνοπτικά των οκτώ του λόγου μερών μετά τινών κανόνων" και "Περί σχηματισμού των χρόνων". Ο Δημήτριος υπήρξε και ο επιμελητής των πρώτων τυπογραφικών εκδόσεων (που έγιναν από τον Άλδο Μανούτιο) του Ομήρου, του Ισοκράτη και του Σουίδα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΑΤΖΗ ΔΗΜ. (Οικ. Μέσης)

Χατζής Δημήτριος. Σύγχρονος λογοτέχνης από τα Γιάννενα, όπου γεννήθηκε το 1914 και τελείωσε τις γυμνασιακές του σπουδές. Για ένα διάστημα, μετά το θάνατο του πατέρα του Γεώργιου, γνωστού λογοτέχνη και δημοσιογράφου, διατέλεσε διευθυντής της καθημερινής εφημερίδας των Ιωαννίνων "Ηπειρος". Το 1941 γράφτηκε στη νομική σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας, αλλά η φτώχεια δεν τον άφησε να τελειώσει. Ωστόσο δημοσιογραφώντας κατόρθωσε να μείνει στην Αθήνα και να φροντίσει για τη μόρφωσή του. Πήρε μέρος στο κίνημα της εθνικής αντίστασης σαν δημοσιογράφος, στον παράνομο αντιστασιακό τύπο. Το 1948 φεύγοντας με τις διώξεις κατάφυγε στην Ουγγαρία και αργότερα στο Ανατολικό Βερολίνο. Κατά τη διάρκεια της εξορίας του συνέχισε τη μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας και της βυζαντινολογίας, μαθήματα τα οποία δίδαξε στο Πανεπιστήμιο της Βουδαπέστης. Βαθύς γνώστης της ιστορίας της Ηπείρου και της ψυχροσύνθεσης του λαού της, αντλεί σε πολλά θέματα το υλικό του από τη ζωή και τους αγώνες των Ηπειρωτών. Πέθανε στις 20 Ιουλίου 1981. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΕΙΜΑΡΡΑΣ (Καλλιθέα)

Χειμάρρα (Χιμάρα). Μικρή πόλη της Αλβανίας, στα παράλια της Β. Ηπείρου στην Αδριατική, ανάμεσα στην Αυλώνα και τους Αγ. Σαράντα. Ιδρύθηκε κατά το 10ο μ.Χ. αι. Στις αρχές του 16ου αι. οι κάτοικοί της αντιστάθηκαν κατά των Τούρκων, αλλά το 1518 την κατέλαβαν.

ανεξαρτησία τους, την οποία όμως δεν κατορθώσαν να διατηρήσουν. Από τις 12 Αυγούστου 1916 μέχρι και το 1921 η Χειμάρα ήταν κάτω από την ιταλική κατοχή, οι κάτοικοί της όμως, έχοντας ελληνική συνείδηση, επιζητούσαν την υπαγωγή της περιοχής τους στο Ελληνικό κράτος και με την αποχώρηση των Ιταλών (1921) διατήρησαν την ανεξαρτησία τους, μέχρις ότου αναγκάστηκαν (καλοκαίρι 1922) να δεχτούν την αλβανική κυριαρχία, σύμφωνα με την απόφαση των δυνάμεων. Από το χειμώνα του 1940 μέχρι την άνοιξη του 1941, βρισκόταν κάτω από τον έλεγχο του Ελληνικού στρατού, που την είχε καταλάβει μαζί με την υπόλοιπη Β. Ήπειρο, στη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου της Αλβανίας. Τα ελληνικά στρατεύματα αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν εξαιτίας της γερμανικής επίθεσης κατά της Ελλάδος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΙΟΥ (Κάτωθι Ανοίξεως)

Χίος. Νησί του ανατολικού Αιγαίου, απέναντι από τα τουρκικά παράλια, με τα οποία χωρίζεται από το στενό της Ερυθραίας ή του Τσεσμέ (6 μίλια).

Το όνομα Χίος θεωρείται φοινικικής ή συριακής προέλευσης, ενώ δόθηκε στο νησί από τη Χιόνη, που ήταν κόρη του οικιστή του νησιού Οινόπριονα.

Το νησί γνώρισε μεγάλη ακμή όταν αποικίστηκε από τους Ίωνες τον 6ο αι. π.Χ. Τότε γνώρισαν μεγάλη άνθιση το εμπόριο, η ναυτιλία, η βιομηχανία και οι τέχνες. Η πολιτεία και η χλιδή με την οποίαν ζούσαν οι κάτοικοί της, έμειναν παροιμιώδεις στις φράσεις "Χία Ζωή", "Χία Τράπεζα". Ήταν μια από τις πόλεις-κράτη της Ιωνικής Συμπολιτείας και πήρε μέρος στην εξέγερση των Ιώνων, μολονότι δεν είχε υποταχθεί στους Πέρσες. Το 479 π.Χ. ανέκτησε την ελευθερία της κι έγινε μέλος της Αθηναϊκής Συμπολιτείας. Ως σύμμαχος των Αθηναίων πολέμησε στη Σάμο και τη Σικελία. Το 412 π.Χ. αποστάτησε από τη Συμμαχία και καταλήφτηκε από τους Αθηναίους. Το 404 π.Χ. συμμάχησε με τη Σπάρτη. Από την εποχή του Μ. Αλεξάνδρου ακολούθησε τις τύχες των πόλεων της Μ. Ασίας.

Από το 1346 έως το 1566 το νησί παρέμεινε κάτω από την τυραννική εξουσία των Γενουατών. Το νησί περιήλθε οριστικά στην εξουσία των Τούρκων το 1566. Οι Τούρκοι παραχώρησαν στο νησί "προνόμια", όπως απαλλαγή από το φόρο, το παιδομάζωμα και τον εξισλαμισμό των Χίων χριστιανών.

Από το 16ο αι. σημειώθηκε νέα μεγάλη ακμή και η Χίος έγινε η μεγαλύτερη αγορά του Αιγαίου. Συγχρόνως σημειώθηκε πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη. Στην Επανάσταση του 1821, οι κάτοικοι του νησιού επαναστάτησαν υπό την καθοδήγηση του Ανκούργου Λογοθέτη και του Χατζή Μπουρνιά, αλλά μάταια. Έτσι, στις 30 Μαρτίου 1822 αποβιβάστηκαν στο νησί δυνάμεις του τουρκικού στόλου, που ερήμωσαν τη Χίο, έσφαξαν 30 χιλιάδες κατοίκους και αιχμαλώτισαν 40 χιλιάδες, που τους πούλησαν σαν δούλους. Η λεηλασία των Τούρκων έμεινε στην ιστορία ως "Σφαγή της Χίου", που προκάλεσε θυέλλα αγανάκτησης στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Ενέπνευσε στο Βίκτωρα Ουγκώ το γνωστό ποίημά του, το "Ελληνόπουλο" και στο ζωγράφο Ντελακρουά ένα συγκλονιστικό πίνακα.

Η Χίος, μετά από αποτυχημένες προσπάθειες απελευθέρωσης της το 1822 και το 1827, απελευθερώθηκε τελικά στις 11 Νοεμβρίου 1922 και συμπεριλήφθηκε στα όρια του Ελληνικού κράτους. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΡΙΣΤΟΜΑΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Οικ. Μέσης)

Χριστομάνος Κωνσταντίνος. Λογοτέχνης, γιός του καθηγητή της Χημείας Αναστάσιου Χρηστομάνου (1867-1911).

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σε πολύ μικρή ηλικία έπεσε και έσπασε τη σπονδυλική του στήλη, με αποτέλεσμα να μείνει ανάπηρος, γεγονός που τον επηρέασε στη ζωή και το έργο του. Έκανε τις εγκύκλιες σπουδές του στην Αθήνα, ενώ παράλληλα μάθαινε τη γαλλική, τη γερμανική και την ιταλική γλώσσα. Το 1884 γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Αθήνας, της οποίας τα μαθήματα παρακολούθησε μόνο τρία χρόνια. Το 1887 έφυγε για την Αυστρία και γράφτηκε στη φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου της Βιέννης, του οποίου αναγορεύτηκε διδάκτορας το 1891. Τις χρονιές 1891 και 1892 υπήρξε δάσκαλος της νεοελληνικής γλώσσας της αυτοκρατείας της Αυστρίας Ελισάβετ, η οποία έτρεφε μεγάλη συμπάθεια για την Ελλάδα. Στην Αυστρία έμεινε αρκετό χρόνο και συνεργάστηκε με διάφορες αυστριακές εφημερίδες, γράφοντας τις επιφυλλίδες. Κατόπιν εγκαταστάθηκε στη Ρώμη, όπου προσχώρησε στον καθολικισμό. Το 1895 προσκλήθηκε από την αυτοκράτειρα Ελισάβετ για να τη συνοδεύει στο ταξίδι της σε διάφορα νησιά με τη θαλαμηγό της "Ιέραξ". Το 1898 αναγκάστηκε να παραιτηθεί από όλες τις θέσεις στις οποίες τον είχε διορίσει η αυτοκράτειρα, γιατί η αυστριακή λογοκρισία απαγόρευσε την κυκλοφορία του πρώτου τόμου του βιβλίου του που αναφερόταν στην αυτοκράτειρα. Το βιβλίο του μάλιστα είχε γίνει ανάρπαστο, γιατί πριν δυο μήνες από την κυκλοφορία του η αυτοκράτειρα είχε δολοφονηθεί από έναν αναρχικό. Αμέσως γύρισε στην Ελλάδα και έθεσε σε ενέργεια ένα μεγαλόπνοο για την εποχή του σχέδιο: να ιδρύσει ένα θέατρο, που θα αποτελούνταν από νέους ανθρώπους και θα ανέβαζε έργα ελληνικά και ευρωπαϊκά σε διδασκαλία δική του. Το θέατρο αυτό ονομάστηκε "Νέα Σκηνή" και η επίσημη έναρξή του έγινε το Νοέμβριο του 1901 με το έργο "Άλκηστις" του Ευριπίδη. Διάφορες όμως τεχνικές δυσκολίες σε συνδυασμό με την απαισιοδοξία του Χρηστομάνου οδήγησαν τη "Νέα Σκηνή" σε διάλυση το 1906. Από τη "Νέα Σκηνή" αναδείχτηκαν μεγάλες μορφές του ελληνικού θεάτρου (Μαρίκα Κοτοπούλη, Κυβέλη Θεοχάρη κ.ά). Ο Χρηστομάνος πέθανε το Νοέμβριο του 1911. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ (Καλλιθέα)

Χρυσάνθος Φιλιππίδης. Αρχιεπίσκοπος της Αθήνας. Γεννήθηκε το 1881 στην Κομοτηνή και σπούδασε στη Θεολογική Σχολή Χάλκης. Ανάπτυξε σημαντική εθνική και εκκλησιαστική δράση. Διετέλεσε αντιπρόσωπος του Ελληνισμού της Μ. Ασίας σε πολλά συνέδρια και διακήρυξε ακούραστα και άφοβα τα δίκαια των υποδούλων Ελλήνων. Το 1913 έγινε μητροπολίτης Τραπεζούντας και τον τίτλο αυτό διατήρη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερόιας

σε μέχρι το 1938. Δραστηριοποιήθηκε σε πολλούς τομείς, είτε για τη συσπείρωση των ποντιακών πληθυσμών είτε αργότερα στην ανταλλαγή των πληθυσμών για την εμπύκωση και διακανονισμό για την όσο το δυνατό ασφαλέστερη μεταφορά τους. Στο διάστημα 1926-1938 διατέλεσε αποκρισάριος του οικουμενικού πατριαρχείου στην Αθήνα. Το 1933 παρουσίασε το μνημειώδες έργο του της εκκλησιαστικής ιστορίας της Τραπεζούντας. Σπινθηροβόλο πνεύμα και με μεγάλη ευφράδεια λόγου, κατέπληξε και με επιτυχία έφερε σε πέρας σημαντικές αποστολές στην Τυφλίδα, την Αλβανία, το Βελιγράδι, το Βουκουρέστι, τη Βαρσοβία και το Άγιο Όρος, όπου στάλθηκε για τη ρύθμιση εκκλησιαστικών θεμάτων. Το 1937 αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Αθήνας και την επόμενη χρονιά ανέβηκε στο θρόνο της Αρχιεπισκοπής της Αθήνας. Το 1940 έγινε ακαδημαϊκός. Παραιτήθηκε από αρχιεπίσκοπος λίγο πριν την κατοχή (1941). Πέθανε το 1949 στην Αθήνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ (Παπάγου Τέρμα)

Χρυσόστομος Σμύρνης. Μητροπολίτης Δράμας και Σμύρνης (1868-1922). Γεννήθηκε στην Τρίγλια της Βιθυνίας και το επώνυμό του ήταν Καλαφάτης. Το 1901 αποφοίτησε από τη Θεολογική Σχολή της Χάλκης και στη συνέχεια υπηρέτησε ως διάκονος και μέγας πρωτοσύγκελλος στο οικουμενικό πατριαρχείο. Από το 1902 μέχρι το 1910 διετέλεσε μητροπολίτης Δράμας. Στο διάστημα αυτό ανέπτυξε αξιοθαύμαστη εθνική και πολιτιστική δράση, με αποτέλεσμα η τουρκική κυβέρνηση, δια του πατριαρχείου, να τον μεταθέσει στη μητρόπολη της Σμύρνης.

Η δράση του στη Σμύρνη πέρασε από διάφορες φάσεις. Στην αρχή ασχολήθηκε με την ίδρυση σχολείων, ναίων, γυμναστηρίων, θρησκευτικών οργανώσεων κ.λπ. Το 1914 το βάρος των προσπαθειών του έπεσε στη φροντίδα και την περίθαλψη των κινηγημένων από τους Νεότουρκους Ελλήνων και την καταγγελία των τουρκικών θηριωδιών προς όλες τις κατευθύνσεις. Έζησε τη μεγάλη ευτυχία να υποδεχτεί γονατισμένος τον ελληνικό στρατό που αποβιβάστηκε στη Σμύρνη (1919) και να ευλογήσει τις ελληνικές σημαίες. Ακολούθησαν οι δύσκολες μέρες των ελληνικών ατυχιών στο μικρασιατικό μέτωπο και η άφιξη χιλιάδων προσφύγων στη Σμύρνη από το εσωτερικό της Μ. Ασίας. Το μεσημέρι της 27ης Αυγούστου 1922, ενώ απ' όλες τις μεριές της Σμύρνης εισορμούσαν στην πόλη οι εξαγριωμένοι Τσέτες σφάζοντας και καίγοντας, ο Χρυσόστομος στο προαύλιο της Αγίας Φωτεινής μοίραζε τρόφιμα σ' ένα μεγάλο πλήθος προσφύγων που είχε καταφύγει εκεί για να ζητήσει προστασία. Το βράδυ της ίδιας ημέρας τον κάλεσε ο Νουρεντίν. Τι συζητήθηκε τότε ανάμεσα στους δυο άνδρες, ίσως δεν θα γίνει γνωστό ποτέ. Και ενώ ο Χρυσόστομος έφευγε από το διοικητήριο, ο Νουρεντίν βγήκε στο μπαλκόνι και φώναξε προς το συγκεντρωμένο τουρκικό πλήθος ότι ο Ιεράρχης ήταν δικός τους. Ο φανατισμένος όχλος όρμησε προς το Χρυσόστομο και άρχισε να τον κακοποιεί κατά τρόπο φρικτό. Τέλος, κάποιος Τουρκοκορητικός, που είχε κάποτε βοηθήσει ο μητροπολίτης, τον λυπήθηκε και, για να θέσει τέρμα στο αβάσταχτο μαρτύριο, τον πυροβόλησε και τον σκότωσε.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι δόθηκαν πολλές ευκαιρίες στο μητροπολίτη Χρυσόστομο να φύγει άνετα από τη Σμύρνη, αλλά αυτός αρνήθηκε. Έμεινε όρθιος μέχρι το τέλος, η μοναδική ελληνική αρχή μέσα στη σφαγμένη και καταστρεμμένη Σμύρνη. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ ΙΩΑΝΝΗ (Κοιμητήρια)

Χρυσόχου Ιωάννης. Συνταγματάρχης του Ελληνικού Στρατού, επιτελάρχης του στρατηγού Τσολάκογλου, Επιθεωρητής Γενικής Διοίκησης Μακεδονίας (1941). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΨΑΘΑ Δ. (Προμηθέας)

Ψαθάς Δημήτριος. Δημοσιογράφος, ευθυμογράφος και θεατρικός συγγραφέας (1907-1979). Γεννήθηκε στην Τραπεζούντα του Πόντου, όπου και έμαθε τα στοιχειώδη γράμματα. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή του 1922 εγκαταστάθηκε οικογενειακώς στην Αθήνα, όπου τελείωσε το 1925 το γυμνάσιο. Στην εφημερίδα "Αθηναϊκά Νέα", καθιερώθηκε ως ευθυμογράφος, γράφοντας καθημερινά ευθυμογραφικά κομμάτια με θέματα παρμένα από τα δικαστήρια με γενικό τίτλο: "Η Θέμις έχει νεύρα". Συνεργάστηκε με διάφορες εφημερίδες και περιοδικά. Στο θέατρο εμφανίστηκε το 1940. Τα κείμενα του Ψαθά έγιναν πανελλήνια γνωστά και αγαπήθηκαν από πολλούς Έλληνες. Μερικά μεταφέρθηκαν στον κινηματογράφο. (Απ. Δ.Σ. 565/87)

Οδός ΨΑΡΩΝ (Προμηθέας)

Ψαρά. Μικρό νησί που βρίσκεται βορειοδυτικά της Χίου, σε απόσταση 18 χιλιομέτρων απ' αυτήν. Το νησί είναι ιδιαίτερα συνδεδεμένο με τη νεότερη ελληνική ιστορία και με τον Αγώνα του 1821.

Στην αρχαιότητα ονομαζόταν Ψύρα και Ψυρή, γιατί δεν υπήρχαν σ' αυτό ούτε δάση ούτε βουνά ούτε πανίδα και κανένα προϊόν δεν παραγόταν εκεί. Πηγές, όμως (π.χ. ο Δημοσθένης), λένε ότι υπήρχε μια πόλη εκεί καθώς και λιμάνι. Η πόλη αυτή, όπως μαρτυρούν τα αρχαιολογικά ευρήματα, πιθανόν να βρισκόταν στην ίδια θέση που βρισκόταν η κωμόπολη των Ψαρών, αυτή που καταστράφηκε από τους Τούρκους το 1824.

Πολλά πολεμικά γεγονότα συνέβαλαν στο να προετοιμαστούν οι Ψαριανοί για την επανάσταση του 1821. Λίγα χρόνια πριν την έκρηξη της Επανάστασης, άρχισε η μύηση των Ψαριανών στη Φιλική Εταιρεία. Μετά την έναρξη της εξέγερσης στη Μολδοβλαχία, οι δημογέροντες, οι άρχοντες του νησιού, συγκέντρωσαν τα καράβια στα Ψαρά για ν' αποφύγουν τυχόν αποκλεισμούς.

Όταν άρχισε η Επανάσταση, τα Ψαρά διέθεταν 53 μεγάλα και 30 περίπου μικρά πλοία και ήταν η τρίτη ναυτική δύναμη των επαναστατημένης Ελλάδας, μετά την Ύδρα και τις Σπέτσες. Η Επανάσταση στα Ψαρά κηρύχτηκε το Πάσχα του 1821. Στις 26 Απριλίου 1821 ενώθηκαν οι στόλοι της Ύδρας και των Ψαρών και άρχισαν τότε οι θρυλικές τους ναυτικές επιχειρήσεις, πυρπολήσεις και ναυμαχίες (αρχηγοί: Παπανικολής, Πιπίνος, Μανιάτης, Κανάρης).

Στις 20 Ιουνίου 1824, τουρκικός στόλος από 130 πλοία κατέστρεψε τα Ψαρά. Το νησί εγκαταλειμμένο και κατεστραμμένο έμεινε ακατοίκητο μέχρι τους Βαλκανικούς Πολέμους.

Το 1912 ελευθερώθηκε από τους Τούρκους. Ένα μέρος από τους πρόσφυγες επέστρεψε στο νησί και μαζί με όσους είχαν μείνει εκεί, αποτέλεσαν τα Παλαιά Ψαρά. Μετά τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους, οι Ψαριανοί συγκεντρώθηκαν στην Ερέτρια, που ονομάστηκε Νέα Ψαρά. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΨΕΛΛΟΥ ΜΙΧ. (Καλλιθέα)

Ψελλός Μιχαήλ. Βυζαντινός φιλόσοφος, ποιητής, ιστορικός και λαογράφος, μια από τις σημαντικότερες πνευματικές φυσιογνωμίες του 11ου αι. (1018-1078).

Γεννήθηκε στη Νικομήδεια. Το πραγματικό του όνομα είναι Κωνσταντίνος. Το όνομα Μιχαήλ το πήρε, όταν έγινε μοναχός. Ο Ψελλός από τη μικρή του ηλικία έδειξε αγάπη προς τα γράμματα, αφού γνώριζε σε μικρή ηλικία ολόκληρη την “Ιλιάδα” απ’ έξω. Υπήρξε μαθητής του θεολόγου Ιωάννη του Μαυροπόδα, από τον οποίο μυήθηκε στην κλασική σκέψη σε συνδυασμό με τη χριστιανική πίστη. Μαθήτευσε ακόμη πλάι στο μετέπειτα πατριάρχη Ιωάννη Ξιφυλίνο. Σπούδασε ακόμη φιλοσοφία και νομικά στην Κωνσταντινούπολη και άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου. Όταν στην Κωνσταντινούπολη αυτοκράτορας ήταν ο Μιχαήλ Παφλαγόνας (1034-1041), χρημάτισε δικαστής στη Φιλαδέλφεια. Αργότερα μπήκε στην υπηρεσία του παλατιού ως νομικός σύμβουλος και πήρε τους τίτλους του πρωτοασικλητή και του βεστάρχη. Διορίστηκε καθηγητής της φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης, αναλαμβάνοντας τη διεύθυνση της φιλοσοφικής σχολής. Έγινε ακόμα δάσκαλος των παιδιών του αυτοκράτορα, πρόεδρος της συγκλήτου και για ένα διάστημα πρωθυπουργός. Μετά το θάνατο του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Μονομάχου (1054) αποσύρθηκε στον Όλυμπο της Βιθυνίας, όπου έγινε μοναχός. Επειδή όμως ο Ψελλός ήταν από το φύση του άνθρωπος της δράσης, δεν μπόρεσε να προσαρμοστεί στη μοναχική ζωή και επέστρεψε σύντομα στην κοσμική ζωή. Απόχτησε πάλι υψηλή θέση στο παλάτι της Κωνσταντινούπολης, την οποία διατήρησε και στους κατοπινούς αυτοκράτορες μέχρι το θάνατό του. Ο Ψελλός υπήρξε για τον 11ο αι. ό,τι υπήρξε ο πατριάρχης Φώτιος για τον 9ο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Οδός ΨΥΧΑΡΗ ΙΩΑΝΝΗ (Οικ. Κυδωνοχωρίου)

Ψυχάρης Γιάννης. Φιλολόγος, λογοτέχνης, καθηγητής πανεπιστημίου, ο πρωτοπόρος του ελληνικού δημοτικισμού (1854-1929).

Ο Ψυχάρης γεννήθηκε στην Οδησό της Ρωσίας από Έλληνες γονείς. Ο πατέρας του Νικόλαος ήταν από τη Χίο. Έφυγε όμως από το νησί του το 1822 (μετά τις σφαγές των Τούρκων) και πήγε στην Κωνσταντινούπολη, όπου ασχολήθηκε με το εμπόριο, που του απέδωσε μεγάλα πλούτη.

Ο Ψυχάρης όταν ήταν 18 μηνών έχασε τη μητέρα του. Ο πατέρας του, θέλοντας

Παρίσι (1923). Γράφει και μετά το θάνατό του, σε φαινοί του, επιτεπωτάς ηρεσώ-
πική επιθυμία του Ψυχάρη, μετέφεραν τη σορό του και την έθαψαν στους Βροντά-
δες της Χίου, σε θέση που ο ίδιος είχε υποδείξει.

Ο Ψυχάρης υπήρξε πολυγραφότατος. Το βασικό χαρακτηριστικό που διακρί-
νει κανείς στο έργο του είναι η φιλοπατρία. Πατριδολάτρης λοιπόν, μετριοπαθής,
όταν χρειαζόταν, άδολος, φιλελεύθερος, αφού τάχθηκε στην υπόθεση Ντρεΰφους
με τη φιλελεύθερη μερίδα και ανώτερος, αφού βάσταξε το θάνατο των δυο παιδι-
ών του στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο αγόγγυστα. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά ήταν
ικανά να του χαρίσουν τη νίκη στο θέμα της γλώσσας και να γίνει η δημοτική σή-
μερα η γλώσσα του Έλληνα. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

του Ήρμη και του Ποσειδώνα, οι οποίοι για να τον ευχαριστήσουν για τη φιλία-
νία του, του ζήτησαν να διατυπώσει μια ευχή, η οποία θα εκπληρωνόταν. Ο Υριέ-
ας, που επιθυμούσε να έχει διάδοχο, ζήτησε να αποκτήσει γιό. Οι τρεις θεοί γονι-
μοποίησαν τότε το δέρμα ενός βοδιού και το έδωσαν στον Υριέα να το θάψει στη
γη. Ύστερα από εννιά μήνες το ξέθαψε και βρήκε μέσα ένα μικρό παιδί. Αυτό το
παιδί έγινε αργότερα ο ωραίος γίγαντας Ωρίωνας που, εκτός των άλλων, πήρε από
τον Ποσειδώνα το χάρισμα να βαδίζει στα κύματα.

Πολλοί μύθοι υπάρχουν σχετικά με το θάνατό του. Σύμφωνα με τον Όμηρο, τον
σκότωσε με το τόξο της η Άρτεμη, γιατί αποπειράθηκε να τη βιάσει. Άλλοι μυθο-
γράφοι λένε ότι πέθανε από το δηλητήριο ενός σκορπιού που έστειλε επίτηδες η
Γη, γιατί καυχήθηκε πως κανένα ζώο δεν μπορούσε να ξεφύγει από τα βέλη του.
Άλλοι πάλι συγγραφείς λένε ότι η Άρτεμη συγκινήθηκε από τον έρωτα του Ωρίωνα.
Ο Απόλλωνας όμως θέλησε να βγάλει από τη μέση τον ωραίο γίγαντα, με το εξής
τέχνασμα. Προκάλεσε την αδερφή του να χτυπήσει με τα βέλη της ένα δυσδιάκρι-
το σημείο που επέπλεε στη θάλασσα. Η Άρτεμη έπεσε στην παγίδα. Μ' ένα βέλος
χτύπησε το στόχο, ο οποίος όμως δεν ήταν παρά το κεφάλι του Ωρίωνα. Για να πα-
ρηγορηθεί για το θάνατό του, τον μεταμόρφωσε σε αστερισμό. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Η πλατεία ευρισκείται εμπρός από την εισοδο του Παρόν του Ιερου Ναου Αγίου Αντωνίου, πολιούχου Βεροίας. (Βλέπε: οδός: ΑΓ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ)

Πλατεία ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ (Καλλιθέα)

Η πλατεία Ανατολικής Ρωμυλίας ευρίσκεται μεταξύ των οδών Βάρνας και Μιλτιάδου.

Ανατολική Ρωμυλία: Περιοχή με ακμάζουσες ελληνικές πόλεις, βόρεια της Θράκης, που παραχωρήθηκε στο βουλγαρικό κράτος από τις Μεγάλες Δυνάμεις, αφού πρώτα ανακηρύχθηκε (για μερικά χρόνια) αυτόνομη επαρχία με πρωτεύουσα τη Φίλιππούπολη (1878-1885). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ Ν. (Προμηθέας)

Βρεττάκος Νικηφόρος. Ποιητής, αλλά και συγγραφέας μερικών πεζών έργων (1912-1991). Θεωρείται από τους κορυφαίους Νεοέλληνες λογοτέχνες. Γεννήθηκε στις Κροκεές της Σπάρτης (1912). Τελείωσε το γυμνάσιο στο Γύθειο και πήγε στην Αθήνα το 1928 για να σπουδάσει νομικά. Ήταν υποχρεωμένος να εργάζεται σκληρά (εργάτης, υπάλληλος, δημοσιογράφος) για να ζήσει, γι' αυτό και εγκατάλειψε τις σπουδές για να αφοσιωθεί στη λογοτεχνία.

Με το τεράστιο σε όγκο και αξία έργο του εξασφάλισε μια θέση από τις πρώτες στη νεοελληνική ποίηση. Παράλληλα, η ποιητική του αξία αναγνωρίστηκε και στο εξωτερικό, όπου μεταφράστηκε, λίγο ή πολύ, σ' όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες. Ήταν μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών και τιμήθηκε με το κρατικό βραβείο ποίησης δυο φορές: με δεύτερο βραβείο το 1940-41 για τη συλλογή του "Οι γκριμάτσες του ανθρώπου" και με πρώτο βραβείο το 1956, για την εκλογή από το έργο του "Τα Ποιήματα 1929-1951". Από το 1945 αγωνιζόταν με τα έργα του για την κατάργηση της ατομικής βόμβας. Ήταν ανθρωπιστής και διαλλαχτής του συνθήματος: ειρήνη και συναδέλφωση των λαών. Πέθανε στις 4-8-91 στην Πλούμιτσα (συνοικ. Κροκεών) Λακωνίας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία Γ' Σεπτεμβρίου (Καλλιθέα)

Μετά την παραίτηση του Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου από την πρωθυπουργία (Ιούνιος 1841), οργανώθηκε συνωμοσία, η οποία υποθάλπτονταν από το αγ-

νας υποχρεώθηκε να υποσχεθεί την παράχωρηση συντάγματος. Σε ανάμνηση του γεγονότος αυτού η πλατεία μπροστά στα ανάκτορα ονομάστηκε Συντάγματος και ένας δρόμος της Αθήνας, ως και η Πλατεία Βεροίας πήρε την ονομασία: 3ης Σεπτεμβρίου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΔΙΟΜΗΔΗ ΚΟΜΝΗΝΟΥ (Οικ. Λαζοχωρίου)

Διομήδης Κομνηνός. Ο νεκρός μαθητής του Πολυτεχνείου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΕΛΗΑΣ

Η πλατεία αυτή βρίσκεται στο τέρμα της οδού Εληάς (Βλέπε: Οδός: ΕΛΗΑΣ)

Πλατεία ΖΩΓΙΟΠΟΥΛΟΥ (Κτηνιατρείο)

(Βλέπε: Οδός: Ζωγιοπούλου) (Απ. Δ.Σ. 245/91)

Πλατεία ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΟΡΑΚΑ

Η πλατεία Κόρακα ευρίσκεται επί της οδού Βενιζέλου, εμπρός από την είσοδο του Ιερού Ναού της “Υπαπαντής” ή “Έξω Παναγιά”.

Στρατηγός Βασίλειος Σταυρόπουλος (Καπετάν Κόρακας). Πήρε το ψευδώνυμο αυτό, γιατί, όπως αναφέρει σε επιστολή του το 1958 στο Βεροιώτη συγγραφέα Αναστάσιο Εμμ. Χριστοδούλου, το βουνό του χωριού του (Αρτσιόνα Δωρίδος) ονομάζεται Κόρακας.

Στη σχολή Ευελπίδων γνώρισε τον Παύλο Μελά, με τον οποίον τον ένωνε κοινό πάθος για τη Μακεδονία.

Το 1905 ήρθε σαν αρχηγός ενόπλου σώματος στα Καστανοχώρια της Δυτ. Μακεδονίας και αργότερα το 1907-1908 έδρασε στην περιοχή της Βέροιας και του Βάλτου των Γιαννιτσών. Συνεργάστηκε με τους Βεροιώτες Σιορμανωλάκη, Καρακωστή, Φουντούκα, Βελτισίδη, Τσικερδάνο κ.ά. Η συμβολή του στον Μα-

κεδονικό αγώνα ήταν μεγάλη. Η προτομή του βρίσκεται πάνω σε μαρμάρινο βάθρο τοποθετημένο σε κεντρικό διαχωριστικό κηπάριο και φέρει την εξής επιγραφή: Στρατηγός Βασίλειος Σταυρόπουλος-Καπετάν Κόρακας. Μακεδονικός Αγών: 1905-1909. Βαλκανικοί Πόλεμοι: 1912-1913.

Πλατεία ΚΑΠΕΤΑΝΙΔΗ ΝΙΚ.

(Βλέπε: Οδός: Καπετανίδη Ν.) (Απ. Δ.Σ. 387/94)

Πλατεία ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ (Εθνικό Στάδιο)

Καποδίστριας Ιωάννης. Έλληνας διπλωμάτης, πολιτικός και πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας. Γεννήθηκε στην Κέρκυρα στα 1776. Πατέρας του ήταν ο Αντώνιος-Μαρία Καποδίστριας και μητέρα του η Αδαμαντία Χ. Γολέμη. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Πάντοβα ιατρική, φιλολογία και φιλοσοφία και γυρίζοντας στην Κέρκυρα (1797), που την είχαν καταλάβει στο μεταξύ οι Γάλλοι, άσκησε το επάγγελμα του χειρουργού. Γρήγορα ασχολήθηκε με την πολιτική και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη νεοσύστατη εφτανησιακή δημοκρατία. Το 1799, όταν η Κέρκυρα πολιορκήθηκε από το Ρωσικό στόλο, ο Καποδίστριας μαζί με τον πατέρα του φυλακίστηκαν σαν ρωσόφιλοι από τους Γάλλους. Και όταν οι Ρώσοι κατέλαβαν τα Εφτάνησα, διορίστηκε αρχίατρος στο νοσοκομείο που ίδρυσαν. Το 1803, με το νέο εφτανησιακό σύνταγμα, διορίστηκε γραμματέας της Ιόνιας Πολιτείας και κατόπιν έφορος στη Σχολή Κέρκυρας, όπου φρόντισε για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας.

Μετά τη συνθήκη του Τιλσίτ (1807), με την οποίαν τα Εφτάνησα επανέρχονταν στην κυριαρχία των Γάλλων, ο Καποδίστριας κατάφυγε στην Πετρούπολη και ανάλαβε υπηρεσία στο υπουργείο Εξωτερικών (1809). Στην τσαρική Ρωσία ανάλαβε πολλές διπλωματικές αποστολές, έως ότου η εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας, με ψήφισμά της στις 17 Απριλίου 1827 τον εξέλεξε κυβερνήτη της Ελλάδας. Στις 6 Ιανουαρίου 1828 έφτασε στο Ναύπλιο με αγγλικό πολεμικό, όπου μετά την αποβίβαση του επιφυλάχτηκε θερμή υποδοχή. Στις 11 του ίδιου μήνα έφτασε στην Αίγινα και δέχτηκε τους γραμματείς των υπουργείων, από τους οποίους πληροφορήθηκε την αξιοθρήνητη από κάθε πλευρά κατάσταση.

Ο Καποδίστριας επιδόθηκε στο έργο της δημιουργίας κράτους με μεγάλο ζήλο. Συγκρότησε επιτροπή για να συγγράψει νόμους. Καταδίωξε την πειρατεία και αποκατάσθησε την ασφάλεια για τα εμπορικά πλοία. Έδωσε εντολή να συνταχθεί κανονισμός εμπορικής ναυτιλίας. Οργάνωσε το στρατό σε χιλιαρχίες και ίδρυσε στον Πόρο επιμελητεία για τη μισθοτροφοδοσία του στρατού. Εξέδωσε κανονισμό στρατολογίας και ίδρυσε τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων. Διαίρεσε διοικητικά την Πελοπόννησο σε εννιά τμήματα, τα νησιά σε έξι και διόρισε διοικητές και δημότες. Έδωσε το δικαίωμα σε όλους τους άνδρες να ψηφίζουν από τα 25 χρόνια και από τα 35 να εκλέγονται. Διάταξε απογραφή των κατοίκων, των εκκλησι-

ών και των μοναστηρίων των κληρικών και των σχολείων. Μελέτησε τη δικαιότερη κατανομή της φορολογίας και επέβαλε δικαιότερη είσπραξη των φόρων. Όρισε δυο δημογέροντες σε κάθε περιφέρεια, για να λύσουν τις διαφορές που παρουσιάζονταν ανάμεσα στους κατοίκους, ώσπου να λειτουργήσουν τα κανονικά δικαστήρια. Καθιέρωσε την ταχυδρομική επικοινωνία και εξέδωσε τον πρώτο ταχυδρομικό κανονισμό. Ίδρυσε ορφανοτροφείο, σχολεία, καθώς και βιβλιοθήκη, μουσείο φυσικών επιστημών και εκκλησιαστικό φροντιστήριο. Φρόντισε για τη γεωργία, ίδρυσε γεωργική σχολή. Φρόντισε για την τακτοποίηση της κρατικής οικονομίας, έδωσε ο ίδιος το παράδειγμα της λιτότητας και οικονομίας. Καθιέρωσε την καλλιέργεια της πατάτας, που ήταν άγνωστη μέχρι τότε στην Ελλάδα.

Όμως, η αγγλική και γαλλική πολιτική δεν έβλεπε με καλό μάτι τον Καποδίστρια ως Ρωσόφιλο. Με αποτέλεσμα ο Μαυροκορδάτος και ο Τρικούπης (αγγλόφιλοι) και ο Κωλέτης (γαλλόφιλος) να υπονομεύουν τη θέση του. Του δημιουργήσαν πολλά προβλήματα τα οποία ο Καποδίστριας κατάφερε να τα αντιμετωπίσει. Μόνο στη Μάνη διατηρήθηκε η αναταραχή, η οποία είχε σαν αφορμή την αντίθεση Καποδίστρια-Μαυρομιχαλαίων, πραγματική όμως αιτία η φεουδαρχική αντίληψη των Καπετάνιων της Μάνης να μην πληρώνουν φόρους.

Στο μεταξύ ο κυβερνήτης δεν σταμάτησε να παρακολουθεί την εξέλιξη των γεγονότων σχετικά με την Ελλάδα σε διεθνή κλίμακα και την τακτοποίηση των εσωτερικών ζητημάτων, παρά τις έμπρακτες αντιδραστικές ενέργειες της οργανωμένης από τους ξένους αντιπολίτευσης. Αλλά και οι αντίπαλοί του δεν εγκατέλειψαν την απόφαση να χτυπήσουν τον ίδιο. Στη σταθερή αυτή απόφασή τους συνετέλεσαν: η αδικαιολόγητη σκληρή συμπεριφορά του Καποδίστρια στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, το πολιτικό συμφέρον των αντιπάλων του και η γνώμη που υπήρχε στο εξωτερικό ότι ο Καποδίστριας ήταν η μόνη λύση για το ελληνικό πρόβλημα εκείνη τη στιγμή. Πάντως τα προσωπικά ελατήρια φαίνεται πως έπαιξαν το μεγαλύτερο ρόλο στη δημιουργία του ψυχολογικού κλίματος για τη δολοφονία του. Έτσι την 27η Σεπτεμβρίου 1831, ημέρα Κυριακή, ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, αδερφός του Πετρόμπεη και ο Γ. Μαυρομιχάλης, γιός του, σκότωσαν τον κυβερνήτη καθώς έμπαινε στην Εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα. Από τους δολοφόνους, ο Κ. Μαυρομιχάλης σκοτώθηκε από τη φρουρά του κυβερνήτη, που τον καταδίωξε και ο Γ. Μαυρομιχάλης ζήτησε άσυλο στη γαλλική πρεσβεία, η οποία την επόμενη τον παρέδωσε στις Ελληνικές αρχές. Καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε. Ο νεκρός του κυβερνήτη μεταφέρθηκε και τάφηκε στον οικογενειακό τάφο στην Κέρκυρα, στον οποίο χαρακτήκε μόνο η επιγραφή: "Ιωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης της Ελλάδος". Οι Άγγλοι που κατείχαν τα νησιά, απαγόρευαν κάθε δημόσια εκδήλωση και δεν επέτρεψαν να γίνει η κηδεία του με δημόσια δαπάνη.

Οι ιστορικοί, παλιότεροι και νεώτεροι, δεν συμφωνούν στις κρίσεις τους για το έργο του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας. Του αναγνωρίζουν πολλά προτερήματα, αλλά του καταλογίζουν και πολλά σφάλματα. Σε ένα όμως όλοι συμφωνούν: στην ανιδιοτελή πρόθεσή του να βοηθήσει το επαναστατημένο έθνος να μπορέσει να δημιουργήσει ελεύθερο Ελληνικό κράτος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΚΡΙΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΗΤΡΟΦΑΝΗ (Κτηνιατρείο)

Η πλατεία Κριτόπουλου Μητροφάνη ευρίσκεται μεταξύ των οδών: Κόδρου-Θεοφίλου επισκ. Δημαρά και Αριτοπούλου (Βλέπε: Οδός: Μητροφάνους). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (Κυψέλη)

Η Κωνσταντινούπολη, η ξακουστή και δοξασμένη πολιτεία, με τη λαμπρή, χιλιόχρονη ιστορία, που για δέκα αιώνες δέσποζε πρωτεύουσα της πιο ισχυρής αυτοκρατορίας, ήταν καύχημα και ελπίδα για τους Έλληνες, φθόνος για τους βαρβάρους.

Ήταν η βασιλεύουσα, που πάνω της ήταν στραμμένα τα βλέμματα του ορθόδοξου κόσμου, που σ' αυτήν συγκεντρώνονταν οι πόθοι και τα όνειρα ενός λαού. Η Πόλη που ζει ακόμη μαγική, μέσα στα όνειρά μας, όνειρο και η ίδια, τυλιγμένη μέσα στους θρύλους και τις παραδόσεις της πολύπαθης φυλής μας, που δε θέλει να το παραδεχτεί, όσα χρόνια κι αν πέρασαν από τότε, ότι την έχασε.

Η Κωνσταντινούπολη είναι χτισμένη στη θέση του αρχαίου Βυζαντίου, σε χερσόνησο ανάμεσα στον Κεράτιο Κόλπο, το Βόσπορο και την Προποντίδα. Ιδρύθηκε από τον Μ. Κωνσταντίνο το 330. Λέγεται και "Επτάλοφος", επειδή είναι κτισμένη επάνω σε επτά λόφους. Επίσης ονομάζεται Βασιλεύουσα, Βασιλίς και κοινώς Πόλη. Ήταν πρωτεύουσα της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (330-395), της "Βυζαντινής" Αυτοκρατορίας (395-1453) και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1453-1924).

Πολιορκήθηκε από Αβάρους (626), Άραβες (669, 678 και 717), Βουλγάρους (813) και Ρώσους (860). Στις 13 Απριλίου 1204 καταλήφθηκε από τους Φράγκους της Δ' Σταυροφορίας, που κράτησαν έως τις 25-26 Ιουλίου 1261, οπότε την ανακατάλαβε αναίμακτα ο στρατηγός Αλέξιος Στρατηγόπουλος και επανασυστήθηκε η Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Στις 5 Απριλίου 1453 ο Μωάμεθ Β' ο Πορθητής, όπως τον είπαν αργότερα, άρχισε στενή, φοβερή πολιορκία, αφού πήρε την απάντηση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, στην πρότασή του να παραδώσει την Πόλη χωρίς μάχη: "Κοινή γαρ γνώμη πάντες αυτοπροαιρέτως αποθανούμεθα μη φειδόμενοι της ζωής ημών, την δε πόλιν ου δίδομεν".

Στις 29 Μαΐου, ημέρα Τρίτη, από την Κερκόπορτα, που μυστηριωδώς βρέθηκε ανοιχτή, όρμησαν οι εχθροί μέσα στην τραγική πρωτεύουσα. Ο τελευταίος αυτοκράτορας, ο Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος, έπεσε νεκρός στη μάχη. Για τρεις ολόκληρες ημέρες η μαρτυρική Πόλη παραδόθηκε σε σφαγές, καταστροφές και λεηλασίες. "Τη δευτεραία δε από της ημέρας εκείνης", λέει ο χρονογράφος, "είσελ-

θών ο Μεχμέτης περιόδευσε την πόλιν και ην η πάσα άοικος, ούτε άνθρωπος, ούτε κτήνος, ούτε όρνεον κραυγάζον ή λαλούν εντός”.

“Πήραν την Πόλιν, πήραν την!”, θρήνησε ο υποδούλος λαός την πώση της βασιλεύουσας. Κι έπλανε θρύλους συγκινητικούς, για να στηρίξει την πίστη του και ν’ αναπτερώσει τις χαμένες ελπίδες του. Κάποτε θ’ αναστηνόταν ο “μαρμαρωμένος βασιλιάς” και θα έδιωχνε τον Τούρκο “στην Κόκκινη μηλιά” κι ο “κρυμμένος πατάς” θα ξαναρχόταν με το δισκοπότηρο, για να τελειώσει τη λειτουργία της 29ης Μαΐου του 1453.

Η Κωνσταντινούπολη ήταν το κέντρο της Χριστιανοσύνης όπου συνήλθαν οικουμενικές σύνοδοι. Για πολλούς αιώνες ήταν και το πνευματικό κέντρο του τότε γνωστού κόσμου. Είχε πολλά και μεγαλοπρεπή οικοδομήματα (παλάτια, ναούς, μόνες). Περίφημος είναι ο Ναός της Αγίας Σοφίας, που χτίστηκε αρχικά από το Μ. Κωνσταντίνο (4ος αι.) και ανοικοδομήθηκε μεγαλοπρεπώς από τον Ιουστινιανό (6ος αι.). Μετά την άλωση πολλοί από τους ναούς αυτούς έγιναν τζαμιά (όπως π.χ. η Αγία Σοφία - σήμερα Μουσείο), ενώ πολλοί από τους κατοίκους της κατέφυγαν στη Δύση, όπου μετέδωσαν τον πολιτισμό τους και όσοι έμειναν συγκεντρώθηκαν στη συνοικία του Φαναρίου, όπου εγκαταστάθηκε το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το 1918 η Κωνσταντινούπολη καταλήφτηκε από τους Συμμάχους και το 1924 έπαψε να είναι πρωτεύουσα του Οθωμανικού κράτους. Κατά την εποχή της Διασυμμαχικής Κατοχής (1919-1922), λέγεται ότι είχε 200.000 Έλληνες κατοίκους, ενώ σήμερα έχει δεν έχει 2.000.

Η πλατεία Κωνσταντινουπόλεως βρίσκεται μεταξύ των οδών: Εγνατία - Ορφεία - Ασπασίας (Κυψέλη). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (Πανόραμα)

Μακεδονία. Το γεωγραφικό διαμέρισμα της Ελλάδας, που βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του ελληνικού κράτους. Η πανάρχαιη ελληνική γη με την ένδοξη ιστορία χιλιάδων χρόνων, που οι Σλάβοι δεν έπαψαν ποτέ να προσπαθούν να κατακτήσουν - με τον ένα ή τον άλλο τρόπο - για να πραγματοποιήσουν την προαιώνια βλέψη τους: να αποκτήσουν πρόσβαση στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο θέλασσα. Η ηρωική όσο και μαρτυρική Μακεδονία ήταν πάντα καθαρά ελληνικός χώρος και έχει αδιάφυστους μάρτυρες της ελληνικότητάς της τα αναρίθμητα αρχαιολογικά ευρήματα, τους πάμπολλους εθνικούς της αγώνες και την καταλυτική μαρτυρία της ιστορίας (Βλέπε: Οδοί: Μακεδόνα - Μακεδονομάχων - Πλατεία Μακεδονικού Αγώνα). (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ (Παπάγου Τέρμα)

Μακεδονικός αγώνας. Ο ένοπλος αγώνας των Ελλήνων ενάντια στις τρομοκρατικές ενέργειες των Βουλγάρων που επιδίωκαν τον εκβουλγαρισμό της Μακεδονίας (1902-1908).

Τα την αντιμετώπιση του εθνικού αυτού κινδύνου ξεσηκώθηκε η ελληνική κοινή γνώμη, της οποίας άμεση αντίδραση ήταν η δημιουργία διαφόρων οργανώσεων και μικρών αντάρτικων σωμάτων. Το 1904 η ελληνική κυβέρνηση ανάλαβε την ενίσχυση του αγώνα, οπότε και άρχισε η συστηματική οργάνωσή του με πρώτη επιδίωξη τον εξοπλισμό και την ενίσχυση της άμυνας των πιο επίκαιρων διαμερισμάτων της Μακεδονίας. Συγκροτήθηκαν τοπικά αντάρτικα σώματα με επικεφαλής διαλεκτούς και ενθουσιώδεις αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του στρατού και φλογερούς ιδιώτες. Από την άνοιξη του 1905 τα σώματα αυτά άρχισαν να πυκνώνουν και να απλώνονται σε όλα τα μέρη της κεντρικής και δυτικής Μακεδονίας.

Ο αγώνας ήταν σκληρός και δύσκολος, γιατί οι Έλληνες, εκτός από τους Βουλγάρους, έπρεπε να αντιμετωπίζουν και τους Τούρκους, που τους καταδίωκαν για την πολεμική αυτή δραστηριότητά τους. Ηρωικοί αγωνιστές, ατρόμητοι μαχητές πήραν στα χέρια τους την τύχη του λαού της Μακεδονίας. Ανάμεσα σε πολλούς τέτοιους ήρωες ξεχώρισε η μορφή του Παύλου Μελά που σκοτώθηκε στη Στάτιστα στις 13 Ιουνίου 1904.

Το παράδειγμα του Παύλου Μελά ακολούθησαν πολλοί άλλοι αρχηγοί, οπλαρχηγοί και απλοί αγωνιστές, οι περίφημοι στην ιστορία μακεδονομάχοι. Οι Έλληνες αντάρτες και ο ντόπιος πληθυσμός της Μακεδονίας κατόρθωσαν να εξουδετερώσουν τη δράση των κομιτατζήδων και να αποτρέψουν την αλλοίωση του εθνικού χαρακτήρα της Μακεδονίας. Αυτός ήταν ο δοξασμένος της ιστορίας μας μακεδονικός αγώνας, που έγινε το ξεκίνημα για τους νικηφόρους πολέμους του 1912-13 και της δημιουργίας της σύγχρονης Ελλάδας.

Η πλατεία: Μακεδονικού αγώνα βρίσκεται στη διασταύρωση της οδού Πιερικών και της οδού προς Ασώματα - Νοσοκομείο. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΜΠΟΤΣΑΡΗ ΜΑΡΚΟΥ

Ευρίσκεται μεταξύ των οδών Μπότσαρη και Ναούσης (Βλέπε: Οδός: Μπότσαρη).

Πλατεία ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Η πλατεία αυτή ευρίσκεται πλησίον της οδού Μαυρομιχάλη (περιοχή Παπάκια) (Βλέπε: Οδός: Μαυρομιχάλη).

Πλατεία ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Γ. (Πανόραμα)

Παπανδρέου Γ. Έλληνας πολιτικός, που γεννήθηκε το 1888 στο Καλέτζι της Αχαΐας και πέθανε το 1968 στην Αθήνα, εκλεγμένος πρωθυπουργός αλλά παυμένος από τα ανάκτορα και περιορισμένος στο σπίτι του από τη δικτατορία των συνταγματαρχών. Υπήρξε ένας από τους κορυφαίους πολιτικούς παράγοντες της εποχής μας και τον αποκάλεσαν: "Ο Γέρος της Δημοκρατίας" χάρη στους ανένδοτους

πολιτικούς του αγώνες για τον εκδημοκρατισμό της μεταπολεμικής πολιτικής ζωής. Ήταν ο πατέρας του Ανδρέα Παπανδρέου. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΠΛΑΤΑΝΩΝ

Η πλατεία αυτή ευρίσκεται μεταξύ των οδών Καβαδία και Κεντρικής και της αρχής της οδού Πλατάνων (Βλέπε: Οδός: Πλατάνων).

Πλατεία ΡΑΚΤΙΒΑΝ ΚΩΝ/ΝΟΥ

Ρακτιβάν Κωνσταντίνος. Έλληνας νομομαθής και πολιτικός (1865-1935). Καταγόταν από τη Βέροια και έζησε στην Κωνσταντινούπολη. Σπούδασε στη νομική σχολή του πανεπιστημίου της Αθήνας. Διατέλεσε για λίγο πρωτοδίκης στη Σύρο (1887-1889) και αργότερα δικηγόρος στην Αθήνα. Έγινε επανειλημμένα αντιπρόεδρος και κατόπι πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου της Αθήνας. Εκλέχτηκε για πρώτη φορά βουλευτής το 1910. Το 1912-1915 έγινε υπουργός Δικαιοσύνης και οργάνωσε την ελληνική διοίκηση στη Μακεδονία που μόλις είχε απελευθερωθεί μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους. Το 1918-1920 ήταν υπουργός Εσωτερικών και το 1923 εκλέχτηκε πληρεξούσιος στη Δ' Εθνοσυνέλευση. Το 1926 έγινε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και αργότερα πρόεδρος της. Το 1929 έγινε πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας. Έχει γράψει πολλές μελέτες και πολλά άλλα έργα που έχουν δημοσιευτεί σε νομικά περιοδικά.

Έγραψε: “Ζητήματά τινα σχετικά προς την δικαστικήν παράστασιν των ανηλίκων”, “Περί της μετά την λύσιν του γάμου τύχης της προικός”, “Η συνταγματική προστασία της εργασίας”, “Λόγος κατά την έναρξιν των εργασιών του Συμβουλίου της Επικρατείας”, “Εγγραφα και σημειώσεις εκ της πρώτης Ελληνικής Διοικήσεως της Μακεδονίας” κ.ά. Έξω από το δικαστικό μέγαρο της Βέροιας έχει στηθεί προτομή του.

Η πλατεία Ρακτιβάν είναι η πρώην “Πλατεία Ωρολογίου”. (Απ. Δ.Σ. 86/65)

Πλατεία ΡΙΤΣΟΥ Ι. (Εργατικές Κατοικίες)

Ρίτσος Ιωάννης. Σύγχρονος Νεοέλληνας ποιητής. Γεννήθηκε την Πρωτομαγιά

γραμμικά με την ποιητική συλλογή του "Ιρακτερό" (1934). Εγγραψε επίσης: "Επιτάφιος" (1936), "Δοκιμασία" (1943), "Ο άνθρωπος με το γαρούφαλλο" (1952), "Πέρα απ' τον ήσιο των κυπαρισσιών (θέατρο, 1958)", "Ποιήματα" (τομ. α-β, 1961), "Το δένδρο της φυλακής και οι γυναίκες" (1963) κ.ά.

Το 1970 ανακηρύχθηκε μέλος της Ακαδημίας Λογοτεχνίας και Επιστημών Μάντης Γερμανίας. Το 1972 τιμήθηκε με το "Μέγα Διεθνές Βραβείο Ποίησης" της Μπιεννάλε του Κποκhi-le Zont για το σύνολο του έργου του. Το Μάιο του 1972 πήγε στη Σόφια για να παραστεί στην τελετή της απονομής του "Διεθνούς Βραβείου Δημητρώφ", που είχε οργανωθεί προς τιμήν του. Λίγο αργότερα ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτορας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Το 1976 του απονεμήθηκε το διεθνές βραβείο "Αίτνα-Ταορμίνα", το μεγαλύτερο ιταλικό βραβείο ποίησης, ενώ το 1977 στη Σοβιετική Ένωση του απονεμήθηκε το βραβείο Λένιν. Το 1978 βραβεύτηκε με το διεθνές βραβείο Μποντέλλο. Τελευταία βράβευση του ποιητή έγινε στις 7-2-1990, όταν το παγκόσμιο συμβούλιο ειρήνης του απένειμε το χρυσό μετάλλιο "Ζολιό-Κιουρϊ", ανώτατη διάκριση του συμβουλίου.

Ο κριτικός των γραμμάτων μας Γ. Βαλέτας, γράφει, ανάμεσα στα άλλα, για το Γιάννη Ρίτσο: "... Ο Ταΰγετος του έδωσε το ύψος του για να δει τις γειτονιές του κόσμου. Του έδωσε το αντί του για ν' ακούσει τον πόνο της οικουμένης. Του έδωσε το μάτι του για να συλλάβει τις διαστάσεις της ανθρώπινης μοίρας. Του έδωσε το μεγαλείο της ψυχής του και την ιστορική του μνήμη για να συλλάβει και να τραγουδήσει τη μοίρα της Ρωμοσύνης. Και του έδωσε την αγρύπνια του, για να μετρά το χτυποκάρδι της οικουμένης". (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΣΒΩΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (Οικ. Ταγαροχωρίου)

Σβώλος Αλέξανδρος. Διάσημος Έλληνας συνταγματολόγος και πολιτικός (1892-1956). Γεννήθηκε στο Κρούσοβο της Μακεδονίας. Σπούδασε νομικά και ακολούθησε μια λαμπρή πανεπιστημιακή σταδιοδρομία. Το 1929 εκλέχτηκε καθηγητής του συνταγματικού δικαίου στο πανεπιστήμιο της Αθήνας. Τα συγγράμματά του και οι ιδιαίτερα εμπεριστατωμένες μελέτες του σε θέματα δικαίου τον έκαναν διάσημο στην Ευρώπη. Μετά την απελευθέρωση (1944) έγινε υπουργός των Οικονομικών στην κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας του Γ. Παπανδρέου. Το 1950 και το 1956 εκλέχτηκε βουλευτής της Θεσσαλονίκης. Τη χρονιά εκείνη (1956) πέθανε. Αφησε την πλούσια βιβλιοθήκη του κληροδότημα στο πανεπιστήμιο της Αθήνας. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

Πλατεία ΤΗΜΕΝΙΩΝ

Τημενίδες. Οι απόγονοι του Τήμενος. Ο Τήμενος ήταν γιός του Αριστόμαχου, αδερφός Κλεοφάντου και Αριστόδημου. Ήταν αρχηγός της τρίτης καθόδου των Ηρακλειδών, κατά την οποία ενίκησε τον βασιλιά των Αχαιών Τισαμενόν. Μετά

τον πόλεμο τα τρία αδέρφια (Τήμενος, Κλέσφαντας και Αριστόδημος) μοίρασαν τη νότια Πελοπόννησο. Ο Τήμενος έλαβε το Άργος και έγινε ιδρυτής της δυναστείας των Τημενιδών. Σκοτώθηκε από τους γιούς του Κείσον, Φάλη, Κερύνη και Αργαίον.

Η πλατεία βρίσκεται μεταξύ των οδών Θεσσαλονίκης και Πλάτωνος. (Απ. Δ.Σ. 44/93)

*Διατελέσαντες Δήμαρχοι Βεροίας
από την απελευθέρωση της πόλης: 16-10-1912*

ΧΑΛΗΛ ΑΛΗ ΒΕΗΣ 1912-1916
 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΜΥΡΛΗΣ 1916-1918
 ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ 1919-1920
 ΧΑΛΗΛ ΑΛΗ ΒΕΗΣ 1920-1922
 ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ 1922-1923
 ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΟΥΝΑΡΗΣ 1923-1923
 ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΥ 1924-1924
 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΟΥ 1930-1938
 ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΚΗΣ 1939-1939
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΟΥΔΗΣ 1939-1940
 ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ 1940-1941
 ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΚΑΜΠΙΤΟΓΛΟΥ 1942-1943
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ 1943-1944
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ 1945-1945
 ΜΙΧΑΗΛ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ 1946-1946
 ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΣΙΡΑΚΟΓΛΟΥ 1946-1947
 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΜΙΤΖΕΣ 1948-1948
 ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΣΙΡΑΚΟΓΛΟΥ 1948-1949
 ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ 1949-1950
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ 1950-1951
 ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ 1951-1953
 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΜΙΤΖΕΣ 1954-1964
 ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΤΣΕΛΕΠΟΓΛΟΥ 1964-1967
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΑΛΕΡΑΣ 1967-1974
 ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΠΑΣΑΛΙΔΗΣ 1974-1975
 ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΤΣΕΛΕΠΟΓΛΟΥ 1975-1978
 ΚΩΝ/ΝΟΣ ΖΑΜΠΟΥΝΗΣ 1979-1982
 ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΛΑΖΑΚΗΣ 1983-1994
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΣΙΩΤΗΣ 1995-2002

Βιογραφικό του σημερινού Δημάρχου

Γεννήθηκε στις 21-12-1951 στη Χαράδρα Ημαθίας και από το 1960 είναι μόνιμος κάτοικος Βεροίας. Είναι πτυχιούχος της Παντείου Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Επιστημών.

Υπηρέτησε ως υπάλληλος του Δήμου Βεροίας από το Μάρτιο του 1973 έως το Μάρτιο του 1998 και επί 18 χρόνια κατείχε τη θέση του Διευθυντή.

Διετέλεσε Πρόεδρος επί σειρά ετών του Συλλόγου Δημοτικών Υπαλλήλων Ν. Ημα-

θίας.

Διετέλεσε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βέροιας την περίοδο 1999-2002.

Διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. της Τ.Ε.Δ.Κ. Ν. Ημαθίας την περίοδο 1999-2002, οπότε και κατείχε τη θέση του Γενικού Γραμματέα.

Εξελέγη Δήμαρχος στις δημοτικές εκλογές του 2002 και από την 1η Ιανουαρίου 2003 ασκεί τα καθήκοντά του.

Είναι Πρόεδρος του Δ.Σ. της Τ.Ε.Δ.Κ. Ν. Ημαθίας. Είναι παντρεμένος με την Φρειδερίκη Μητριτώνη και έχουν δυο παιδιά.

- 1) "ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ" (Τόμος 1ος, ΒΕΡΟΙΑ 1988 - Τόμος 2ος, Θεσ/νίκη, 1970)
- 2) "Η ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΒΕΡΟΙΑ" ΒΕΡΟΙΑ 1993
- 3) "ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ". ΒΕΡΟΙΑ: 1961
- 4) "Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ"
- 5) "ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΒΕΡΟΙΕΙΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ 1821". ΒΕΡΟΙΑ 1971

*** Γιάννη Αλεξιάδη:**

- 1) "ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΔΑΦΝΗ". ΒΕΡΟΙΑ: 1995
- 2) "ΒΕΡΟΙΩΤΙΚΕΣ ΑΡΑΔΕΣ". ΒΕΡΟΙΑ 1984

*** Θ. Παπαζώτος:** "Η ΒΕΡΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΝΑΟΙ ΤΗΣ" (11ος-18ος αι.)

*** Αργυρούλα Πήλιουρα:** "ΟΔΩΝΥΜΙΚΟ ΣΠΑΡΤΗΣ": Σπάρτη 2001

*** Αριστείδη Κεσόπουλου:** "Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΡΟΜΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ" - ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ

*** Γιάννη Μελετίδη:** "ΚΑΛΛΙΘΕΑ: Η συνοικία της Βέροιας", ΒΕΡΟΙΑ: 2003

*** Απ. Τζαφερόπουλου:** "ΗΜΑΘΙΑ" (Τουριστικός Οδηγός)

*** Θωμά Γραβριελίδη:**

- 1) "ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΒΕΡΓΙΝΑ", ΒΕΡΟΙΑ: 1997
- 2) "ΤΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ"

*** Νίκου Αδαλόγλου:** "... ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΚΑΙ ΔΩΡΗΤΕΣ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ...". Θεσ/νίκη: 1988

*** Σταύρου Κ. Πολυζωΐδη:** "Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ". Έκδοση Ιατρικού Συλλόγου Ημαθίας: Βέροια: 2002

*** Γεώργιος Έξαρχος:** "ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΝΑΚΙΑ: ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ "ΒΛΑΧΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ"

*** ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ** (π.). Τομ. 13ος, 1973

*** Αλέξανδρος Χατζηκώστας:** "Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΜΑΘΙΑΣ". Βέροια: 2003

* Εκδόσεις: ΤΕΣΣΕΡΑ-ΕΨΙΛΛΟΝ: “ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ”

* 2ο Γυμνάσιο Βεροίας,

Μαθητική Κοινότητα,

Γ2: Ιούνιος: 2002: “ΟΔΩΝΥΜΙΑ ΒΕΡΟΙΑΣ”

* Φιλίππειο Γυμνάσιο Βεροίας (Εργασία Περιβαλλοντικής ομάδος στα σχολικά έτη 1994-1995 και 1995-1996): “ΤΡΙΠΟΤΑΜΟΣ, ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ”

Ευρετήριο

Αβδήρων	15
Αβύδου	15
Αγάθωνα	16
Αγαμέμνονα	16
Αγγέλων	17
Αγησιλάου	18
Αγίας Τριάδος	18
Αγίου Αθανασίου	19
Αγίου Αντωνίου	20
Αγίου Γεωργίου	22
Αγίου Δημητρίου	22
Αγίου Θεωνά	23
Αγίων Σαράντα	23
Αγχιάλου	24
Αδάνων	25
Αδριανουπόλεως	25
Αθανασιάδη Γεροστάθη	26
Αιανής	26
Αϊβαλιού	26
Αιγαίου	27
Αίγλης	27
Αιγών	28
Αιόλου	28
Αισχύλου	28
Αισώπου	29
Ακάδημου	29
Ακαταμαχίτου	30
Ακράγαντα	30
Ακρίτα	30
Ακρίτα Διγενή	31
Ακροπόλεως	31
Αλαμάνας	33
Αλεξάνδρου Α'	33
Αλεξάνδρου Μεγάλου	34
Αλεξανδρουπόλεως	34
Αλικαρνασού	35
Αλκαίου	36
Αλκέτα	36
Αλκιβιάδη	37

Αλκυόνης	38
Αμαζόνων	38
Αμασείας	38
Αμισού	39
Αμμοχώστου	40
Αμπελοκήπων	41
Αμύντα Γ'	41
Αμφίπολης	41
Αναγνωστοπούλου Αντ.	42
Αναξαγόρα	42
Αναξιμάνδρου	43
Αναξιμένη	43
Ανδρομάχης	43
Ανδρόνικου Μανόλη	44
Ανδρούτσου	44
Ανεμώνης	45
Ανθέων	46
Ανθόπουλου	46
Ανοίξεως	46
Ανταίου	47
Αντήνορα	47
Αντιγόνης	48
Αντιπάτρου	48
Αντισθένης	49
Αντύπα Μαρίνου	50
Αντωνιάδη Αντωνίου	50
Απελλή	51
Απόλλωνος	51
Αποστόλου Ηλέκτρας	52
Αποστόλου Παύλου	52
Αραπίτσας	53
Αργοναυτών	53
Αργυροκάστρου	54
Αργυροπούλου Κατερίνας	54
Αργυρουπόλεως	54
Αρετής	54
Άρεως	55
Αριάδνης	56
Αριστείδου	56
Αριστογείτονα	57
Αριστομένους	57
Αριστοτέλη	58
Αριστοφάνη	59

Αρίωνα	60
Αρκαδίου	61
Αρμενοπούλου	61
Αρμοδίου	62
Αρτεμης	62
Αρχελάου	63
Αρχιεπισκόπου Μακαρίου	64
Αρχιμήδη	65
Ασκληπιού	66
Ασπασίας	67
Άτλαντα	67
Ατρέα	68
Αττίκ	69
Αυξεντίου	69
Αφροδίτης	69
Αχχιλέως	70
Αχρίδας	71
Βάκχου	72
Βαλαωρίτη Αριστ.	72
Βάλτετσίου	73
Βάρναλη Κ.	73
Βάρνας	74
Βεάκη Αιμιλίου	74
Βελερεφόντη	74
Βελισαρίου	75
Βελουχιώτη Άρη	75
Βελτσίδη Μανώλη	76
Βενέζη Ηλία	76
Βενιζέλου Ελευθερίου	77
Βεργίνας	78
Βέρητα	79
Βερμίου	79
Βερόης	79
Βιζυηνού Γεωργίου	79
Βικέλα	80
Βιργινίας	81
Βορείου Ηπείρου	82
Βοσπόρου	83
Βούλγαρη Ευγένιου	84
Βουλγαροκτόνου Βασιλείου	85
Βυζαντίου	86
Γαληνού Σταύρου	87

Γαβριήλ Κωδιστά	87
Γάτσου	87
Γαυγαμήλων	88
Γεμιστού Πλήθωνα	88
Γενναδίου	89
Γηροκομείου	89
Γκίνη Ειρήνης	90
Γκύζη	90
Γονατά Αντίγονου	91
Γοργοποτάμου	91
Γουδή Γεωργίου	92
Γραβιάς	92
Γράμμου	93
Γρεβενών	93
Γρυπάρη Ιωάννη	94
Δαβάκη	95
Δαίδαλου	95
Δεινοκράτους	96
Δέλτα Πηνελόπης	96
Δελφών	96
Δημαρά	96
Δήμητρας	97
Δημητρίου Πολιορκητού	97
Δημοκρατίας	98
Δημοκρίτου	99
Δημοσθένους	99
Διάκου Αθανασίου	100
Διογένους	101
Διομήδη	102
Διονύσου	102
Διός	102
Διόσκουρων	103
Δόξης	104
Δραγούμη Ίωνα	104
Δράμας	105
Δροσίνη Γεωργίου	105
Δυρραχίου	106
Δωδεκανήσου	106
Εβραίων Μαρτύρων	107
Εγνατίας	107
Εδέσσης	107
Εθνικής Άμυνας	108

Εθνικής Αντίστασης	108
Ειρήνης	109
Εκάβης	110
Έκτορος	111
Ελευθερίας	111
Ελευσινίων μυστηρίων	112
Εληάς	113
Έλλης	113
Ελπίδας	114
Επαμεινώνδα	114
Επίκουρου	115
Επιμηθέα	115
Επτανήσου	116
Ερμού	117
Εστίας	117
Ετεοκλή	118
Ευαγόρα	118
Ευκλείδη	118
Ευρυδίκης	119
Ευριπίδη	119
Ευτυχίας	121
Εφέσου	121
Ζαλόγγου	123
Ζάχου	124
Ζέβγου	124
Ζήνωνος	125
Ζωγιοπούλου Θεανώς	125
Ζωναρά Ιωάννη	126
Ηλέκτρας	127
Ηλιού Ηλία	127
Ημαθίωνος	128
Ηπείρου	128
Ηρακλείτου	129
Ηρακλέους	130
Ήρας	131
Ηροδότου	132
Ησίοδου	132
Ηφαίστου	133
Θαλή	135
Θεμιστοκλέους	135
Θεοδοσίου	136
Θεοδώρας	137

Θεοτοκόπουλου Δομήνικου	137
Θεοφίλου Επισκόπου	138
Θεοφύλακτου Θεοφυλάκτου	138
Θερμοπυλών	139
Θεσσαλίας	140
Θεσσαλονίκης	141
Θέτιδας	143
Θησέως	144
Θουκυδίδου	145
Θράκης	145
Θωμαΐδου	147
Ιακωβίδη Γεωργίου	148
Ιανού	148
Ιασίου	149
Ιάσονα	149
Ιασονίδη Λεωνίδα	150
Ιεραρχών	151
Ιθάκης	151
Ικάρου	151
Ικονίου	152
Ικτίνου	152
Ιλιάδας	152
Ίμβρου	153
Ιμέρας	154
Ιουστινιανού	154
Ιπποκράτους	156
Ιππολύτης	156
Ισαύρων	156
Ισοκράτη	157
Ισσοῦ	158
Ιωαννίδη Βασιλείου	158
Ιωνίας Νέας	159
Ίωνος	159
Καβάλας	160
Καβάφη Κων/νου	161
Καββαδία Νίκου	161
Καβείρων	162
Κάδμου	162
Καζαντζάκη Νίκου	163
Καισαρείας	164
Κακριδή Ιωάννη	164
Καλαβρύτων	165
Καλαποθάκη	165

Κάλβου Ανδρέα	166
Καλής Παναγίας	167
Κάλλας Μαρίας	167
Καλλιμάχου	168
Καλλιόπης	168
Καλλιπόλεως	168
Καλοκράτα Κων/νου	169
Καλαμοίρη Μανώλη	169
Καλπακίου	169
Καμάρα Αντωνίου	170
Καμαριώτισσας	170
Καμπανάρου	170
Καμπίτογλου Προκόπιου	170
Κανάρη	170
Κανδάνου	171
Καπετάν Άγγρα	172
Καπετάν Ακρίτα	173
“ Γάκη	173
“ Γκόνα	173
“ Ευκλείδη	173
“ Καμπίτη	174
“ Κώττα	174
“ Λιόλιου	174
“ Μητρούση	175
Καπετανίδη Νίκου	175
Καππαδοκίας	175
Κάππου Αναστασίου	176
Καραβαγγέλη Γερμανού	177
Καραγάτση Μιχαήλ	178
Καράγιωργα Σάκη	178
Καραγιώργη	178
Καραδήμου Ζήση	179
Καραϊσκάκη	179
Καρακωστή Μερκουρίου	180
Καραολή-Δημητρίου	180
Καρατάσου	180
Καρκαβίτσα Ανδρέα	182
Καρολίδη Παύλου	183
Καρόλου Κουν	183
Καρνωτάκη Κώστα	184
Κασομούλη Νικ.	185
Κασσάνδρου	186
Καστανιάς	186

Καστοριάς	186
Κατερίνης	187
Κατράκη Μάνου	187
Κεμιτζέ Αντωνίου	188
Κενταύρων	188
Κεντρικής	189
Κερασούντας	189
Κερκύρας	189
Κιλελέρ	190
Κιλκισίου	191
Κίμωνος	192
Κλαζομενών	193
Κλέωνα	193
Κόδρου	194
Κοζάνης	194
Κολοκοτρώνη	195
Κολοφώνα	196
Κομνηνών	197
Κομοτηνής	197
Κονίτσης	198
Κοντογεωργάκη	198
Κόντογλου Φώτη	198
Κοραή Αδαμάντιου	199
Κορδάτου Γιάννη	200
Κορομηλά Πρόξενου	200
Κορυσχάδων	201
Κορυτσάς	201
Κοσμά Αιτωλού	201
Κοτοπούλη Μαρίκας	202
Κουντουριώτη	203
Κρήτης	203
Κρόνου	205
Κρυστάλλη Κ.	205
Κτενίδη Φίλωνα	207
Κυδωνοχωρίου	208
Κυκλάδων	208
Κύπρου	209
Κυρήνειας	210
Κυρίλλου και Μεθοδίου	210
Κυριωπίσης	211
Κωνσταντίνου και Ελένης	211
Κωνσταντίνου Μεγάλου	212
Κωνσταντινίδη Κων/νου	214

Κωνσταντοπούλου Ηρώς	214
Κωτσόπουλου Θάνου	215
Κωτσούνιου Ιωάννη	215
Κωφίδη Ματθαίου	216
Λ αδομύλων	217
Λαέρτη	217
Λαμπέτη Έλλης	217
Λαμπράκη Γρηγορίου	218
Λαμπάκου	218
Λαοδικείας	219
Λάρνακας	219
Λαχανά	220
Λέσβου	220
Λευκωσίας	221
Λεωνίδου	222
Λήμνου	222
Λογοθέτη Ζαφειράκη	223
Λόρδου Βύρωνα	223
Λούη Σπύρου	224
Λουκιανού	224
Λουντέμη Μενέλαου	225
Λουτρού	225
Λυκούργου	226
Λυσάνδρου	227
Λυσίου	228
Λυσίππου	228
Λύτρα Νίκηφ.	229
Μ αβίλη Λορέντζου	230
Μαδύτου	231
Μακεδόνα	231
Μακεδονικής Αμύνης	231
Μακεδονομάχων	231
Μαλακία Μιλτιάδη	231
Μαλακούση	232
Μανάκια Αδελφών	235
Μανδηλαρά Νικηφόρου	235
Μάνιου Καλλίνικου	235
Μαραθώνος	235
Μάρκου (Δημάρχου)	237
Μαρτίου 25ης	237
Μαυρογένους Μαντώς	237
Μαυρομυχάλη	238
Μάχης Γιαννιτσών	239

Μελά Παύλου	239
Μελέαγρου	240
Μενέλαου	241
Μεραρχίας 10ης	242
Μερσίνας	242
Μεσημβρίας	242
Μεσημέρι Περικλή	243
Μητροπόλεως	243
Μητροπολίτη Αρσενίου	243
Μητρόπουλου Δημητρίου	245
Μητροφάνους	246
Μιαούλη	246
Μιέξης	247
Μικράς Ασίας	248
Μιλήτου	249
Μιλτιάδου	250
Μίνωα	251
Μινωτή Αλέξη	251
Μοναστηρίου	251
Μοράβα	252
Μοσχοπόλεως	252
Μούμογλου Δημητρίου	253
Μουρούζη	253
Μουστακλή Σπύρου	254
Μπαρδαλέξη Παύλου	254
Μπεκιάρη Βασιλικής	255
Μπελογιάννη Νίκου	255
Μπιζανίου	255
Μπότσαρη Μάρκου	255
Μπουμπουλίνας	257
Μυκηνών	258
Μυριβήλη Στρατή	259
Μυτιλέα	259
Μυτιλήνης	260
Ναούσης	261
Νηρέα	261
Νικαίας	262
Νίκης	262
Νικία	262
Νιόβης	262
Νιρβάνα Παύλου	262
Ξάνθης	262
Ξάνθου	262

Ξενοκράτη	266
Ξενοπούλου Γρηγορίου	266
Ξενοφώντος	267
Ο δησού	269
Οδυσσέως	269
Οιδίποδα	270
Οκτωβρίου 16ης	271
Οκτωβρίου 28ης	273
Ολγάνου	274
Ολυμπιάδος	275
Ολύμπιου Γεωργάκη	275
Ολύμπου	276
Ομήρου	276
Ορέστου	277
Ορεστών	278
Ορφέα	278
Οσίου Νικοδήμου	278
Ουράνη Κώστα	279
Ουρανίας	279
Π αλαιολόγου Κων/νου	280
Παλαιολόγου Παύλου	281
Παλ. Πατρών Γερμανού	281
Παλαμά Γρηγορίου	281
Παλαμά Κωστή	282
Παναγίας Δεξιάς	283
Παναγίας Σουμελά	283
Παναγούλη Αλέξανδρου	284
Πανδώρας	284
Πανεπιστημίου	284
Πανόρμου	285
Παξινού Κατίνας	285
Πατά Εμμανουήλ	286
Παπάγου	287
Παπαδάκη Ιωάννη	287
Παπαδιαμάντη Αλέξ.	288
Παπαλαζάρου Γεωργίου	289
Παπανικολάου Γεωργίου	289
Παπανούτσου Ιωάννη	289
Παπαντωνίου Ζαχαρία	290
Παραρρηγοπούλου Κων/νου	290
Παπαφλέσσα	291
Παρθένη Κων/νου	291
Παρμενίδη	292

Πασαλίδη Γιάννη	292
Παστέρ	293
Πατριάρχη Κυρούλλου	293
Πατριάρχη Νήφωνα	294
Πατριάρχη Ιωακείμ	294
Πατρόκλου	294
Πανσανίου	295
Πεισιστράτου	295
Πέλλας	296
Πελοπίδα	296
Πελοποννήσου	297
Πεντζίκη	297
Περγάμου	298
Περδίκας	298
Περδικάρη Πρόξενου	299
Περδίκη Νάνου	299
Περικλέους	299
Περσεφόνης	300
Περσέα	301
Πέτρουλα Σωτήρη	302
Πετσαβαίων	302
Πήγασου	302
Πηλέως	302
Πηνελόπης	303
Πιερίδων Μουσών	304
Πιερίων	304
Πινδάρου	304
Πίνδου	305
Πλαπούτα	306
Πλαστήρα Νικ.	306
Πλαταιών	306
Πλατάνων	307
Πλάτωνος	308
Πλουμπίδη Νίκου	308
Πλουτάρχου	309
Πολέμη Ιωάννη	310
Πολιτικών Προσφύγων	310
Πολυβίου	310
Πολυγύρου	311
Πολυζωΐδη	311
Πολυνείκη	312
Πολυτεχνείου.....	312
Πόντου	313

Πορφύρα Λάμπρου	313
Ποσειδώνος	314
Πουλαντζά Νίκου	314
Πραξιτέλους	315
Προνοίας	315
Προύσης	315
Προφήτη Ηλιού	316
Πρωταγόρα	317
Πρωτέα	317
Πτολεμαίων	317
Πυθαγόρα	318
Πυθίας	318
Πύρρου	319
Ρ ήγα Φεραίου	320
Ρόδων	321
Ρωμαίου Κωνσταντίνου	321
Ρωμανού (Μελωδού)	321
Ρωμανού Δ' Διογένη	322
Ρωσοπροσφύγων	322
Σ αλαμίνος	323
Σαμαρινιώτη Αποστόλου	323
Σάμου	324
Σαμψούντος	324
Σαπφούς	324
Σαρανταπόρου	325
Σαράφη Στεφάνου	325
Σβαρνόπουλου Στέλιου	325
Σβορώνου Νίκου	326
Σερβίων	327
Σερρών	327
Σεφέρη Γεωργίου	328
Σημανίκα Ιωάννη	329
Σικελιανού Άγγελου	329
Σιμωνίδη	330
Σινώπης	331
Σιορμανωλάκη Αναστασίου	331
Σισύφου	332
Σκαλκώτα Νικολάου	332
Σκαρίμπα Γιάννη	332
Σκουφά	333
Σκρα	334
Σμύρνης	334
Σολωμού Διονυσίου	335

Εόλωνος	336
Εουλίου	337
Εοφίας	337
Εοφοκλέους	337
Εοφού	338
Επάρτακου	338
Επάρτης	339
Επεισών	340
Εποράδων	341
Εταδίου	342
Εταθοπούλου Παναγιώτας	342
Ετερεάς Ελλάδος	342
Ετράβωνα	343
Ετρατού	344
Ευρακουσών	344
Ευροπουλαίων	345
Εωξοπόλεως	345
Εωκράτους	345
Εωσιπάτρου	346
Γ άνταλου	348
Γάραντα	348
Γάσσου (Χαράκτη)	349
Γειρεσία	349
Γενέδου	349
Γερζάκη Άγγελου	350
Γερτσέτη	351
Γερψιχόρης	351
Γζαβέλα	351
Γηλεμάχου	352
Γίρυνθας	352
Γραπεζούντος	353
Γρεμπεσίνας	354
Γριανταφυλλίδη Τηλεφάνη	354
Γρικούπη Χαριλάου	354
Γριποτάμου	355
Γριπτολέμου	355
Γροίας	355
Γρύφωνος	356
Γσακάλωφ	356
Γσαλδάρη Παναγή	357
Γσαρούχη Γιάννη	357
Γσελέπογλου Ευθύμιου	357
Γσιμσκή Ιωάννη	358

Τσίρκα Στρατή	358
Τσιφόρου Νίκου	359
Τσούλκα Κων/νου	359
Τσούπελη Αντωνίου	359
Τυρταίου	359
Υ ακίνθου	361
Ύδρας	361
Υψηλάντου	362
Φ αέθωνα	364
Φαίδρας	364
Φειδίου	364
Φέρωνος	365
Φύλημονος	366
Φιλικής Εταιρείας	366
Φιλιππίδη Νίκου	366
Φιλίππου	367
Φιλιππουπόλεως	367
Φιλίππων	367
Φίλωνος	368
Φιλώτα	368
Φλέμινγκ Αλεξάνδρου	369
Φλέμινγκ Αμαλίας	369
Φλωρίνης	369
Φοίβου	370
Φριξου	370
Φρύνης	370
Φωκά Νικηφόρου	371
Φωκαίας	371
Φωκίωνος	372
Φωτιάδη Νίκου	372
Χ αιρόπουλου	373
Χαλεπά Γιαννούλη	373
Χαλκοκονδύλη	374
Χατζή Δημ.	374
Χειμάρρας	374
Χίου	375
Χριστομάνου Κων/νου	376
Χρυσάνθου Τραπεζούντος	376
Χρυσοστόμου Σμύρνης	377
Χρυσοχόου Ιωάννη	378
Ψ αθά Δημητρίου	379
Ψαρών	379

Ψελλού Μιχαήλ	380
Ψυχάκη Ιωάννη	380
Ωρίωνα	382

ΠΛΑΤΕΙΕΣ

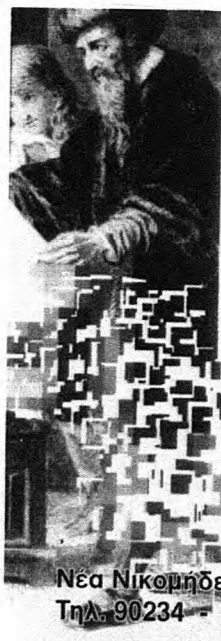
Πλατεία: Αγίου Αντωνίου	383
“ Ανατολικής Ρωμυλίας	383
“ Βρετάκου Νικηφόρου	383
“ Γ' Σεπτεμβρίου	383
“ Διομήδη Κομνηνού	384
“ Εληάς	384
“ Ζωγιοπούλου Θεανώς	384
“ Καπετάν Κόρακα	384
“ Καπετανίδη Νικολάου	385
“ Καποδίστρια Ιωάννη	385
“ Καρατάσου	387
“ Κριτόπουλου Μητροφάνη	387
“ Κωνσταντινουπόλεως	387
“ Μακεδονίας	388
“ Μακεδονικού αγώνα	388
“ Μαυρομιχάλη	389
“ Μπότσαρη Μάρκου	389
Πλατεία: Παπανδρέου Γεωργ.	389
“ Πλατάνων	390
“ Ρακτιβάν Κων/νου	390
“ Ρίτσου Γιάννη	390
“ Σβώλου Αλέξανδρου	391
“ Τημενιδών	391

Διατελέσαντες Δήμαρχοι Βεροίας από την απελευθέρωση της πόλης: 16-10-1912	393
Βιογραφικό σημερινού Δημάρχου	393
Βιβλιογραφία	395
Ευρετήριο	397

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

- Σελ. 21 στίχος 42 αντί μετακομηδή γράφε μετακομιδή
σελ. 57 στίχος 26 αντί φιλοξένησε γράφε φιλοτέχνησε
σελ. 82 στίχος 32 αντί Αγγέλιο Κομνηνό γράφε Άγγελο Κομνηνό
σελ. 96 στίχος 15 αντί προσωπικό περιοδικό γράφε προσκοπικό περιοδικό
σελ. 221 στίχος 4 αντί Γαλετούζο γράφε Γατελούζο
σελ. 245 στίχος 7 αντί ξιπόλυτου γράφε ξυπόλυτου
σελ. 355 στίχος 31 αντί το παλιού γράφε του παλιού
σελ. 388 στίχος 31 αντί μάρυρες γράφε μάρτυρες

TYPE PRESS

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
OFFSET
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟ

Καραμανλίδης
Νικόλαος

Νέα Νικομήδεια, Ημαθίας
Τηλ. 90234 - Fax. 90339

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Διεύθυνση Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ
ΑΖΟΜΑΤΑ
ΑΛΕΞΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ
ΘΕΑΤΡΟ "ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ"
ΒΕΡΓΙΝΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΚΟΖΑΝΗ
ΣΕΛΙ

ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Β' ΣΩΜΑ
ΣΤΡΑΤΟΥ

Β' ΣΩΜΑ
ΣΤΡΑΤΟΥ

ΚΟΣΤΟΧΩΡΙ
ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΔΟΒΡΑ

ΟΙΣΕ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΕΘΝΙΚΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ ΜΑΚΡΟΧΩΡΙΟΥ

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ
ΑΣΦΑΛΤΑ
ΛΙΣΟΣ ΠΑΠΑΓΟΥ
ΘΕΑΤΡΟ "ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΙ"

ΒΕΡΓΙΝΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

- Οικοδομικά τετράγωνα
- Χώροι πράσινου
- Κεντρικοί δρόμοι
- Ποτάμια
- Αθλητικές εγκαταστάσεις
- Δημοτική αγορά
- ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

- Οικοδομικά τετράγωνα
- Χώροι πράσινου
- Κεντρικοί δρόμοι
- Ποτάμια
- Αθλητικές εγκαταστάσεις
- Δημοτική αγορά

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΕΘΝΙΚΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ ΜΑΚΡΟΧΩΡΙΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας